DİJİTAL KÜTÜPHANE KANALI

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

https://rantey.org

Yedek ve Duyuru Kanallarımız
Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

• Telegram: https://t.me/birkitapbir

• WhatsApp Kanalımız : https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4IvMoc0Y

İLETİŞİM
Atlaslı Büyük Uygarlıklar Ansiklopedisi 10

HİNT DÜNYASI

İletişim Yayınları

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Atlaslı Büyük
Uygarlıklar Ansiklopedisi

HİNT DÜNYASI

Hindistan, Pakistan, Nepal, Butan, Bangladeş ve Sri Lanka

İletişim Yayıncılık A.Ş.
Adına Sahibi
Tuğrul Paşaoğlu

Genel Yayın Yönetmeni
Murat Belge

Yayın Yönetmeni
Yetvart Danzikyan

Uygulama
Fatoş Gencosman

Düzelti
Sait Kızılırmak

Harita
Kadir Abbas

Siyah-Beyaz Filmler
Ebru Grafik

Baskı
Asır Matbaası

Cilt
Tuğ Cilt

İletişim Yayınları
Klodfarer Caddesi İletişim Han
Cağaloğlu 34400 İstanbul
Tel: (0212) 516 22 60 / 4 Hat

Cultural Atlas of India
India, Pakistan, Nepal, Bhutan,
Bangladash, Sri Lanka

© 1995 Andromeda
Oxford Limited.

© 1998 İletişim Yayıncılık A.Ş.

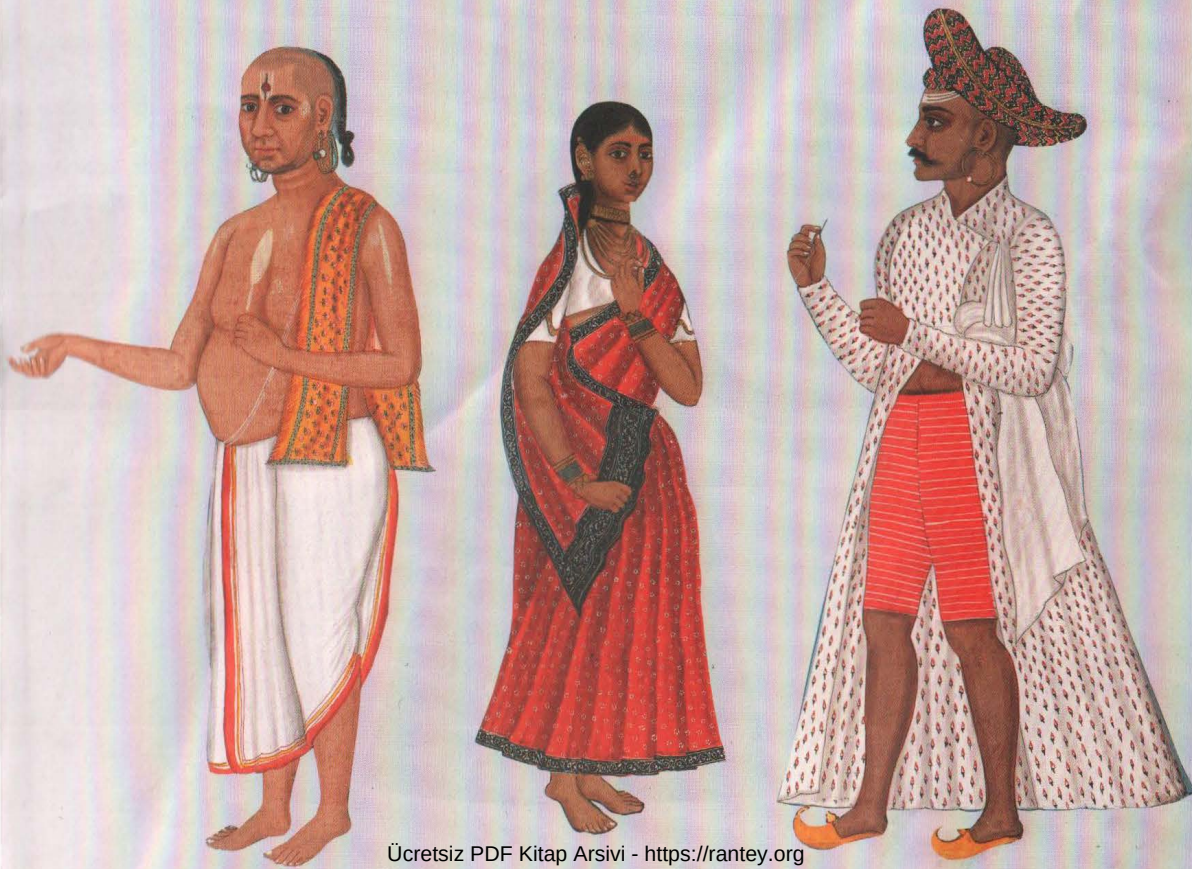
ISBN 975-470-652-2

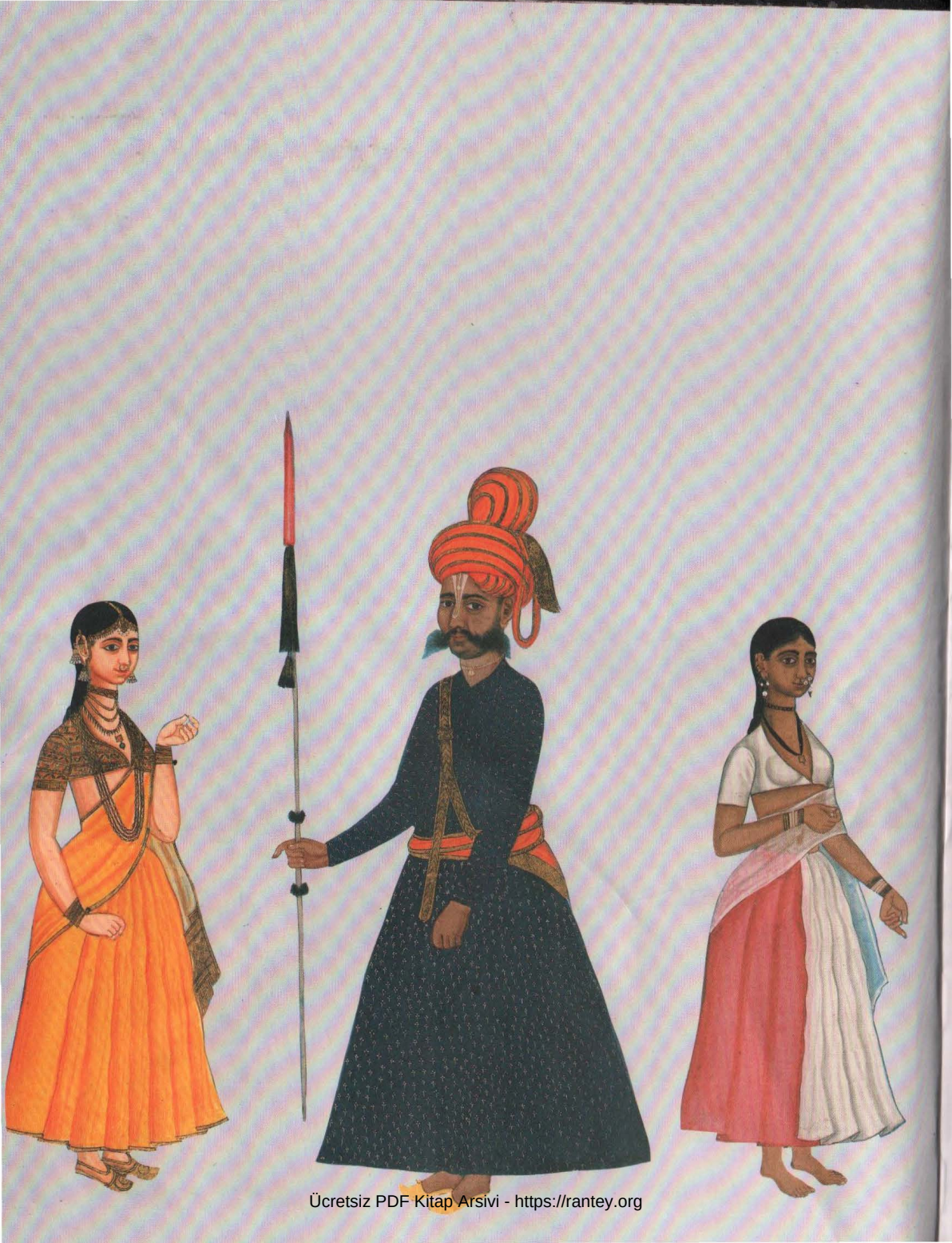

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Atlaslı Büyük Uygarlıklar Ansiklopedisi 10

HİNT DÜNYASI

Hindistan, Pakistan, Nepal, Bhutan, Bangladeş ve Sri Lanka

Gordon Johnson

Türkçeye Çeviren: Müfide Pekin

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

İÇİNDEKİLER

8 Kronolojik Cetvel
10 Önsöz

Ayrım Bir: Fiziksel ve Kültürel Arkaplan

13 Altkıtaya Giriş
22 Toprak, İklim, Tarım
36 İnsanlar, Din, Toplum

Ayrım İki: Geçmiş

58 Tarih öncesi ve Erken Tarih
84 Hint-Türk Dönemi
112 Marataların Genişlemesi
128 Avrupa Etkisi ve Bengal'in Ortaya Çıkışı
146 Modern Hindistan'ın Kuruluşu

Ayrım Üç: Altkıtanın Bölgeleri

185 Pakistan
190 Kuzeybatı Hindistan
198 Kuzeydoğu Hindistan
205 Orta Hindistan
210 Güney ve Doğu Hindistan
216 Nepal
219 Bhutan
221 Bangladeş
222 Sri Lanka

224 Küçük Sözlük
227 Kaynakça
230 Resimlerin Listesi
231 Katkıda Bulunanlar
232 Yeradları Dizini
236 Dizin

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Çerçeveler

24 Astronomi
28 İklim
40 Şiva
42 Vişnu
45 Madura
46 Kutsal Mimari
48 Festivaller
52 Mahabharata
54 Ramayana
60 Mohenjo-Daro
66 Buda'nın Öyküsü
68 Sançi
76 Taş-Oyma Anıtlar
78 Kajuraho
82 Vijayanagara
88 Racput Sarayları
91 Fatehpur Sikri
98 Doğal Tarih Resimleri
100 Hint-Türk Bahçeleri
102 Ebu'l Hasan
122 Marata Yamaç Kaleleri
130 Hindistan'da Hıristiyanlık
132 Hint Kumaşları
136 İngiliz- Hint Mücadeleleri
142 Tipu Sultan
144 Sihizm
147 Satranç
152 Demiryolları
154 Kalighat Boyama Sanatı
168 Hint Giysileri
170 Müzik, Dans, Tiyatro
180 Sinema
196 Çandigar

Harita Listesi

12 Altkıtanın Fiziki Haritası
15 Altkıtanın Kültürel Bölgeleri
30 Yaz Musonu
30 Günlük Ortalama Isı
31 Ortalama Yağış Miktarı
32 Doğal Bitki Örtüsü
33 Toprak
34 Tarım Bölgeleri
37 Okuma-yazma düzeyi
38 Dillerin Dağılımı
56 Din
59 İndus Vadisi Medeniyeti
70 Maurya İmparatorluğu
73 Gupta İmparatorluğu
75 Dünyada Hindistan'ın Yeri
77 Taş Oyma Anıtların Dağılımı
80 Müslüman İstilası
94 Ekber zamanında Hint-Türk Hindistanı
111 1700 yıllarında Hint-Türk İmparatorluğu
121 Marataların Genişlemesi
134 Avrupalı Şirketler
141 Hindistan'da İngiliz egemenliğinin yükselişi
158 İngiliz Hindistan İmparatorluğu
164 Altkıtanın bölünmesi
175 1948'den bu yana eyalet sınırlarındaki değişimler

Bölge Haritaları

184 Pakistan
191 Kuzeybatı Hindistan
198 Kuzeydoğu Hindistan
204 Orta Hindistan
210 Güney ve Doğu Hindistan
217 Nepal
219 Bhutan
220 Bangladeş
222 Sri Lanka

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

KRONOLOJİK CETVEL

MÖ 1000 | MS 1 | 1000 | 1500

SİYASİ

4000'lerden başlayarak İndus vadisinde önemli yerleşimler
2300-1700 arası (yaklaşık) İndus vadisi uygarlıklarının en parlak dönemi
1750'ler Vedik Aryalıların Afganistan ve İran üzerinden Hindistan'a geletek yerleşmeleri

900'den başlayarak Ganj ovasında devletlerin oluşumu
540 (yaklaşık) Magadha'nın yükselişi
364 Nanda hanedanı
327-325 Büyük İskender Kuzeyban Hindistan'da
321 Çandragupta Mauya'nın Magadha'yı ele geçirmesi
268/67-233 Aşoka dönemi
166-150 (yaklaşık) Bakitria'da Menander hakimiyeti
MÖ 141 Pencap'ın Sakalar tarafından ele geçirilmesi

78-144 arası Kanişka'nın tahta çıkışı; Kuşan devletinin en parlak dönemi
2. yüzyıl Güney Hindistan'da Pallava hanedanının yükseliş dönemi
250 (yaklaşık) Kuzey Hindistan'da 1. Çandragupta yönetiminde Gupta hanedanının başa geçişi
375-413/415 2. Çandragupta hükümdarlığı
500'den başlayarak Hun istilaları
606-647 Harşa hukümdarlığı
711 Sind'de Arap hükümdarlığı
850 (yaklaşık) Tamil Nadu'da Çola egemenliğinin ortaya çıkışı

1001 Gazneli Mahmud'un Hindistan seferleri; **1024-25** Gaznelilerin Somnath'ı yakıp yıkmaları; **1031** Pencap'ın Gazneliler tarafından ele geçirilmesi
1192 Guru Mahmud'un Racput konfederе devletini yenilgiye uğratması; Kuzey ve Doğu Hindistan'da Müslüman egemenliğinin yayılması
1206 Delhi sultanlığının kuruluşu
1210-36 Delhi sultanı İltutmuş dönemi
1290-1320 Delhi'de Halji hanedanı hükümdarlığı
13. yüzyıl Güney Hindistan'da Çolaların yerini Madura Pandyalarının alması
1320-88 Delhi'de Tuğluk hanedanı
1327 Muhammed Tuğluk'un başkentini geçici olarak Devletabad'a taşıması
1336 Karnataka'da Vijayanagara devletinin kuruluşu
1347 Orta Hindistan'da Bahmani sultanlığının kuruluşu
1389 Timur'un Delhi'yi yağmalaması
1450 Delhi'de Lodi hanedanı

EKONOMİK

10.000'lerden önce Altıkatanın tümünde genel olarak Taş-devri yerleşimleri
yaklaşık 7000'ler tarım ve hayvancılık, Belucistan, Kuzeyban Pakistan, Doğu Afganistan
yaklaşık 4000'ler İndus vadisinde nehir ve sel ovalarının denetim altına alınması; bronz ve bakırın kullanılmaya başlanması
yaklaşık 1200'lerden başlayarak kırsal göçebeliğin Batı Ganj ovasında yeni tarımsal yerleşimlere yol açması
yaklaşık 1000 demirin kullanılması

800-400 (yaklaşık) gri çömlekten yapılan eşyanın yaygın olarak kullanımı
600 Ganj ovasında, Bengal Körfezi'ne kadar uzanan tarım yerleşimleri; Fenikeli tacirlerin Hindistan mallarının pazarını ellerinde tutmaları
500 (yaklaşık) Sri Lanka'da Sinhalez yerleşimler

1. yüzyıl Güney Hindistan ile Roma arasında ticaretin en parlak olduğu dönem
1. yüzyıldan başlayarak Kuzeydoğu Sri Lanka'da ve Güney Hindistan deltalarında çok gelişmiş sulama sistemlerinin kullanılması
9. yüzyıla kadar Hindistan'la yarımada ve ada Güneydoğu Asya'sı arasında önemli ticari bağların kurulması

15. yüzyıl sonları Portekizlilerin, Batı Avrupa'yı Hint Okyanusu'na bağlayan yeni bir deniz yolunu keşfetmeleri
1498 Vasko de Gama'nın Kalikat'a gelişi

KÜLTÜR

Yaklaşık 10.000 Vindhiyan dağlarında mağara resimleri
1500'lerden sonra Brahmanik Hinduizm'in ilkel biçimleri; *Rig Veda*'nın düzenlenmesi

Hinduizm'in Batı Ganj ovasında yerleşmesi; kast hiyerarşilerinin ilk teorileri
yaklaşık 800'den başlayarak *Mahabharata*'nın düzenlenmesi; Vedik Hinduizmin eleştiriye uğraması
527 (yaklaşık) Caynacılığın kurucusu Mahavira'nın ölümü
528 - 461 (yaklaşık) Budizmin kurucusu Siddharta Gautama
500 (yaklaşık) *Upanişad*'ların düzenlenmesi
350 (yaklaşık) Kautilya'nın *Arthashastra*'sının ve Panini'nin *Gramer*'inin yazdırması
3. yüzyılın ortaları başlıca Budist misyoner faaliyetleri; Sançi ve Amaravati'deki yapılar; en eski Tamil el yazmaları; Hinduizm içinde anti-brahmanik bhakti hareketi
3. yüzyıldan başlayarak kaya oyma tapınaklar, heykeller ve sanat

1.-5. yüzyıllar Gandharan Budist sanat
1. yüzyıl Güneybatı Hindistan'da Hıristiyanlık
1. yüzyıl *Ramayana*'nın son kez düzenlenmesi
2. yüzyıl Manu'nun *Yasalar*'ının son biçimini alması; Mahayana ve Hinayan Budizmi arasında bölünme
3. yüzyıl ortaları Amaravati'deki Budist stupanın yeniden inşası
4. yüzyıl Gupta himayesinde Hinduizm'in yeniden canlandırılması; klasik Sanskrit edebiyatının her türünün meyve vermesi
405-411 Budist Çin rahibi Fa-hsien'in Hindistan'ı ziyareti
5. yüzyıl Acanta mağaralarında duvar resimleri
7. yüzyıl Mamallapuram'da tapınak kompleksi
788-820 (yaklaşık) Shankara, Advaita Vedanta'nın kurucusu
10.-11. yüzyıllar Kajuraho'daki mantar kompleksi

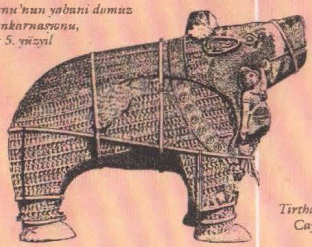
12. yüzyıl Vaishnava reform hareketi
1142-1235 Hindistan'a *sufi* tarikatını tanıtan Mu'in-ud-din Çişti
1193 Kutbettin Aybek'in Delhi'de, Kuvvet-ül-İslam camisinin yapımına başlaması
1199 Delhi'de Kutb Minar'ın (Zafer Kulesi) yapılması
13. yüzyıl Konarak'ta tapınak kompleksi
1440-1518 (yaklaşık) mistik şair Kabir
1469-1538 Sihizm'in kurucusu Guru Nanak
1485 Krişna'ya adanmış olan tarikatın kurucusu Bengali mistik Chaitanya'nın doğumu

Ana Tanrıça Figürü
MÖ yaklaşık 2. yüzyıl

Kanişka anı kutusu, Gandhara, MS yaklaşık 100

Vişnu'nun yabani domuz reenkarnasyonu, geç 5. yüzyıl

23. Tirthankara'nın Cayna heykeli, 12. yüzyıl

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

1510 Portekizlilerin Goa'yı ele geçirmeleri
1526 Babür'ün İbrahim Lodi'yi Panipat'ta yenilgiye uğratarak Hint-Türk imparatorluğunun temelini atması
1556-1603 Hint-Türk imparatoru Ekber'in saltanatı
1656 Vijayanagara'nın Müslüman Dekkan sultanlıkları tarafından yenilgiye uğratılması
1603-27 Hint-Türk imparatoru Cihangir'in saltanatı
1627-58 Hint-Türk imparatoru Şah Cihan'ın saltanatı
1640'lardan başlayarak Marataların yükselişi
1675 Şivaji'nin Hindu kralı olarak taç giymesi
1658-1707 Hint-Türk imparatoru Evrengzib'in saltanatı
1681 Evrengzib'in Dekkan'da, Hint-Türk yönetiminin merkezi olarak Evrengabad şehrini kurması

Merkezi Hint-Türk egemenliğinin parçalanması sonunda Bengal, Haydarabad, Audh gibi devletlerin ortaya çıkması
1720'lerden başlayarak *peşva*'ların yönetiminde Maratа genişlemesinin başlaması
1740'lar İngilizlerin ve Fransızların güney Hindistan siyasi yaşamında söz sahibi olmaları
1756 Siracüddevle'nin Kalküta'yı yağmalaması
1757 Plassey savaşı sonunda İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nin Bengal'de yeniden güç kazanması
1761 Maysur'un Haydar Ali tarafından ele geçirilmesi
1765 İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nin, Bengal'in bilfiil yöneticisi haline gelmesi
1770'lerden başlayarak İngilizlerin kıyı boyunca ve Ganj ovasının yukarılarına doğru topraklarını genişletmeleri
1782 Maysur'da Tipu Sultan'ın başa geçmesi
1780'lerden başlayarak Ranjit Singh'in Pencap'ta bir Sih devleti kurması
1799 Tipu Sultan'ın İngilizler tarafından yenilgiye uğratılması

19. yüzyılın ilk yarısı İngilizlerin Hindistan'da durumlarını sağlamlaştırmaları
1818 Marataların son kez yenilgiye uğramaları
1828-35 Genel Vali Bentinck'in İngiliz Hindistanı'nda önemli reform hareketlerini başlatması
1840'lar Sind ve Pencap'ın ilhakı
1856 Audh'un ilhakı
1857 Kuzey Hindistan'da İngiliz ordusunun isyanı ve onu izleyen geniş çaplı köylü ayaklanmaları
1858 İngiliz kraliyet yönetiminin Hindistan'ı doğrudan idaresi altına alması
1861 ve **1892** İngiliz Parlamentosu'nun Hindistan anayasa reform yasasını kabul etmesi
1885 Hindistan Ulusal Kongresi'nin Bombay'da ilk kez toplanması

1906 Tüm-Hindistan Müslüman Birliği
1909, 1919, 1935 İngiliz Parlamentosu'nda önemli anayasa reform yasalarının kabulü
1920 Mohandas Karamçad Gandhi'nin Hindistan Ulusal Kongresi'nin etkin denetimini eline alması
1920-22 İngiliz işbirliğine red hareketi
1930-33 Sivil itaatsizlik
1936-37 Seçimler: Hindistan Ulusal Kongresi'nin 7 eyalet yönetimini eline geçirmesi
1940 Müslüman Birliği'nin Pakistan'ı talep eden bir kararı meclisten geçirmesi
1942 "Hindistan'ı terket" hareketi
1947 İngilizlerin yönetimi bırakmaları; Altıkıranın Hindistan ve Pakistan arasında bölünmesi
1948 Sri Lanka'da sömürge yönetiminin sona ermesi
1950 Hindistan'ın cumhuriyeti, bir anayasayı kabulü, ancak İngiliz Devletler Topluluğu içinde kalması
1950'ler Hindistan dahilinde eyalet sınırlarının yeniden çizilmesi
1964 Nehru'nun ölümü
1966-77 ve **1980-84** İndira Gandhi'nin başbakan olması
1971 Doğu Pakistan'ın Bangladeş olarak ayrılması
1984-89 Rajiv Gandhi'nin başbakan olması

Avrupalıların Hindistan'a ticari ilgilerinin artması Portekizlilerin Goa üzerinden Asya ticaretinde varlıklarını duyurmaya başlamaları
1610'lardan başlayarak Hint Okyanusu'nda Hollanda ticari varlığının büyümesi
1612 İngilizlerin Surat'ta, **1641**'de Madras'ta, **1691**'de Kalküta'da ticari faaliyetlere başlamaları
1687 Fransızlar Pondiçeri'de

Kıyı bölgelerinin ekonomik olarak görece önem kazanması
1750'lerden başlayarak Lancashire pamuk sanayinin, Hindistan tekstil ürünlerini batı pazarlarından kovması
1770'ler Bengal'de açlık
yaklaşık 1775'lerden başlayarak Kuzeybatı Hindistan'da uzayıp giden tarım buhranı; Çin'den İngiltere'ye yapılan çay ticaretini finanse etmek amacıyla tekstil ürünleri ve esrar ihracatı dahil, Hint-Çin ticaret ilişkilerinde büyük artış

İç iletişimde iyileştirmeler
1850 Hindistan'da ilk demiryolu
1850'lerden başlayarak nüfusta yavaş artış ve köylü üretiminde esaslı genişleme; Pencap, Gucarat, Andhra deltalarıyla kısmen Ganj ovasında ve Güney Hindistan'daki hızlı gelişim sonucu ekonominin rekor rayına oturması; Kalküta, Madras ve Bombay'ın ciddi biçimde büyümesi
1869 Süveyş kanalının açılmasıyla Bombay'ın Avrupa mallarının gönderildiği ilk Hindistan limanı haline gelmesi; Bombay'ın ekonomik alanda öne çıkması

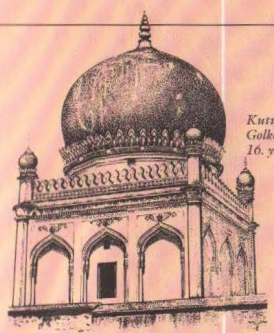
yaklaşık 1920'lerden başlayarak nüfusta benzeri görülmemiş sürekli büyüme
1930'lar belli başlı üreticilerin Ekonomik Bunalımdan büyük zarara uğramaları
1950'lerden başlayarak ekonomide devlet planlaması
1960'ların sonları "Yeşil Devrim" sayesinde gıda sektöründe kendine yeterlilik sağlanması
1985 ve sonrası Hindistan ekonomisinin liberalizasyonu

1532-1623 *Ramayana*'nın popüler Hintçe versiyonu olan *Ramcharitmanas*'ın yaratıcısı mistik Tulsidas'ın hayatı
1542-45 Francis Xavier Hindistan'da
16. yüzyılın ortalarından başlayarak Hint-Türk kültürünün meyvelerini vermesi - sanatta, mimaride, edebiyatta ve müzikte Hint, İran, ve Orta Asya etkilerinin görülmesi
1569 Humayun mezarının yapımı
1571-85 Fatehpur Sikri'nin inşası
1574 Sihlerin Harimandir tapınağının (Altın Tapınak) inşası
1589 Babür'ün Hatıralarının (*Vekıya*) Farsçaya çevrilişi
17. yüzyılın ilk yarısı Hint-Türk minyatür sanatının en parlak yılları; Sikandra'da Ekber türbesinin, Agra'da Kızıl Kale ve Taç Mahal'in yapılması
1620'lerden başlayarak Madura'da Minakşi tapınağında yeni yapılar
1650'ler Prens Dara Şikuh'un, *Majma'al-Bahrain*'de Hinduizm ile İslâm'ı uzlaştırma çabaları

Pencap'ın daha küçük saraylarında Kangra Pahari resim sanatının gelişmesi; Racastan'ın Bundi ve Kota şehirlerinde çok sayıda sanatçının burada bulunması; Varanasi'de büyük tapınağın yapımı
1727 Maharaja 2. Cay Singh'ın, Caypur'u yeni başkent olarak ilan etmesi; Cantar Mantar gözlemevinin kurması
1784 William Jones ve arkadaşlarının Bengal Asya Derneği'ni kurmaları

Hindu ve Bengali öğretisinin rönesans dönemi
1828 Rammohan Roy'un Brahmo Samaj'ı kurması
1835 Hindistan Hükümeti'nin Hindistan'da eğitimin İngilizce yapılmasına karar vermesi
1836 İngilizcenin Hindistan hükümetinin resmi dili olarak kabul edilmesi
1850-85 Harîçandra, Hintli makale yazarı ve gazeteci
1855 Bombay Fotoğraf Derneği
1857 Kalküta, Madras ve Bombay'da üniversitelerin kuruluşu
1862 Hindistan Arkeolojik İnceleme Derneği
1875 Arya Samaj'ın Dayanada Saraswati tarafından kuruluşu
1875 İngiliz-Doğu Muhammedan Koleji'nin Seyid Ahmed Han tarafından kuruluşu

1901 Shantinkitan'ın R. Tagore tarafından kuruluşu; **1913**, edebiyatta Nobel ödülü
1905'den başlayarak *svadeshi* hareketinin yerel ürünlerin kullanımını teşvik etmesi
1910 Gandhi'nin *Hind Swaraj*'ı yayımlaması
1913-1931 Edwin Lutyens ve Herbert Baker'in Yeni Delhi'nin tasarımını gerçekleştirmesi
1932 Hindistan Devlet Radyosu'nun yayına başlaması
1936 Hintli roman ve hikâye yazarı Prem Chand'ın *Godan* adlı eserinin yayımlanması
1940 *Delhi'de Şafak*, Ahmed Ali
1955 Satyajit Ray *Pather Panchali* filmini yönetiyor
1968 H. G. Khorana'nın Tıp dalında Nobel ödülünü almaları
1979 Abdus Salam'ın Fizik dalında Nobel ödülünü alması
1980'ler Hindistan televizyonunun nüfusun %70'ine ulaşması; *Mahabharata*'nın televizyon uyarlaması
1981 Salman Rüşdi'nin *Geceyarısı Çocukları*
1983 S. Chandrashekar'ın Fizik dalında Nobel ödülünü alması

Kutub Şah mezarı, Golkonda, 16. yüzyıl

Hint-Türk tarzı nargile altlığı, geç 17. yüzyıl

A. Bose'nin kalemiden Rabindranath Tagore, yaklaşık 1920

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ÖNSÖZ

Dünya nüfusunun beşte birini oluşturan ve çok zengin, çeşitli insan deneyimlerine ve tarihine sahne olmuş Hint altkıtasını konu alan bu kitabın yazılması ve kotarılması neredeyse imkânsız bir iş oldu. Ayrıca, çok uzun bir zaman sürecine yayılması ve çok geniş bir coğrafyayı kapsaması nedeniyle bir insanın kavrama kapasitesini oldukça aşıyor. Tümünün anlaşılabilmesi bir yana, konunun ancak çok küçük bir kısmı kavranabilir. Bu nedenle, konunun büyük kısmının basite indirgenmesi, söz konusu kısmın bile ince bir elemeye tâbi tutulması kaçınılmaz olmuştur. Başkaları, bu kitaba nelerin girmesi, nelerin girmemesi konusunda farklı görüşler ileri sürebilirler, bazıları da burada ileri sürülen bazı görüşleri fazla sade ve düz olmakla yargılayabilir. Yine de bu kitabın oluşması için harcanan emeğe değmiştir çünkü hiç kimse Hindistan'ın büyük insan çabalarına sahne olmuş bir yer olduğunu inkâr edemez. Hindistan kendi içinde önemlidir ama önemi daha çok da tüm insanlık durumu için anlattıklarıyla vardır. Okurlarını daha fazla incelemeye ve ilgili konuda bilgi toplamaya yönelten hangi kitap olursa olsun, varoluş nedeni haklı çıkmış olur.

Bu Atlasta, Hindistan'a ve onun kültürel tarihine bir giriş yapabilmeyi amaçladım. Birinci bölümde kendime ait bazı varsayımlarımı, beni şaşırtan ve kısıtlayan hususları açıklığa kavuşturmaya çalıştım. Bunu altkıtanın coğrafyası, insanları, toplumları ve tarihleri izledi. Kitap altkıtanın bugünkü başlıca bölgelerinin tanıtımıyla bitiyor. Her sayfada, her sözcükte, resim ya da haritada, okura, burada yaptığının, konuya ancak çok kısa bir göz atıştan başka birşey olmadığı ve hikâyenin henüz çok başında olduğu hatırlatılıyor.

Kitap boyunca önemli olduğunu sandığım bazı temalar sürekli tekrarlanıyor: Hindistan harika bir yer ve birçok insan onun toplumsal ve siyasi yapısını, dinlerini, sanatlarını, edebiyat ve bilimlerini garip ve egzotik bulabilir. Ancak Hindistan insan deneyiminin genel akışı içinde değerlendirilmesi gereken bir yere sahiptir- aslında, bu kadar çok insanın hikâyesini kapsayan bir yer de başka türlü değerlendirilemez. Hindistan farklıdır ama komşularından hiçbir zaman kopuk olmamış, dış güçlerin etkilerinden muaf olmamıştır. Hindistan da zaman zaman, başka toplumları etkilemiş, etkisi kendisinden çok uzakta olan birçok ülkeye uzanmıştır. Altkıtada binlerce yıl süresince muazzam çeşitlenmeler filiz vermiştir; buranın halkları yaratıcılıkları üzerine konulmaya kalkışılan her türlü engellemeye ve tutuculuğa karşı çıkmışlardır. Kimi kez bu çatışma, baskı ve sömürü anlamına gelmiştir; ama çok farklı halklar, çok farklı kültürler burada uzun bir tarih şeridi içinde bir arada yaşamayı başarmışlardır: birbirlerine karışmışlar, birbirlerinden ayrılmışlar, ancak başkalarının kıskançlıkla seyrettikleri çok zengin bir dokuyu birlikte örmüşlerdir. Hindistan deneyimi ayrıca göstermiştir ki, altkıtanın adına lâyık gelenekler ölü değil, yaşayan, canlı ve her nesil için yeniden üretilen geleneklerdir: bu kitap geçmişe gömülmüş ölü bir toplumu değil, hareket eden, sürekli yeni biçimlere giren ve kendini yeniden keşfeden bir toplumu anlatmaktadır.

Böyle bir kitap başka bilim adamlarının çalışmalarına dayanmadan yazılamazdı. Bu kitapta yer alan bilgilerle ilgili, Briget ve Raymond Allchin, Catherine Asher, Christopher Baker, Christopher Bayly, Milo Beach, Paul Brass, Randolph Cooper, Christopher Fuller, John Gallagher, Stewart Gordon, J. S. Grewal, İrfan Habib, Ayesha Jalal, Hermann Kulke, Edmund Leach, Anthony Low, Peter Marshall, John Richards, Francis Robinson, Burton Stein, Eric Stokes, Romila Thapar, B. R. Tomlinson ve David Washbrook'un çalışmalarından özellikle yararlandım. Gerçek bir akademik başarı olan ***Güney Asya Tarihsel Atlası*** adlı kitabın yazarı Joseph E. Schwartzberg ve meslektaşlarıyla, çok değerli çalışmaları *Asya Tarihi Ansiklopedisi*'nin yazarları Ainslee T. Embree'ye de büyük teşekkür borçlu olduğumu belirtmek isterim. Anil Sail'in yardımları ve Pajnayaran Chandavarkar'ın sürekli desteği olmasaydı Hindistan tarihine böyle büyük bir ilgi besleyemezdim. Üçüncü bölümün hazırlanmasında Margaret Sheperd'dan büyük yardım gördüm. Michael Jansen, George Michell, Norbert Peabody, Linda Proud, John D. Smith, Deborah Swallow ve Andrew Topsfield ise bazı özel konuların yazarları. Eğer bu kitabın bir değeri varsa bu, adını saydığım bilim adamlarının ve daha nice diğerlerinin çalışma ve incelemelerinin bir antolojisi niteliğinde olmasındandır.

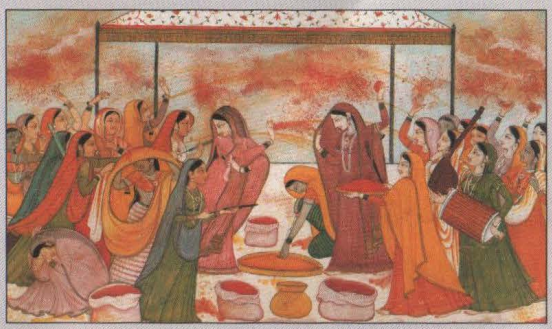
Andromeda'daki çalışma grubu, mükemmel harita ve resimlerle katkıda bulundular. Ancak içlerinde Susan Kennedy en fazla yorulan oldu. Kendisine, çok adil ve hoşgörülü bir editör olmasından ve bu Atlas'ın en azından kendisinden önce hazırlananları düzeyinde olması yolunda harcadığı çabalardan ötürü sonsuz teşekkür borçluyum.

Cambridge Güney Asya Merkezi'nden Lionel Carter, Üniversite Kütüphancsindeki meslektaşlar, Doğu Bilimleri Fakültesi'ndeki, Cambridge Selwyn College ve Wolfson College'daki arkadaşlar bana olağanüstü gayret ve yardım sundular. Çalışmalarımın büyük bölümünü 1993 ve 1994 yazlarında, özellikle sevdiğim bir yer olan North Haven, Maine'in sıcak ortamında kaleme aldım. Karım Faith, ta başından beri bu kitapla ve onun ağır taleplcriyle birlikte yaşadı. Oğullarım Timothy, Nathaniel ve Orlando Johnson'ın yakın ilgilerine özellikle değinmek istiyor ve bu kitabı onlara armağan ediyorum.

Gordon Johnson

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

AYRIM BİR
FİZİKSEL VE KÜLTÜREL ARKAPLAN

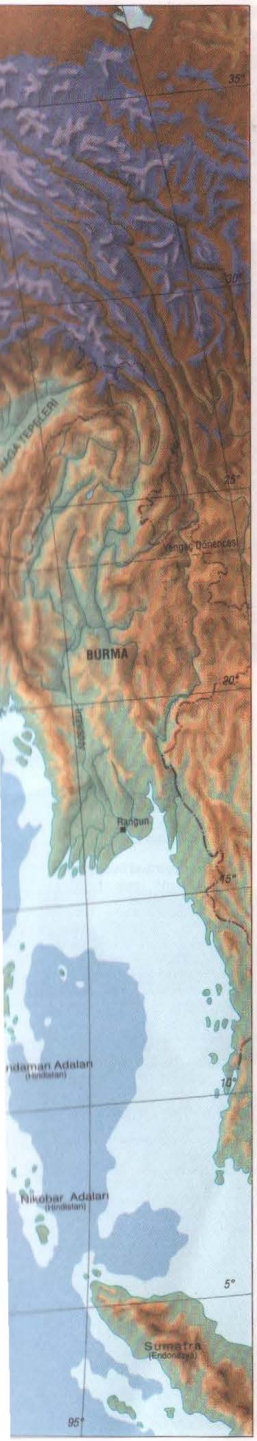

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ALTKITAYA GİRİŞ

Yabancının Hindistan'a bakışı

Hindistan altkıtası çok büyük ve kalabalıktır. Dünyada insan yerleşimi başladığından bu yana belki de her beş kişiden biri bu kıtada yaşamıştır. Afrika'dan küçük, Rusya dışarda tutulursa Avrupa kıtasından büyük olan bu altkıta Amerika Birleşik Devletleri'nin ise yedide beşi kadardır. Ayrıca, bu altkıtanın halkları insan başarısı ve toplumsal örgütlenme bakımından çok geniş bir yelpazeye yayılırlar. Bu nedenle de uygarlık tarihleri özellikle zengin ve karmaşıktır.

18. yüzyılın sonunda İngiliz gazeteci James Rennell (1742-1830) "Hindistan her dönemde, yaşanın her alanında meraklısının ilgisini çekmiştir." diye yazıyordu. "Nadide ürünleri ve el yapımlarıyla tüccarın; yumuşak ve saldırgan olmayan Braluna dini ve onun öğrettiği davranış biçimleriyle filozofların ilgi alanı olmuştur. Dilin yapısı da özgün olma iddiası nedeniyle kayda değerdir." Ancak Rendell şöyle devam eder: "İklimin yol açtığı yumuşaklık ve efeminelik, her an kendiliğinden ürün veren toprağın doğası, Hindistan halklarının daha güçlü komşuları tarafından saldırıya uğramalarına ve yabancılar için kolay bir av durumuna gelmelerine yol açmıştır." Bu durum Hindistan'ın birbiri ardına gelen fetihlere ve yeni yerleşimlere sahne olması sonucunu doğurmuştur. Hatta Rennell'e göre "Hintlilerin kendi halkından birinin krallığa yükselmesi, tarihlerinde nadiren rastlanan bir olaydır".

Elbette bu durum, Hintli olanla olmayan arasındaki zıtlığı keskinleştirmekteydi. Bunun sebebi tarihin başlangıcından bu yana neyin yerli olup neyin olmadığının tam olarak saptanamamış olmasıdır. Yine de, altkıtaya ilk kez gelip de Hindistan'a merak saranlar ülkeyi ve halkını o güne kadar düşünmüş olduklarından çok farklı bulurlar. Moğol İmparatorluğu'nun kurucusu Babür Han (1483-1530) güncesine, kendisini Hindistan'a çeken şeyin "bol insanlı, bol ürünlü, kilolarca altın ve gümüş barındıran bir ülkeyi" yönetme arzusu olduğunu yazıyordu. Hindistan'ın "dağları, nehirleri, balta girmemiş ormanları, çölleri, şehirleri, ekili arazisi, hayvanları, bitkileri, insanları, dilleri, yağmurları, rüzgârlarıyla" tümüyle farklı bir ülke oluşu onu şaşkınlıkla karışık bir hayranlık içinde bırakmıştı. Gerçi dolaştığı bazı yöreler Afganistan yönetimindeki Kabil yöresini andırsa da yine de aradaki fark büyüktü. "Sind nehri geçilir geçilmez her şey Hindistan tarzına kayıyor; toprak, su, taşlar, insanlar, kalabalıklar, bakış tarzı, adetler..."

Ancak bir kişinin ülkenin kendi ülkesinden farklı olduğunu görmesi ya da başka bir uygarlıkta egzotik olanı tanımlamaya çalışması başka, ülkeyi gerçekten farklı kılanın ne olduğunu keşfetmesi başkadır. Dahası, yabancı bir gözlemci, ilk bakışta kendi ülkesinin koşullarından ve adetlerinden çarpıcı bir farklılık gösteren şeylerden doğal olarak etkilenmektedir. Sonuç olarak o, bir başka uygarlıkta, yakından incelendiğinde tanımlanması ya da haklılığı kanıtlanması güç bir iç bütünlüğü ve birlik bulmakta, dünyanın her yerinde insanlığın paylaştığı ortak şeyleri gözardı etmektedir.

Birçok kişi Hindistan'ı, tarihin çok eski zamanlarından bu yana bütünsel ve birleşik bir kültürü yeşertmiş olan tek bir toprak parçası olarak görür. Evet, altkıtanın çok renkli bir siyasi tarihe sahip olduğunu kabul etmek zorundayız: Hindistan birçok fetih olayı yaşamış ve Hindistan halkı çoğu zaman yabancılar tarafından yönetilmiştir. Bunun ötesinde, Hindistan çok seyrek olmakla birlikte, bölük pörçük bir tarzda da olsa, zaman zaman tek hükümet yönetimi altına girmiştir. Ama bu sadece siyasette böyledir. Bu yapay yönetim katmanının altında, kendine özgü toplumsal kurumları ve kendi yönetimleriyle ilgili değerleriyle birbirine sıkı sıkıya bağlanmış köylerde geleneklere dayalı uygarlık hiç bozulmadan bugüne kalmıştır. 19. yüzyıl başlarında Doğu Hindistan Şirketi'nin bir süre başkanlığını üstlenmiş İngiliz yönetici Charles Metcalfe, (1785-1846) konuyu ilginç bir şekilde özetleyerek şöyle der: "Hanedanlar birbiri ardından yıkılır gider, ihtilaller ihtilalleri izler; Hindu, Patan, Moğol, Marata, Sih, İngiliz... Hepsi sırayla halkın efendisi olurlar, ama köy halkı aynı kalır". Bu sözlerden yola çıkarsak, farklılık olayını algılayamayan beyinler için bir sonraki adım, zamanın yeldeğirmenleri içinde geleneğin birbirine yapıştırdığı değişmeyen bir toplumdan bahsetmek olacaktır.

Ancak böyle bir sonuca varmak, Hindistan altkıtasının büyüklüğünü ve çeşitliliğini yok saydığı için son derece mantıkdışıdır. Ayrıca tarih boyunca bu altkıta Orta Asya'nın, Afganistan'ın, İran'ın ve Doğu Akdeniz'in halklarıyla sürekli bir etkileşim içinde olmuştur. İlk insan yerleşimlerinden bazılarına Hindistan'da rastlanmıştır. Mezopotamya'nın ilk şehirleriyle aynı zaman dilimi içinde mamur hale gelen İndus Vadisi'nin hayli gelişmiş toplulukları Mısır'dan daha eskilere tarihlenen bir uygarlık iddiası taşırlar.

Hindistan'ın en eski tarihinin bilinmemesine ve büyük olasılıkla bu tarihin büyük bir bölümünün ebediyen kayıp olmasına rağmen özellikle İndus ve Ganj ovalarını kaplayan daima bitek, alüvyonlu toprakların varlığı sömürgecilik için elbette ki kolay ve çekici bir neden olmuştur. Güney Asya, insan topluluklarının gelişim çizgisinde en önemli duraklardan biri olmuştur. Bu bölgenin yüzeyi çok fazla insanı barındırmakla kalmamış, yüzyıllar içinde çok değişik yerleşimlere sahne olmuştur. 20. yüzyıl antropologu J. H. Hutton'un çok yerinde bir betimlemesine göre, "Hindistan altkıtası, çeşitli ırkların ve Hindistan halklarının sürüklenip içinde hapsolduğu derin bir ağa benzer". Böylece dünyanın başka yörelerine oranla Hindistan'ın ne kadar farklı olduğunu gören gözlemci daha sonra, Hindistan kültürünün içsel çeşitliliğini, Güney Asya gelenek lerinin olağanüstü renkliliğini ve zenginliğini, insan örgütlülüğünün ve edimlerinin gerçekten dikkat çekici büyüklüğünü hayranlıkla izlemeye başlar. Böylece Hindistan'a uzaktan bir bakış, tek bir tane değil, birçok Hindistan'ın varlığını daha yakın bir olasılık olarak benimseyen bir bakış olur.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ortak bir Hintli kimliği var mı?

Hindistan'ı ve halklarını yakından tanımanın zorlukları başlıyor şimdi. Artık altkıta ile ilgili en yapay yaklaşımlardan uzaklaşmak için Hindistan uygarlığının karmaşık ve renkli bir geçmişi barındırdığını; bu ülkenin durağan bir geleneğin temsilcisi değil, yeni insanların ve yeni fikirlerin yerleşmesiyle yepyeni biçimler kazanan bir toprak parçası olduğunu görmek zorundayız. Belirli tarihsel koşullar insan topluluklarının kendi zamanlarının ve mekanlarının dışına taşan izler bırakmalarına yol açmıştır. Bu tür tarihsel gelişmelerin tanımlanması sürecinde özgün Hintli özellikleri dediğimiz bazı gerçekler, kaçınılmaz olarak erir ve kaybolur. Uygarlığı birbirine bağlı tutan bağlar nedir? Bu ırk bağı olamaz çünkü ülke nüfusunda etnik farklılaşma çok büyük boyutlardadır. Ayrıca insanların günlük yaşam tarzları -yedikleri, giydikleri, katıldıkları sosyal faaliyetler, doğum, evlenme, ölüm, mevsim dönümü törenlerindeki ayinleri- yöreden yöreye, kasabadan kasabaya, köyden köye farklılık gösterir. Dinin de fazla birleştirici bir rolü olduğu iddia edilemez. Zira Güney Asya'da en yaygın din olan Hinduizm'in faaliyet alanı içinde sayısız teolojik ve felsefi akım yer alır. Ritüeller ve adetler mezhepten mezhebe, yöreden yöreye değişir. Bundan öte, altkıta bütünüyle Hindu da değildir: Çeşitli animist gelenekler, büyü törenlerinden başka Budizm ve Caynacılık gibi farklı büyük dinlerin de kökleri Hindistan'dadır. Zerdüşt dini kendine burada barınak bulmuş, Sihizm Hindistan'a özgü özel bir bağlam içine oturmuştur. Hıristiyanlık da gerek eski, gerekse modern biçimiyle diğerleri kadar önemli din olmuştur. Bütün bunların yanı sıra, altkıta dünyada en fazla Müslüman nüfusun barındığı bölgedir. İslam burada 1200 yıldır her türlü teolojik ve tutucu biçimiyle varolmuş, sayısız felsefi, edebi ve sanatsal eser bırakmıştır.

Altkıtadaki birlik dil birliğine de dayandırılamaz, çünkü Hindistan halkları onlarca ana dil ve sayısız lehçe konuşur. Tek bir klasik edebi mirastan da söz edilemez, çünkü yerli Prakrit, Pali, Sanskrit ve Dravid dillerinin yanı sıra eski İranca, Farsça, Arapça ve İngilizcenin değişik biçimlerinin tümü Güney Asya dillerinin ve edebiyatının en güzel örneklerinin ortaya çıkmasına katkıda bulunmuşlardır. Bu nedenle Hindistan'ın diğer büyük uygarlıklardan farklı olduğunu anlamak bir yandan kolay bir iş gibi gözükürken öte yandan temelde Hintli olanın ne olduğunu kesin olarak saptayabilmenin, böylesine çeşitlilik gösteren insanların ve kültürlerin birbirleriyle ne kadar bağlantılı olduğunu görebilmenin zorluğu da ortadadır.

Altkıtanın muazzam fiziki büyüklüğü, nüfusun aşırı yoğun oluşu ve çok gerilere uzanan geleneklerin varlığı gerçeğiyle yüzyüze kalındığında Hint deneyiminin çeşitliliğini savunan görüşler, Hindistan uygarlığının anlaşılabilmesi sorununu daha bir kolaylaştırdıkları için insanlara daha çekici gelmektedir. Altkıtayı araştıran bir öğrenci, özgül olana bakarak, özel olanı inceleyerek bütünü hakkında belki bir fikir sahibi olabilir. Güney Asya'nın kıtasal çoktürlülüğü içinde yeralan toplumsal kurumların tümünü tek bir köyü inceleyerek açıkça anlamak mümkündür. Tüm Hindistan yaklaşımıyla ele alındığında yanıltıcı ya da bazen sadece banal olabilen siyasi ve ekonomik tarih, ülke ancak bölgesel ve yerel parçalarına bölündüğünde anlaşılır hale gelir. Doğası gereği çoğu kez anlaşılması zor olan din, birbirine bağlı tanımlanan metinler grubu olarak incelendiğinde, bir tapınak bağlamında gözlendiğinde ya da özel bir mezhep açısından ele alındığında daha kolay anlaşılır bir nitelik kazanır.

Ne var ki, bu tür bir yaklaşımın tehlikesi, bu konuda otorite olan kişinin aslında doğası gereği yalnızca özel diye adlandırılabilecek bir durum için bir iddiada bulunması; Hint geleneğinde farklı örneklere eşit hayat hakkı tanımayan görüşlerin öne sürülmesi demektir. Bölgesele ya da yerele dayalı bakış açıları çoğu kez dar görüşlülüğü, tutkulu ama kısıtlı bir kültürel şovenizmi de beraberlerinde getirir. Bu tür bakış açılarının eğilimi, Hindistan denen şeyin aslında coğrafi olandan başka hiçbir şey ifade etmediği, iç bütünlüğe sahip bir uygarlık diye anılanın aslında çoğu kez birbirleriyle kavgalı bir yerel kültürler karmaşasından başka bir şey olmadığı yönündedir.

Coğrafya ve iklimin etkisi

Büyüklüğüne rağmen Hindistan altkıtası, insan topluluklarının gerek buraya akışına, gerekse altkıta içerisindeki hareketlerine yön veren anlaşılması basit bir dizi fizyografik özellik gösterir. Altkıta kuzeyde Avrasya'dan büyük dağ sıralarıyla ayrılır. Güneyde olağanüstü genişliği ve düzlüğüyle İndus-Ganj ovası uzanır. Daha güneyde ova ve nehir yatağı adacıkları barındıran bir dizi geçit vermez tepelik yüksek arazi, yarımada Hindistanı'nı ayırır. Bu bölge doğudan batıya yaşlı kayalarla kaplı bir plato görünümündedir. Kıyıda yer yer sınırlı sayıda ova vardır; bazı yerlerde tepeler ve çöller denize kadar uzanır. Bazı başka bölgelerde büyük nehirlerin ağızları, iç kısımlardan taşıdıkları killi toprağı kıyıya yığarak kıyı şeridinin biçimini sürekli değişime uğratırlar. Bütün bunlar altkıtaya denizden ulaşımı kolaylaştırır.

Üstte Dünyanın nüfusu en yoğun yerlerinden biri olmasına rağmen, insan yerleşimine elverişli olmayan çöl, orman alanları, dağlar ve taşlık bölgeler içerir. Himaçal Pradeş'te 1.000 metre yüksekliklere uzanan ağaçlarıyla ılıman bulut ormanları, yörenin geriye kalmış az sayıdaki vahşi doğa alanlarından biridir.

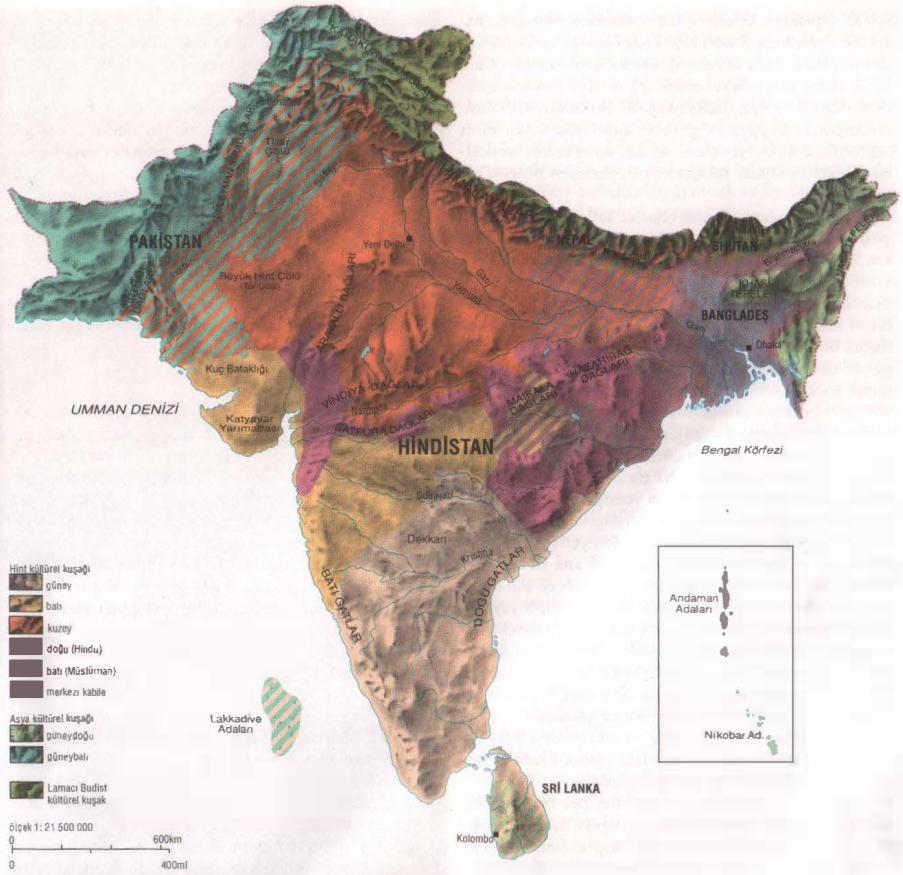
Altkıtanın kültürel kuşakları

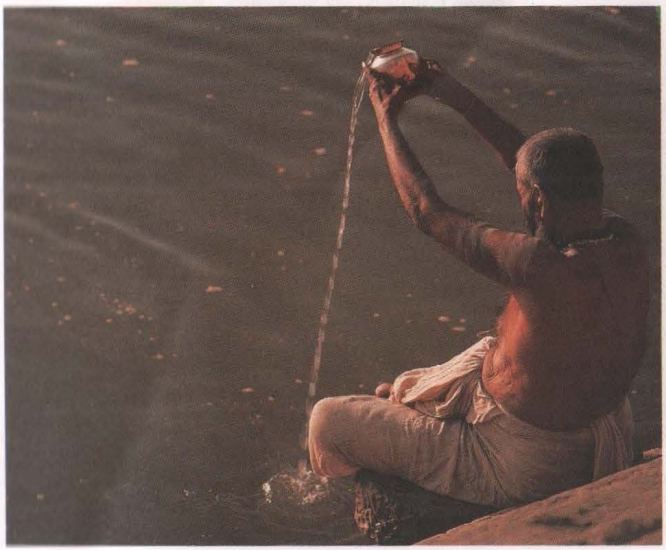
Fiziksel coğrafya, insan göçleri ve yerleşimlerini belirlemede önemli bir rol oynamıştır. Çevre etkilerine açık olmayan çok az yer vardır, ancak belli kültürlerin egemen olduğu birkaç kuşaktan söz edilebilir. Dravidyen diller ve Hinduizm'in farklı biçimleri güneyde görülür; Hintçe ve ona bağlı diller kuzeyde daha fazladır; Batı Hindistan her ikisinin de etkisi altında olmakla birlikte, birbirinden tümüyle soyutlanmış birkaç farklı yörede yaşayan yerli halk toplulukları, kendi kültürlerini korumuşlardır. Kuzeydeki dağların Tibet ve Çin ile, kuzeybatıdakilerin ise Burma ve Güneydoğu Asya'yla bağları vardır. Kuzeybatıda, İran, Ortadoğu ve Orta Asya ile devam eden sürekli iletişim, kültürlerarası sürekli bir alışverişe neden olmuştur; İslâmiyet hâkimdir. Doğuda Bangladeş'te, İslâm ile Bengali (Hindu) etkileri birbirine karışmıştır.

Sağda Hindistan yerleşik dinsel geleneklerin varolduğu bir yerdir. Her yıl milyonlarca Hindu hacı Varanasi'ye, kutsal Ganj sularında yıkanmaya gelir. Güneşin doğuşu sırasında Ganj kıyıları burada yıkanan hacılarla dolup taşar.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

İklim ve bitki örtüsü insan yerleşiminin ve dolaşımının seyrini de belirler. Düzlüklerin bir kısmı yaşamı sürdürebilmek için fazla kuru yerlerdir ve engebesiz olmalarına rağmen çetin koşullara sahip dağlık yöreler kadar geçit vermez durumdadırlar. Dağların kendisi ise aslında ulaşım açısından bir engel teşkil etmez çünkü korunaklı ve iyi sulanan vadilerinde hızlı ulaşım sağlayan yollar mevcuttur. Çok nemli ormanlar vahşi hayvanların barınağıdır ve buraları hastalık kaynar. Bu nedenle bu yöreler gezginler ya da yerleşik bir yaşam için barınılması olanaksız yerlerdir. Kıyıları çevreleyen denizlerde ulaşım, derinliğe, akıntılara ve sert rüzgârların varlığına göre kolay ya da zor olabilir.

Altkıtanın kültürel kuşakları

Hindistan'da dil, din, siyaset, ekonomi, toplumsal örgütlülük açısından farklı kültürel kimlikler arasındaki sınır çizgisi belirsiz ve değişkendir. Ancak bu ülkenin büyüklüğünün ve çeşitliliğinin ortaya çıkardığı zorlukları en aza indirmek amacıyla Alman tarihçi Hermann Kulke'nin ortaya attığı plan çerçevesinde Hindistan'ı dört kültürel bölgeye ya da kuşağa ayırmak uygundur: kuzeydeki ovalar, güneye doğru uzanan tepeler, yarımada ve güney kıyı ovaları. Bu kuşakların herbiri kendi içinde de bölünebilir. İndus- Ganj ovasının alüv-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

yonlu toprakları kuzey- güney yönünde 300 km., batı-doğu yönünde 3.000 km. kadar uzanır ve Indus vadisini, Delhi-Agra bölgesini, Orta-Ganj vadisini (Ganj ve Yamuna arasındaki topraklar) ve Bihar'ın güneyindeki Bengal ve Bangladeş'i kapsar. Bu bölge MÖ ikinci binyıldan başlayarak göçebe kırsal yaşamdan Hint kültürünün tipik temsilcisi sayılan tarımcı köy yerleşimine geçmiş sayısız savaşçı boyun yerleşim bölgesi olmuştur.

Güneye doğru uzanan tepelik kırlar kuzey-güney yönünde 450-650, doğu-batı yönünde de 1.600 km.'lik bir alanı içine alır. Güç doğa koşullarının hüküm sürdüğü bu topraklar diğer kültür kuşaklarına oranla daha düşük nüfus yoğunluğuna sahiptir. Gucarat'ın kuzeyi çöllerle, Orissa'nın doğusu geçit vermez dağlık bölgeler ve nehirlerle kaplıdır. Ancak her iki bölge de denizden gelen etkilere açıktır. Bu önemli ara kuşak içinde birbirinden bağımsız dört toprak adacığı yer alır: doğuda Çattisgarh'ın görece bitek ovalan (eski metinlerde Daksina Kosala), pamuk tarlaları ve portakal bahçeleriyle ünlü Nagpur çevresini içine alan Vidarba (Berar), Ucayn üzerinde daha eski çağlarda Avanti denilen Malva platosu ve merkezi yerleşim noktaları Caypur ve Udaypur olan Racputların bölgesi Racastan.

Yarınada ayrıca, çok gerilere giden yerleşim tarihlerini ve farklı kültürleri barındıran dört ana alt-bölgeye ayrılır. Merkezleri Evrengabad, Devletabad, Patan ve Ahmednagar olan kuzeybatının bu lavla kaplı yaylalık bölgesi eskiden Marata denilen çiftçi-savaşçıların yurduydu. Bölgenin merkezi ve odak noktası dün olduğu kadar bugün de Haydarabad'dır. Güneyin ve batının toprakları çeşitli zamanlarda Badami'den, Vijayanagara'dan ve Bidar'dan yönetildi. Misor platosu ise -içlerinde en ünlüsü 18. yüzyılda hüküm süren Haydar Ali'nin oğlu Tipu Sultan hanedanı olmak üzere- Haysalalar'a ev sahipliği yapmış bir bölgedir.

Hindistan'ın güneydoğu kıyısı da, her biri eski bir krallığın toprağı olmuş dört alt-bölgeye ayrılır. Krishna-Godavari deltalarının zengin toprakları; 4. ile 9. yüzyıl arasında Pallava hanedanının ülkesi olan Madras ve çevresinden, çok zor doğa koşullarına sahip dağlık kırsal bölgeyle ayrılır. Daha güneyde, insan faaliyetinin erken taş devrine tarihlendiği Çolalar'ın merkez üssü durumundaki ve Tancavur (Tanjore) tapınaklar kompleksinin yer aldığı Kavari nehri ve onun deltası uzanır. Altkıtanın en güney ucunda merkezi Madurai olan Pandyalar ülkesi vardır. Bunun daha ötesinde Sri Lanka adası anakaraya adeta asılı durumdadır; ada kendi tarihine sahip olacak kadar Hindistan altkıtasından ayrı, ancak kaderi, kuzeyindeki Tamil bölgesindeki gelişmelere bağlı olacak kadar anakaraya bağlıdır.

Sonuç olarak altkıtanın tarihi, kültürlerin belirli nüve- bölgelerde kök saldığı, yüzyıllar içinde zaman zaman biraraya gelmiş, halklarının kimi zaman savaşıp kimi zaman da birleşerek birlikte yazdıkları bir tarihtir. Belli ekonomik ve siyasi koşullar kimi kez ayrıcalıklı bir bölgenin öne çıkmasına, komşularına oranla durumunu daha iyi hale getirmesine, belki de çevresine hükmeden bir odak haline gelmesine yol açmış olabilir. Ancak bu tür merkezlerin kalıcı bir hükümranlık kurmaları çok seyrek gerçekleşmiş bir olgudur. Her bir nüve içindeki alt-bölgeler arasında, toprak ve bölge halklarının yönetimine ilişkin rekabete dayalı çatışmalar tarihi boyunca hep süregelmiştir. 18. yüzyılda Maratalar, Maysur, Haydarabad ve Madras krallıkları arasında güney Hindistan ticareti ve toprak yönetimine ilişkin kavgalar ve daha eski dönemlerde Indus-Ganj ovasında olagelmiş karmakarışık kabile ve hanedan çatışmaları bu görüşü kanıtlar.

Delhi'yi belli bir öneme sahip stratejik bir merkez olarak kabul etmek için yeterli neden vardır; ancak güneyde ve kuzeyde yerleşik büyük eyaletler orta bölgenin dayattığı iletişim ve denetim sorunlarıyla her zaman uğraşmak zorunda kalmışlardır. Son zamanlara kadar tek bir hükümetin hem kuzeyin düzlüklerinde hem de yarımadada başarılı bir yönetim kurması çok az rastlanır bir durum olmuştur. Seyrek de olsa böyle bir yönetim başa gelmişse bile, politikalarında hep pragmatik davranmak zorunda kalmış, varoluşunun güçlü yerel çıkarlara bağlı olduğunu akıldan hiç çıkarmamıştır.

Farklılıkların bulanıklığı

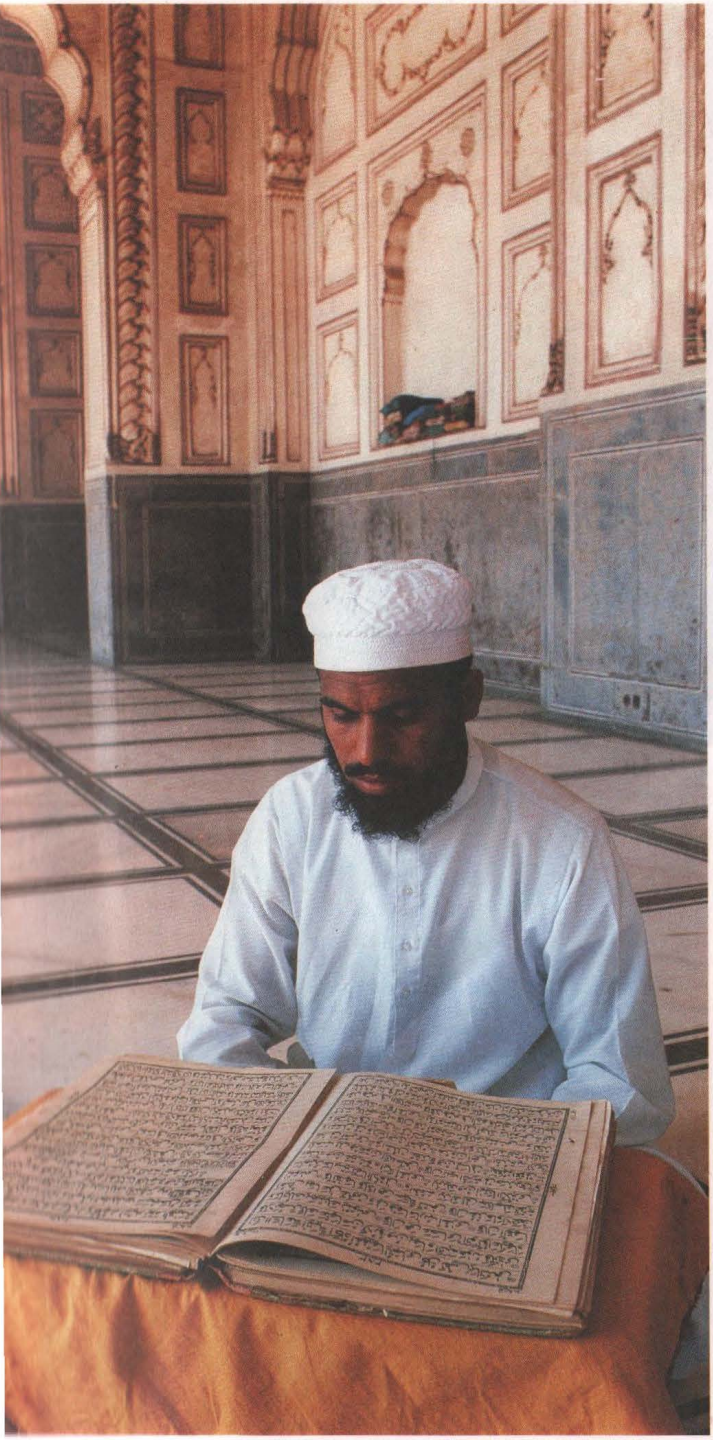
Altkıtada yine de, bir kültürel kuşağı diğerinden ayıran keskin çizgiler bulunmaz. Bölgeler arasındaki çizgiler sürekli karışmış ve değişmiştir. Aynı mekâna, hatta aynı kişiye ilişkin tarihsel ve kültürel gelenekler birbirinin içine geçmiştir ve bu açıdan bir kimlik arayışına kalkışmak pek anlamlı olmayabilir. 20. yüzyılın başlarında etnograf H. H. Risley, "Puna'nın şifalı ot toplayıcı yerlileri Vaidıların, (Puna, Bombay'ın güneydoğusunda yer alır) komşularıyla Marati dilinde anlaşırlarken, kendi aralarında, Peşvalardan biri tarafından getirilip yerleştirildikleri Kanara ülkesinin Kirki yöresinde konuşulan Kanarezce dilinde konuştuklarını" gözlemlemiştir. "Nasik bölgesinin Kasar bakırcı ustaları evlerinde Gucarati, dışarıda Marati konuşurlar. Erkekler Marata tarzı giyinirken, kadınlar Marata sarisi yerine Gucaratların karakteristik iç eteklerini giyerler."

Etkili canlanmacı bir hareket olan evangelist Hindu Arya Samaj hareketinde çok aktif bir rol üstlenmiş olan Hindistan'ın eski liderlerinden Lala Lajpat Ray (1865-1928) otobiyografik bir yazısının bir bölümünde ailesinin Hindu Aggarwal kastına ait olduğunu yazar. Esnaf olan büyükbabasının köyde muhasebecilik yaptığını, "çabuk arkadaş edindiğini, her an seyahat etmeye hazır olduğunu"söyler. Çok katı bir Caynacı olan büyükbaba, "Caynacıların ağızlarını bezle bağlayan sadularının (din adamlarının) mezhebine" bağlıdır. "Günde iki kez ibadet eder, bu mezhebin Sadularıyla birlikte olmaktan, onları ağırlamaktan" hoşlanır. Oysa oğul, yani Lajpat Ray'ın babası, aksine Müslüman bir "maulvi"nin (malva, din hocası demektir) müdürlük yaptığı ve öğretim dili Farsça olan bir okula gider. Müdürün "yüce karakteri" bütün öğrencileri etkiler, birçoğu İslam dinini kabul eder, "Müslüman olmayanlardan büyük bir bölümü de yaşamlarını İslam inançlarına bağlı olarak geçirirler."

Lajpat Ray ilerleyen bölümlerde babasının, 25-30 yaşına dek "Sünni Müslüman" olduğunu, "namaz kılıp oruç tuttuğunu" söylüyor ve şöyle devam ediyor: "Ulemadan ve maulvilerden çok ahbap edinmişti. Önemli bir İslam reformcusu olan Seyyid Ahmed Han (1817-1898) sosyal-dinsel misyonuna başladığında onun eserlerini okuyarak Seyyid Ahmed Han'ın tilmizi oldu.. 40 yaşına kadar 'doğal din okulu' olarak bilinen Seyyid Ahmed okuluna bağlı bir Müslümandır. Bu dönemde Hinduizme ve Arya Samaj'a ters bakardı. Her ikisinin öğretisini de Brahma basınında eleştirirdi. Ancak ben Arya Samaj'a katılıp, babam benim sayemde en yüce Hindu edebiyatını okumaya başla-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

yınca dünyaya bakışı çok temelli bir değişime uğradı; o kadar ki, yaşlılığında Vedantin oldu. Şu anda da Vedanta'nın (Hindu felsefesinin bir okulu) bir müridi-dir." Lajpat Ray'ın babasının hayatı, geleneklerin birbiriyle ne denli karıştığına ancak bunun esasen geleneklerin birleşmesi anlamına gelmediğine verilmiş çarpıcı bir örnektir. Eğer bir tarihçi Hindistan'ı meydana getiren ögelerin neler olduğunu bilmek istiyorsa, değişik örgüleri birbirinden ayırmak ve bu örgülerin birbiriyle ilişkisini kurmak zorundadır.

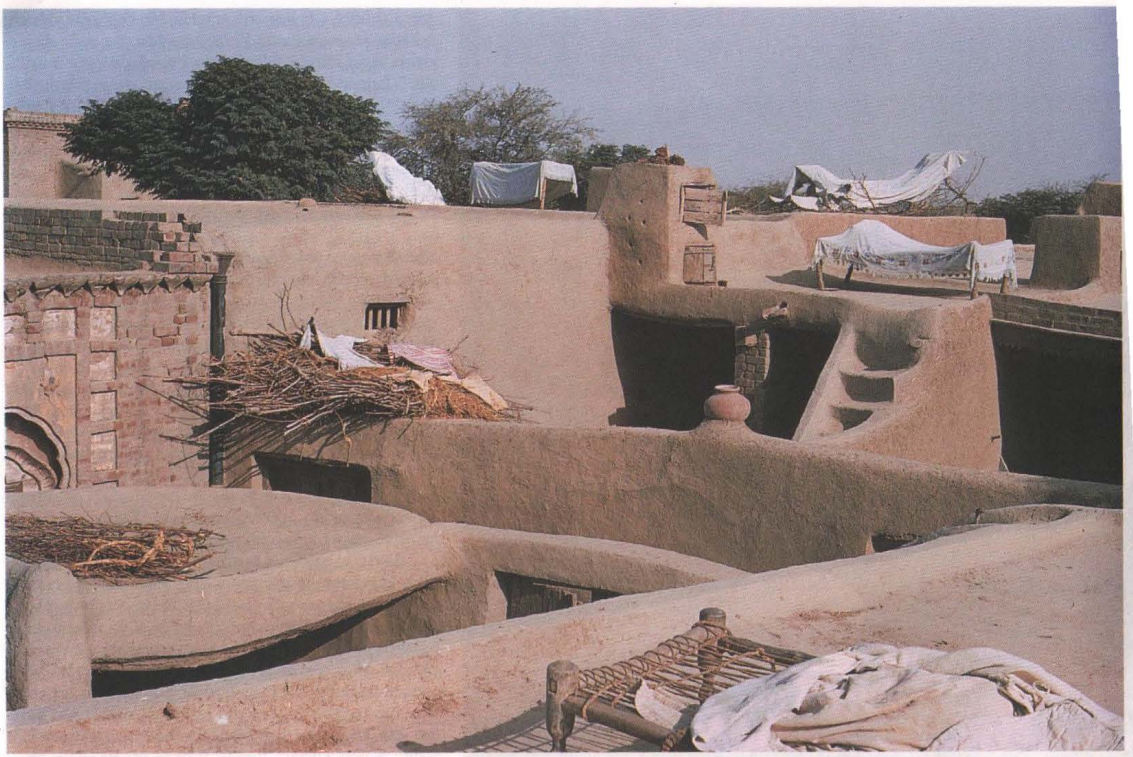
Hindistan ve dış dünya

Aynı derecede önemli bir başka konu da Hindistan'ın yazılı tarihi boyunca hem komşularını etkilediği hem de aradaki iletişim sonucunda onlardan etkilendiğidir. Hindistan'ı Asya ile ayıran yüksek dağ barikatına ve kıyılarını çevreleyen okyanus sayılabilecek denizlere rağmen altkıta, büyük Avrasya coğrafyasının ayrılmaz bir parçasıdır. Ortadoğu'nun büyük bir kısmı, Orta Asya, Çin ve Güneydoğu Asya'nın anakarası Delhi'den ancak 2000 kilometre uzaktadır. Avrupa ve Afrika'nın büyük bir bölümü, Güney Asya takımadalarının nerdeyse tümü, Çin'in geri kalan kısmı ve Japonya'nın tümünün Delhi'ye uzaklığı 4000 kilometredir. Yalnızca Amerika kıtası ve güney kutup bölgeleri gerçek anlamda uzaktır.

Elbette ki yalnızca kuş uçuşu mesafelerden söz etmek Hindistan'la dünyanın geri kalan kısmı arasında kolay ve rahat bir geliş-gidiş imkânının var olduğu anlamına gelmez. Yeryüzünün şekillenişi insanların seyahat imkânlarını belirler. Seyahat kolaylığı hem yolun elverişli olup olmadığına hem de seçilen seyahat yöntemine bağlıdır. Bazı yolculuklar görece basit teknolojiye -bir haritaya ya da sözlü tarife- dayanır. Oysa bazıları için, mesafeler kısa bile olsa başarılı olabilmek için oldukça ileri kılavuz bilgiye ihtiyaç vardır. Bazı seyahatler, insan gücü ve hayvan sırtı olmadan gerçekleştirilemez. Buna ek olarak yol sorununun olmadığı varsayılsa bile insanları rahat koltuklarından kaldırıp yollara dökmek için gerekli ekonomik, siyasi ve ideolojik uyarıcı koşulların sağlanmış olması gerekir. Kültürel bir merak olarak seyahat, her şeyden önce oldukça yeni bir olgudur.

Bunu belirttikten sonra işaret edilmesi gereken bir diğer nokta; her ne kadar korkutucu da olsalar, altkıtanın doğal sınırlarının, kesinlikle insanların buraya girişlerini ya da burada yaşayanların mallarının, fikirlerinin dışarıya çıkışını engeller nitelikte olmadığıdır. Kuzeydoğudaki aşırı nemli ve sık dokulu ormanlık araziden yükselen dağ zincirinin büyük çaplı göçlere pek olanak sağlamadığı doğrudur; ancak, bu bölge doğudan Assam vadisine ve bugünkü Bangladeş'e damla damla da olsa düzenli ve sürekli bir insan seli akışını da engellememiştir. Bunun tersine, kuzeybatıda, dağların İran platosunu, Orta Asya'yı ve Hindistan altkıtasını karmaşık düğümlerle bağladığı yerlerde birçok geçit; ticaret, fetih, yerleşme ya da hac ziyareti amacıyla buralara gelen insanlara kolay geçişler sağlamıştır. İran platosu üzerinden gelen Aryanlar çok eski tarihlerde bu yolları kullanmışlar, sayısız etnik ve kültürel renk, yüzyıllar boyunca Orta Asya'nın ve İran'ın geniş arazilerinden dalgalar halinde kopup buraları aşındırmıştır. Bu geçişler tek taraflı bir trafik de değildir: Kuzeydoğunun dağ geçitleri dünyanın en büyük kültürel ve ticari kavşağı durumundadır. Bu geçitler sayesinde Hint kumaşları ve değerli eşyalar, Asya'nın kalbini Ortadoğu ve Akdeniz'e bağlayan ticaret yollarına ulaş-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Üstte Altkıtanın çok geniş kırsal toprakları, kimliğinin oluşmasında her zaman önemli bir rol oynamıştır. Bugün de nüfusun dörtte üçü kırsal alanda dağınık bir halde sıralanmış köylerde yaşar. Burada, Pakistan'ın Pencap eyaletinde, köy evlerinin düz çatıları ek yaşama ve çalışma mekânı olarak kullanılır. Sıcak havada yataklar çatıya dizilir, yiyecekler burada hazırlanıp pişirilir.

mışlardır. Aynı yollar sayesinde Budizm Hindistan'dan çıkarak Tibet platosuna ve Çin'e girmiştir.

Altkıtanın İran Körfezi, Kızıldeniz ve Afrika'nın doğu kıyısıyla çok eski deniz bağlantıları vardır. Altkıtaya İslam'ı ilk getirenler bu kıyı yollarını kullanan Arap tacirlerdir. Altkıta halkları çeşitli ürünleri ve dinleri, yarımada kıyı şeridinden ve Sri Lanka'nın ticaret şehirlerinden, Güney Asya anakarasına ve Endonezya takımadalarına yaymışlardır. Avrupalılar da -başta Portekiz ve Hollanda, daha sonra Fransa ve İngiltere- buraya denizden gelmişlerdir. 16. yüzyıldan başlayarak Afrika çevresindeki su yollarına, Arap denizine ve Bengal körfezine daha ucuz ve daha bol baharat bulmak amacıyla gelenler sonunda Hindistan'ın çekici kumaşları ve diğer ticaret ürünlerinin cazibesine kapılmışlardır. 19. yüzyılda buharlı geminin kullanılmaya başlanması ve Süveyş kanalının açılmasıyla altkıtanın Avrupa'nın hızla büyüyüp gelişen ekonomisine uzaklığı, herhangi bir seyahat mesafesine kadar inmiştir. O zamandan beri küçülen dünya altkıta halklarını da ülke dışına sürdü- önce, 19. yüzyılda Britanya İmparatorluğu'nun sınırları içine dağıldılar; Afrika'ya, Karaibler'e ve Güneydoğu Asya'ya emek gücü olarak gittiler. Daha sonra, daha da önemli bir girişimci göçüyle, altkıtanın yetenekleri, fikirleri, dinleri ve adetleri dünyanın belli başlı ülkelerine taşındı.

Böylece, Hindistan altkıtasına, kendi doğal sınırları dışındaki toprak ve insanlarla yaşadığı etkileşim damgasını vurmuş oldu. Bu ilişki her zaman sıkıntısız ve barışçı olmamış, geriye kalan miras kimi kez yaratıcı kimi kez de yokedici olmuştur. Ancak altkıtada yaşamış kültürlerde farklı olanı, ilginç olanı saptamaya çalışırken, bölge halklarının gerek şimdi gerekse binlerce kuşak boyunca daha büyük bir insanlık macerasının birer parçası olduğunu ve kendi iç değişimlerini yaşarken bir yandan da sınırlarının ötesinden fazlaca etkilendiklerini hatırda tutmak gerekir.

Tarım toplulukları

Güney Asya halkları esas olarak köylüdür ve yerleşimleri yaşanabilir kırsal yörelere dağılmıştır. Hindistan'da Antik çağdan beri büyük şehirlerin varlığından söz edilse bile bunların etkisi genelde zayıf ve geçici olmuş ve 20. yüzyıldan önce yalnızca birkaçı toplum üzerinde güçlü bir kalıcılık kurabilmiştir. Çoğu şehrin toplumsal işlevleri etrafını saran kırsal kesimden büyük ölçüde ayrılamazken bu şehirlerin neredeyse tümü kırsal kesimin çıkarlarına ve değerlerine ciddi şekilde başeğmek zorunda kalmışlardır.

Hindistan toplumunun gücü ve esnekliği varolan sayısız köy ve mezrada temellenmiştir. Kırsal kesim, üzerindeki kent baskısına sürekli direnmiştir. Devlet de aynı biçimde -ki ardarda gelen yöneticiler bunu öğrenirken bedelini de ödemişlerdir- başarılı icraat yapabilmenin yolunu, bağımsız olarak denetleyemedikleri kırsal topluluklarla siyasi bir uzlaşmaya gitmekte bulmuşlardır. Tüm Güney Asya siyasi ve idari sistemlerinin en önemli özelliği, eski despotizmlerin merkezileştirici eğilimleriyle modern devletin müdahaleci isteklerini aynı biçimde engelleyerek iktidarlarını olağanüstü yaygın bir tarzda kullanmalarıdır. Son zamanlara kadar, kendi içinde tamamen yeterli bir ye-

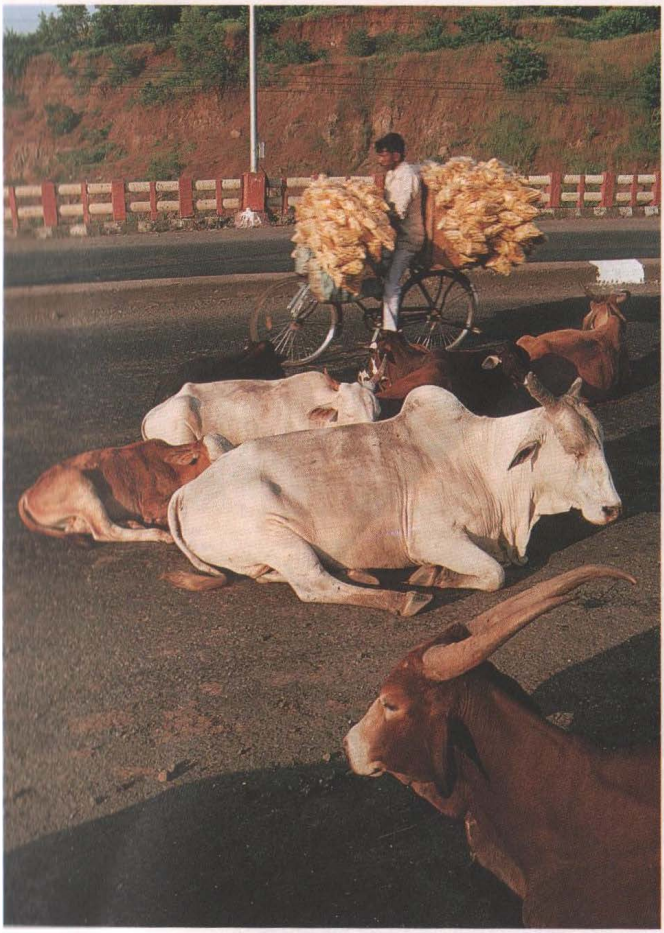
Bir önceki sayfa Pakistan'ın Lahor kentinde Kuran okuyan adam. İslâm, altkıtaya dışarıdan gelerek etkisi en kalıcı olmuş olgulardan biridir. Bölgenin büyük kısmı yüzyıllar boyunca Müslüman liderler tarafından yönetilmiştir. Her ikisi de İslâm'la yönetilen devlet olan Pakistan ve Bangladeş'te, hukuktan bankacılığa kadar yaşamın tüm alanlarına İslâm yasaları hakimdir. Hindistan'da Taç Mahal'in de içlerinde yer aldığı İslâm mimarisinin şaheserleri bulunur. Burada ayrıca önemli bir Müslüman azınlık - nüfusun yüzde 10'u - yaşamaktadır. Hindistan'da bazı bakanlar ve ülke başkanlarından ikisi Müslümandı.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

rel toplum oluşturmak suretiyle müdahaleci bir hükümdardan ya da istenmeyen bir istilacıdan kaçabilmek pek de zor olmuyordu. Dahası, fakirleşme ve siyasi bakımdan kötü bir dönem geçirme, gücü elinden alınan bu kişilerin yok olması ya da yeni istilacılar tarafından yutulup yok edilmesi anlamına gelmiyordu her zaman. İktidarı elde edenler, güç yoluyla kazandıklarını kaybetmemenin tek yolunun yeni tanıştıkları bu gelenceklere saygı duymak ve ülkedeki yerleşik adetleri bir yere kadar da olsa sürdürmekten geçtiğini çabuk anladılar.

Böylelikle değişik halklar yanyana dizildi, kültürler kültürlere eklendi. Bu durumdan kaynaklanan zorluklar olsa da, altkıta tarihi çok eskilere dayanan gerçek bir çoğulcu toplum olmanın gururunu taşır. Altkıta içinde yer alan en belirgin birlikler, toplumsal kurumlarla kültürel faaliyetlerin oluşturduğu birliklerdir. Bu birlikler, insanların hem birarada yaşamasına hem de aralarına mesafe koymalarına izin verir. Altkıtanın tarihsel gelişiminde çelişkinin çok ciddi rol oynadığı gerçeği kimseyi şaşırtmamalıdır; ancak bu çelişki ilk bakışta kolayca görülmez. Siyasi tarihin büyük bölümü dışarıdan gelen istilacıların davranışlarına özel önem verir ve iç çatışmalardaki taraflar arası girift etkileşimin yol açtığı bölünmeleri ve dış güce karşı bu çatışmaların hangi çözüm fırsatlarını değerlendirdiklerini açıklar. Her şeyden önce siyaset evdeki ocağın etrafında seyreder ve şiddet aile içinde çok güçlüdür. Bu nedenle ele alınacak herhangi bir -veri-durumda önce, faal olan etkileri kavramak, sonra bu etkileri daha geniş bir bütün içinde değerlendirmek gerekir.

Altta Hindistan'da inegin kutsal statüsü, yüzlerce yıl öncesine kadar uzanır. İnekler şehir ve köylerde serbestçe dolaşırlar, çöpleri karıştırırlar, gövdeleri yemenin dalları, çıngırak ve süslü şekillerle bezenir. Trafik, yolun ortasına yatmış ineklerin çevresinde seyreder; eğer bir otobüs kazara bir inege değerse, etrafında oluşacak kızgın kalabalıktan çok tepki görebilir.

Maddi kanıt sorunu

Hindistan'ı inceleyen tarihçiyi pratik bir sorun bekler. Hindistan uygarlığının çok eskilere dayandığı tahmin edilmesine rağmen bu konuda maddi kalıntılar çok az, edebi ve sanatsal kanıtlar bölük pörçük, kaynaklar genellikle belirsizdir. Sonraki kuşaklara bilgi olarak aktarılabilecek gerçekten çok az şey mevcuttur. Kalanların da gizli kalmış yanlarının ortaya çıkartılabilmesi çok ince bir çalışma gerektirir. Kanıt yokluğu, eski araçgereçlerin değerlendirilebilmesi için yeterli bilimsel çabanın eksikliği, zor metinlerin çözümündeki zorluklar, Hindistan hakkında bilmek istediğimiz şeyleri öğrenmemizi imkânsız kılar.

Birinci sorun arkeolojik kanıtlardadır. Arkeoloji biliminin gerek teorik gerekse pratik olarak gelişme olanağı bulduğu Avrupa'nın ılıman kuşağının aksine, altkıtanın yeryüzü şekilleri tarih boyunca büyük çaplı değişimlere uğramış, sert iklim altkıta toprağını biçimden biçime sokmuştur. Erozyon ve tortulanmanın çok luzlı oluşumu arkeolojik kayıtların kolaylıkla karışması ve anlaşılmaz hale gelmesi sonucunu doğurmuştur. İngiliz arkeologları Raymond ve Budget Allchin bu durumu şu sözlerle açıklamaktadır: "Birkaç yüzbin yıl önce insanların yaşadığı Taş Devri'ne ait bir sit, alçak bir tepede ortaya çıkarılabilirken birkaç yüz yarda ötede aynı döneme ait bir yerleşim yeri bir nehir vadisinin yüzlerce fit derininde alüvyon altında bulunabiliyor."

İki yüzyıl önce James Rennell Hindistan'a atfedilenle eski Hindistan'dan geriye kalanlar arasındaki farklılığın ayırdına varmış ve şöyle demiştir: "22 yüzyıl öncesine ait veriler Hintlilerin çok ileri bir uygarlık düzeyine sahip olduklarına işaret etmektedir. Ancak eski anıtlarına göz attığımızda Iaklit sanatını Yunanlıların ya da Mısırlıların ulaştığı mükemmellik noktasına getiremediklerini görürüz." Rennell'in bu olguya getirdiği açıklama, Hintlilerin, tıpkı Çinliler gibi "sanatı sadece yararlı amaçlar uğruna kullanma noktasına kadar getirmiş olmaları, onu beğeni ve tasarım cesareti açısından mükemmellik zirvesine ulaştıramadıklarıdır."

Ancak bu durumun daha basit ve daha açık bir izahı da vardır. Hem zengin hem bitek topraklara sahip Hindistan'ın ölümsüzlük sevdalısı olmadığı söylenebilir. İnsanın yıldan yıla hayatta kalmasına izin veren ve onları mevcudun sürdürülmesi kadarıyla yetindiren iklim hiçbir şeyi muhafaza etmez. 1936'da tarihçi olarak ünlenmeden önce Kalküta'da hükümetin hukuk görevlisi olarak görev yapan Thomas Babington Macaulay (1800-1859) şöyle yazıyordu: "Bu iklimin yarattığı en kötü sonuçlardan biri insanın yarattığı tüm eserleri hemen hemen istisnasız olarak yok etmesidir. Burada çelik paslanır, iğne işe yaramaz olur, jilet körelir, iplik çürür, giyecekler lime lime olur, kitaplar küflenir, ciltler dağılır, sıva çatlar, kereste çürür, keçe parça parça olur. Güneş, uçsuz bucaksız alüvyonlu araziden yükselen buhar ve beyaz karınca orduları binaları öylesine perişan eder ki her üç yılda bir her ev tümüyle elden geçmek zorundadır."

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Yani insanın aktif elini çekerseniz doğa toprağa hâkim olacaktır. Şehirler yeryüzünden silinir; koca koca tapınaklar vahşi ormanlarda yok olur gider; bir zamanlar binlerce insanın gündelik yaşam hayhuyuna tanıklık etmiş mekânlar otlar tarafından kolayca ele geçirilir, böceklerin ve diğer hayvanların doğal koşulları insan eliyle oluşmuş ne varsa moloza çevirir.

Yaşanın görünen izlerinin bu süreklilik göstermeyişi Moğol fatihi Babür'ü çok şaşırtmıştır. Babür şöyle der: "Hindistan'da köyler, mezralar bir anda boşaltılıp yeniden kuruluyor! Büyük bir kentin halkı burayı bir gün terkedip giderse birbuçuk gün sonra bu kentte kendilerinden en küçük bir iz bulmak mümkün olmaz. Öte yandan yerleştikleri topraklara su yolları, barajlar yapmaları da gerekmiyor çünkü ekinleri yağmurla büyüyor... Bir havuz ya da kuyu onlara yetiyor. Evler yapıp duvarlar da örmezler; otun en hası, kerestenin en bolu onlardadır; kulübeler kurulur, ortaya arında bir köy, bir kasaba çıkar."

Yüzyıllar içinde bu denli değişkenlik göstermiş bir toplumun gelişim çizgisini izlemek de zordur. İndus Vadisi uygarlığının muazzam şehirleri Harappa ve Mohenjo-Daro, terkedilmelerini izleyen 3000 yıl boyunca insan bilgisine kapalı kaldılar. Karıncaların ve muson yağmurlarının yaptığı tahribattan geriye kalanları da yabancıların istilası ya da altkıtadaki nüve-bölgeler arasındaki güç dengesinin şiddetli değişimlere uğraması alıp götürmüş olmalıdır. Erken Müslüman istilalarının talanı sırasında çok büyük Budist manastırlar ve eski başkentler haritadan silinmiş, Hindu tapınaklar yıkılmış, Müslümanların Ganj ovasından aşağı akmaları sırasında birçok tapınak malları yağma edilmiştir. Ekonomideki çalkantılar bir zamanların parlak ticaret ve sanayi merkezlerini önemsiz köylere dönüştürmüştür.

Bunca yıllık tarihe sahip bir ülkeden geriye kalan birkaç yüzyıllık malzeme gerçekten az sayılmalıdır. Burada tesbit çalışmaları ve kazı yürüten arkeologlar işin hacminin büyüklüğünü yeni yeni anlıyorlar. Çalışmalarının her evresinde kalıntıların yorumunu yaparken yönteme ve teoriye ilişkin sorunlar çıkınaktadır önlerine. Elde edilebilmiş en eski Hint elyazması 11., 12. yüzyıldan geriye gitmez. Ancak bir kısım önemli tarihi bilgi, Orta Asya'nın kuru, soğuk mağaralarında, dinsel yapılarda ya da ılıman iklimlerin kütüphane ve müzelerinde korunan ve seyyahlar ve hacılar tarafından yurt dışına çıkartılan eserlerle yeniden yapılandırılabilir. Dini literatür oldukça fazla olup bilim adamları tarafından tarih yazma amacıyla yeni yeni değerlendirilmektedir. Bu tür kaynaklardan yararlanmanın önemli bir zorluğu da şudur: Bu kaynaklar kuşaktan kuşağa sözlü olarak aktarıldıkları için bir şekilde yazıya döküldükleri zaman çeviride hata, anlamda tahrifat ve serbest yorumlama gibi olumsuzluklarla karşılaşılmaktadır. Çok gerilerde kalmış bazı vakaların aktarılması sırasında anlatılmaya çalışılan olaydan çok, bu olayın kayda geçtiği dönem hakkında daha fazla bilgilenmek mümkün olabilmektedir.

Resmi kayıtlar hem az hem de genel olarak belirsizdir. Sikkeler, mühürler, metal ve taş üzerindeki kitabeler bu bölgede hayli ileri bir yönetimin varlığına işaret etmekle birlikte bunların çalışma yöntemleriyle ilgili pek az ipucu verirler. Modern bilimsel çalışmanın sağladığı tüm olanaklara rağmen örneğin, Kuşan kralı Kanişka'nın -ki kendisine basit bir derebeyidir demek haksızlık olur- tahta çıkış tarihini MS 78-244 arası gibi yaklaşık bir tarihe oturtmaktan daha fazlası yapılamamaktadır. Esasen tarihçinin akla yakın bir miktar veriyi ve yeterli belgeyi biraraya getirip kullanabilmesi için 15., 16. yüzyılları beklemesi gerekmekteydi.

Hindistan hakkında İngiliz yorumları

Hindistan hakkında en kolay erişilir kaynaklar bugün bile sınırlıdır. 18. yüzyılın ortalarından 20. yüzyılın başlarına kadar Hindistan'da yükselen siyasi güç İngiltere'ydi. Bu döneme ait malzeme sayısı her ne kadar şikayete meydan vermeyecek kadar bol sayılsa da, bu malzemelerin, yabancı bir gücün altkıtanın karmaşık topluluklarını kendi özel siyasi ve ekonomik çıkarlarını artıracak biçimde yönetimesine olanak sağlamak üzere toplandığı bir gerçektir. Amaç bu olunca da eldeki kayıtlar bize ancak Hindistan'daki İngiliz çıkarlarının niteliğine ilişkin bilgiler verir. Ayrıca, yabancı gözlemciler bir yabancı kültürü ister istemez kendi ülkelerinin yaklaşımı içinde değerlendirirler. Başka bir toplumun basit gerçeklerini görmek, bu toplumdaki dalgalanmaları kavramak ve bu kültürün gücünü yaşamak üstün bir yaratıcı irade ve hayal gücü gerektirir. Aslında bu çabayı göstermeye hazır kişiler de olmuştur. 1774-1786 arasında Hindistan Genel Valiliği'nde bulunmuş Warren Hastings, Hindistan el yazmalarının çevrilmesi işini üstlenmişti; Sir William Jones (1746-94) Kalküta yüksek yargı üyesiyken Sanskritçe ve Farsça dillerinin öğrenilmesi seferberliğine önayak olmuştur; daha az ünlü birçok kişi de Kalküta ve Bombay'de kurdukları aydın derneklerinde birbirlerinin yaptığı çalışmaları okumuşlardır. Böylece Hindistan'ın geçmişi yavaş yavaş gün ışığına çıkarılmış, arkeoloji, filoloji, teoloji ve tarih tek tek incelenmiştir.

Yönetenleri tek ilgilendiren konu geçmişin öğrenilmesi değildi. Onlar içinde yaşadıkları dönemi de anlayıp çağdaş bir belgeleme çalışması yapmak istiyorlardı. Denzil İbbetson, 1881 yılında Pencap bölgesinde yapılan nüfus sayımı raporuna yazdığı önsözde, Hindistan'daki kast, din, toplumsal örgütler ve ekonomik yaşamla ilgili çeşitli sorular soruyordu. Araştırılıp öğrenebileceklere konulara okurların dikkatini çekmek için kasten soruyordu bu soruları İbbetson. "Aralarında yaşadığımız insanların adet ve inançları hakkında bu denli bilgisiz oluşumuz gerçekten utanılacak bir durumdur. Çünkü bu bilgisizlik yalnızca Avrupa'yı ihtiyaç duyduğu bu bilgilerden yoksun bırakmakla kalmaz aynı zamanda yönetici gücümüzün açıkça azalması sonucunu da beraberinde getirir."

Evet Hindistan, Avrupalının bakış açısından, Avrupalının özel amaçları için incelenmeliydi. Bilgi, beraberinde denetim ve yönetim gücünü de getirecekti. Bu noktadan kalkarak, bilginin niteliği ve geçmişin anlayış tarzının tarafsız biçimde çağdaş kaygılar taşıyarak ne şekilde yerli yerine oturtulabileceğine ilişkin günümüz kültürel tartışmalarına atlamak kolayca mümkündür. Bu yüzden Salman Rüşdü'nün *Geceyarısı Çocukları* (1981) adlı kitabının ilk bölümünde bir Keşmir sabahında Aadam Aziz'in dualarını şu huzursuz ve kırgın düşünceler böler: "Hindistan -radyum misali- Avrupalılar tarafından 'bulunmuş'". Onu Heidelberg'deki arkadaşlarından ayıran şey de "kendisinin bir şekilde bu arkadaşlarının atalarının bir buluşu olduğu".

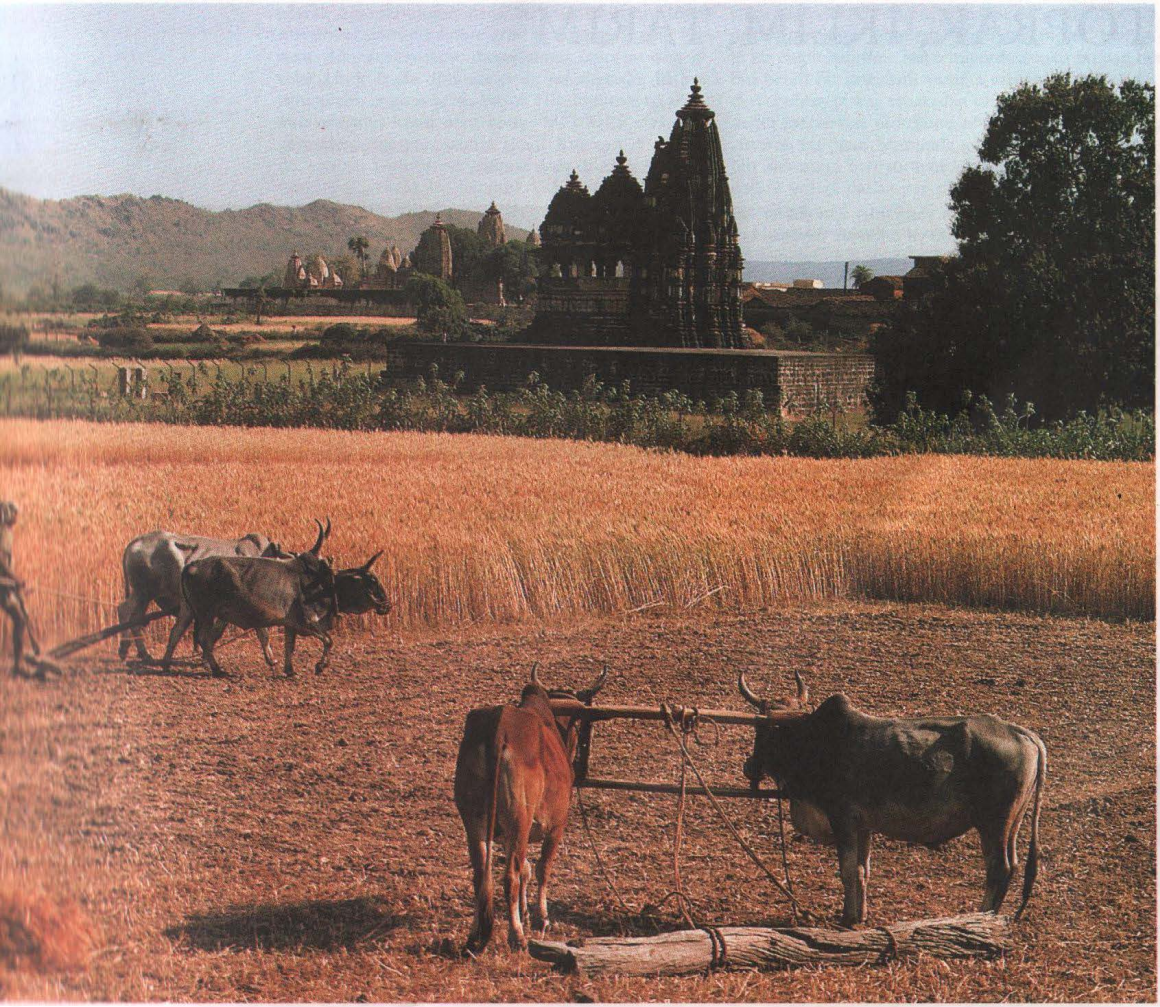
Çağdaş kaygılar

Bugünün toplumunda egzotik yabancı ülkelere, yabancı toplumlara, yabancı dillere, yabancı kültürlere

Üstte Hindistan'da manzaralar sanki hiç değişmez gibidir. Madhya Pradeş'teki Kajuraho'da tapınaklar 1000 yıldır aynı şekilde durmaktadır; etraftaki tarlalar da, tapınakların yapıldığı yıllarda olduğu gibi karasabanla sürülür. Ama tapınakların yapıldığı yıllarda Orta Hindistan'ın bu bölümüne hükmeden güçlü Çandella hanedanı, hiçbir iz bırakmadan ortadan yok olmuştur ve bu hanedanın tarihi hakkında çok az şey bilinmektedir.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

ulaşmak kolaylaşmıştır. Güney Asya halklarının yaşamları hakkında farklı yaklaşımlar geliştirilmiş, günümüz insanlarının hem kendi toplumlarına hem de geçmişlerine bakışları renklenmiştir. 20. yüzyılın sonunda altkıtanın dünyayla ilişkisi eskisinden çok farklıdır. İnsan topluluklarının görece yalıtılmışlığı belki de tarihte hiç olmadığı kadar temelinden kırılmıştır: Hindistan'ın dış dünyayla bağları daha yoğun, daha katılımcı, bugüne kadarkinden daha dayatmacıdır ve Hindistan'ın etkisi uzak kıtalar üzerinde daha fazla duyulmaya başlamıştır.

Hindistan içindeki değişiklikler, ülke halklarının birbirlerinin daha fazla farkına varmalarına, birbirleriyle daha fazla yüzyüze gelmelerine yol açmıştır. Elbette yeni gerginlikler de kaçınılmaz olmaktadır. Yabancılara ait törel ahlâk ilkeleri ışığında siyasi ve sosyal reform paketleri önerilmektedir; dinsel doktrinler diriltilmekte, yeniden tanımlanmakta, yeni iletişim yöntemlerinin hayata geçirilmesiyle yeni gelenekler yaratılmaktadır. Halklar kendi durumlarının daha fazla farkında olmaya ve kimlik arayışları, kimliklerini dayatma konusunda daha fazla özen göstermeye başlamışlardır. En tutucu, şoven kesimler bile toplumlarının gelecekteki biçimi, kültürel kökenleri hakkında tartışmalara girmekte, hoşlanmadıkları sorulara ve görüşlere karşı seslerini yükseltebilmektedirler. Sorun, modern biçim içerisine ne tür yerli bir içerik oturtulacağıdır. Bu süreç oldukça sancılı geçmekte ve yazar V. S. Naipaul'un keskin gözlemleriyle ortaya koyduğu gibi Hindistan şu ara milyonlarca başkaldırıyla sarsılmaktadır. Güney Asya önemlidir ve tarihi büyüleyici, kültürü de karmaşıktır. İlerleyen sayfalar, Hindistan'da milyonlarca yıl boyunca boy veren büyük toplumların kapsamlı bir dökümünü yapma iddiası taşımaz. Burada yer alan bilgiler bu devasa kıtanın olağanüstü çeşitlilik taşıyan yapısına ancak bir göz atmış olabilmekten öte bir iddia taşımamaktadır.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

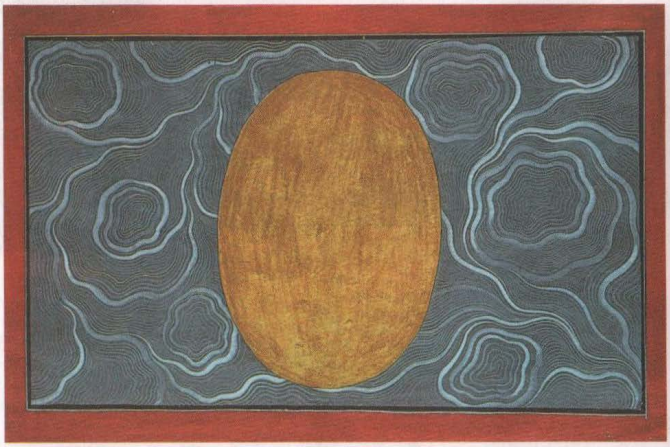
TOPRAK, İKLİM, TARIM

Eski kozmolojiler

Eski çağlarda Hindistan'da yaşayanlar için altkıta özel bir yerdi. Hindistan'ın 2500 yıl öncesine dayanan tarihi, coğrafyası, dinleri ve kültürleri ile ilgili bilgiler; MS 400-600 yıllarında dilden dile aktarılmış *Puranalar* denilen sözlü hikâyelerin ve bilgilerin ansiklopedik koleksiyonlara geçirilmesiyle edinilmiştir. Bunlarm birinde şöyle bir ifade vardır: "Okyanusun kuzeyinde, karlı dağların güneyinde uzanan ülkeye Bharata denir çünkü burada Bharata soyundan gelenler yaşar. Uzunluğu 9.000 fersahtır; burası çalışma ülkesidir, insanlar çalışmalarının sonunda cennete giderek kurtuluşa erişirler."

Çok eski çağlardan beri Hindistan halkları dünyanın yaradılışı ve evren hakkında oldukça karmaşık fikirlere sahiptiler. Ortaya atılan yeni bir teori pek seyrek olarak eskisinin yerini alıyor, ayrı bir görüş dile getirilse bile çoğunlukla yeni ve eski teoriler toplumda yanyana yaşıyorlardı. Dünyanın oluşumuna ait bu farklı bakışları tek potada eritmek için oldukça büyük çaba harcanmasına rağmen hikâyeler üstüste birikti, birbirinin içine geçti. Bir hikâyenin, diğerinin alegorik alternatifi olarak yorumlanması yerine hikâyelerin ardarda dizilmesi yoluna gidildi.

En ilkel evrenbilim teorilerinde de tutarsızlık ve karışıklık hüküm sürer. Olasılıkla dört milyon yıl öncesine tarihlenen kutsal yazılardan oluşan ve en eski kozmolojik metin sayılan *Rig Veda*'da yerkürenin beş ayrı adı vardır. Bazı kayıtlarda evrenin sadece iki kısımdan oluştuğundan, bunların da yeryüzü ve gökyüzü olduğundan söz edilir. Bazı başka metinler ise yeryüzü, hava ve gökyüzünden söz eder. Bu üç kısım da kendi içinde üç tabakaya ayrılır; böylece evren altı ya da dokuz parçadan oluşmuş olur. Daha sonraları bu anlatıma iki yarıküre daha eklenecektir: Işık yarıküresi, yani cennet dairesi ve buna eşlik eden ikinci yarıküre, yani cehennem dairesi. Böylece dünya yüzü birbirine dönük iki büyük kâse arasında asılı duran bir disk şeklinde betimlenmeye başlanmış, kozmik yumurta, ya da altın dölyatağı ve ilksel varlık Brahma fikirleri böylece doğmuştur.

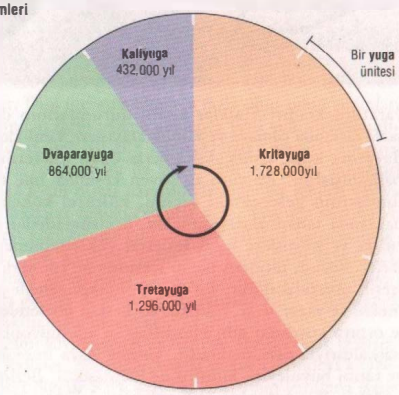
Üstte Kozmik (ya da altın) yumurta *hiranyagarbha*'nın 18. yüzyıl başlarında yapılmış bir resmi. Bu çizim *Bhagavata Purana*'da anlatılan bir yaradılış efsanesine dayandırılmıştır. Yumurta yaşamın kökenini temsil eder; etrafı madde bulutları girdabıyla çevrilidir.

Genişleyen evrenler

Evrenin büyüklüğü konusunda tam bir mutabakata varılmış olmamakla birlikte genel kanı çok büyük olduğu şeklindeydi. Bazılarına göre dünyayla gökyüzü arasındaki mesafe bir atın bin günde katedebileceği bir uzaklıktı. Bazıları ise bu mesafeyi birbiri üzerine çıkmış bin inek boyu olarak ifade ediyordu. Büyük Hint destanlarının (*Mahabharata, Ramayana*) ve *Puranalar*'ın yazıldığı yıllarda dünya ve onun evreni gittikçe farklılaşan parçalardan oluşmuş bir sistem olarak anlatılmakla kalmıyor, bunun dışında sonsuz sayıda başka evrenlerden de söz ediliyordu. Bunun yarısıra altkıtanın üç büyük dinsel geleneğini oluşturan Hinduizm, Budizm ve Caynacılık, ruhların sonsuza kadar yeniden dönüşümünü vazeden bir son şeyler, son yargılar doktrini ile ilgiliydiler. Bu öğreti, ruhun, mutlak serbestliğe doğru yol alırken ya da mutlak serbestlikten uzağa doğru yaptığı uzun yolculuk sırasında uğradığı olası mevkiler olan sayısız cennet ve cehennemi içeren genişletilmiş, çeşitli katmanlardan oluşan bir evren anlayışının gelişmesine yol açtı. Bu sistemde genel olarak iyiler yukarıya, kötüler aşağıya gidiyordu.

Tıpkı tek tek ruhlar gibi evren de yeniden doğuş devrelerinden geçiyordu. Mekân anlayışı kadar zaman anlayışı da inanılmaz bir büyüklük ve karmaşıklık içinde kavranıyordu. Brahma'nın hayatı 311. 040. 000 yıl

MAHAYUGA'nın Bölümleri

Zaman bölümleri	yıl
1 yuga	432,000
1 mahayuga (10 yuga)	4,320,000
Kalpa ya da Brahma günü (1,000 mahayuga)	4,320,000,000

Solda Şema, dört *yuga*'ya ayrılan *mahayuga*, ya da büyük zaman'ı gösteriyor. Bin *mahayuga*, Brahma'nın yaşamının bir gününe (yani bir *kalpa*'ya- 4.320 milyon yıl) eşit. Her *kalpa*'nın sonunda dünya yokoluyor ve yeni bir dünya yaratılıyor. Bir *yuga*'nın süresi, 432.000'in katlarıyla hesaplanıyor. Biz şu anda en kısa ve en karanlık *yuga*'lardan olan *kaliyuga*'yı yaşamış durumdayız. *Mahabharata*'ya göre, Brahma'nın yaşamı yüz yıllık. Şu andaki tanrının enkarnasyonundan bu yana elli Brahma yılının geçmiş olması gerek. Daire'nin sonunda Brahma'nın yerini yeni bir enkarnasyonu alacak. Bu akıllara durgunluk veren hesaplamaların karşılığı başka hiçbir dünya kültüründe mevcut değil. Yalnızca bilgisayarların yardımına dayalı modern bilim, bu kadar büyük sayılarla baş edebilir. Oysa ki Vedik gelenekte, zaman kavramı hep şaşırtıcı bir büyüklük anlayışıyla ele alınmıştır.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

olarak hesaplanmıştı. Ama bir yıl dünyanın doğal mevsimsel dönüşümlerine göre hesaplanmıyordu. Zaman, dönemlere göre düzenlenmiş olup bu dönemler içinde başka dönemler de yer alıyordu. İlk yorumcuların çoğuna göre, büyük Hindistan savaşı - *Mahabharata*'ya konu olan savaş- MÖ 3120 civarında gerçekleştiğine göre dünya şimdi Kaliyuga döneminde, yani en kusurlu, en çekişme dolu dördüncü dönemindeydi. Ancak bu karanlık çağ, zaman döngüsü içinde bin Kaliyuga'dan sadece biriydi ve bu da bir Brahma yılındaki 720 zaman devrinden sadece biriydi.

Evrenin muğlaklığının büyümesi ve yayılması fikri, bu evrende yaşayanların çoğalması ve evrilmesi fikriyle birlikte gelişti. Böylece ilk varlık Brahma bir süre sonra sayısız tanrı, yarı tanrı, değişik statü ve önemde birçok ruh ve dünyevi yaratığın da ortaya çıkmasına yol açtı. Bazı metinlerde Hindistan'ın yeraldığı kıta, tam ortasında büyüyen Jambu ağacı nedeniyle Jambudvipa - Gül Elması Ağacı Adası- olarak kaydedilir. Bu ağacın devasa bir gövdesi vardı; çevresi 15 yogana (1 yogana 3-14 km. arası), dalları 50 yogana büyüklüğündeydi, gövde yüksekliği ise bunun iki katıydı.

Eski Hint kozmolojisinin ortak özelliği dünyayı evrenin ortasında Meru ya da Sumeru denilen eksene oturtulmuş olarak görmesiydi. Bu mitolojik dağ ya Orta Asya'daki Pamir dağlarındaydı ya da Tibet'teki Kailas dağının ta kendisi idi. Hindistan tarihinin ve kültürünün en eski dönemi sayılan Vedacı dönemlerinde bile bu eksenin, yani dünyadan 84.000 yogana yüksekliğindeki bu dağın, gökkubbe ile yeraltı dünyasını birleştirdiğine inanılırdı. Meru'nun biçimi, herhangi bir dağın biçimine benzemiyordu çünkü bu dağ her biri belirli bir doğaüstü varlığın mekânı olan birbirinden ayrılmış birkaç tabakadan oluşuyordu. Bazıları bu dağın bir zirvesi olduğunu söylüyor, bazıları da bu zirvenin bir plato biçiminde gelişen bir görünüme sahip olduğunu ileri sürüyordu. Ruhani evsahipleri için dağda yeteri kadar yer olduğu konusunda herkes hemfikirdi.

Dağın çevresinde bir dizi kıta, ortak merkezli, sistematik bir düzen içerisinde diziliyorlardı. Bazı kayıtlar, kuzey-güney-doğu-batı yönlerinde uzanan dört kıtadan söz ederler: Çoğu zaman kıtalar lotus çiçeğinin taç yaprakları, Meru dağı da ortadaki karpel (meyva yaprağı) olarak resmedilir. Bazı değişik kaynaklarda dünya birbirinden okyanuslarla ayrılmış yedi ortak merkezli daireden oluşur. Hindistan'ı taşıyan kıta tam ortadadır. Kıtalar merkezden uzaklaştıkça büyüklükleri bir öncekine göre iki kat artar. Bazı kozmolojilerde bu düzen, 9, 13, 18, hatta 32 kıtaya kadar çıkmaktaydı. MÖ 7. yüzyılda her iki kozmolojik yaklaşım da kabul görüyordu. *Puranalar*'dan birinde şu ifade yer alır: "Dünyayı tanımlarken insanların bir şeyin var olduğunu ya da yok olduğunu kanıtlamaya çalışmaları boşunadır... böyle kavramlar... insan tasavvuru ötesindedir... ve bu tür meseleler... olduğu gibi kabul edilmelidir."

Bir başka dünya tasviri de onu devasa bir kaplumbağa şeklinde gösterip, kavisli kabuğunu cennet, düz alt

Altta Hint mimarisinde koni biçiminde yükselen tapınaklar, burada görülen Orissa'nın Konarak tapınağında olduğu gibi, mitolojik dağ Meru'yu temsil ederler. 13. yüzyılın ortalarında yapılan Konarak tapınağı, aynı zamanda, yedi atın çektiği 24 taş tekerleğiyle devasa bir savaş arabası biçimindedir. Mimarisi, sabah güneşinin her odacığı tek tek gezdikten sonra güneş tanrısı heykelinin üzerine düşerek onu enerjisiyle dolduracak şekilde tasarlanmıştır.

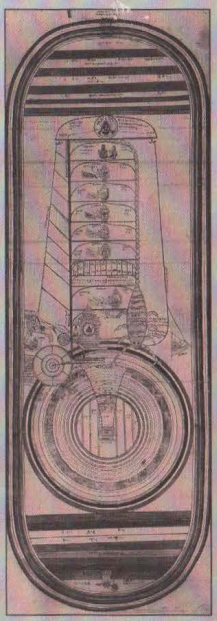
Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Astronomi

Hindistan'da astroloji bilimleri, devlet yönetme becerisiyle çok yakından ilişkili olduğundan son derece ilginç bir alan oluşturur. Toplumsal olanla doğal olanın (ve elbette ki ilahi olanın) tek ve birleşik bir analitik alanda yer aldığı ve kutsal kralların kesin tayin edici rol oynadıkları Hindu evren anlayışında, astronominin devletin bir dalı olarak gelişmesi anlaşılır bir olaydır. Böyle olunca Hint astronomisi, gök cisimlerinin yakından ve "nesnel" olarak gözlemlenmesiyle, evrenin oluşumuyla ilgili "bilimdışı" inançları - örneğin, evrenin merkezinin Meru Dağı olduğu inancını- birleştirebilmek gibi olağanüstü bir yeteneğe sahiptir. (Burada bilimlerin toplumsal ve siyasi kaygılara nasıl hizmet ettiğini düşündüğümüzde bu yetenek çarpıcı olma özelliğini bir ölçüye kadar yitirmektedir.) Bilime ilgi duyan en ünlü Hintli yönetici, Delhi, Caypur, Varanasi, Mathura ve Ucayn'da beş büyük gözlemevini kuran Caypurlu Maharaja Sawai Cay Singh'dir (1699-1743). Ancak Cay Singh bu alanda tek isim değildir. Gerek Müslüman gerekse Hintli başka yöneticiler de astronomi bilgisinin yayılması için büyük çabalar harcamıştır. Gerçekte de, toplumun nitelikli astroloji bilimine bağlılığı o kadar güçlüydü ki, Kota'nın Racput lideri, astronomi aletlerini başkentindeki kale mazgallarının siperlerine yerleştirmişti. Çok ilginçtir, Hindistan'a ilk yerleşen İngiliz subayları da, altkıtada egemenliklerini tam olarak sağlayabilmek amacıyla Hint astroloji bilimlerini yönetebilme ihtiyacını hissetmişler, örneğin 19. yüzyılın başlarında Delhi'ye yerleşen bir İngiliz, Keşmir Kapısı yakınında bir gözlemevi yaptırmıştır.

Solda Kralın, hem dünyevi hem semavi alanların yönetisi olduğunu gösteren Hindu krallık işaretleri; Hint-Türk imparatorları yönetimlerine meşruiyet kazandırmak için giderek bunlara başvurmuşlardı. Cihangir (1605-27) döneminde dökülen bu sikkeler, değişik burçları resmetmektedir. Yıldızların gözlemlenmesini düzenleyen bir sistem olan burçlar sistemi, her ne kadar başta Ortadoğu kökenli bir olgu olarak bilinse de Hint-Türk sikkeleri üzerinde görülmeleri, imparatorun kutsallığının teyidi olduğu kadar, onun semavi cisimlerin hareketlerini de beceriyle yönettiğini gösteriyordu (bu olgu, katı İslâm hukukunun asla kabul etmeyeceği birşeydir).

Solda Maharaja Cay Singh tarafından inşa edilen Caypur'daki Samrat Yantra, doğru zamanı iki saniye yakından takip eden bir dakiki ikiçinde gösteren muazzam bir güneş saatidir. Maharaja'nın yönettiği topraklarda dağıtılan takvimlerde, Caypur standart saati bu güneş saatine göre belirlenmişti. Maharaja bu takvimi kullanarak, tebasının günlük yaşamının düzenlenmesi üzerinde çok güçlü bir etkiye sahip oluyordu.

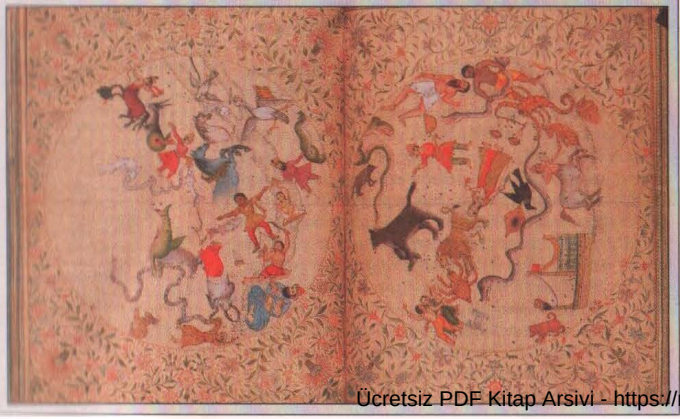
Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

Solda Doğu Dekkan'ya da Tamil Nadu (yak. 1750) yöresine ait bu göksel diyagram, güneş ve gezegenlerin yörüngelerini, burçları ve iki ay tutulması dönemesini içeren evrenin muriamını göstermektedir. Çünkü, Hindilerin kutsal kral anlayışına göre, kralın otoritesi kısmen, göksel cisimlerin hareketlerini tahmin etmeye (sonuç olarak da denetlemeye), gök cisimlerinin hareketleriyle ilgili bilgiye olan hâkimiyetine dayanıyordu. Ay tutulmalarının bilinmesi, devlet yönetiminin önemli bir bölümünü oluşturuyordu ve astronomi bilgisinin gelişimi saray tarafından cömertçe destek görüyordu.

Üstte Bu bakır küre üzerindeki yazılar onun, Ziya al-Din Muhammed'e ait olduğunu ve Rûmî 1067/1656-7 tarihinde yapıldığını gösteriyor. Astronomi bilgilerinin yer aldığı eserler (aletlerin yapımına ait bilgiler için yapılması gerekli hesaplar da dahil) çoğu kez birkaç nesli kapsayan tek bir ailenin tekelinde bulunuyordu. Ziya al-Din Muhammed ailesinin Hint-Türk sarayına hizmet etmesi 16. yüzyılda, Şeyh Elahad'ın Hümayun tarafından saraya alınmasıyla başladı. Bu aile saraya alet yapmaya Ekber, Şah Cihan ve Evrengzib'in saltanatları döneminde de devam etti.

Altta Astronomi bilgisinin ve gözlem aletlerinin batılı biçimlerinin İngilizler tarafından tanıtılması, Hint astrolojisini ve astronomisini bir anda yok edemedi. Hint sistemine göre yapılmış bu yıldız haritası bir Hintli ressam tarafından yapılmış olup, 19. yüzyılın ortalarına ait'tir; bu eser, aynı sanatçının Avrupa astronomi biçimlerini betimlediği çalışmasının içinde yer almaktadır. Her iki astronomi sistemi de toplumsal yaşamla değişik tarzlarda ilişkide olduğundan bu resimler birbirine rakip yapıtlar olarak değerlendirilmemişlerdir. Tam tersine, gerçekliğin paralel düzenleri olarak ele alınırlar.

kısmını da yeryüzü olarak düşünmek şeklindeydi. Birçok kehanetin gelişmesine kaynak sağlayan bu anlatımın tarihi MÖ birinci binyılın ortalarına dayanır. Bunu izleyen yüzyıllar içinde de geliştirilmiştir. Kaplumbağa genelde, Hindistan'ın iki büyük tanrısından biri olan Vişnu üzerinde, başı doğuyu gösterir biçimde ve kabuğu 9 eşit parçaya bölünmüş olarak gösterilir. Bu bölümlerin her biri üçlü ay birimlerine ya da burçlarına ayrılmıştır. Böylelikle astrologlar, gökteki kötü gezegenlerin seyrini izleyerek hangi ülkelerin ne zaman acılara, felaketlere açık olduklarını belirliyorlardı.

Bütün bu çeşitli anlatımlarda dünya, evrenin ancak çok ufak bir bölümünü oluşturuyordu. Yaygın görüş, kendi dünyaları, cennet ve cehennemleriyle birçok evrenin var olduğu biçimindeydi. Bizim evren sistemimizde bir yığın basit cismin içine atıldığı yeryüzü yumurtası denilen yoğun bir kitle okyanuslar üzerinde yüzüyor, bu kütleyi su, rüzgâr, ateş ve diğer elemanların meydana getirdiği memleketler çevreliyordu. Bu kozmos teorilerinin görünürde ilgisiz ya da çelişkili gibi görünen şeyleri dışlamak gibi bir çabaları yoktu; bunlar bilinmeyenin varlığını kabul etmeye hazırdılar. Ancak bu farklı görüşlere hoşgörüyle bakıldığı anlamına da gelmiyordu. Bilgi toplamakta başarılı olan bu kişiler, ellerinin altındaki fikir yığınına getirdikleri özel yorumları hararetle tartışarak bilgileri ayıklıyor ve hiyerarşik sınıflamasını yapıyorlardı.. Uzlaşmada hoşgörülü olmalarına rağmen kimi zaman sekter çekişmeler içine de giriyorlardı.

Biçim ve ayrıntıda hayalci olan bu eski Hint kozmolojileri genellikle yerel olandan ve bilinenden yola çıkıyorlardı. Dünyanın oluşumu ile ilgili hikâyeler, evren haritaları ve resimleri, en genel zaman ve mekân teorileriyle, yerleşmiş coğrafi ayrıntılı verileri birleştiriyorlardı. ***Puranalar***'ın coğrafi bölümleri, köylerden ve civar kasabalardan başlayıp dışa doğru, daha uzak ama yeri doğru tayin edilmiş şehirlere, oradan da, neredeyse hiç farkında olmadan geleneksel bir haritacının aklının alamayacağı kıta, okyanus, gök katı, cehennem gibi tasavvurlara geçiyorlardı. Bu en eski Hint yaradılış hikâyelerinde spekülatif ve hayal ürünü olanla deneysel olanı birbirinden ayırdetmek hayli güçtür.

Modern bilimsel açıklamalar

Hindistan'ın özel kimliğini anlatmaya soyunan çağdaş bilimsel açıklamalar, birçok bakımdan eski mitologyalar kadar olağanüstü ve şaşırtıcıdır. 1960'lardan bu yana yeryüzü kabuğu ile ilgili çalışmalar, dünyanın fiziki yapısı hakkındaki bakışımızı dönüştürmüştür. Hint altkıtasının jeolojik yapısıyla ilgili en son çalışmalar, levha tektoniği, yani üzerinde kıtaların yüzdüğü yeryüzü kabuğunun kayaç tabakalarının zaman içinde kitlesel hareketlerini inceleyen biliminde yapılanlardır. 20. yüzyılın sonlarına doğru bu kocaman altkıtaya ve onun yerel ayrıntılarına jeolog gözüyle bakıldığında bölgenin üç ana jeolojik bölüme ayrıldığını görürüz: kuzeyde geniş dağ silsilesi, bir dizi geniş ova ve büyük bir güney platosu. Bu biçimlenme, 40 milyon yıl önce Dekkan güney platosunun -Hindistan'da Avrasya yer kütlesinin Umman Denizi'yle Bengal Körfezi'ne sokulduğu, İndo-Avustralya levhasının bir parçası olan ters üçgen- Avrasya levhasına çarparak birleşmesi sırasındaki meydana gelen şiddetli hareketler sonucu oluşmuştur. Böylece, okyanus tabanındaki tortul tabakaların sıkışıp yukarı itilmesiyle Himalayalar, iki levha arasındaki okyanusun ortadan kalkmasıyla da geniş ovalar meydana gelmiştir.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Eski kayalar

Sri Lanka'yı da içine alan Yarımada Hindistanı dünyanın en eski ve en az değişime uğramış yer kütlelerinden biridir. Bir zamanlar Avustralya, Antarktika, Afrika ve Güney Amerika'yı içine alan eski kıta Gondvanaland'in parçası olan Hindistan, 3 milyar yıl önce prekambriyan dönemde oluşmuştur. Hiçbir dönem uzun süre denizle kaplı kalmamış olmasına karşın yüzeyinde nehir ve buzulların taşıdığı tortul kayaçlar bulunur. Bütün bunların altında da yaşları dünyada organik yaşamın başlangıç döneminden öncesine uzanan yoğun kristalli, bükülmüş, faylı Arkaeon kayaçları yer alır. Bunların içinde Batı Gatlarındaki Nilgiri ve Palani tepelerini oluşturan çarnokit ve kondalitler de vardır. 3 milyar 100 milyon yıl geriye uzandığı varsayılan Doğu Gatları ve Sri Lanka yaylaları da benzer oluşuma sahiptir. Daha kuzeyde, batıda Racastan'da, doğuda Bihar ve Orissa'da bu tür oluşumların ana kuşakları uzanır.

Bunun dışında yörede, volkanik tortu havzalarının yeniden kristalleşmesi sonucu ortaya çıkmış, eski kayaçlara oranla daha az başkalaşıma uğramış, basınç ve ısı etkisiyle sıkışmış olan Arkaeon yeşiltaşları bulunur. Bu taşlar 2.3 - 2.7 milyar yıl önce oluşmuş olup, batıda Dharwar ve Maysur'da, ortada Cabalpur ve Nagpur civarında, kuzeybatıda Aravalli sıradağlarında ve kuzeydoğuda Çota ve Nagpur yöresinde göze çarparlar. Bu kayaçlar altın (özellikle Bangalore bölgesi), gümüş, bakır dahil birçok mineral yönünden çok zengindir. Aravalli sıradağlarında bol miktarda manganez ve büyük maden ocakları vardır.

Çota Nagpur zengin demir madenleriyle ünlüdür. Arkaeon temeli üzerine iyice yerleşmiş olan bir dizi tortul kayaçın en yaşlıları (ki hâlâ pre-kambriyan döneme ait kayaçlardır bunlar) Vindhiyan silsilesini oluşturan kumtaşı, kiltaşı ve kireç taşlarıdır. Bu taşlar, Aravalli sıradağlarından doğuya ve güneybatıdaki Bihar'a uzanırlar ve bazı yerlerde 4.000 metre kalınlığa erişirler. En alt tabakalarda bulunan kayaçların kökeni deniz, daha üsttekilerin ise nehir hareketleridir. Bu yataklarda, özellikle Golkonda ve Panna'da elmas bulunur.

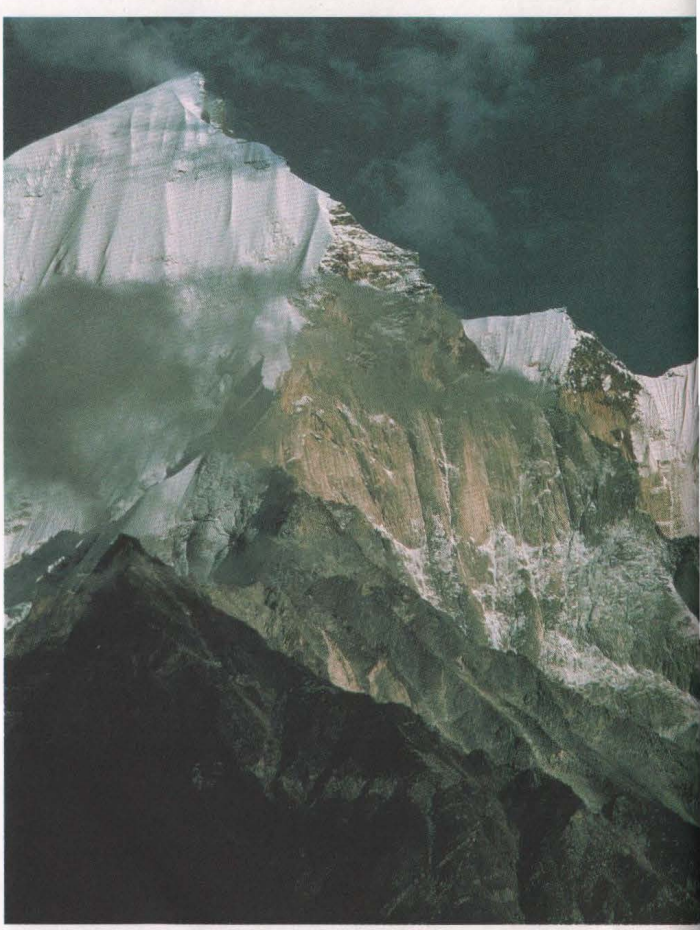
250 milyon yıl önce oluşmuş Post-Kambriyan döneme ait daha genç kayalar olan tortul kaya tabakaları Gondvana silsilesini oluşturur. 6.000 metre derinlikte olan bu tabakaların en eskileri buzul koşullarında, daha yeniler ise nehir yığmasıyla meydana gelmiştir. Jeolojik kayıtlar, bu bölgede kitlesel erozyon süreçlerinin yaşandığını, fay kırıklarının, çatlakların dolduğunu ve toprağın büyük iklim değişikliklerinden etkilendiğini doğrulamaktadır. Gondvana tortul kayaları en çok Bengal vadisinde Damador'da Madhya-Pradeş vadisindeki Mahanadi nehri boyunca ve bu nehrin Godavari vadisinde Nagpur'dan Bengal körfezindeki deltasına uzanan kısmında göze çarpar. Bu kayalarda zengin kömür ve demir madeni yatakları bulunur.

Kıtaların çarpışması

Yarımadanın eski kayaları, bir zamanlar Gondvanaland'in parçası olan kara parçalarıyla bir şekilde ilintilidir. Milyonlarca yıl boyunca yeryüzü kabuğunu oluşturan tabakalar çok yüksek basınç ve ısı altında hareket geçmişlerdir. 100 milyon yıl önce başlayan bu hareket sürecinde okyanus tabanı yarılıp dağılmış, Gondvanaland parçalanmış ve Indo-Avustralya levhası ayrılarak kuzeye doğru sürüklenmiştir. 100 milyon yıl önceki bu yarılma sırasında yerkürenin içinden fışkıran lavlar yarımadanın kuzeybatısındaki 500.000 kilometrelik bir alanı kaplamıştı. Arkaeon tabanı ve Vinhyan tabakasının bir bölümü lav altında kalmış, Bombay civarında lavın derinliği 3.000 metreye ulaşmıştır. Erimiş kayalar, fay kırıkları boyunca daha önceden oluşmuş tabakaların içine yürümüş, Maharaştra'nın kuzeybatısındaki o çok görkemli görüntülerin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Maldiv sıradağlarının yükselmesiyle Hint okyanusunun genişlemesi sonunda Hint levhası Afrika'dan ayrılmış ve onu Avustralya'dan uzağa, kuzey yönüne doğru itmiştir. Daha 50 milyon yıl önce bugün yarımada Hindistan'ı olan ve yengeç dönencesini içine alan topraklar henüz güney yarımkürede yer almaktaydı. Bu kara parçası, her yıl birkaç santimetre hareket ederek Avrasya kıtasıyla çarpışma noktasına doğru ilerliyordu. Hint levhasının yukarı ucu kuzeydeki daha büyük kıtayla birleşme noktasına doğru geldikçe bugün de olduğu gibi bu kıtanın altına doğru itiliyordu. Çarpışan kıtaların ucu parçalanıp büküldükçe ve okyanus tortusu okyanus kabuğuyla birlikte yukarı doğru itildikçe bundan 30 milyon yıl önce Himalayalar ve ona bağlı dağ sıraları meydana geldi.

Bu dağ duvarı altkıtanın 2.500 kilometre kuzeyin-

Üstte Dünyanın en yüksek sıradağları olan Himalayalar, bir zamanlar yüzen bir kıta olan Hindistan'ın, 30 milyon yıl kadar önce Asya kıtasıyla şiddetli çarpışması sonucu oluşmuştur. Sıradağlar dünyanın en yüksek 94 tepesinden en az 92'sine sahiptir. Özellikle Kuzey Pakistan'ın, depremlerin ve yer kaymalarının yöresinde dağların yükselmesi sürmekte olup buralarda yol yapımı çalışmaları sırasında sürekli zorluklarla karşılaşılmaktadır.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

Sağda üstte Geniş ve düz Indus-Ganj ovası (burada Batı Bengal'de Kalküta'nın dışı görülüyor) eskiden, Hint kıta sahanlığının bükülüp Asya kıtasının altına girmeye zorlanmasıyla oluşan uzun bir okyanus çukuruydu. Zaman içinde kuzeyde yeni oluşan Himalayalar'dan akan alüvyonla doldu. Bugün bitek topraklarıyla altkıtanın tarımsal güç kaynağı durumundadır.

Sağda altta Altkıtanın güneyi, bazı yıllarda tersine, bütün yıl ılıcak mevsim yaşayan tropikal bir bölgedir. Batı kıyısı boyunca burada, Goa'da olduğu gibi, mevsim yağmurları toprağı sürekli nemli ve yeşil tutar. Çok sayıdaki palmiye ağacı önemli bir ekonomik kaynaktır. Palmira palmiyesinin gövdesinden çıkarılan özsuyu, şeker yapımında kullanılırken hindistancevizi palmiyesinin onlarca kullanım alanı vardır. Hindistancevizinin lifinden urgan ve hasır yapılır; ağırlıklı olarak, beyaz etli meyvası ise yiyecek ve yağ ve sabun yapımında kullanılır. Yaprakları bile sepetçilikte ve çatı kaplamasında bir yarar.

de doğu-batı doğrultusunda uzanır. Ortalama 6.000 metre yüksekliğe uzanan bu dünyanın en büyük ve en yoğun dağ silsilesi dünyanın en yüksek dağı Everest'i de (8.848 m.) içinde barındırır. 90 dağ zirvesinin çoğu 7.300 metreyi geçer. Bu bölgenin jeolojik yapısı ve jeofiziği tümüyle karmakarışıktır. Orta Himalayalar'ı oluşturan granit, gnays, şist ve tortul kayaçlar yarınadanın diğer yerlerindekilere oranla daha gençtirler. Başlıca tüm jeolojik dönemlere ait kayaların hepsinden örneklerin burada var olması iki levhanın çarpışma şiddetinin ne kadar büyük olduğunun bir göstergesidir.

Küçük kaya parçasının büyüğünün altına itilmesi sırasında oluşan levhalar arasında bir de okyanus çukuru kalmıştır. Ancak kara parçalarının birbirlerine daha da yaklaşmalarıyla yükselen dağların rüzgâr ve suyun etkisiyle aşınması ve taş parçalarının nehir aşağı hızla taşınması ve buralarda birikmesiyle bu okyanus çukuru dolmaya başlamıştır. Zaman geçtikçe yavaş yavaş İndus, Ganj ve Brahmaputra nehir sistemlerinden oluşan taşkın ovaların yarattığı İndus-Ganj düzlükleri meydana gelmiştir. Dağlardan sürüklenen kil, kum ve kireçtaşları 100 - 5.000 metre derinlik arasında uzanırlar. Oluşturdukları tabakanın en derin yeri Delhi ve Rac-

mahal Tepeleri civarıdır. Bu bitek alüvyonlu topraklar milyonlarca yıl dünyanın hiçbir yerinde görülmeyen yoğunlukta insan yerleşimine sahne olmuşlardır.

Değişken bir çevre

Levhalar, düzlükler ve dağlar arasındaki sınırlar çok değişkendir. Kuzey tepelerinin en güney ucu olan Sivalik Sıradağı ana Himalayalar sisteminde meydana gelen erozyonla ortaya çıkan kumtaşı tortullarından oluşur. Hindistan Asya'nın içlerine doğru sokuldukça dağ oluşumu da sürüp gitmektedir. Aynca yer kabuğunun altındaki şiddetli hareketler devam etmekte, bu durum periyodik depremlere yol açmaktadır. 1897 Assam depreminin etkisi 3 milyon km²'lik bir alana yayılmış ve yaklaşık 26.000 km²'lik bir alan içinde yer alan tepe ve düzlüklerin yapısı değişmiştir.

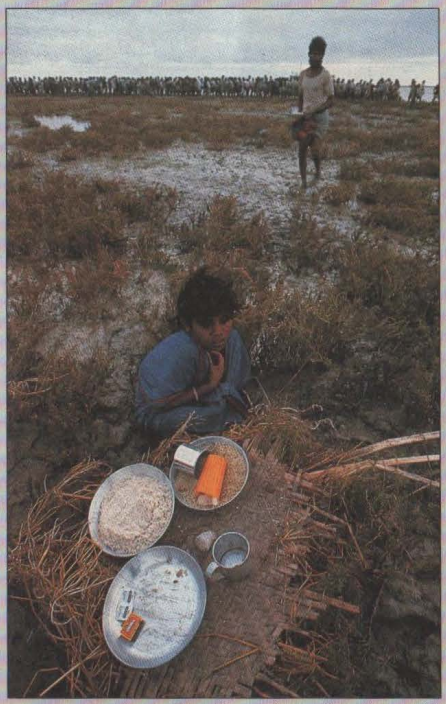
Bu tür şiddetli hareketler nehir yataklarının değişmesine sebep olan engellerin ortaya çıkmasına, dağlık yörelerde yeni vadilerin açılmasına yol açabilir. Bazen de kanalların kum ve çamurla dolması sonucu nehirler denize ulaşamaz ve ovalarda kendilerine yeni yataklar ararlar.

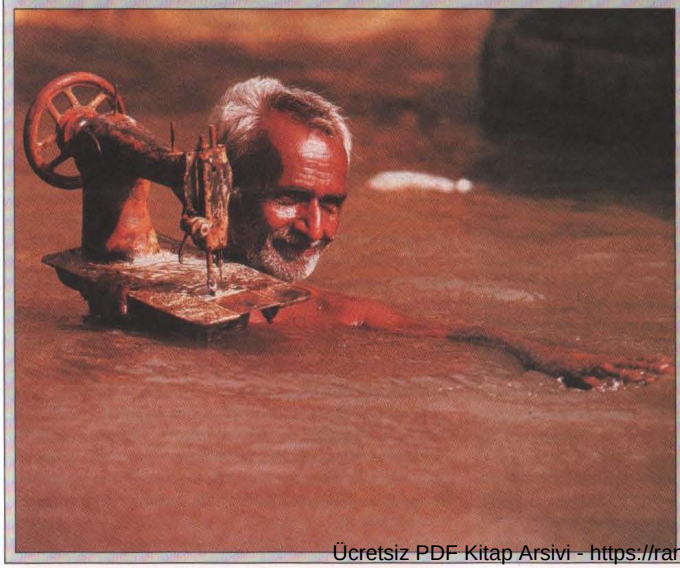
Yakın geçmişte Doğu Nepal'den doğan ve Bihar'da

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

İklim

Birkaç istisna bölge dışında Hindistan altkıtası, yaşam için fazla sert ve elverişsiz koşullara sahiptir. Altkıtanın ekonomisini halen tarım belirlediği için ısı ve yağış miktarındaki değişimlerin yaşam üzerinde doğrudan, kimi zaman da tahrip edici bir etkisi vardır. Nüfusun yoğun olduğu bölgelerde muson yağmurlarının yağmaması, uzun vadeli trajik sonuçlara yol açabilir- tarih boyunca çok geniş alanları kapsayan kıtlık olaylarına tanık olunmuştur. En büyük yokluğu topraksız köylü yaşıyor olsa da, uzun süren kuraklıklar toprak sahibi köylünün de kaynaklarını silip süpürebilir. Son zamanlarda kuraklığın kötü sonuçları gelişen sulama sistemleri ve merkezi hükümetin afet bölgelerine yardım önlemleri programları sayesinde nispeten hafifletilmeye çalışılmaktadır. Ancak yağış olmaması felaketlere yol açabilmektedir. 1967'de Bihar'da yaşanan açlık sırasında muson yağmurunun çok az yağması, kış pirinci ürününü onda bire düşürmüş, buğday üretimini tehlikeli bir sınıra indirmiştir. Kuraklık altkıta insanlarını bekleyen en büyük tehlikedir. Muson yağmurlarının çok fazla olması, birçok bölgenin sel suları altında kalmasına yol açmaktadır. Arazinin yüzde 90'ının alçak düzlüklerden oluştuğu Bangladeş, özellikle bu tehlikeyle karşı karşıyadır. Sel sularından korunmak için evler, çamur yükseltiler üzerine inşa edilir; ama buna rağmen, bir gecede köyler bütünüyle ortadan kalkabilmektedir: 1970'te 500.000, 1991'de ise 150.000'den fazla insan sel sularına kapılarak yaşamını yitirmiştir. Sıcak, kuru mevsim sırasında adına *loo* ya da *garam* denilen kavurucu bir rüzgâr Ganj ovasını yalayarak eser ve yüksek ısının uzun süre devam ettiği mevsimlerde kalp krizi sonucu ölümlere sık rastlanır.

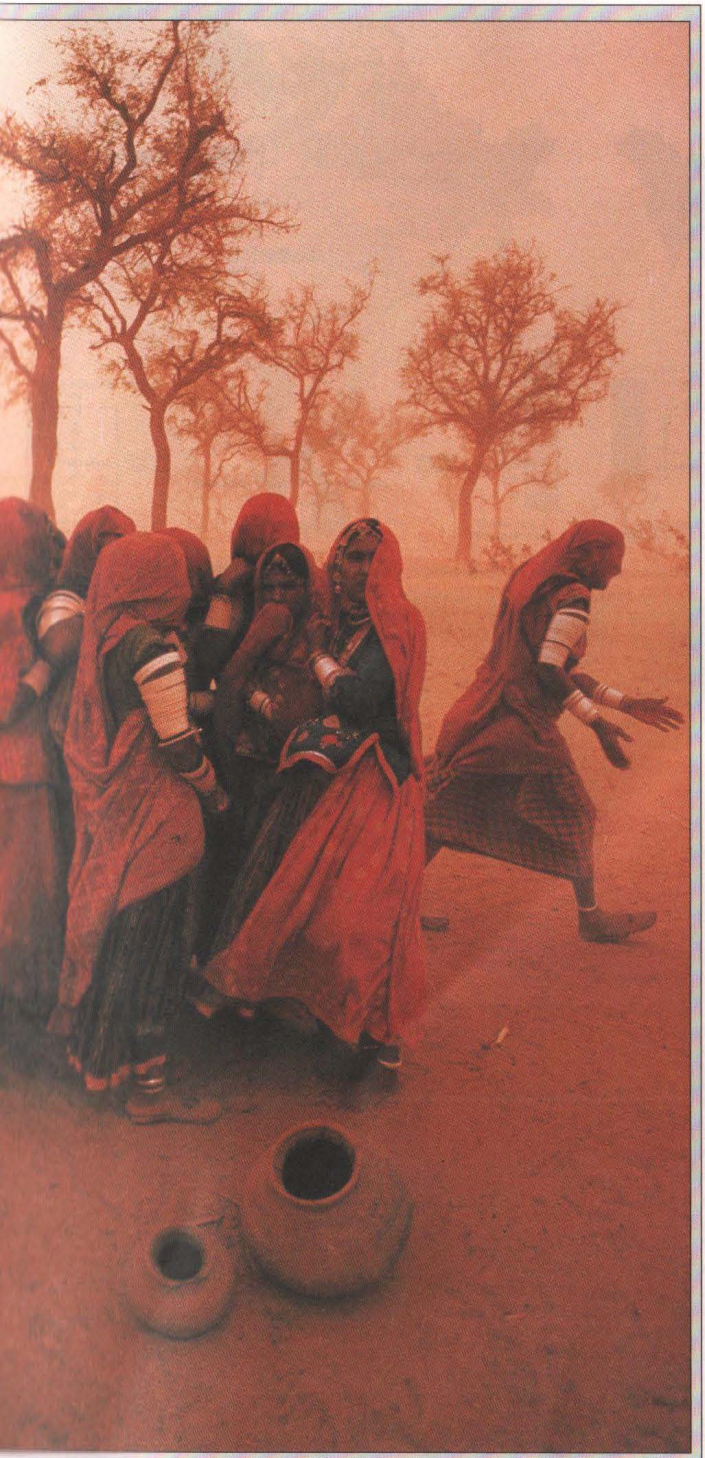

Üstte Bangladeş'te hortumun verdiği zarar. Nisan-Mayıs, Ekim-Kasım aylarından Bengal Körfezi'nden içeriye doğru hortum rüzgârları eser. Bu rüzgârlar bazen saatte 160 km'den güçlü eser ve yoğun nüfuslu delta bölgelerinde korkunç felaketlere ve ölümlere yol açar. Evleri yıkılanlar büyük şehirlerin, özellikle de başkent Dakka'nın gecekondu bölgelerindeki kamplara sığınmak zorunda kalırlar.

Solda Muson taşkınları, Porbandar Gucarat. *Kharif* denen yağışlı mevsimde düşen fazla miktardaki yağış, çoğu kez taşkınlara yol açar. Bu doğal afetlere halkın heyecana kapılmayan ve yaratıcı tepkisini, bu resimde, çok sevdiği antika dikiş makinasını kurtarmaya çalışan terzinin görüntüsü gayet iyi anlatmakta.

Sağda Hindistan'ın en kurı bölgelerinden biri olan Racastan'da bir grup kadın, esen güçlü rüzgârdan korunmak amacıyla birbirlerine sokulmuşlar.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ganj'la birleşen Kosi nehrinin yatağı belirgin bir biçimde batıya yönelmiş; Ganj'ın güneyden akan Ghaghara ve -Patna'nın batısında- kuzeyden akan Son ırmaklarıyla birleştikleri nokta da büyük ölçüde değişmiştir. Pakistan'da Sukkur bölgesinde Indus nehri boyunca uzanan bir kireçtaşı tabakasının muhtemelen bir deprem sonucu yükselmesi, İndus vadisinin güney ucunun tarihini etkileyecek sonuçlar doğurmuştur.

Kıyı bölgelerde de değişim belirgindir. Batı Bengal'de Tamluk ve güneyde Tamil Nadu'da Kazal bir zamanlar liman kentleriyken şimdi oldukça iç kısımlarda yer alırlar. 1810 depremi Hindistan-Pakistan sınırında Kuç'daki Rann'ın ve Batı Pakistan'daki Makran kıyı şeridinin yapısını değiştirdi. Çittagong tepeleri hariç modern Bangladeş'in büyük bir kısmı esasen Ganj-Padma ve Brahmaputra-Meghna nehir sistemlerinin alüvyonlu delta arazisidir. Zaman içinde delta ağızları doğuya, Bengal körfezine doğru düzenli olarak ilerlemişlerdir. Burada oluşan delta 60.000 km²'lik bir alanı kaplayarak dünyanın en büyük deltası haline gelmiştir. Bu yeni kazanılan toprakların oluşum hızı ve yayılması zaman içinde farklılıklar göstermiştir. Ayrıca sıcak okyanuslarla çevrili olan ve dünyanın en önemli levha kavşaklarından biri üzerinde uzanan bu bölge periyodik olarak şiddetli doğa olaylarına sahne olmaktadır. Bengal körfezini etkisi altına alan bir siklon ya da şok dalgası onlarca yıldır birikmiş olan alüvyonu süpürüp götürebilir.

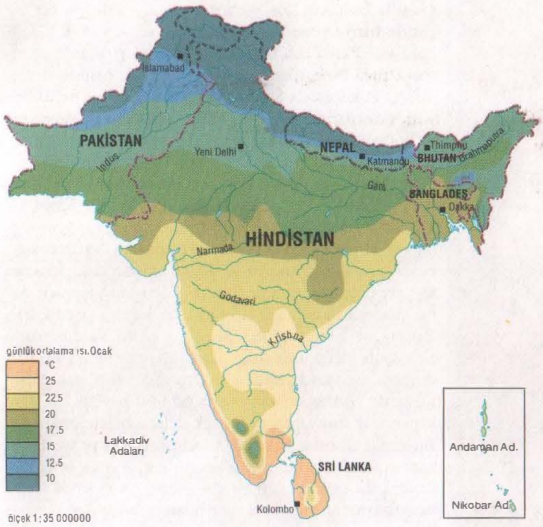
Altkıtanın jeolojisinde ve jeofiziğinde eski Hintli kozmonotların açıklamaya çalıştıkları bazı noktaları görmek, bu konularda altkıta uygarlıklarının temelinde var olan karmaşayı bir miktar sezinlemek, belki de çok hayalci bir tavır olmayabilir. Çok eski olanla çok yeni olanın birleştiği, büyük nehirlerin biriktirdiği alüvyonlarla oluşmuş uçsuz bucaksız ovaların uzandığı, zengin maden kaynaklarına sahip bir ülkedir Hindistan. Bu altkıta, gezegenimizin yeraltından gelen şiddetli hareketlere maruz kalan bir bölgesinde, korku verici bir konumda oturmaktadır. Bütün bu olguların pek anlaşılmamış olması, hatta günümüzde bile pek bilinmemesi modern kozmolojileri eski kozmolojiler kadar çekici kılmaktadır.

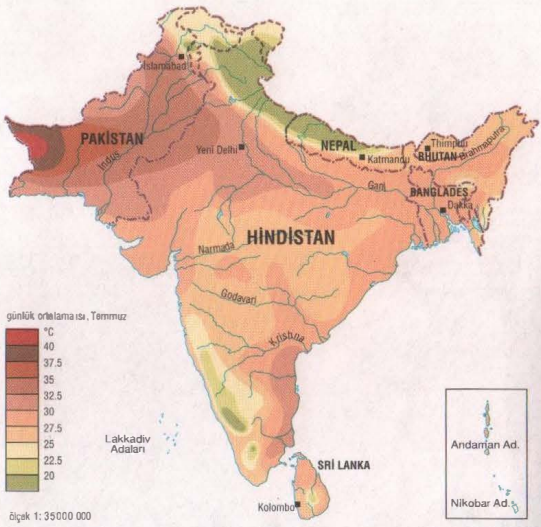
Musonlar ülkesi

Böylesine büyük ve bu denli yükseklik farklarına sahip bir bölgede tahmin edilebileceği gibi iklim de çok büyük farklılıklar gösterir. Yüksek Himalayalar'ın buzlu yamaçları dünyanın en soğuk yerleri arasındadır; güneydeki yarımadada tropikal iklim hüküm sürer. Hindistan'da hayvan ve bitki yaşamını etkileyen unsur genelde ısı değildir. Burada ne tür bitkilerin yetişeceğine, ne tür ekin alınabileceğine karar veren yağıştır. Yağmur taşıyan mevsim musonları batı ve doğu kıyılarının dağ yamaçlarına çarpınca buraları dünyanın en nemli bölgeleri haline getirirler. Başka yerlerde yağış çok seyrek olabilir. Kuzeybatı Hindistan'daki Aravalli sıradağları ile güneydoğu Pakistan'ın İndus vadisi hemen hemen hiç yağış almaz.

Altkıtanın büyük bir bölümünde esas itibariyle dört yerine üç mevsim hüküm sürer: Serin, kuru mevsim (rabi- Ekim-Şubat sonu arası), sıcak kuru mevsim (garam- Şubat sonu- Mayıs) ve daha az sıcak yağışlı mevsim (kharif- Mayıs sonu-Eylül). İklime damgasını vuran, kışın düzenli biçimde kuzeydoğudan, Mayıs-Eylül arası ters yönden esen muson rüzgârlarıdır. Muson sisteminin dinamiği son derece karmaşık olmakla bir-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

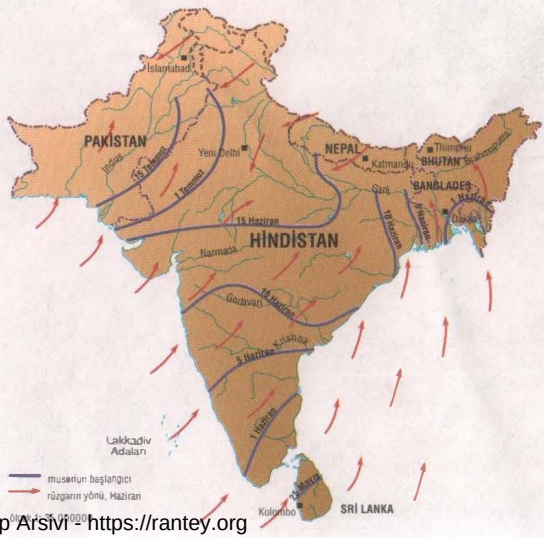

likte rüzgârın kesin yer değiştirmesindeki ana neden, güneşin Mart-Haziran arası Ekvator'dan kuzeye, Yengeç Dönencesi'ne doğru ilerlemesi sırasında dünyanın yüzeyini etkisi altına alan radyasyonun artmasıdır. Deniz güneşin ısısını emer ve gerek dikey ilctim gerekse okyanus akıntıları yoluyla ısıyı dağıtır. Oysa kara, güneş ışınlarını o kadar kolaylıkla dağıtmaz. Bunun sonucu olarak kendisini çevreleyen okyanusa göre daha hızlı ısınır ve üzerindeki havayı hızla ısıtır.

Güneş kuzeye doğru hareket ettikçe altkıtanın ısısı hızla artar. Yağmurların başlamasından önce gittikçe kalınlaşan bulut örtüsü altında iyice ısınan batı kıyısında Nisan, en sıcak ay olarak karşımıza çıkar. Mayıs'ta güney Pakistan'da ısı 45 dereceyi geçer, bazen de 50 dereceyi bulur. Belucistan dağlarında ve Kuzey-Batı Simr bölgesinde ısı ani düşüşler gösterir. En doğuda, Bangladeş'te en sıcak ay ortalaması 35 derece ile Nisan ayıdır. Himalayalar kuzeyden gelen serin havanın akımını engellediği için Hindistan'ın orta ve kuzey düzlükleri çok sıcak olur. Dekkan kuzey kıyısındaki Nagpur ile Himalaya eteklerindeki Pencap arasında ısı 40 derecenin üzerinde seyreder. Dağlık yöreler nispeten serin olmakla birlikte Himalayalar'ın korunaklı vadilerinde bile ısı oldukça yüksek dereceleri gösterir. Deniz seviyesinden 300 metre yüksekliktcki Katmandu'da (Nepal) yaz ortalaması en fazla 25 derecedir.

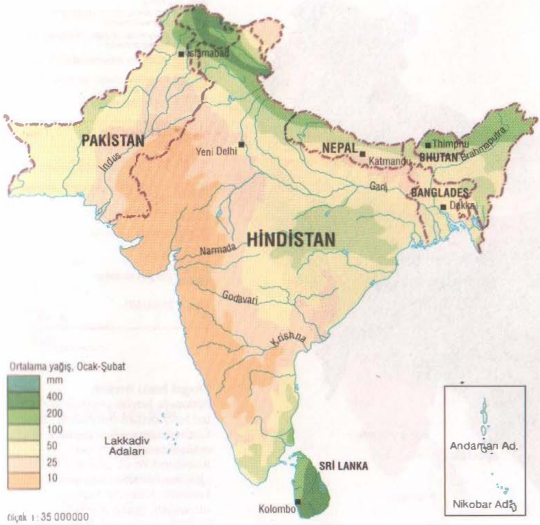
Nemli güneybatı rüzgârlarının Arap denizinden kalkarak altkıta üzerindeki yüksek havanın yerini doldurmasıyla yaz musonları oluşur. Ayrıı zamanda üst atmosferdeki hâkim hava akımlarında karmaşık dönüşler olagelmektedir. Mayıs ayının sonuna doğru kışın İndus-Ganj ovası üzerinde seyreden ve batı yönünden gelen hava akımı Himalayalar'ın kuzeyine hareket eder. Bengal körfezi üzerinde bulunan üst hava oluğu batıya döner. Üst atmosferdeki bu değişiklik yarımadanın güney kısmını etkisi altına alan nemli güneybatı rüzgârlarının etkisini iki katına çıkararak, yağmur yüklü musonların Bengal körfezinden kuzeybatıya hareket ederek İndus-Ganj ovasından Pakistan'a yayılmalarına yol açar.

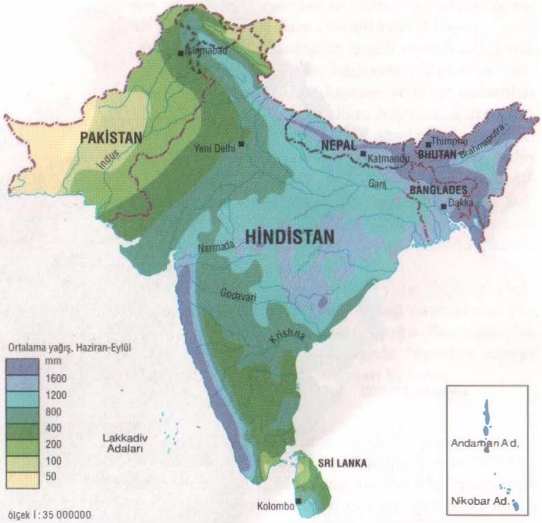
Yaz musonlarının getirdiği yağış yüksekliğe göre değişir. Güneybatı yarımadasındaki yıllık yağış miktarı 4.000 mm'yi geçer. Bu yağışın önemli bir bölümü Arap denizinden gelen rüzgârların Batı Gatlarına ve kıyı boyunca sıralanmış tepelere çarpması sonucu Mayıs-Eylül arası düşer. Bunlar doğuya bir yağmur gölgesi düşürürler ve iç kısımlarda yıllık yağış miktarı 800 mm.'yi pek geçmez. Batıya dönüneden önce rüzgârlar Bengal körfezi üzerindeki nemi alırlar. Bu nedenle kuzeydoğudaki yağış yoğunluğu artar. Batı Bengal'de yıllık yağış miktarı 1600 mm.'yi, Kuzeydoğu Bangladeş'te 2000 mm.'yi geçer. Assam tepelerinde muson yağmurlarının etkisi en üst noktaya ulaşır. Dünyanın en yağışlı yerlerinden biri olan Meghalaya Çerrapunji'ye 11.430 mm. yağış düşer. Rüzgârlar Ganj ovası boyunca yol aldıkça yağış giderek azalır. Delhi'ye 600 mm., Pakistan'ın en yağışlı kısımları olan Lahor ve Is-

Günlük sıcaklık ortalamaları (üstte)
Altkıta, ısı farklarının çok fazla olduğu bir yerdir. Isı farkının en fazla olduğu kuzeybatı bölgesinde Temmuz ayında ısı 30, 40 dereceyi bulurken, Ocakta 15 derecenin çok altına düşer. İndus-Ganj ovasındaki en yüksek hava sıcaklıkları Nisan-Mayıs aylarında kaydedilmiştir. Güneye inildikçe hava sıcaklığı mevsimlere göre daha eşit bir dağılım gösterir. Güney yarımadanın kıyı bölgelerinde ve Sri Lanka'da hava sıcaklıkları Temmuz ayında 30 derece ile Ocak ayında 25 derece arasında değişir.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

Ortalama yağış (üstte)
Yağışlar, yağmur taşıyan iki mevsim rüzgârı tarafından belirlenir: kuzeydoğu musonu (Aralık-Şubat) ve güneybatı musonu (Haziran-Aralık.) Altkıtanın kuzeybatısı dışında kalan tüm bölgeleri yaz musonundan yararlanır; en fazla yağış kuzeydoğu ve Batı Ghatları'na düşer. Sri Lanka ve doğu kıyı kesimi kış musonundan yararlanır; Himalayalar'a kışın yağış, kar şeklinde düşer.

Yaz musonu (solda)
Ortaç ışınlarının dik geldiği yaz başlangıcında Hindistan toprağı çabuk ısınır ve karada bir alçak basınç merkezi oluşur; aynı anda daha serin durumda olan Hint Okyanusu ise bir yüksek basınç merkezi meydana getirir. Nemle yüklü hava yüksek basınç alanından alçak basınç alanına hareket edince dünyanın ekseni etrafındaki dönüşü yüzünden sağa eğilme olur. Rüzgârlar, güneybatı istikametinde eserler. Nisan-Mayıs aylarında Himalayalar'ın güneyinde üst katmanlarda batıdan esen kuvvetli hava akımının ortadan kalkmasıyla, Bengal Körfezi'nde yüksek düzeyde bir hava akımı oluşturur. Yukarıdan esen doğu rüzgârları bundan gelen hızlı hava akımının yerini alır ve yağmur taşıyan rüzgârlar İndus-Ganj ovalarından yukarıya dönerler.

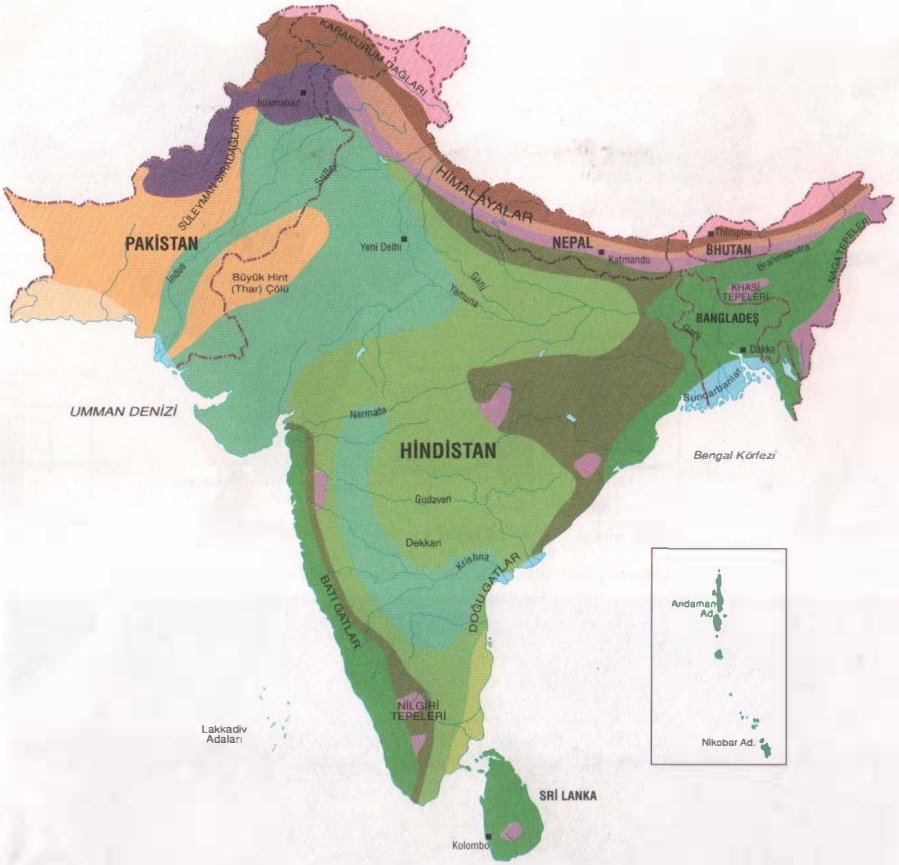
Sağda: Bengal Körfezi'nden gelen rüzgârlar buraya ulaşana kadar nemlerinin büyük kısmını yitirmiş olduklarından Thar Çölü genelde yılda 100 mm.'den fazla yağış almaz. Bunda oluşmuş bulunan kuru toprak, uzun yıllardan beri devamlı bir engel teşkil etmektedir. Çok az sayıdaki birkaç yerleşim yeri dışında insanların yaşamasına olanak sağlamayacak kadar kıtlık olan bu çöl, siyah kuyruk, çöl tilkisi, çakara ve çeşitli kanal türleri gibi çöl hayvanlarının barınağıdır.

lamabad çevresinde Pencap bölgesine 700 mm. civarında yağış düşer.

Kışları Asya kıtası üzerinde güçlü bir yüksek basınç sistemi oluşarak altkıtaya kuzeydoğu üzerinden kuru hava akıntısı gelir. Kuzey Hindistan'ın önemli bir kısmı dağ sıralarının varlığı yüzünden bu rüzgârlardan korunmuş olur. Altkıtanın yüzeyine erişebilenler ise artık soğuk kutup rüzgârını taşımazlar. Sri Lanka'ya ve Hindistan'ın güneydoğu kıyısına ulaşan kuzeydoğu rüzgârları Bengal Körfezi'nin nemini taşır. Bu yüzden yaz musonlarının yağmur gölgesi altındaki Güneydoğu Hindistan ile Sri Lanka, kış musonlarından en fazla Ekim- Aralık ayları arası etkilenirler. Güneybatıda adanın en yağışlı kuşağı kış musonunda 700 mm., Nisan - Haziran arasında 800 mm. yağış alır. Aralık ve Ocak, altkıtanın en serin aylarıdır. Pakistan'ın deniz kıyısı az miktarda ısıyı emer. Bu nedenle sıcaklık 10 derece civarında seyreder. Ancak Karaçi'nin kuzeyinde ısı 5 derecenin altına düşer. Yükseklik arttıkça gündüzler ve geceler çok soğuk olur. Hindistan'ın kuzey ovalarında sıcaklık 10 derecenin altına düşerken Bangladeş'te 10-15 derece arasında değişir. Güneyde mevsim sıcaklıkları daha az farklılıklar gösterir. Yazın Dekkan'da sıcaklık 35 dereceyi aşarken kışın 20 derecenin altına nadiren

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Doğal bitki örtüsü
Altkıtada büyük çeşitlilik gösteren bir bitki örtüsü mevcuttur. Batı Gatları'nın tropikal yağmur ormanlarında rosewood, ironwood ve tik gibi sert kabuklu ağaçlara bol miktarda rastlanırken, kuzeyde Assam'ın yağmur ormanları, yaklaşık olarak, yarısı bu bölgeye özgü 4.000 den fazla çiçek açan bitkiyle kaplıdır. Kuzeyde, yapraklarını döken alçak sal, palmiye ve bambu ormanları, Himalayalar'ın eteklerinde yerlerini ardıç, kuzey çamı, sedir, hemlok çamı ve deodar gibi kozalaklı ağaçlara, daha yüksekterde de alpin fundalıklara bırakırlar. Palmiye, kuru Dekkan yaylasına özgü ağaç türü olup, daha kıraç olan batıda ise, yapraklarını döken ağaçların bulunduğu karakteristik ormanların yerini dikenli çalılar alır. Kuzeybatıdaki Thar Çölü'nde yanlızca kaktüs türleri görülür.

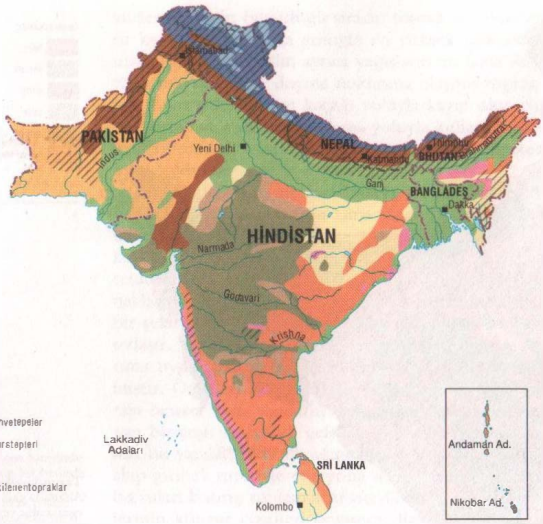
düşer. Sri Lanka bu açıdan daha da düzenlidir. Tüm yıl boyunca sıcaklık 20-30 derece arasında değişir.

İnsan yapısı manzaralar
Altkıtanın doğal bitki örtüsü çoğunlukla yapraklarını döken ağaçlardan oluşan rropikal ormanlardır. (Kurak yaz aylarında yapraklarını dökerler.) Yıllık yağış miktarının 1.300 mm.'yi geçtiği yerlerde nemli tropikal ormanlar yer alır. Thar çölünde ve diğer kıraç arazilerde bitki örtüsü kuru otlara ve kuraklığa dirençli bitkilere dönüşür. Yerleşim tarihinin çok gerilere uzandığı dünyanın tüm diğer bölgelerinde olduğu gibi insan müdahalesiyle önemli ölçüde değişime uğratılmamış doğal çevreye rastlamak neredeyse imkânsızdır. Geniş ormanlık bölgelerinde bile özgün doku; bodur ağaçlarla ve aslında yaşanandan daha kuru iklim koşullarına ait ikincil bir bitki örtüsüyle kaplıdır. Bunun nedeni, tarım arazisi yaratmak ya da hayvan otlatmak için ardarda yakılarak açılan ormanlık arazilerde bütün bu işlemler sonucunda ortaya çıkan seyrelme ve erozyondur. Gerek toprak, gerekse bu toprakta büyüyen bitki örtüsü nemi muhafaza edebilme özelliklerini yitirmişlerdir.

Uydu çalışmaları Hindistan'ın % 55'inin, Bangladeş topraklarının ise % 75'inin tarım için kullanıldığını göstermektedir. 1973-1982 yılları arasında sadece Hindistan'da doğal orman miktarı % 17'den % 12'ye düşmüştür (yaklaşık olarak toplam 375.000 km²). Bangladeş'te ülkenin % 15'inden daha azı ormanlık alandır. Himalayalar yöresindeki ormansızlaştırma faaliyeti, benzeri görülmemiş bir biçimde sürmektedir. Yapraklarını döken tropikal ağaç ormanlarından tarım alanı açmak amacıyla tahrip edilen araziler içindeki en genişleri, yoğun nüfuslu İndus-Ganj ovalarında yer alır. Çoğu nehir kıyısında kalan küçük bir bölüm ormanlık arazi de epeyce seyrelmiştir. Yaprak döken ağaçlardan ikisi ekonomik açıdan diğerlerine oranla çok daha önemlidir: sal ağacı (shorea robusta) kuzeydoğuda Terai bölgesinde (Himalayalar'a teğet uzanan balta girmemiş ormanların bulunduğu alçak arazi kuşağı) ve Nepal'de görülür; tik ağacı (tectona grandis) ise yalnızca altkıtanın batı kısımlarında göze çarpar. Her iki tür de yanmaya dayanıklıdır ve her ikisi de geniş alanlara yayılırlar, ki bu özellik de bunları kontrollü ormanlar sınıfına sokarak ürün almaya elverişli kılar. Tik ağacı eskiden beri gemi yapımında ve tahta kurduna dayanıklı olma özelliğinden ötürü de ev ve mobilya yapımında kullanılır.

Altkıtanın daha yağışlı yerlerinde -Bombay'ın güneyindeki tepelerde, 500-1400 metre yüksekliklerde ve Assam'da daha alçak irtifada- yaprakları her zaman yeşil kalan yağmur ormanları çok zengin bir çeşitlilik içinde yer alırlar. Ancak yağışların daha az olduğu yerlerde ya

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Toprak cinsleri
- alüvyonlu
- kırmızı
- siyah
- kırmızı ve siyah
- kırmızı ve sarı
- laterit
- çöl
- kahverengi ve gri kahverengi topraklar
- yüksek dağlıkve çayırsteppeleri
- buzul
- dağ koşullarındaetkilenentopraklar

Ölçek 1 35 000 000

Toprak
Altıkıtada görülen çok çeşitli toprak türlerinden yalnızca üçü çok yaygındır: alüvyonlu, kırmızı ve siyah topraklar. Potasyum bilrat açısından zengin, ancak nitrojen ve organik madde açısından fakir Ganj ovasının alüvyonlu toprakları ve Batı Dekkan'ın siyah toprağı, tarım için çok elverişlidir. İçerdiği maddeler açısından fakir ve hızlı sürüklenen kırmızı toprak ise tarıma uygun değildir.

da kuru mevsimin uzadığı hallerde seyrelmiş ormanlar bu yörelerin tipik bitki örtüsüdür. Birçok yerde aşırı hayvan otlatma yüzünden doğal bitki örtüsü dikensi bodur ağaçlar haline dönüşmüştür. Az yağış alan yerlerde, örneğin Aravalli sıradağlarında zamki arabi ağacı, akasya, khejri, ılgın gibi kuraklığa dayanıklı çalılıklar bulunur. Güneyin iç kısımlarında savan otlarının arasına yer yer dağılmış hurma ağaçları görülür. Kıyı çevresinde boydan boya palmiyeler, özellikle de türlü türlü meyvaları ve kullanım alanları olan hindistancevizi palmiyeleri çok yaygındır. Ganj deltası dünyanın en büyük mangrov (tropikal ülkelerin kıyı ve bataklıklarında yetişen bir tür bitki) ormanları olan Sundarbanlara sahiptir. Bu ormanların alanı 10.000 km²'yi kaplar.

Büyük Himalaya sıradağları çeşitli orman ağaçlarını barındırır. Doğu kıyısından başlayarak, Butan ve Nepal'i de içine alarak uzanan kestane ve meşe ormanları 1.000 ila 2.000 metre yükseklikte büyürler. Yüksekler-de batıya doğru yarı-tropikal çam ağaçları göze çarpar. Daha yukarılardaki ılıman çamlar, sedir, köknar, ladin ve Hint sedirleri, yerlerini yüksek ormanların bitki örtüsü rododendronlara (özellikle Nepal'de, 2.500 km. üzerinde), huş ağaçlarına ve ardıça bırakırlar. Keşmir-Bhutan arasında kavak, Bhutan-Nepal arasında kuzey çamları görülür. Himalayalar'ın en doğusunda bambu ormanları yer alır. Bambu ve diğer otlar dağların eteklerini kaplarken yine aynı bitki örtüsü yarımadanın kuzey dağlarında da mevcuttur. Doğu Bangladeş'te 150.000 km²'den fazla bir bölgede "yarı-her zaman yeşil" ormanlar ve bambu cangılları bulunur.

Tarım ve topraklar

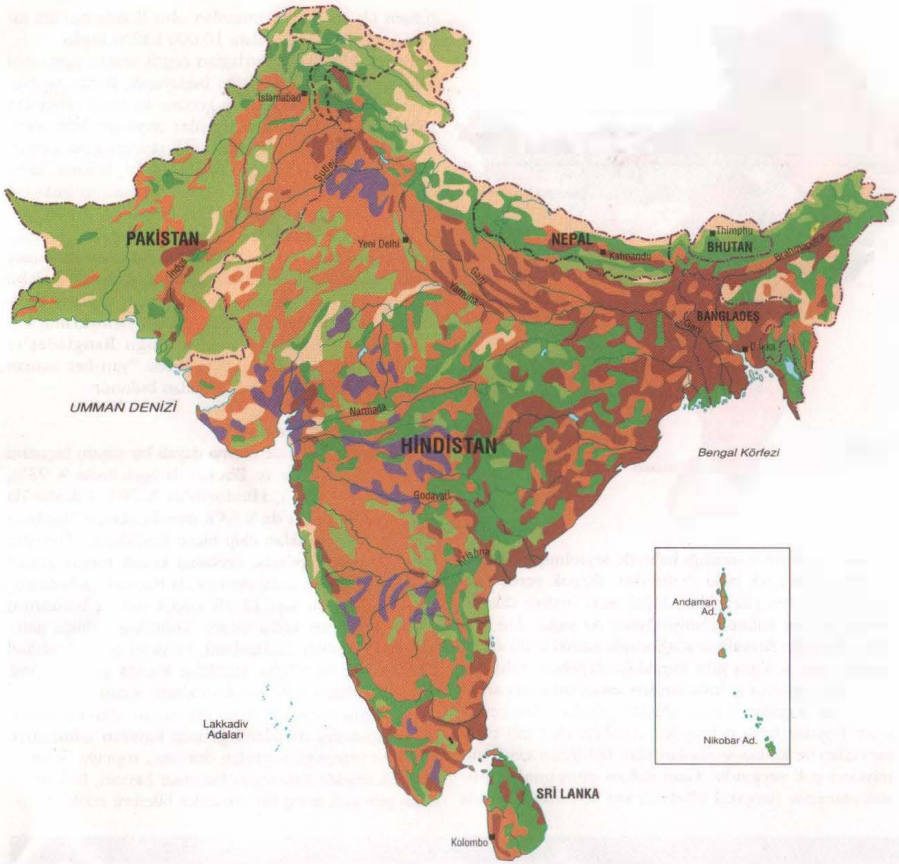
Hint altkıtası özellikle tarıma dayalı bir yaşam biçimini barındırır. Nepal'de ve Bhutan'da işgücünün % 93'ü, Bangladeş'te % 75'i, Hindistan'da % 70'i, Pakistan'da % 55'i ve Sri Lanka'da % 53'ü tarımla uğraşır. Bunların çoğu küçük toprakları ekip biçen köylülerdir. Örneğin Hindistan Pencapı'nda, ortalama kiralık toprak arazisi 4 hektar olup bu arazi dört ya da beş tarlaya bölünür. Bangladeş'te bu sayı 12-15 küçük tarlaya bölünmüş olarak 1 hektara kadar düşer. Toprak genellikle geleneksel yöntemler kullanılarak ve yerel çevre koşulları bilgisine -ki bu bilgiye kuşaktan kuşağa geçen toprak ve iklim kültürü dahildir- dayanılarak işlenir.

Toprağın niteliğini ve tarıma uygun olup olmadığını, oluşumunu meydana getiren kayanın cinsi, suyu sızdırma yeteneği, toprağın durumu, toprağa besin ve organik madde katkısında bulunan hayvan, bitkiler ve iklim gibi çok geniş bir etmenler bileşimi etkiler. Köy-

Sağda Altıkıta çiftçilerinin büyük çoğunluğu, küçük toprak parçalarını ekerler ve yerel toprak, iklim koşulları gibi konularda bindi geleneksel bilgilerini kullanırlar. Kaşmir Himalayaları'nda yüksek bir arazi nlan ve çok az yağmur alan Ladakh'in yerli çiftçileri, sulama olmaksızın tarım yapamazlar. Bahanda eriyen karları biriktirip tarlalara kanallar vasıtasıyla su akıtırlar.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Tarım kuşakları
Altkıtada ekili toprak tarımcılığı egemendir ve çok yağış alan yerlerde, ekilebilir arazinin üçte birinde pirinç ekilir. Bunu tahıllardan buğday izler: buğday ekimi, son yıllarda sulama imkanlarının artmasıyla daha geniş alanlara yayılmaya başlamıştır. Önemli bir protein kaynağı olan baklagiller de Dekkan'da ekilir. Burada yetişen diğer tahıl ürünleri arasında arpa, mısır ve süpürge otu sayılabilir. Meyve ve sebze her yerde iç tüketim için yetiştirilir.

den köye, hatta tek bir köyün içinde bile toprağın niteliği değişebilir. Bu nedenle başarılı bir tarım yapabilmek için toprağı ekenin, en yüksek verimin hangi topraktan alınacağı, hangilerinin sulamaya ya da başka tür bir muameleye gerek duyacağı gibi konularda bilgili olması gerekir.

Hindistan yarımadasındaki en geniş toprak kategorisi Archaeon kayalarının tabanından oluşan "kırmızı topraklar"dır. Bu toprak, genelde kumludur ve işlemesi kolaydır. Ancak aynı zamanda da nemi fazla muhafaza etmeyen bir niteliği vardır. Bu topraklar bazı yerlerde, örneğin Sri Lanka'da, yağmur sularının topraktaki mineral ve besini süpürüp götürerek onu verimsiz bıraktığı tropikal yağmur ormanlarına özgü süzülme olayına salınıe olurlar. Kuzeybatı Dekkan'da, pamuk yetiştirildiği için pamuktoprağı ya da regur denilen ve volkanik lavdan oluşmuş siyah renkli topraklar uzanır. Bunlar iyi su tutarlar ve içerik olarak zengindirler ancak, suyla birlikte çok ağırlaşıp killi toprak haline geldiklerinde bu toprağı işlemek ve sulamak çok güçleşir. Kuru mevsimde de bu toprak feci şekilde çatlar.

Nüfus yoğunluğu yüksek Ganj ovaları ve kıyı deltalarının alüvyonlu toprakları tarih boyunca yerleşik tarım için elverişli yerler olmuşlardır. Ne var ki bu topraklar nitelik açısından büyük farklılıklar gösterir ve tarımcıları bir sürü karmaşık kullanım sorunuyla karşı karşıya bırakır. Vadi içlerinde ve yakınlarında, taşkın sularının taşıdığı alüvyonlarla her yıl toprak yenilenir. Bangladeş'te yüksek bölgelerde kalan kaba mil, jüt yetiştirmek için ideal toprağı oluşturur. Ancak eski birikintiler giderek daha az verimli hale gelmiş ve sel taşkınlarının ulaşamadığı yerdeki topraklar organik madde ve besin açısından fakirleşmiştir. Ganj ovasının diğer bölgelerinde ise, geniş çaplı sulama işi, su baskınlarına ve toprağın tuzlanmasına yol açmıştır. Bu durum özellikle kıraç alt İndus vadisinde, nehirlerin taşıdığı toprakların kaba ve kumlu olduğu ve buharlaşmanın büyük tuzlu alanların ortaya çıkmasına yol açtığı yerlerde görülür.

Su kullanımı

Binlerce yıl boyunca, altkıtanın tarımla uğraşan köylüleri, tarım potansiyellerini sonuna kadar kullanabilme amacıyla toprak ve iklim kaynaklarının kullanım yollarını araştırıp durmuşlardır. Altkıtanın en önemli ürünü pirinçtir. Pirinç altı ayda ekin verir ve yıl boyu sıcaklık dalgalanmaları hesaba katıldığında yılda iki hasat alınabilir demektir. Ancak pirinç tarımı için en az 1000 mm'lik yağışa ihtiyaç vardır: Tohumlar yağışlı mevsimde (kharif) atılır ve suyun 50-100 mm altında su baskınına uğramış çeltik tarlalarında bü-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

yürler. Pirincin büyüdüğü sırada, toprak yüzeyinden su kaybı buharlanma yoluyla en yüksek noktasına ulaşmıştır. Bu mevsim ayrıca yağışların en fazla düştüğü mevsimdir ve doyma noktasına ulaşmış topraktan dışarı çok fazla su kaçağı yoluyla kayıp olur. Su biriktirme ve sistematik sulama yoluyla kullanıma açma yöntemleri olmazsa birçok yerde yılda bir kez ürün kaldırılır.

Genellikle, yağış ne kadar fazla olursa, (örneğin, yılda 2000 mm), iyi ürün alma şansı da o kadar artar- ancak bu bölgelerde her zaman su taşkını tehlikesi vardır. Yağış azaldıkça tarım da daha nazik ve tehlikeli bir durum alır. 350 mm'nin altında, su kaynaklarının kullanımı sorunu ortaya çıkar ve herhangi bir şekilde sulama yapılmadan tarım yapmak imkânsızlaşır. Yüzyıllar boyunca, yerel çevre koşullarını tarıma uygun hale getirecek çeşitli yöntemler denenmiştir. Örneğin Racastan'ın tepelik kesimlerinde baraja benzer bazı yapıların (johadlar) varlığına dayanan bir çeşit su-hasadı geleneksel olarak yapılmaktadır. Bu yapılar, muson yağmurları toprak yüzeyinden akıp gitmek suretiyle erozyona neden olmadan önce bu suları kıstırıp toplamak amacıyla nehir havzası setlerinin kontur çizgileri boyunca dizilirler. Su daha sonra yerin dibine sızarak su tablosunu yukarı çeker ve kuyuları doldurur.

Tarım modeli

Yeterli muson yağmuru alan aşağı Ganj ovası ve yarımadanın yağışlı kıyı ovaları en önemli pirinç yetiştirme alanlarıdır. Bunun dışında pirinç, sulama tanklarının elverdiği ölçüde iç Dekkan ile Batı ve Orta Himalayalar'ın bitek, iyi sulanmış vadilerinde yetişir. Mısır ve arpa gibi daha sert kabuklu tahıllarla badem, kayısı ve elma gibi meyvalar daha yüksek tepelerde yetişir. Daha kurak olan yukarı Ganj ve İndus vadisinin en önemli tahılı buğdaydır. Buğday büyük ölçüde yaygın kanal ağına dayalı sulama işlemine bağımlıdır. Ancak Pakistan'ın sulama arazisinin aşağı yukarı % 22'lik bir kısmı su baskını ve tuzlanma yüzünden kullanılamaz durumdadır. 1960'lardan bu yana bölgeye yüksek mahsul veren pirinç cinsleri getirilmiştir.

Güneyin kıraç topraklarında baklagiller, özellikle nohut, bezelye ve mercimek, bunun dışında akdarı ve pamuk ekilir. Sri Lanka'nın nemli sıcak yamaçları çay, kauçuk ve hindistancevizi üretmek için çok elverişlidir. Karabiber ve diğer baharatlar ithal edilmek üzere yetiştirilir. Hindistan çay, karabiber, yerfıstığı, şeker kamışı pamuk ve jüt gibi ihracat ürünlerinin başlıca üreticisidir. Çuval ve ip yapımında kullanılan jüt, Bangladeş'te küçük köylü üreticilerin ufak tarlalarda yetiştirdikleri en önemli ticari ürünüdür.

Kutsal ve iyi korunan bir hayvan olan inek altkıta tarımı için vazgeçilmez bir hayvandır ve Hindistan dünyada en fazla sığır sayısına sahip ülkelerden biridir. Sığırlar tarla sürme, yük çekme ve taşıma, harman dövme ve kuyudan su çekme gibi işlerde kullanılır. Tezek hem yakıt hem de çamurla karıştırılıp inşaat malzemesi olarak kullanılır. Yaban öküzü, keçi ve koyun da çok miktarda vardır. Samanın azlığı otlatma alanına duyulan ihtiyacı arttırır: kurak ve yarıkurak yerlerde aşırı otlatma çölleşmeye, yani verimli arazinin kumluk ve tozlu bir çöplüğe dönüşmesine yol açar.

Altta Pirinç, altkıtanın tümünde yaşamsal öneme sahip bir besindir. Tahıl, ekili toprakların yaklaşık üçte birini kapsar, ancak pirinç yalnızca yağışı bol olan alanlarda yetişir; çünkü filizi en az 50 mm. yükseklikte olan suyun içine dikilmek zorundadır. Düzdüz Ganj ovasında bu çeltik tarlalarının hazırlanması kolaydır, ancak güney yarımadanın Batı Gatları'ndaki çiftçiler, dik yamaçları karmakarışık dizaynlarla taraçalı tarlalar haline getirmek zorunda kalmışlar, böylelikle de çevreye ayrı bir doğal güzellik katmışlardır.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

İNSANLAR, DİN VE TOPLUM

Nüfus sayımı

Hindistan ve halkları hakkında başlangıcı yüzyıldan geriye giden zengin bir demografik ve istatistik bilgi kaynağı vardır. Hindistan hükümeti ilk genel nüfus sayımını 1872 yılında yapmıştı. Bunu 1881 yılında yapılan ikincisi izledi ve bu tarihten sonra İngiliz idaresinde her on yılda bir nüfus sayımı yapmak adet haline geldi. Bağımsız Hindistan da bu kurala uydu ve en son nüfus sayımını 1991 yılında gerçekleştirdi. Pakistan, Bangladeş ve Sri Lanka'da da düzenli nüfus sayımları yapılır. Bu nüfus sayımlarından her biri aslında önemli bir sosyolojik araştırma biçimini almıştır. Değişik zamanlarda altkıtanın halkları kast, din, dil ve meslek bazında sınıflandırılmış, okuma yazma oranına göre değerlendirilmiş ve kentli- kırsal yerleşimine göre dizilmiş, ya da ödedikleri farklı vergilere göre bir ayrıma tabi tutulmuştur.

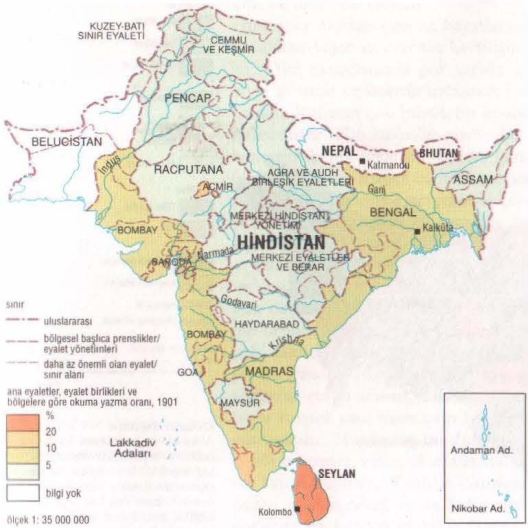
Böylesi devasa bir ülkede bu kadarcık basit bilgileri toplamak bile müthiş bir idari çalışına gerektirmektedir. 1981 Hindistan nüfus sayımından sorumlu Sicil Genel Müdürü ve Nüfus Sayını Komiseri Shri Pedatala Padmanabha işin yürütülme sürecini şöyle tanımlıyor: "1980 yılında sayımı memurlarımız ülkedeki her evi yazdılar.., Bu çok karmaşık bir işti çünkü çoğu evin numarası yoktu. Bu durumda biz evlere boyayla mınıara yazmak zorunda kaldık. Bu iş de en az kafa saymak kadar zaman alan bir iş oldu ve 9 şubattan 5 marta kadar sürdü. 1 Mart gündoğuşunu referans noktanız kabul ettik. 9 Şubat-28 Şubat arasında herkesi saydık, umarım. Daha sonra aynı yerleri, 1 Mart-5 Mart arasında tekrar tarayarak yeni doğum ve ölüm olaylarını kaydettik. Kuzeydeki Cemmu ve Keşmir eyaletleri dışında tüm yurtta aynı işlemler yapıldı. Cemmu ve Keşnir'i kar altında kalmadan önce geçen sonbahar saymıştık. Bangladeş'ten sürekli göçmen akınına uğrayan ve bu yüzden demografik bir kaos yaşayan Assam eyaleti de sayım dışı kaldı... Alan çalışanlarımız -numaralama yapanlar ve denetçiler-, hemen hemen tümü devlet memuruydu ve yüzde 95'i de öğretmen olmak üzere 1 milyon 350. 000 kişiydi." 1981 yılında ilk kez özel bir sorun ele alındı: şehir dilencilerini de saymak. Padmanabha bu konuda şu açıklamayı yapıyordu: "Tüm otobüs ve tren istasyonlarında, orada yaşayanları sayan memurlarımız vardı. Sinemaları, oradakilerin gidip uyudukları yerlere yerleşebilmeleri için erken kapatmaya ikna ettik." Sokakta yatan bu son kategori aşağı yukarı 2.5-3 milyon kadardı.

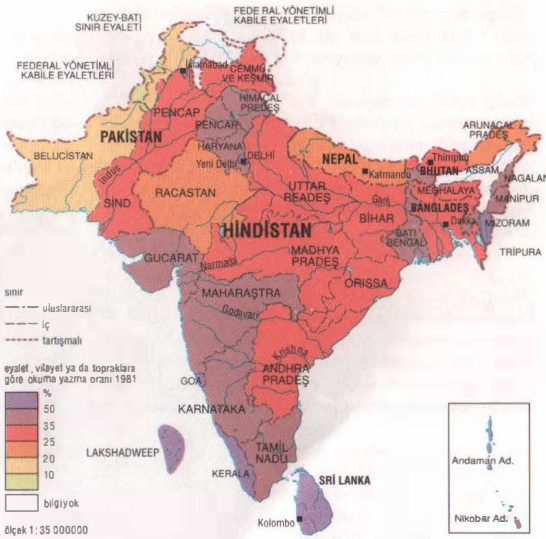
Nüfus sayımının toplanan kaba istatistik bilgisi işleme konur, özetlenir ve rapor halinde yayınlanır. Sayıların olağanüstü büyüklüğü ve nüfus sayın memurlarının çalışma sırasında karşılaştıkları çok sayıda pratik zorluk dikkate alınırsa yanlışların, eksikliklerin olması şaşırtıcı gelmemelidir. Değişik yıllara ait bilgiler incelendiğinde benzer durumları karşılaştırmak her zaman kolay olmamaktadır. Örneğin, 1951-1961 arasında şehirleri sınıflandırma sisteminde yapılan bir değişiklikten ötürü Hindistan'ın şehirli nüfusu 4.4 milyon kadar azalmış gibi görünmektedir. Zaman zaman da nüfus sayımı işi politik baskılara maruz kalmış, bu durum da sayılar üzerinde ciddi etkiler yaratmıştır. Örneğin 1931 yılında milliyetçi liderlerin yürüttüğü sivil başkaldırı kampanyası bazı aile sayılarının kasten az gösterilmesine yol açmıştır. On yıl sonra Hindu-Müslüman gerginliğinin en üst noktalarda olduğu bir sırada yapılan sayımda her topluluk kendi sayısını abartma eğilimine girmişti.

Solda Hindistan nüfusunun yaklaşık yedide biri, brahmanik din tarafından eskiden "dokunulmazlar" olarak adlandırılan toplumsal grupların üyesidir. Bu grupların içinde yaptıkları iş bakımından dinsel açıdan kirli addedilen kişilerle örneğin, çöpçüler, temizlikçiler, ölü hazırlayıcıları, kan ile doğrudan teması olanlar, deri işçileri ve bazı diğer zanaatkârlar- birtakım farklı etnik ve ırksal topluluklar yer alıyordu. En eski Vedik metinlerde "dokunulmazlık" diye bir kavram bulunmaz; gerek kavramın kendisi, gerekse toplumsal yaşamdaki uygulamasının MS 1000 yılından önceki iki bin yıl içinde gelişip biçimlendiği sanılmaktadır. Dokunulmazlar nitelemesine karşı tepkiler gerek Buda döneminde, gerekse tüm Hindistan tarihi boyunca sürekli olarak çok sert biçimlerde dile getirilmiştir. Hindistan Cumhuriyeti Anayasası, dokunulmazlar kavramını gayrimeşru ilan etmiş ve dokunulmazlara (Harijanlar ya da Dalitler olarak da bilinirler) uygulanan ayrımcı yasa ve tutumlara yaptırım getirmiştir. Bu önlemler, Hint toplumunun en fakir kesiminin sosyal ve ekonomik durumlarında esaslı iyileştirmeler yapılmasına yardımcı olmakla birlikte, özellikle devlet dairelerinde ve kamu sektöründe dokunulmazlara ve düşük kastlara ayrılan kota uygulaması yüzünden rahatı kaçan kesimlerin sert tepkisine yol açmıştır. Bu çelişki kimi zaman şiddet olaylarını da beraberinde getirmiştir.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Okuma yazma oranları

1872 yılında yapılan ilk sayımdan bu yana toplanan istatistikler sayesinde Hint toplumu hakkında bilgi sahibi olmak mümkün olmuştur. Okuma-yazma düzeyine bakıldığında, örneğin Sri Lanka'nın, 20. yüzyılın daha başlarında çok iyi bir düzeye erişmiş olduğunu, bugün de bu konumunu koruduğunu görüyoruz. Kerala'nın bu alanda başı çekmesi 1901'lere dayanmaktadır; ve bu olgu, liderleri Travancore'nin 1860'lardan beri ilk öğretimin sıkı destekçisi olması gerçeğine rahatlıkla bağlanabilir. Kıyı yerleşim bölgeleri Bengal, Madras ve Bombay'da da okuma-yazma düzeyinin yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Bu bölgelerden çıkan eğitimli kişiler tüm altkıtada (özellikle devlet hizmetlerinde) önemli görevler üstlenmişlerdir. 1981'e kadar, okur yazar oranı hâlâ düşük olmasına rağmen, Hindistan'ın her yöresinde bu alanda oldu ilerlemeler kaydedilmiş, ancak bölgelerarası farklılıklar hep belirgin kalmıştır. Bu kayda değer gelişme, kuzeydeki eyaletlerinin okuma-yazma oranı daha yüksek olan eyaletler listesine katılmasıdır. Ayrıca, bölgeler içinde bile şehirlerde köyler arasındaki farklılık çok çarpıcıdır. Bihar kırsal alanının bazı bölgeleri, altkıtanın en geri kalmış yöreleri arasındadır.

Tüm bu yorumsal sorunlara rağmen nüfus sayımı raporlarının açık seçik ortaya koyduğu gerçek, altkıtanın nüfusunun 20. yüzyılda büyük bir sayıya ulaştığı ve nüfus artışının çok hızlı olduğudur. 1900 yılında burada sadece 300 milyon insan yaşamaktaydı. 1990 başlarında bu rakam 1 milyarı geçiyordu. Her ne kadar altkıtanın bazı kesimleri tarih boyunca kalabalık olmuşsa da bu keskin artış modern bir olgudur ve aslında tarihi ancak 1920'lere kadar geriye gitmektedir.

Bu ani artışla ilgili birçok neden öne sürülmektedir. Bir önceki yarım yüzyıla oranla bu yüzyılda daha az sayıda sel felaketi, kuraklık ve salgın hastalık görülmüştür. Yeni yerleşimler için çok geniş yeni yerler açılmıştır. Ama şüphesiz en önemli etken, çok az ya da hiç düşüş göstermeyen ortalama doğum oranı yanında ölüm oranındaki belirgin düşüştür. 1921 yılında bir Hintli erkeğin ortalama yaşam uzunluğu 20 yıldı; bu rakam 1941'de 32'ye, 1961'de 46'ya, 1991'de 59'a çıkmıştır. Ölüm oranındaki bu düşüşün nedeni şunlara bağlanabilir: 1920'lerden bu yana kamu sağlığıyla ilgili alınan önlemler, özellikle çiçek aşısı kampanyaları, DDT gibi önleyici ve koruyucu ilaçların kullanımı sayesinde sıtma taşıyıcı anofel sivrisineklere karşı yürütülen mücadele ve antibiyotik kullanımı.

Doğum ve ölüm oranları arasında gittikçe büyüyen uçurumun yansıması, altkıta nüfusunun olağanüstü genç olması gerçeğinde görülür; tüm ülkelerde nüfusun yüzde 50'sinden fazlası 20 yaşın altındadır. Doğum oranlarının daha da yükselmesi sözkonusudur: eğer şu andaki trend sürerse, (1992'de 122 milyon) Bangladeş'in nüfusu, yüzyıl sonuna kadar 140-175 milyonu bulacaktır. Hindistan hükümeti çok sıkı bir doğum kontrolü ve aile planlaması programı yürütmesine rağmen artışta durma pek sağlanamanuştır. 1981-1991 yılları arasında nüfus 688 milyondan 834 milyona firlamıştır.

İnsan dağılımındaki dengesizlik

Altkıta dünyanın hem en geniş hem de en çok nüfuslu yörelerine sahiptir. Örneğin Belucistan, km²'ye 5'ten az insan düşen geniş alanlara sahipken aynı büyüklükte verimli bir tarım arazisine 580 kişi düşmekte, Kalküta gibi şehirlerde yoğunluklar km²'de 27.000 kişiye kadar çıkmaktadır. Ancak bu rakamlar, toprağın yaşamın mantıklı bir düzeyde tutulabilmesini sağlama kapasitesine bağlı olarak bir anlam kazanabilirler. Dağlar ve çöller insan yerleşimine hiç elverişli değilken verimli alüvyon ovaları çok büyük nüfusları barındırabilmektedir. Şehirlerin ve şehir ekonomilerinin gelişmesiyle bir yörenin insan faaliyetlerini kaldırabilme kapasitesi de belirgin ölçüde artmıştır.

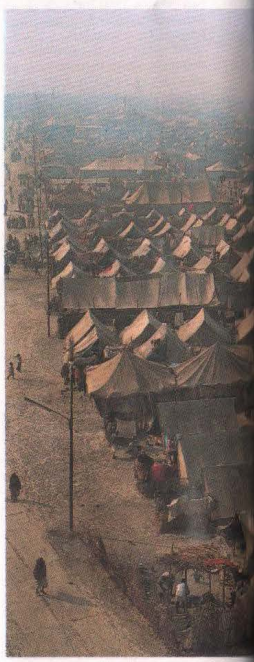
Çok eski zamanlardan beri altkıtanın halkları İndus-Ganj vadisinin zengin alüvyonlu ovalarında çok kalabalık gruplar halinde yaşamışlardır. Bugün buralarda ancak nüfusun yarısı yaşamaktadır; nüfusun en yoğun olduğu yerler doğu Uttar Pradeş'ten başlayıp Bihar'dan geçerek Batı Bengal'e uzanan, düzenli ve bol yağış alan bölgelerdir. Assam'daki Brahmaputra vadisi ve güney kıyıdaki Kerala ovası da yüksek kırsal nüfus barındırır. Burada paradoksal olan şudur: bu doğal olarak bitek ve nüfusu yüksek bölgeler en yüksek kırsal sefaletin ve işsizliğin yaşandığı yerler olmaktadır. Bu bölgeler musonlardaki periyodik aksamalara özellikle açıktırlar, şehirleşme çok azdır ve burada yaşayanların kıtlık zamanlarında başvurabilecekleri bir ikinci kaynakları da nerdeyse hiç yoktur.

Sürekli sulamanın tarımı iklim şartlarının zararlarından koruduğu ve sanayiin kısmen gelişme imkânı bulduğu yerlerde de nüfus yüksektir. Örneğin batı Uttar Pradeş'te, Haryana ve Pencap'ta Andhra Pradeş'in güney kıyısında ve Tamil Nadu boyunun iç kesimlerinde; ayrıca batıda Bombay'la Puna arasında kalan iç kesimde ve kuzeyde Gucarat ovalarına doğru nüfus yoğundur. Ancak orta Hindistan'ın bazı tepelik arazilerinde, Kuzeybatı Dekkan'la Racastan arasında yer alan bir kısım kayalık, tuzlu arazi ya da çölde ve Kuç'da, sulama bile olsa topraklar tarım yapmaya hiç elverişli değildir. (Buna rağmen aynı doğa koşullarına

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Dillerin dağılımı
Altıkıtada yaşayan insan sayısını ve halkların çeşitliliğini düşününce, bu kadar çok dil konuşulmasına da şaşmamak gerekir. Konuşulma oranı, tarihsel etkisi ve coğrafi dağılım göz önüne alındığında Hint-Avrupa ailesine ait dillerin egemen durumda olduğu görülür: Bu diller hem Sanskrit hem İran kökenli olup Kuzey Indus vadisinin Dardık dil grubunu da içerirler. İkinci büyük küme yarımadada ve Sri Lanka'da konuşulan Dravidyen dillerdir. Orta Hindistan'da konuşulan bu gruba akraba dillerin var olması ve Pakistan'da konuşulan Brahui dili, daha eski zamanlarda bu dillerin daha geniş bir dağılım alanı içinde konuşulduklarının bir göstergesidir. Güney eyaletleri Hindu dilinin ulusal dil ilan edilmesine sürekli karşı çıkmışlardır.

sahip Amerika'daki Nevada çölüne oranla Racastan'ın nüfusu 60 kat fazladır.) Tüm bu geniş arazilere sahip yöreler arasında elbette ki bazı yerel çeşitlilikler vardır- çölde vaha şehirleri, dağlarda verimli vadi cepleri bulunduğu gibi, zengin ovalarda iyi kaliteli toprak, taşlı, su baskınına uğramış kötü toprakla yan yana bulunabilmektedir.

Çevreye insan baskıları
Son yıllarda en hızlı nüfus artışı seyrek yerleşimli yörelerde görülmektedir. En düşük oranlar ise 20. yüzyıl başlarından beri zaten çok yoğun nüfusa sahip olan verimli tarım ovalarındadır. Bu durum şu kaçınılmaz gerçeği imâ etmektedir: altkıtanın en değerli toprakları uzun zamandan beri sürdürülebilir maksimum insan yükü denilen miktarı içinde barındırmıştır ve nüfus artışının ivmesi, sulama yoluyla ve modern tarım teknikleriyle verimi artırılmış marjinal topraklarla yeni gelişen sanayi şehirlerine kaymıştır. Ne var ki kârlı üretime açılabilecek toprak miktarı da sınırlıdır. Altkıtanın ekilebilir arazisinin çok büyük bir kısmı zaten kullanılmaktadır. Tarımsal üretim sadece su ve gübreyi mevcut arazilerde kontrollü ve doğru kullanarak verimi yüksek, böceğe dayanıklı ekin çeşitleri geliştirmek suretiyle ve daha iyi ziraatçılık ve toprak yönetimiyle arttırılabilir. Başarılı olabilinek için tarıma büyük ölçüde yatırım yapma gerçeğinin yanısıra, yeni bilgilerin, yeni kaynakların üreticiler arasında hızlı dağılımını sağlamak, sermaye ve yeni pazarların buralara girişini kolaylaştırmak da gerekir. İyi bir yönetim ve bilgi olmaksızın kontrolsüz yürütülen zirai gelişmeler altkıtanın nazik ekolojik dengeleri için büyük tehlikeler doğurabilir ve insan yaşamının sürdürülebilmesini riske atabilir. Toplam nüfusun çok küçük olduğu yerlerde bile insan doğa ilişkisi çok hassas bir dengede oturur. Daha marjinal sayılabilecek kırlık alanlarda ya da dağ yerleşimlerinde nüfus artışındaki en küçük bir yükseliş ya da doğal kaynakların kullanımındaki en küçük bir değişiklik bile yerel ekolojiyi altüst etmekte ve topluma zarar vermektedir. Örneğin Himalaya eteklerinde son 50 yılda nüfusun toprak üzerindeki baskısı, yakacak ve ekilebilecek arazi yaratmak amacıyla korkunç bir ormansızlaştırma sonucunu doğurmuştur. Ağaçlardan temizlenen dağ yamaçları hızla erozyona uğramaktadır. Bu durumun çok ciddi sonuçları vardır. Bu sonuçlar sadece yerel ekonomi üzerinde değil, yamaçlardan aşağı sürüklenerek inen toprakların, sık nüfuslu ovaları besleyen nehir ağızlarını tıkayarak şiddetli yağış sırasında buralarda sel baskın-

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

Din ve ibadetin önemi

Hindistan halkları günlük hayatlarında çok büyük belirsizlikler yaşar ve evrenin keyfiliğini her an hissederler. Dini inançlarında çok sayıda görünmeyen güce saygı gösterir ve onlarla uzlaşmak için stratejiler geliştirirler. Nüfusun çok büyük bir kesimi Hinduizm'i benimsemiştir. Hinduizm'in gücü; dünyaya ve onun anlaşılamaz belirsizliklerine açıklık getirmeye çalışan teoloji, felsefe ve ibadet biçimlerine sahip olmanın yanı sıra çağdaş toplumsal gerçeklerin çok uzağına düşmeyen bir toplum ahlâkı düzeninin doğruluğuna kanıt sağlamaya çalışmasından kaynaklanmaktadır.

Hinduizm öylesine karmaşık, aldığı biçimler öylesine çeşitlidir ki onu kesin biçimde tanımlamak mümkün değildir. Yüzyıllar süren bir gelişme ve uzlaşmanın ürünü olan Hinduizm de diğer dinler gibi çok çeşitli, zaman zaman da çelişen unsurlardan oluşan bileşik bir dindir. Yüzyıllar içinde günün toplumsal ihtiyaçlarına cevap aranış, toplumsal ve politik güçler de buna karşılık dini inançların biçimlenmesine yardımcı olmuşlardır. Hinduizm bu dünyayla öbür dünya, yeryüzüyle cennet, insan olanla kutsal olan arasına keskin bir ayrım koymaz. Tanrılar ölümsüz olmakla birlikte bazen sıradan erkek ya da kadın gibi davranırken bazı şartlarda da sıradan insanlar tanrılaşırlar. İbadet sırasında bir Hindu tanrısal olanı görmeye ve onun parçası olmaya çalışır; evlenme törenlerinde gelinle damat, aileleri ve arkadaşları tarafından tanrısal varlıklar olarak tapınma nesnesi olurlar.

Eski bir bilgeye göre Hinduizm, büyüklü küçüklü aşağı yukarı 330 milyon tanrılı bir dindir. Bu tanrılar, ilk yaratıcı tanrı Brahma, ya da 2000 yıl önce Hinduizm içinde çok önemli bir yer edinmiş Şiva ve Vişnu gibi tanrılardan, sadece çok küçük bir yere ait, daha önemsiz tanrılara ve daha küçük ruhani varlıklara kadar uzanan bir alanı kapsar. Bu ikinciler ya daha büyük tanrıların bir dışavurumu olarak daha büyük bir örgütlenme şeması içinde yerlerini almışlar ya da büyük tanrıya evlilik yoluyla bağlı sayısız yerel dişi tanrılar biçiminde tanrılar sınıfının bir üyesi olmuşlardır. Üstelik, kutsal varlığın yeni tezahürleri de tanrı bilinip tapılmaya başlandıkça tanrılar panteonunda sayı da artmaktadır. Bazen bu tanrılar gerçek tarihi şahsiyetler de olabilir -bunların içinde İngiliz subaylarının bile olduğu biliniyor- ya da soyut bir fikri temsil edebilirler - Varanasi'de çok yeni tapınaklardan birinde milliyetçi Ana Hindistan kavramına (Bharat Mata), altkıtanın bir haritası biçiminde tapınılır. Ya da bunlar, yaşayan bir tanrının yeni enkarnasyonları da olabilir; otuz yıl öncesine kadar bilinmeyen Hindu tanrıçası Santoşi Ma'ya ait popüler kültün bugünkü varlığı buna bir örnektir. Hindistan edebiyatının gerek klasik veya yerel biçimleri, gerekse modern veya eski yapıtları tanrı hikâyeleriyle, tanrıların birbirleriyle ve dünyevi varlıklarla olan ilişkileriyle doludur. Tanrılar da savaşır ve sevişir, birbirleriyle rekabete girişir, ya da işbirliği yapar; münzevi yaşamın en üstün idallerini dile getirir, en ahlâki tavrı, en yüce karakter niteliklerini sergiler, ama bu arada en hafifmeşrep çapkınlıkları da yaparlar.

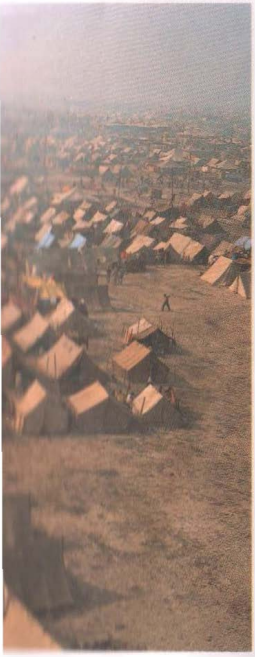
Ancak Hinduizm'de tanrılar tek bir üstün varlığın farklı görünüşleridir. Birçok biçimleri ve sayısız isimleri vardır. Örneğin Şiva, Nata Raca (Dans Tanrısı) ve Mahakala (Büyük Kara Varlık) olarak bilinir; Varanasi'de Vişvanat (Her şeyin Tanrısı), Madura'da Sundareşwara (Güzel Tanrı) haline gelir ve tüm Hindistan'da onlarca değişik isimle anılır. Ve bir tanrının birçok tanrı olabileceği gibi, bir sürü tanrı da bir tanrı olabildiği için Hindu çoktanrıcılığı, tektanrıcılığın bir türü olarak da düşünülebilir.

Tanrılara, dünyadan ayrı olmayıp bu dünya içinde güçlü oldukları, insanlığın gün-be-gün kaderini tayin edebildikleri için tapılır ve adaklar adanır. Birçoğu hayır dağıtan tanrı olmasına karşın bir kısmı da bunu yapmaz; en iyi tanrı bile ihmal edildiği takdirde çok şiddetli bir kızgınlığa kapılabilir. Kathiavar'dan bir atasözü şöyle der: "İyi huylu tanrıya bir kez hürmette bulun ki sana iyilik yapsın; kötü huylu tanrıya iki kez hürmette bulun ki sana kötülük yapmasın." Eski bir Brahman bilgenin anlattığına göre o, gündelik ibadetinde ilk önce kendi tanrısı olan Vişnu'ya adakta bulunuyor, sonra da diğer tanrılara biraz pirinç serpiyordu, çünkü "kafasında bu tanrılara ait herhangi bir olumsuz düşünce taşımasa dahi, böyle davranarak onları kendine karşı olumlu bir yaklaşım içinde tuttuğuna inanıyordu.".

Tanrılar dünyanın her yerinde her biçimde var olabiliyorlardı. Bir 19. yüzyıl Sanskrit bilgini şöyle demişti: "Taşlar, çiftlik hayvanları, kayalar, ağaçlar, havuzlar, nehirler, kendi ticaret edevatı, en yararlı saydığı hayvanlar, korktuğu kötü yılanlar, olağanüstü nitelikleriyle tanınmış kişiler -yiğitlik, kutsallık, erdemlilik ve hatta kusurlarıyla tanınmış insanlar- iyi ve kötü cinler, hayaletler ve şeytanlar, ölmüş ataların ruhları ve sonsuz sayıda yarı-insan, yarı-tanrı varlıklar... Bunların hepsi ve her birine tanrılara layık itibardan bir pay düşer ve ve her biri az ya da çok tapılmaya layıktır." Tanrılara sadece isimlerini tekrar ederek tapılabilir. Ya da özel bir tanrı imge olarak, bitki suretinde, ya da yol kenarında üstüste yığılmış bir taş yığını şeklinde mabetler oluşturarak kutsanabilir. Üzerinde nehirlerin aşındırdığı helezonik halkalar bulunan bir fosilli taş, Vişnu'nun diskine benzetilerek dualara ve adaklara mazhar olabilir. Şiva en yaygın şekliyle bir fallik (erkeklik uzvuna ait) sütun olarak -enerji ve iktidarı olduğu kadar üremenin gizemini de simgeleyen "lingam" olarak- ya da insan biçiminde tasvir edilir. Ancak bunu basit bir putperestlik saymak yanlış olur. Varanasi'yi 1665 yılında ziyaret eden Fransız seyyah François Bernier'e o bölgeden bazı bilginler şunları söylemişlerdi: "Elbette çok sayıda tanrı suretimiz vardır. Hepsinin önünde saygıyla secdeye gelir ve onlara törenle çiçek, pirinç, tütsü, safran ve buna benzer şeyler sunarız. Ancak biz bu heykellerin gerçek Brahma ya da Vişnu olduklarına değil onların tasvirleri, temsilleri olduklarına inanırız. Temsil ettikleri tanrı adına onlara saygı gösteririz ve dualarımız heykele değil tanrıyadır. Tapınaklarımızda suretlerin bulunmasına izin veririz çünkü gözlerin önünde beynin odaklaştığı bir nesne olursa ibadetin daha içten, daha bağlılıkla yapıldığına inanıyoruz; ancak aslına bakarsanız biz sadece Tanrının mutlak olduğuna ve sadece Onun her şeye kadir olduğuna inanıyoruz."

Puja (Hindu tanrı ve tanrıçalarına tapınma), birçok değişik biçimde yaşanır: Törenler yaparak, adak adayarak, bilgi arayışına girerek, beyni ve ruhu tanrıyı arama eylemine yoğunlaştırarak (bu genellikle kutsal Vedik metinlerini sesli okuyarak yapılır) tapınmada ifade bulan bağlılık ve aşk törenleri, kutsal yerleri ziyaret ve festivallerde yer alır. Değişik tapınma biçimlerinin birbirini dışlaması gerekmese de bazı kişiler bi-

Altta Hindistan nüfusunun büyük kısmı yaşamını kırsal yörelerde sürdürürken kasaba ve şehirler hızla çoğalan iş imkânları sunmaktadır; çoğu kez bu iş imkânları kırsal gelirlerin yerini tümüyle almasa da, ona büyük bir katkı sağlamaktadır. Bu işlerin çoğu gündelik, kısa dönemli ya da mevsimlik olup halk, tohum atma ya da hasat zamanı köylerine döner. Konut sorunu büyüktür ve dar gelirliler şehirlerin varoşlarındaki gecekondularda yaşamak zorunda kalırlar. Dini festivaller ve hayvan panayırları gibi olaylar sırasında şehirlere dışarıdan akın edenler, genellikle kalacak yer sıkıntısı çekerler. Bu sayısız çadırdan oluşmuş yerleşim birimi, Racastan'da Udaypur şehrinin varoşlarında yer almaktadır.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

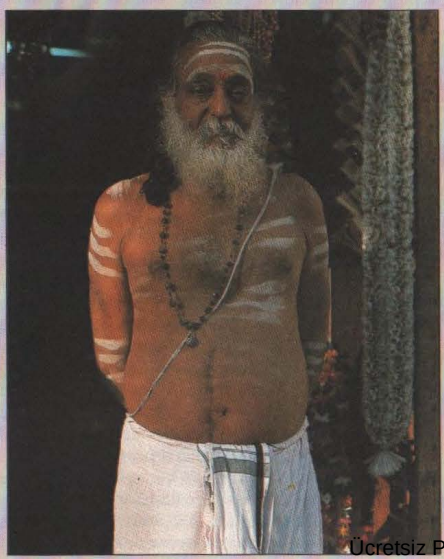
Şiva

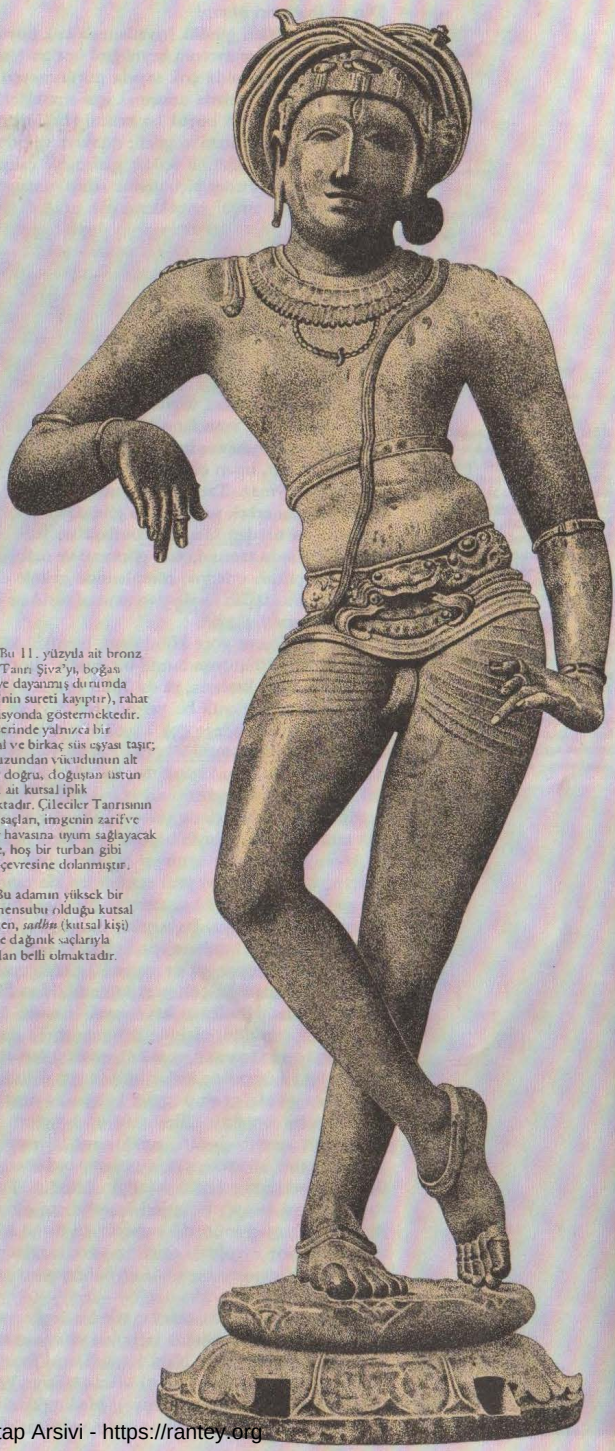
Hindu Tanrısı Şiva, belli başlı dünya mitolojilerinde yer alan belki de en güçlü ve zıt karakterli Tanrıdır. Karakteri muazzam ölçüde karmaşık ve kendini-inkar özelliğine dayalıdır. Hinduizm'le yeni tanışan birinin bu gerçeği daha baştan kabul etmesi gerekir. İyi bilindiği gibi Şiva, "tüm hayatı, tüm ayrıntılarıyla, her an kapsamaktadır." Şiva'ya yabancı olan hiçbirşey yoktur ve bunun sonucu olarak Şiva her ne ise aynı zamanda da onun karşıtıdır.

Şiva ile ilgili en çarpıcı paradokslardan biri, onun aynı anda hem fazlasıyla erotik hem de fazlasıyla sofu oluşudur. Sadece karısı Parvati'ye değil daha başka bir yığın kadına karşı duyduğu cinsel arzusu yüzünden adı kötüye çıkmıştır. Bu tür hikâyelerinden biri yüzünden lanetlenmiş ve kendisine bir fallik işaret olan *linga* (karşı sayfada en sağda) biçiminde tapınılması öngörülmüştür. Ne var ki aynı Şiva dünyadan elini eteğini çekmiş münzevilerin de, Kaylas dağında oturup derin meditasyona dalmış, saçı başı tiftiklenmiş, vücudu küle bulanmış saf ve temiz Tanrısı olarak karşımıza çıkar.

Şiva'nın kişiliğinde başka katı çelişkiler de bulunur. O ölümcül zehri içerek insanları kurtarandır; o ölümüne dansedendir. Çok çekici, yakışıklı bir genç erkek ve yanan toprakta yatan, üzeri yılanla kaplı yaratıktır. Sarhoş bir keyif düşkünüdür, şeytan müfrezesinin komutanıdır, evrenin en ulu Tanrısıdır.

Sürekli insanların işlerine müdahale eden Vişnu'nun aksine Şiva uzak, her şeyden kopuk, nerdeyse korkutucu bir Tanrıdır. Ancak o aynı zamanda da bir aile erkeği, savaş tanrısı Skanda'nın ve güzel şeyleri başlatan fil başlı Tanrı Ganeş'in babasıdır.

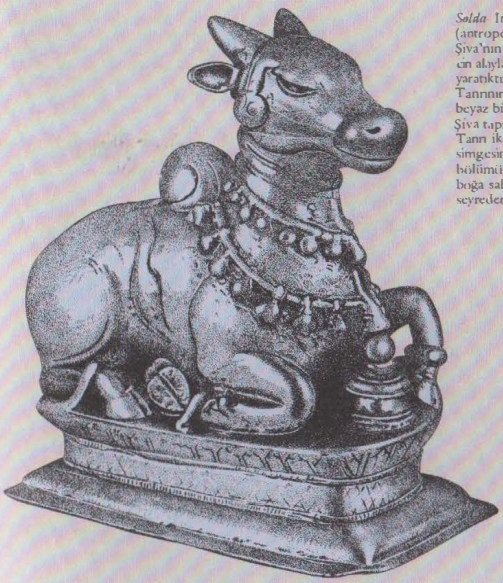

Sağda Bu 11. yüzyıla ait bronz heykel, Tanrı Şiva'yı, boğası Nandi'ye dayanmış durumda (Nandi'nin sureti kayıptır), rahat bir pozisyonda göstermektedir. Şiva, üzerinde yalnızca bir peştemal ve birkaç süs eşyası taşır; sol omuzundan vücudunun alt kısmına doğru, doğuştan üstün olanlara ait kutsal iplik sarkmaktadır. Çileciler Tanrısının yaldızlı saçları, imgenin zarif ve otoriter havasına uyum sağlayacak biçimde, hoş bir turban gibi başının çevresine dolanmıştır.

Solda Bu adamın yüksek bir kasttın mensubu olduğu kutsal ipliğinden, *sadhu* (kutsal kişi) oluşu ise dağınık saçlarıyla sakalından belli olmaktadır.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Solda İnsan biçiminde (antropomorfik) tasvirinde Nandi, Şiva'nın baş yaveri, kapı bekçisi ve ön alaylarının başını çeken yaratıktır. Ancak çoğunlukla, Tanrının "taşıyıcısı" *(vahana)* beyaz bir boğa olarak betimlenir. Şiva tapınaklarında Nandi sureti, Tanrı ikonunun ya da falik *linga* simgesinin muhafaza edildiği iç bölümün hemen önünde bulunur; boğa sahibini hayran gözlerle seyreder.

Altta solda Şiva'yı *nataja* (dansçılar kralı) olarak gösteren bu tasvir, belki de Şiva'nın en çok bilinen görüntüsüdür. Ayaklarının altında bilgisizlik şeytanını çiğneyen Şiva'nın saçları vahşice kabarmış, bir alev çemberi içinde, dünyayı bir varoluş döneneesinin sonuna taşıyan *tandava* dansını yapıyor.

Altta Bir seferinde Vişnu ile Brahma, hangisinin daha büyük Tanrı olduğu konusunda tartışırlarken birden alevler içinde kocaman bir *linga* (Şiva'nın fallik amblemi) görünür. Vişnu *linga*'nın sonunu, Brahma ise başını arar, ancak ikisi de başarılı olamazlar ve Şiva'nın üstünlüğünü kabul etmek zorunda kalırlar. Burada Şiva, başarısız rakipler arasında haşmetli bir duruş sergiliyor.

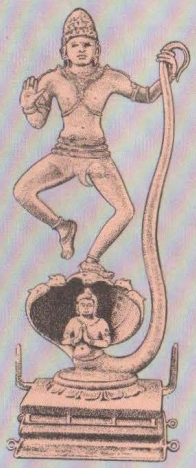

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Vişnu

Altta Krişna'nın büyüdüğü civarda nehirde yılan şeytan Kaliya yaşardı ve zehri çevreyi kirletiyordu. Oğlan çocuğu Krişna nehre girerek Kaliya ile savaştı ve onu ayaklarının altında ezdi. Daha sonra yarı ölü durumdaki şeytanı azad etti; şeytan da Krişna'nın esiri oldu.

Vişnu'ya tapınma, çok gerilere, ta Rig Veda (MÖ 1000 civarı) zamanlarına kadar gider. Rig Veda metinlerindeki ilahilerde Vişnu önemsiz bir güneş Tanrısı olarak karşımıza çıkar ve neredeyse tamamen güneşin hareketiyle ilgilidir; o aynı zamanda da, adımları üç dünyaya (yeryüzü, hava ve cennet) tekabül eden uzun adımlı Tanrıdır. Daha sonraları güneş Tanrısı özelliklerini yavaş yavaş yitiren Vişnu, MÖ birinci bin yılın sonlarından itibaren dünyadaki krizleri çözmek için sürekli biçim değiştiren büyük Tanrı olarak kabul edilmeye başlanmıştır. (Enkarnasyonlarından birinde, geniş adımlarıyla ilgili eski hikâyeye yeni ve özgül bir biçim verilmiştir; bu yeni hikâyede Vişnu, dünyayı şeytan kral Bali'nin hükümranlığından kurtaran cüce olarak yer almıştır: Cüce olarak Kral Bali'den üç adımda kaedeceği kadar toprak dilenmiş, isteği yerine gelince de normal dev boyuna geri dönmüştür.)

Vişnu'nun enkarnasyonlarından ikisi ona inananların indinde diğerlerinden çok farklıdır. Bunlar, Sanskrit destanları *Ramayana* ve *Mahabharata*'da ilk kez anlatılan hikâyelerin kahramanları olan Rama ve Krişna'dır. Rama, kötü şeytan Ravana'yı tahtından indirmek için şekil değiştiren Ayodhya'nın erdemli Tanrı-kralı olarak saygı görür. Karısı Sita ve vefalı kardeşi Lakşmana ile ormana hapsedilip, orada maymun-Tanrı Hanuman'ın ve onun kuvvetlerinin yardımıyla Ravana'yı ağır bir yenilgiye uğratır. Krişna'nın mesleği ise daha da karmaşıktır. Doğar doğmaz, onu öldürmeye yeminli kötü kral Kamsa'dan saklanması için bir inek çobanı ailenin yanına verilir. Krişna çoban olarak büyümüş, ancak daha sonra, kutsal bir kral olarak, *Mahabharata*'da adı geçen Pandavaslarla Kauravaslar arasındaki savaşta çok önemli bir rol oynamıştır. İnananları Krişna'nın değişik biçimlerine tapınırlar: "güçlükle" emekleyen bir çocuk olarak, genç, yakışıklı bir sevgili olarak, ve herşeyin ulu Tanrısı olarak.

Vişnu kendi biçiminde tasvir edildiğinde, "taşıyıcısı" kuş-Tanrı Garuda ve yanında güzel şans Tanrıçası karısı, Lakşmi (Şri olarak da bilinir) ile birlikte görülür. Bir diğer karısı da, Vişnu'nun yaban domuzu enkarnasyonunda denizden kurtardığı Yeryüzü Tanrıçası Bhu'dur.

Vişnu'nun enkarnasyonları

Eski Hindu metinlerine göre, Vişnu'nun on enkarnasyonu vardır. Enkarnasyonları *(avataras)* aşağıdaki biçimlerde gerçekleşmiştir:
1 Matsya (balık)
2 Kurma (kaplumbağa)
3 Varaha (yaban domuzu)
4 Narasimha (erkek-aslan)
5 Vamana (cüce)
6 Parashurama (baltalı Rama)
7 Rama
8 Krişna
9 Buda
10 Kalkin (beyaz at üzerinde gelecekteki enkarnasyonu. Mevcut dünya dönemini sona erdirecek).

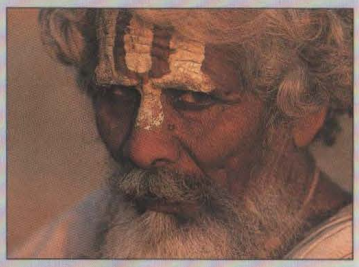
Solda Her Hindu tanrısının, kendisini taşıyan bir "taşıyıcısı" *(vahana)* vardır. Ganeş'in faresi, büyük Tanrıça'nın kaplanı, vs. gibi. Vişnu'nun "taşıyıcısı" ise onu istediği yere taşıyan kutsal kartal, kuş-Tanrı Garuda'dır. Garuda kanatlıdır, ancak yarı-kuş, yarı-insan olarak betimlenir.

Sağda Rama ve karısı Sita erkek ve kadın erdeminin timsalidirler. Rama'nın babasının kendisini sürgüne göndermesini sükunetle kabul edişi, Sita'nın bir eş olarak kocasına bağlılığı, örnek davranışlar olarak kabul edilir. Sanatta Rama çoğu kez, Sita'yı yay ile birlikte betimlenir.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

Altta Yeniden doğuş döngüsünden kurtuluş arayışında dünyevi olan her şeyle bağını koparan kutsal kişi ya da *sadhu*. Toprak boyalı giysiler giyen, uzun matlaşmış saçlarla dolaşan *sadhu*'lar Hinduizm'in herhangi bir kültüne mensup olabilir; bir *sadhu*'nun alnındaki çizgilerin biçimi, onun Vişnucu olduğunu gösteriyor.

Altta Vişnu'nun üçüncü enkarnasyonu yaban domuzu şeklindeydi. Şeytan Hiranyakşa, dünyayı denizin içine fırlatıp atmıştı. Vişnu onunla savaştı ve onu yendi; dünyayı boynuzları üzerinde taşıyarak tekrar su yüzüne çıkardı.

Sağda Bu Güney Hindistan heykelinde Vişnu, enkarnasyonlarından birinde değil, kendi öz biçiminde göründüğü şekliyle dört kolludur. Tanrının iki üst elinden birinde bir disk, diğerinde ise bir helezonik deniz kabuğu vardır: bunlar Vişnu'ya özel iki amblemdir. Aşağıdaki sağ eliyle diğer, kendisine tapanlara güvenlik vadettiği karakteristik işareti, *abhaya*'yı yapmaktadır.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Üstte Çok eski zamanlardan beri Hinduizm, dinsel anlamda bir feragat ve terk etme anlayışıyla belirlenen bir çileciliği ve toplumsal inzivayı içinde barındırır. Bazı görüşlere göre, dünyayla ilişkisini kesen ve böylelikle başkalarına, yaşamın temel hedefinin her türlü gelecek gailesinden kaçmak olduğunu hatırlatan münzevi kişi, dini hiyerarşinin en tepesinde yer alır. Münzevi yaşam biçimi ve nefsi körletme, kişiyi daha yüksek bir dinsel bilinç düzeyine çıkarır. Bu minyatür resim, bir yogi'yi aşramında, önce meditasyon halinde, daha sonra, üst solda görünen ve taşıyıcısı Garuda üzerinde uçan Vişnu görüntüsünün önünde yere kapanmış olarak betimliyor. 1800 yıllarına tarihlenen resim, Racastan bölgesi' nemuhtemelen Caypur'a ait.

rini diğerine tercih edebilir. Hepsinde ortak olan amaç tanrıyı bulmada kararlılık ve tanrısal olana bir bakış atfedebilmektir. Yani dini vecibelerin yerine getirilmesi büyük ölçüde kişisel olup belli bir tarzda ya da belirli bir kutsal mekanda yerine getirildiğinde daha değerli olsa bile tapınma, rahatça evde ya da tarlada yapılabilir.

Hatta büyük bir tapınakta ibadet bile cemaatle birlikte yapılmaz: tapınak tanrının ya da tanrıçanın evidir ve burada yapılan dini tören ortak bir duadan çok o tanrının emrindeki rahiplerin yönettiği törenlerdir. İbadete gelen sıradan bir kişi huzura kabul edilmeye hazır olduğunda tanrıyı görmeye gelir. Orissa'nın Puri yöresinde Jagannath tapınağındaki günlük tören düzeni hakkında aşağıdaki anlatım bir fikir verebilir: "Tanrılara (Jagannath, erkek kardeşi ve kız kardeşi) güneşin doğduğunu haber veren ve sedirlerinden kalkmaları gerektiği yönünde uyarıda bulunan bir ilahiyle tören başlar. Bunu ateşe kâfur atılması ve meşalelerin sallanması izler. Sonra tanrılara pirinç, un ve suyla yoğrulmuş pastalar ikram edilir ve gong çalar. Artık tanrıların yıkanıp giyinme zamanıdır. Bu iş vekaletle yapılır: hizmetkârlar içlerine heykellerin görüntüsü yansıyan birkaç pirinç kasenin önüne otururlar ve dişlerini fırçalayıp ağızlarını yıkar gibi yaparlar. Pirinç teknelere su akıtılır, sonra heykeller giydirilir ve tanrılar insanları huzurlarına kabul ederek heykelleri görmelerine ve adaklarını sunmalarına izin verirler. Daha sonra ilk kahvaltı gelir: yani, şekerle kaplı kavrulmuş pirinç ve inceltilmiş tereyağ heykellerin önüne konur. Saat 10 civarında esas kahvaltı gelir. Bu kahvaltı da pirinç, sebze ve keklerden oluşur ve tanrılara ikram edilir. Bundan sonra çiğnemek için betel-fındığı ikram edilir ve heykelin üzerindeki giysiler değiştirilir. (giysiler diğer öğünlerden sonra da değiştirilir.) Öğle yemeğinden sonra hayali bir öğle uykusuna yatsınlar diye heykellerin önüne portatif karyolalar getirilir. Akşam yemeğini 8-9 arası yerler ve bir iki saat sonra heykeller yağlanır. Geceyarısı tepeden tırnağa çiçek kolyelerle süslenirler. Burunlarına güzel kokulu çiçekler konur. Son olarak müzik ve ilahilerle küçük bir uğurlama yapılır ve tahtlarının önüne getirilip konan sedirlerinde gece uykusuna yatırılırlar."

Büyük tapınak komplekslerinin bakımı zor ve pahalı olduğundan tanrıların ziyaretçi ikramlarının yanısıra bir bey ya da kral himayesinde korunmaya ihtiyaçları vardır. Kişi, bir tapınak kurarak sekiz göbek sülalesini bitip tükenmez reenkarnasyon dönüşümlerinden kurtarır. Hindistan'ın belli yerlerine özel bir kutsallık atfedilmiştir ve buraları tapınak, hac ve festival merkezleri haline gelmiştir. Varanasi'de ölecek kadar şanslı olanlar ya da örneğin, Gaya'daki cenaze törenleriyle gömülenlerin yeri doğrudan cennettir. Ancak bu şehirlerin dinsel merkez olması, ulaşımın düzelmesi ve ucuzlaması sonucu ortaya çıkmış yeni sayılabilecek bir olgudur. Zaten Hindistan'da her yer, tepeler, topraklar, su, her yer özeldir.

Dogma içermeyen inanç sistemleri

Hinduizm birçok derin teoloji ve felsefeyi kapsayan bir kaynaktır. Hem klasik hem yerel dillerde yazılmış birçok dinsel metin ve bildirilerde evrenin anlamı ve

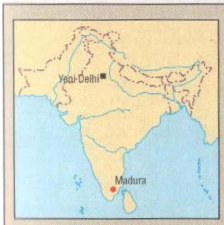
Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

dünyanın oluşumu derin, ayrıntılı ve en az diğer dinler kadar eleştirel bir tarzda incelenir. Ancak Hinduizm'de belli dogmalar, yani denetleyici merkezi bir otorite yoktur. Resmi otoriteye uymama bir anlamda neredeyse mevcut gibidir. Yeni fikirler, yeni mezhepler ve kültler, yeni toplumsal unsurlar, sürekli Hindu şemsiyesi altında toplanır. Bu durum Hinduizm'de fikir çatışmalarının olmadığını, ya da zaman zaman sekter şiddete başvurulmadığını göstermez ama ortodoks olan katı değildir ve yumuşak yorumlanır. Bu yüzden geniş anlamında sistem içinde reformlar yapma imkânı vardır. Hinduizm'i bir durumdan diğerine geçiş yapan, ilkel inanç biçimlerinden daha karmaşık ve evrilmiş biçimlere ilerleyen, ya da örneğin mistisizm ve tam bağlılık yoluyla ibadet etme yollarından kesin ve kalıcı dönüşler yapan bir din olarak görmek yanlıştır.

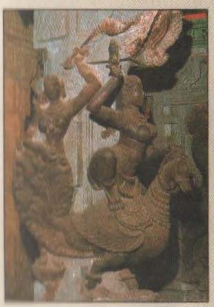
Evrenle ilgili benzersiz bir spekülasyon kapasitesi içermesine rağmen Hinduizm aynı zamanda dünyevi işlerle de ilgilidir. Birbiriyle gergin bir ilişki içinde de olsa iki ana tema tarih boyunca süregelmiştir: Kadere inanma ve ruhun bir başka varlığa göç etmesi. Vücut parçalanıp çürürken ruh yok olmaz ve bazılarına göre sayısı 8.400.000'i bulan değişik varlıklara geçer. Bu varlıklar dünyadaki çok çeşitli biçimlere bürünebilirler: kayalar, taşlar, bitki, hayvan ve insan varlıkları gibi. Ayrıca, belirli bir yaşamdaki ruhun durumu, bir önceki yaşamındaki eylemleri (karma) tarafından belirlenir. Yani çok açık bir neden-sonuç ilişkisi söz konusudur. İyilik daha yüksek düzeyde bir yeniden doğuşa, kötülük ise rütbe kaybına yol açar. Tüm ruhlar, zamanı gelince tekrar doğma yükünden kurtulmaya doğru bir çaba harcarlar. Bu doktrin varoluş bilmecesine sıkı sıkıya yapışmıştır, eşitsizlik ve farklı olma sorunlarına da açıklama getirmektedir.

Hindu düşüncesine egemen olan ikinci önemli tema kişinin, yerleştirildiği mevkinin gerektirdiği görevi (dharma) yerine getirme zorunluluğudur. Kişinin kendisine biçilmiş rolü ya da statüsü icabı yapması gerekenleri yerine getirmesi, başkasına biçilmiş role soyunmasından çok daha erdemli bir davranıştır. Birçok insana göre bu pratikte, kişinin doğumuyla kendini

Madura

Altta Madura büyük tapınağı resmen hem Minakşi hem de Sundareşvara'ya adanmış olsa da, bu mimari dev Tanrıçanın bir sureti olan Ratha Devi'yi tasvir etmekte, böylece Minakşi'nin kocasına oranla daha büyük bir yerel üstünlüğe sahip olduğunu yansıtmaktadır. Madura'da Minakşi, çoğu tapınak festivallerinde, törenlerin merkez figürü durumundadır.

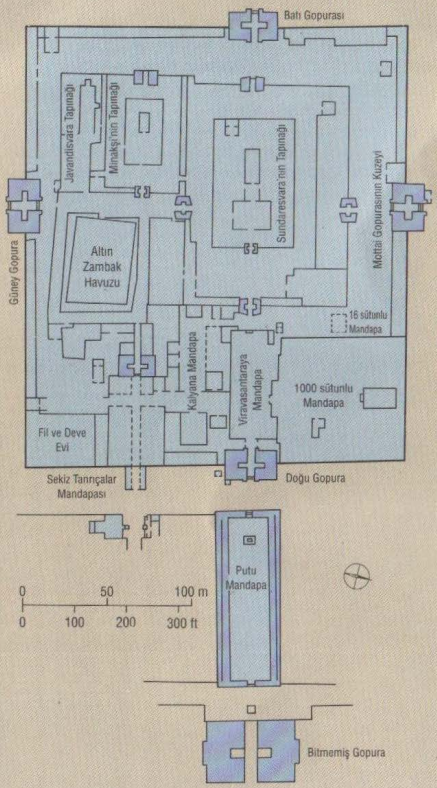

Sağda Hindu tapınağı, kutsal olanla dünyevi olanın birbirine karıştığı ve mabutlara erişebilmenin en kolay olduğu bir "geçiş yeri"dir (*tirtha*). Mabutların durduğu bu kudretli mekânlara girişi Gopura denilen kuleli kapılar sembolik olarak denetler. Eskiden buralara yalnızca yüksek statü sahibi kişiler girebilirlerdi.

En sağda Minakşi Sundareşvara tapınağının planına bakıldığında, birbirinin içine geçmiş birçok kutu, bunların tam orta yerinde de Minakşi'nin mabedi bulunur.

Tamil Nadu'daki Madura, Tanrıça Minakşi ile eşi Sundareşvara'ya (Şiva) adanmış bir kent olup, mimari anlamda muazzam bir yapı olan tapınağın ve bu tapınağı ziyaret eden binlerce kişi ve hacının geliş gidişini yöneten brahman rahiplerin egemenliği altındadır. Madura, Hindistan'ın en "kutsal yer"lerinden biridir ve altkıtanın koyu dindarlığının timsali durumundadır. Oysa ki geçmişte Madura, aynı zamanda önemli bir yönetim merkezi de olmuş, bu durum kendisine dinsel olduğu kadar krallık başkenti olma özelliği de vermiştir. Kentte bulunan krallık saraylarının (Tirumula Nayaka'nın 17. yüzyıl sarayı en çarpıcı örnektir) önemli birer gösterge olmalarının yanısıra Minakşi-Sundareşvara tapınağı da rahip katkısının yanısıra krallık himayesinde, hanedanın yüceliğinin bir işareti olarak saray tarafından yaptırılmıştır.

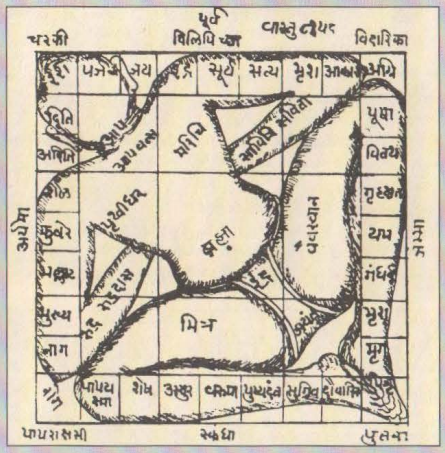
Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Kutsal Mimari

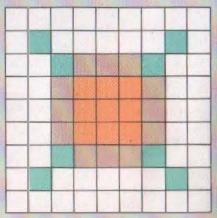
Hindistan'da din ve kült farklılıkları, kutsal mimarinin biçimlerini düzenleyen belirleyici ilkeleri gizleyemez. Tapınak esas olarak Tanrının evi, Tanrının bir taş ya da metal ikon olarak mabedinin içinde yaşadığı yerdir. Bu simge ya da amblemin sembolik bir anlamı yoktur; daha çok, göksel bir varlığın kendisinin canlandırılmış biçimidir. Kutsal gücü ikon içinde yaşamaya ikna etmek ya da tapınmaya gelen kişiler, adaklarını sunmaya ve dua etmeye hazır olduklarında uyuyan tanrıyı "uyandırmak" için bir sürü ayrıntılı törenler yapılır.

Tapınak, adına adanmış Tanrı ya da Tanrıçanın adıyla özdeşleşmiştir. İster taş ya da tuğla ister ahşaptan inşa edilmiş olsun, kullanılan malzemeye, Tanrının ya da Tanrıçanın görüntüsünün yer aldığı yer ya da platform anlamında, *prasada* denir. Tapınmaya gelenler bu binayı, *pradakşina* denilen saat yönünde dönmek suretiyle tavaf ederler ve bu şekilde saygıda bulunmuş olurlar. Bu ayin, odak noktasındaki mabedin etrafında, tavaf yeri olarak düzenlenmiş bir geçit alanıyla mimari bir ifade kazanır. Eğer bu yoksa, göksel varlıklarla ve mitolojik hikâyelerle bezeli tapınağın dış duvarları da bu görevi görür.

Tapınağın tarzı, öbür dünyayla ilişkileri yansıtır. Mabedin üzerinde yükselen kule, Meru'nun, yani cenneti taşıyan dağın bir modelidir. Kulenin tepe süsü kümeleri gök cisimlerinin siluetlerinin taklididir. Mabet, kozmik dağ içindeki mağara olarak düşünüldüğü için karanlık, geniş ve süslemeden yoksundur. Mağara ve dağ, mabette yer alan suret ya da amblemden, kulenin tepesindeki uğurlu süslemeye kadar dikey yönde uzanan bir eksen aracılığıyla birbirlerine bağlanmışlardır.

Üstte Kutsal yapı planının temelinde *Mahapurusha* denilen kozmik insan şekli yer alır. Uzanmış vücudu üzerinde bilinen dünyayı tümüyle temsil eden bu insan, evrenin ifadesidir. Evrenin bu antropomorfik imgesi kutsal yapıları belirleyen geomettik diyagramlar için de kullanılmıştır. Tapınak diyagramı üzerine vücudu çizilmek suretiyle *Mahapurusha*'nın değişik kısımlarının tapınağın tarzına tekabül etmesi sağlanır ve buna mandala *(sağda)* denir. Bunun amacı evrenin matematik formülünün kopyasını yapmak, aynı zamanda gezgin Tanrılarla yaratıcı Tanrı Brahma'yı uzlaştırmaktır.

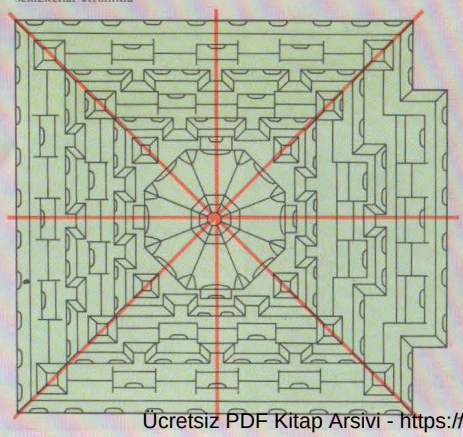

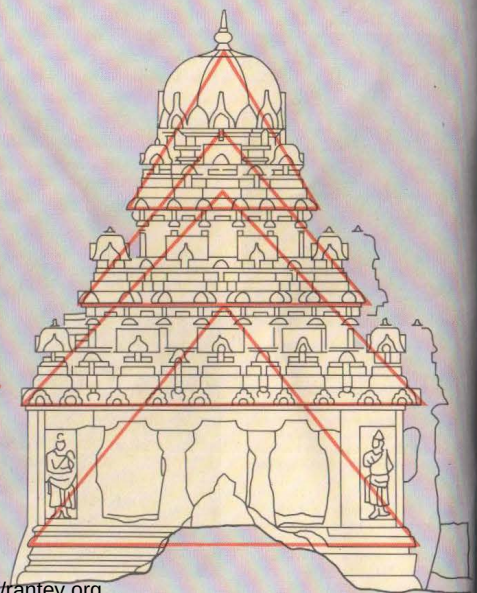
Sağda Tamil Nadu'nun Srirangam bölgesindeki Ranganatha tapınağının bu suluboya yorumu 19. yüzyıla ait. Ortada, Ranganatha'nın evi olan ana mabedin içinde uzanmış yatan Vişnu'nun üzerini kubbeli bir yapı örtmektedir. Mabet, iç kısımdaki dört bölümünde, kolon ve daha küçük mabetler, diğer üçünde ise evler olan yedi kapalı mekânla çevrilidir. Kapılar her bir yöne bakacak biçimde çizilmiştir. Bu ortak merkezli dikdörtgenlere dayalı tasarım Tanrıların ve tapınanların ikâmeti için uygun geometrik bir model oluşturmaktadır. Srirangam, rahiplerin ve sıradan insanların Tanrılarla birlikte yaşama imkânı buldukları birçok Güney Hindistan tapınağından sadece bir tanesidir. Tamil Nadu, belki de ülkenin başka hiçbir yerinde gerçekleşmediği biçimde, bir tapınak şehrini bir büyük kente dönüşümüne tanıklık etmiştir. 16. ve 17 yüzyıllarda mabetlerin etrafı, merkezdeki mabedin çevresinde geometrik bir uyum içinde evler, pazar yerleri ve caddelerle dolmaya başlayınca dinsel mekânlar çok genişlemiş oldu. Savaş arabaları festivalleri ve diğer dini törenler dinsel anıtın duvarları dışında düzenli bir biçimde yer almakta, böylece, tapınakla şehir arasındaki ritüel etkileşimi teyid etmektedir. İşte bu nedenle de Tanrıların dünyası ile insanın dünyası arasında mekâna dayalı temel bir ayrım bulunmamaktadır.

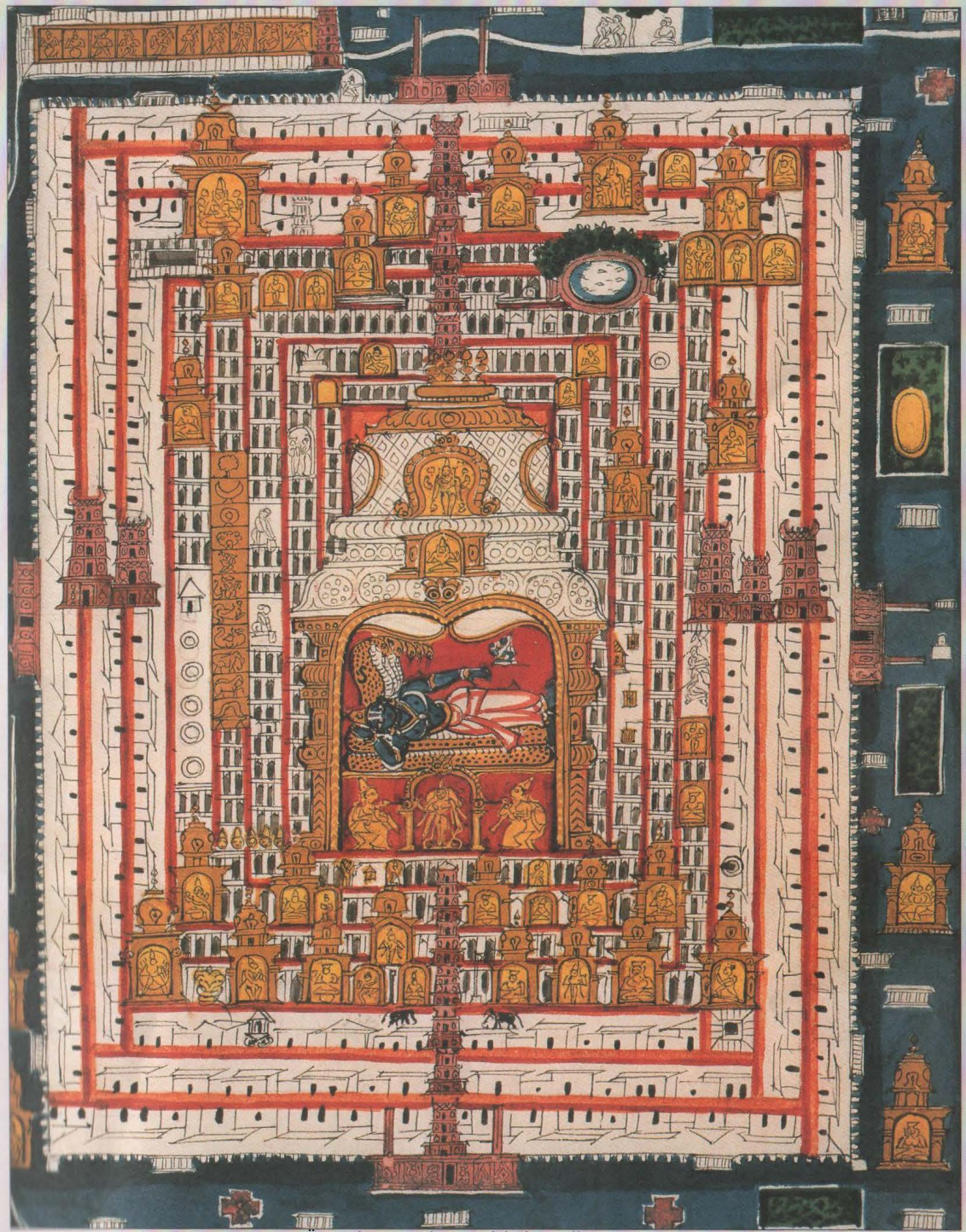
Üstte Kutsal binalarda ölçünün önemi. Doğu Hindistan'da Orissa bölgesine ait bu resimde, mimarın elindeki palmiye yaprağına çizilmiş yol ölçüsü ile belirtilmektedir. Tapınak planları ve yükseltiler, kutsal bir geometri kavramını oluşturan çok kat bir sayı sistemine göre hesaplanmaktadır. Tapınak, ancak hesapları çok iyi yapılmışsa yeryüzündeki Tanrılara uygun bir ev olabilir. Bina tarzlarını düzenleyen oran sistemlerinde, *tala* denilen ve tapınağın boyunu, yüksekliğini belirleyerek ona tümüyle matematiksel bir birlik sağlayan bir birim kullanılmıştır.

Altta ve sağda Mallarapuram'daki Drahmaraja Ratha diye bilinen mabet, 7. yüzyıla tarihlenmektedir. Bitmemiş olmasına rağmen geometrinin kutsal mimariye başarılı bir uygulamasını sergilemektedir. Plan *(altta)* merkezdeki sekizkenar etrafında dizilmiş ortak merkezli kareleri göstermektedir; yükselti kesiti *(sağda)*, her düzeydeki başlık kornişlerini sabitleyen birbiri eşkenar üçgen üzerine kuruludur.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

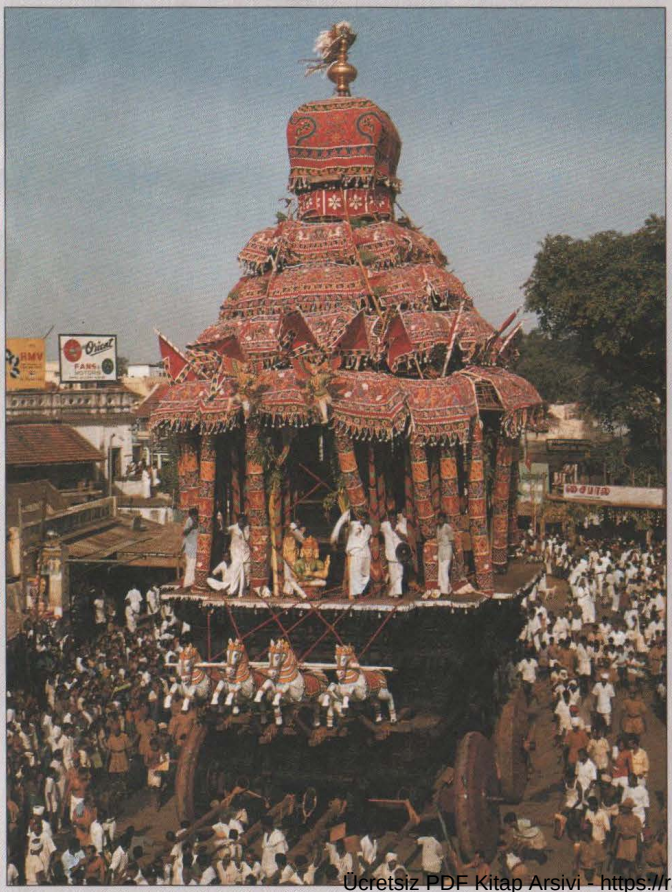
Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Festivaller

Hindu ibadetinde festivaller büyük bir rol oynar. Ancak bu kadar yaygın ve çeşitlilik gösteren bir din içinde çok değişik türde festivalin olması da kaçınılmazdır. Bunların içinde en bilinenleri yıllık festivallerdir, ancak daha uzun bir zaman dilimine yayılmış büyük festivaller de vardır. Her 12 yılda bir dört kez yapılan ve Allahabad, Hardvar, Ucayn ve Nasik arasında dönüşümlü olarak gerçekleşen çok katılımlı Kumbh Mela festivali bunlardan biridir. En önemlisi olan Allahabad festivaline kelimenin gerçek anlamıyla milyonlarca kişi katılır. Coğrafi yayılım açısından festivaller, bir köy tapınağı etrafında yer alan küçük festivallerden başlar, büyüklü küçüklü bölge festivallerine, oradan da tüm Hindistan'ı kapsayan en büyük festivallere kadar uzanır.

En ünlü yıllık festivaller, yani en fazla kişi tarafından kutlananlar, sayıca nispeten azdır ve birbirinden çarpıcı özelliklerle ayrılırlar. Navaratri ("dokuz gece") festivali, bütün Hindistan'da Eylül-Ekim aylarında kutlanır. Bu festival Tanrıça Durga'nın bufalo-şeytan Mahishasura'ya karşı kazandığı zaferin anısına yapılır ve aynı zamanda Rama'nın Ravana'yı yendiği gün olan onuncu günde ortada yakılan büyük bir ateşte Ravana'nın tasvirinin yakılmasıyla sona erer. Navaratri'den kısa bir zaman sonra ışık festivali Divali'ye sıra gelir. Nitelik olarak daha az resmi ve daha yerel olan bu festivalde, mehtapsız bir gecede sayısız küçük gaz lambası yakılır, oruç tutulur, Tanrıça Lakşmi'nin onuruna ve Rama'nın sürgünden dönüşünü kutlamak için havai fişekler atılır. Kuzey ve Orta Hindistan'ın tümünde kutlanan Holi bahar festivalinde roller değiştirilir; kadınlar ve alt kastlara mensup olanlar günlük hayattaki efendilerinden kısa süre için de olsa öç alma fırsatını elde ederler.

Solda Orissa'nın Puri şehrinde yılda bir kere, Hindu aylarından Ashadha (Haziran/Temmuz) sırasında, ülkenin dört bir yanından kalabalıkları buraya çeken önemli bir festival yer alır. Kutlamalar Krişna'nın *Jagannatha*, "Dünyanın Tanrısı" suretinin gezgin bir mabet içinde şehrin her yanında dolaştırılmasıyla son bulur.

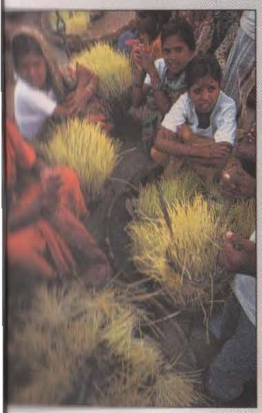
Altta Bunu izleyen Shravana ayında (Temmuz/Ağustos), Hinduların hem kutsal hem de tehlikeli addettikleri yılanlara adanmış çok yaygın katılımlı bir festival yer alır. Yılan oynatıcıları kobraların ortaya atarlar (burada, yani Shirala, Maharaştra'da olduğu gibi) ve halk yılan sokmasına karşı korunmak için yılanlara lezzetli yiyecekler sunar.

Altta sağda Bahar festivalleriyle toprağın uyanışını müjdeleyen ayinler çok eskilerden beri Hint dinsel geleneğinin bir parçası olmuştur. Burada, Madhya Pradeş'te, yeni bir tohumun toprağa atılması sırasında özel bir tören yapılıyor.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Üstte Lakşmi (Şrî olarak da bilinir) Vişnu'nun eşidir. Şans Tanrıçası olup özellikle Divali festivali ona adanmıştır. Yakılan lambalardan başka Divali festivalinde çok çeşitli yiyecekler - meyve, tahıl, baharat, vs. - adak olarakadanır.

Solda Holi bahar festivalinin en tipik özelliği, resimde, Orissa'daki bir çay satış tezgâhının önünde görülen yüzleri ve giysileri pembe ve mor renklere boyanmış adamların da yer aldığı, saçılan renkli tozlar ve sıkılan renkli boyalarla kutlanan, genellikle yumuşak bir anarşinin yaşandığı bir festival olmasıdır. Bu festival sırasında alkol ve afyon fazlaca tüketilir. Köyün ileri gelenleriyle dalga geçilir, erkekler kadınlar tarafından dövülür, açık saçık danslar, taklitler yapılır; böylece bir gün için dünya tersine döner.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

içinde bulduğu toplumsal kurallara katı bir biçimde uyması ödüllendirilecek bir davranıştır. Bu kurallar yiyecek, evlilik, meslek, toplumsal iletişim ve giyinme alanlarını kapsar. Dharma, eşitsizliği yorumlayan bir ideolojiyi güçlendirir çünkü aynı anda onu açıklayıp toplumsal hiyerarşileri tekrar kurar.

Sınıf ve kast farkları

Bütün toplumlar belli ölçüde ekonomik ve siyasi eşitsizlikler sergiler ve o toplumda her ne kadar her insanın temelde eşit değerde olduğunu savunan toplumsal teoriler hüküm sürse de esasında toplumsal statünün kabulu farklı şekillerde gerçekleşebilir. Ancak Hindistan dinleri ve toplum için varolan idealler, eşitsizliği baştan açıkça kabul eder, buna destek çıkar ve en tepedeki Brahmanlar'dan başlayıp en alttaki Harijanlar'a (Ghandi'nin dokunulmazlara verdiği isimle "tanrının çocukları") ya da Dalitler'e (şimdilerde kendilerine biçtikleri "ezilmişler" anlamına gelen ünvan) uzanan hiyerarşik bir toplum düzenini haklı gösterip korumaya çalışır. Sınıflar arasındaki yukarıdan aşağıya diziliş her zaman tartışmasız ele alınan bir konu olmayıp ayrıntıda birçok yerel çeşitleme bu yapıyı etkilemiştir.

Hint toplumundaki bölünmeler genellikle önce Varna'ya başvurularak açıklanır, sonra kasttan söz edilir. Varna sınıflandırması, dört sınıfa ya da gruba ayrılmış ideal bir toplum modeli sunar. Bu sınıflar hiyerarşik bir düzene göre dizilmişlerdir, ancak birbirlerine bağımlı ve karşılıklı destek koşulları içinde yer alırlar. İdeal toplumun; Brahmanlar'ın (mutlaka dini törenler yöneten kişiler olması gerekmez) dini liderliğinde yönetilen, ikinci sınıfı oluşturan yöneticiler ve savaşçılar tarafından korunan (ksatriyalar), üçüncü sınıfı tarım ve ticaret erbabından oluşan (vaişyalar) ve bütün bu sınıflara hizmetkârlık eden dördüncü (şudralar) bir sınıfın varolduğu bir toplum olduğunu yazan eski Veda metinleri bu sistemin ilk yazılı kanıtıdır. Bu ideal toplumun dörtlü sınıflaması, (ki özünde başka kültürlerde kullanılan modellerden farklı değildir) bir toplumsal hürmet tablosuna yerleştiriliyor ve daha kusursuz bir biçime dönüşürken -belki de sömürgeci ve işgalcilerin değerlerini benimseyerek- bu dört temel kategorinin dışında kalan insanların varlığı da kabul ediliyordu. Bunlara yabancı adı veriliyor ve halihazırda oluşan sivil toplum içinde kendilerine herhangi bir yer verilmiyordu. Ancak saygın kişiler bu grupla bir biçimde ilişkiye girerek, onların rütbe dışı kalmış varlıkları sayesinde kendi meşruiyetlerini arttırıyorlardı.

Kast sözcüğü, Hindistan'a ilk gelen Portekizli kâşifler tarafından buraya getirilmiştir. Bugün Hint dilindeki jati sözcüğüyle "cins", "tür", "ırk" ve "soy" anlamlarında birbirinin yerine kullanılmaktadır ve soya bağlı ya da evlenmeyle kazanılan, çoğu kez belirli mesleklere ait, kapalı, tanımı belli yekvücut grupların oluşturduğu bir toplumu tanımlar. Hindistan'da bu türden binlerce, onbinlerce akrabalık grubu mevcuttur ve her biri ideal toplumun Varna'da tanımlanan dört geniş sınıfından birinde yer alma iddiasını taşır. Bu iddiaların başkaları tarafından doğrulanması gerekir. Belli bir kastın ya da jata'nın gerçekten örneğin, ksatriyaya da şudraya ait olup olmadığı konusunda tartışma çıkabilir. Ayrıca, birçok değişik jati ister istemez Varna modelinin dört sınıfından birine girdikleri için daha geniş sınıfların her biri içindeki jatiler arasında da bir sürü alt rütbe yaratılmasına müsait geniş bir alan mevcuttur.

Kişi bir kastın ancak doğuştan mensubu olabilir ama jatiler bir sürü yoldan daha küçük klan ya da aile birimlerine bölünebilirler. Aynı kandan gelenler arasında bile, aynı grup içinde görece rütbelerin varlığına yol açan ve bu kişilerin birbirleriyle ilişkilerini düzenleyen çok sayıda karmaşık kurallar ve gelenekler olabilir. Kan bağı bir kast içindeki evlenme modelini belirler, böylelikle neseb saflığı korunmuş olur, toplumsal kaynaşma biçimleri sağlanır. Buna ek olarak, geniş coğrafi dağılım içinde aynı ismi taşıyan jatiler daha büyük sosyal birimler içinde birleşerek siyasi ve ekonomik amaçlar için sayılarını arttırabilirler - ancak

Alttа Avrupa'nın Grek-Romen alfabesinde olduğu gibi soldan sağa giden Devanagari yazısının, Kuzey Hindistan'da en azından bin yıllık bir geçmişi vardır. Klasik Veda metinleri bu yazıyla yazılmıştır ve bugün de Hintçe, Marata dili, Nepalce ve Sanskritçede Devanagari yazısı kullanılmaktadır. Romen alfabesi gibi, Devanagari de, sembol ile ses arasında bire bir ilişkinin var olduğu fonetik işaretler sistemini kullanan bir dildir. Altkıtada, yerel kökenli en azından on tane daha yazı sistemi kullanılır: Gucarati, Bengalce ve Oriya'nın kendi yazı sistemleri vardır. Güney Hindistan'da kullanılan yazı biçem olarak çok farklıdır. Bu yazıdaki harfler ilk başlarda, palmiye yapraklarına kazınarak yazıldıktan sonra içleri mürekkeple doldurduluyor, kuzeyin yazı biçimlerinde ise kalemle kâğıt üzerine yazılıyordu. Dört ana Dravidyen dilin de (Tamil, Telagu, Kannada, Malayalam) kendilerine özgü yazı sistemleri vardır. Pakistan'da, sağdan sola bitişik harflerle yazılan Fars-Arap yazısı, Müslüman nüfusun ana dili olan Urducada ve altkıtanın diğer bazı dillerinde kullanılır.

	SESLİLER			SESSİZ HARFLER						
	Tek ses oluşturan basit sesliler kısa uzun	Tek ses oluşturmayan basit sesliler kısa uzun	Tek harf olarak okunan iki sesli harfler kısa uzun	Süreksiz sessizler nefessiz	Süreksiz sessizler nefesli	Sürekli sessizler nefessiz	Sürekli sessizler nefesli	Genizsiler	Yarı-sesliler	Islıksılar	H-sesli
Yumuşak Damaksıl	अ आ a ā			क k	ख kh	ग g	घ gh	ङ ṅ			ह h
Damaksıl	इ ई i ī		ए ऐ e ai	च c	छ ch	ज j	झ jh	ञ ñ	य y	श ś	
Geriye Dönüşlü		ऋ ॠ ṛ ṝ		ट ṭ	ठ ṭh	ड ḍ	ढ ḍh	ण ṇ	र r	ष ṣ	
Dişsel		ऌ ॡ l (l̥)		त t	थ th	द d	ध dh	न n	ल l	स s	
Dudaksıl	उ ऊ u ū		ओ औ o au	प p	फ ph	ब b	भ bh	म m	व v		

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

yine de aralarında küçük de olsa mevki farkları, görece sosyal itibar konusunda anlaşmazlıklar olabilir. Böylece, toplumu katı bir çerçeve içine oturtmayı hedefleyen bir toplum teorisi ve en büyük dikkati nesebin bozulmamasına gösteren akrabalık düzenlemeleri pratikte çok daha muğlak bir etkileşim içine girerler. İşte bu durum, görünüşte katı, hiyerarşik ve durağan sanılan Hindistan toplumunun aslında esnek ve akışkan olduğu paradoksuna bir açıklama getirmeye başlayabilir. Hiyerarşinin ve kıskançlıkla korunan toplumsal ayrışmaların varlığı toplumsal hareketliliğin ve sosyal değişimin varlığını tek başına dışlamaz. Hindistan toplumu yüzyıllar boyunca uyum sağlayabilme, hayatta kalabilme ve kendini yeniden üretme yeteneğine sahip olağanüstü esnek bir sosyal sistem ortaya koymuştur.

Saflık ve kirlilik hakkında görüşler

Kast hiyerarşisinde kişinin yerine ilişkin tartışmalar bir yerde dinsel saflık ve kirlilik kavramlarını da içermektedir. Genel olarak toplumun en üst katmanında yer alan Brahmanlar en az dinsel kirlilik taşıyanlardır. Dalitler ve diğer marjinal gruplar ise bir nedenle kirli sayıldıklarından toplumun en alt katmanını oluştururlar. Dinsel kirliliğin birçok kaynağı vardır: tüm vücut sıvıları ve vücut atıkları bir şekilde kirlilik yaratıcısı olarak düşünülür. Doğum, ölüm, kadınların peryodik kanamaları, tüm bu olaylar kişinin ya da ailenin saflığını etkileyen etmenlerdir. Kirlenme, günlük banyolarla ya da başka abdest biçimleriyle, dinsel törenlere katılarak ve kusurların birbirinden öbürüne geçmesini engelleyen birtakım toplumsal kısıtlamaları kabullenerek kontrol altında tutulabilir. Örneğin adet gören kadınların yemek hazırlamalarına izin verilmez; yas tutan bir ailenin yas süresi boyunca çevresiyle ilişkisi dondurulur; böylece kirlilik alanı içindeki insanların fiziksel teması minimumda tutulmuş olur. Bunun sonucu olarak toplumsal skalanın en altında yer alanların bazı kuyuları kullanmaları, bazı tapınaklara girmeleri kısıtlanır. Dinsel temizliğe sahip kişiler, örneğin, çöpçülük, temizlikçilik, berberlik, çamaşırcılık, kundura tamirciliği gibi her türlü kirletici işleri kendilerinden daha düşük katmanlara mensup kişilere yaptırmak sayesinde kirlilikten korunabilirler. Bu durum şöyle bir paradoksun ortaya çıkmasına yol açar: ayinleri yöneten Brahman rahipleri düşük statülü olabilirler çünkü Tanrılardan şefaat dilerken çok fazla insan günahıyla temas etmek zorunda kalmaktadırlar. Daha da ileriye gidersek, işi ölülerle olan ve cenaze törenlerini yöneten rahipler toplumun en kirli üyeleri arasındadır, denebilir.

Birçok toplumda zenginlik, siyasi güç ve sosyal statü bir elde toplanır. Ancak Hindistan'da durum böyle değildir. Tanrıların birçok biçime girmesi ve birçok rolü oynaması gibi toplumsal hiyerarşiler de yeniden tanımlanabilir ve farklı rütbeler arasındaki belirsizlikler yorumlanabilir. Hindistan'ın dinsel tarihinin büyük bir bölümüyle klasik yasalarında Brahmanlar, her türlü hiyerarşik düzenin en üstündeki saygın yerlerini korurlar. Ancak bu çoğu kez meseleye Brahmanların bakış açısından bakmak demektir. Bazı alternatif durumlar da ileri sürülebilir. Örneğin, denebilir ki, sadece dilenme tasıyla yetinen kişi en yüksek sosyal statüye layıktır çünkü o, dünyevi olandan vazgeçmek suretiyle yeniden doğuşun kurtuluşunu aramaktadır. Aynı şekilde, bir ksatriya bir brahmanın toplumdaki özel yerini bir yandan kabul ederken, öte yandan toplumsal düzeni garanti altına alanın aslında kral olduğunu savunabilir. Toplum içinde uyum ve elbette ki evrendeki uyum, ksatriyanın başta olmasına bağlıdır.. Ayrıca, krallar, Tanrıların vekilleridir ve bu nedenle de ibadetin esas hamileri onlardır. Bu fikirler, kırsal kesimdeki birçok egemen toprak sahibi kastların ksatriya statüsünde oldukları ve yerel düzeyde küçük kralların işlevini üstlendikleri iddialarıyla daha az spekülatif toplumsal bir gerçeklik haline dönüşmüşlerdir. Siyasi ve ekonomik güç sahibi brahman-olmayan kesim, bu nedenle brahman üstünlüğü konusunda kararsız bir tavır sergilemektedir: onların gözünde bu kişiler doyurmak ve ihtimam göstermek zorunda oldukları sıradan ahçılar, bulaşıkçılardır.

Toplumsal örgütlenme

Güney Asya halklarının dörtte üçünden fazlası, altıkıtaya dağılmış yarım milyonu aşkın köyde yaşar. Bu kırsal toplumun en belirleyici özelliği eşitsizliğe dayalı yapısıdır. Zenginliğin ve sosyal gücün fakirler arasında bile eşitsiz dağılmış olmasının yanısıra köy toplumu gündelik yaşamını sürdürürken bir sürü karmaşık hiyerarşik kuralla da uğraşmak zorundadır. Herhangi bir köyde yaşamını sürdüren jatiler olabilir, ancak farklı grupların ve alt-grupların evleri aynı kümede yer almalıdır; bu farklı grupların toplantı yerleri birbirinden ayrıdır, kuyuların, tapınakların, imarethanelerin kuralları daha düşük kasta ait insanların buralardan faydalanmalarını önleyici biçimde düzenlenmiştir. Evlilik töreni gibi sosyal olaylarda insanlar kastlarına göre dizilir ve yiyecekler kast sırasına göre dağıtılır. Dini festivallerde, açık hava gösterilerinde kişiler yerel statülerinin öngördüğü rolleri üstlenirler. İnsanların giyimi, konuşması ve yürüyüşü onların kastlarını ve statülerini ortaya koyar. Köyde herkes birbirini tanır ve herkes toplumsal yerini yansıtan biçimde davranır. Ancak burada bile o değişmeyen uyumlu ideale nadiren yaklaşılır: değişim, köy yaşamına aile yapısındaki sürekli farklılaşmalarla mecburen girmiştir. Bir anlaşmazlık, bir ölüm, maddi durumla ya da siyasi hükümranlıkla ve siyasi gruplarla ilgili bir statü değişikliği, toplumsal dizilimin yeniden düzenlenmesine yol açabilir.

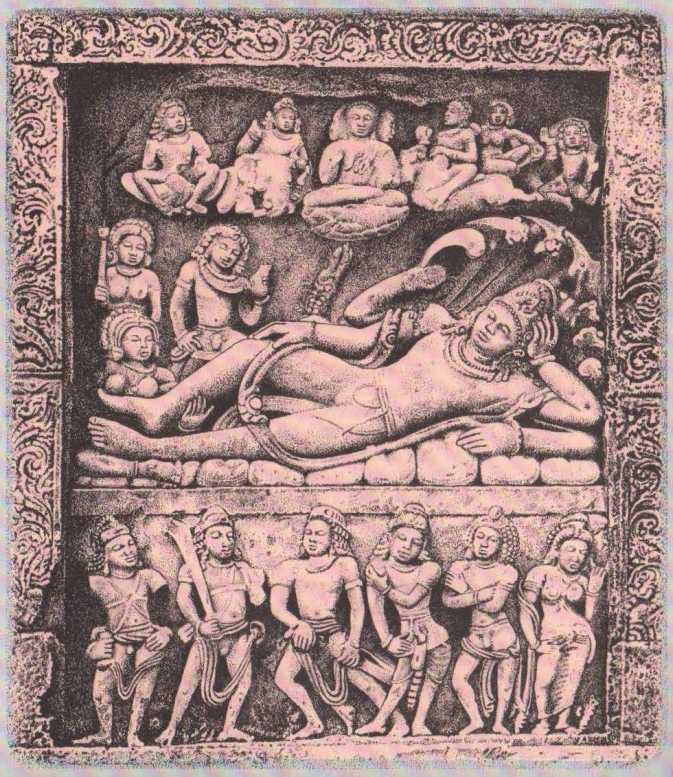
Kast sistemi bir bakıma meslekleri de belirler; ancak bu alanda da kurallar göründükleri kadar katı değildir. Pratikte bazı meslekler, özellikle hizmet ve zanaatkârlık sektörü gibi düşük statülü olanlar, belirli bir kasta özgüdür ve temizlikçiler, marangozlar, tapınaklarda davulcu çocuklar ve buna benzer işleri yapanlar kendi kastları içinde bu meslekleri gerçekten tekellerinde tutarlar. Başka bir kasta mensup bir kişinin bu tür bir işe girmesi pek rastlanan bir durum olmamakla birlikte örneğin bir çöpçü ya da zeytinyağı presi işçisi olarak doğmuş birinin kendisine geleneksel olarak biçilmiş mesleğin dışında bir işte çalışması yaygın bir durumdur. Ayrıca, tarım işlerinin büyük bir bölümü özel bir şekilde kastlara bölünmüş bir halde değildir ve ekonominin modern sektörlerindeki tüm meslekler kasttan bağımsızdır. Böylece mesleki hareketlilik sürecinde toplumun teorik meslek sıralamasıyla ilgili katı tutumu erir gider.

Hemen hemen tüm Hintli otoritelerce (20. yüzyılın sonlarından önce neredeyse tüm toplumlarda da olduğu gibi) kadın erkeğe göre daha aşağı bir konumdadır. Kadınlar her zaman konut hakkına sahip olmalarına rağmen son zamanlara kadar, birkaç istis-

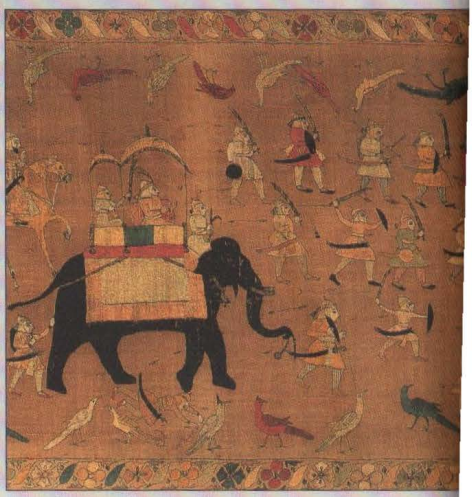
Mahabharata

Mahabharata MÖ birinci bin yıl ortalarında biraraya getirilen çok büyük bir Hint destanıdır. Kuru hanedanı içindeki karmaşık saray entrikalarını, birbirini çekemeyen iki kuzen grubunun -erdemli Pandavalar ile kötü ruhlu Kauravalar- arasındaki düşmanlıkları, ve bunun arkasından, her şeyin sonunu getiren büyük savaşı hikâye eder. Bu olayları izleyen ve müdahalelerde bulunan, doğru olanın üstün gelmesini sağlamak için insan biçimine girmiş Tanrı Vişnu'nun enkarnasyonu *(avatara)* Krişna'dır.

Mahabharata'nın ilk başlarda, "yeni" Tanrı Krişna'dan yana olan yönetici ve savaşçılar sınıfı ksatriyatlara ait olduğu kesin gibidir. Destanın işlevi belli ki, (günümüze uzanan ve modern Tanrı-kahramanları anlatan sözlü destanlarda da aynı işlev sözkonusudur), Tanrı hakkındaki bilgilerin ve ibadet biçimlerinin yayılmasını sağlamaktı. Ancak aradan geçen yüzyıllar boyunca brahman rahipler kültün ve ona bağlı metinlerin denetimini tümüyle ellerine geçirmişlerdir. MS birinci bin yılın ortalarına gelindiğinde, *Mahabharata*'nın gerek özü gerekse uzunluğu köklü bir değişime uğramıştı. Destana birçok uzatma dışında sayısız uzun didaktik pasaj eklenmiştir. Bunların içinde en ünlüsü, Kurukşetra'daki büyük savaş öncesi, Krişna'nın Pandavaların kahramanı Arjuna'ya verdiği vaazı içeren *Bhagavad Gita*'dır. Sonuç olarak ortaya dünyanın en uzun edebiyat örneği çıkmıştır: yaklaşık 100.000 kıtalık bir şiir, yani Yunan destanları İlyada ve Odissei'nin birleşik uzunluklarının sekiz katı. Genelde diğer büyük destan *Ramayana*'nın gölgesinde kalmış olsa da *Mahabharata*, efsane olarak gücünü korumayı başarmıştır. Yıllar içinde bu hikâye birçok dile çevrilmiş, buradan alınan hikâyeler heykele, resme ve tiyatroya kaynaklık etmiştir. Son olarak da Hindistan devlet televizyonundaki bir dizide bir kez daha anlatımı olanağı bulmuştur.

Mahabharata'nın ana teması, Pandavalar biçimine girmiş Tanrılar ile Kaurava düşmanları biçimine girmiş şeytanlar arasındaki sonsuza kadar sürün kavgadır. *(Solda)* 6. yüzyıla ait bir tapınaktan alınan bu kabartmada, Pandavalara yardım etmek için insan biçimine giren büyük Tanrı Vişnu, çeşitli Tanrılarla birlikte görünüyor. Onun altında ortak karıları Draupadi ile birlikte Pandavalar yeralıyor. Kauravalar Pandavaları hileli bir zar oyununda yenerek krallıklarını ellerine geçiriyorlar. *(altta solda)* Nepal'den 16. yüzyıla ait bu resim, bu sahneyi anlatıyor. Pandavalar daha sonra ormanda 12 yıllık bir sürgün hayatı yaşamak zorunda bırakılıyorlar. Döndüklerinde Kauravalar krallıklarını geri vermeyi yine reddediyorlar. Artıksavaş kaçınılmaz olmuştur ve iki tarafın kuvvetleri Kurukşetra'da karşı karşıya gelirler. Krişna, Pandavalı kahraman Arjuna'nın savaş arabasını sürmektedir. Garhwal'den 19. yüzyıla ait bu resimde *(sağda)*, ikisi, düşmanları Karna'ya bakarken resmedilmiş. Doordarshan televizyon ekranından alınan bu kare, *(altta sağda)* Pandava lideri Yudhishdhira'nın, kendilerini Kaurava'nın yanında savaşır bulan iki büyüğü Bhişma ve Drona'ya saygı gösterisinde bulunduğu anı gösteriyor. Sonunda korkunç savaş patlak vermiştir. *(altta)* Bir 18. yüzyıl Chambra duvar halısının üzerinde bu savaş sahnesi görülmektedir. Krişna'nın yardımıyla Pandavalar savaşı kazanırlar ama bu zaferin getirdiği kayıplar açısından bedeli büyük olur.

Ramayana

Altta Rama'nın öyküsü modern Hindistan'da birçok biçimde gösterime girmiştir. Bunların en bilineni *Ramlila* adlı tiyatro gösterisidir. Kutsal karakterlerin rolünü oynamak üzere genç brahman çocuklar seçilir ve bunların, geçici olarak bu kutsal karakterlerin enkarnasyonları olduğuna inanılır.

İki büyük Hint destanından biri olan *Ramayana* da tıpkı *Mahabharata* gibi Sanskritçe yazılmıştı. O da Tanrılarla şeytanlar arasında bitmeyen kozmik çatışmaları konu edinen bir dünyevi öykü anlatır. Bir kere daha Vişnu, olayları denetimi altına almak için insan şekline girmiştir. Ancak bilginler *Ramayana*'nın, *Mahabharata*'nın ilk biçimlerinden çok daha sonraları yazıldığı - Muhtemelen MÖ 3. ya da 2. yüzyıllarda- ve esas itibariyle bir tek yazara, şair Valmiki'ye ait olduğu konusunda hemfikirdirler.

Öykü, Ayodhya kralı Dasharatha'nın öyküsüdür. Dasharatha'nın çocuğu yoktur ve yerine bir varis bırakabilmek için fedâkarlık isteyen büyük bir iş başarır. Sonunda karısı Kausalya ona Rama adlı bir oğlan çocuğu doğurur. Rama aslında Vişnu'nun bir *avatarası*'dır ve insandan başka hiçbir varlık tarafından yenilemeyen Lanka'nın şeytan kralı Ravana'yı devirmek için insan kılığına girmiştir. Rama, kardeşleri Bharata, Lakşmana ve Shatrughna ile birlikte büyür. Delikanlılık yıllarında, kimsenin bükemediği bir yaya sahip bir kralın hükümdar olduğu Mithilaya'ya gitmiştir. Rama bu yayı bükmekle kalmamış, üstelik kırmıştır ve böylelikle Prenses Sita'yla evlenebilme şansını elde etmiştir. Dasharatha, artık Rama'yı Ayodhya prensliğinin başına getirmeye karar vermiştir. Ancak tahta çıkacağı akşam üvey annesi Kaikeyi, kendi oğlu Bharata'nın başa geçmesinde ve Rama'nın 14 yıl sürgüne gönderilmesinde ısrar eder. Rama ve Sita, yanlarına Lakşmana'yı da alarak Ayodhya'dan ayrılırlar ve ormana giderek oradaki cinlerle savaşmaya başlarlar. Bu arada Dasharatha üzüntüsünden ölür.

Ravana'nın kardeşi Şurpanakha, iki kardeşe yaklaşarak onları baştan çıkarmak ister. Kardeşler tarafından reddedilen ve çirkinleştirilen Şurpanakha, onları Ravana'ya şikayet eder ve Ravana da Sita'yı kaçırarak intikam almak üzere bir plan yapar. Planı başarılı olur ve Ravana, Sita'yı krallığı Lanka'ya kaçırır. Karısını geri almak için çırpınan Rama, ormanın maymunlarıyla bir anlaşma yapar. Bu maymunların içinde daha sonra onun en sadık yardımcısı olan Hanuman da vardır. Hanuman Lanka'da, Sita'nın bulunduğu yeri tesbit ederek Rama, Lakşmana ve maymunlardan oluşan orduyu buraya getirir. Çok büyük bir savaş olur; sonunda Ravana öldürülür ve Sita kurtarılır. İffetinin lekelenmediğini ispatlamak için ateşle büyük bir sınavdan geçen Sita, Rama ile tekrar birleşir ve birlikte Ayodha'ya dönerler. Rama daha sonra Ayodhya kralı olur.

Rama'nın öyküsü Hindistan'da son derece popülerdir ve çok çeşitli dillerde bu öykünün değişik versiyonları anlatılır. Rama ile Sita, örnek karı-kocayı temsil ederler; Rama'nın Ayodhya krallığı dünya hükümdarları için bir model teşkil eder. *Mahabharata* gibi *Ramayana* da 1980 yılında devlet televizyonunda dizi olarak gösterilmiştir ve yaklaşık 80 milyon kişinin bu diziyi seyrettiği sanılmaktadır. İzleyicilerin büyük bir kısmı bu diziye ve gösterildiği sırada televizyon kutusuna aynen bir mabede gösterdikleri dini saygıyı göstermişlerdir.

Solda Maymun-Tanrı Hanuman, efendisi Rama'ya olan sonsuz bağlılığını sert bir saldırganlıkla kişiliğinde birleştiriyor. Örneğin, Rama ile Lakşmana savaşta yaralanıp da iyileştirici otlara ihtiyaç duyulunca, Hanuman bu otları bulmak için dağa gider. Aradığını tam olarak bulamayınca, dağın tepesini olduğu gibi koparıp savaş alanına getirir. Bu iyiliksever ama kızgın Tanrının suretleri ya da adına yapılmış mabetler, genellikle tapınakları ya da tüm bir köyü korumak üzere giriş yerlerine yerleştirilmiştir. Bu 18. yüzyıl heykeli Hanuman'ı bir şeytanı öldürmek üzereyken betimliyor.

Altta solda Bu küçük 17. yüzyıl Racput minyatürü, savaşın son safhalarını, taşkınlığın son haddini bulmuş biçimiyle resmediyor. 10 kafalı ve 20 kollu Ravana, ortada, sarayında ve yukarıda savaşçılarının üzerinde yükselmek üzere iki kez görünüyor. Etrafında, kimi insan biçiminde, kimi de şeytan görünümündeki savaşçıları, Rama'nın yandaşları olan maymun ve ayılarla savaşıyorlar.

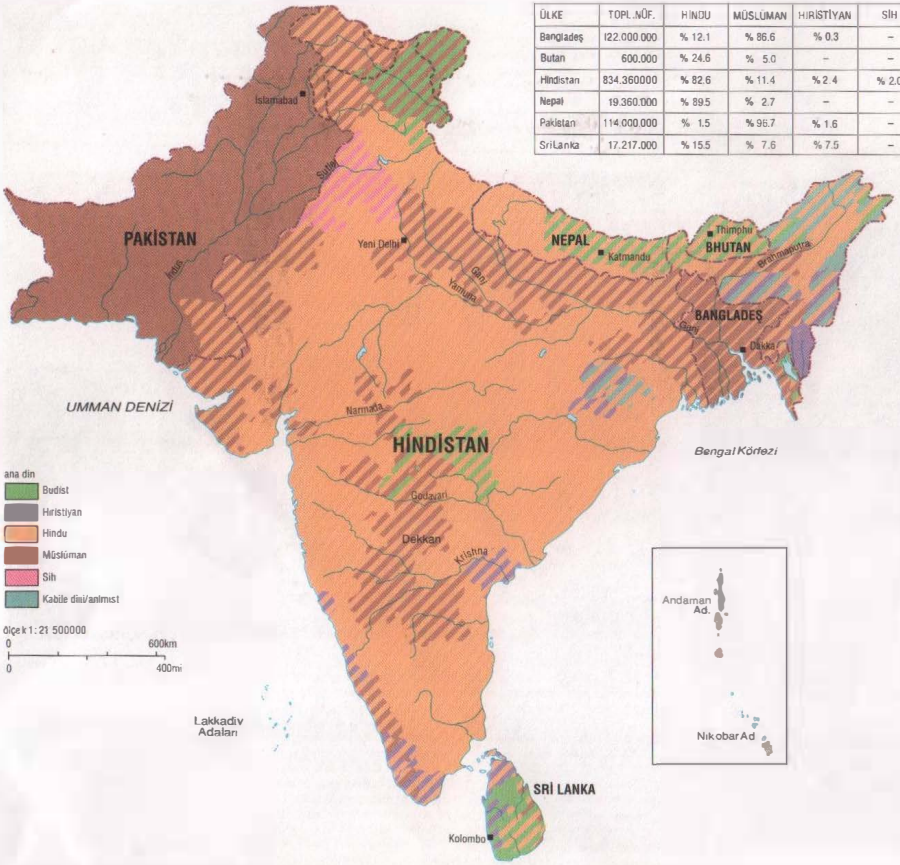
Üstte Pencap eyaleti'ndeki Kangra'dan alınan bu 18. yüzyıl minyatürü Rama'yı, Mithila'nın "bükülmez" yayını kırdıktan hemen sonraki sahnede gösteriyor. Prenses Sita, nedimelerinin yardımıyla zafer çelengini Rama'nın boynuna ve omuzlarına geçiriyor. Muzaffer prensin arkasında, kardeşi Lakşmana ve beyaz sarığıyla kral durmakta.

Altta Bir başka 18. yüzyıl Kangra minyatürü, Valmiki'nin *Ramayana*'sının kuzey yörelerinde yaygın olan metinlerinde geçen bir öykünyü betimliyor. Uyku'nun (Nidra) refakatinde Tanrı İndra, kaçırıldıktan kısa bir süre sonra Sita'yı Lanka sarayında ziyaret ediyor. Uyku, muhafızlara hâkim oluyor, İndra da Sita'ya kendisini güvenlik içinde hissetmesini söylüyor ve Tanrısal yiyecekler sunuyor.

ÜLKE	TOPL.NÜF.	HİNDU	MÜSLÜMAN	HİRİSTİYAN	SİH	BUDİST	CAYNACİ	DİĞER
Bangladeş	122.000.000	% 12.1	% 86.6	% 0.3	–	% 0.6	–	% 0.4
Butan	600.000	% 24.6	% 5.0	–	–	% 69.6	–	% 0.8
Hindistan	834.360000	% 82.6	% 11.4	% 2.4	% 2.0	% 0.7	% 0.5	% 0.4
Nepal	19.360.000	% 89.5	% 2.7	–	–	% 5.3	% 0.1	% 2.4
Pakistan	114.000.000	% 1.5	% 96.7	% 1.6	–	–	–	% 0.2
SriLanka	17.217.000	% 15.5	% 7.6	% 7.5	–	% 69.3	–	% 0.1

Din

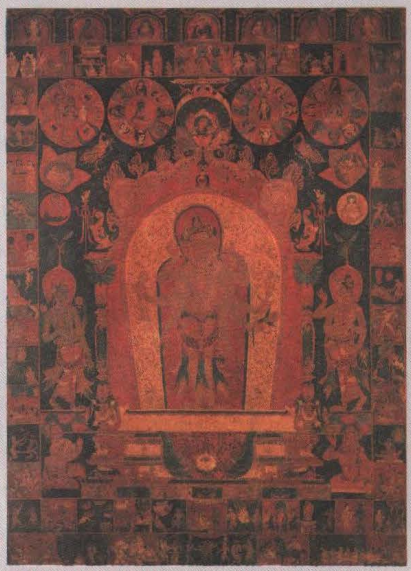
Altkıtanın dinsel coğrafyası bir açıdan çok açık seçiktir: En büyük ve en yaygın din olan Hinduizm, kuzeydoğu ve kuzeybatıda yerini İslâm'a bırakır. Bir zamanlar ülkede çok etkin olan Budizm, şimdi Himalayalar'daki cyaletlerle Sri Lanka'ya sıkışmış durumdadır. Ancak 20. yüzyılın ortalarında, özellikle Maharaştra ve Madhya Pradeş'in alt kastları ve dokunulmazları arasında, Budizm'e epeyce yeni katılım olmuştur. Güneybatı kıyısı boyunca ve kuzeydoğunun sınır bölgelerinde Hıristiyanlık güçlüdür. Ancak gerek Hinduizm'in gerekse İslâm'ın çok zengin bir çeşitlilik içinde kendilerini ortaya koyduğu ve başka dinlerin (Pencap'ta Sihizm, Gucarat'ta Caynacılık çok güçlüdür; Zerdüşt dini ise Bombay'ın Farsi nüfusunun dinidir) yerel anlamda öne çıktıkları yerlerde durum daha da karmaşıktır. Tüm dinleri kapsayan temel özellik, hepsinin uyum ve çatışma içinde tarih boyunca birarada yaşamış oldukları gerçeğidir.

na hariç, mülkiyet ve vatandaşlık haklarına sahip değillerdi. Manu kanunlarından bir cümle kadının durumunu şöyle özetler: "Çocukluğunda babasının, gençliğinde kocasının, kocası öldüğünde oğullarının emrinde olan kadın hiçbir zaman bağımsızlığını yaşamamalıdır." Kadının görevi kocasına hizmettir ve ona bir Tanrı gibi hürmet etmelidir. Ancak burada da yazılı olan ve geleneklerde yüceltilen ideal durumla toplumsal ve ekonomik gerçeklik arasında çok sayıda farklılık mevcuttur. Birçok kadın, özellikle yaşlandığında, ev halkı üzerinde muazzam bir etki sahibi olur. Evlilikleri ayarlarlar, işleri örgütlerler, mülk alımı ve satımında söz sahibidirler. Sınıf farkları kadına bakışı da karmaşık bir hale getirmiştir. Ailenin statüsü kadının yaptığı işleri belirler. Ailenin statüsü yükseldikçe kadın ev dışında çalışmaz, sokağa kapanarak çıkar, ev düzenini yönetmek dışında bir işle uğraşmaz. Toplumsal skalanın daha altlarındaki kadın kendi ev işi dışında tarladaki işlere de el vermek zorundadır. En alt sırada hizmetçiler, tarım işçileri, fabrika ve inşaat işçisi kadınlar yer alır.

Ne var ki burada da istisnalar vardır. Para, eğitim, geniş sosyal ilişkiler gibi avantajlara sahip yüksek kasta mensup kadınlar, kendi seçimleriyle üst düzey meslek sahibi kişiler olabilirler. Avladıklarını pazarlamakla sorumlu olan balıkçılık birliklerinde çalışan kadınlar kendi aile ekonomilerinde hayati öneme sahip bir konum kazanırlar. Güney Asya'da kadın olmak siyasi güce sahip olmak için de bir engel teşkil etmez. Hindistan, Pakistan, Bangladeş ve Sri Lanka'nın son kırk yılda hep kadın liderleri olmuştur. Burada da yine bir sürü yasa ve davranış biçimi, göründüğünden çok farklıdır. Pratikte yaşanan, kuralların emrettiğinden çoğu kez farklıdır. Ayrıca, bir Hint atasözünde dendiği gibi, "Erkek bir mağlubiyetini, bir de karısından yediği dayağı hiç açık etmez."

Hindistan dinleri ve toplumlarıyla ilgili birçok ortak değerlendirmenin temelinde katılık, devamlılık ve büyük çapta değişmezlik gibi kavramlar yatar.. Ancak bu kavramlar hiç sorgulanamaz demek değildir. Hintliler bir yığın karmaşık din ve toplumsal idealler geliştirmiştir; Tanrısal olanla dünyevi olan arasındaki ayrılmaz bağı vurgularlar; çşitsizliği açıklamaya, hiyerarşiyi haklı göstermeye gayret ederler. Ne var ki bu görüşler zaman içinde her zaman yorumlara açık olmuştur ve Hint toplumları, ideal biçimleri ne olursa olsun, insan yaşamıyla ilgili sorunları çözmekte hiçbir zaman yaratıcı bir dinamizmden yoksun olmamıştır.

AYRIM İKİ
GEÇMİŞ

TARİH ÖNCESİ VE ERKEN DÖNEM

Taş Devri İnsanları

Hindistan altkıtasında geniş bir alana yayılmış durumda çok sayıda Taş Devri'ne ait yerleşim bölgesi saptanmıştır. Bunların hiçbirini 500.000 yıl öncesinden geriye tarihlemek mümkün değildir ve homo sapiens'lerin atalarının bu tarihten önce Himalayalar'ın güneyine yayılmış olamayacaklarını düşünmek mantıksız sayılmaz. Altkıtadaki Taş Devri yerleşimlerine en fazla sığ nehir kıyılarında, göl kenarlarında, balta girmemiş orman içlerinde ve çöllerde rastlamak mümkündür. Bu yöreler, az sayıda insan topluluklarının yaşamasına elverişli olmalarına rağmen göçebe-avcı toplumların vahşi doğayı ehlileştirmelerinde özellikle avantajlı bir konuma sahiptirler. Örneğin Aravalli yöresinde yapılan kazılar, bu toprakların hayvanların su kenarlarına akın ettikleri ve yalnızca bitkilerin en bol olduğu yağışlı mevsimde kullanılmış olduklarını kanıtlamaktadır.

20.000 yıl kadar önce, altkıtanın birbirinden çok çok uzak bölgelerinde çok amaçlı taş baltalar yerlerini daha küçük ve belli işlerde kullanılmak üzere ucu sivriltilmiş saplı aletlere bıraktılar: bulunanlar arasında ok başları, çeşitli biçimler verilmiş delici ve kesici aletler, baltalar ve kazmalar sayılabilir. Bunun dışında insanların, mağara ve kaya kovuklarında sürekli yerleşim aradıklarına, avcılık ve balıkçılıkla ticareti ve takası birleştiren ekonomik faaliyetler peşinde koştuklarına, basit tarzda hayvancılık, hatta yabani otlar ve tahılla sınırlı bir tarım faaliyeti içinde olduklarına işaret eden bulgular elde edilmiştir. Bu elbette ki, ne eski teknolojinin yeni teknoloji lehine terkedildiği, ne altkıtanın tümünde ne de belirli bir yörede bir yaşam biçiminden ötekine düzenli bir değişim olageldiği anlamına gelmez. Narmada vadisinde bulunan karışık alet edevatlar, erken Taş Devri araç-gereçlerinin çok daha sonraki dönemlerde de kullanıldıklarını akla getirir.

10.000 yıl kadar önce Bhimbetka'nın ve Vindhiyan vadisinin mağara adamları mağara duvarlarını ehlileştirdikleri hayvanların resimleriyle, av, dans ve savaş sahneleriyle süslüyorlardı. Ayrıca geometrik desenler de kullanıyorlardı. Harita biçiminde çizdikleri manzara resimleri onların evreni ne şekilde algıladıklarını gösteren diyagramatik temsili resimler olabilir. Mağara sanatını çok net biçimde yorumlamak zor olmakla birlikte, bu desenlerin din ve büyüyle ilgili karmaşık fikirler kadar bu insanların düşüncelerini ve duygularını sanatla ifade etme isteğini de ortaya koyduğu düşünülebilir.

Erken yerleşik topluluklar

Erken yerleşik toplumlarla ilgili kanıtlar en fazla ve en kesin yorumlarıyla MÖ 7000 yıllarından sonraki zamanları kapsar. İnsan yaşamındaki ilk büyük değişikliğe ait bilgiler altkıtanın kuzeybatısından gelir. Belucistan'daki Bolan nehrinin üzerinde yer alan Mehrgalır'da, İndus ovasının yamaçlara yayıldığı yerlerde, 4000 yıl sürekli kullanılmış bir yerleşim yeri kazılmıştır. Burada koyun ve keçi hayvancılığı yapıldığı ve MÖ 4000 yıllarından itibaren en fazla ehlileştirilen hayvanların hörgüçlü sığırlar olduğu saptanmıştır. Buğday ve arpa ekimi yapılmış, sapların kesiminde kullanılan kesici aletler önceleri taştan, metalurji bilgisi geliştikçe ise bakırdan yapılmaya başlanmıştır. Daha sonra kerpiç evler yapılmaya, ölüler gömülmeye başlanmıştır. İlk el yapımı çömlekler MÖ 5000 yıllarına tarihlenir. 3500 yıllarında çömlekçi tekerleğinin bulunmasıyla yapılan çanak çömlek sayısında büyük bir artış oldu. MÖ 3000 yılına gelindiğinde Mehrgarh'daki yerleşim 75 hektarlık bir alana yayılmıştı. Bu yöreye özgü kırmızı üzerine siyah süslerle bezenmiş çömlekler Belucistan, Sind ve Güneydoğu Afganistan'da bulunmuştur.

Mehrgarh'a benzer yerleşim yerlerine altkıta dışında hiçbir yerde rastlanmamıştır; bu da bu yörenin bağımsız olarak geliştiği varsayımına yol açmaktadır. Bu kadar eski olmamakla birlikte benzer yerleşimi yerleri Mehrgarh kuzeyindeki Keta bölgesinde, bir de bir ölçüde Kuzey-Batı Sınır Eyaleti'ndeki Bannu çukurunda bulunur. Keta'da Keçi Beg'de, Sind'de Amri ve Kot Diji'de ve Kuzey Racastan'ın Sothi bölgesinde Mehrgarh tipi, ancak farklı yerel özellikler taşıyan çömlekler MÖ 3000-2500 yılları arasında görülmeye başlamıştır. Bütün bu yörelerde daha modern bir teknolojinin geliştirilmesi sonunda çok mükemmel gri renkli bir çömlek yapımına başlanmıştır. Belucistan'da ve geniş İndus vadisinde bu birbiriyle ilişkili, ama aynı zamanda da farklı toplumsal ve etnik grupların oluşturduğu Harappa ya da İndus Vadisi uygarlığı, MÖ 2500 yıllarında işte bu bağlamda ortaya çıkmıştır.

İndus Vadisi Uygarlığı

1920'lerde iki kazı alanında -Doğu Pencap'ın Harappa ve Sind'in Mohenjo-Daro bölgesinde- çalışan arkeologlar büyük bir uygarlığın izlerine rastladılar ve bu uygarlığın bin yıldan fazla sürmüş olacağı kanısına vardılar. Şehir temeline dayanan bu uygarlık, çağdaşları Mısır, Mezopotamya ve Çin uygarlıkları ölçüsünde gelişmiş ve ileri bir uygarlıktı. Daha ileriye götürülen araştırmalar sonunda, 1.3 milyon km² toprağı kapsayan bir alan içinde oldukça farklı ve müthiş düzenli bir toplumun burada yaşamış olduğu anlaşıldı. Asıl merkezleri İndus vadisinde olmakla birlikte bu uygarlık, batıda Belucistan'a, Makran sahili boyunca İran'a, güneydoğuda Kuç bataklıklarından ve Kathiavar yarımadasından Narmada vadisine, doğuda ta Ganj-Yamuna nehirleri arasına, en batıda da Ganj ovasına uzanıyordu. Kuzey Afganistan'da Amu Derya nehri üzerinde ise en uzak yerleşim bölgesi vardı. Uygarlığın temeli tarıma dayalıydı. İndus'un yıllık sel taşkınlarıyla buğday, arpa, baklagiller, sisam, hardal, hurma, sebzeler ve muhtemelen de pirinç gibi ekinlerin sulaması yapılıyordu. Evcilleştirilmiş hayvanlar arasında kedi, köpek ve çiftlik hayvanları -sığır, yabani öküz, koyun, keçi, domuz ve belki de kümes hayvanları- vardı.

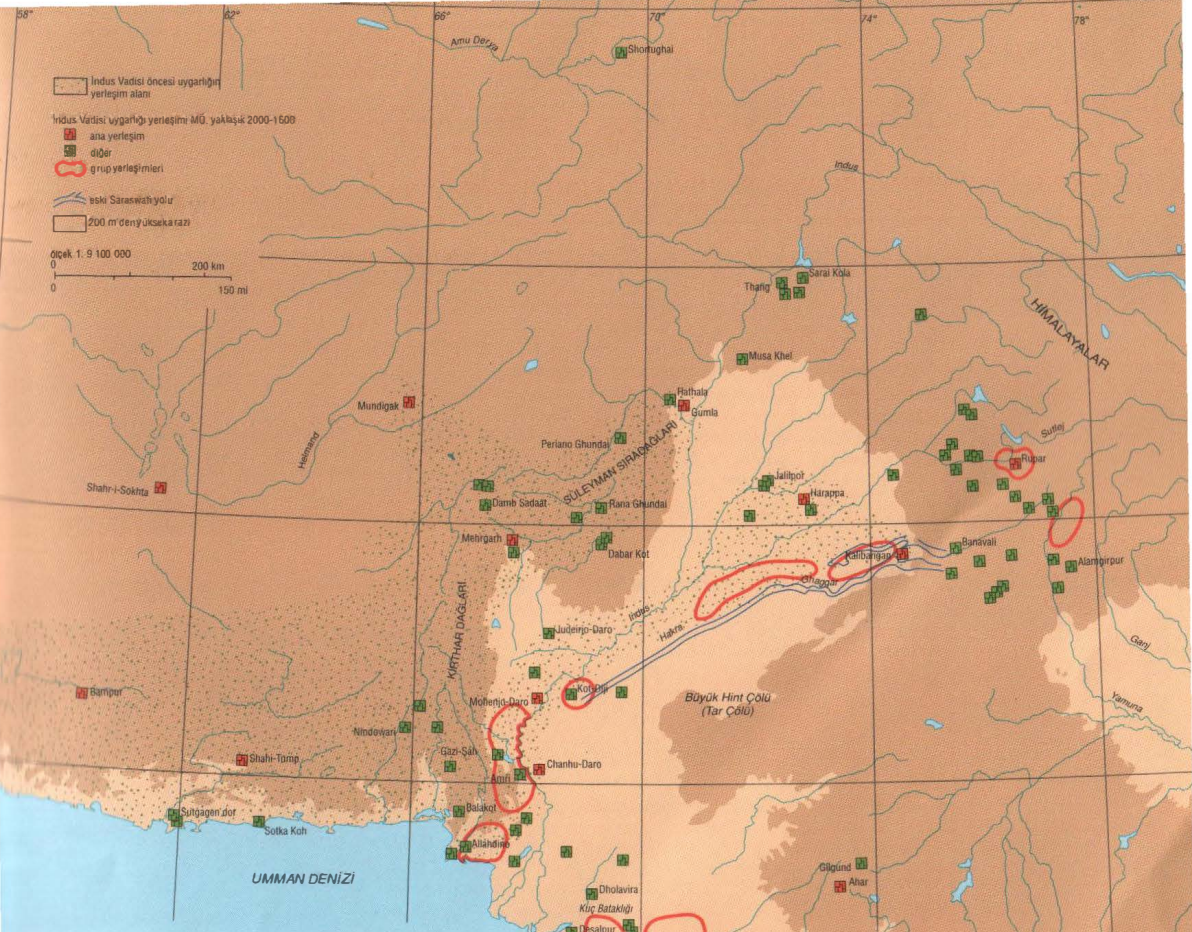
İndus vadisi arkeolojik buluntuları gerek miktar gerekse çeşitlilik açısından çok çarpıcıdır. Örneğin, Gucarat'ın Dholavira yöresinde yapılan son kazılarda 20.000 araç-gereç parçasına rastlanmıştır. Bunların içinde mühürler, boncuklar, bakır aletler ve silahlar,

Üstte Ganj deltasında, Yamuna nehrinin doğusunda erken dönem insan yerleşimine ait kanıtlar, bazı bakır eşya kalıntılarının ortaya çıkarılmasıyla kesinleşmiştir. Bu buluntular, MÖ 3. bin yılın sonundan 2. bin yılın sonuna kadar olan bir devreye tarihlenir ve bu nedenle gelişmiş İndus vadisi uygarlığının aynı dönemine aittir. Bu kısa kılıç dahil bugüne kadar bulunan tüm nesneler, içinde az miktarda çinko, kurşun ve arsenik taşıyan saf olmayan bakırdan yapılmıştır. Bakır Bihar'ın Rakha madenlerinden gelme olabilir. Bulunan aletler, İndüs vadisinde varolandan daha düşük bir teknolojik düzeye işaret etmektedir.

Üstte MÖ 1. bin yıla ait bu yüksek boyunlu, yuvarlak ağızlı, keskin açılı bir gövdeye ve yuvarlak bir tabana sahip kavanoz, Tamil Nadu'nun Koimbatore yöresindeki Palambati civarında kazılmış bir mezar kompleksinden çıkartılmıştır.

terrakota figürler, kemik, fildişi, taş ve pişirilmiş kilden nesneler ve muazzam sayıda çömlek parçası vardır. Bugüne kadar gün yüzüne çıkarılan tüm yerleşim bölgeleri (hepsi binden fazladır) nehir ve ırmaklar üzerinde yer almaktadır. Her bir yerleşim yeri 0.8-2 hektar arası bir alan kapladığına göre burada yaşamış olan nüfusun 5000'den fazla olmadığı düşünülmektedir. Ancak bazı büyük merkezlerin 40.000'e varan bir nüfusu, Mohenjo-Daro'nun belki de bundan da fazlasını barındırdığını söylemek mümkündür.

Büyükçe şehirler, batıda, yüksek bir tepenin üzerinde ya da kalenin içinde yer alan ve kamu binalarını da içeren bir yerleşim bölgesinde; doğuda ise ızgara planında dizili, özel zanaat evlerini de içine alan bir sivil yerleşim bölgesinin olduğu, geniş bir alan üzerinde kurulmuşlardır. Oldukça gelişmiş kanalizasyon ve pis su akıtma sistemlerine sahip olan bu şehirler kalın çamur ve tuğla duvarlarla çevriliydi. Ağırlık ve diğer ölçüler bütün yörede yanlışsız ve standard bir sistemin kullanıldığını gösterir. Çömlekler şaşırtıcı şekilde muntazamdır. Çok sayıda fırının varlığı çömleklerin bu bölgede yapıldığını gösterir. Ancak en yaygın tarz olan üzeri erik kırmızısı dal, siyah çiçekler, balık pulu ve geometrik desenlerle kaplı sert seramik kaplara her yerde rastlanmaktadır.

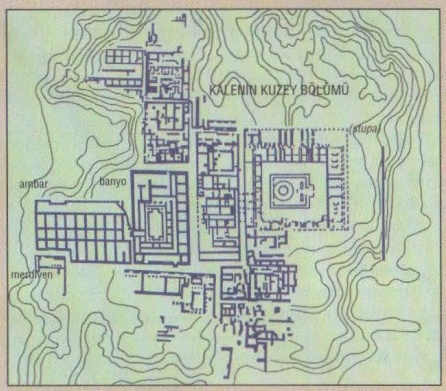
Çoğu üzerine birbirini tekrar eden desenler kazılmış dikdörtgen mühürlerin yapımı özel bir beceri gerekti-

İndus Vadisi uygarlığı
MÖ 2500-1800 yılları arasında İndus vadisinde gelişen bu uygarlık, çok daha eskilere tarihlenen ve oldukça çeşitlilik gösteren bir tarım yerleşiminin üzerinde yükselmiştir. Dünyanın bilinen en büyük Bronz Çağı uygarlığıdır; bu uygarlığa ait kalıntılar, bugün hem Hindistan'a hem de Pakistan'a ait toprakları içine alan çok geniş bir alana yayılmıştır. Kalıntılar iki ana coğrafi bölgeyi içine alır: Belucistan platosu ve ona bağlı yaylalar ile Belucistan'ı İran'a bağlayan geçitler; ikincisi de, aşağı İndus vadisinden deltaya kadar olan kısım. Bu bölgede bir zamanlar, klasik metinlerde adı geçen, ancak MÖ 1. binyıl içinde kuruyarak yokolan Sarasvati nehri akıyordu.

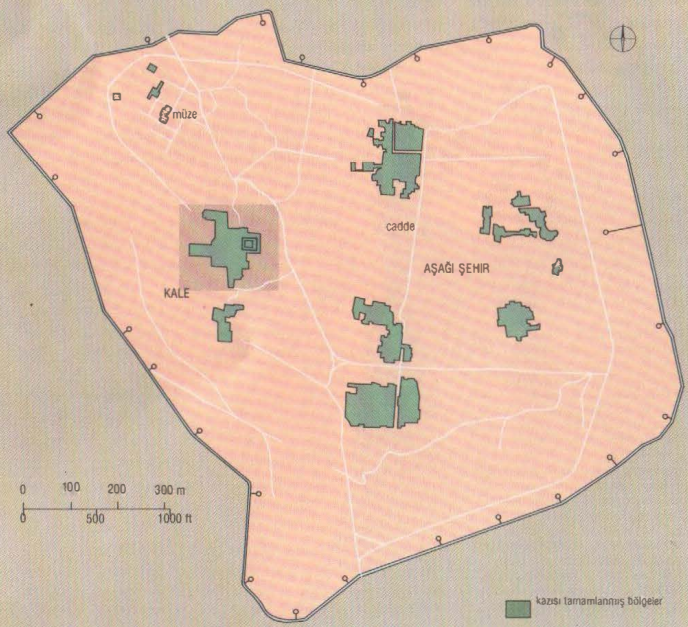

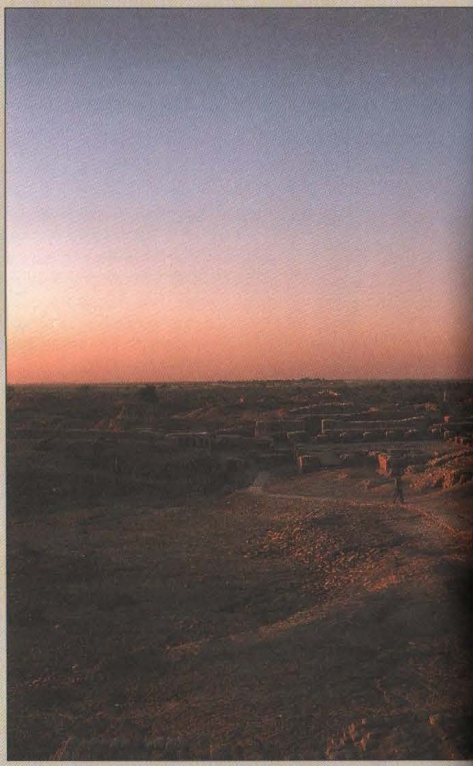
Mohenjo-Daro

Son zamanlarda yapılan bazı araştırmalar, Pakistan'da, Karaçi'nin 400 km. kuzeyinde bulunan Mohenjo-Daro'nun dünyadaki en büyük Bronz Çağı şehirlerinden biri olduğunu ortaya koymuştur. Mohenjo-Daro, yakınındaki İndus nehrinin yıllık su taşkınlarından korunabilmesi için devasa çamur-tuğla platformlar üzerine kurulmuştu. Bugün, şehrin 100 hektarlık bölümü, çevresini saran alüvyonlu ovanın ortasında yükselen bir tepe üzerinde görülebilir. Bu alanın yaklaşık onda biri 1920'lerde altı değişik sit alanında yapılan kazılarda ortaya çıkartılmıştır. Daha 200 hektarlık bir bölümün İndus nehrinin alüvyonlu katmanları arasında gömülü olduğu sanılmaktadır.

Sağda ve altta. Hamam ve tahıl ambarlarından verin de kazılmasıyla 1920 yılında kalenin kuzey kısmı tümüyle gün yüzüne çıkartılmış oldu. MS 2. yüzyılda sitede bir Budist stupası inşa edildi. Aşağı şehir bölgesindeki sıkışık düzen, kullanılabilir alanın ne kadar sınırlı olduğunu göstermektedir. Evler ve sokaklar kuzey-güney doğrultusunda dizilmişti. 10 metre genişliğinde en azından bir ana cadde aşağı şehri ikiye bölüyordu. Doğu-batı doğrultusunda sokaklar şehirde bir uçtan öbür uca zikzaklar çizerek yer alıyordu.

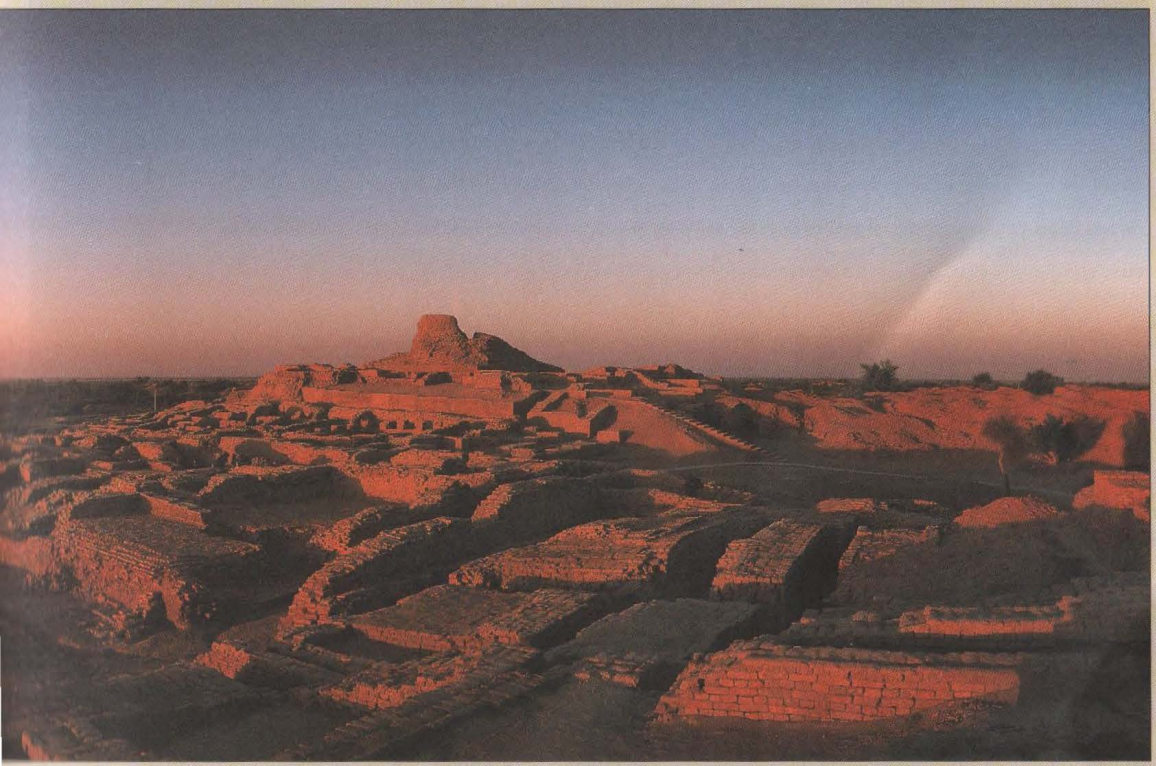
Şehir iki bölüme ayrılmıştır: batıdaki yüksek alanda 200'e 400 ölçülerinde bir "kale", doğudaki alçak alanda "şehir". Bu iki kısım 200 metre genişliğinde, yapılaşma olmayan bir bölümle birbirinden ayrılıyordu. Bu dizilim İndus vadisi uygarlığına ait diğer şehirlerde de tipik olarak görülür. Tüm yapılar, tek orana göre (1: 2: 4 - yükseklik, genişlik, uzunluk) hazırlanmış, bugünkü standart tuğla ebadına denk düşen tuğlalarla örülmüştür. Saray ya da tapınağın varlığına dair hiçbir kanıt elde edilememiş olsa da kalenin içindeki yapıların bir çeşit dinsel işlevi olduğu kuvvetle muhtemeldir. Örneğin, en eski halk hamamı olarak nitelenen 7'ye 12 metre boyutlarında bir tekne burada bulunmuştur. Aşağı şehirde, 800 m²'lik evler besbelli ki egemen sınıfa mensup zengin ailelere aitti. Bu evlerin tuvaletleri, banyoları vardı ve çok gelişmiş bir kanalizasyon sistemine ve sarnıçlara sahiptiler. Mohenjo-Daro'yu inşa edenler, çevrenin doğal afetlere açık olan konumunu iyi hesaplamış usta mühendislerdi. Sellere karşı geliştirdikleri korunma yöntemlerinin yanı sıra, nehrin yatağını değiştirmesi durumunda burada yaşayanların su ihtiyacını karşılamak üzere şehirde 600 kuyu bulunmaktaydı.

Solda: İndüs vadisi uygarlığının yazı sistemini mühürler - ki bunlar küçük sabun taşları şeklindeydi- üzerine kazılmış metinlerden öğreniyoruz. Ancak bu yazı bugüne kadar deşifre edilememiştir. Mühürlerin birçoğunda hayvanların mükemmel doğal tasvirleri vardır - burada bir gergedan, fil ve Hint sığırı görülmektedir. Bu mühürler muhtemelen kimlik yerine geçiyordu.

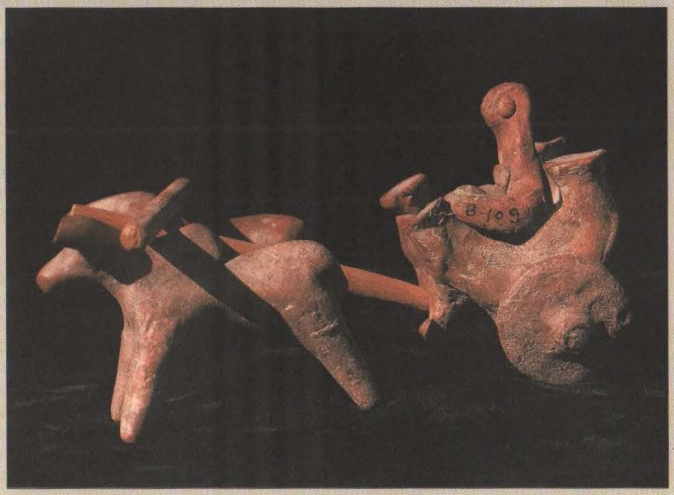

Üstte: Bu resim, tepede Budist stupasının harabe haline gelmiş kalıntısıyla birlikte kaleyi göstermektedir. Kalenin öteşinde aşağı şehir ve çok gerilerde İndüs nehri görülüyor. Mohenjo-Daro'nun tüm binaları fırınlanmış çamur tuğlalardan yapılmıştır.

Solda: Bu sabun taşından yapılmış "Rahip Kral" büst parçasının yüksekliği sadece 17. 7 cm.'dir. Aşağı şehirdeki küçük bir evin içinde bulunmuştur. Figürün kolunda bir bilezik ve başında saç bandı bulunuyor. Pelerinin kenarları üç yapraklı yonca desenleriyle süslü. Bunlar ve adamın bakışlarındaki gizemli heybet, büste adını vermektedir.

Sağda: Bu kil model ve Mohenjo-Daro'yu başka İndüs vadisi sitelerinde bulunmuş benzerleri, Hint sığırları tarafından çekilen tekerlekli arabaların kullanıldığını gösteriyor. Ancak kazılarda hiçbir tekerlek bulunmamıştır. Birçok mühürün üzerinde gemi resmi vardır. Bu da bize ulaşımın büyük ölçüde deniz yoluyla sağlanmış olabileceğini düşündürmektedir.

rir. Bazı resim benzeri ve sembolik desenlerin kaynağı mitolojiye uzanır: bunların arasında çeşitli hayvanlar, korkunç yaratıklar ve vahşi hayvanlarla savaşan kahraman figürleri yer alır. Bu mühürler arasında en çekici olanlar, ayrıntıları çok hatasız çizilmiş hayvan figürlerini taşıyanlardır. Geometrik desenler arasında gamalı haçlar ve eşit uzunlukta kolları olan dik haçlar yer alır. Mühürlerin arkasında ipe asılmalarına yarayan delik yerleri vardır: eşyaların güvenliği amacıyla ya da sadece muska olarak kullanılmış olabilirler. Bazı mühürlerin, çömleklerin ve birkaç bakır levhanın üzerinde yazılar vardır. Ancak bu yazı henüz deşifre edilememiştir. Bugüne kadar çözülmüş bulunan yazılardan hiçbirinde 21 işaretten fazlası yoktur; çoğu da beş ya da altı işaretlidir. Genel olarak bu yazıların resim yazısı olduğu kabul edilir.

Arkeologlar altkıtada bu kadar eski, böylesine uzun sürmüş ve önemli olmuş bir kültüre rastlayacaklarını düşünmemişlerdi. İlk başta, buradaki yerleşimlerin kuzeybatı İndus vadisinden gelen göçlere bağlı olduğunu ve bu insanların yanlarında, daha önce buralarda mevcut olmayan ileri teknolojik becerileri ve üst düzeyli bir örgütlenme biçimini de getirdikleri öne sürülüyordu. Dönemin geçerli Mezopotamya ve Mısır bilgilerinden hareketle, İndus vadisi yerleşiminin muhtemelen hiyerarşik ve teokratik düzenli ve Harappa ve Mohenjo-Daro ikiz yerleşim bölgesinden yönetilen ileri düzeyde örgütlü birer merkezi devlete ait oldukları görüşü savunuluyordu. Bu imparatorluğun zayıflamasıyla yaklaşık 4000 yıl önce Hindistan altkıtasını istila eden Aryanların burayı da istila ettikleri varsayılıyordu, ki bu sav uygarlıkların yükselişi ve çöküşü ile ilgili çağdaş teorilerle aynı çizgiye oturmaktadır.

Bu tür eski varsayımlar zaman içinde doğrulanmadı. Şu andaki genel düşünce, İndus vadisi uygarlığının bölge dışından gelen insanların ve fikirlerin buraya sızması sonucunda oluşmasının mümkün olamayacağıdır. 5500 yıl kadar önce başlayan ve bin yıl kadar süren bu karmaşık yapılı ve görece yoğun insan yerleşiminin Mehrgarh ya da Kot Diji gibi daha önce varolan yerleşimlerden yavaş yavaş mı evrildiği, yoksa iki, üç kuşağı içine alan ani bir değişim sonucu 4.500 yıl önce mi ortaya çıktığı hâlâ tartışılan bir konudur. Bazı yöreler sürekli yerleşim ve gelişim özellikleri gösterirken diğer bölgelerde yerleşimin aralıklı zamanlarda gerçekleştiği, bir kısmının ise başka yerlere göre belli bir döneme ait özellikleri çok daha geç yıllarda gösterdiği kanıtlanmışnr. Ancak şu olguyu mantıken çıkarsamak mümkündür ki, bölge gittikçe artan bir nüfusu, belki düzelen iklim koşullarına, su kaynaklarının daha iyi kullanılma yöntemlerinin öğrenilmesine ve gitgide artan tarım üretimine bağlı olarak barındırabilmiş, gittikçe daha fazla toprak, gruplar halinde yerleşime açılmıştır. Bu şekilde, insan toplulukları çevredeki dağınık yerleşimlerle temas edebilmişler ve tüm bölgede geniş bir iletişim ağı kurulabilmiştir.

İndus vadisinde zanaatkârların kullandığı nesnelerin çoğu yerel kökenlidir. Ancak bakır Racastan'dan, yarı kıymetli taşlar Narmada vadisinden ve yukarı Amu Derya yöresindeki Badahşan'dan, altın da muhtemeldir ki güney Hindistan'dan gelmiştir. İndus vadisi içinde çok gelişmiş bir mal değiş-tokuşu ağına ek olarak uzak yerlerle de ilişkiler kurulmuştur. İndus vadisi mühürlerine ve buna benzer başka nesnelere İran körfezinde, Mezopotamya'da ve İran'da rastlanırken Harappa'nın uç noktası Şortughai, varlığını hemen hemen nerdeyse lapis lazulit ticaretine borçludur. El sanatlarının bu kadar yaygın dolaşımı elbette ki fikir ve beceri trafiğinin de benzer bir yol izlemesine yol açacaktı.

Bütün bu etkileyici İndus vadisi kalıntıları içinde arkeologların ortaya çıkaramadıkları tek şey vardır: Bu yerleşimlerin tapınak ve saray gibi yapılara sahip olduğunu gösteren inandırıcı kanıtlar. Gömüt yerlerinde yapılan kazılar, mevki ve zenginliğe göre bölünmüş katı ayrımlara ait hiçbir gösterge, hiçbir ipucu vermemektedir. Çok küçük yerleşim yerlerinde bile yüksek kaliteli çömleklere, mühürlere ve metal nesnelere rastlanmıştır. Bütün bunlar, Mezopotamya ve Mısır medeniyetlerine atfedilenlere oranla çok daha eşit dağılmış bir refah düzeyinin ve statünün varlığına işaret eder. İndus vadisinde kırsal bölgedeki sefaletin üzerinden biriktirilmiş bir zenginlik sonucunda kurulmuş büyük tapınak-saray komplekslerine ya da muhteşem defineleriyle rahip-kral mezarlarına rastlamak mümkün değildir. İndus vadisi yerleşimlerinin en büyüklerinden olan Mohenjo-Daro, bir çeşit yönetim merkezi olmakla birlikte diğer şehirler üzerinde egemen bir nüfuza sahip olmamıştır. Harappa, Dholavira, Ganverivala ve Rakhigarhi de oldukça büyük yerleşim merkezleriydi.

4500-3000 yıl önce geniş İndus vadisinde yerleşmiş olan tarım toplumlarının üniter bir devletten çok gevşek bir federasyona benzediğini bugün birçok arkeolog iddia etmektedir. İlk bakışta tek-tip izlenimi verse de bu yerleşimlerin yakından incelenmesi onların büyük bir çeşitlilik gösterdiğini ortaya koyar. Zaman içinde bu yerler büyümüş, küçülmüş, terkedilmiş, tekrar iskâna uğramış, sonra yeniden terkedilmiştir. Kanıtlar, eski dünya için maddi kültür açısından hemen hemen benzersiz bir aynılığa işaret ediyor olsa da, bugün bu olguyu İndus vadisi içinde kurulu etkin bir ticaret ağının varlığıyla ya da özel beceri gerektiren bazı nesnelerin yapımında uzmanlaşmış vasıflı zanaatkâr gruplarının geniş bir alana yayılmış olmalarıyla açıklamak mümkündür.

Aryan efsanesi

1920'lerde İndus vadisi kazılmaya başlamadan önce Hindistan resmi tarihi MÖ 2. binyılda Orta Asya steplerinde ortaya çıktıkları sanılan Aryanlarla başlatılırdı. Filoloji ve dilbilim alanında yapılan çalışmalar sonunda altkıtaya sözde Aryan istilası teorileri üretilmeye başlanmıştı. Daha 1786 yılında Sir William Jones, klasik Veda metinlerinin dili olan Sanskritçenin Yunanca, Latince, Almanca ve Keltçe ile yakından ilişkili olduğunu ileri sürmüş ve bütün bu dillerin ortak bir Hint-Avrupa dilinden türedikleri sonucuna varmıştı. En eski Sanskrit metinlerini tarihlemek zordu; ancak bunların MÖ 2. bin yıllarının başlarında (hatta bazı bilim adamlarına göre daha da önceden) derlendikleri, asırlar boyunca ağızdan ağıza geçtikten sonra nihayet MÖ 4. yüzyıl civarında yazıya döküldükleri, ileri sürülen savlar arasındaydı. Efsaneler, felsefi risaleler, tören tefsirleri ve tören yürütme talimatnamelerinin bileşiminden oluşan Vedik metinlerin, ilk yazıldıkları dönemin gerçek Hintçesini temsil ettiğine inanılıyor ve içeriklerinin, o dönemin tarihine büyük ölçüde ışık tuttuğu düşünülüyordu.

Literatürün incelenmesi, bu metinlerin, kara derili, düz burunlu ve fallusa tapınan ilkel insanları, ateş, at ve savaş arabaları gibi üstünlükleri sayesinde yenilgiye uğratan birtakım güçlü kabilelerin maceralarıyla ilgili olduğunu düşündürmektedir. İstilacıların önderi, Tanrıları İndra idi. Vedik metinler Hinduizm'in en eski fikirlerini içlerinde barındırır. Hindistan'ın belirleyici tarihini Avrasya'dan altkıtanın kuzeyine akan giri-

Üstte Bir İndus vadisi ören yeri olan Harappa, Pakistan Pencap'ında Ravi nehrinin eski yatağının sol kıyısında yer almaktadır. Antik kentin altında yer aldığı geniş tümseklerden ilk kez 1820'lerde söz edilmiş, ancak buraların ilk kez kazılması 1920'lerden sonra Hindistan Arkeolojik Araştırma Kurulu tarafından başlatılmıştır. Bulunturlar arasında, ortada üç tuğla boyundaki boş alan etrafında, her biri tuğladan örülü ortak merkezli dörtayrı çemberden oluşmuş 12 adet dairesel platform yer alır. Harç olarak çamur ve alçıtaşı kullanılmıştır. Platformlar doğu-batı yönünde çift sıra dizilmiş olup her çift arasında merkezlerinden itibaren 6 metrelik bir aralık bırakılmıştır. Bu platformların ne işe yaradıkları bilinmemekle birlikte bir tür kamu binasına ait oldukları düşünülmektedir.

şimci savaşçı kabilelerin göçüyle başlatmak bu noktadan sonra atılması zor bir adım olmamaktadır. Gerek teknolojik beceriye, gerekse felsefi gelişmişlik düzeyine sahip bu insanlar, altkıtanın yerli, ilkel Dravidyen halkını üstünlükleri sayesinde yenerek onları yarımadanın güneyine doğru itmişlerdir.

Ancak Harappa ve Mohenjo-Daro'nun ortaya çıkartılması, tarihi olayların anlatımının bu versiyonunun üzerine şüphe bulutları düşürmüştür. 1920'lerde ve '30'larda ışığa kavuşan kanıtlar İndus vadisi uygarlığının ani ve şiddetli bir biçimde son bulduğunu göstermektedir. Şehir surları harap edilmiş ve kimi yerlerde yakılmıştı. Burada yaşayan insanlar da ani bir ölümle yüzyüze kalmışlardı. Bunun en kolay açıklaması eski şehirlerin dışarıdan gelen bir grubun istilasına maruz kalmış oldukları şeklindeydi. Bu olayların tam olarak ne zaman meydana geldiği konusunda genelde bir anlaşmazlık vardı ve hiç kimse Aryanların nereden geldiği konusuna kesin bir açıklama getiremiyordu. Yine de bir süre, birçok bilim adamı İndus vadisi uygarlığının askeri fetih yoluyla ortadan kaldırıldığını, burada yaşayan insanların ise açık tenli bir istilacı ırk tarafından öldürüldüğü ya da itaata zorlandığını kabul etmiştir.

Bilim adamlarının bu eski teorilerin tersini kanıtlamaya başlamaları çok yeni bir olgudur. Arkeologlar, ana merkezlerinden dışarı doğru yayılan belirleyici bir İndus kültürünün düşünülenden çok daha ileri tarihlere, MÖ 2. binyılın ortalarına kadar sürdüğünü kanıtlanuşlardır. Ayrıca, ilk kazılar MÖ 1800-1700 yıllarında birdenbire ortadan silinen şehirleri kapsarken, özellikle İndus vadisinin dış uçlarında yapılan kazılar, burallarda çok daha sonraki tarihlere kadar uzanan ve yeni yeni koloniler kuran yerleşim yerlerinin varlığını ortaya çıkarmıştır. MÖ 2. binyılın başlarında İndus vadisi yöresinde büyük iklim ve çevre değişiklikleri meydana gelmiş olabilir: koşulların daha çorak olduğuna, en azından bir büyük nehir yatağının kuruduğuna dair işaretler vardır. Kimileri, İndus vadisi uygarlığının vardığı başarının çevre dengesini altüst ettiğini öne sürmüştür: aşırı otlatma, su kaynaklarının yanlış kullanımı ve aşırı ormansızlaştırma böyle bir sonu hazırlamış olabilir. Surların ve bazıları dikkatsizce inşa edilmiş yapıların yıkılması depreme bağlanabilir. Büyük şehirlerin ortadan kalkış nedenleri hâlâ tam olarak anlaşılamamakla birlikte İndus vadisi uygarlığının bir gecede ortadan kalkmış olabileceği ihtimali hiç de akla yakın değildir.

Vedik toplum ve din

MÖ 1500 yıllarında Aryan adıyla anılan istilacı kabilelerin Afganistan üzerinden Pencap'a ve Bolan geçidi yoluyla Sind'e indikleri sanılmaktadır. Şüphesiz yerli kabilelerle olduğu kadar kendi aralarında da savaşa savaşa ilerleyen Aryanlar, adım adım Ganj ovasının sık ormanlıklarına girmişler, bazı yerlerde yerleşik tarım toplumları kurmuşlar bazı yerlerde yarı-göçebe bir yaşama geçerek hayvancılıkla uğraşmışlar, her gittikleri yerlerde bölgenin yerli halkıyla bir çeşit uyum sağlayarak yerleşik düzene geçmişlerdir. Sanskrit literatüründe adı geçen insanların ve liderlerin sayısına bakarsak bu toprakları, kimi zaman birbirleriyle iyi geçinerek kimi zaman da savaşarak ele geçiren grupların birden fazla olduğunu varsayabiliriz.

İlk başarılı yerleşimler, eski Savasvati nehrinin doğusunda uzanan Kurukşetra ovalarına doğru bir hamlenin başlangıç noktası olan doğu Pencap nehirleri boylarında meydana gelmiş olmalıdır. Bugün modern Haryana eyaleti olan bu bölge, tüm Hindistan tarihi boyunca Hintliler için kutsal bir bölge olarak kalmıştır. Ancak bir noktada, Sarasvati nehrinin kurumasından sonra, gittikçe artan nüfusun burada barınması elverişsiz hale gelmiş ve Yamuna'dan, Yamuna ile Ganj arasında kalan Doab'a bir akım başlamıştır. Oradan da yerleşim modern Bihar bölgesine, sonunda da Bengal'e ve Ganj ağzına kaymıştır.

Ganj ovalarında bin yıldan fazla bir süre etkili olan Aryan kültürü köy temelli, büyük ölçüde kırsal kökenli ve tarıma dayalı bir kültürdü. Ortak kültür dili Sanskritçe olmakla birlikte baskıcı bir siyasi hegemonyaya dayalı bir yapıdan çok dağınık kabile topluluklarının varlığına dayalı bir toplum sözkonusudur. Savaşçı-rahip (ksatriyalar) klanların egemenliği altına giren Ayodhya, Kashi ve Mithila gibi yerleşim yerlerinde ortaya çıkmış olan hiyerarşik toplumsal örgütlenmelerin varlığına ilişkin bölük pörçük bazı eski kanıtlar da vardır. Artık krallık nosyonu ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu nosyon toprak mülkiyetine bağlı olmayıp kralın, kozmik düzeni korumak ve uygun adaklar ve törenlerle toprağın doğurganlığını sağlamak için otoritesini kullanmasına dayalıydı.

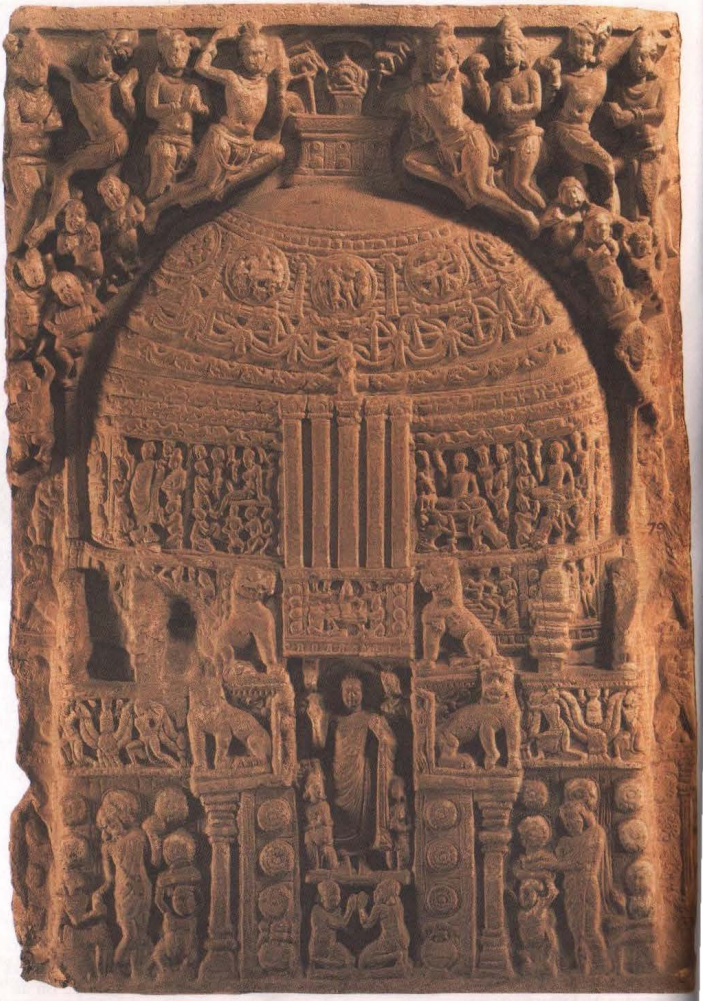
İlk yazılı metinler, mücadelelerle geçen, tehlikelerle dolu bir yaşamdan izlenimler taşır. Bir şair bunu şöyle dile getiriyordu: "Çaresizliğim, çıplaklığım ve açlığım altında eziliyorum. Beynim oradan oraya kovalanan bir kuş gibi savruluyor. Kuyruklarını kemiren fareler gibi keder içimi kemiriyor." Bu güvensiz, katı koşullarda insanlar ahlâk sorunları üzerinde düşünmeye, Tanrıların gücünü şüpheyle karşılamaya başladılar. Daha sonraki Vedik felsefe, herkesin sadece o andaki yaşamında değil, daha sonraki yaşamlarında yaptıklarından da sorumlu tutulacağı bir değişmez yasa görüşünü tartışmaya başladı. Adak törenlerine daha fazla önem verilmeye başlandı ve Tanrılarla iletişim kurabilme yeteneğine sahip rahipler olan Brahmanlar toplumda en önemli mevkiye geldiler.

İnsanların doğumla ya da önceki varlıklarının özgeçmişleri dikkate alınarak edindikleri statü ve roller üzerine kurulu eşitsiz bir toplum örgütlenmesinin sınırları daha kesin bir biçimde belirlenirken, sosyal ve ekonomik farklılıkların altı ritüel davranış tarzlarında çiziliyordu. Gelişmekte olan Hindu inancının esasları katı bir ortodoksluğun ifadesi değildi ve birçok bakış açısına imkân tanır nitelikteydi. Monarşinin ve rahiplerin otorite ve ayrıcalık taleplerini reddeden birileri her zaman mevcuttu. Ayrıca felsefi görüşler değişime açıktı. Büyü ayinlerinin geleneklere uygun yürütülmesiyle hafifletilebilen sadece tek bir yaşamın travması, dehşetli bir sonugelmez yaşamlar silsilesi beklentisine doğru genişleyebiliyordu. Bu, kişinin kaderinin *(karma)* herhangi bir özel varoluş durumundaki davranışı ya da daha önceki hatırlanmayan bir varoluşu sırasındaki kaderi tarafından belirlenmesiyle sürekli bir yeniden doğuş şeması demekti. Bu kasvetli bir felsefeydi. Ama insanın varoluş kalitesinin, kendi davranışları ve ahlâk anlayışıyla ancak kısmen belirlenebildiği bu sonsuz reenkarnasyonlar hayali; kişinin yaşamdan kaçarak kutsal kaynak ya da Tanrıyla bütünleşmek üzere maddi dünyadan kişisel kurtuluşu ihtimaline dayandığından daha kolay katlanılabilir bir şeydi. Bu fikirler evrenin kaderini tayin etmede Tanrıların sınırsız gücünü küçümsüyorlardı ve bu durum, Brahmanların gerektiğinde yatıştırıcı eylemleri yerine getiren "dünyevi arabuluculuk" yapan kişiler olarak güçlerini zayıflatıyordu. Bu görüşler en açık biçimde Vardhamana Mahavira ve Buda'nın öğretilerinde yer almaktaydı.

Yeni inançlar: Caynacılık ve Budizm

Doğu Ganj ovasında yaşayan asil bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelen Caynacılığın kurucusu Mahavira, dünya nimetlerini terkedip keşiş olduğu 30 yaşına kadar normal bir yaşam sürmüştü. 12 yıl sonra hakikate ermiş, ölümüyle son kurtuluşa (moksha) erene kadar geçen 30 yıl boyunca da ömrünü dağlarda vahiy dinleyerek geçirmişti. Caynacılar bu olayın MÖ 527 yılında meydana geldiğine inanırlar. Ancak Mahavira'nın ölümünü MÖ 468'e, hatta 447'ye kadar götüren iddialar da vardır.

Mahavira'nın yaydığı fikirlerin izleri, Hinduizm içinde gelişmekte olan reenkarnasyonla ilgili antibrahmancı görüşlerin kaynaklarında bulunabilir. Caynacılık, hakikate erişme yolu olarak müritlerine münzeviliği öğütler ve bütün canlılar için hoşgörüyü ve merhameti öngörür. Cayna kozmolojisinin tam kalbinde, tıpkı 6 yükselen, 6 da alçalan çubuğuyla büyük bir kozmik tekerlek gibi, sonsuza kadar kendini tekrar eden zaman kavramı yatar. Her yükseliş ve inişin iki orta çubuğunda 24 Tirthankara (geçit-açan) ya da Jina (fatihler, yani Caynacılar) Cayna öğretisini insanlığa öğretmek üzere dünyaya gelmiştir. Tekerleğin döngülerindeki ilk Cayna olan Rishabha, milyonlarca

Üstte Güney Hindistan'da MÖ 3. yüzyıldan MS 14. yüzyıla kadar en önemli Budist merkezi olan ve bugün modern Andhra Pradeş'te Krişna nehri üzerindeki Amaravati'deki stupadan alınma bir heykel. MS 2. ve 3. yüzyıllarda Satavahara hanedanının saltanatı sırasında tekrar inşa edilerek yenilenen stupa, gerek büyüklük gerekse mimari süslemeler açısından diğer Budist tapınaklarından çok üstündür. Bugün, eşsiz güzellikteki heykelleri Hindistan ve İngiltere müzelerinde korunmaktadır. Bu duvar kesitinde Buda, insan biçiminde stupasının kapısında duruyor; yılan-krallar ve diğer insanlar kendisine tapınıyor. Stupanın kubbesinde, payandalarında ve kapısında yer alan suretlerde, hikâye edilen olaylar çok zengin oyma biçimlerle sergileniyor. Kubbenin üzerindeki alan, doğalcı insan figürleri ve doğa üstü varlıklarla bezenmiştir.

yıl önce yaşamıştır. Birbirini izleyen birçok vaizden sonra Krişna'nın bir akrabası olan 22. Cayna gelir. 23. Cayna olan Parshva'nın MÖ 9. yüzyılda yaşamış tarihsel bir kişilik olduğu tahmin edilmektedir. Vardhamana Mahavira 24., yani çağımızın son Cayna'sıdır.

Caynacılık, anti-brahmancı eğilimleri nedeniyle ticaretle uğraşan kesimlere çekici gelmiş, bu kişiler Caynacı topluluklara büyük destek vererek bu öğretinin yayılması için çalışmışlardır. Caynacılar ayrıca, MÖ 1. binyılın sonunda genişleyen Ganj ovası toplumlarına hükümdarlık eden önemli hanedanlardan da güçlü siyasi destek sağlanışlardır. MÖ 4. yüzyılın son bölümünde buralarda egemen güç olan Mauryanlar ve doğudaki Kalinga hükümdarları onların destekçileri arasındadır. Caynacılık tüm Hindistan'da büyük bir hızla yayılmıştır. Yamuna nehri üzerindeki Mathura önemli bir Cayna merkezi haline gelmiş, daha batıda Gucarat ve Kathiavar yarımadasının önde gelen saraylarında Caynacılar önemli mevkilere gelmişlerdir. Abu Dağı gibi büyük tapınak komplekslerine para akıtılmıştır. Kuzeybatı Dekkan'da da Hindu tapınakları ve Budist manastırlarının yanında Caynacı topluluklar desteklenmiştir. Caynacı rahipler fikirlerini doğu kıyısından aşağılara doğru taşırken güneyde ve Sri Lanka'da Cayna inancına bağlı merkezler kurulmuştur. MÖ 300 yılına gelindiğinde Karnataka'da, birçok hükümdarlığın hanedanıyla yakın ilişki içinde oldukları ve Kannada literatürünün gelişmesine büyük katkı sağladıkları bu yerlerde, önemli bir varlığa sahip olmuşlardı.

Diğer Brahman olmayan büyük Hint dinlerinden olan Budizm de Caynacılıkla aynı tarihlerde ve aynı coğrafyada gelişen bir dindir. O da tıpkı Mahavira gibi dünyayla ilişkisini kesip gezici bir keşiş olan Siddharta Gautama'nın hayatı ve öğretisi üzerine kuruludur. Hakikate erdikten sonra kendine Buda (aydınlanmış kişi) adını takmış ve inanca göre MÖ 461 yılında ölmüş ya da başka bir deyimle parinirvanaya (tümüyle aydınlığa) ermiştir.

Buda'nın öğretisi her çeşit insanı her durumda kapsayabiliyordu. Mesajı özetle, şiddetli duygulara ve kötü davranışa yol açan tüm acıların yanlış bilgilenmeden (kişinin kendi benliğini ve doğayı yanlış tanımış olmasından) kaynaklandığı ve bunların yeniden acı içinde doğuma yol açacağı şeklindedir. Sonsuza kadar yeniden doğarak acı çekmeyi önleyecek anlayışa varması için insanın kendi yaşamını ve diğer Budaların yaşamını yakından izlemesi, mutlak gerçeği yakalaması (dharma) ve ışığa ermiş erkek ve kadın grupları (sangha) kurması gerekliydi. Buda, öldürmeyi, hırsızlığı, zinayı, yalancılığı, düzensizliği, kötüye kullanmayı, hafif meşrepliği, açgözlülüğü, kötü ve yanlış ideolojileri yasaklayan açık seçik bir etik yasa öneriyor, yaşamın iyi korunmasını ve dünya nimetlerinin paylaşımını teşvik ediyordu.

Caynacılık gibi Budizm de orta ve doğu Ganj ovasının gitgide büyüyen toplumu arasında çok sayıda yandaş kazanıyor, Veda ritüellerinin dışına itilmiş olanlar için, rahip aracılığına hiç yer vermeyen komünal bir dinsel yaşama katılma imkânları yaratıyordu. Budizm toplumsal hizmete verdiği önemle ve dar aile ve kabile bağlarının çok ötesine geçen zengin cemiyet kurumları yaratma kabiliyetiyle; doğuda prensliklerin çizdiği sınırlar ötesinde sömürgeleştirilecek yeni topraklar yaratma

Altta Gucarat'ta Palatana'nın 2 km. güneyindeki ovadan 600 metre yükseklikte bulunan Satrunjaya tepesindeki iki doruğun ünü, Hindistan'daki en büyük Caynacı tapınağın burada olmasından gelmektedir. Yerel söylenceye göre, ilk Tirtankara olan Adinatha, bu tepeyi birkaç kez ziyaret etmiş, buradaki ilk tapınak oğlu Bharata tarafından yaptırılmıştır. Bu tapınak kompleksi 14. ve 15. yüzyıllarda Müslüman saldırılarına uğramış, bu nedenle geriye 16. yüzyıldan öncesine ait fazla bir şey kalmamıştır. Burada bulunan ve zengin Caynacı tüccarlar tarafından restore edilen sayısız küçük tapınak ve mabetler, her sabah ikişer saatlik bir tırmanış sonunda en tepeye ulaşan ve akşam saatlerinde geriye dönen binlerce hacı tarafından ziyaret edilir

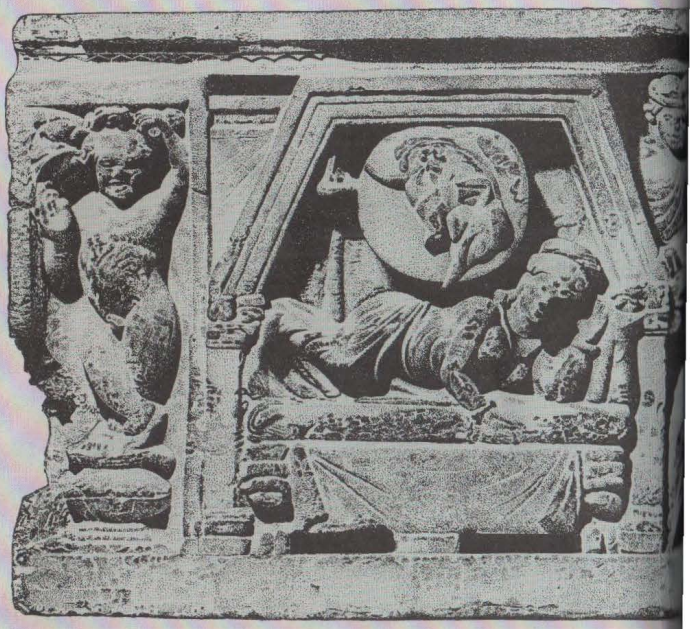
Buda'nın Öyküsü

Budistlerin inancına göre, yüzyıllar içinde birkaç Buda gelip geçmiştir (Buda adı, "aydınlanmış kişi" demektir). Ancak Buda olarak bilineni, MÖ yaklaşık 563 yılında doğan Siddharta Gautama adında biridir. Tarihsel bir kişilik olmasına rağmen, yaşamı hakkında hiçbir tarihsel kanıt yoktur ve yaşamına dair öyküler İsa'nınkilere benzer biçimde efsanelerle örülüdür. Bu efsanelere göre Buda'nın öyküsü, genç bir brahman olarak *nirvana*'ya (aydınlanmaya) erişeceğine yemin etmesiyle, Siddharta'nın 6. yüzyıldaki doğumundan birçok yaşam dönemi önce başlar. Buda böylece *Bodhisattva*, yani hedefi aydınlanma olan, ancak başkalarına yardım etmek için yeniden doğuş döngülerinde geride kalmayı kabul eden kişi olur. Bu şekilde Buda erdemli işler yapa yapa yaşamdan yaşama geçer; son kez yeniden dünyaya, Kuzey Bihar'da Saka kabilesinin başı olarak gelir (bu nedenle Buda'nın sıfatlarından biri de "Sakyamuni"dir).

Onun mucizevi doğumundan, manevi bir yaşam süreceği belli olmuştur ancak kshatriya olan babası, oğlunun prens olmasını istediği için onu maddi zenginliğe boğarak tuzağa düşürmek ister. Babasının etkisiyle Siddharta çok zengin bir kadınla evlenerek bir çocuk sahibi olur. Ancak karşılaştığı birçok olaydan sonra insanoğlu için tek gerçeğin çile çekmek olduğu, maddi olan herhangi bir şeyin kendisini tatmin etmeyeceği kanısına varır. İşte bu nedenle 29 yaşında, maddi dünyayla ilişkisini keser.

Buda, bir öğretmenden öbürüne dolaşır durur, ama kendisini *nirvana*'ya yönlendirecek bir öğreti bulamaz. Bundan sonraki altı yılını çok katı bir çilecilik uygulaması içinde, oruç tutarak geçirir, ama bütün bunlar yine onu aydınlanmaya doğru götürmez. Sonunda çileci uygulamalarını gevşetmeye ve yemek yemeye başlar; bir *bodhi* ağacı altına oturarak aydınlığa kavuşana kadar yerinden kıpırdamamaya karar verir. Acı çekmenin evrensel bir olgu oluşuna dair ilk anlayışına bir cevap olarak, aydınlığa kavuştuğunda bu kendisine Kurtuluş Yolu'nun bir vahyi olarak gelir. Bu, Dört Asil Gerçek ve bunu izleyen Sekizli Yol'dan oluşan Buda öğretisinin temelini oluşturur. Dört Asil Gerçek, acı çekmeye ait gerçeklerdir: acının bir nedeni vardır, acı sona erdirilebilir, acının sona erdirilmesi için Sekizli Yol'un izlenmesi gerekir, bu yollar: doğru görüş, doğru niyet, doğru söz, doğru davranış, doğru geçim, doğru çaba, doğru düşünme ve doğru şeye yoğunlaşmadır. Bunun sonunda zaman içinde, arzuların sona erip yeniden doğuş döngülerinden kurtuluş demek olan *nirvana*'ya ulaşılır. Buda'nın yaşam evrelerini gösteren bu tasvirler, altkıtanın kuzeybatısından, Gandara yöresinden alınmıştır ve Buda'nın ilk suretlerinin ortaya çıkmaya başladığı Hıristiyanlığın ilk dönemlerinde yapılmışlardır. Kutsal sanat, biçim açısından durağan ve yeniliklere pek yer bırakmayan tutucu karakterlidir; ancak yükselen Budizm, yeni sanat tarzlarının serpilip gelişmesine yol açmıştır. Gandarali heykeltraşlar Yunan-Roma kültürüyle temas etmişler ve bu kültürden oldukça etkilenmişlerdir. Bu nedenle benimsedikleri sanat tarzı Batı klasik tarzıyla Hint tarzının çarpıcı bir bileşimidir.

Altta Buda, bugünkü Uttar Pradeş'te bulunan Kusinagara'da, yediği bir domuz eti yemeğinin ardından öldü. Vücudunun bir odun yığını üzerinde yakılmasını ve küllerinin bir stupa'da (gömüt tepesi) saklanmasını vasiyet etmişti. Ne var ki, yakılmasından sonra birçok kişi küllerinde hak iddia ederek birbirine girmişti.

Solda Siddharta Guatama, Buda'ların soyundan gelir. Daha önceki yaşamlarından birinde genç bir brahman iken, Dipamkara adlı Buda'nın önüne uzanmış ve saçlarını, efendisinin üzerinde yürümesi için ayaklarının altına sermişti. Dipamkara, onu *Bodhisattva* yapacağına söz vermiş, böylece genç rahip ayağa kalkmayı kabul etmişti. MS 2. yüzyıla ait bu kabartmada, yerde yatan figür yokolmuş. Heykeltraşın kumaş kıvrımlarına olan düşkünlüğü Gandaran tarzının tipik bir örneğidir.

Altta Siddharta'nın hem ana rahmine düşmesi, hem de doğumu mucizelere dayanır. Annesi Maya, rüyasında bir beyaz fili sağ yanından içine girdiğini görmüş, Siddharta bu hayal sırasında rahme düşmüştür. Doğum sırasında bebek de Maya'nın sağ tarafından dünyaya gelmiştir. Rahiplerin yorumuna göre bebeğin vücudundaki bazı işaretlerden dolayı kendisine Siddharta - "amacına ulaşmış kişi" adı verildi. MS 2-3. yüzyıla ait bu kabartma ada *Bodhisattva*'nın bir enkarnasyonu olan fil, Maya'nın vücuduna girerken görülüyor.

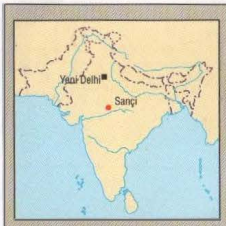

Üstte Keşiş olan genç Siddharta, beş çilecinin yanında altı yıl geçirir. Birlikte nefsi körletme alıştırmaları yaparlar; bunların kuralları o kadar katıdır ki sonunda vücutları çok zayıf düşer. Bu tür kendine disiplin uygulamaları bugün Hindistan'da hâlâ *sadhu* denilen çileci kutsal kişiler tarafından sürdürülmektedir. Ancak Buda, bunlardan kurtulurken dünyaperestlikle sofuluk arasında bir orta yol kurmuş, tefekküre öncelik tanımıştır. Bu iskeleti çıkmış *Bodhisattva* görüntümü, Budist sanatta çoklukla yer alır. Siddharta sıkı disiplinli yaşamını gevşetince, beş sofu onu terketmiş ve Varanasi yakınlarındaki Sarnath'a gitmişlerdi.

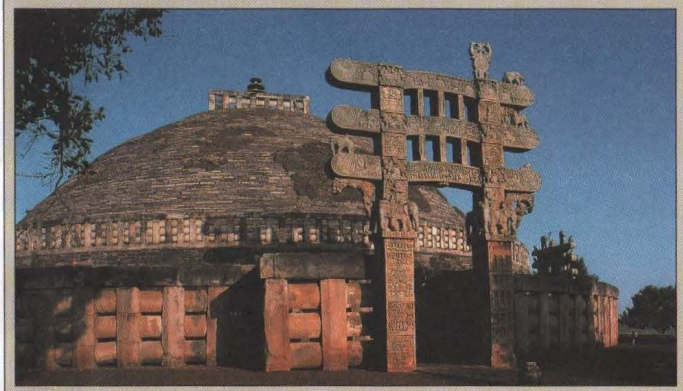
Üstte Bodh Gaya'daki aydınlanmadan sonra, Buda çileci arkadaşlarını aramak üzere yola çıktı ve onları Sarnath'taki bir geyik parkında buldu. Burada İlk Vaazını verdi; bu vaazın metni günümüze kadar kalmıştır. Bu kabartmasında Buda, bacaklarını çaprazlamış, karakteristik *padmasana* pozunda oturmuş olarak görülüyor. Kabartmadaki diğer ikonografik ayrıntılar, üst sırada yer alan ve Buda'nın savaşçı kasta mensup olduğunu gösteren simgesi, kaşları arasındaki beni ve uzatılmış kulak memeleridir. Altında, tekerleğin ilk hareket kazandığı yere işaret eden ve geyik tarafından taşınan Öğreti Çarkı simgesi yer almaktadır. Buda'nın çevresinde, daha sonra müritleri olacak çileci kişiler yer alıyor.

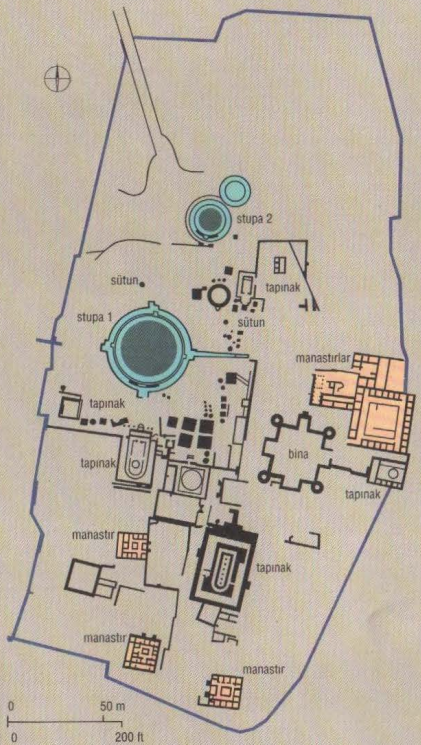

Sançi

Altta: Sançi'deki en önemli anıtlar, duvarla çevrili bir tepenin üstündeki düzlükte yer alırlar. Grubun egemen yapısı 1 no.'lu stupadır ama 2. no'lu stupa da da dahil olmak üzere daha küçük versiyonlar da vardır. Bunlar apsidal-uçlu mabetlerle, strüktürel tapınak ve manastırlarla ve anıtsal kolonlarla çevrilidir.

Budist mimari ve sanatın ilk dönem eserleri hakkında en önemli fikri Orta Hindistan'da bulunan ve MÖ 3. yüzyıla tarihlenen Sanç anıtları verir. Sançi'nin, Buda'nın yaşamıyla ilgili, bilinen doğrudan bir ilişkisi yoktur ama, buradaki mabetler, imparator Aşoka ve yakındaki Vidisha kasabasının yerel zanaarkârları tarafından himaye edilmiştir. Sançi, stupalar olarak bilinen sağlam, yarıküre biçimleriyle tanınır. İlk başta Buda ve müritlerine ait kutsal eşyaların saklanacağı gömüt tepeleri olarak yapılan Sançi stupaları, Buda'nın yaşamını ve öğretisini de simgeler. İbadet, stupanın çevresinde saat yönünde dönerek yapılır. Bu yöredeki diğer ibadet biçimleri de tapınakların içlerinde gerçekleştiriliyordu. Keşiflerin gerçekten Sançi'de yaşadıkları, çok sayıdaki manastır komplekslerinden de anlaşılmaktadır.

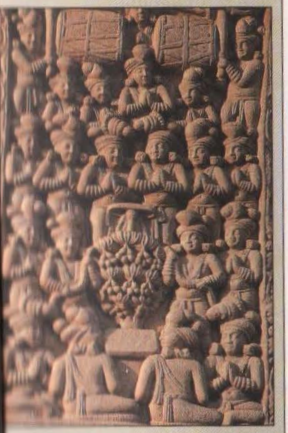

peşinde koşanlar için herhalde çok çekici bir dindi. Caynacılığın ve Budizm'in ortaya çıkışı, MÖ 5. ve 6. yüzyıllarda Ganj ovasında meydana gelen ve kendini özellikle yeni kentlerin kurulması gerçeğiyle ortaya koyan uzun bir toplumsal ve ekonomik değişim sürecinden ayrı düşünülemez. 5. yüzyıl itibariyle Budist stupalar dahil birçok kamu binasının ve dini anıtın varlığı konusunda kanıtlar mevcuttur. Madeni paralar ve ağırlık ölçüleri bulunmuş ve MÖ 500'den sonra yeni bir çömlek tarzı -kuzeyin siyah cilalı çanakları- geniş çapta yaygınlık kazanmıştır. Yazılı kaynaklar (özellikle Budist ve Caynacı kayıtlar) kabile reislerinin yeni yerleşim yerleri kurmaları ve bu yerler üzerindeki hükümranlıklarını pekiştirmeye çalışmalarıyla gittikçe büyüyen bir siyasi rekabete dayalı bir toplumun resmini çizmektedir. Zaman içinde bu tarım toplulukları, daha çok belli bölgeler ve toprak parçalarıyla tanımlanan kabile federasyonları şeklinde birleşmiştir. Budist kaynaklar, MÖ 5. yüzyıl başında Hindistan'da 16 büyük mıntıka ya da mülk parçasından (Mahajanapadas) söz ederler.

Altıkıtanın kuzeybatısındaki krallıklar giderek güneybatı Asya'daki komşularının yörüngesine girmeye başlamışlardı. MÖ 530 yılında bölge, Ahemeni imparatoru Kyros tarafından işgal edilmiş, (bugünkü Kuzeybatı Pakistan ve Doğu Afganistan yöresine denk düşen) Gandhara, imparatorluğun bir idari birimi olan satraplık haline getirilmişti. Ondan sonra gelen Pers hükümdarları da güneybatı Asya'da güçlerini yaygınlaştırmak amacıyla İndus yöresinin zenginliklerini ve insan gücünü sömürmeyi sürdürmüşlerdir. MÖ 327 yılında, dört yıl önce Ahemeni İmparatorluğu'nun sonunu getiren Makedon kralı Büyük İskender (MÖ 356-323) muzaffer Yunan ordusunu Gandara'ya sürdü, Pencap yöresini işgal etti, ancak iki yıl sonra geri çekilmek zorunda bırakıldı.

Ganj ovasının doğu kıyısında, Magadha bölgesinde (bugünkü Bihar) kendiliğinden bir güç merkezi oluşmaya başladı. Yörenin toprak zenginliği ve maden kaynakları (özellikle demir) bölgede Nanda hükümdarlarının komşularını egemenlikleri altına almalarına ve üstünlüklerini güneye ve batıya yaymalarına yol açtı. Nandalar, MÖ 340 dolaylarından itibaren bir yüzyıl kadar Magadha'yı tüm Ganj ovasının en güçlü bölgesi haline getirdiler.

Altta Sançi kapı süslemelerinde sık sık Buda'nın yaşamından sahnelere yer verilir. Bunlardan en sevilcni Buda'nın altında Aydınlığa kavuştuğu *Budhi* ağacına tapınmayı tasvir eden sahnedir. Budist sanatın bu erken döneminde, Buda'nın kendisi hiçbir zaman görülmez. Buradaki mevcudiyeti bir boş tahtla gösterilmektedir.

Üstte 1 no.'lu stüpa, yekpare bir yarımküredir taş ustalığının doruğa vardığı bir sanat eseridir. En tepesinde küçük kare bir parmaklık, onun ortasında da çok kısa şemsiyeye benzer bir tepe süsü yer alır. Bu nokta, stupanın içinde kutsal emanetleri taşıyan odanın derinlere gömüldüğü yeri işaret eder. Taş parmaklıkla belirlenmiş taşla döşeli bir yol stupanın çevresini dolaşır. Dört yanındaki kapı girişleri, ahşap konstrüksiyon havası veren taş direk ve sövelerle ayakta durur. Bu unsurları örten oymalar, stupanın ve parmaklıkların sade yüzeyleriyle bir kontrast oluşturur.

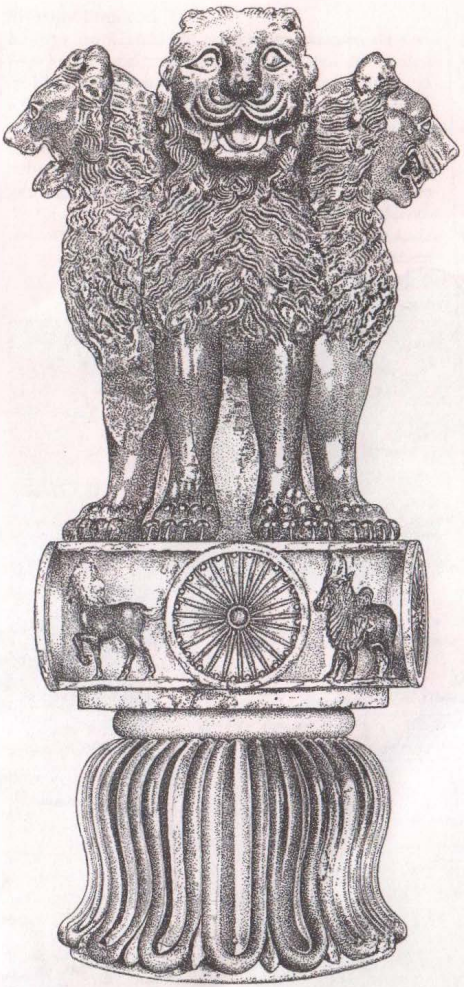
Sağda Maharaşira'da, Acanta'nın kaya tapınakları ve manastırları, MÖ 2. yüzyıldan başlayarak yaklaşık 600 yıllık bir zaman diliminde işlevlerini sürdürmüşlerdir ve Hindistan'da erken Budist dönemi sanatının en güzel örneklerini barındırırlar. Buda ve diğer kutsal varlıkların yaşamlarını sergileyen duvar resimleri özellikle etkileyicidir. En ünlü tiyatk, bu dersaym da yer aldığı 17 no.'lu mağarada bulunur ve M.S. 470'lerle tarihlenir. Bu mağaradaki resimler arasında olağanüstü güzellikte bir Hayat Ağacı kompozisyonu, bir grup gök tanrı eşliğinde bulutların arasında uçan Indra'yı betimleyen bir duvar paneli, Buda efsanelerinden çok ayrıntılı tasvirler ve lüks saray yaşantısından sahneler yer alır.

Maurya İmparatorluğu

MÖ 324-260 yılları arasında, Magadha'da yerleşmiş Nanda hanedanının başarılı yönetimi sonunda, Mauryanlar, Ganj ovasında güçlü bir devlet kurmayı başardılar ve buradan, yönetimlerini değilse bile etkilerini altkıtanın büyük bir kısmına yaydılar. Kuzeybatıda, Büyük İskender, İran'a yaptığı akınları Gandara ve Pencap'a kadar genişletti. İskender'in MÖ 323 yılında ölümünden sonra yerini alan Selevsitler, MÖ 305 yılında İskender'in doğu eyaletlerini Çandragupta'ya terkettiler. Aşoka saltanatı sırasında Mauryan etkisi Batı ve Orta Dekkan'a kadar uzanıyordu. Aşoka doğudaki zengin Kalinga krallığını da topraklarına katarak kıyı ticaret yollarının denetimiyle önemli miktarda savaş fılını ele geçirmiş oldu. Aşoka fermanlarının bir kısmının Krişna nehrinin güneyindeki bu bölgede olması, bölgenin ekonomik ve stratejik nedenlerle ele geçirildiğinin kanıtıdır.

Sağda Cilalı kireçtaşından oyulmuş bu sütun başlığı, MÖ yaklaşık 250 yılına tarihleniyor. Bu başlık, Buda'nın ilk vaazını verdiği Sarnath'ta, Aşoka'nın kendisini dünya fatihi, doğruluğun kralı ilan ettiği fermanlarının üzerinde, 15 metre yüksekliğindeki bir sütunun hemen üstünde yer alıyordu. Doğu, batı, kuzey ve güney yönlerine bakan dört heybetli aslanıyla bu muhteşem sütun başlığı, 1948 yılında Hindistan Cumhuriyeti'nin sembolü olarak kabul edilmiştir.

Maurya İmparatorluğu

MÖ 321 yılında Çandragupta Maurya, Nanda başkenti Pataliputra'yı (bugünkü Patna) ele geçirerek Nanda devletini denetimi altına aldı. Maurya, istilalarını kuzeybatıdaki sınır bölgesinden, Büyük İskender'den kalma üç karakollarından başlattı. Söylenceye göre, bu seferler sırasında Maurya'nın yanında, yoldaşı ve danışmanı sıfatıyla, *Arthashatra* adlı ünlü siyaset risalesinin yazarı Kautilya bulunuyordu ve yine söylenceye göre bu iki adam Magadha sarayında gözden düştüklerinden kuzeybatıya sürülmüşlerdi. Bir hükümdara öğütler biçiminde yazılmış bir el kitabı olan *Arthashatra* siyaset bilimini ele alışı ve siyasi insan davranışlarına getirdiği evrensel psikolojik açılımlarla bu alanda çok önemli bir yere sahiptir. Kautilya'ya göre başarılı bir yönetici, çok iyi kişisel niteliklere sahip olmalı, kendine iyi ve zeki yardımcılar seçmeli ve bölgesinin, kentinin, hazinesinin, ordusunun ve müttefiklerinin durumunu çok yakından izlemelidir. Bir yandan gücünü arttırırken diğer yandan rakibinin gücünü azaltmayı hedeflemeyi bilmelidir.

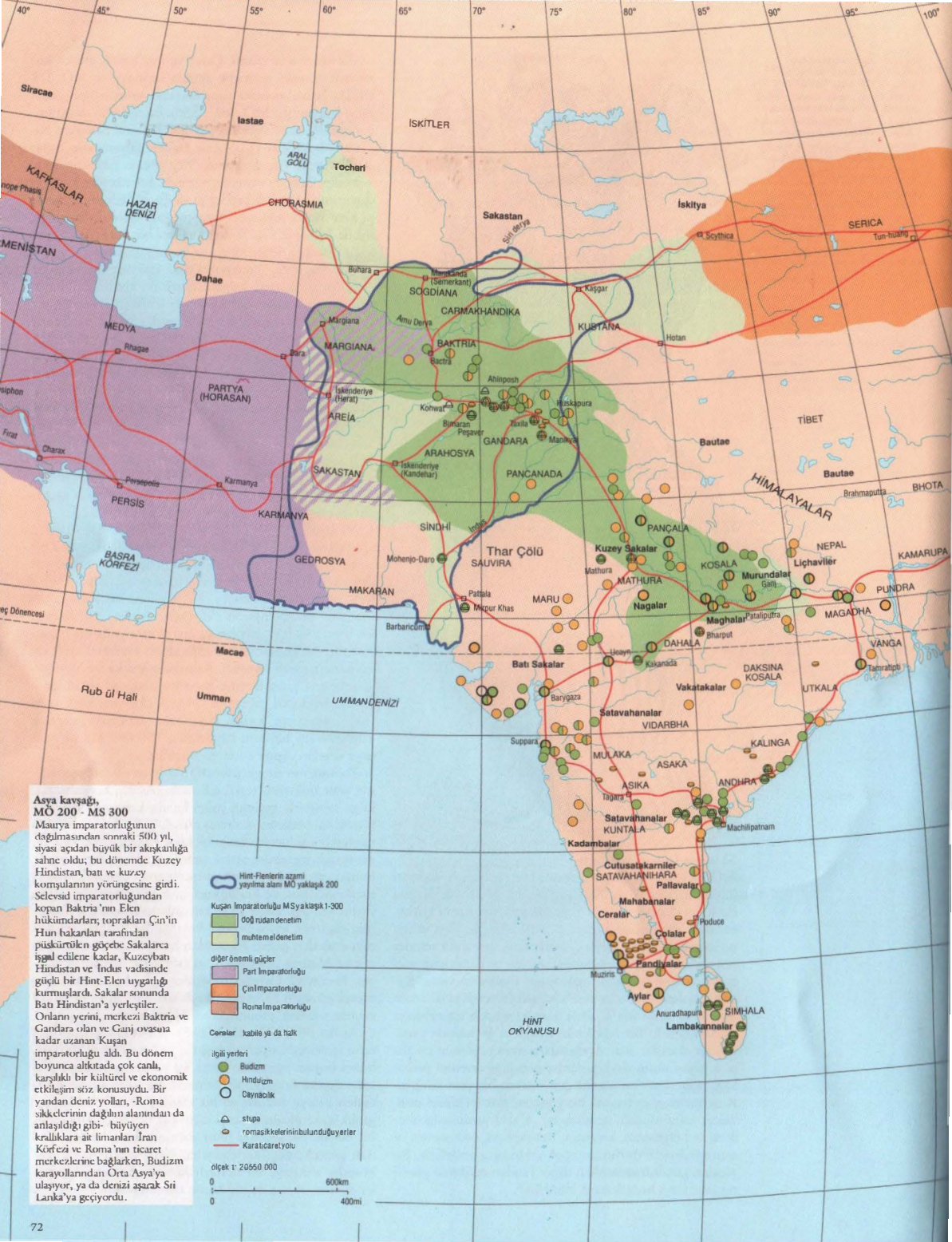
Bir hükümdar olarak Çandragupta'nın ilk amacı, kuzeybatı yöresini güvenlik altında tutmaktı ve MÖ 311 yılında İndus nehrini topraklarının sınırı haline getirmeyi başarmıştı. MÖ 302 yılında İskender'in doğu imparatorluğunun başına geçen Babil satrabı Seleukos Nikator (öl. MÖ 281) bölgede faaliyet göstermeye başlamıştı. Ancak Çandragupta, 305 yılında birleşmeyi kabul edip, 500 de savaş fili verince; Seleukos'u, Kabil'in doğusunda kalan İskender'in doğu eyaletlerinin yanısıra kimi başka şeyler de vermeye razı etmişti. Bu anlaşma ile İndus ve Ganj ovaları ilk kez tek bir hükümdarın kâğıt üstünde denetimi altına geçmiş oluyordu.

Çandragupta, Pataliputra'daki sarayına Seleukos'un elçisi Megesthenes'i kabul etmişti. Bu kişinin elçilik dönemine ait bilgiler daha sonraki klasik metinlerde yer almaktadır. Megesthenes yazılarında, birkaç toplumsal katmana ayrılmış örgütlü bir yönetimi olan müreffeh bir toplumdan söz eder. Ona göre tüm toprakların sahibi kraldı. Köylüler, kral tarafından korunmalarına karşılık onlar sadece toprak kirası ödemekle kalmıyor ürettiklerinin bir bölümünü krala vergi olarak veriyorlardı. Caynacı metinlere bakılırsa, Çandragupta daha sonra Caynacı felsefeyi kabul ederek tüm saltanatını terketmiş ve gezgin bir çilekeş olmuştur. MÖ 290'larda hükümdarlığa oğlu Bindusara geçti. MÖ 272 yılındaki ölümüne kadar Mauryaların etkisi güneyde Karnataka'ya kadar uzanan Dekkan bölgesini içine almaktaydı.

Bindusara'yı MÖ 268 ya da 267 yılında, Maurya krallarının en büyüğü olan oğlu Aşoka izledi. Aşoka bir anda dikkatini Kalinga krallığına (bugünkü Orissa) yöneltmişti. Kautilya, "Bir kralın başarısı esas itibariyle fillere bağlıdır" diye yazıyor, en iyi fillerin ise Kalinga ormanında bulunduğunu ekliyordu. Aşoka, çok önemli bir zenginlik bölgesi olan ve kıyı ticaret yollarına hâkim stratejik bir konumda bulunan doğu krallığını artık ele geçirmeye karar vermişti. Kalinga o ana kadar Mauryaların istila girişimlerine karşı koyabilmiş, ancak Aşoka'nın MÖ 261 yılındaki şiddetli taarruzu karşısında tutunamamıştı. Kendi kayıtlarına bakılırsa, savaşta 100.000 kişi hayatını kaybetmiş, 150.000 kişi de Maurya sınırları dışına zorla göç ettirilmişti.

Kalinga'nın ele geçirilmesi, Mauryan askeri başarılarının sınır noktasını teşkil ediyordu. Aşoka, korkunç Kalinga savaşında yaşanan insan kıyımı karşısında öylesine büyük bir nedamet getirmiş olmalı ki Budist olmaya karar vererek şiddetten kesin biçimde vazgeçti. Ve Tanrıların sevgili yöneticisi olarak sadece kendi vicdani sorumluluğu çerçevesinde fetih girişimlerinde bulundu. Eyalet merkezlerinde ve krallığının sınır bölgelerinde taşlara oydurarak ilan ettiği bazı fermanlarında adil bir yönetimin ilkelerini sıralıyordu. Fermanlarına uyulup uyulmadığı eyaletleri gezen memurları tarafından kontrol ediliyor ve Maurya delegasyonları (şüphesiz gitgide genişleyen Budist ve Caynacı misyoner ağını kullanarak) aynı mesajı güneyin bağımsız saraylarına, Sri Lanka'ya ve kuzeybatı sınırının ötesindeki krallıklara iletiyordu.

Aşoka MÖ 233 yılında öldü. Kurabilmek için onca çaba sarfettiği imparatorluğu iç çekişmelere ve dış baskılara boyun eğmeden daha 50 yıl kadar yaşamış olabilir. Aşoka liderliğinde imparatorluk ideolojisinin inceden inceye işlenişi ve bu ideolojiye büyük bir yaygınlık kazandırılması eski dünyada emsali görülmemiş bir olaydı. Bu ideoloji hem acımasız hem de siyasi açıdan gerçekçiydi. Kendisinden önce gelen hiçbir hükümdar altkıtaya bu denli hâkim olamamıştı. Moğollar devrine kadar da hiç kimse olamayacaktı.

40°
45°
50°
55°
60°
65°
70°
75°
80°
85°
90°
95°
100°
Siracae
Iastae
İSKİTLER
ARAL GÖLÜ
Tocharî
KAFKASLAR
HAZAR DENİZİ
CHORASMIA
Sakastan
Sir derya
İskitya
SERICA
Scythica
Tun-huang
Buhara
Samarkanda (Semerkant)
SOGDIANA
CARMAKHANDIKA
KUSTANA
Kaşgar
Hotan
Dahae
MEDYA
Margiana
Amu Derya
MARGIANA
BAKTRIA
Bactra
Rhagae
Para
Ahlnposh
PARTYA (HORASAN)
İskenderiye (Herat)
Kohwar
Kuskapura
AREIA
Bimaran
Peşaver
Taxila
GANDARA
Manikyala
TİBET
Bautae
ARAHOSYA
İskenderiye (Kandehar)
SAKASTAN
PANÇANADA
Charax
Persepolis
Karmanya
PERSİS
KARMANYA
HİMALAYALAR
Brahmaputra
BHOTA
SİNDHİ
İndus
PANÇALA
Thar Çölü
SAUVIRA
Kuzey Sakalar
NEPAL
KOSALA
Lichaviler
KAMARUPA
BASRA KÖRFEZİ
GEDROSYA
Mohenjo-Daro
Mathura
MATHURA
Murundalar
Ganj
PUNDRA
MAKARAN
Pattala
Mirpur Khas
MARU
Nagalar
Meghalar
Pataliputra
MAGADHA
Barbaricum
Bharput
DAHALA
VANGA
Macae
Batı Sakalar
Ujayni
Kakanada
Tamratipti
DAKSINA KOSALA
Rub ül Hali
Umman
UMMAN DENİZİ
Barygaza
Vakatakalar
UTKALA
Satavahanalar
VIDARBHA
Suppara
KALINGA
MULAKA
ASAKA
ASIKA
ANDHRA
Tagara
Satavahanalar
KUNTALA
Machilipatnam
Kadambalar
Cutusatakarniler
SATAVAHANIHARA
Pallavalar
Mahabanalar
Ceralar
Poduce
Colalar
Pandiyalar
Muziris
Aylar
Anuradhapura
SIMHALA
Lambakannalar
HİNT OKYANUSU
Asya kavşağı, MÖ 200 - MS 300
Maurya imparatorluğunun dağılmasından sonraki 500 yıl, siyasi açıdan büyük bir akışkanlığa sahne oldu; bu dönemde Kuzey Hindistan, batı ve kuzey komşularının yörüngesine girdi. Selevsid imparatorluğundan kopan Baktria'nın Elen hükümdarları; toprakları Çin'in Hun hakanları tarafından püskürtülen göçebe Sakalarca işgal edilene kadar, Kuzeybatı Hindistan ve İndus vadisinde güçlü bir Hint-Elen uygarlığı kurmuşlardı. Sakalar sonunda Batı Hindistan'a yerleştiler. Onların yerini, merkezi Baktria ve Gandara olan ve Ganj ovasına kadar uzanan Kuşan imparatorluğu aldı. Bu dönem boyunca aktıtada çok canlı, karşılıklı bir kültürel ve ekonomik etkileşim söz konusuydu. Bir yandan deniz yolları, -Roma sikkelerinin dağılım alanından da anlaşıldığı gibi- büyüyen krallıklara ait limanları İran Körfezi ve Roma'nın ticaret merkezlerine bağlarken, Budizm karayollarından Orta Asya'ya ulaşıyor, ya da denizi aşarak Sri Lanka'ya geçiyordu.
Hint-Elenlerin azami yayılma alanı MÖ yaklaşık 200
Kuşan İmparatorluğu MS yaklaşık 1-300
doğrudan denetim
muhtemel denetim
diğer önemli güçler
Part İmparatorluğu
Çin İmparatorluğu
Roma İmparatorluğu
Cerâlar kabile ya da halk
İlgili yerleri
Budizm
Hinduizm
Caynacılık
stupa
romasikkelerininbulunduğuyerler
Karatıcaretyolu
ölçek 1: 20550 000
0
600km
0
400mi

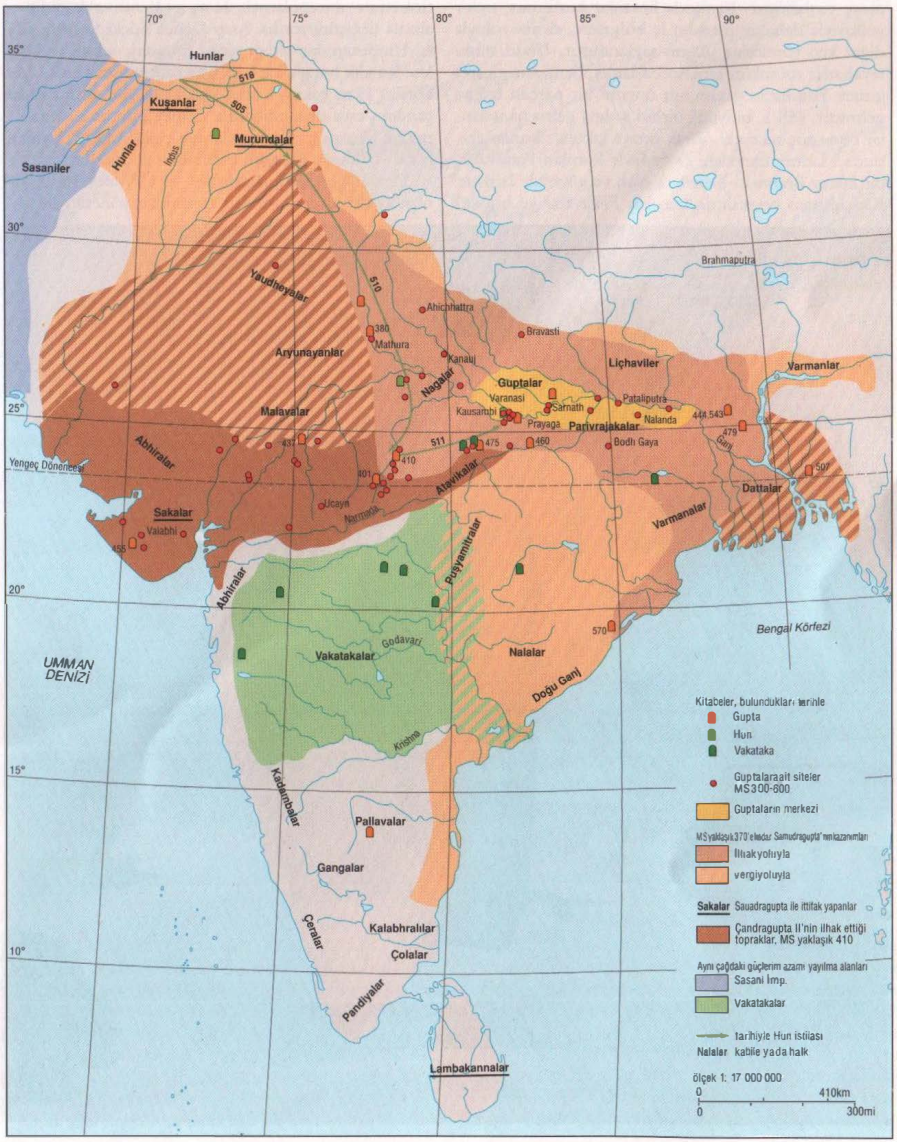
Üstte Konstantin (MÖ 280-337) ya da oğullarından birine ait olduğu sanılan, ön yüzünde Latince bir yazı, arka yüzünde Tamıca Ardochsho ile Helence Baktria yazısı bulunan altın pandantif. Pandantifin ön yüzü, MS 4. yüzyılda kullanımda olan bir sikkeden kopya edilmiş; arka yüzü ise MS 2. yüzyılda kullanılan Kanişka parasından alınma. Pandantif, 4. yüzyılın sonlarında Kuzey Hindistan'da yaşamış "hayal gücü yüksek bir mücevher tasarımcısının fantazisi" olarak nitelenmektedir.

Gupta İmparatorluğu *(sağda)* MS 4. yüzyılda Guptalar, Ganj ovasını merkez almak üzere, Kuzey Hindistan'ın büyük bölümünü içine alan ve Himalayalar'a kadar uzanan bir imparatorluk kurdular. Guptaların saltanat sürdüğü dönem, hakh olarak, en mükemmel Budist ve Hindu anıtlarının dikildiği, Sanskrit dilinde çok zengin bir saray edebiyatının geliştiği ve Hinduizm'in bilinen klasik biçimini aldığı, aslında tarihinin bütünsel çoğulcusunu yaşadığı bir dönem olarak tarihe geçmiştir. Ne var ki, böylesine büyük ve yapı itibariyle geniş bir çeşitlilik gösteren bir devleti bir arada tutmak olağanüstü zordu ve nitekim Gupta imparatorluğu, Orta Asya'dan gelen Hunların baskınına dayanamadı. Evlilik bağlarıyla Guptalara akraba olan Vakatakalar Kuzey Dekkan'da hüküm sürerlerken daha güneyde bazı yerel sülaleler, iktidar için birbirleriyle yarışıyorlardı.

Siyasi bölünmeler

Maurya İmparatorluğu'ndan sonra, kısmen de Orta Asya ve Helen dünyasındaki halkların yeni hareketlerine bağlı olarak bu yörede hızla arka arkaya küçük eyaletler kurulduğu görülür. Bunların içinde en başarılılarından biri, aslen Kuzeybatı Çin'in göçebe topluluklarından olan ve MÖ 128 yılları civarında Amu Derya nehrinin kuzeyine geçerek Baktria ve Sogdiana'yı ele geçiren Kuşanlardı. Hindukuş dağ geçitlerinden Hindistan'a inen Kuşanlar MS 1 ve 2. yüzyıllarda etkilerini doğuda Varanasi, güneyde Malva ve Gucarat'a kadar yaymışlardı. Amu Derya, Indus ve Ganj nehir vadilerinin bitek arazilerini içine alan Kuşan toprakları, aynı zamanda Çin'i Akdeniz'e bağlayan ipek yollarını da denetimi altında bulunduruyor, Kuşanlar hüküm sürdükleri topraklardan külliyetli miktarda altın elde ediyorlardı. En büyük kralları Kanişka, hükümranlığını Çin, Part, Hint ve Roma adları kullanan ve Hindu, Budist, Yunan, Pers ve hatta Sümer-Elam Tanrılarının suretlerini taşıyan paralar basmak suretiyle ilan ediyordu.

Kurdukları devlet, yekpare bir imparatorluktan çok gevşek bir krallıklar ve kabile şeflikleri federasyonu biçimindeydi ve Kuşanlar, egemenlikleri altına aldıkları halkların dillerini, alfabelerini ve kültürlerini benimsemişlerdi. Himayeleri altında bulunan geniş topraklarda Budizmin yaygınlaşması için ciddi çaba harcamış-

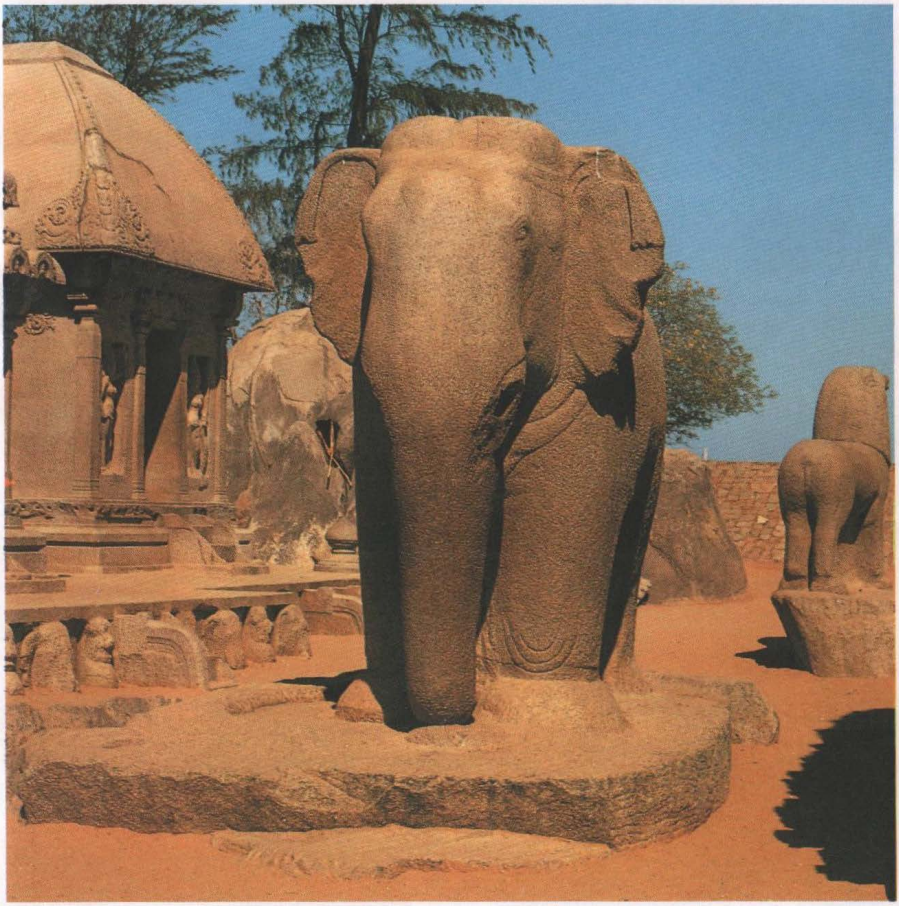

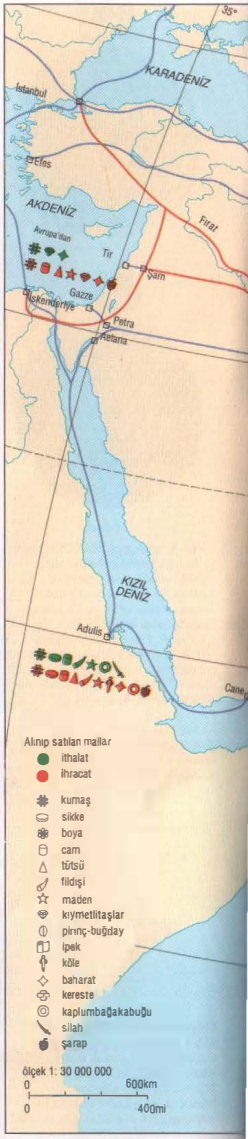
lar, Elen tarzından fazlaca etkilenmiş olan Gandara sanatçılarıyla Madura yöresinde kümelenmiş Hintli sanatçıların eserlerini kullanmışlardır. Saraylarına ve çadırlarına şair ve filozofları davet etmişler, bu dönemde Sanskrit edebiyatının zengin ürünler vermesine olanak sağlamışlardır.

MÖ 3. ve 2. yüzyıllarda ticaret ve zenginlik peşinde güneye göç eden kavimler, beraberlerinde kuzeyin dinlerini ve fikirlerini de taşınışlar, eskilerin yanında bu yeni gelenlerin yerleşmesiyle Hint yarımadası çok daha karmaşık bir toplumsal nitelik ortaya koymaya başlamıştır. Sulama amacıyla suni göllerin ve havuzların yapımı bu bölgeyi tarıma daha elverişli bir duruma sokmuş, vadi ve deltalarda yerleşik nüfusta artış görülmeye başlanmıştır. Kıyılarda limanlar kurulmuş, nehir yollarıyla daha az meskûn iç bölgelere, deniz yoluyla diğer kıyı yörelerine ulaşım sağlanmıştır. Uzun süren seyahatler mümkün olmaya başlamış, denizaşırı ticaret güney Hindistan yaşamının önemli bir parçası haline gelmiştir. MS 1. binyılda birbiri ardına gelen hanedanlar birer güç merkezi olarak ortaya çıktılar. Bunlar arasında Madura hanedanı çevresinde kurulan Pandyalar, bir kuzey Brahman hanedanı olan ve güneyde başkent Kançipuram çevresinde kurulan Pallavalar ve bunları müteakiben 8. ve 9. yüzyıllarda Kaveri nehri boyunca gittikçe büyüyen Çola hanedanları ticareti denetimleri altına alarak uzun süre kendi merkezleri dışında da geniş bir yörenin egemen gücü oldular. Ancak yörenin tek hâkimi olma iddialarına rağmen siyasi sınırları hiçbir zaman güvenli bir biçimde tespit edilmemiş ve hiçbir hanedan, hiçbir dil ve ekonomik bölge, yarımadanın tam anlamıyla hâkimi olamamıştır.

MS 1. yüzyıl hakkında eserler bırakmış olan Yunan coğrafyacıları, eski dünyadaki uluslararası ticaretin hacmi, değeri ve bu çerçevede Hindistan'ın yeri hakkında bize bir fikir verebilir. Kuzeybatıda Taksila gibi şehirler, karmaşık kara ticareti ağının bağlantı noktasını oluşturuyordu; batı ve doğu kıyılarındaki liman şehirleri deniz ticaretinin antrepolarıydı. Hint ipeği Afrika'da fildişi ve altınla değiştiriliyordu. Arap Denizi'ndeki Socotra adası, Hindistan'dan aldığı pirinç, buğday, tekstil ve kölelere karşılık buraya kaplumbağa kabuğu veriyordu; İran körfezi Hint bakırı, sandal ağacı, tik ağacı ve maundan yapılmış eşya ithal ediyordu. Güney Hindistan limanlarından Çin ipeği, Ganj ovalarının çeşitli yağları, kıymetli taşlar ve Güney Asya'nın baharatları geçiyordu.

Ticaret genellikle Budistler ve Caynacılarla ilişkisi olan güçlü tüccar loncaları tarafından yönetiliyordu ve

Solda 7. ve 8. yüzyıllarda, Güney Hindistan'ın Tamil bölgesinin en güçlü hükümdarlarının hüküm sürdüğü Pallava hanedanının en önemli liman şehri Mamallapuram'dı. Burada çok mükemmel anıtlar bulunmaktadır. Resimde görülen bu fil (arkadaki aslanla birlikte) Pancha Rathalar (beş araba) olarak bilinen 7. yüzyıldan kalma monolit grubunun bir parçasıdır. Burada bulunan yapılar aslında ibadet yeri işlevi taşımayan bitmemiş çalışmalar olup, farklı mimari tasarımlara sahip tapınak modelleri olarak kullanılmış olabilir.

Hindistan'ın dünyadaki yeri
MS 1. yüzyılda altkıta, çok uzak ülkelere kadar uzanan kültürel ve ticari bağları kurmuş bulunuyordu. Kuzeybatı geçitlerini kullanan yollar, hem batıya hem doğuya doğru açılarak, altkıtanın Orta Asya halklarıyla ve daha da önemliyle kültürel temas ve iletişimini sağlamıştır; İran Körfezi ve Kızıldeniz üzerinden gelişen su yolları, Ortadoğu'yla ticaretin gelişmesine katkıda bulunmuş, Hıristiyanlığın ve Müslümanlığın altkıtaya girişini sağlamıştır. Hindistan'ın doğu kıyısındaki limanlar aracılığıyla yapılan ticaret, İran ve Hint etkilerini Güneydoğu Asya'ya taşımıştır.

başlıca Budist ve Caynacı anıtlar -içleri resim ve heykellerle süslü stupalar, kaya oyma mağaralar ve manastırlar- MS 500 civarında yapılmıştı. Gerek yöneticiler gerekse tüccar aileler bağlılıklarını dini bağışlar yaparak gösteriyorlardı. Budizm özellikle kuzeybatıda, Caynacı etki ise batıda ve Dakka'da kendini güçlü bir şekilde hissettiriyordu. Ancak tektanrılı Hindu mezheplerinin artışına paralel olarak Brahmanizm ve adakçı Veda dinine bağlı olanların sayısında da giderek bir artış gözleniyordu. Aryan-öncesi ve Aryan-olmayan kökenli tanrılar gittikçe gelişen Hindu panteonunda yerlerini alıyorlardı. Aynı zamanda, sosyal katmanlar, saflık ve kirlenmişlik gibi nosyonlar daha katı bir kodlamaya sokulmaya başlandı. Hindistan'ın birçok yerinde yeni Hinduizm popüler oldu ve üstünlük kazandı.

Guptalar (MS 320-455)

4. yüzyılda Gupta hanedanı Ganj ovasında yeni bir güç olarak ortaya çıktı. Toprakları, Allahabad ve Varanasi çevresindeki merkezden evlilik ve askeri fetihler gibi nedenlerle gitgide genişleyen Gupta İmparatorluğu, 2. Çandragupta (375-415) saltanatı sırasında sınırlarını Ganj deltasından İndus'a, kuzeyin yüksek dağlarından Narmada vadisine kadar genişletti. Gupta İmparatorluğu'nun etkileri hâkim olduğu toprakların çok dışına taşmıştı. Çandragupta'nın babası Samudragupta'nın başa-

Taş-oyma Anıtlar

Uçurum kenarlarına ve taş yüzeylere oyulmuş çok sayıdaki tapınak ve kutsal anıta, Hindistan'ın dört bir yanında dağınık bir şekilde rastlamak mümkündür. Bu anıtların yapımında, yontma işlemi tekniği başlamadan önce büyük taş kütlelerinin yer altından çıkartılıp belli yerlere taşınması gerekiyordu. Bu karmaşık yapıları meydana getiren Hintli taş ustaları, böyle zorlukların üstesinden gelmekte olağanüstü bir teknik beceri ve yaratıcılığa sahiptiler. Cunnar, Nasik, Acanta ve Udayagiri'de bulunan en eski örnekler, MÖ 2. yüzyıla tarihlenir. Bunlar erken Budist ve Caynacı döneme aittirler. Bu tapınaklar, uçurumların kenarlarına doğrudan oyulmuş, içinde keşişlerin yaşadığı küçük hücrelerden oluşan ve adına vihara denilen manastır tipi mimari örnekleri içeriyordu. Bu yapılar caitya odalarına - duanın odak noktasını teşkil eden stupaya (Buda'nın kutsal eşyalarının korunduğu tümsek yapı) açılan ve sütunlu koridorlardan geçerek girilen dua bölmelerine verilen isimdir - çok yakın mesafede bulunurlar. Karli'deki bu büyük caitya salonunun çatı kesitinde görüldüğü gibi *(altta sağda)*, bu odaların en büyük özelliği tonozlu çatılarıdır.

MS 4. ve 5. yüzyıllarda, Buda'nın suretlerine tapmak serbest bırakılmıştı; taş-oyma tapınak mimarları oda ve koridorların açıldığı Buda ikonlarının içine yerleştirildiği mabet bölmelerinde canlı insan ve hayvan tasvirleri kullanmaya başladılar. Tapınak duvarları fresklerle dolmaya başladı; Acanta'daki 5. yüzyıla ait viharaların freskleri dünyaca ünlüdür. Bu teknik ilerlemeler, taş-oyma mimaridaki yansımasını Ellora, Badami, ve Mamallaputra'da ortaya çıkarılmış bir dizi mabette bulur. Bu tapınakların bir baş odası, bunun yanında farklı tanrı mabetlerinin bulunduğu yan şapelleri vardır. İç mekanları, Hindu panteonunun tanrı ve tanrıçalarını, koruyucu varlıkları, hizmette bulunan genç kızları ve müzisyenleri betimleyen zengin yontu duvar panelleriyle kaplıdır. Bunlara paralel, ancak daha geç döneme ait bir gelişme de, masif kayaya oyulmuş monolitik tapınakların gökyüzüne doğru yükselmesidir. Bunların en ünlü örnekleri 7. ve 8. yüzyıllarda Pallavalar tarafından yaptırılan Mamallapuram tapınaklarıdır ancak bunlara benzer başka örneklere de rastlanabilir. İçlerinde en büyüğü ve en süslü olan, aşağıda resmi görülen Kaylas'daki bu tapınak, Hint mimari tarihinde ustalık açısından henüz aşılamamıştır.

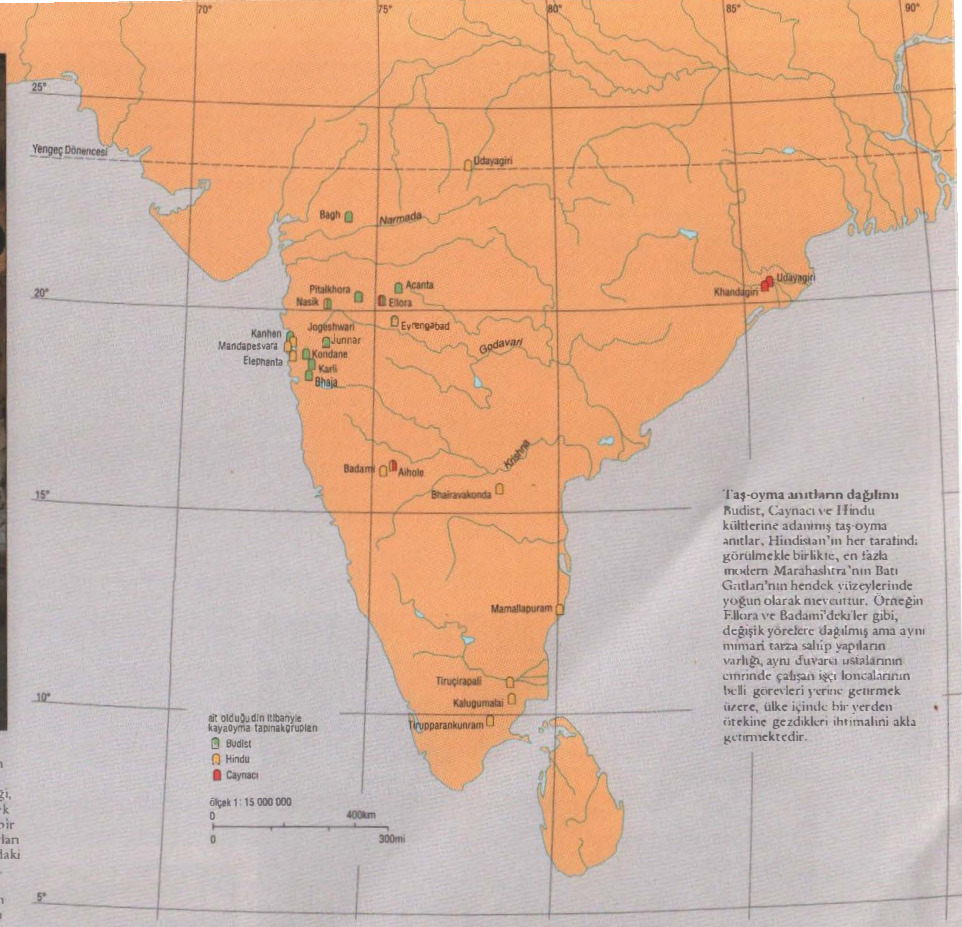

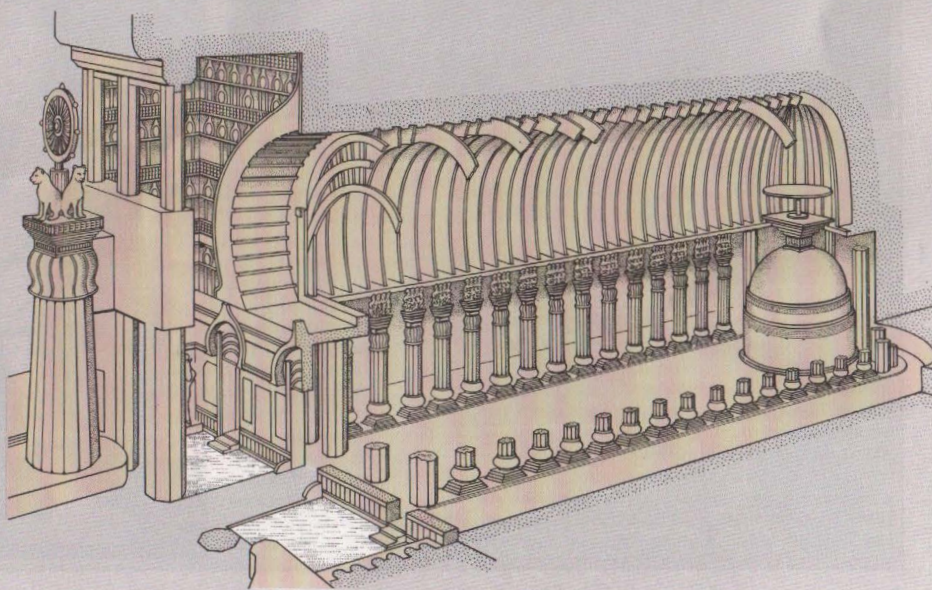
Üstte Kazılarda ortaya çıkarılan tapınakların, "gerçek" kayanın aslında, bir uzantısı olma özelliği, onlara istinat kolonlarıyla, dirsek ve kirişlerle, tavanlarla, gerçek bir bina tasarımı vermekten mimarları alıkoymamış. Bombay limanındaki Elephanta adasındaki bu MS 6. yüzyıl kaya-oyma tapınağın içi, çok zarif sütunlarla kaplı. Sütun gövdelerinin üst kısmı ve sütun başlıkları yivli bombeli bir tarzla tamamlanıyor.

Solda Ellora'daki Kaylıs anıt tapınağı, 8. yüzyıl Rashtrakuta kralı Dantidurga'nın emriyle yapılmıştır. Önce kaya kütlesinin yüzeyinde derin bir çukur açılmış, daha sonra düzeyler yavaş yavaş yontulmak suretiyle gerçek bir yapı görünümü verilmiştir. Ön planda, her ikisi de masif taştan bir fil heykeliyle bir zafer abidesi yer alıyor. Arkada ana mabedin duvarları görülüyor. Yapıyı çevreleyen çukurun kenarları hâlâ görülüyor.

Sağda Batı Gatları'ndaki Karli'de bulunan bu chaitya'nın kesit çiziminde de görüldüğü gibi, taş-oyma anıtlar tümüyle ahşap taşıyıcılardan esinlenmiştir. Burada gösterilen MÖ 1. yüzyılda ait Budist tapınağın tonozundaki ilkten yapılma kemerler, söylendiği gerçek ahşap salona çok benzemiş.

Taş-oyma anıtların dağılımı
Budist, Caynacı ve Hindu kültlerine adanmış taş-oyma anıtlar, Hindistan'ın her tarafında görülmekle birlikte, en fazla modern Marahashtra'nın Batı Gatları'nın hendek yüzeylerinde yoğun olarak mevcuttur. Örneğin Ellora ve Badami'dekiler gibi, değişik yörelere dağılmış ama aynı mimari tarza sahip yapıların varlığı, aynı duvarcı ustalarının emrinde çalışan işçi loncalarının belli görevleri yerine getirmek üzere, ülke içinde bir yerden öteki ne gezdikleri ihtimalini akla getirmektedir.

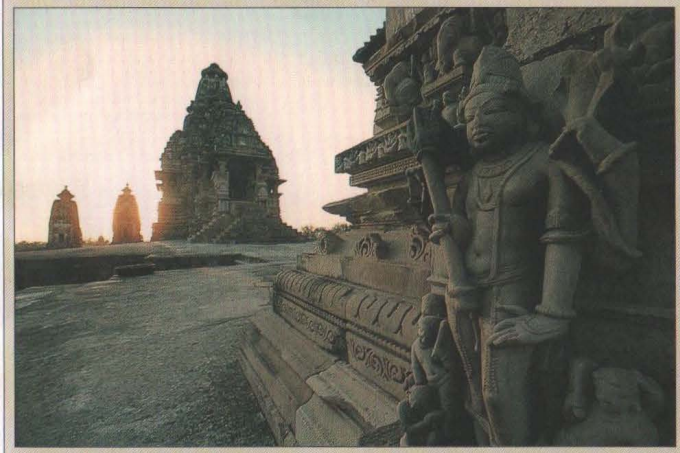

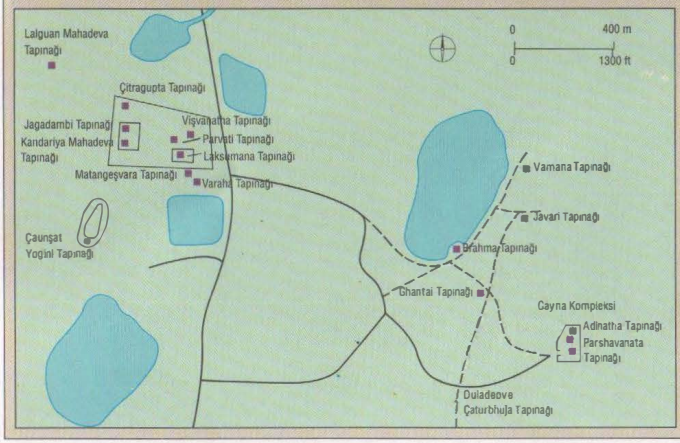

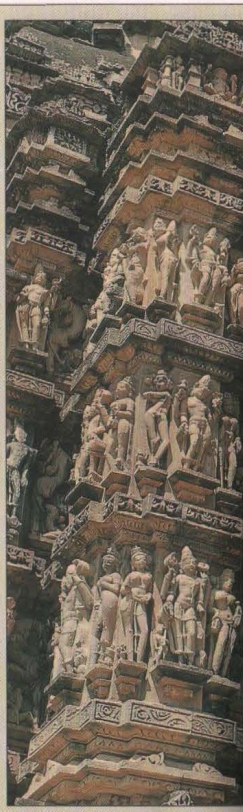
Kajuraho

9.-11 yüzyıllar arasında Orta Hindistan'ı yönetmiş sülalelerden birisi de Çandellalardır. Ancak bunlar hakkında günümüze kadar gelen bilgiler çok kısıtlı olup, dinsel yapılar dışında döneme ait geriye hiçbir şey kalmamıştır. İçlerinde en büyük ve çarpıcı olanları, bazı kaynaklara göre Çandella hanedanının başkenti olan Kajuraho'da bulunur. Kajuraho'da değişik Hindu kültlerine, hatta Caynacı kurtarıcılara adanmış 30 kadar tapınak vardır. Bu tapınaklar, Orta Hindistan tarzının en şaşaalı dönemine ait farklı ve kendi içinde uyumlu bir evrimi gözler önüne serer. Bu tapınakların başlıca özellikleri, tek bir kuleden başlayarak, merkezi bir kütle çevresine toplanmış çok unsurlu karmaşık bir dizilimle göğe doğru yükselen kulelerdir. Taş yüzey üzerinde yapılan bu sürekli vurgulama, tapınağın, kozmik dağ Meru'nun çağrısı üzerine kurulu sembolik işlevini akla getirir.

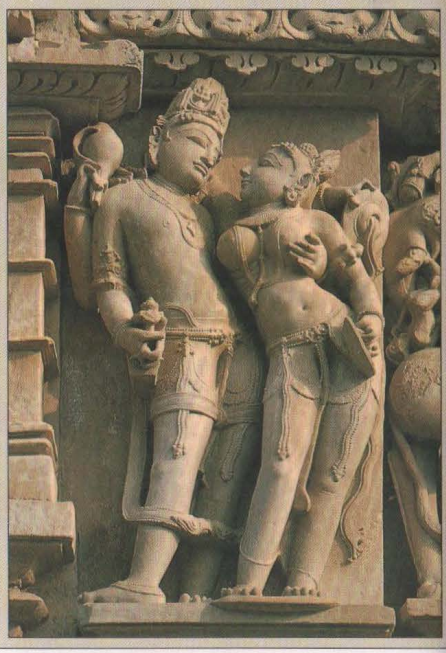
Altta ve planda MS 1002 yılında inşa edilen Vishnavatha tapınağı Kajuraho tapınak kompleksindeki en mükemmel örnektir. Daha küçük mabetlerle çevrili geniş bir platform üzerinde kurulu olan tapınağa, çok basamaklı bir girişin sonundaki kapıdan girilir. Dış cephede, mabedin üzerinde yükselen kavisli bir kule binaya hâkim durumdadır. Tapınakların üzerinde yükseldiği kabartmalarla kaplı kaide bölümü, resmin sağ tarafında da görüldüğü gibi, muhafız, hizmetkâr, ve kutsal varlıklara ait kabartmalarla canlı bir görüntüm arzetmektedir.

Alta Bazı tapınaklar, buradaki Parshvanatha tapınağında olduğu gibi, çiftleri, erotik ve cinsel pozisyonlarda sergilemektedir. Bu figürlerin ne anlama geldiğini çözmek pek kolay değildir. Bir yandan, yalnızca mahrem bazı Tantrik uygulamaları da anlatıyor olabilirler, ama öte yandan, aşkın kur yapma aşamasına ait hayal unsuru birtakım görüntüleri gözler önüne sermek gibi bir amaçları olabilir. Tapınağın dinsel açıdan en hassas törensel mekânlara -örneğin tapınanlar için odaların birleştiği yerlere, tanrılar için mabetlere- yerleştirilmiş olmaları bu çiftlerin büyülü ve koruyucu güçleri olabileceği konusunda bir ipucu sayılabilir. Vishvanatha Tapınağındaki heykellerin oluşturduğu *(sağda)* kutsal varlıklar, hizmetkârlar, kendini tanrıya adamış insan figürlerinin meydana getirdiği kalabalıklar, birbiri üstüne yükselen panellerin ön yüzlerinde yer alırlar.

Üstte Vishvanatha Tapınağının kapısında Şiva'nın taşıyıcısı boğa Nandi'nin cilalı kireçtaşından yapılma bir sureti. Hayvanın vücudu tören süsleri ve şeritleriyle bezenmiş; ama bunun dışında doğalcı bir tarzda betimlenmiş. Nandi'nin içinde oturduğu pavyonun çatısı, yükselen taş işi çemberlerden oluşan dirsekli kubbe tarzında.

rılarını anlatan Allahabad'daki eski bir Aşoka anıtı üzerindeki yazıtta, ta uzaklardaki Sri Lanka krallarının "Kişisel hizmet, hediyeler, gelinler sunarak ve bunların karşılığında kendi topraklarının hâkimi olma hakkını almak için ona başvurarak imparatoru hoş tuttukları" yazılıydı.

Guptalar yeniden dirilmeci Hinduizm'in taraftarı oldular. Samudragupta krallıkla ilgili eski Veda adaklarını rekrar yaşama geçirmek için çaba harcadı. Ona ait muhteşem altın sikkelerden birinin bir yüzünde adak olarak sunulmuş bir at, diğer yüzünde ise ana kraliçesi ve şu satırlar yer alır: "Kralların Yüce Kralı dünyayı zaptettikten sonra yenilmez bir kahramanın gücüyle tüm evreni zaptedecektir." Çandragupta'nın sarayını ziyaret eden Çinli Budist gezgin Fa-hsien günlüğünde, (bu günlük zamanın kuzey Hindistanı hakkında çok iyi bir bilgi kaynağıdır) insanların "Şehir ya da pazar yerlerine girdikleri zaman geldiklerini bir tahta parçasına vurmak suretiyle haber verdiklerini, böylece orada bulunanların yeni gelenlerden saklanabildiklerini" yazmaktadır. Belli ki bu, ayrıntılı kast kurallarına uyulması gerekçesiyle yapılan bir uygulamadır.

Hinduizm'in surete tapma ve ibadete ağırlık veren Bhakti geleneği bu dönemde ortaya çıkmış, tapınak sosyal ve dinsel yaşamın merkezi kurumu halini almıştır. Şiva ve Vişnu Hindu panteonunun en tepesine yerleşmiştir. *Ramayana* ve *Mahabharata* ile birlikte esas öğreti olan *Puranalar* son biçimlerini almış, doğa, evlilik içi aşk ve aile hayatı konularını işleyen Kalidasa'nın oyun ve şiirleriyle Sanskrit edebiyatı yeni boyutlar kazanmıştır. Hukuk metinleri, din ve felsefe üzerine kitaplar yazılmış, astronomi ve matematikte büyük ilerlemeler kaydedilmiştir. Sıfırın kullanılışı ve Hint rakamları daha sonra Araplar tarafından benimsenecek ve onlar tarafından Avrupa'ya tanıtılacaktır. Bu yıllarda, ticaretle birlikte Hint kültürü de Güneydoğu Asya'ya taşınacak, Çin'le ilişkiler daha sıklaşacaktır.

Sri Lanka'nın hanedan politikaları çoğu kez Güney Hindistan'ın politikalarıyla içiçe geçmiş durumdaydı. Bu freskler, 473 yılında babasını öldürüp tahta geçen Sri Lanka hükümdar Kasyapya için yapılmış Sigiriya sarayından alınmıştır. 491 yılında Tamil ordusunun da yardımıyla kardeşi tarafından tahttan uzaklaştırılınca, Sri Lanka sarayında Güney Hindistan etkisi daha fazla hissedilmeye başlanmıştır

Birbiri ardına gelen anlaşmazlıklar ve yerel isyanlar 5. yüzyılın sonlarında Gupta devletini çok zayıflatmış, imparatorluğun Orta Asya'dan gelen Hun akınlarına karşı duracak gücü kalmamıştır. Kuzey Hindistan daha bir 500 yıl kadar siyasi açıdan parçalanmış yapısını sürdürmekle birlikte Ganj ovasında çok kısa bir süre Harşa (tahtta kalışı 606-47) hegemonyası kurulmuştur. Budizm yandaşı olan Harşa, özellikle Bihar'daki Nalanda eğitim merkezine çok önem verdi, eserlerini Sanskrit diliyle kaleme alan yazarları korudu ve her beş yılda bir Ganj ve Yamuna nehirlerinin birleştiği kutsal noktada hazinesinden çok miktarda para ve mücevher dağıttı. Sonraki yüzyıllar, güneyde olduğu gibi bu topraklarda da bazı yerel hanedanların güçlenmesine tanık oldu. Kuzeybatıda, genellikle akrabalık ilişkilerine dayalı küçük ama çok güçlü Racput cyaletleri ortaya çıktı.

65°
70°
75°
80°
85°
90°
95°
Kabil
Peşaver
Gazne
Srinagar
KALANAU
Gujrat
Sialkot
Chhani Sahnpal
Chiniot
Lahor
LAHOR
Sukhet
Kasur
Sirhind
Multan
Hujra
Sadnaura
Haridvar
SAMANA
MULTAN
KUHRAM
Bhatnair
Panipat
Gangoh
Uch
SARSUTI
HANBI
Meerut
Delhi
Miyath
DELHI
BADAYUN
SIWISTAN
UCH
Nagor
Sikri
KANAUC
AUDH
Yamuna
Gvalyor
Jais
Sultanpur
Brahmaputra
Caunpur
Ganj
KARA
CAUNPUR
1394
BİHAR
Manikpur
Gaur
Gagraun
MALVA
1392
Satrangpur
BENGAL
1341
Ahmedabad
Narmada
Garha
GUCARAT
1396
Ratanpur
HANDEŞ
1382
GONDVANA
Thalner
Burhanpur
JAJNAGAR
BERAR
Devletabad
Canda
Evrangabad
DEVAGIRI
UMMAN DENİZİ
Bengal Körfezi
AHMEDNAGAR
BEHMENİ KRALLIĞI
1347
BİDAR
GOLKONDA
Gulbarga
BICAPUR
TELLINGANA
Krishna
TALANJ
Vijayanagara
DVARASAMUDRA
VIJAYANAGARA
1340
MALABAR
MADURA
1334
Jambudoni
Gampala
Rayigarna
Delhi sultanlığı
Memluklarınyönetimindeki topraklar, 1206
Tuğluk yönetimininilk yıllarında yayılma, 1320
1330 yılına kadar ele geçirilen topraklar
MALVA 1392 Tuğluk eyaletlerinin sultanlığa karşı isyanları (tarihiyle)
Timur'un istila güzergahı, 1398
Timur imparatorluğu, 1405
Dekkan sultanlığının sınırları, 1490
Lodi sultanlığının azami yayılma alanı, 1519
Vijayanagara devleti, 1485
azamiyayılmaalanı
vergiye bağlanmış topraklar
önemli sufilerinmabedi
ölçek 1: 15 000 000
0
400km
0
300mi

Madhya Pradeş'deki Bundelkhand yaylasında 9. yüzyılda Çandella hanedanı tahta çıktı ve bu hanedanın mensupları Kajuraho'da muhteşem tapınaklar ve saraylarla bezeli bir şehir inşa ettirdiler. Doğuda da birçok aile Orissa kıyılarını egemenlikleri altında tutarak zaman zaman etki alanlarını Ganj ağzından Godavari'ye kadar yaydılar. Tapınak komplekslerinin en güzellerinden birkaçı Bhubaneşvar, Puri ve Konrak'da inşa edildi.

Müslüman istilaları

11. yüzyılda, 1000-1025 yılları arasında Müslüman lider Gazneli Mahmud'un (971-1030) Afganistan'da Kabil'in güneyinde yer alan merkezinden Hindistan'a en az onyedi akın düzenlemesiyle altkıtada yeni bir askeri güç kendini hissettirmeye başladı. Gazneli Mahmud, Kajuraho ve Gvalior gibi güney şehirlerine kadar inmiş, Kathiavar ve Somnat'taki Şiva tapınağını talan etmiş, burada bulunan taştan lingamı kendi elleriyle kırmış, bir seferde altı buçuk ton altını yanına alarak geri dönmüştür. Mahmud, Hindistan'da kalıcı bir hâkimiyet kurmayı düşünmediyse de oradan taşıdığı zenginlik sayesinde Gazne'yi zamanın en görkemli şehirlerinden biri haline getirmiştir. Ölümünden sonra 150 yıl kadar sınırda sükûnet hüküm sürmüş, ancak 12. yüzyılın sonunda Gurlu Muhammed yeniden Afganistan'dan Hindistan'a seferler düzenlemeye başlamıştır. Muhammed, 1192 yılında Delhi krallarını yenerek Kanauc (Darb), Varanasi, Gvalior ve Acmir'i ele geçirerek Gucarat'a dayanmıştır. Girdiği her yerde yakıp yıktığı Hindu tapınakları üzerine cami yaptırmıştır.

Hindistan'da ilerleyen Müslüman orduları profesyonel olarak örgütlenmişlerdi. Savaş Müslümanlaştırmanın bir aracı olarak görülüyor, askerler yaşamlarının tümünü savaş alanlarında geçiriyorlardı. Bu askerler iyi donanımlı hızlı atlıları, ok, yay gibi gelişmiş el silahlarıyla sürekli bir savaş hazırlığı faaliyeti içindeydiler. Çeşitli etnik kökenlerden gelme bu askerlerin büyük bir kısmı esirlerden oluşuyordu. Askerlik mesleği çoğu kez zenginliğe, siyasi açıdan yükselmeye atılmış ilk adımdı. Muhammed'in ölümünden sonra Türk kökenli bir esir olan Kutbettin Aybek (ö. 1210) Delhi sultanlığını kurdu. Ancak bu sultanlığın esas kurucusu Kutbettin'in damadı İltutmuş (ö. 1236) sayılır. Kutbettin Aybek'ten sonra tahta çıkan İltutmuş, Pencap'tan Bihar'a kadar Hindistan'ın çok büyük bir bölümünü topraklarına katmıştır.

13 ve14. yüzyıllarda Hindistan'da Müslüman etkisi daha yoğun hissedilmiştir. Dekkan ele geçirilmiş, buradaki bazı liderler Delhi sultanlarının hâkimiyetine boyun eğmeye zorlanmıştır. Delhi sultanları bürokratik bir hükümet sistemi ile gittikçe daha fazla zenginleşmişler, tebaaları durumundaki Hindu halklarının mülklerine ve siyasi yetkilerine el koymuşlardır.

1320 yılında Tuğlukların saltanatı başlamıştır. Tuğluk hanedanının kurucusu, babası bir Türk esir asker, annesi ise Hintli Jat olan Gıyaseddin'dir (ö. 1325). Gıyaseddin, Dekkan'ı Delhi sultanlığına katıp güneye doğru bir maceraya atılan oğlu Muhammed bin Tuğluk (ö. 1351) tarafından öldürülmüştür. Muhammed planladığı gibi başkenti Devletabad'a taşımıştır. Başarılı bir asker olmasına rağmen Muhammed Güney Hindistan'ı tümüyle ele geçirememiş Dekkan'ı almaya uğraşırken ülkesinin kuzeyindeki topraklarda gücü zayıflamıştır. Saltanatının son yıllarına doğru Delhi'ye dönmek zorunda kalmış, Dekkan'ı vali yönetimine bırakmıştır. 15. yüzyılın sonunda Dekkan beş ayrı sultanlığa bölünmüştür.

Müslüman İstilaları
İslâm ilk kez Sind ve Gucarat sahillerine, 8. yüzyılda Umeyyâdî'den gelen Arap tacirleri tarafından getirilmiştir; ancak askeri bir güç olarak altkıtada hissedilmesi, 11. yüzyılda Afganistan'dan gelen Gazneli Mahmud'un istilasıyla olmuştur. Bunu diğer istilalar izlemiş, 14. yüzyılı gelindiğinde İslâm dünyasının her köşesinden askeri maceraları kalkışmış olanlar, Güney Hindistan topraklarının önemli bir bölümüne yerleşmişlerdi. Delhi'ye hâkim olan Tuğluk hanedanı, Müslüman gücünü Dekkan platosuna taşımaya kalkmış, ancak Güney Hindistan'da güçlenmekte olan Hindu devleti Vijayanagara, bu hanedanın topraklarını daha fazla genişletmesini önlemiştir. Yüzyılın sonunda, artık zayıflamış olan Delhi sultanlığı, Semerkant merkezli Timur imparatorluğuna büyük ölçüde toprak kaybetmiş, Delhi'nin kendisi de Timur'un orduları tarafından talan edilmişti. Bir Afgan hanedanı olan Lodiler, 15. yüzyılın ortalarında kendilerini Delhi hükümdarları olarak ilan ettiler ve sultanlığın daha önce Delhi'ye tâbi olmuş olduğu bazı toprakları geri aldılar.

Muhammed'den sonra Delhi sultanlığı kuzeydeki toprakların can damarını oluşturan yörelerde ardarda başarısızlıklara uğramaya başladı. Gerçekten de Gucarat, Malva ve Varanasi yakınlarındaki Caunpur'da bağımsız hükümdarlar ortaya çıkmış, Delhi'nin tehlikelere ne kadar açık olduğu 1398 yılında Timur'un Moğol ordusuyla Kuzey Hindistan'a girip Delhi'yi kolayca ele geçirmesiyle kanıtlanmıştır. 1451'de bir Afgan hanedanı olan Lodi hanedanı Delhi'ye girmiş ve buradaki sultanlığı denetimi altına almıştır. Ancak Afgan sultanları, Ganj ovasında daha önce kaybettikleri bazı kaleleri her ne kadar geri alıp Agra kalesinden Gvalior'a bir tehdit oluşturdularsa da eski prestijlerini bir daha asla kazanamadılar.

Muhammed bin Tuğluk'un güney harekatı 1346 yılında Tungabhadra ve Krişna nehirlerinin vadisinde durdurulmuştu. Burada bulunan Vijayanagara şehri zamanla güçlü bir Hindu krallığı merkezi haline gelmiştir. Bu krallık, bunu izleyen 200 yıl boyunca -ta 16. yüzyılda Dekkan savaşları sırasında yıkılana kadar- Müslüman genişlemesine bir engel oluşturmakla kalmamış, güneyin sayısız küçük krallığını bir çeşit Hindu askeri teokratik düzeni içinde birleştirmeyi başarmıştır. Bu dönemde yeni savaş taktikleri öğrenilmiş, at ve fillerle donanmış paralı ordular yetiştirilmiştir. Vijayanagara, elindeki gelişen kaynakları seferber edip savaşlar açabilecek yeni bir devletin tam ortasında yer almasına rağmen merkezi bir yapıyı gerektiği gibi kuramadı. Daha çok tek bir hükümdarın çıkarlarına hizmet eden askeri şeflerin oluşturduğu bir konfederasyon biçimini aldı ve sürekli iç muhalefet hareketlerine maruz kaldı. Bu nedenle Vijayanagara hükümdarları Hindu krallığı nosyonunu geliştirmeye epeyce önem verdiler ve hâkimiyetlerini meşru kılmak için Tanrıların onayına başvurmayı seçtiler. 1443 yılında burayı ziyaret eden bir İranlı, şehri şöyle tarif eder: "Bin fersahı geçen bir alana yayılmış krallığıyla ülkeyi mükemmel bir biçimde yönetten bir krala sahip büyük, kalabalık bir şehir... olan Vijayanagara'nın dünyada bir eşi menendi bulunmaz". Bir sonraki yüzyılda Portekizli seyyahlar da Vijayanagara'nın zenginliğine, gürültülü patırtılı yaşantısına ve geniş ticari etkinliğine tanıklık ediyorlardı.

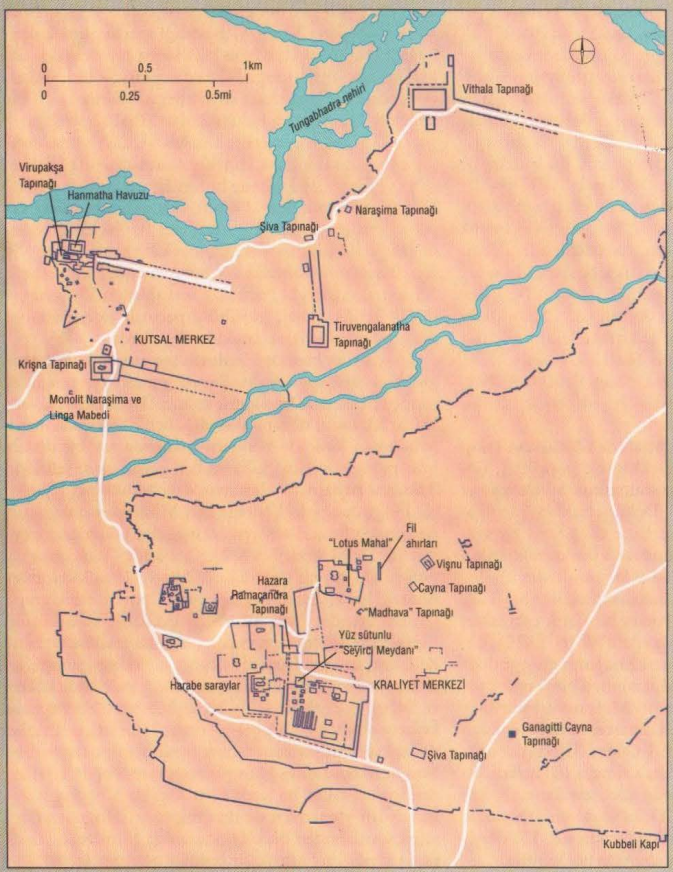
16. yüzyılın başında Hindistan şaşırtıcı bir kültür zenginliği ortaya koyuyordu. Burası, yaratıcı bir zenginlik içinde birbirleriyle kaynaşmış ve karşılıklı etkileşen sayısız halkın anavatanı durumundaydı. Hiçbir köşesinde, hatta Müslüman kuzeyde bile tam anlamıyla tek bir düzen hüküm sürmüyordu. Sultanın ileri gelen askeri şefleriyle iktidarını paylaşması Hindistan'daki Müslüman rejimlerin bir geleneğiydi. Yönetici elit, Müslüman dünyasının neresinde olursa olsun yetenekli kişileri bulup çıkarıyordu. İlk Delhi sultanları köken itibariyle Türk olmakla birlikte 15. yüzyıla gelindiğinde Hindistan'ın Müslüman nüfusu, Iraklı, İranlı, Afgan ve daha birçok etnik gruptan oluşuyordu. Aynı Allah'a da inansalar, İslamî inanç biçimleri ve ibadet tarzları farklı olan bu insanlar sayesinde İslâm, değişik ülkelerde değişik biçimlere girmişti; işte bu yüzden de hırslı bir hükümdar değişik etnik köken ve İslâmi gelenceklere sahip bu kişileri birbirleri aleyhine kışkırtmakta hiç zorluk çekmiyordu. Müslüman sultanlar Abbasi ve İran yönetim tarzını benimsemiş olmakla birlikte hazır buldukları Hint yönetim sistemini de kendilerine uydurmuşlar, bu arada Orta Asya'da Moğolların uyguladıkları yöntemleri de denemişlerdir. Moğolların ortaya çıkmalarından önce Hindistan'da Müslüman yönetimin izlediği yol büyük bir çeşitlilik göstermekteydi.

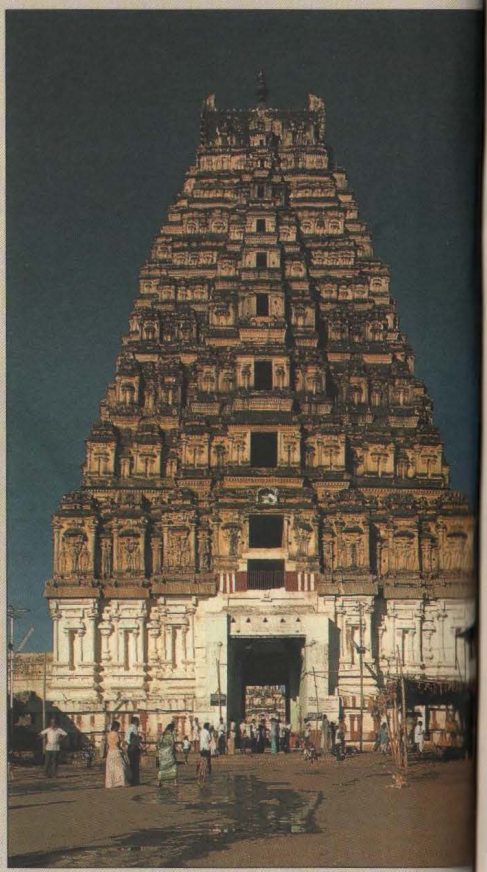

Vijayanagara

"Zafer Şehri" anlamına gelen Vijayanagara, 14.-16. yüzyıllar arasında Güney Hindistan'da çok başarılı olmuş bir hanedanın başkentiydi. Vijayanagara'nın güç kazanması, 14. yüzyıl başlarında Delhi sultanlığına ait istilacı birlikler tarafından yağmalanmasına kısmen bağlanabilir. Müslümanlar bu sıralarda, Hindistan'ın önemli bir kesimini yöneten Hoysala, Kakatiya ve Pandhya krallarını yenerek Devletabad ve en güneyde Madura'da egemenlik kurmuşlardı. Başta yerel yönetici gücündeki Vijayanagara hükümdarları güneyde, Müslümanların elindeki toprakları yeniden almışlar ve onları Madura'dan kovmuşlardı. Ne var ki, bir süre sonra Delhi'den koparak bağımsızlıklarını ilan eden Dekkan sultanlarını yerlerinden kıpırdatmak çetinleşti. Vijayanagara ile kuzeydeki Müslüman eyaletler arasındaki savaş, 200 yıldan fazla sürdü. Bu savaş, Vijayanagara ordusunun 1565 yılındaki feci yenilgisi, ve bunun sonucu olarak başkentin terkedilmesiyle son buldu.

Vijayanagara toprakları 14. ve 15. yüzyıllarda gittikçe genişlemiş, ülke Krişna nehrinin güneyinden başlamak üzere yarımadanın neredeyse tümüne hâkim duruma gelmişti. Bu dönemde Vijayanagara kralları başkentlerini, egemen bir devletin ihtişamına yaraşır bir hale getirdiler. İran, İtalya, Portekiz gibi ülkelerden buraya gelen seyyahlar, Vijayanagara saraylarının göz alıcı zenginliğini, gösterişini, resmi törenlerinin ihtişamını takdirle karşılamışlardır. Bu seyyahlar, başkentin en görülmeye değer özelliği olan ve yılda bir yapılan Mahanavami festivalini, Vijayanagara kralların fillerini, atlarını, birliklerini ve ziynet eşyalarıyla bezenmiş kadınlarını yazılarında uzun uzun anlatmışlardır. Ancak savaşlar ya da tapınaklara ziyaretler nedeniyle kral ve ordusu, Vijayanagara'da yılın kısa bir süresini geçirebiliyorlardı.

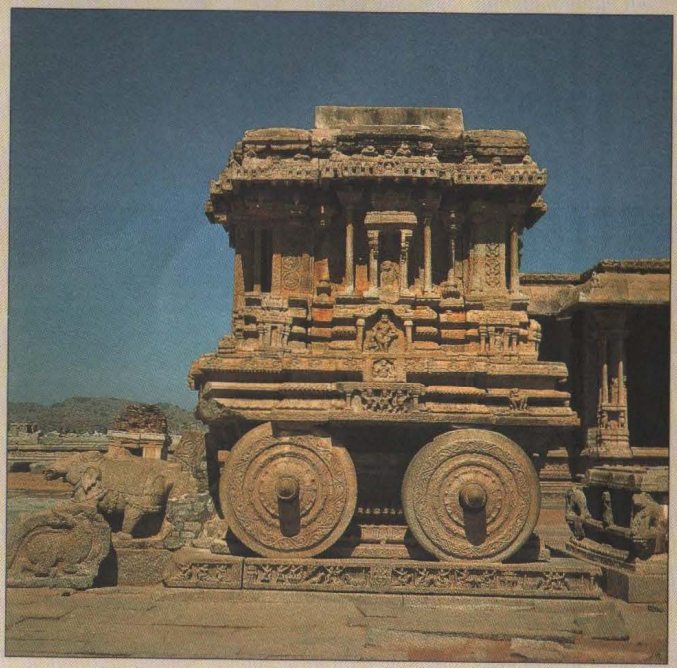

En solda Vijayanagara şehri, Tungabhadra nehrinin güneyinde bayalık bir coğrafya üzerinde, açıkça belirlenmiş sınırlar içinde yayılmıştı. Kutsal Merkez'inde, Şiva'nın bir suretine adanmış Virupaksha tapınağının bulunduğu kutsal köy Hampi yer alır. Nehirden yaklaşık 2 km. uzakta, surla çevrili şehir merkezinin bir ucunda Krallık Sarayı vardır. Harabe haline gelmiş yapılar, Vijayanagara krallığının idaresinin ve saray soylularının komutlarını ve tören mekanlarını göstermektedir.

Solda Kutsal Merkez'deki her bir anıt, pazar yeri olarak kullanılan uzun sütunlu caddelerle birbirinden ayrılır. Bu caddeler, piramit kuleli, ya da gopuralı giriş kapılarında son bulur. Halen çok popüler bir ibadet yeri olan Virupaksha tapınağının kapısı, son zamanlarda yeniden yapılmıştır.

Üstte Kutsal Merkez'deki dinsel komplekslerden birkaç tanesi Vişnu'nun değişik enkarnasyonlarına adanmış mabetlerdir. Bunların arasında, dikdörtgen iç duvarlarının ortak merkezli düzenlemesiyle Tiruvengalanatha tapınağı, resimde yakındaki Matanga Tepesinden görülüyor.

Sağda Vitthala tapınağındaki bir mabet, taş tekerlekleriyle, bir savaş arabası biçiminde inşa edilmiş.

Üstte Tanrı Vişnu'nun korkunç görünüşlü insan-aslan şeklinde cisimleşmiş varlığı, özellikle burada göründüğü gibi oturan yogi tarzındaki görünümü, Vijayanagara'da belli ki çok popülerdi. 6.7 metre yüksekliğindeki bu heybetli taş heykel, 1528 yılında sarayın emriyle granitten oyulmuştur. Zamanın en mükemmel teknik becerisinin sergilendiği bir eser olduğuna şüphe yoktur.

HİNT-TÜRK DÖNEMİ

Babür'ün istilası

Hint-Türk boyları Kuzey Hindistan'ı fetihler yoluyla ele geçirdiler ve onların altkıtada görünmeleri, bir kez daha istilacı Orta Asya kavimleri akınlarının habercisi olmaktan öte -bu yeni gelenler bugünkü güney Özbekistan'da yaşayan Çağatay boyuydu- bölge için yeni bir hanedanın, Timur hanedanının kurulduğuna işaret ediyordu. Türkçe konuşan bu hanedanın ataları Asya'nın büyük Moğol fatihleri Cengiz Han (?1167-1227) ve Timur'du. Timur Babür'ün büyük büyükbabasıydı. (Timur adı "kaplan" anlamına geliyordu ve geleneksel olarak Zahir-üd-din Muhammed'e verilen bir isimdi.) Yaklaşık olarak 1520 yılında gözlerini Pencap ve kuzey Hindistan'a diken Babür, hükümdarı olduğu Afganistan'ın Kabil yöresini 1504'te ele geçirmişti. Ancak Babür, ailesinden kendisine miras kalan Fergana beyliğini Özbeklere kaptırmış, Timur'un başkenti olan Semerkant'ı tekrar topraklarına katma hevesi de yarım kalmıştı.

1525 yılına kadar Babür, Pencap'ı üç kez kuşatmış, ancak sürekli elinde tutmayı başaramamıştı. 1525 yılının Kasım ayında Babür ve beraberindekiler 12.000 kişilik bir orduyla Hindistan'a girdiler. 1526 Nisanı'nda süvari üstünlükleri, askeri savaş teknikleri, fitilli tüfek ve havan topuyla yaptıkları akınlar sonunda son Delhi sultanı İbrahim Lodi'nin sayıca üstün ordusunu yenilgiye uğrattılar ve Lodi'yi Delhi'nin 80 kilometre kuzeyindeki Panipat savaş alanında şehit ettiler. Babür'ün bu zaferinin şerefine Panipat'ta bir cami yaptırıldı. Bölgenin mimar ve ustalarının elinden çıkmış olmasına rağmen bu cami Semerkant'ın Timur dönemindeki yapılarının tarzındadır. Savaş sonrasında Babür, oğlu Hümayun'u derhal Agra'daki Delhi sultanlarının saraylarına ve hazinelerine el koymak üzere görevlendirdi. Elde edilen serveti gelenekleri uyarınca etrafındakilere dağıttı ve Agra'yı başkent yaptı.

Babür'ün Kuzey Hindistan'a yaptığı başarılı seferler, burada yaşayan Lodi hanedanının ve Afgan prenslerinin farklı askeri çıkarların temsilcisi kişilerle, özellikle de Racputlarla mücadele içinde oldukları bir döneme rastlamıştır. Babür bu durumu kendi lehine çevirmeyi gayet iyi bilmiştir. İki yıl boyunca ordusunu sürekli hareket halinde tutmuş, Racput kalelerine saldırarak hazinelerini ele geçirmiştir. 1527 yılında Mevarlı Rana Sanga başkanlığındaki Racput prenslerinin birliğini bozguna uğratmış, bundan bir yıl sonra da Çandari kalesini topa tutarak savunmasını çökertmiştir.

Bu askeri akınlar sonunda Hint-Türk güçleri Kuzey Hindistan'da üstünlük kurmayı başardılar. Bu arada Babür'ün emriyle ordusundaki iki komutan, Hindu'ların kutsal yerlerinden olan Sambhal ve Ayodhya'da camiler yaptırdı. Hâkimiyetini güce dayalı bu tür saldırılarla kurma iddiasıyla hareket eden Babür'ün 1530 yılındaki ölümüne kadar izlediği politika şöyle tarif edilebilir: Kabil'e çekilip Kuzey Hindistan seferini tek başarılı talan akını olarak bırakmaktansa Ganj ovasının verimli toprakları ve zengin şehirleri üzerindeki hâkimiyeti güçlendirerek kurmak uzun vadeli çıkarları açısın-

dan daha uygundur. Aslında başta niyeti tam da bu değildir. Hatıralarının *(Vekayi)* ünlü pasajında şöyle der: "Hindistanın fazla bir cazibesi yok. İnsanları çirkin, birbirlerini ziyaret etmiyorlar; zeka, kâbiliyet yok; nezaket yok; el işlerinde simetri, yöntem, kalite yok; iyi at, iyi köpek yok; üzüm, misk kavunu, kaliteli meyva, soğuk su, pazarlarında pişkin ekmek, iyi yemek yok; hamam yok, medrese yok, mum yok, kandil yok, şamdan yok." Şahane bahçeleri, camileri, medreseleri, kabirleri ve el sanatlarının en güzel örnekleriyle Semerkant'ı 15. yüzyılda İslâm'ın kültürel başkenti olarak gören (1497 ve 1501'de iki kez kısa sürelerle burayı zaptetmişti) bir hükümdarın izlenimleri işte bunlardı. Babür ayrıca, Hüseyin Baykara'nın (1467-1506) yönetiminde olağanüstü bir İslâm hümanizminin çiçek açtığı kuzey Afganistan'daki büyük Herat şehrine de derin hayranlık besliyordu. "Yaşanabilir dünyanın hiçbir yerinde Sultan Hüseyin Mirza'nın yönetimindeki Herat şehri gibi, bilgili ve benzersiz insanlarla dolu bir başka şehir yoktur. Burada insanoğlu neye el attıysa onu mükemmele dönüştürmüş."

Semerkant'ın düşmesinin ardından Herat da 1507 yılında Özbekler tarafından işgal edildi. Kuzey Hindistan'ın sıcaktan kavrulan düzlüklerine, çok sevdiği Semerkant ve Herat'daki Timurlu mirasını taşımak Babür'ün boynunun borcuydu. Ancak o şehirlere yerleşmek yerine bahçelere kurulan çadırlarda yaşamayı tercih etti. Serveti de hazinesinden ve halılar, elsanatları, el yazmaları örnekleriyle hizmetkârlardan oluşan gezici bir servetti. Babür'ün toplumu hayatta kalabilmek için sürekli hareket etmek zorunda olan, zengin yerleşim bölgelerini vergiye bağlayan, Asya'nın zengin kervan ticareti yollarını haraca kesen bir toplumdu. Babür, "İnsan ve ürünle dopdolu, altın gümüş hazinesi" dediği Hindistan'ın büyüklüğü karşısında şaşkına dönmüştü. Ganj ovasının köylüleri çok çeşitli tahıllar ve diğer ekinleri yetiştiriyorlardı. Kronik siyasi huzursuzluğa rağmen işlenen toprakların bir kısmı denetimli bir biçimde kuyu ya da daha gelişkin sulama sistemleriyle sulanıyor, elde edilen ürün nakit karşılığı pazarlanıyordu. Değişik ekonomik birimler özel üretim merkezlerini besleyip burada üretilen -özellikle tekstil- ürünlerini çeşitli pazarlarda satıyorlardı. 16. yüzyılın başlarında dağınık da olsa, altıkıtanın üretken bölgeleri ticaret yollarıyla birbirlerine bağlanmıştı ve Hint limanları arasında mallar deniz yoluyla gidip gelmekteydi. Kumaş, baharat ve benzeri değerli mallar Güneydoğu Asya'ya, Doğu Afrika'ya, Ortadoğu'ya; 16. yüzyılın sonlarına doğru da değerli madenler, atlar, esirler, fildişi ve diğer egzotik eşyalar karşılığı Avrupa'ya satılıyordu. Kısacası altkıta talan edilmek için çok uygun bir yerdi.

Bir imparatorluğun ağır ama sürekli ilerleyişi

Dört yıl süren askeri akınlar ve talan sonunda Kuzey Hindistan Babür'ün güçlerine yenik düştü. Babür'den sonra gelenler zaman zaman savaş, zaman zaman da diplomasi ve siyasi reformlar sayesinde buraları İran ve Osmanlı İmparatorluğu'ndan daha da görkemli, erken modern çağ dünya tarihinin en büyük ve en başarılı merkezi devleti haline getirdiler. Hint-Türk imparatorluğu gücünün zirvesinde olduğu yıllarda, 3.2 milyon km²'lik bir ülkeye ve 100-150 milyonluk bir nüfusa hükmediyordu. Hint-Türk imparatorluğunun büyüklüğünü ancak Çin'deki Ming hanedanının geçtiği ileri sürülebilir.

Hint-Türk devleti, altkıtanın kuzeyinin, yüzyıllar boyunca sürekli Müslümanlar tarafından seferler düzenlenen ve Müslüman yerleşimlerine açık olan bir bölge olmasından yararlandı. Babür ve onu izleyenler eylemlerini artık kurumsallaşmış bir geleneğin devamı olarak kabul ettirebiliyorlardı. Uygun durumlarda İslâm adına cihad açtıklarını iddia ediyorlar, böylelikle burada önceden yerleşmiş Müslümanların gözünde meşruiyet kazamıyorlardı. Saraya ve yönetime yörenin eski asillerini de alınaya özen gösteriyorlar, Hindistan'da önceden var olan Müslüman dini liderlere parasal ve siyasi destek veriyorlardı. Bu arada eski yöntemlerin politikalarını aynen tekrarlayarak, tarım ekonomisinin büyük bir kısmını denetleyen yerel orduların çekirdeğini oluşturan Hindu askeri ve mülki elit tabakasıyla iyi ilişkiler sürdürmeye gayret ediyorlardı. Uzun süredir Müslüman hanedanlarının hükümranlığı altında yaşayan Hintli gruplar Müslüman iktidarının meşruiyetini zaten kabullenmişlerdi. Racput, Marata ve Telagu Hindu komutanları kırsal kesimdeki egemenliklerinin ellerinden alınmaması karşılığında askeri becerilerini Hintli olmayan bir hükümdarın emrine vermekte zorluk çekmediler. Kayasthlar, Khatriler ya da Keşmir bilgeleri gibi yaşamlarını kalem ve zihin gücüyle sürdürenler, Hinduizm'i bir Müslüman hükümdara hizmet etme gerçeğiyle kolayca uzlaştırdılar. Hint-Türk hükümdarlarının efsanevi zenginlikleri ifadesini, gelişkin bir saray kültüründe ve mimariyle diğer sanat eserlerinin gelişiminin cömertçe teşvikinde buldu. Topraktan elde edilen gelir bu alanlara akıtıldı. Ancak tarım ürünlerine konan vergiyi toplamak çok külfetli bir işti. Köylü emeğinin ürününün saray hazinesine aktarılmasında zor kullanma ve tehdit rol oynamaktaydı. Hint-Türk başarısının en küçük bir zerresi bile, kendi orduları tarafından her gün talan edilmeye açık insan ve toprakların üretken bir biçimde yönetilmelerini mümkün kılacak siyasi ve idari bir sistemin yaratılmış olmasına bağlanamaz.

16. ve 17. yüzyıllarda hiçbir siyasi ilişkinin garantisi yoktu. Hint-Türk devletinin işleyişi, askeri ve siyasi elitin memnun edilebilmesi için zenginliğin iyi idare edilebilmesi becerisine dayanıyordu ve alternatif yolları tercih etme eğilimi içinde olanlara çok sert cezalandırma yöntemleri uygulanıyordu. Suikast, entrika, savaş ve diplomasi imparatorluğun belli başlı politikasını karakterize ediyordu. Gelirin en önemli bölümü orduya harcanıyordu. Hint-Türk orduları sürekli tatbikat halindeydi ve tatbikatlar çoğu kez sırf güç gösterisi için yapılıyordu. Özellikle muhaliflerin başkaldırıp da devlet otoritesini sarstıkları zamanlarda (çok kan dökülüp kitlesel katliamlar gerçekleştiğinde ya da iktidara kimin geçeceği anlaşmazlık konusu olduğunda) Hint-Türklerinin şaşırtıcı biçimde düzeni sağlayıp şiddet olaylarını yatıştırdıkları da bir gerçektir. Bazı yerel iktidarların bağımsızlığını törpülemek suretiyle altkıtada iletişimin bir uçtan diğerine daha kolay sağlanmasını başarmışlardı.

Şüphesiz Hint-Türkler vergi toplama işini kendilerinden öncekilerden çok daha geniş ölçekli ve rasyonel bir sistemle yürütüyorlardı. Birbirlerini izleyen Hint-Türk hükümdarları bağımsız bir saray elitiyle yerleşik yerel aristokrasi arasındaki dengeyi korumaya ciddi bir özen gösterdiler. Bu iki kategori arasındaki çizgi hiçbir zaman çok net olmamıştır. Dönemin politikası, hükümdara yakın çevrelerin bazı bölgelerde bağımsız bir yapı kurmaya kalktıklarında ya da şehir ve kırsal kesimde etkili kişilerin Hint-Türk soylu zümresine dahil edildiklerinde yaşanan gerilimlere göre çizilmekteydi.

Soldaki Babür'ün Hatıraları(*Vekayi*), Türk dilinde, kültürü ve sürekli soru soran bir kafanın izlenimlerini taşıyarak, vecizeler şeklinde kısa, ama kolay anlaşılır bir tazda yazılmıştır. O zamanlar, Timurlulardan gelme, uzun vakayinameler ve nesep incelemeleri yazma geleneği vardı; ancak olağanüstü ve dikkat çekici bir kişiliğin anlatıldığı Babür otobiyografisi başlı başına özgün bir kategori içinde ele alınmalıdır. 1589 yılında, yani Ekber'in saltanatı sırasında Babür'ün Hatıraları, Farsçaya çevrilmiş ve bol bol resimlenmiştir. Hatıratın bitkin kopyası yapılmış, minyatürlerde, Hint-Türk hanedanının, Babür'den Timur'a kadar tek tek anlatan ve imparatorluğun Orta Asya bölgesinin vurgulayan bir saltanat imajı one çıkartılmıştır. Burada Babür, 1507 yılında Herat'ta gerçekleşen bir şölende kuzeni Sultan Hüseyin Mirza tarafından eğlendiriliyor. Babür bu olayı şöyle hatırlıyor: " Bu şölende önüme kocaman bir kaz koydular; ama ben kuş etini kesebilen ya da parçalayabilen biri olmadığım için ele dokunmadım. Mirza, 'Beğenmediniz mi?' diye sordu. Ben de kendisine et taksimatçısı olmadığımı söyledim. Bunun üzerine o, bir anda kuşu parçalara ayırarak tekrar önüme koydu. Bu işlerde üstüne yoktu. "

Hint-Türk tarihi, askeri zaferlerin kalıcı olamayacağını, sınırların tam anlamıyla çizilemediğini, siyasetin istikrar kazanamadığını, idari alanda yapılan reformların sürekli izlenmesi gerektiğini göstermiştir.

Babür sonrası: başarısızlık ve başarı

1530 yılında Babür öldüğünde Hint-Türk imparatorluğunun ulaştığı başarı noktasını hiç kimse öngörememişti. Bir babanın topraklarının otomatik olarak ve tartışmasız bir tek mirasçısına kalması Timurlu geleneklerine ters düşüyordu. Babür'ün tek başına sahip olduğu Orta Asya'da Baraha'dan, güneyde ta Gvalior'a kadar uzanan topraklar, en büyük oğlu Hümayun (1508-56) tarafından dört kardeşiyle paylaşılmak durumundaydı. Afganistan'da Mirza Süleyman, kuzeyde Badahşan'ı almış, Kabil ve Kandchar ise Kâmran'a kalmıştı. Hindistan dahilinde ise Askeri ve Hindal'a geniş topraklar verilmişti. Mirasçıların babalarından kalan topraklar için savaşmaları da gelenek gereği kaçınılmazdı ve bir yıl içinde Askeri ile Kâmran, Pencap'ı Hümayun'un yönetiminden alabilmek için bir ittifak oluşturmuştu. Hint-Türk egemenliği süresince birbirini izleyen bu tür anlaşmazlıklar sonu gelmeyen siyasi krizlerin çıkmasına neden oluyordu. Birbirleriyle ölümüne kavgalı bu mirasçılar arasındaki çekişme, yerel beylerin kendi aralarındaki dayanışmayı tekrar gözden geçirmelerine, eyalet yöneticilerinin bağımsızlık taleplerini yeniden dile getirmelerine fırsat vermiş oluyordu. Bu şekilde Hint-Türk imparatorluğunun mevcudiyeti kuşaktan kuşağa aktarılan sürekli bir tehdit altında bulunuyordu.

Hümayun'un iktidarı, kardeşlerinden gelen tehdidin yanısıra bir yandan doğu eyaletleri komutanlarının ciddi direnişiyle sarsılıyordu. Öte yandan Gucarat sultanı Bahadır Şah güneyde Hümayun düşmanlarını kendi kampına çekmiş, stratejik öneme haiz Malva krallığını bir süre için ele geçirmişti. Babür'ün gelir getiren toprakları neredeyse bir gecede dört bir yandan saldırıya uğramış bir savaş alanı haline gelmişti. 1530'ların önemli bir bölümü Hümayun'un kuzey Hindistan'daki toprak bütünlüğünü koruyabilmek amacıyla oradan oraya harekat halinde geçti. On yılın sonunda güney Bihar'da güçlü bir kalenin komutanı olan Şir Şah Sur (?1486-1545) saldırıya geçerek 1540 yılına kadar zengin Bengal'i ve orta Ganj ovasının büyük bir kısmını ele geçirdi. Sonunda Delhi de düştü. Şir Şah Sur bu bölgeleri denetimi altına alarak zenginliklere el koymayı başardı ve eğer bu başarılarını kendinden sonra gelenlere aktarabilseydi Hint-Türk imparatorluğu tarihten silinip gitmiş olacaktı.

Bu arada Pencap ve Kabil'de kardeşlerinin kendisine yaptıkları sığınma teklifini reddeden Hümayun, İran Şahı Tahmasp'a siyasi sığınmacı olarak başvurdu. Sürgün yıllarında Safevi saray sanatıyla, Herat ve Semerkant mimarisiyle tanışan Hümayun, Babür'ün hayran olduğu Timurlu-Safavi İranı'nın kültürel mirasıyla yakından tanışmış oldu. 1553 yılında Şah'ın da desteğiyle Kandehar'da yeni ele geçirdiği stratejik bir noktadan hareketle Kabil'e giren Hümayun kardeşi Kâmran'ı tahttan indirerek gözlerini kör ettirdi. Bir yıl sonra Hindistan'a yeni bir akın düzenleyerek 1555 yazında Delhi'yi bir kez daha kuşattı. Bu zaferin üzerinden daha altı ay geçmemişti ki, Hümayun bir gün ezanı duyup namaza hazırlanmak üzere kütüphanesinin dik merdivenlerinden inerken düşerek öldü. Ölümü 17 gün halktan saklandı. Bu süre içinde Delhi'nin ileri gelenleri kendisinden sonra tahta kimin geçeceğini düşünüp kararlaştırdılar. Sonunda Hümayun'un küçük oğlu Ekber Celaleddin Muhammed (1542-1605), Ekber adıyla tahta çıktı. Hint-Türk imparatorluğu esas olarak Ekber'in 50 yıllık hükümdarlığı sırasında dorukk noktasına ulaştı

Ekber: ilk yıllar

Ekber'in tahta çıkışını izleyen ilk dört yıl vekil konumunda olan Bayram Han adlı bir Şii Müslüman soylusu, pratikte iktidarın esas sahibiydi. Yeni yönetimin üstesinden gelmesi gereken acil sorun, Şir Şah Sur'un mirasçılarının başlattığı direniş oldu. Ekber'i yanına alan Bayram Han, Delhi'nin hemen dışındaki Panipat'da, Hintli komutan Hemu'nun önderliğindeki sayıca üstün kuvvete rağmen Hint-Türk ordusunu başarıya taşıdı. Daha sonra Hint-Türk ordusu sırasıyla Pencap'a, Racputana'ya (bugünkü Racastan) ve doğudan Bihar'a girdi. 1558 yılına gelindiğinde Ekber, Lahor, Delhi, Agra ve Caunpur arasında kalan bölgeyi denetimi altına almayı başarmıştı. Böylece Kuzey Hindistan'ın askeri ve siyasi can damarı ve önemli tarım ve ticaret merkezi olan bu topraklar Hint-Türk imparatorluğuna katılmış oldu.

1560 yılında Bayram Han'ın iktidardan düşmesiyle Ekber iyice güçlendi; saray politikasının kısır hizip çatışmalarından kendini sıyırarak iktidarın tam anlamıyla sahibi oldu. Başbakanlık makamını lağveden Ekber, devlet yönetimini maliye, askeriye, içişleri ve din işleri olmak üzere dört ana bölüme ayırdı. Böylelikle halkın yönetimi üzerinde stratejik bir denetim imkanı sağlarken kendi otoritesine tehdit oluşturabilecek bir rakibin güçlenme ihtimalini de ortadan kaldırmış oldu.

Bundan sonra Ekber, karargâhını koruyan ve imparatorluğun sınırlarını genişleten ordularını sürekli savaş halinde tutarak, düzenli diplomatik ve siyasi faaliyetler sürdürerek ve benzeri görülmemiş bir idari reformlar dizisini hayata geçirerek iktidarını güçlendirdi. Topraklarının verimliliğini ölçmek için bir araştırma başlattı: tarlalar, köyler sayıldı, bunlar gruplara, mahallelere ve bölgelere ayrıldı. Elde edilen bilgilerin dikkatle kayda geçirilmesiyle günlük idari işler bir düzene oturdu. Periyodik vergi toplama ve adaleti sağlama ile ilgili işler kolaylaştı.

Zenginliği her an değişebilir bir durumda olan ve askeri akınlarının sürekli ve başarılı olmasına dayanan bu devlet kurumunu ayakta tutmak zorunda olan Ekber, askerlerden ve toprak sahibi sınıflardan destek almak zorundaydı. Hümayun, tümü Hindistan'ın dışından olan 51 subaylık bir kadroyla sürgünden geri dönmüştü. Bunların arasında 27 üst rütbeli Çağatay ve Özbek subay, 16 tane de İranlı Şii vardı. Ekber sarayda görevli soylu sayısını sürekli artırarak, iktidarının 25. yılında bu sayıyı 222'ye çıkartmıştı. Hizmetindeki adamlar arasında, her ne kadar kan bağı iddiasıyla ortaya çıkanlar olsa da Orta Asya kökenlilerin sayısını giderek azalttı. 1560 yılında bir grup Özbek soylusu Ekber'e karşı direniş başlattı. Bu kişilerin, Ekber'in akın ve talan geleneğinden gitgide uzaklaşan yeni yönetim biçiminden memnun olmadıklarını söylemek için yeterli nedenleri vardı. Özellikle Ekber'in uygulamaya başladığı merkezileştirme sonucu eşitler arasında birinci olma özelliklerini artık kaybediyor olmaktan, yani step yaşamında yeşertilen yoldaşça eşitlik ilkesinin yokolmasından rahatsızlık duyuyorlardı.

Ekber, Orta Asyalılarla dengeyi sağlamak için devlet hizmetine yetenekli İranlıları çekmeye başladı. 1580 yılında Hint-Türk devletinin kilit noktalarında 48 Or-

Üstte Bu sıradışı ve saray geleneklerine uymayan karakalem çalışmanın arkasında Farsça, "İmparator Ekber" yazıyor ve genellikle çağdaş bir portre olarak nitelendiriliyor. Oysa ki çizimin tarzı, özellikle ressamın sağlamış olduğu doğalcı etki, resmin Ekber'in ölümünden sonra, 17. yüzyılın epeyce sonlarına doğru yapıldığı izlenimi uyandırıyor ve birçok bilim adamı bu resmin, imparatorun gerçek portresi olup olmadığı konusunda şüphelerini belirtiyorlar.

Üstte Bir zamanlar, Ekber'e meydan okuyan en cesur Racput liderlerinden biri olan Mevar Ranası'nın başkenti olan Çitor'un hemen dışındaki kalesi. 1567 yılının Eylül ayında Ekber, 200 metre yüksekliktе ve içinde 5000 askerin barındığı bir garnizon durumunda olan Çitor kalesini kuşatmıştı. Hint-Türklerin ilk saldırılarına ağır kayıplar vererek de olsa karşı koyulabilmiş, ancak 22 Şubat 1568 gecesi Ekber kuvvetlerinin top ateşi kale duvarlarının birkaç yerden delmeyi başarmıştı. Ekber, kale komutanı Cemal'i kendi tüfeğiyle öldürmüştü. Bu durumda, kuşatma altındaki Racputların moralleri çok bozulmuştu; ertesi gün Çitor garnizonunun askerleri savaşarak ölmeye hazırlanırlarken, önce ailelerini öldürmeye başladılar. Gerçekten de kaleyi koruyan tüm askerler, göğüs göğüse çarpışarak öldüler. Ekber kaleyi yıktı ve kale o günden sonra kaderine terkedildi. Rana, ölümüne kadar daha dört yıl başta kaldıysa da, Çitor'un ve bir sonraki yıl Ranthambor kalesinin yıkılması Racputların, Hint-Türk güçlerine askeri alanda karşı koyma yeteneğini büyük ölçüde hayal kırıklığına uğratmış oldu.

ta Asya beyine karşılık 47 İranlı bulunuyordu. Bundan daha da önemlisi Ekber, 13. yüzyılda kuzey Hindistan'a gelip yerleşen ve aslen Iraklı maceraperestlerden oluşan Barahalı Seyyidler gibi Müslüman savaşçıların bir kısmını da sarayında topladı. Delhi Sultanlığı zamanında aşağılanmış olan bu gruplar şimdi büyüyen Hint-Türk devleti içinde geniş iş imkânları buluyorlardı. Ekber'in yanına alınadığı tek Müslüman grup, toprakları Himalaya eteklerinde Kabil'den Dekkan'a uzanan ve Hint-Türk imparatorluğu sınırlarında sürekli çıbanbaşı olan Afgan beyleriydi. Ayrıca dedeleri Delhi Sultanlığı saraylarında hizmet etmiş diğer gruplar da yönetime alınmamıştı. Bunlar ya öldürülmüş, ya önemsiz mevkilere indirilmiş ya da sınırlardaki verimsiz topraklarda yaşamaya mahkûm edilmişlerdi.

Racputlarla ittifak

Ekber, imparatorluğun bünyesine, Lodilerin yönetiminden uzaklaştırdığı bazı Hintli savaşçıları da çekme yollarını bulmuştu. Bunların içinde en önemli grubu Racputlar oluşturur. Gerçekten de Ekber bu tutucu Hintli savaşçılarla imparatorluğun batı kanadında ittifak yoluna gitmeseydi, Hint-Türk imparatorluğunu kurmayı başaramayabilirdi. Racputlarla anlaşmayı seçerek dönemin en iyi askerlerini ordusuna katmakla kalmadı, aynı zamanda çok hassas olan sınırlarda çıkabilecek sorunları en azından bir süre için önlemiş oldu.

16. yüzyılda Aravalli tepelerinin çorak toprakları, birbirinden son derece bağımsız birimleri içinde barındırıyordu. İletişimin binbir zorlukla gerçekleştiği bu bölgede Kuzey Hindistan'ı Gucarat'a ve batı sahiline bağlayan önemli askeri ve ticari yollara tepeden bakan, ele geçirilmesi neredeyse imkânsız kaleler ve sulama alanları mevcuttu. Yörenin küçük yerleşim birimlerini belli başlı aileler yönetiyordu ve bunlar çoğunlukla birbirleriyle savaş halindeydiler. İçlerinde daha hırslı olan Racput soyluları geniş siyasi örgütleri birleştirmeye çalışıyor, bazen de kuzeydeki zengin topraklara akınlar düzenliyorlardı. Toprakları üzerinden mal ve insan taşımak isteyenlere de büyük zorluklar çıkarıyorlardı. Ayrıca Racput kaleleri kuzeyden akan siyasi ayrımcılar için birer sığınak oluşturuyordu. Racput soylularıyla bir tür uzlaşmaya gitmeksizin hiçbir yönetim kendisini Ganj ovasında tam bir güvenlik içinde hissedemezdi.

Ekber'in bunlara karşı izlediği politika, basit anlaşmaların ya da dayatmacılığın ötesindeydi. İlk karşılaşmalar bazıları çok kanlı geçen savaşlar biçiminde oldu. Örneğin, 1567 ve 1568'de Ekber, Mevar Ranası Uday Singh Sisodia'ya cihad açtı. Çitor kalesinin düşmesi ve Udaypur'un zaptı sırasında Hint-Türk ordusu yaklaşık 25.000 kişiyi öldürdü. Racput kalelerini yerle bir edecek güçte olduğunu düşmanına kanıtlayan Ekber, daha sonra diplomatik temaslara başlayarak Racputlara Hint-Türk devletine katılma önerisinde bulundu. Tek tek racalar ve beylere (ki bunların da otoritesi zaman zaman akrabaları ve komşuları tarafından tehdit ediliyordu) kendi akrabalarının ve kendi soylarından gelme askerlerin başında Hint-Türk ordusuna hizmet etme

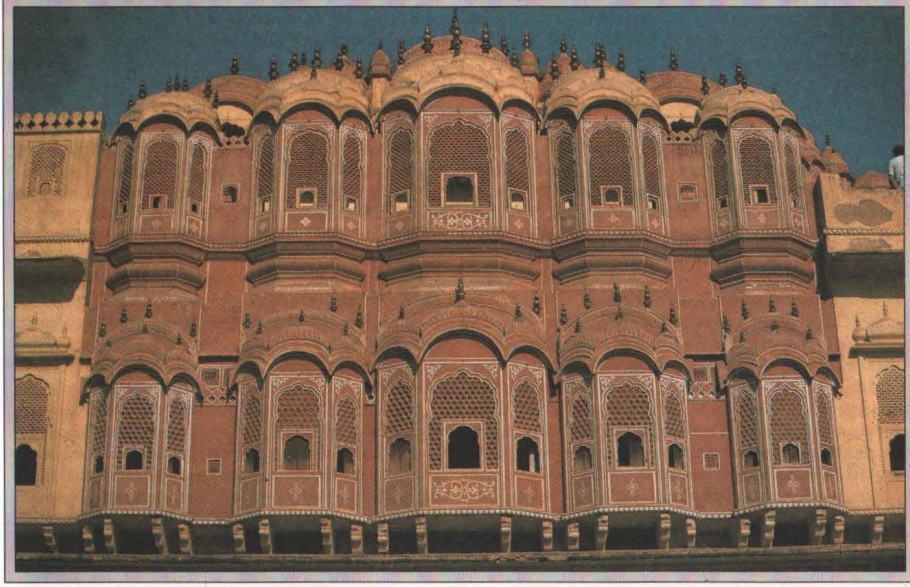
Racput Sarayları

Altta soldan Racput ileri gelenleri, tıpkı Hint-Türk beyleri gibi, kendilerinden daha aşağı statüdeki olanların üzerindeki otoritelerini kanıtlamak için sık sık onları *derbar*'a çağırırlardı; bu minyatürde, "ikinci dereceden" bir Racput yönetici, erkânıyla birlikte görülüyor (yaklaşık 1790 yıllarında Acmir yöresinden

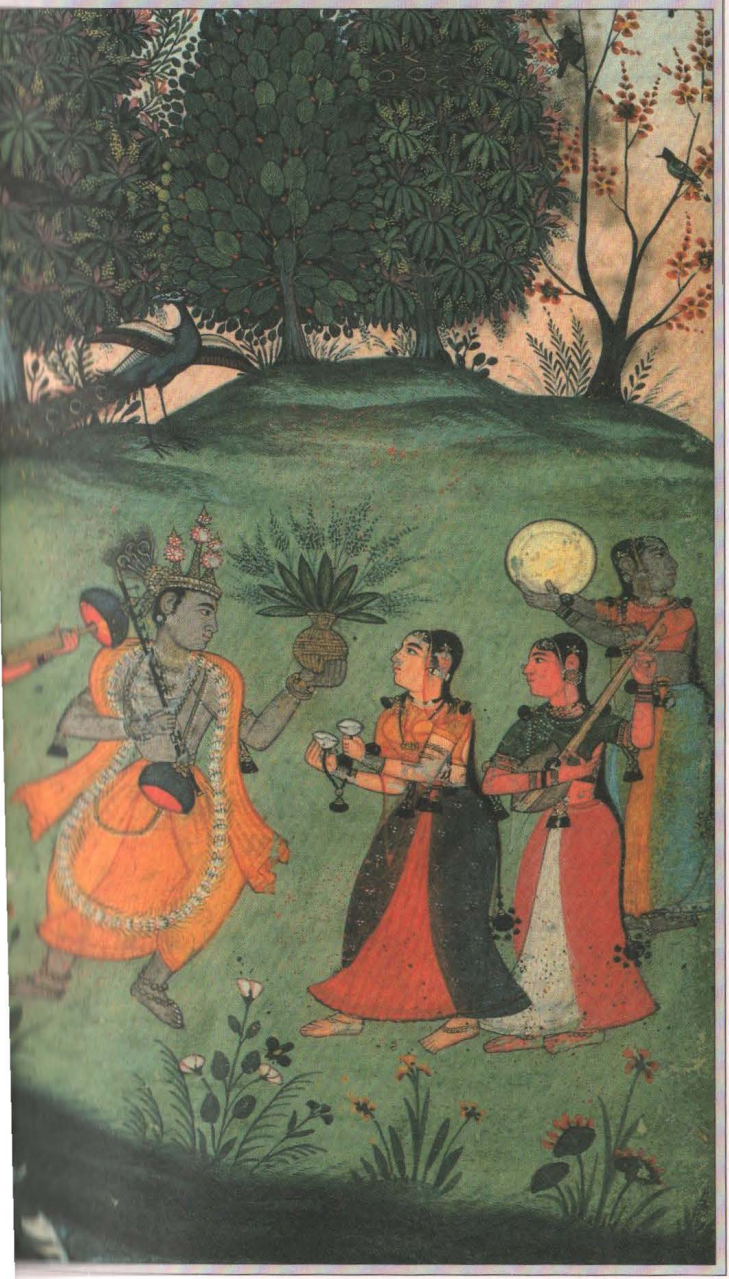
Racputlar, Kuzey Hindistan'da Türk- Moğol soyundan olmayıp da Hint-Türk imparatorluğuna kabul edilmiş az sayıdaki gruptan biridir. Bu durum, birçok Racput ileri geleninin Hint-Türk ordusu ve kamu yönetiminde yükselebilmesine olanak sağlamıştır. Hint-Türklere görünüşte hep hizmet verme konumunda olan Racput ailelerinden bir kısmı, sarayla kurdukları yakın ilişkilerinden yararlanarak Orta ve Batı Hindistan'da, yarı- özerk toplumlar oluşturmuşlardır. Bu-ralarda, Moğol ve Moğol-dışı estetik biçimlerin bir arada kullanıldığı saraylar kurmuşlardır. "Racput" sözcüğü her ne kadar, Sanskritçe ***racaputra***, yani "kralın oğlu" anlamına geliyor ve belli ki, Racputların kral soyundan geldiklerine olan inançlarının bir yansıması olarak kullanılıyorsa da, bir Racputun statüsünü belirlemek için soy ağacına pek bakılmıyordu. 16. yüzyıl öncelerinde "Racput" sıfatı, kişinin bio-genetik kökenine bakılmaksızın, askeri hizmet ve evlenme yoluyla çevresiyle geniş ilişkiler ağı kurarak kişisel becerisiyle toplumda kendine bir yer edinenlere verilebiliyordu. Ancak Hint-Türk döneminde, imparatorluğun kendilerine sunduğu fırsatları iyi değerlendiren yüksek tabakaya mensup Racputlar, yeni elde ettikleri mevkileri sağlamlaştırmak için payeler kullanmaya başladılar. Bu süreçte, daha başarılı olan soylar, toplumsal statülerini meşru göstermek için nesep ve akrabalık sözlerini daha fazla telaffuz ettiler. 19. yüzyılın sonlarında İngilizler, Racputları, "askeri bir ırk, ya da kast" olarak sınıflandırarak bu eğilimi daha sağlam temellere oturttular ve böylece de, Racputların savaşçılıklarıyla belirlenen kimliklerini, biyolojik kalıtım kurallarına bağlamış oldular.

alınma bir resim). *Derbar*'larda hem resmi işler hem de daha eğlenceli konular görüşülmesine rağmen, esas amaç hükümdarın tebası üzerinde otoritesini sağlamak, böylelikle toprakların birliğini teyid etmekti. Bu, mimaride de yansımasını bulmuştu. Örnek olarak, 1799 yılında Caypurlu Maharaja Pratap Singh tarafından yaptırılan, tevkalade süslü *Hava Mahal*'ya da "Rüzgarların Sarayı"nı gösterebiliriz. *(altta solda)* Caypur'un en işlek caddelerinden birinin üzerinde yer alan bu saltanat ikâmetgâhındaki süslemeler, burada yaşayan hanedanın zenginlik, canlılık ve enerjiye doymuş bir mevcudiyeti patlamasının görsel ifadesidir. Aynı şekilde, Racput yöneticilerinin himayesindeki resim okulları, baharın gelişinin kutlanmasını anlatan aşağıdaki Vasanta raga resminde olduğu gibi canlı, bolluğu çağrıştıran, süslü tarzları tercih ediyorlardı.

önerisini götürdü. Buna karşılık ata topraklarının mülkiyetini ellerinde tutabilecekler, Hint-Türk beyi olmanın ücreti olarak ellerinde bulundurdukları araziler vergi dışı tutulacaktı. Bu haklar Hintli komutanların yerel yetkilerini genişletiyor, onları kendi kandaşları üzerinde farklı bir konuma yükseltiyordu.

Hint-Türkler ayrıca, Racputların kendi inanç ve adetlerini korumalarına izin vermişlerdi, özellikle Hintli savaşçı olarak şereflerine saygı duyuluyordu. Hint-Türk sarayına hizmet eden Racput komutanlara daha fazla güç ve servet edinme imkânı doğmuştu. Her iki taraf da bu işten kazançlı çıkıyordu: imparator kendisine bağlı binlerce asker kazanırken, aynı zamanda Hintli unsurlar öncülüğündeki Hint-Türk devleti karşıtı bir koalisyonun oluşum ihtimalini de azaltmış oluyordu. Racput komutanları da toprak ve halkları üzerindeki hâkimiyetlerini sağlamlaştırmak için Hint-Türklerin siyasi desteğine güveniyorlardı. Ülke dışındaki hizmetleri ise bu bölgeye yeni zenginlikler katmak için bir araç olarak kullanılıyordu. Çoğu kez de bu karşılıklı ittifak bir Racput prensesinin Hint-Türk sarayına gelin gelmesiyle perçinleniyordu. 16. yüzyılın sonlarından başlayarak sanat ve mimarideki Hintli ve Müslüman unsurların içiçe geçmesi, bu işbirliğinin daha yıllarca sürecek mirasının bir göstergesidir.

Askeri elit

Ekber, çeşitli sosyal katmanlardan da gelseler, başarılı bir soylular zümresi yaratmayı başarmıştı. Bunların statülerini ve aldıkları maaşı belirlemek imparatorun tasarrufundaydı. Ekber istediğinin rütbesini yükseltiyor ya da indiriyordu. Hiçbir sıfat ve unvan babadan oğula geçmiyordu. Ekber'in elit zümresi, yönettiği askeri birliğin büyüklüğüne göre belirlenen bir sayısal rütbeye *(zat)* bağlı olarak kişisel statüsünü kazanabiliyordu. Bu birliğin büyüklüğü, 20 ila 5000'i aşkın bir asker sayısı arasında değişebiliyordu. Soylular, maaş olarak ve harcamalarını karşılamak üzere toprak gelirini alıyor olsalar bile, bu onları doğal bir toprak sahibi konumuna yükseltmiyordu. Toprak gelirleri ayrıca hesaplanıyor, muhasebe defterleri, atanmış devlet memurları tarafından denetleniyordu. Soyluların yaşamlarını sürdürebilmeleri için gerekli olan toprak parçası imparator tarafından dağıtılıyordu ve 16. yüzyılda bu topraklar, sahibi ile gelirini sağlayan toprak parçası arasında fazla yakın bir ilişkinin kurulmasını önlemek amacıyla sürekli değiştiriliyordu. Soylunun rütbesi ile hazır bulundurması gereken asker sayısı arasında her zaman doğru bir oranlı yoktu; ancak, 1590'larda bir soylunun zat rütbesine ikinci bir sayısal rütbe eklenmişti: *suvar*. Bu, soylunun bakıp beslemesi gereken bir ağır süvari birliği daha demekti ve bunun karşılığı da ek bir maaştı.

1595 yılındaki soylular ve diğer devlet memurlarının sayılarını gösteren kayıtlara göre Ekber'in hükümdarlığının sonunda askeri ve hizmetli elit zümre, çeşitli kökenlerden gelen 1823 bey ve bunlara bağlı 141.000 ağır süvariden oluşuyordu. Bu grubun yönetim için taşıdığı önem yalnızca askeri alanla sınırlı kalmıyordu. Bu beyler ülkenin her yanında sarayın sosyal yaşamına öykünen evler yapmışlar, aileler kurmuşlar, Hint-Türk devleti ideolojisinin alt katmanlara taşınmasında yardımcı olmuşlardır. Ayrıca bu ayrıcalıklı zümre ve kıdemli devlet memurları, Kuzey Hindistan'daki küçük kasaba ve şehirlerde ekonomik faaliyeti canlandırmış, yeni binaların yapımı için para harcamış ve sanatın gelişmesi için mesenlik yapmıştır.

Dinin yaşanma biçimleri

16. yüzyılın ortalarına kadar Kuzey Hindistan'ın büyük bir kısmında İslâm'ın kalıcı varlığı herkesçe kabul edilmiş bir olguydu. Müslüman nüfus toplam nüfusun yaklaşık yüzde beşini oluşturuyor, Müslümanlar ülkedeki önemli siyasi ve ekonomik mevkileri ellerinde bulunduruyorlardı. Ne var ki, Müslüman din adamlarının ve vaizlerin tüm İslâm'ı yayma çabalarına ve bu çabaların askeri ve siyasi yetkililer tarafından desteklenmesine rağmen, Ganj ovasının halkları ezici çoğunlukla Hindu idi. Şüphesiz bu durumun en belirgin nedenlerinden biri, yüzyıllarca Müslüman egemenliği altında yaşamış olan Hinduların, ibadet biçimlerinde Müslümanlara bir çeşit uyum sağlamaları yani büyük tapınaklarda açıkça toplu ibadet yerine daha sessiz, daha kişiyle Tanrısı arasında gerçekleşen, kişisel imana dayalı Bhakti türünde sakin tapınma biçimlerini benimsemiş olmalarıdır. Elbette ki Hintli Müslümanlar da İslâm'ın zengin mirasının çeşitliliğinden kalkarak, bu altkıtada kuşaklar boyu birlikte yaşadıkları için diğer dinlere ve kültürlere uyum sağlamışlardı. Hindu ve İslâm mistikleri, din alimleri ve hocalar büyük dinler arasında ortak noktalar bulma çabasındaydılar. 15. yüzyılın büyük Müslüman mistik şairi Varanasili (Benares) Kabir, Hinduizm ve İslâm'ın tek Tanrı altında birleşmesini öneriyor, Bhakti geleneğine bağlı bazı şair- din büyükleri de ibadetlerinde Hinduizm'in ve İslâm'ın bazı unsurlarını birleştiriyor, her iki dinin de katı formelciliğini reddediyorlardı. Her iki dinin de ileri gelenleri ibadetlerinin çok farklı olmadığı görüşündeydiler. Pencap'ta Sihizm'in kurucusu Guru Nanak (1469-1539) niyetinin Hinduizm ile İslâm'ı birleştiren bir sentez kurmak olduğunu söylüyordu. Köylerde, küçük kasabalarda, insanların birarada yaşadığı kırsal bölgelerde adetler, törenler, inançlar aynı potada eriyordu. Tapınak ve kutsal mekânlar ortaklaşa kullanılıyor, çiçek hastalığı tanrısı Sitla gibi korkutucu köy Tanrılarına hem Hindular hem Müslümanlar tapınıyor, yerel festivaller ortak düzenleniyordu.

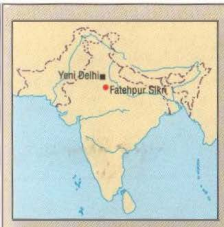
16. yüzyıla gelindiğinde, kültürel ve dini birçok faaliyetin birarada gerçekleşmesine imkân veren uygulamalar şüphesiz bu imkânı Ekber'in zamanına göre fazla hoşgörülü ve açık sayılabilecek devlet idaresine borçluydular. Yine de Moğol imparatorunun önünde oldukça önemli bir siyasi sorun, çözüm bekliyordu. Rejime meşruiyet kazandırmak için güçlü ve etkili dini çevrelerin desteğine ihtiyacı vardı. Ancak Müslümanlar arasında bile ortodoks İslâm'ın ne olduğu konusunda teolojik görüşler çok çeşitliydi. Ayrıca Ekber, geniş gayri- müslim tebasını ayrımcılık ve başkaldırı yönünde tahrik etmeksizin İslâm'ı, İslâmî yasaları ve güçlü kurumlarını destekleyen iyi bir Müslüman lider olarak konumunu nasıl korumalıydı? Ekber bu sorunu başta katı Müslüman tavrını öne çıkararak, mahkeme karşısında değişik İslâmî çıkarları dengeleyerek çözmeye çalıştı. Daha sonra siyasi konumunu sağlamlaştırıp, kendi dini görüşleri olgunlaştıkça, tüm tebasını daha eşit koşullara bağlayan yepyeni bir imparatorluk ideolojisi geliştirmesine olanak sağlayan reformlara yöneldi.

Ekber ilk iş olarak kendisinden İslâm yasalarını en katı biçimde uygulamasını bekleyen Müslüman liderlere karşı siyasi otoritesini dayattı. 1563 yılında, festivallere katılmak üzere festival yörelerine gelen Hindu hacılardan alınan vergiyi kaldırdı. Hindulara tapınaklarını onarma, hatta yıkıp yerine yenisini yapma izni verdi. Kendisinden şeriatı katı bir şekilde yorumlamasını bekleyenlere cevabı ise daha radikaldi: Zorla Müslümanlaştırılmış olanların dinlerine dönmelerine izin verdi ve İslâm'da din değiştirenler için öngörülen ölüm cezasını kaldırdı. Bunlara ek olarak, savaş tutsaklarının köleleştirilmesini, gayrı-müslim kölelerin kendi rızaları alınmaksızın zorla Müslüman yapılmasını yasakladı.

Bu kararları izleyen ve 1579 yılında yapılan daha köklü değişikliklerden biri de, Müslüman yöneticiler tarafından hoşgörüyle korunan ve yasada müşteri grupları diye bilinen gayrı-müslimlerden alınan *cizye*'nin kaldırılması oldu. Bunun neredeyse tüm Hindu topluluğu üzerinde direkt etkisi vardı çünkü *cizye*'nin kaldırılması, Müslümanlarla gayrı-müslimler arasında eşitsizliğe dayalı ayrımın kalkması anlamına geliyordu. Bu bölgelerde Ekber'in politikası ortodoks Müslümanlar tarafından acı bir kırgınlıkla izleniyordu. Ekber ayrıca, emrindeki Racput soylularını memnun eden bir karar alıyor ve Divali gibi önemli bir Hindu festivalinin sara-

Altta Yaklaşık 1590 yıllarına ait, *Ekbernâme*'den alınma bu resimde Ekber atının üzerinde, iki Pencaplı Hindu tarikatının savaşmalarını seyrediyor. Ekber'in askerleri düzeni sağlamaya çalışırlarken hükümdarın, dinsel anlaşmazlıklara müdahale etme hakkı olduğunu, ve hakemlik yapıp, gerekirse de zor kullanabileceğini vurguluyorlar. Resim, kendi de bir Hindu olan (Ekber'in zamanında ressamların çoğu Hindu idi) Basawan tarafından yapılmıştır. Ekber'in biyografisini yazan Ebul Fazıl, sarayın ressamları arasında Basawan'ı dördüncü sıraya yerleştirmiş ve onun için "şekillerin çiziminde, renklerin dağılımında, portre resminde ve daha birçok alanda çok mükemmel çalışmalar ortaya koymuştur..." demişti.

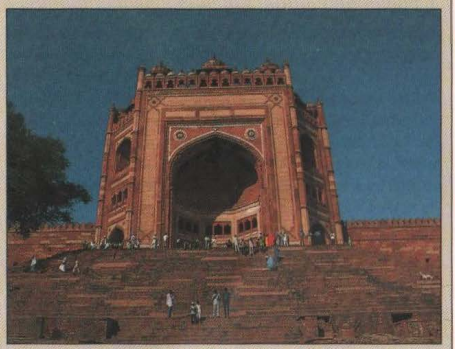
Fatehpur Sikri

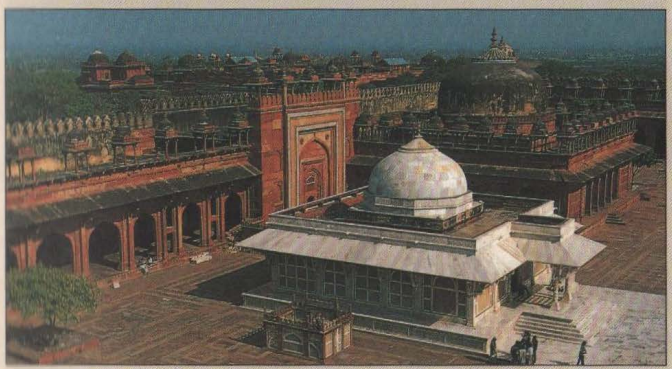
Altta Fatehpur Sikri'nin en çarpıcı yapılarından biri, Şeyh Selim Çişti'nin mermer kabridir. Müslüman tarikatlarından en popüleri olan Çişti tarikatının lideri olan Selim'in, Sikri köyünde bir tekkesi bulunuyordu. Ekber başkentini buraya taşıdığında, Kuzey Hindistan'ın çeşitli stratejik noktalarında önemli hac ve ibadet merkezleri olan bu güçlü dini tarikatla kendi yönetimini bir şekilde bir araya getirmek istemişti.

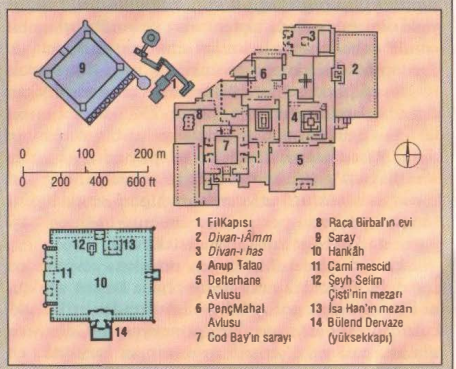
Hint-Türk iktidarının en güçlü olduğu dönemde başkent, imparatorluğun yayıldığı alanlara daha yakın olma kaygısıyla sürekli yer değiştiriyordu. Aslına bakılırsa bu dönemin büyük bölümünde imparatorluğun yönetim merkezi, seyyar çadır-şehirdi (sarayları, pazar yerleri ve saray darphanesiyle tam anlamıyla bir kentti burası). Yine de, başkentler zaman zaman Delhi, Lahor, Agra ve Fatehpur Sikri gibi yerleşim yerlerinde kurulduklarında, Hint-Türkler anıtsal mimariye bir merak duymaya başladılar. Ekber'in 1570 yılında başkent olarak Fatehpur Sikri'yi seçmesi şaşırtıcıydı çünkü burada daha önce kentsel yerleşim olmamıştı. Şehir, 15 yıl içinde yoktan var edilmişti; ama Ekber Afganistan'daki huzursuzluğu sona erdirmek için yönetimi Lahor'a taşıyınca, Fatehpur Sikri kısa sürede terkedildi.

Altta Şeyh Selim Çişti'nin mezarının içinde bulunduğu, *Hankâh*'ın güney duvarıyla Cami Mescit'in ortasında, muazzam kapı Bülend Derväze (yüksek kapı) yer alır. Bu kapı muhtemelen, başkentin Fatehpur Sikri ("Zafer Şehri") adını aldığı, Ekber'in 1573 Gücarat zaferini kutlamak amacıyla inşa edilmiştir.

En altta Ekber'in başkentinde ibadet merkezi, hükümet binalarının - Divan-ı Âmm (genel kabul salonu) ve Divan-ı Has'ın (özel kabul salonu)- imparatorun ikâmetgahı olarak kullanılan pavyonlarla, sarayın, atölyelerin ve soylulara ait evlerin hemen yanında bulunuyordu.

yında kutlanmasını emrediyordu. Kökleri İslâm'da olduğu kadar Hinduizm'de de var olan yardım dağıtmaya ilişkin töreleri sürdürüyor, Müslüman olmayanların davalarına da destek oluyordu.

Ekber başka dinlere ve inançlara gösterdiği hoşgörüyle birlikte gayet inançlı bir Müslüman kimliğine sahipti. Yeni başkent Fatehpur Sikri'nin tam ortasında 1571 yılında ölen ve ve geniş kitleler tarafından saygıyla anılan sufi din alimi Şeyh Selim Çişti'nin mezarı bulunmaktaydı. Ekber açık ibadetini kurallara uygun biçimde yapıyor, örneğin caminin yerlerini süpürüyor, gazi ya da imparatorluğun baş kadısı olarak anılan Şeyh Abdül Nebi'nin vesayeti altında imamlık yapıyordu. Dindarlığını, Racput bölgesi girişinde stratejik konumdaki Acmir'de bulunan ve bir başka sufi büyüğü olan Muiniddin Çişti'nin (ö. 1236) mezarına, Fatehpur Sikri'den çıkıp yürüye yürüye gerçekleştirdiği düzenli hac ziyaretleriyle kanıtlıyordu. Sofuluğu ve laik siyasi iktidarı reddetmesiyle bilinen sufi büyüklerinin bağlı olduğu Çişti tarikatını seçen Ekber, kendisini sufi inancının en geniş ve en popüler biçimiyle aynı çizgide görüyordu. Ekber'in, Orta Asya'nın Timurlara ait topraklarında ortaya çıkan ve daha katı, daha ortodoks bir tarikat olan Nakşibendi tarikatına -ki ailesi uzun yıllardır bu tarikata bağlıydı- yakınlık duymaması çok önemli bir olaydı. 1574'te Hint-Türk devletinin Gucarat'ı ele geçirip batı kıyılarını denetlemeye başlamasıyla Arabistan'ın kutsal kentlerine ulaşma imkânı doğmuş, Mekke ve Medine'ye her yıl yapılan hac seferlerini bizzat Ekber düzenlemiş ve bu yolculukların tüm masraflarını saray karşılamıştır. Agra'dan 1576 yılında kutsal topraklara gitmek üzere yola çıkan ilk hac grubunda Ekber'in halası Salime Sultan Begüm ve beraberinde soylu zümreden sarayllı hanımlar yer alıyordu.

Olgunluk yılları boyunca Ekber dini tartışmaların yapılmasını teşvik etmiş, Hindu kutsal kitaplarının Farsçaya tercüme edilmesi işine önayak olarak sarayında yaşayanların kendi dininde eğitim almaları için çaba harcamıştır. 1575 yılında din ve teoloji konularının rahatça tartışılabilmesi için Fatehpur Sikri'de büyük bir salon yaptırmıştı. Bu tartışmalar ilk başlarda yalnızca Müslümanlar arasında olurken 1579 yılından sonra tartışmacılar arasında Caynacılar, Hindular ve Parsiler de yer alıyordu. 1580 yılında iki Cizvit papaz, Peder Aquaviva ve Peder Antonio Monseratte, Ekber ve arkadaşlarına Hıristiyanlığı anlatmak amacıyla (yüzyılın

başından bu yana bir Portekiz yerleşim bölgesi olan) Goa'dan saraya davet edilmişlerdi.

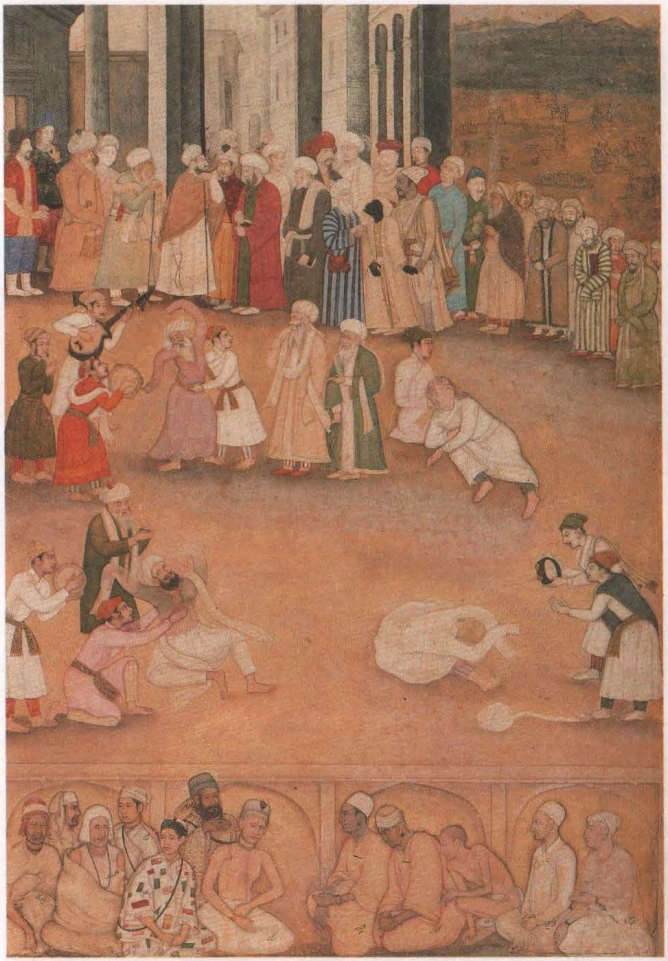
Ekber ve Ortodoks İslam

Ekber'in dini konularda görünürdeki bu açık fikirliliği, gayri-müslimlere olan hoşgörüsü, Hindulara ve Müslüman olmayan diğer din mensuplarına ayrımcı davranmayı reddetmesi onu kaçınılmaz olarak, İslâm hukukunun koruyucuları olan ulema ile karşı karşıya getirmişti. Ulema hükümdarın iyi bir mü'min gibi davranmasını istiyor, cami, medrese ve diğer hayır kurumlarının korunması ve hac ziyaretlerinin gerçekleştirilmesi için devlet fonu ayrılmasını talep ediyordu. Din, devlet dokusunun zorunlu bir parçası olarak kabul ediliyordu. Ekber'in savaşmak ve asillerin aktif desteğini elinde tutmak kadar önemli bir görevi de devletin dini kurumlarını incelemek, yönetmek ve denetlemek için politikalar üretmekti. Saraya hâkim olmak için birbirleriyle rakebet halinde olan Müslüman din adamlarının aralarındaki ayrılığı kullanarak dengeyi korumaya çalışan Ekber, daha sonra kişisel tercihini kullanıyordu. Ekber 1570'lerde, din adamlarına ve dini kurumlara vergi dışı tutulmuş toprakların dağıtımı imkânını araştırmaya başladı. İncelemeleri sonunda gördü ki yardım amacıyla yapılmış olan çoğu bağış kötüye kullanılmakta, bağışlar yasal olmayan yollarla toplanmakta ve bunlar haksız biçimde babadan oğula intikal etmekteydi. Özellikle Pencap bölgesinde epeyce miktarda vergi dışı bırakılmış toprak, Lodi ve Sur hükümdarları tarafından Afgan din adamlarına dağıtılmıştı. Ekber, 1578'de dini amaçlar için dağıtılmış tüm toprakları genel bir incelemeye alarak hakedilmeyen toprakları sahiplerinden geri aldı. Kan bağıyla geçen miras hakkını yasakladı, bağışları toprağın büyüklüğüne ve miktarına göre sınırladı. Ortodoks dincilerin pek hoşlanmamasına rağmen bazı gayrı-müslim bilge kişilere de destek verdi.

Ekber dar kafalı Müslüman ortodoks çevrelerden tutarlı bir biçimde uzak kalmaya, buna karşılık ağırlığını liberal ve açık görüşlü din bilginlerinden ve hukukçulardan yana koymaya özen gösteriyordu. Çoğu sofu din adamına göre şeriatın uygulanması karşısında en büyük engeli İslâm'ın içinde yer aldığını söyleyen bazı kesimler oluşturuyordu. Sufilerin büyük kısmı ve diğer mistikler şaibe altındaydı ve elbette ki Şii Müslümanlar, (ister İran kanadından olsunlar, isterse Gucarat'ın sahil şeridindeki İsmaili tarikatı mensubu olsunlar: tüm Şiiler) bu grupta yer alıyordu. Daha sonra Hicrî 1000. yıl yaklaştığında, (Hicret'in 1000. yılı 27 Eylül 1592'de başlıyordu) kafir tarikatlar belirmeye başladı. Bunların içinde en tanınmış olanı 15. yüzyılın sonlarında Seyid Muhammed Caunpur tarafından kurulan Mehdevi tarikatıydı. Seyid Muhammed Caunpur, bin yıl sonra mezarından kalkıp dünyayı kurtarmak üzere mehdi olarak geleceğini vaaz ediyordu. Bu tarikatın üyeleri sofu ulema tarafından sürekli izlenip mahkûm edilseler de Gucarat'ın bir bölümünde, Sind'de ve Kuzey Hindistan'ın bazı kesimlerinde etkili oluyorlardı. Ekber, Mehdevilere karşı harekete geçmek şöyle dursun, ileri gelenlerini saraya davet ederek görüşlerini açıklamalarını ve kendilerini savunmalarını istedi.

Ekber'in dinle ilgili politikalarının ne kadarının kendi inançlarından kaynaklandığını, ne kadarının gerçek hoşgörünün gereği olduğunu, ne kadarının ise siyasi zorunlulukların dayattığı bir durum olduğunu kestirmek zordur. Yeni kurduğu devletinin sınırlarını genişletebilmek için Hindu tebasını gözetmek zorundaydı ve bunu yalnızca ayrımcı yasaları kaldırarak başaramazdı; onların anlayacağı törensel ve sembolik araçları kullanarak otoritesini sağlamlaştırmayı seçti: bu politika özellikle ordudaki önemli noktaları tutanlar ve kendisini destekleyenler açısından önemliydi. Ayrıca hukuk alanında Sünni, Şii ve diğer mistiklerin birlikte oluşu, herhangi bir İslâmcı grubun egemen durumda olmayışı, Ekber'in rakip gruplar arasında dümenini dikkatle kullanması, sözkonusu kesimler arasında gerçek bir hoşgörü ortamı yaratmasa bile, en azından silahlı bir tarafsızlığın koşullarını yerleştirmişti.

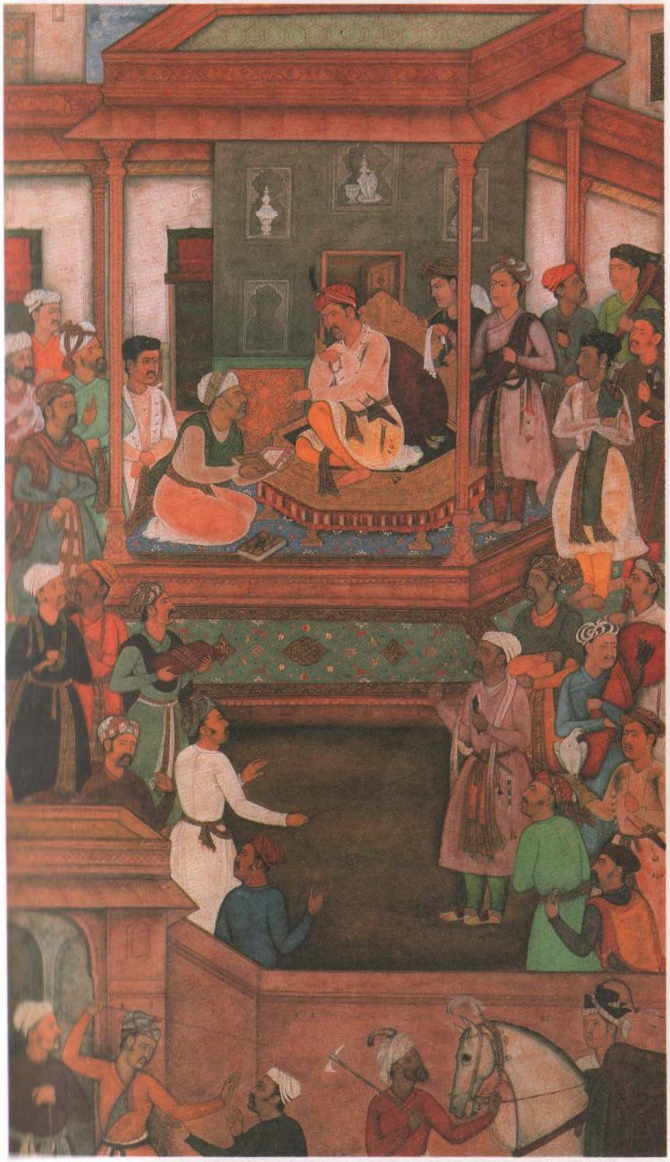
Ekber'le tutucu gruplar arasındaki önemli bir uçurum 1578 yılında aşıldı. Hükümdarın onayı olmamasına karşın Şeyh Abdül Nebi, Hz. Muhammed'e hakaret ettiği gerekçesiyle bir Brahmanı mahkemesinde ölüme mahkûm etmek konusunda ısrar ediyordu. Bir yıl sonra Ekber dini konularda kendisini tam yetkili kılarak ülkedeki tüm dini davaların ancak hükümdar kararı ile sona erdirebileceğine dair ferman çıkarttı. Yani bir davada kadılar kararsız kalırlarsa son sözü hükümdar söyleyecekti. Ferman ayrıca Ekber'i, tüm Müslü-

Üstte Bu resim, Şeyh Muinüddin Çişti'nin mezarının da bulunduğu Acmir'de, onun anısına yılda bir kez yapılan festivali anlatıyor. Sufi inancına göre, müzik, şarkı ve dans yoluyla ulaşılan kendinden geçme hali, ruhun Tanrıyla doğrudan iletişime geçtiği andır. Şah Cihan'ın en büyük oğlu Dara Şükuh tarafından yaptırıldığı ve 1650-55 yıllarına ait olduğu sanılan bu resimde, vecd içindeki Müslüman mistiklerini Hint-Türk saray erkânı seyretmektedir. Onların hemen yanında dizilmiş duran sufi şeyhlerinin oluşturdukları zincir, bir şeyhi öbürüne bağlayarak Peygamberе kadar uzanıyor. Alt tarafta, sofu olmayan o zamanın sevilen Hindu mistikleri oturmuş durumda; kendilerini Tanrıya adamaları, brahman ayinlerini ve brahman otoritesini reddetmeleri, onları Müslüman mistikleriyle ortak bir inanca yöneltmiş. Müslüman ve Hindu din adamlarını birarada gösteren bu resim, Hint sanatında tektir.

man dünyasının lideri, peygamberin cismani devamı olan halife ilan ediyordu. Ekber, ferman çıkmadan önce, devlet ricalini ve kadıları bu fermanı imzalamaları konusunda zorladı. Fermana kendi rızasıyla imza atan tek kişi saygın liberal Şeyh Mübarek'ti.

Kendilerini aşağılanmış hisseden Şeyh Abdül Nebi ve sadr (sarayın baş hocası - ayrıca Şeyh-ül islam unvanını taşıyan) Mevlana Abdullah, Ekber'in fermanı kendilerine zorla imzalatırdığını söyleyerek bir camiye sığındılar. Aynı anda doğu eyaletlerinde bazı üst düzey komutanlar arasında da isyanlar çıktı. Bunlar Bengal valisini öldürerek Ekber'in üvey kardeşi Kabil valisi Mirza Muhammed Hakim'i meşru hükümdar ilan ettiler. Caunpur'daki bir sofu kadı bütün dini bütün Müslümanları dinsiz Ekber'e karşı ayaklanmaya çağırarak isyanı körükledi. Buna karşılık Ekber Maliye Bakanı Raja Todor Mal'ı orduda denetimi sağlamak üzere Bengal ve Bihar'a gönderdi. Bu bölgelerin denetim altına alınması hemen hemen beş yıl sürdü. Kendisi ise Kabil üzerine yürüyerek üvey kardeşini tahttan indirdi. Bu iki harekât, isyana destek veren tüm kadıların ve din adamlarının şiddetle cezalandırmasıyla sonuçlandı. Ekber Agra'da Şeyh Abdül Nebi'yi ve Mevlana Abdullah'ı görevlerinden aldı ve onları 1579 yılında yola çıkan hac kervanına öncü yapmak suretiyle Mekke'ye sürgüne gönderdi.

Ekber'in dostu ve en becerikli nâzırı Ebul Fazl burada, Ekber saltanatı dönemine ait resmi hatırat niteliğinde olan *Ekbernâme*'nin birinci cildini sultana sunuyor. Ebul Fazl bunun yanısıra, 1590'larda, Hint-Türk imparatorluğunun devlet yönetiminde başvurduğu istatistiksel bilgileri, *Ayin-i Ekberi* adıyla bir eserde toplamıştır.

Hint-Türk İmparatorluğunun altın yılları

Saltanatının daha geç yıllarında Ekber ve çevresi -özellikle 1570'lerde başdanışmanı durumunda olan Ebul Fazl (ö. 1602) ve kardeşi şair Faizi (ö. 1595)- Moğol imparatorluğunun yönetilmesini salt miras ve fetihten doğan hakların ötesine taşıyarak kendi yönetim tarzlarını meşrulaştırdılar. Bu yeni ideoloji, politikada, sanatta, edebiyatta ve halka açık törenlerde ifadesini buluyordu. Ebu Fazl'ın hükümdarın hayatını anlattığı resmi yayın *Ekbernâme*'de bu görüşler açıkça ortaya konmuştu. Bu yeni ideolojideki en can alıcı unsurlardan biri, hükümdara tanınan üstünlük ve onun Tanrıya ve ana gerçekliğe herkesten daha yakın biri olarak tanımlanmasıydı. Hükümdara verilen üstün yetki ve kendisine vehmedilen bilgi, İslâm hukukunun en tanınmış büyük yorumcularından, en üst rütbeli sufi hocalardan, hatta gelmesi o çok beklenen Mehdi'den bile fazlaydı. Resimlerde bu durum Tanrı'dan Ekber'e inen bir dizi parıldayan meleğin oluşturduğu kutsal ışık huzmesi biçiminde tasvir ediliyordu ve bu dönemden sonra, nasıl ki Timurluların düşünce sisteminde cennet bahçelerinden akan ırmaklar yaşamın sürmesinin bir imgesi olarak kullanılmışsa, Ekber'i izleyen Hint-Türk hükümdarları da akıl ve erdemi, bu ışık merkezinden yayılan ışınlarda sembolleştirdiler.

1580'lerin başlarından itibaren Ekber bu ideolojiyi siyasi bir bağlama taşıdı. Çadırında ve sarayındaki sosyal yaşamı resmileştirerek adamlarıyla bu ortamda görüşmeyi şart koştu. Çok farklı köken ve kültürden gelme bu kadar çok insanı yönetmeye çalışan Ekber, bir süre sonra geleneksel İslâm öğretisinden uzaklaştı. Mekke ve Medine'ye hac seferlerini durdurdu, 1585'de başkentini Fatehpur Sikri'den Lahor'a taşıyınca da Çisti şeyhlerine bağlılığı azaldı. Yeni uygulamaya soktuğu birçok dinsel törede açıkça güneşe tapmaya başladı ve fazla et yemekten, alkolden ve cinsel ilişkiden uzak durmaya başladı. Bu tür davranışlar Hinduizm'in gündelik yaşayış tarzıyla paralellik gösteriyor, özellikle emrindeki Racput soylularının etnik özellikleriyle çakışıyordu.

Ekber artık çevresinde soylularla sınırlı dar bir kadro oluşturmaya başlamıştı. Yapılan törenlerde güneş ve ışığa tapan yeni üyeler bu yeni düzene dahil ediliyordu. Bu kişiler yaşamlarını, mallarını, dinlerini ve şereflerini hükümdarın emrine vermeye yemin ediyor, Müslümanlar ise ortodoks İslâm'la hiçbir ilişkileri olmadığını beyan eden bir belge imzalamak zorunda bırakılıyorlardı. Tören sırasında gruba kabul edilecek aday, Ekber'in önünde yere uzanarak hükümdarın ayağını kafasına koyuyordu. Bu dar gruba dahil olan kişiye özel bir türban takılıyor, boynuna ise içinde bir güneş resmiyle Ekber'in minyatürü olan bir madalyon asılıyordu. So-

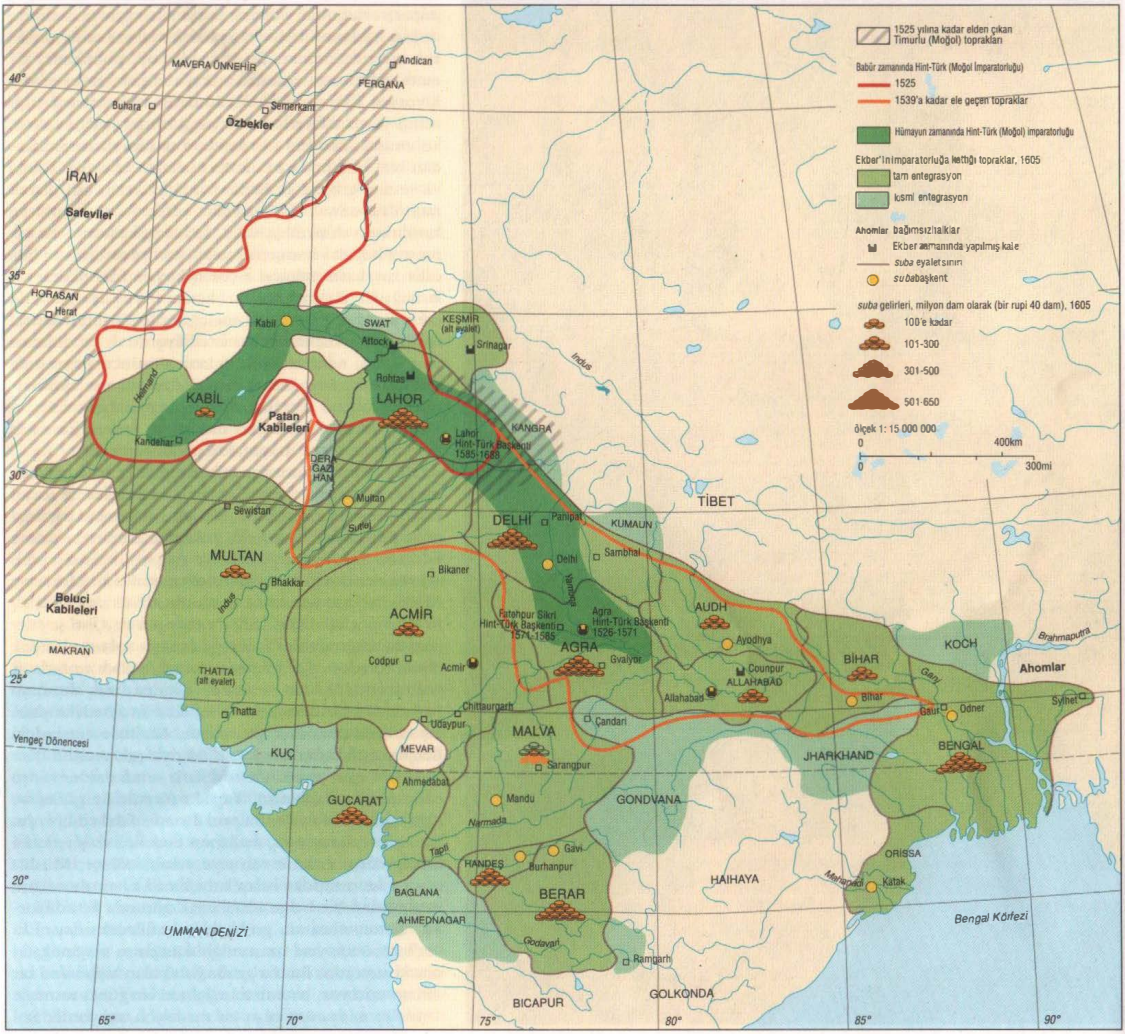
nunda Hint-Türk beylerinin büyük bir bölümü bu seçkin gruba katılmıştı. Bu uygulama, heterojen bir yapıya sahip olan soyluları asimilasyon politikasıyla bir araya getirip onların tahta olan bağlılıklarını garanti altına almak için oldukça etkili bir yoldu. Bu gelişmeler aslında kaynağını, Osmanlı sarayının yeniçeri eliti gibi toplumda saygın yer edinmiş köle-askerlerin varlığından (ki buna benzer kurumlar Orta Asya ve Hindistan'da da vardı) ya da sufi büyüğü, yani pir ile müritleri arasındaki ilişkide ortaya konduğu biçimiyle Müslüman geleneklerinden alıyordu. Buna benzer saray içi davranışlar, soyluların hükümdara boyun eğmesi gibi olgular uzun süredir İran sarayında da mevcuttu.

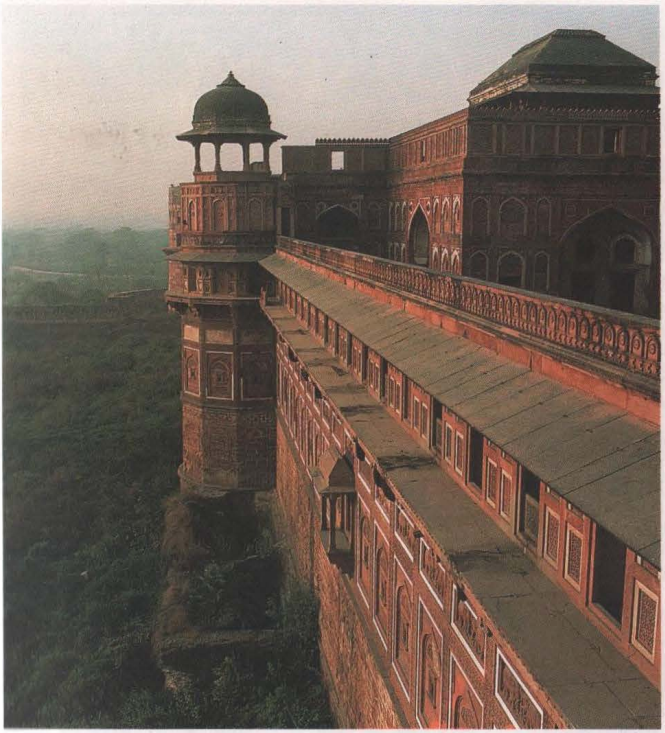
Ekber törenler sırasında soyluların sosyal ve politik rütbesini açıkça belirten resmi oturumlar düzenleyerek eski Moğol saray adetlerinden uzaklaşıyordu. Bu soylular eğer sarayda yükselmek istiyorlarsa hükümdarla iyi ilişkiler içinde olmak zorundaydılar. Resmi törenlerde imparatorun etrafında kümelenmiş bu soylular arasında statülerini belli eden hediye alışverişi olurdu. Törende bir soyluya şeref kaftanı hediye etmek onun çok gözde biri olduğuna işaret ederdi. Ekber, üzerindeki pahalı süslerle bezeli şatafatlı giysiyi bir soyluya giydirir, böylece sembolik olarak hizmetkârın vücudu sahibinin içine alınmış olurdu. Kuzey Hindistan'da at sırtında fetih felsefesiyle oradan oraya koşan Babür ve arkadaşlarından çok farklı olarak artık imparatorlukta, hükümdar olmanın kutsallığı gibi görüşler gelişmişti. Bu yeni felsefe, Hint-Türklerin çok geniş, çok bölgeli ve çoğunluğu gayrı-müslimlerden oluşan halklarını yönetmek için uygun bir monarşik düzen kurmalarına olanak sağlıyordu.

Askeri güç

Ekber, 50 yıllık hükümdarlığı süresince Kuzey Hindistan'da, Ganj ovasında kurduğu askeri üstünlük sayesin-

Ekber'in saltanatı döneminde Hint-Türk (Moğol) Hindistanı
Babür'ün istilasıyla zengin İndus-Ganj ovasında geçici bir üstünlük kuran Hint-Türkler, Hümayun zamanında bu toprakları ellerinde tutmakta zorlandılar. Hint-Türk devletinin Kuzey Hindistan'da durumunu sağlamlaştırması ve topraklarını genişletmesi, Ekber'in uzun saltanatında oldu. 1600'lere gelindiğinde, düzenli gelir getiren çok sayıda alt-eyalet kurulmuş; Hint-Türkler, kalelerden oluşan güçlü bir ağla askeri egemenliklerini kabul ettirmişlerdi. Buna rağmen, Hint-Türkler, yönetebileceklerinden çok daha geniş topraklar üzerinde, bir yere kadar da haklı nedenlerle, egemenlik iddiasında bulunuyorlardı. Girişimlerinin başarısı, aynı zamanda siyasi pragmatizmlerine de dayanıyordu.

Üstte Ekber'in 1565'te temeli atılıp 1571 yılında tamamlanan muazzam kalesi Agra, eski bir Lodi kalesinin yerine yapılmıştı. Payandalı ve mazgallı duvarları kumtaşından yapılmıştır. Muazzam bir giriş kapısının iki yanında uzanan bu kale duvarları, imparatorun heybetini ve nüfuzunu görsel olarak sergilemek amacını güdüyordu. 22 metre yüksekliğinde olan bu duvarların iç kısmında, çevresi 2.5 km. olan yarı dairesel bir alan yer alıyordu. Ebul Fazl'ın *Ayin-i Ekberi*'de kaydettiği gibi, kale duvarları içinde 800'den fazla taş bina bulunuyordu. Bunlardan geriye kalanlar içinde en kayda değer olanı, nehre bakan Cihangir Mahal sarayıdır. Ancak, kalenin büyük kısmı Ekber'den sonra gelenlerce, özellikle yaşamının son yıllarında kendisi de burada tutsak olarak yaşayan Şah Cihan tarafından yaptırılmıştır.

de Hint-Türk varlığını değişmez bir gerçeklik haline dönüştürmüştü. Hükümdarlığının daha ilk yıllarında stratejik kalelerden oluşan bir savunma ağının önemini kavramıştı. Bu kaleler yalnızca çevrelerine korku saçan karargâh ve silah depolarından oluşmuyordu. Camileri, hazineleri, sarayları ve mezarlıklarıyla aynı zamanda birer şehir görünümündeydiler. Bu kalelerden ilki 1565 yılında Yamuna nehri kıyısında, kentin savunması için kurulmuş olan Agra kalesiydi. Ekber bundan sonra peşpeşe iki kale daha yaptırdı. Bunların biri Ganj ve Yamuna nehirlerinin birleştiği nokta ile Ganj ovasının doğu kısmını denetim altında tutan Allahabad, diğeri ise Pencap'ta, Orta Asya'dan gelebilecek akınlara karşı ilk barikatı oluşturan Lahor kalesiydi. Bu önemli askeri kentler, Racput topraklarına açılan noktada kurulu Acmir kalesi, kuzeybatıda Attok ve Rohtas kalesi ve Bihar'daki Caunpur kalesi gibi savunma noktaları tarafından korunuyordu. Bütün bu kaleler hazine ve silahla dolu olup sultan ailesi için güvenlikli yerlerdi. Kale komutanları hükümdar tarafından şahsen atanıyordu. Kale civarındaki köyler, bu kaleleri beslemek ve masraflarını karşılamak zorundaydı. Hint-Türkler zaman içinde birçok ünlü kaleyi de ele geçirerek buraları ileri karakollar haline getirdiler. Ancak Kuzey Hindistan kalelerini saltanatlarının son anına dek ana merkezleri olarak kullandılar.

Ekber'in ele geçirdiği yerlerden topladığı gelire bir göz atılırsa merkezileştirmeyi hangi ölçüde başardığı anlaşılabilir. 1605 yılında öldüğünde saray hazinesindeki para rezervi 139 ila 166 milyon gümüş rupi arasında bir rakamdı. 1590'larda imparatorluğun geliri 99 milyon civarındaydı. Hükümdar toplam gelirin yüzde 5'ini kendi ailesine ve saraylarına harcıyordu. (Bu rakam toplam gelirin son derece alçakgönüllü bir payıdır). Ekber'in egemen olduğu topraklar üzerinde kişisel denetimi altında kullanılan tek bir para birimi geçerliydi ve tek tip ağırlık ve uzunluk ölçüleri kullanılması için önemli adımlar atılmıştı.

Hint-Türk hükümdarlığının paradoksları

İmparatorluk yine de ilginç özellikler ve paradoksları da bağrında taşıyordu. Hint-Türk devleti yüzyılın sonunda da, başında olduğu kadar militer bir devletti. Toplanan gelirin onda dokuzu dolaylı ya da dolaysız biçimde askeri giderlere ayrılmıştı. Devlet gerek kendi içinde gerekse dışarıda komşuları ile sürekli savaş halindeydi. Bu, sürekli kılıç ucunda genişlemeyi hedefleyen askeri bir kültürdü. Siyaset insanların, kalelerin, silahların denetimi demekti. Başarı savaşmakla olduğu kadar gösterişle de geliyordu ama bir yerlerde savaş halinde olmaksızın imparatorlukta tek bir mevsim bile geçmiyordu. Bazı yörelerde Hint-Türk egemenliği iyice yerleştiğinden tehlike söz konusu olmuyordu. İstikrarlı merkezi yönetim beraberinde ekonomik büyüme, yasaların ve düzenin korunması gibi bazı temel yararları da getiriyordu. Ancak savaş alanında beklenmeyen durumlar zaten çok hassas olan dengeyi hemen bozabiliyordu. Eğer imparator iyi bir savaş mevsimi geçirdiyse aşiret beyleri onun isteklerini karşılıyor ve karşılığında saraya alınıyorlardı; eğer imparator yenilmişse ya da dışarıdan bir saldırıya maruz kalmışsa yerel beyler ona daha az destek veriyor ve bu durumun sonuçlarına da kendi bölgelerinde katlanıyorlardı.

Hint-Türk imparatorluğu, teknik açıdan iyi tanımlanmış idari prosedürlere göre yönetilen tam anlamıyla bürokratik ve merkezi bir devlet görünümünde olsa bile özünde değişik bir idari yapıya sahipti. Devlet aşiret beylerini ve köylü üreticileri barış içinde yaşatıp devlete gelir sağlamaya çalışırken, askeri otoriteyi de yaygınlaştırıyordu. Buralarda saray tarafından konulmuş bazı denetim sistemleri işlemesine rağmen bazı koşullarda kamu servetini toplama ve harcama yetkisini büyük komutanlar ve sivil memurlar gibi aracılar kullanıyordu. Kırsal kesimden toplanan yüklü gelirler imparatorun dağıtımına sunulmak üzere tarladan direkt olarak saraya akmıyordu. Toplam gelirin 10 milyon rupi gibi önemli bir kısmı Ekber'in kendi birliklerine ve ağır piyadesine harcanırken bu miktarın onda sekizinden fazlasını teşkil eden 81 milyon rupi, imparator tarafından askeri düzenin bakım işleri ve korunması için memurlara veriliyordu.

Bu sistem pratik bir gereksinime cevap veriyordu çünkü imparatorluk, eğer böylesine ademi merkeziyetçi bir yapıya sahip olmasaydı her şeyden önce kaynakların büyük bir kısmını harekete geçirmek mümkün olamazdı. Ancak sürekli bir denetim için sarayın her an tetikte olması gerekiyordu. Gerek iç siyasi elit zümre içinden, gerekse dışarıdan gelen bir müdahaleyle patlak verebilecek ciddi bir iktidar mücadelesi imparatorun tüm maddi gücünün bir gecede el değiştirmesiyle sonuçlanabilir, imparator bir gün tüm maddi zenginliğiyle ordusunun başındayken, ertesi gün yenik düşüp tüm serveti bambaşka bir yerde, bir düşman komutanının elinde olabilirdi. Yani başarılı bir saltanat yönetimi her an küçük yerel birimlerin denetlenmesinden, aracıların ve saray soylularının sürekli izlenmesinden geçiyordu. Geniş yetkilerle donatılmış imparatorun bu duruma rağmen siyasi açıdan da kuşa-

Solda Bu resim *Mahabharata*'nın eki olan ve Tanrı Krişna'nın yaşamını anlatan Hari Soybilimi'nden alınmadır. Ekber, Fatehpur Sikri'de bir grup Hindu din alimini *Mahabharata*'yı çevirtmek amacıyla biraraya toplamış, sözlü hikâyeyi yazıya geçirttikten sonra kabaca bir çevirisini de yaptırmıştı. Önemli şairlerden biri olan Ebu Fazıl'ın kardeşi Faizi, daha sonra bu çevirinin Farsça bir nüshasını bol resimli olarak hazırlamıştır. Eserin tamamlanması 1586 yılına kadar sürmüştü. *Ramayana*'nın da Farsçaya çevrilmesi konusunda benzer bir girişim, 1584 yılında başlatılmıştı. Destanların çok sayıda kopyası, dağılmak üzere biraraya getirilmişti. Ekber'in Hindu klasiklerine olan ilgisi, şüphesiz, birçok Racput kabile reisinin Hint-Türk saray yaşamıyla tümüyle bütünleşmiş olmasından kaynaklanıyordu. Ama Mevar'daki Sidosia hanedanı, Hint-Türk topraklarının hemen yanıbaşında, Cihangir'in saltanat döneminde de kendini hissettiren bir çıbanbaşı olmaya devam edecekti.

tılmış olduğu bir gerçekti. İşte Hint-Türk yönetiminin paradoksu buradaydı: Bir yandan olağanüstü bir ihtişamı ve sağlamlığı yaşarken, öte yandan siyasi yaşamda zaman zaman karşı karşıya kalınılan kanlı ayaklanmalar sonunda istikrarsızlığa düşebilme ihtimali. Ve işte, bir yanda sürekli genişleyerek ayakta kalma çabası -ki bu durum zaten uzun vadeli sorunlar yaratmaya yeterliydi- öte yanda toprakları üzerindeki otoritesi ve sınırlarının kesinliği konusundaki belirsizlik.

Yaptırdıkları sıra sıra kalelere rağmen gerek Ekber gerekse onu izleyenler siyasi muarızlarına karşı başarılarını sürdürebilmek için sürekli savaş alanında olmak zorundaydılar. Hint-Türk imparatorları otağ-ı hümayunlarında da kumtaşı ve mermerden yapılma saraylarında oldukları kadar rahattılar. İmparator bir yerden bir yere yolculuk ederken 50.000 atlı, 500 fil ve destek piyadesinin başında giderdi. Bu seferlere çıkılırken, en iyi yolun, istihkam ve konaklama yerlerinin önceden saptanması amacıyla öncü bir ekip yola çıkarılırdı. Otağ kurulan yerde geceleri yolunu kaybedenlere yardım olsun diye bir direğin tepesine kocaman bir meşale yakılırdı. Ordu harekete geçmeden önce çevre köylere haberciler salınır, imparatorun yanında yer aldıkları sürece kendilerine hiçbir zarar gelmeyeceği, bu zaferden dönünce imparatorun kendilerini ödüllendireceği anlatılırdı. Ayrıca köylüler imparatorun otağına vergi dışı olan buğday ve diğer ürünlerini getirebilirlerdi. Bu muazzam ordunun ve yürüyen sarayın esas amacı gidilen yerlerdeki halkları etkilemek, onlara korku salmaktı.

Cihangir'in tahta çıkışı

Ekber'in bunca iş başarması kısmen de çok uzun yaşamasına bağlanabilir. Yaşamının son dört yılı, oğlu Selim ve en büyük torunu Hüsrev'in etrafında toplanan grupların iktidarı ele geçirme mücadelesiyle geçmişti. Ekber 1605 yılının sonbaharında dizanteri oldu. Hastayken tahtını, sarığını ve Hümayun kılıcını oğlu Selim'e bıraktığını açıklamıştı. Ekber 25 Ekim 1605'te öldü ve kendisi için yaptırdığı Agra dışında Sikandra'daki muhteşem mezara gömüldü. Hüsrev'in taraftarları onu iktidara taşıyacak yeterli desteği bulamayacaklarını anladılar. Bir haftalık yas dönemi sonunda Selim kendisini Nuriddin Cihangir Paşa Gazi namıyla hükümdar ilan etti. Ertesi yıl Hüsrev babasını tahttan indirmek için başarısız bir girişimde bulununca Cihangir tarafından gözleri kör edildi ve tüm taraftarları öldürüldü. Siyasi kriz bu şekilde çözüldü ve Hint-Türk devleti taht kavgalarında genellikle yaşanan büyük iktidar mücadelesi bu kez yaşanmamış oldu.

Ekber'den devraldığı mirası korumak için Cihangir'in de sürekli siyasi hareketlilik ve askeri faaliyet içinde olması gerekiyordu. Udaypur'un dağlık arazisinde güçlü Mevar Sidosia hanedanı bağımsızlık için yeniden ayaklandı. 1613'de hedefini bulmayan birkaç akından sonra Cihangir oğlu Şehzade Hürrem'i ordunun başında Racputların üzerine yolladı. Hürrem burada daha önceki Hint-Türk hükümdarların ele geçiremediği yerlerde karakollar kurdu. Cihangir de bizzat saldırının son aşamasını yönetmek üzere Acmir'e gitti. Hürrem, Mevar kuvvetlerinin Ranası'nı kuşatarak ailesini tutsak etti. Sonunda Rana'yı da teslim olmak zorunda bırakarak yerel Hindu halkına Hint-Türk gücünü göstermiş oldu.

Rana'nın yenilgisi Puşkar kutsal havuzunun kıyısında bir av partisi düzenlenerek ve civardaki bazı Hindu tapınaklarına ziyaretler yapılarak kutlandı. Rana'nın amcasına ait bir tapınakta Vişnu'nun Varaha (Yabani Domuz) biçimindeki reenkarnasyonunu gören Cihangir etrafındakilere, "bu korkunç heykeli parçalayıp havuza atmalarını" emretti. Ayrıca havuzun dipsiz olduğu inancını alaya alarak havuzun derinliğini ölçtürdü ve "hiçbir noktasının 12 kübitten daha derin olmadığını" gösterdi. Cihangir daha sonra Puşkar havuzunun kıyısında bir av köşkü yaptırarak Mevar Ranası'na karşı kazandığı zaferin anısına bir anıt taş diktirdi. Burası onun en sevdiği av köşklerinden biri oldu. Bu kutsal yeri ziyaret eden binlerce Hindu için Hint-Türk siyasi gücünü bu derece somutlayan daha başka bir mekân olamazdı. Cihangir iktidarını sağlamlaştırınca bazı siyasi uzlaşmalardan yana tavır koymaya başladı: "Başeğmeyi ve bağlılığı kendi rızasıyla seçen" Rana'ya toprakları ve saltanatıyla ilgili sıfatları iade edildi. Rana'nın oğlu ve mirasçısı Karan, Acmir'e imparator huzuruna çağrılarak kendisine pahalı hediyeler verildi ve Hint-Türk soyluları arasında önemli bir mevkiye getirildi.

Cihangir'in saltanatı boyunca bazı sınır bölgelerinde de sorunlar yaşandı. Kuzey Afganistan ve Orta Asya'daki ata topraklarında Timurlu sülalesinin iktidara geçmesi için kendisinden önce gelenlerin çabalarını o da sürdürdü. Bu geniş ama ekonomik ve stratejik yönden son derece önemli olan bölgede yalnızca yerel halkların iç kaynaşmaları nedeniyle değil aynı zamanda İran-Hint-Türk ilişkilerinin karmaşıklığı yüzünden de tüm çabalar sonuçsuz kaldı. Bölgedeki güç dengesini değiştirmeye yönelik bazı askeri ve diplomatik girişimler oldu ancak alınan sonuçlar uzun vadeli olamadı.

Cihangir, imparatorluğun sınırlarının tam olarak çizilmesi bahsinde kuzeydoğuda da zorluklar yaşadı. Bengal içlerine ve Assam'a doğru genişleyen Hint-Türk imparatorluğu 15. yüzyıldan beri Brahmaputra vadisini baskı altında tutarak burada yerleşmiş bulunan Hindu kabile nüfusunu sürekli olarak egemenlikleri altına almaya çalışan kuzey Burma'nın Şan halkı Ahomlarla karşı karşıya geldi. Hint-Türkler bu istilacı Asya halkını vahşiler olarak nitelendiriyorlardı. Bir 17. yüzyıl tarihçisi olan Lahori şöyle yazıyordu: "Assam'ın yerlileri kafalarını kazıtıp bıyık ve sakallarını kesiyorlar. Her türlü kara ve deniz hayvanını yiyorlar. Görünüşleri çok pis ve tiksinti verici. Kabile reisleri fil ya da at üstünde dolaşıyorlar. Ancak ordu yalnızca piyadelerden oluşuyor." Yine de bunların tehlikeli bir düşman olduğuna şüphe yoktu. Ahomlar gemilerle saldırmakta, çamur ve bambudan yapılmış istihkâmı tahrip etmekte ve gece baskınları düzenlemekte ustaydılar. Hint-Türk orduları da buna, baş taraflarına toplar yerleştirilmiş nehir gemileriyle fitilli tüfek kullanan piyadelerini ve atlılarını seferber ederek karşılık veriyordu. Bu arada belirsizliğin sürdüğü sınırlar, askerlerin imparatorlarına hizmet etme çabalarını sergileyen canlı faaliyetlere sahne oluyordu. Kuzey Himalayalar'ın eteklerinde yerleşmiş küçük çaplı racalara sürekli gözdağı vermek, zaman zaman da Kangra racası gibilerine ovaların güçlü hâkiminin kim olduğunu anımsatan akınlar düzenlemek şart oluyordu.

Din ve politika

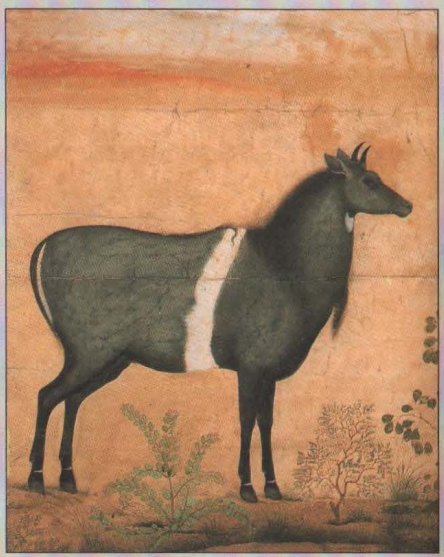
Hüsrev'e 1605 yılında tahta geçme daveti yapıldığında, Pencap'a giderek o zamanlar Sih merkezlerinden biri olan zengin Goindval şehrinde bulunan beşinci Sih Gurusu Arjun'un desteğini aldı. Cihangir gerek Hindulardan gerekse Müslümanlardan birçok yandaş kazanmış olan bu popüler din adamının farkına varır varmaz onu tutuklatıp öldürttü ve mallarına el koydu.

Doğal Tarih Resim Sanatı

Hint-Türklerin ilk imparatoru Babür, Hindistan'daki zenginliğin hakkını teslim etmekle beraber, Hatıratında (*Vekayi*), burada karşılaştığı insanların, "zekâ, anlayış, kibarlık, insanlık, yaratıcılık ya da teknik deha..." yönlerinin zayıf olduğunu söyler. Ama yine de, Hindistan'ın bitki örtüsü ve hayvanlarının çeşitliliği Babür'ü büyülemiştir. Hatıratı, bu çevrenin doğal güzelliklerinin anlatıldığı ayrıntılarla doludur. Babür'ün doğal yaşama duyduğu derin ilgi, halefleri tarafından da paylaşılmış ve bu kişiler dünyanın en güzel vahşi yaşam çalışmalarının yapılmasına önayak olmuşlardır. Bu resimler, doğalcılık ve gerçeği olduğu gibi yansıtma açısından belli bir değer taşısalar da, bunları doğanın bilimsel ve nesnel araştırma nesneleri olarak görmemek gerekir. Hint-Türk imparatorları; yetkilerini siyasi işlerle sınırlı tutmayan, doğa (ve doğaüstü) güçlerini de ilk harekete geçiren, musonların, veba salgınlarının ya da çekirge saldırılarının başlamasından da sorumlu sayılan Hindu liderlerinin geleneğini sürdürüyorlardı. Hindu yönetim kuramları doğa ve kültür arasında kesin bir ayrım koymuyor, dolayısıyla bitki ve hayvanların resimli ifadesi, imparatorun doğa alanı üzerindeki hâkimiyetini simgeliyordu. Buradaki resimlerde işlenen konuya duyulan derin saygı açıkça belli olmaktadır; ancak imparatorun doğaya hâkim oluşunun bir de karanlık yönü vardır. Bu da Hintli sanatçıların tercih ettiği bir başka resim türünde, av sahnelerini betimleyen resimlerde ortaya çıkar. Bunun belki de en çarpıcı örnekleri, *gamargh*'ı, yani hayvanların kuşatılarak toplu olarak katledildikleri sahneleri resimleyen eserlerde görülür. Bu resimlerdeki "canlılık", toplumsalla doğal olanın arasındaki sınırın belirsizleştirilmesinden kaynaklanır ve onları Avrupa'daki benzer örneklerden ayırır. Bu resimlerle Hint-Türk imparatorlarının saray ressamlarına yaptırdıkları portre resimleri arasında var olan yapısal benzerlikler, bu durumda şaşırtıcı gelmemelidir.

Sağda 18. yüzyıl sonlarıyla 19. yüzyıl başlarında, Hint-Türk imparatorluğunun sonu yaklaşırken, İngilizler Hintli sanatçılara doğal tarih resimleri yaptırmaya devam ettiler. Yukarıda görülen Hint tareleri, Haludar'a ait bir resimdir. Aşağıda görülen Sarus turnası, 1780-82 yılları arasında Kalküta'da Şeyh Zeynüddin tarafından, 1777-83 yılları arasında Bengal'in başhakimi olan Sir Elijah Impey'in kansı, Lady Mary Impey için yapılmıştır. Eser, Lady Impey için üç yerel ressamın yaptığı 200 parçalık bir koleksiyondan alınmadır. Üçünün içinde en yeteneklisi olan Zeynüddin, Patna doğumlu olup, muhtemelen Luknow'da Hint-Türk sanatı geleneğine göre yetişmiştir. Ancak, Avrupalı meseninin "bilimsel" ve "heyecansız" gözlem zevkine uyacak biçimde tarzını uyarlamıştır.

Sağda ve yukarıda Hint-Türk vahşi yaşam resmi Cihangir'in hükümdarlığı döneminde zirveye ulaştı. Sanatçılar dikkatlerini, 1615'lerde İnayat'ın Himalaya *markhor*'unda ("yılan yiyen keçi" -sağda) ve 1610-15'lerde Mansur'un çizdiği ve daha çok bilinen bir hayvan olan *nilgai* ("mavi yaban öküzü" -yukarıda) resminde olduğu gibi egzotik türler üzerine yoğunlaştırıyorlardı. Saray avcılarının popüler avı olan *nilgai* çok tercih edilen bir konuydu ve Mansur tarafından birçok kez çizilmişti. Mansur ününü daha çok, kuşları ve çiçekleri konu alan doğal yaşam resimlerine borçluydu. 100'den fazla çiçek konulu resmi olduğu bilinen Mansur'un eserlerinden ne yazık ki geriye çok azı kalmıştır. Mansur'un sanatı Cihangir'in beğenisini fazlasıyla kazanmış, hükümdar ona *Nadir ül-asr*, yani "Yüzyılın Harikası" sanını layık görmüştür.

Arjun böylece ilk Sih şehidi olma unvanını kazandı. Arjun'un küçük oğlu Har Gobind onun yerine geçerek altıncı Guru oldu, ancak faaliyet merkezini Himalayalar'ın eteklerindeki Bilaspur'a taşımak zorunda bırakıldı. Orada Hint-Türk devletinin sınırında sarayını kurarak Sihizm'i yaymaya, Pencap ovalarından taraftar toplamaya devam etti.

Cihangir genelde, babasının dini politikalarından fazla sapmadı. Aktif olarak dini isyanlar düzenleyenler ve peşlerine geniş kitleleri takanlar imparatorun hoşnutsuz tavrıyla karşılaştılar ya da Sih lideri gibi ölümle cezalandırıldılar. Ancak ortada görünen açık seçik bir siyasi tehdit söz konusu olmadığından, imparator dini liderlere hoşgörülü ve saygılı davranmaya istekliydi. 1615-1618 yılları arasında Büyük Hint-Türk imparatorluğunda İngiltere Kralı 1. James'in elçisi olarak bulunan Sir Thomas Roe, gözlemlerinde şunları söyleyecek kadar ileri gidiyordu: "Cihangir'in dini kendine has bir din: Muhammed'i kıskanıyor ve kendisinin de niye onun kadar büyük bir peygamber sayılamayacağını anlamıyor ve bu nedenle de kendini peygamber olarak görüyor... kendisini pohpohlayan birçok müridi var... her türlü din serbest ve hoş karşılanıyor çünkü hükümdar hiç bir dine bağlı değil." Ekber'in teşvik ettiği dini konulardaki tartışmalar sürdürülüyordu. Cihangir de babası gibi en sakin dini hocaları arayıp buluyor, Ucayn yakınında bir tepenin içindeki bir mağarada yaşayan ve geniş çevrelerce saygı gören Vaişnava münzevisi Gosain Jadrup'a sık sık ziyaretlerde bulunuyordu.

İmparatorun sıfatı Nur-id-din "dinin ışığı" anlamına geliyordu ve Cihangir, bir hükümdar olarak özel bir insan olduğu, güneşin güçlü ışığıyla tanımlandığı, bilgisinin ve gücünün sıradan bir insanınkinden çok fazla olduğu konusunda babasının görüşlerini daha da ileriye götürüyordu. O da babası gibi çevresinde dar bir müritler halkası oluşturmuştu. Hatta bunların içinde, Cihangir'e gösterdiği sadakat ve yakın hizmet karşılığında imparatorun minyatür portresini boynunda taşıma hakkı dahil bir sürü hediyeye mazhar olan Sir Thomas Roe da bulunuyordu. Cihangir'in sarayında büyüyen genç soylular, saygınlık kazanmak ve mevki olarak yükselebilmek için onun gözünün içine bakıyorlardı.

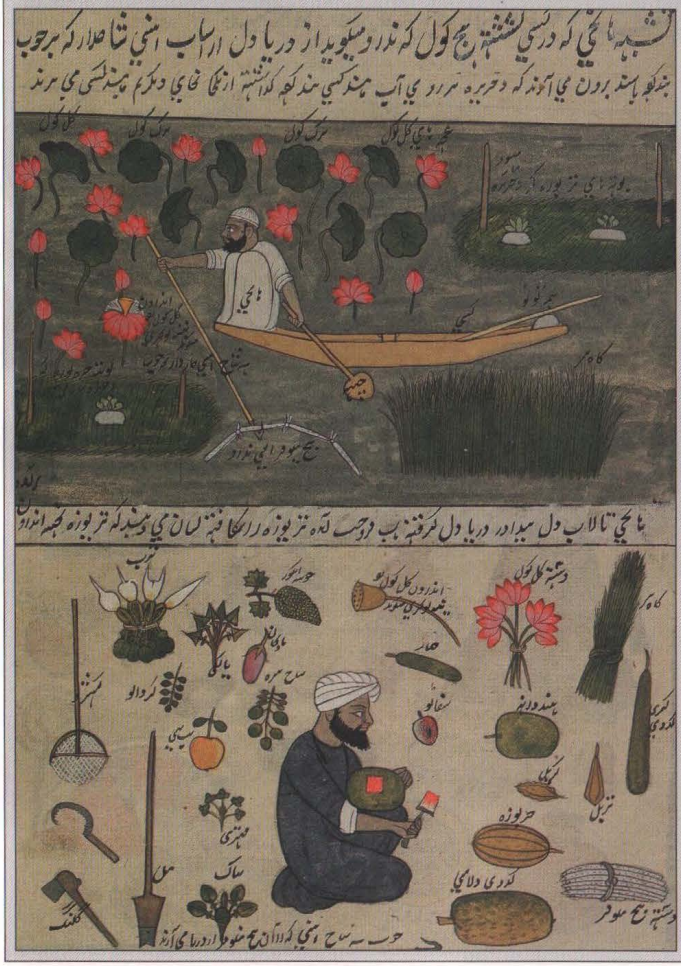
Bu tür davranışların ortodoks İslâmî çevrelerin pek hoşuna gitmeyeceği açıktı. Yine de Cihangir, Müslüman din kurumuna biraz duyarlılık gösteriyordu. Doğumu bir Çisti şeyhi tarafından haber verilen birine yakışır biçimde Cihangir, Ekber'in sonradan terkettiği Çisti tarikatını açıkça kayırma faaliyetlerine tekrar başladı. 1614 yılında geçirdiği bir hastalık sonrası Muin-uddin Çisti'nin Acmir'deki mezarını ziyaret eden Cihangir, kulaklarını doldurup her ikisine de parlak inci küpeler takarak şeyhin müridi olduğunu ilan etti. Cihangir, aynı şeyi yapan adamlarına da 732 tane inci dağıttı. İslâm'a gösterilen bu bağlılık bağnaz Nakşibendi tarikatının ileri gelenlerinden Şeyh Ahmed Sirhindi için yeterli değildi. 1590'ların başlarından itibaren, Hint-Türk sarayında yaşanan dinsel akımlara tutucu bir tepki gösteren Sirhindi, gayr-müslimlerin devlet işlerinde görev almasına karşı çıkıyor, Hindu'ların ve onların yalancı dinlerinin aşağılanmasını talep ediyordu. Yazdığı sayısız mektup ve şartnamede; devlet otoritesinin, Müslümanlardan başka din mensuplarına kaymasıyla ilgili beslediği kuşkular, ruhsal çöküş ve Müslüman toplumundaki kimlik duygusunun zayıflaması ile ilgili korkuları ana temayı oluşturuyordu. Görüşleri, radikalliği su götürmez hocalar tarafından bile eleştirilmesine rağmen Sirhindi yine

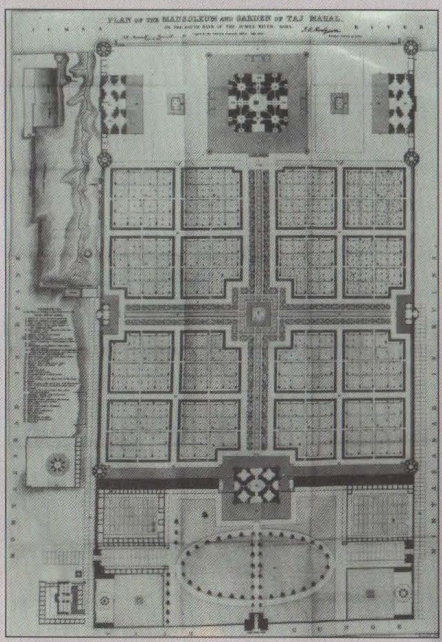
Hint-Türk (Moğol) Bahçeleri

Hint-Türklerin Hindistan'a gelişlerinden önce de burada geleneksel çevre mimarisi uygulanmasına rağmen, bahçe düzenleme (peyzaj mimarisi) onların zamanında çok mükemmel bir sanat dalı haline dönüşmüştü. İlk hükümdar Babür'ün, mimari anıtsal yapı türünde çok fazla eser bırakmamasına rağmen, Orta Asya'daki ana vatanından buralara taşıdığı bir zevk olan bahçe düzenlemesine özel bir önem verdiğini Hatıratından (*Vekayi*) öğreniyoruz. Semerkant kenti Babür'ün atası Timur'un süslü bahçeleriyle doludur. Babür bahçelerinin çok azı günümüze ulaşmayı -bugün harap durumda da olsa- başarabilmiştir. Peyzaj mimarisine olan ilgi, haleflerı, özellikle Cihangir ve Şah Cihan tarafından devam ettirilmiştir. Şah Cihan'ın Keşmir'deki Şalimar bahçeleri, uçsuz bucaksız bir dünya cenneti olarak anılır. Elbette ki, hükümranlığını kutsal hukuka dayayan bir saltanatın özellikle öbür dünyayı çağrıştıran bahçeler düzenlemesi bu amaca çok uygun düşmekteydi. Askeri harekâtların ve yükselme döneminin kargaşası içinde bu bahçeler bir güzellik ve huzur pınarı olmalarının yanısıra askeriye ve saltanat üyeleri için birer kervansaray işlevini de görüyorlardı. İlk düzenlenen bahçelerde az sayıda bina olmasına rağmen, zaman içinde buralarda pavyon, hamam ve kabul odaları gibi binalar artmıştır. Ayrıca, bu bahçeler, saray ve saray kabristanlarının ayrılmaz parçaları haline gelmişlerdir.

Sağda Babür Hindistan'a *çar bağ*'ı tanıtan kişi olarak bilinir. *Çar bağ*, cennetin ırmaklarını akla getiren ve birbirlerini dik açılarla kesen su yolları etrafında kurulu dört kısımlı bir bahçe düzeninin adıdır. Bishandas ve Nanha'nın (yaklaşık 1590) ölümlerinden sonra meşhur olan bu tabloda Babür, böyle bir bahçenin yapımını denetlerken görülüyor.

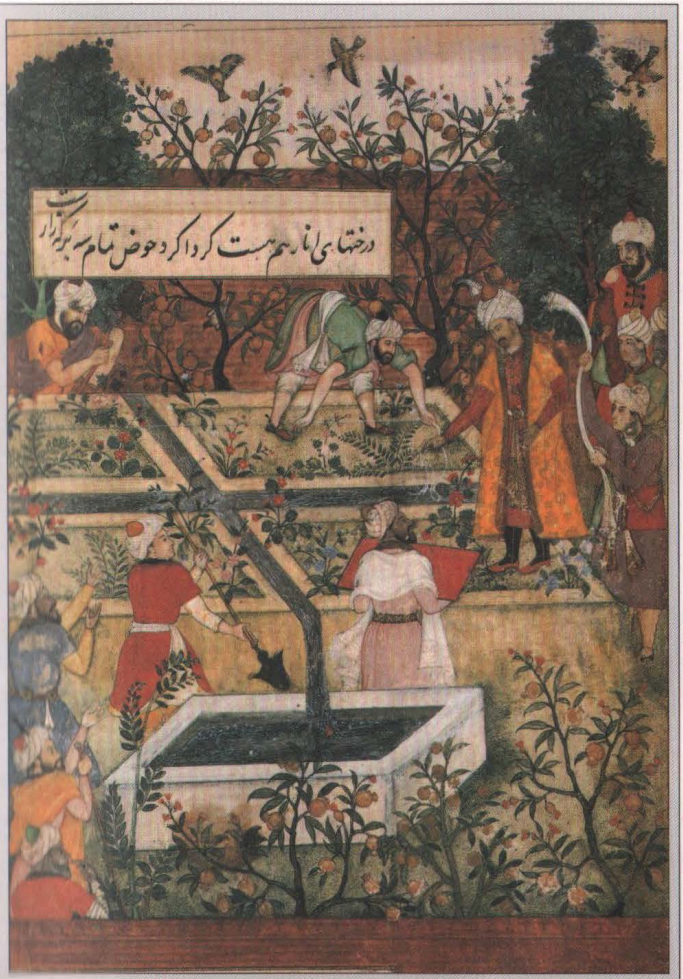
Altta Çar bağ tasarımı, özellikle de Şah Cihan zamanında çok geliştirilmiştir. Aşağıda, Hindistan Genel Müfettişi C. A. Hodgson tarafından betimlendiği gibi, Şah Cihan bu tarzı Taç Mahal'in önündeki bahçeye uygulamıştı.

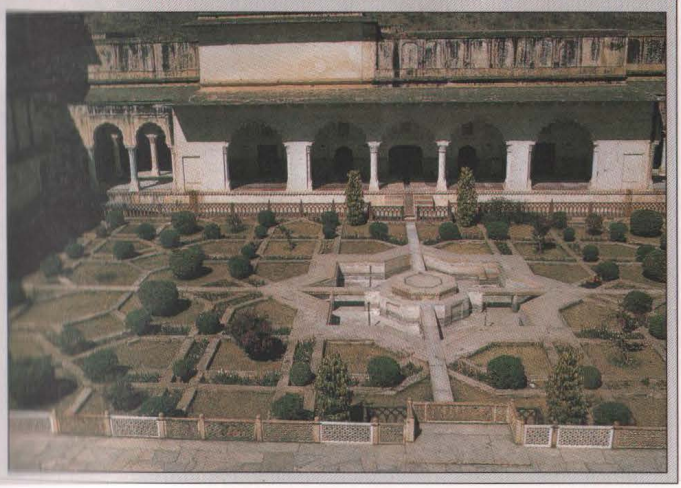

Solda Gerek güzellikleri gerek bolluklarıyla dillere destan olan Keşmir'in yüksek dağları arasındaki vadilerde yer alan bahçeleri, Hint-Türklere sıcak mevsimde sığınak görevi de yapıyorlardı. Meyve ağaçlarının yanısıra burada çok lezzetli bazı bahçe ürünleri, bilhassa kavun, topraktan adete fışkırırdı. Ancak vadi tabanları genelde göllerle ve bataklıklarla kaplı bulunduğundan ekime elverişli arazi çok azdı. Bu yüzden, burada görülen bir Keşmir tablosunda da anlatılmaya çalışıldığı gibi, *yikara* denilen küçük kayıklarla ulaşılan yüzer adalar üzerinde bahçecilik yapılıyordu.

Sağda Çar bağ'ın kökeni Orta Asya olmasına rağmen, temel özelliği, mandala örneğinde olduğu gibi, Hindu kozmolojik tasarımlarıyla çok iyi bir uyum içinde olmasıydı. Bu nedenle Hindu yöneticiler, Caypur Maharajasının saray bahçesinde görüldüğü gibi, tasarımı kolaylıkla kendilerine adapte ettiler. Ne var ki mandala, doğa, doğa- üstü ve toplumsal ögelerin tümüyle içiçe geçtiği bir bütünsel evreni temsil ettiğinden, benzer Raeput ve Hint-Türk desenleri az çok farklı anlamlarla yüklü olabiliyordu.

de özellikle Pencap yöresinde ideolojisi etrafında bir miktar destek toplamayı başarabilmişti.

1624 yılında ölümünden sonra taraftarları, Sirhindi'nin yazılarını ciltler halinde toplayarak dağıtımını sağladılar ve onu İslâm'ın işkencelere uğramış savunucusu olarak göklere çıkardılar (ateşli propagandalarını susturmak için Cihangir onu bir süre Gvalior'da hapse attırmıştı). Sirhindi her zaman tartışmalı bir din adamı olarak kalmıştır. Sirhindi'nin önemi, öğretisinin, ortodoks İslâm'ın daha saldırgan bir tarzının yeniden canlanışının habercisi olması gerçeğinde yatmaktadır ve devam eden popülaritesi, Hint-Türk hükümdarları tarafından başka dinlere verilen siyasi ve kültürel tavizlerin, Hindistan'da bazı Müslümanlar arasında bir miktar endişeye yol açtığını göstermektedir. Sirhindi, ortodoks konumunu çok aşırı bir tarzda ortaya koymasına rağmen, birçok Müslümanı kendi dini durumlarını gözden geçirmeye ikna etmiştir ve Hindu karşıtı duyguları yüzyıl boyunca ses getirmeye devam ederek altkıtada topluluklararası ayrımcılığı keskinleştirmiştir.

Hint-Türk sarayındaki sanatlar

Cihangir, Bengal'de çarpışma sırasında ölen bir komutanın dul karısı Mihrünisa ile 1611 yılında evlendi. Mihrünisa kısa zamanda hükümdarın en gözde harımı haline geldi ve saltanatının sonuna kadar Hint-Türk sarayında çok etkili bir kişi olmaya devam etti. Güzelliği dillere destan olan Mihrünisa, aynı zamanda birçok yeteneği olan, güçlü bir kişiliğe sahip bir kadındı. İnce zevkliydi ve hüneri bahçe tasarımlarına, altın süslemeciliğine ve saray içi dekorasyonuna kadar uzanıyordu. Muazzam ziyafetler tertipliyor, Farsça şiirler yazıyordu. Çok da iyi bir avcıydı. Cihangir ona Nur Cihan, yani "dünyanın ışığı" adını vermişti. Sarayın yüksek rütbeli İranlı asilzadelerinden biri olan babası, birinci nazırlığa kadar yükselmiş, aynı derecede yetenekli olan erkek kardeşi Asaf Han da, 1612 yılında kızı Ercümend Banu'yu Cihangir'in oğlu Hürrem'le (1592-1666) evlendirerek aile bağlarını sağlamlaştırmıştır. On yıl süreyle bu ekip sarayda egemen olmuş ve Cihangir hükümetinin işlerini yürütmüşlerdir. Birlikte çalışırlarken başka hiçbir fraksiyon onlara karşı güçlü bir muhalefet kuramamışsa da bazı muhalif asiller Cihangir'in kör oğlu Hüsrev etrafında bir grup oluşturmayı başarmışlardır.

Cihangir babası Ekber'in askeri ve örgütsel alanlardaki becerilerine asla ulaşamamıştı. Kaprisleri, zalimliği, lükse düşkünlüğü aşırı duygusallığı ve cömertliği zaman zaman eleştiri konusu oluyordu. Ancak kurduğu rejimin görece güvenilirliği ve buna ilave olarak Nur Cihan ve ekibinin pratik işbilirlikleri hükümdara bir saray kültürü geliştirebilmesi için gerekli zamanı sağlamıştı. Cihangir'in saltanatı sırasında Agra imparatorluk başkenti olarak yeniden düzenlendi. İmparator yeni bina yapımından çok, hepsi Keşmir'de yer alan Şalimar Bağ, Açabal, Vernag ve Nişat Bağ gibi yeni bahçelerin yapılmasına ön ayak olmuştur. Cihangir'in bahçe sanatını ve genelde doğayı iyi tanıyan bir kişi olduğu konusunda çok kanıt vardır.

Cihangir aynı zamanda sanatın, özellikle resim sanatının hararetli bir koruyucusuydu. Gerek onun sarayında gerekse başka saraylarda çalışan sanatçılar Hint-Türk minyatür sanatının en mükemmel şaheserlerini meydana getirmişlerdir. Bunların bazılarında iktidardaki hanedanın ideolojisi yansıtılıyor -imparatorun ışıkla bağdaşması, saray törenleri gibi-, bazılarında da imparatorluğun siyasi görüşü resimle anlatılıyordu. Ancak

Ebu'l Hasan

Tanınmış İranlı ressam Aka Rıza'nın oğlu olan (d. 1588) ve Şehzade Selim'in sarayına kabul edilen Ebu'l Hasan, bu çevrede yetişmiş bir sanatçıydı. Hint-Türk imparatorlarının ısrarla yeni el yazması eserlerin resimlendirilmesi istekleri, bu alanda yeni yetenekleri ortaya çıkarma arayışını doğurdu. Değişik sanat çevrelerinden birçok ressam, yerel Hint atölyelerinde çalışmak üzere İran ve Orta Asya'dan Hindistan'a geldi. Bu atölyelerdeki çalışmalar, bir usta ressamın denetiminde ortaklaşa yürütülüyordu. Bu ustanın stüdyosunda şekillenen eserler kendi aralarında tarz açısından ortak özellikler taşıyordu. 16. yüzyıl Hint sanatı ayrıca, Avrupa'dan gelen baskı tekniklerinden de fazlaca etkilenmişti. Hint-Türk sanatçıları, kendilerine egzotik gelen Hıristiyanlığa ait konuların yanında, Avrupalıların resimlerine verdikleri derinlik ve gerçekçilik duygusuyla da yakından ilgileniyorlar, ağırlık ve hacim içeren insan figürlerinin çiziminde kullanılan teknikleri inceliyorlardı.

1580'lere gelindiğinde, her ne kadar resmin, çok kişinin katkısıyla ortaya çıkan bir sanatsal bütünlük arzetmesi gereğine ilişkin geleneksel pratiğe uymasa da, tek tek bazı sanatçılar kişisel olarak öne çıkmaya başladılar. Ancak, bu alandaki bilgisiyle ve çok çeşitli resimleri koleksiyonunda toplama merakıyla tanınan Cihangir, ressamlar arasındaki nüansları ayırabilme yeteneğini övünme konusu yapmıştı. Dolayısıyla, özgün eserlere daha fazla değer veriyor, birçok elden çıkma ortak çalışmalara pek itibar etmiyordu. Cihangir'in saltanatı süresince her biri kendi dalında özgün eserler ortaya koyan birçok sanatçı yetişti. Mansur, hayvan ve çiçek resimleriyle, Govardhan birbirinden farklı görüntüdeki kutsal kişi, müzisyen, egzantrik tipleri konu edindiği resimlerle, Bishan Das ise saray portreleriyle isim yaptı. Ebu'l Hasan için Cihangir, "yarattığı eserler mükemmel" diyor ve genç sanatçıyı 1618 yılında *Nadir-üz-zaman*, yani "Çağın Harikası" sıfatıyla ödüllendiriyordu.

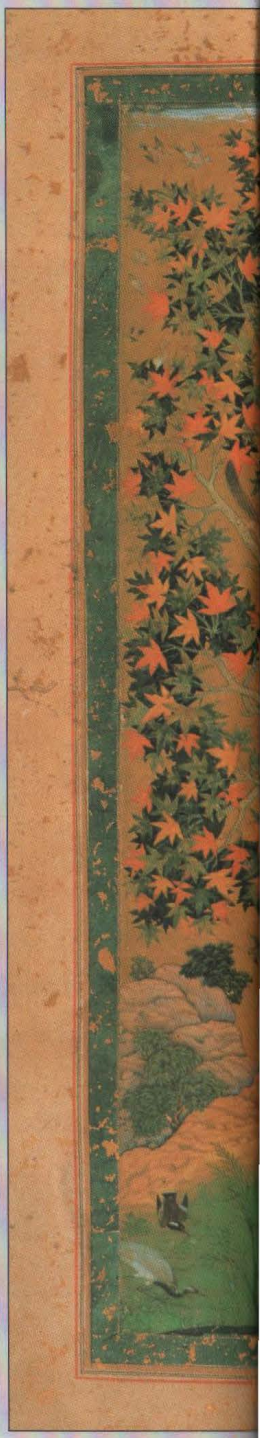

Solda Albrecht Dürer'in *Çarmıha Gerilme* (1511) adlı eserini kopya eden Ebu'l Hasan, fiziksel kütle ve derinlik yaratmada ışığı ve gölgeyi çok ustaca kullanmaktadır.

Üstte Cihangir'in Şah I. Abbas'ı Kucaklayışı adlı eserde (yaklaşık 1615) Ebu'l Hasan Hint-Türk hükümdarını sembolik olarak iki hükümdardan daha uzun olarak göstermiş. İran Şahının kuzusu, Hint-Türk imparatorunun aslanıyla birlikte uzanmış yatıyorlar. Esasında bu iki hükümdar hiçbir zaman karşılaşmamışlardı ve Şah Abbas, Cihangir'e her zaman korku salan komşusu durumunda olmuştu.

Sağda Ebu'l Hasan'ın en çok bilinen eseri belki de *Çınar Ağacındaki Sincaplar*'dır (yaklaşık 1615). Gerçekçi bir tarzda çizilmiş sincaplar, Avrupa'ya özgü kimi resim tekniklerini akla getirirken, sincapların kuyruklarının dönüştüğü desenler ve bunlarla birlikte görülen ağaçlar, İran ideallerini çağrıştıran fevkalade dekoratif bir düzey kompozisyonu biçiminde işlenmiş.

Hint-Türk resim sanatındaki natüralist akımlar bu dönemde en ileri noktaya ulaşmışlardı. Cihangir doğayı çok yakından gözlemlemesiyle ünlüydü ve en çarpıcı hayvan, bitki ve kuş çalışmaları bu döneme aittir.

Dekkan içlerine doğru genişleme

Cihangir saltanatının inişe geçtiği yıllarda saraydaki veraset çalkantıları özellikle Dekkan'da yer alan daha geniş çaplı olaylarla içiçe geçiyordu. Dekkan'ın en sorunlu merkez olarak yer aldığı bir dizi siyasi kargaşa 17. yüzyıl boyunca devam edecekti. Hint-Türklerin güneye doğru yayılarak bağımsız Dekkan sultanlıkları üzerinde egemenlik kurma çabaları direnişle karşılaşmıştı. Ancak bölgenin değişen siyasi yapısı içine girdikleri için artık kendilerini kurtarmaları mümkün değildi. 16. yüzyıl sonlarında Dekkan sultanlıkları üzerinde hâkimiyet kurmak isteyen Hint-Türklerini, sınırlarını sürekli genişleterek yeni gelir kaynakları ve insan gücü ele geçirme ihtiyacı bu yola sevketmişti. Cihangir'in tahta çıkışı sırasında Handeş, Berar ve Ahmednagar'ın bir bölümü bir dereceye kadar Hint-Türk üstünlüğünü kabul etmişlerse de ne Bicapur ne de Golkonda böyle bir şeye yanaşmıştı. Üstelik Ahmednagar'da, sultanın emrinde bir Habeş general olan Melik Amber Hint-Türklere karşı direniş başlatmıştı.

On yıl süreyle Hint-Türk güçleri Melik Amber üzerine dağınık akınlar düzenlediler. 1616 yılında Hint-Türk ordusu şehri kılıçtan geçirdi ancak bu bile Melik Amber'ın direnişini Devletabad'dan sürdürmesini önleyemedi. Melik Amber'ın üzerine gönderilen Hürrem çok başarılı bir akın düzenleyerek Melik Amber'ın Berar ve Ahmadnagar'da teslim olmasını sağladı. Yine de bu yıllar boyunca Dekkan politikasında hiçbir istikrar sağlanamadı. Hint-Türkler'in askeri başarıları bu bölgede görünürde kararlı bir yerleşim politikasıyla pekiştirilmek istense de Dekkan'ı siyasi anlamda hizaya sokma gayretleri bölgede manzaranın sürekli değişmesi yüzünden boşa çıkıyordu. Hint-Türk baskısına şiddetli direniş, beraberinde daha fazla Hint-Türk işgalini getiriyor ve böylece tüm siyasi süreçte yine başa dönülmüş oluyordu.

Dekkan'daki başarılarından ötürü Hürrem'e yeni bir isim verildi -Şah Cihan, yani "Dünyanın Hükümdarı"- ve kendisine yeni ayrıcalıklar tanındı. Ne var ki Hürrem giderek sanki hasta Cihangir'in tahtı artık kendisininmiş gibi davranmaya başlamıştı. Bu durum onunla Nur Cihan ve damadı Hürrem'e bağlı kalan Nur Cihan'ın ağabeyi Asaf Han'ın arasını açtı. Nur Cihan, 1620 yılında prensin gittikçe artan gücüne kısmen de tepki anlamına gelecek şekilde Cihangir'in 16 yaşındaki oğlu Şehriyar ile kendisinin eski evliliğinden olma kızı Ladili Begüm'ü evlendirdi. Bunun sonucunda sarayda, biri Hürrem, ikincisi görme özürlü Hüsrev, üçüncüsü de artık Nur Cihan'ın favori adayı durumunda olan Şehriyar etrafında olmak üzere en az üç hizip oluştu.

Düşmanlıkların patlak vermesi

1621 yılında Cihangir ciddi biçimde hastalanınca Hürrem, daha önce Dekkan'daki kampında esir tuttuğu ağabeyi Hüsrev'i öldürttü. Artık ana siyasi çekişme Hürrem ile Nur Cihan arasındaydı. 1625 yılında Güney Afganistan'daki Kandehar bölgesi İran Şalu'nın ordusuyla yapılan savaşta kaybedilince Nur Cihan'a, koruması altındaki Şehriyar'ı daha büyük bir ordunun başında kuzeybatıya yollama olanağı doğdu. Daha önce Hürrem'in topladığı gelirlere el konularak bu sefe-

rin yükü kısmen karşılanmış oldu. Hürrem anında isyan etti ve Dekkan'a kaçmaya mecbur bırakıldı. Hürrem burada eskiden düşmanı olan Melik Amber ile ittifak yaptı. Ancak savaş alanında başarılı olamadı ve Dekkan valisi olarak orada kalmaya mecbur bırakılıp oğulları da sarayda rehin alındı.

28 Ekim 1627 yılında Cihangir'in ölümüyle birbiri ardına beklenmedik olaylar patlak vermeye başladı. Asaf Han hükümdarın ölü bedeninin yanına Nur Cihan'ı hapsetmek suretiyle onun devlet işlerindeki etkisini başarılı bir biçimde önlemiş oldu. Asaf Han daha sonra Şehzade Hüsrev'in oğullarından biri olan Daver Bahşi'yi yeni imparator ilan etti. Bu Şehriyar'ı kendisiyle savaşmak için kışkırtmak demekti ve sonunda onu yenip tutuklattı. Yıl sonuna doğru Hürrem Dekkan'dan Agra'ya doğru yola çıktı ve 19 Ocak 1628 yılında artık siyasi ortam Asaf Han'ın Hürrem'i, Şah Cihan namıyla imparator ilan etmesi için yeteri kadar güvenliydi. Hürrem imparator ilan edildikten birkaç gün sonra Asaf Han Şehriyar'ı, Daver Bahşi'yi, Daver'in kardeşini ve Şah Cihan'ın iki kuzenini daha öldürttü. Kayınpederi tarafından önü açılan yeni imparator 24 Ocak 1628 yılında zaferle Agra'ya girdi. Asaf Han baş nazır ilan edildi ve Nur Cihan yılda 200.000 rupi karşılığında köşesine çekilmeyi kabul etti. 18 yıl daha yaşayan müteşebbis sultan Nur Cihan, kendini hayır işlerine ve Lahor'da Cihangir için tasarladığı mezarın yapımı işlerine verdi.

Şah Cihan imparatorluğu

Şah Cihan hasımlarından büyük ve zengin bir imparatorluk devralmıştı. Kardeşleri ve kuzenleri Asaf Han tarafından ortadan kaldırılmıştı ve sarayda iktidarına ciddi bir tehdit oluşturacak bir durum yoktu. Şah Cihan bunu izleyen 30 yıl boyunca kendini Hint-Türk imparatorluğunu güçlendirmeye verdi. Racputlar iyi kötü denetim altındaydılar; Dekkan'a düzenlenen sürekli akınlar burada artık yarı-bağımsız bir statüde olan sultanlıklarla ilişkilerin daha istikrarlı yürümesine yol açmıştı. Kuzeydoğuda, Ahom krallığıyla yapılan siyasi bir anlaşma sonunda Hint-Türk egemenliği Kamrup'a kadar genişlemiş oldu. Şah Cihan kendisinden öncekiler gibi Orta Asya'daki Timur topraklarını tekrar ele geçirme hayaline kapıldıysa da Kuzey Afganistan'dan Belh'e düzenlenen seferler bu işin pek kolay olmayacağını gösterdi. 1647 yılında Özbeklerle imzalanan bir anlaşma Hint-Türk imparatorluğu sınırlarını birkaç kilometre daha genişletti, ancak Semerkant ve Buhara'nın yeniden ele geçirilme hayalleri tamamiyle sönmüş oldu. Kandehar'ı yeniden zaptetme çabaları da sonuçsuz kalınca batıda Hint-Türk genişlemesi durdu.

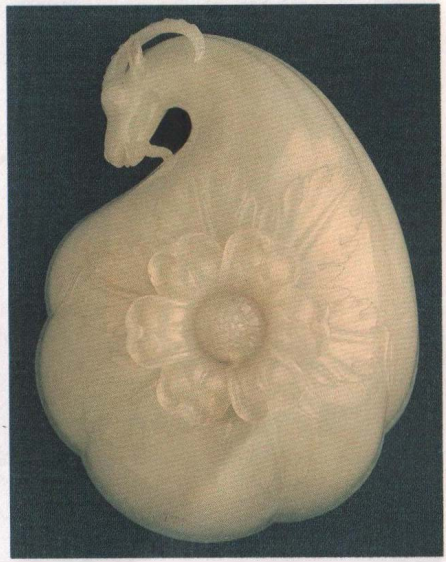
Yine de 22 *sube*'ye ya da eyalete ve 4350 *pargana*'ya (başlıca idari alt bölümler) ayrılan Hint-Türk imparatorluğu toprakları çok büyük bir alana yayılıyordu. Şah Cihan Ekber zamanında toplanan geliri iki katına çıkartmıştı ve bu kısmen 1605'ten itibaren toprakların genişlemesine de bağlıydı. Ancak gelir artışının bir kısmı da imparatorluğun en hayati bölgelerindeki verimlilik artışı ile açıklanabilirdi. Örneğin Lahor ve Agra çevresindeki kırsal alanlarda yıllık gelir bir milyon rupiyi geçiyordu ve Hint- Türk yetkilileri arazinin görece bol olduğu böyle bir ülkede yerleşim ve tarımın teşvik edilmesine büyük önem veriyorlar, bu konuda aşırı bir çaba harcıyorlardı. Buna ek olarak merkezi yönetime ait bölgelerin sayısı artırılmış, Ekber'in yöntemleri daha etkin bir biçimde uygulamaya konmuştu. Şah Cihan'ın gelirden aldığı pay toplamın yüzde yedisiydi, ki bu da bir önceki yüzyıla göre önemli bir yüzde artışıydı. Babasının saltanatı süresince nakit rezervler azalmasına ve kendi döneminde geniş çaplı harcamalara rağmen Şah Cihan, 1640'ların ortalarında nakit miktarını 95 milyon rupi civarında sabitlemeyi başarmıştı.

Üstte Şah Cihan'ın üç küçük oğlu – Şah Shuja, Evrengzib ve Murad Bahşi'ye ait bu portre, 1635 yıllarında Balchand tarafından yapılmıştır. Balchand'ın meslek yaşamı, Ekber'in, Cihangir'in ve Şah Cihan'ın saltanat dönemini kapsar. Balchand'ın en çok portre ressamı olarak tanınmasına rağmen, (bu resimde de görüldüğü gibi) hayvan, kuş ve bitki çizimlerinde de çok iyi bir gözlemci olduğu bilinmektedir. Bu resimde verilmek istenen kardeşlik duygusunun ömrü uzun sürmedi: 1650'lerde, Şuja, Evrengzib, Murad ve ağabeyleri Dara birbirleriyle korkunç kanlı bir iktidar mücadelesine girdiler.

Askeri elit

İmparatorlukta çalışan üst düzey memurların sayısı da artmıştı. 1647'deki sayılara göre 500 *zat* ve daha üstü rütbedeki tüm *amir* ve *mansabdarlar*'ın sayısı 445'ti. Bu sayı 50 yıl öncesinin iki katıydı. Ancak bu kişiler arasındaki güç ve gelir dağılımı son derece eşitsizdi. Birliklerin neredeyse yarısından sadece 73 kumandan sorumluydu ve bu kişiler imparatorluğun toplam gelirinin yüzde 37.6'sına el koyuyorlardı. Şah Cihan'ın yalnızca dört oğlu, -ki her biri kârlı idari işlere atan-

Sağda Şah Cihan'a ait beyaz nefriti yeşimden yapılma şarap tası. Sert taştan oyulmuş olmasına rağmen bazı yerleri sedef gibi yarı şeffaftır. Yarım balkabağı biçimindeki gövdenin bir ucu inceltilerek bir vahşi geyik başı ve boynu şekli verilmiştir. Şarap tasının kaidesi açılmış bir lotus çiçeği üzerinde durmakta, alt kısımda akantus yaprakları ışınlar halinde tek merkezden dağılmaktadır. Hint-Türkler, muhtemelen Hindistan'a yeşim oyma becerisini ve geleneğini atalarından Türkistan ve İran'dan getirmişlerdi: hem Ekber'in hem de Cihangir'in oyma yeşimden şarap tasları olduğu bilinir. Bu tas üzerindeki Farsi yazıda, Şah Cihan'ın sıfatının başharfleri ebced hesabıyla 1657 yılına denk düşmektedir. Burada adı geçen sıfatı, "Birliğin İkinci Tanrısı"dır; bu şekilde Şah Cihan, kendisiyle, kendine ün ve para getiren yıldızlar arasındaki uğurlu birliğe atfen bu sıfatı, yani, "Birlik Tanrısı" sıfatını şahsına yakıştırmış olan Timur ile doğrudan bağını ilan ediyordu.

mıştı- toplam gelirin yüzde 8'inden fazlasını harcayan kuvvetlerin denetiminden sorumluydu. Üstelik, gelir kaynakları olan toprakların çoğu, imparatorluğun en zengin, en verimli ve en güvenlikli bölgelerine aitti.

445 üst düzey kumandanın beşte dördü Müslüman olup, bunların yarısı da İran kökenliydi. Ancak 17. yüzyılın başlarında Hint-Türk elit zümresinde bazı değişimler gözleniyordu. Bu zümreye dikkat çekici derecede Afgan beyinin kabul edilmesi -1647 yılında bu sayı 26 idi- Himalaya eteklerindeki Afgan kabilelerin bir kısmının devlet içine çekilmesi anlamına geliyordu. 65 kadar Hint kökenli Müslümanın ise 8'i Dekkanlıydı. 73 Racput kumandanı büyük farklılık arzediyordu: Marvar, Mevar, Ambar ve Gur'daki bir avuç malikane diğerlerinden daha yüksek bir statüde yer alıyor, beş diğer kabile reisi 2.500 ya da daha çok sayıda bir *zat* gücünü emirlerinde bulunduruyorlardı. Daha gerçekçi bir bakışla, bu hanedanlar Racputana içinde güçlü mevkilere gelmek için Hint-Türk sarayının itibarını kullanıyorlardı.

Dekkanlı kumandanların tümü Müslüman değildi: Şah Cihan'ın yüksek rütbeli 10 Maratalı kumandanı vardı. Racputana'da olduğu gibi Hint-Türk hükümdarlığı da yeni gelir kaynakları yaratmak için Dekkan'ın yerel toplumsal yapılarına nüfuz etmek zorundaydı ve bunu ancak önemli yerel ailelere ve kabilelere iş vermek suretiyle yapabiliyordu. Ancak Batı Dekkan'da toplumsal örgütlenme öylesine kaygan, ekonomi ise yokluk ile bolluk arasında öylesine tehlikeli bir dengede duruyordu ki, aynen Racputana'da olduğu gibi egemen zümrenin devamlılığı konusunda hiçbir gerçek kesinlik, hiçbir garanti yoktu. Bu nedenle bu yörelerde Hint-Türk istilâsı, bazı kişi ve ailelerin ellerindeki gücü artırarak sürdürmeleri için bir fırsat, Hint-Türk devleti için de, bölgenin yerleşik halkıyla uzlaşarak buradan gelir sağlamak demekti. Şah Cihan'ın hükümdarlığındaki devlet aygıtının, Ekber'in çizdiği çerçeveden fazla farklı olmasa da daha büyük ve daha karmaşık bir yapıya sahip olduğu bir gerçekti.

İslâm'ın yeniden canlanışı

1630-1660 arası Hint-Türk sanatının en başarılı olduğu yıllardır. Bu arada gitgide daha resmileşmiş bir saray kültürünün başında olan Şah Cihan, kendisine erişilmesi güç, idealize edilmiş bir hükümdar kimliği vermişti. Bu yıllarda gerici ortodoks İslâm'ın, Ekber ve Şah Cihan'ın bu eklektik dini politikalarına gösterdikleri tepki, halk katmanları üzerinde de etkili olmaya başlamıştı. 1630'larda Şattari ve Çişti tarikatlarına ait bir grup tanınmış ortodoks Sünni hocaya halktan da katılım oldu ve bu grup, İslâm içindeki kâfir unsurlarla ve Hinduizm'in asimile etme yeteneğinin dayattığı tehlikelerle ilgili endişelerini dile getirmek üzere Nakşibendi tarikatına intisap ettiler.

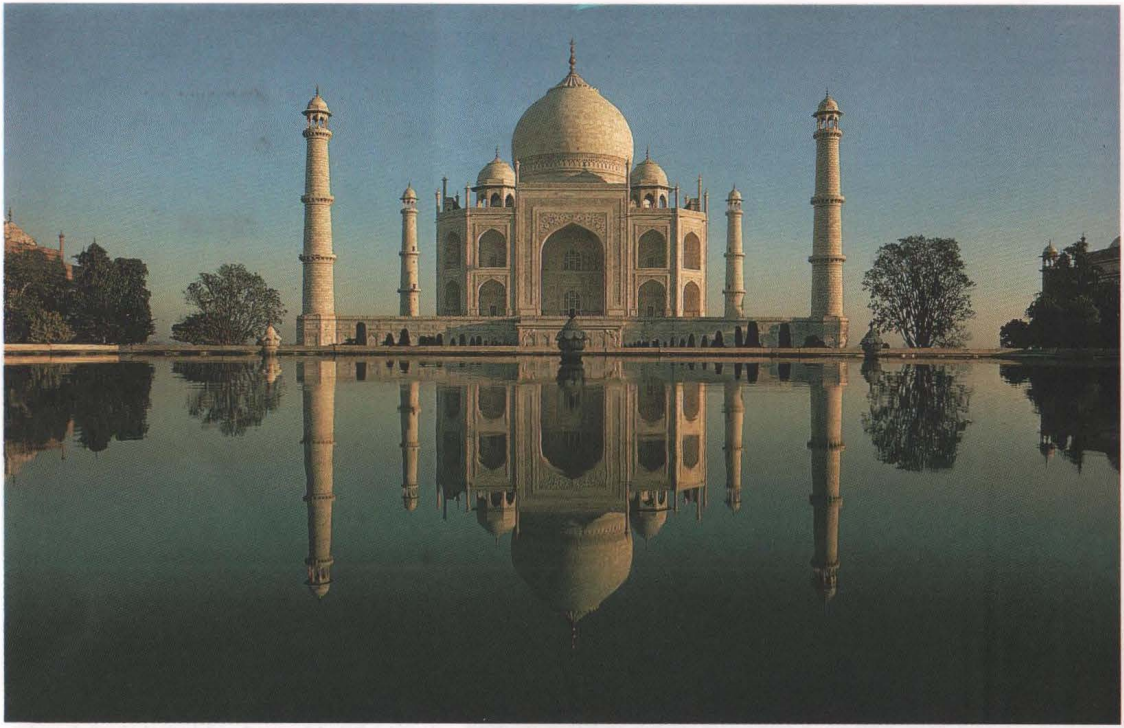
Şah Cihan babasından ve büyükbabasından farklı olarak, genişleyen İslâm radikalizmini daha ciddiye almak zorunda kaldı. Giderek kendisini Sünni öğretisinin esaslarına göre tanımlamaya başlamıştı. İlk iş olarak, kendisine imparator olarak herhangi bir özel, üstün, dini otorite yetkisi biçmektense resmi politikanın, İslâm'ın dört büyük hukuk okulundan birinin yorumladığı biçimiyle şeriata göre düzenlenmesi gerektiğini kabul etti. Şah Cihan 1633 yılından sonra gayri-müslim tapınakların yapımını ve onarımını yasakladı ve Varanasi'de kimi zengin Hinduların bazı büyük tapınaklarda başlanmış olan inşaat işlerini bitirmek istediklerini duyunca bunların bir kısmının yıkılmasını emretti. Ancak bu sert başlangıçtan sonra yeni politikasını bir miktar yumuşattıysa da, askeri seferler sırasında bazı Hindu tapınakları tahrip edilmekten yine de kurtulamadı.

Şah Cihan'ın İslâm'a verdiği aktif destek gerek babasından gerek büyükbabasından kesin çizgilerle ayrılıyordu. İslâmî bayramlara daha fazla önem vermeye, Müslüman kutsal kişi ve yerlerine cömertçe destek olmaya başladı. Peygamberin doğum günü tantanalı dinsel törenlerle kutlanmaya, Acmir'deki Çişti merkezine haclar düzenlenmeye başladı. Mekke ve Medine'ye geniş çaplı hac seferleri yine imparatorluğun mali himayesinde yapılmaya başlandı. Bütün bunlardan da öte Şah Cihan'ın saltanatı sırasında onun kişisel girişimiyle birçok yeni cami yaptırıldı.

Şah Cihan mimarisi

Şah Cihan'ın günümüze kadar gelen ünü, özellikle yeni bina yapımı için harcadığı büyük paralara (bazı hesaplara göre 28 milyon rupiden fazla harcanmıştır) ve mimari zevkinin inceliğine dayanır. Lahor ve Agra'nın yeniden yapınına yaptığı katkıların yanı sıra, Delhi'nin yeni bir başkent olarak tasarlanması da onun imzasını taşır. Çok dikkatle tasarlanmış mimarisi, eski geleneklerden de esinlenirken eşine rastlanmamış bir azamet ve tarz ortaya çıkarmıştır. 1620'lerde önemli binalarda çoğu kez olağanüstü bir zarafetle yontulmuş, içinde renkli taş kakma süsler bulunan beyaz mermer kullanımı başlamıştı. Bu tarz Şah Cihan mimarisinin ayırdedici özelliği oldu. Onun zamanında yapılan binalar klasik Hint biçemine sahip, ancak daha sonraki mimarların asla ulaşamadığı bir mükemmellik noktasına erişmişlerdi.

Şah Cihan'ın yapılara olan düşkünlüğü saltanatının daha ilk günlerinde başlamıştı. Acmir'de, Mevar Ranası'na karşı kazandığı zaferlerin anısına ana Çişti tapınağında ek bahçeler ve pavyonlar yaptırmıştı. Ama en önemli eseri, yakınlardaki Makrana taş ocaklarından çıkarılan beyaz mermerden yapılan ve Muin-ud-din Çiş-

ti'nin mezarının tam batısına oturtulan Cami Mescit'tir. Caminin doğu yüzü zarif sütunlar üzerine oturan 11 eşit kemerden oluşmuştur. Saçaklarının altında, caminin tamamlanış tarihi (1637-38) yanında Şah Cihan'ın 1615 Mevar zaferine şükran borcu olarak mozoleyle aynı hizada çok uzun zamandan beri bir cami yaptırmaya kararlı olduğunu açıklayan bir kitabe de yer almıştır. Caminin tam olarak nereye yapılacağı da üzerinde düşünülerek karara bağlanmıştı: imparatorun namaza durduğu yer hem evliyanın türbesini hem de caminin Mekke'ye dönük duvarını görmeye elverişliydi.

Delhi'deki yeni başkentin yapımına kadar Lahor imparatorluğun ikinci şehri olmaya devam etti. Lahor, Cihangir'in gömülü olduğu, daha sonra da Asaf Han (ö. 1641) ve Nur Cihan'ın (ö. 1645) türbelerinin yapıldığı şehirdi. Şalı Cihan kaledeki binalara halkın gezebilmesi ve törenlerin yapılabilmesi için 40 sütunlu büyük salonlar ekletip imparatorluk sarayının avlusunu tamamlattı. Şah Cihan,1628 yılından beri ana yönetim yeri olan Agra'da kale içindeki yapıların çoğunu yıktırıp yerine ya beyaz mermerden ya da alçıyla kaplı binalar inşa ettirerek burıların etrafına taş duvarlarla çevrili avlular yaptırmıştı. Çalışmalar ilk saltanat yılında başlayıp 1637 yılında halkın kullanımına açıldı. Bu yapıların içinde bir yeni Çil sütun (Divan-ı Âmı - Genel Kabul Salonu), teras ve pavyonlardan oluşan bir dörtlü meydan, bir yeni Divan-ı-has (Özel Kabul Salonu) ve imparatora ait ikamet bölümleri yer alıyordu. Yeniden inşaat programı içinde kalede iki küçük cami yapılmıştı, ancak 1653 yılında imparator, Moti Mescit adıyla bilinen ve Hint-Türk camileri içinde en görkemlisi olan İnci camisini tamamlatmıştı. Tasarım olarak kısmen Acmir camisine benzese de Moti camisinin tepesi Fatehpur Sikri'deki Ekber camisi gibi kubbelerle ve çatri'lerle kaplanmıştı. Saçakların altında siyah mermerden oyulmuş uzun süslü Farsça kitabe, Şah Cihan'ı dünya hâkimi olarak tasvir etmektedir ve caminin özelliklerini cennetle ilgili kutsal biçimsel simgelerle anlatmaktadır.

Şah Cihan'ın en ünlü binası -belki de dünyada Hindistan'a ait en tanınmış yapı olan- en sevgili karısı, Asaf Han'ın kızı Mümtaz Mahal için yaptırdığı Taç Mahal'dir. Binanın yapımına 1632 yılında başlanmış ve dört yıl içinde büyük bir bölümü tamamlanmış olsa da 1643 yılında yapımı hâlâ sürmekteydi. Asıl türbe yüksek bir platform üzerine oturan beyaz mermerden yapılmış kubbeli bir bina ile dört yanında yer alan dört ince minareden oluşur. Türbenin batısında kırmızı kumtaşından bir cami, karşısında da onun aynadaki suretiymiş gibi duran ve konuk evi olarak tanımlanan caminin aynısı bir ikinci yapı yer alır. Duvarlarla çevrili dış alanlar cennet bahçeleri duygusunu uyandırır biçimde düzenlenmiştir; mimarlar gerek binalarda gerekse bahçelerde görülen olağanüstü denge duygusunu, birbirlerine geometrik olarak bağlı bir ızgara tasarımını gerçekleştirerek başarmışlardır.

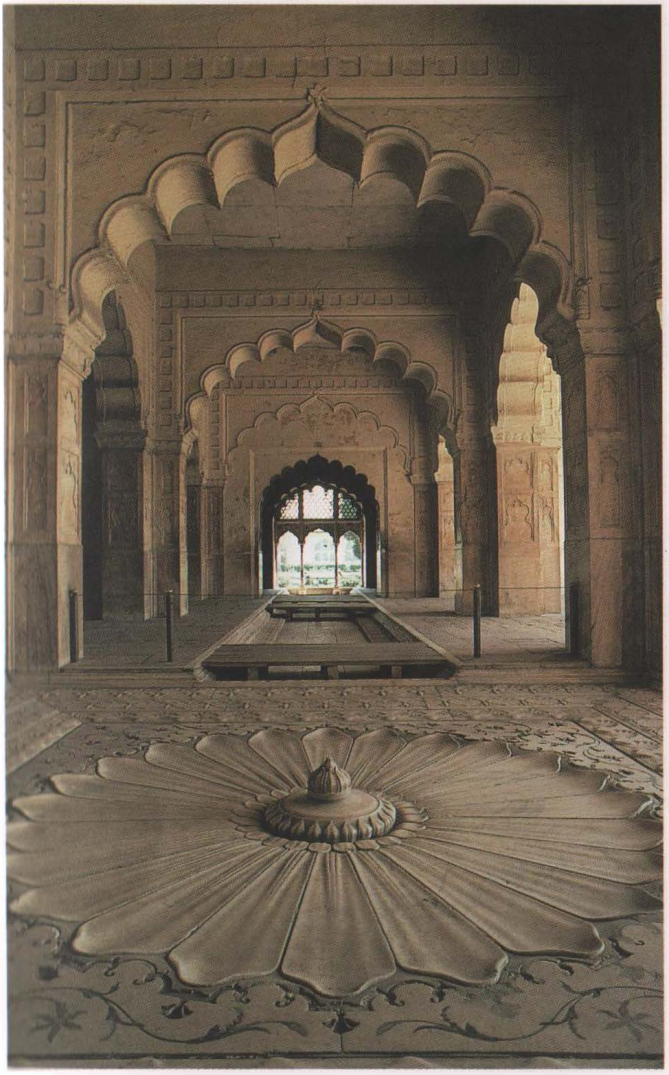
Bütün bu ıslahatlara rağmen Agra, Hint-Türk hükümdarı için uygun bir başkent değildi. Kale gerek hükümetin işlerinin yürütülmesi gerekse saray törenleri için fazla dardı. Şehir çok kalabalıktı ve Taç Mahal'in yapımıyla yeni binalar üzerine ek bir yük getiriliyordu. Mimarlara, yapı ustalarına ve astrologlara danışan Şah Cihan, başkentini Güney Delhi'ye, Yamuna nehrine bakan bir burunun üzerine taşımaya karar

Sağda Şah Cihan'ın Delhi'deki surlarla çevrili kale- sarayı, 50 hektardan daha geniş bir alanı kaplar ve 18-22 metre yüksekliğindeki yekpare kumtaşı duvarlarla çevrilidir. Bu alanın içinde birçok kamusal ve özel saray binası, bahçeler, havuzlar yer alır - bir Fransız seyyah, bu kalenin içinde kâğıttan dokumaya, kılıçtan parfüme, yiyecekten resme kadar her türlü atölyenin bulunduğunu yazıyordu. Burada Şah Cihan'ın harem dairesi görülüyor. Bu açılmış lotus çiçeği biçimindeki havuzdan bir zamanlar sular akıyordu, mermer duvarlar ise yaldızlı ve çok renkli kakma taş işçiliği süslemeleriyle kaplıydı. Daha geri de sarayın yatak odalarının bulunduğu bölümler yer alıyor.

Solda Dünyada mevcut en görkemli anıtlardan biri olduğu uluslararası ölçütlere göre kabul edilmiş olan Taç Mahal, Şah Cihan tarafından 1631 yılında, 14. çocuğunun doğumu sırasında Burhanpur'da ölen karısı Mümtaz Mahal'e muhteşem bir anıt mezar olarak yaptırılmıştır. Yamuna ırmağının kıyısında 1,6 hektarlık bir arazi satın alınmış, 30 köyün geliri mezarın ve bahçesinin yapımı ve bakımı için buraya aktarılmıştı.

verdi. Bu şehrin dindar Müslümanlar için başka türlü bir anlamı vardı. Uzun zamandan beri bir dinsel merkez olarak biliniyordu. Çeşitli Müslüman evliyalarının ölüm yıldönümlerinde binlerce hacının ziyaret ettiği türbeler, camiler ve tapınaklarla doluydu. Delhi'nin siyasi bir kişiliği de vardı çünkü Kuzey Hindistan'ı denetim altına almak için birçok önemli savaş burada ya da çok yakın civarında yapılmıştı ve şehir, daha önceki Hint-Türk hükümdarlarına da başkentlik etmişti.

Şahcihanabad adını alacak olan yeni şehrin temelleri 29 Nisan 1639 yılında atılmıştı. Dokuz yıl sonunda 6 milyon gümüş rupi harcanarak Şah Cihan'ın yeni kalesarayı Kızıl Kale, ikamete hazırdı. Şah Cihan, kalenin karşısındaki yüksekçe bir yere içine binlerce kişinin sığarak ibadet edebileceği Hindistan'ın en büyük toplumaçık camisi Camii Mescit'i yaptırdı. Çevrede ise hastaneleri ve medreseleriyle külliyesi yer alıyordu. 1653 yılına kadar şehrin yeni kırmızı kumtaşı duvarları içine 2.600 hektarlık bir alan sığmıştı. Yeni şehre on bir kapıdan giriliyor, duvarlarının üzerinde 27 tane kule yer alıyordu. Şahcihanabad 400.000 kişilik muhteşem bir şehre dönüşmüştü.

İç savaşa doğru

Şah Cihan'ın tahta çıkışı entrika ve kanla gerçekleşmişti ama düşüşü çok daha korkunç oldu. Birçok insana göre dört yetenekli ve enerjik erkek evlat büyütmek bir baba için çok arzu edilen, büyük bir başarı olarak görülse de bu durum Şah Cihan için, kaderin garip bir cilvesi olarak çok acıklı bir iç savaş ve Agra kalesinde tutsak edilmek gibi bir son demekti. Daha başta, babanın mülkiyet haklarının basitçe en büyük oğula devredilmesi ya da bu mirasın tüm evlatlar tarafından eşit olarak paylaşılması gibi meseleler Timurlu yasalarında açık seçik yer almadığından taht için tüm çocukların birbirlerine girmeleri kaçınılmaz olmuştu.

Şah Cihan'ın en büyük oğlu Dara Şükuh (1615-59) zamanının çoğunu sarayda babasının yanında geçiriyordu. Bu durum kimilerinde onun imparatorun en gözde evladı olduğu izlemini uyandırıyordu. Ancak bazıları da bunun, prensin kendi başına çok güçlenmesini önlemek için imparator tarafından alınmış bir önlem olabileceğini düşünüyorlardı. Şehzade Dara, entellektüel yetenekleri epeyce gelişkin bir adamdı ve saray politikasında, Ekber'in çok başarıyla, Cihangir ve Şah Cihan'ın da bir dereceye kadar izlediği daha açık ve eklektik ideolojiyi temsil ediyordu. Kadiri tarikatının iki önder şeyhinin faal müridi olan Dara, İslâm'daki mistik akımlara ilgi duyuyordu. 1640'larda Müslümanların Hinduizm'i daha iyi tanımaları amacıyla Upanişad'ları Farsçaya çevirmiş, bazı Brahmanların da yardımıyla el yazma metni çoğaltarak geniş kitlelere dağıtılmasını sağlamıştı. Dara kendini her ne kadar yalnızca bir tek Allah'a iman eden İslâm camiası içinde bir kişi sayıyorduysa da, ortodoks ibadet biçimlerine kayıtsız kalması onu Sünni gelenekleri yeniden canlandırmak isteyen ulemanın gözünde şüpheli bir kişi haline getiriyordu. Dara ayrıca savaş alanında da çok başarılı bir komutan değildi, birçok asil onu fazla kibirli buluyordu.

Oysa Şah Cihan ve Mümtaz Mahal'in üçüncü çocukları olan Evrengzib (1618-1707) daha başlardan beri farklı bir görüntü sergiliyordu. Şah Cihan'ın oğulları içinde en yetenekli asker ve yönetici olduğunu kanıtlamış, tahta olan hevesini belli etmişti. Şarap içmeyerek ve İslâm'ın bütün törelerine uyarak radikalizmini vurguluyordu. Din konusundaki araştırmacılığı onu içsel bir serüvene değil, aksine Nakşibendi tarikatına üye hoca ve hukuk alimleriyle tartışmalara yöneltmiştir. Kuran'ı ve hukuk metinlerini merakla okuyor, sanatla ve müzikle çok az ilgileniyordu. Bu nedenle temel Sünni inançlarına ve ibadetlerine dönmek isteyenler için en ideal seçimdi.

Şah Cihan'ın oğulları devlet işlerine ve askeri işlere daha fazla karışıp, gerek savaş alanında gerekse diplomasideki çaplarını ortaya koydukça, birbirleriyle olduğu kadar babalarıyla aralarında olan gerilim de arttı. Uzun zamandan beri için için büyüyen siyasi kriz 1657 yılında su yüzüne çıktı. Dekkan'ın güney eyaletlerinin başındaki Evrengzib, Bengal, Bihar ve Orissa valisi kardeşi Muhammed Şuca ve Malva ile Gucarat'ı yöneten Murad Bahşi, Şah Cihan'ın oğlu Dara'yı kayı-

nır biçimde davranışından gitgide daha fazla rahatsızlık duymaya başladılar. Delhi ya da Agra'da sürekli babasının yanıbaşında olan Dara, aile siyaseti içinde Şah Cihan'ın en sevgili kızı Cihan Ara Begüm tarafından harareetle destekleniyordu. İmparator çok hastalanıp halkın karşısına her gün çıkamamaya başlayınca onun öldüğü ya da ölmekte olduğu dedikoduları yayılmaya başladı. Dara saraydan hiçbir haber sızmamasını emredince söylentiler daha da arttı, ancak o sıralarda Şah Cihan'da kısmi bir iyileşme görüldü. Bunun üzerine Şah Cihan Dara'yı asiller katında hiç benzeri olmayan bir rütbeye yükselterek Agra kalesine çekildi.

Bir vakanüvisin daha sonra yazdığı gibi, zamanlarını uzak eyaletlerde geçiren kardeşlerinin görüşlerine göre Dara, "Eline açgözlülük makasını almış, imparatorluk kaftanını kendi değersiz kişiliğine uydurmaya çalışıyordu." Bengal'de Muhammed Şuca, kendisini hükümdar ilan ederek kuvvetlerini topladı ve nehir boyunca Agra'ya doğru yol almaya başladı; Murad Bahşi Gucarat'ta maliye nazırını öldürdü ve o da kendini hükümdar ilan etti. Ama önce Surat limanının hazinelerini yağma etti. Evrengzib bir süre bekleyerek Dekkan'da asker ve para biriktirdi, bu arada kardeşleri ve daha başka kilit mevkideki komutanlarla gizli diplomatik görüşmeler sürdürmeyi de ihmal etmedi. Sonunda savaş başladığında içlerinde en güçlü ve en fazla desteğe sahip olan Evrengzib'di. Evrengzib 1658 yılında kuzeye hareket eder etmez imparatorluk ordusuna kayıplar verdirmeye başladı. Mayıs ayının sonunda Agra'yı ele geçirmişti. Babasıyla yapılan pazarlıklar sonuç vermedi ve 8 Haziran'da Şah Cihan ona teslim oldu. Kaledeki hazineye el koyan Evrengzib, Dara'yı kuzeybatıya doğru takip etti. 21 Temmuz'da Delhi'de durarak kendisini Alemgir, yani "dünyayı ele geçiren" sıfatıyla imparator ilan etti. Şah Cihan 1666 yılındaki ölümüne kadar tutsak olarak yaşadı.

Bundan sonra Evrengzib kardeşlerine yöneldi. 12 ay boyunca Dara'nın kuvvetleri kovalandı, kuşatıldı ve birbiri üzerine gelen yenilgiler sonunda taraftarları onu terketmeye başladılar. Sonunda Dara, birkaç yıl önce hayatını kurtardığı bir Afgan kumandan olan Melik Civan tarafından Evrengzib'e teslim edildi. 15 yaşındaki oğlu Sipihir ile birlikte Delhi'ye getirildi ve yırtık pırtık giysiler içinde sokaklarda, pazar yerlerinde dolaştırıldı. 30 Ağustos 1659 yılında döneklik ve putperestlikle suçlanarak hapiste öldürüldü. Evrengzib'in kardeşinin başı kendisine getirildiğinde "Bu kâfirin yüzüne hayattayken de bakmadım, şimdi de bakmam için bir neden yoktur," dediği söylenir. Şehzade Şuca'nın dize getirilmesi daha zor oldu. Doğuya, Bengal'e doğru çekilen Şuca'ya karşı Evrengzib kuvvetleri zorlu bir mücadele yürütmek zorunda kaldılarsa da Şehzade'yi 1660 Mayısı'nda Dakka'yı terketmek zorunda bıraktılar. Şuca geçici olarak Arakan kralına sığındı, ancak Evrengzib diplomatik yollardan Şuca'nın öldürülmesini sağlamayı başardı. Üçüncü kardeş Murad Bahşi, Gvalior'da 1659 yılından beri tutuklu bulunuyordu. 1661 başlarında kendisini kurtarmak için sonuçsuz bir girişimde bulunduktan sonra aynı yılın Aralık ayında savaşın başında Gucarat'ta öldürdüğü bir subayın oğlunun talebiyle İslâm hukukundaki karşılık cezası gereğince öldürüldü.

Ortodoks İslâm'ın zaferi

Evrengzib 1707 yılında 90 yaşında ölene kadar tahtta kaldı. Saltanat yılları etkili, uzun ve olaylarla doluydu. Saltanatı, imparatorluk kültüründe belirleyici bir değişimin başlangıç noktası oldu. Çünkü Şah Cihan'ın siyasetini devam ettiren hükümdar, Hint-Türk imparatorluğunu, şeriatla yönetilen, müminlerin ayrıcalığını ön plana çıkartan ve gittikçe daha İslâmî görünüşe sahip bir devlet haline getirmişti. İslâm camiasına yeni müminler kazanmaya, İslâm düşünce ve davranış biçimlerini tanımlamaya bu dönemde yeniden büyük bir çaba gösterildi.

Evrengzib örnek bir Müslüman olarak yedi yılda Kuran'ı ezberledi ve Arabistan'daki İslâm'ın kutsal mekanlarıyla yakın ilişki içine girerek iktidarının meşruiyetini garanti altına aldı. Ekber'in uyguladığı, şafakta balkona çıkıp hükümdara tapanları selamlamak geleneğini İslâm'la bağdaşmadığı gerekçesiyle terketti. Vekayiname ve resimli kitap yazırını himaye etmeyi bıraktı ve saraydaki sanatçı atelyelerini kapattırdı. Zamanında bir iki tane kamu binası inşa edildi- birkaç türbe ve cami- ancak bunlar da ne gösterişli ne de süslü yapılardı. Sosyal yaşama ait birçok özel gün takvimden çıkarıldı, saray müzisyenlerinin işlerine son verildi ve imparator hiçbir şekilde gayriresmi işret ve ziyafetleri himaye ya da teşvik eden bir tutum içinde olmadı.

Evrengzib zamanını bunların yerine İslâm öğretisinin yaygınlaştırılmasına harcadı. Bir grup kadıyı etrafında toplayarak bir temel İslâm hukuku kitabı olan *Fetavi-yi Alemgiri*'yi hazırlattırıp yayınlattı. Bu eserle yargıya bir düzen getirmeyi, Müslüman cemaatinin, Hanefi mezhebine mensup din alimlerinin koyduğu kurallara ve kararlara uymalarını sağlamayı amaçlıyordu. Bu önemli girişim Hindistan ve çevresinde ortodoks İslâm hukukunun belirleyici rehberi olarak onay gördü. Medreseler, cami ve mescitler devlet desteğine alındı ve küfür etmeye, şarap içmeye, kumara ve kamuya açık yerlerde buna benzer kafir ve putperest davranışlara karşı şeriat hükümlerinin uygulanması için ciddi ama yetersiz bir faaliyet başlattı. Hindulara da büyük kısıtlamalar getirildi. Hindu mültecilere tekrar vergi kondu ve 1665 yılından itibaren Hindular Müslümanlardan daha fazla iç gümrük vergisi ödemeye mecbur edildi. 1672'de Evrengzib, Hindulara verilen vergi dışı toprakları geri aldı (ancak bu tam olarak uygulamaya konulamadı). Daha sonra bu tür toprakları Müslümanların tamamen miras yoluyla edinebilmeleri kararını çıkarttı. 1679 yılında gayri-müslimlerin ödediği *cizye*'yi geri getirdi. Ancak bu uygulama pek tutmadı ve hatta hükümet içinde bile buna karşı çıkanlar oldu. Kamu yönetiminin elverdiği her yerde Hinduların yerine Müslümanların alınması için emir verildi. 1669 yılında çıkarılan yeni bir fermanla yeni yapıları ya da onarılan tüm Hindu yapılarının yıkımı emredildi. Elbette ki bu kararı tam anlamıyla uygulamaya sokmak pratikte mümkün değildi ama yine de imparator Hindu tebası ve müttefikleri arasında artan hoşnutsuzluğun bastırılmasını gerekli görürse, karar kesin olarak uygulanıyordu.

Güç dengelerinin değişimi

Uygulamada yumuşatılmış da olsa imparatorluğun böylesine katı İslâmi kurallara bağlı olması, altkıtanın yönetilmesi işini hiç de kolaylaştırmadı. Gelgelelim Evrengzib'in devlet ideolojisini sertleştirmekten başka pek çaresi de yoktu. Kendisinden önce gelenlerin imparatorluğun fiziki sınırlarını genişletmekte ve bu sınırlar içine, inanılmaz bir insan ve kültür çeşitliliği sığdırmakta gösterdikleri başarı, sonunda imparatorluğun yönetimini güçleştirmişti. Bu olay başlarda yeni

Sağda 1680 yılına ait bu resim, Evrengzib'i, zırhını giymiş, elinde altın mızrağıyla gösteriyor. Bindiği cenk atının üzerinde koruyucu bir zincirli zırh var. Evrengzib, ressamlara mesenlik yapmamış bir hükümdar olarak bilinir - sanat tarihçileri, Evrengzib devrinde sanatın, saraydan uzaklaşarak diğer prenslerin ve yerel merkezlerin koruması altına girdiği, böylece yeni resim okullarının gelişmesiyle Hint-Türk saray zevkinde bir düşüşün yaşandığı konusunda genellikle hemfikirdirler. Yine de bu resim imparatorun, saltanatına yakışan süslü koşum takımları içinde temsil edilmek isteğinin sürdüğünü, keza, bu resmi yapan sanatçının teknik ve estetik bilgisinin de daha öncekilerden az olmadığını kanıtlamaktadır.

bir Hint devletinin güçlenmesine katkıda bulunmuş olsa da 17. yüzyılın ortalarına gelindiğinde sistemin kendi içinde yeni gerilimlere yol açmıştı. Hint-Türk devletinin varlığı günlük hayatta daha fazla hissedilir bir duruma geldikçe -kırsal kesimde, ana çekirdek dışında, büyük şehirler çevresindeki ağırlığı arttıkça- vergi ve hizmet taleplerine gösterilen direniş de daha fazla dile getirilmeye başlandı. Dahası, yüzyıl ilerledikçe, bölgeler ve farklı toplumsal katmanlar arasındaki ekonomik güç dengeleri de gözle görülür biçimde bir değişikliğe uğruyordu. İnsanlar geniş bütünün içinde daha fazla yutulup kaybolma durumuna karşı direnmeye, çıkarlarını korumak için topluluk kimliklerinin daha keskin biçimde tanımlanması isteğini dillendirmeye başladılar. 17. yüzyıl sonlarında ihtilafların büyük bir kısmı açık bir dinsel söylem kazanmıştı: insanlar devlete boyun eğmeye mecburdular çünkü iktidarda hakkaniyetli bir İslâmî yönetim vardı. Eyaletlerdeki laik direnişler kolaylıkla İslâm-karşıtı gerekçelere bağlanabiliyordu. Bunun sonucu olarak, her şeyin merkezi Delhi'ye çok yakın olan Pencap'ta, İslâm, yerel politika alanında Sihizm'e karşı bir çehreye bürününce hoşnutsuzluk daha da keskinleşti. Son zamanlarda Batı Dekkan'da Şivaji (1630-80) önderliğinde önemli bir güç olarak beliren Racput ve Marataların isyanları, "yabancı" bir efendinin baskılarına karşı yerli bir dini savunduğu için daha sıcak bir destek buluyordu.

Ancak hiçbir şey tam anlamıyla bir netlik arzetmiyordu. Hindular Evrengzib'in su götürmez biçimde İslâmî nitelikli devleti içinde yer almaya devam ederlerken, Müslümanlar gerek ülke dahilinde, gerekse dışında Evrengzib'e karşıt konumda yer alabiliyorlardı. Dekkan'ın siyasi mozayiği içinde gayri-müslim rejimlerde bile üstün başarıyla hizmet veriyorlardı. Şüphesiz, Hint-Türk devletinin küçülmesiyle kaybolan bir şeyler olmuştu. Yine de farklı kültürel katmanlar, kimi zaman birleşerek kimi zaman ayrışarak birbirleriyle öylesine içiçe geçmişlerdi ki, tümüyle ortadan silinmek şöyle dursun yalnızca değişik biçimlerde ifade bulur olmuşlardı. Büyük Hint-Türk sarayında iktidarı ele geçirme hayalleri sona erince imparatorluğun geniş aileleri içinde yer edinmeye başladılar. Mimarlar, ressamlar, yazarlar ve müzisyenler soyluların evlerinde ya da Awadh (Audh), Bengal ve Haydarabad'da yeni yeni ortaya çıkan güç merkezlerinde iş buldular. Daha önce benzeri görülmemiş bir zenginliğe ve bağımsızlığa kavuşan Racput sarayları, sanatın himayesini geniş ölçüde üzerlerine aldılar. Marataların gücü Kuzeybatı Dekkan'dan öteye Ganj ovasına kadar yayıldı ve Hindulaın kutsal şehri Varanasi yeniden inşa edildi. Pencap tepelerindeki küçük yerleşim birimlerinde daha küçük bir saray kültürü meyvelerini vermeye başladı.

1660 ve 1670'lerde Evrengzib, tıpkı öncülleri gibi imparatorluğun sınırlarını kuzeydoğu ve kuzeybatıda altkıtanın dışına doğru genişletmeyi denediyse de bu çabaları başarısızlıkla sonuçlandı. Hint-Türk imparatorluğu bir Hindistan devletiydi. Ancak ayakta kalabilmesi yine de topraklarını genişletmesine bağlıydı. Evrengzib daha çok adam ve para bulabilmek amacıyla giderek Dekkan'ı daha fazla zorlamaya başladı. Bu girişimin sonuçları ortalığı karıştırdı. Elbette ki Hint-Türkler en güneydeki nokta hariç Dekkan'ın büyük bir kısmında askeri ve idari sistemlerini kurmayı başarmışlardı, ancak bunun bedelini ağır ödemişlerdi ve bu yayılmanın kendilerine sağladığı yararın ne olduğu da pek açıklık kazanmamıştı. Ne savaş ne de diplomasi Dekkan politikasına uzun süreli bir istikrar getirebilmişti.

Hint-Türk devleti haddinden fazla yayılmıştı. Daha fazla toprak; devleti ayakta tutabilmek için daha fazla gelir toplamak demekti. İmparatorluğa mali destek sağlama görevinde daha eski ve daha yerleşik eyaletler eşitsiz bir durumla karşı karşıya kalmıştı ve bazı yeni eyaletler ekonomik durumu rahatlatacak kadar fazla üretmiyorlardı. Çoğu kez birçok yerde düzeni sağlamak zorlaşıyor, imparatorun tebası arasında isyanlar patlak veriyordu. Devletin giderlerini karşılayacak paranın bulunması zorlaştıkça kıdemli komutanlar ve onlara bağlı birlikler kendi bölgelerinden çıkmamaya, yerel üretime el koymaya ve imparatorluğun ücra bir sınır bölgesinde, imparatorluğun kendilerinden beklediği hizmet taleplerini geri çevirmeye başlıyorlardı.

Evrengzib yaşamının sonunda hâlâ büyük bir imparatordu ve devleti kâğıt üzerinde hâlâ müthiş zengindi. Yönetim başarılıydı ve gelirler toplanıyordu. Ancak merkez, bölgelerdeki yönetme ve işleri yönlendirme yeteneğini bir ölçüde kaybetmişti ve bunun sonucunda fiili iktidar Hint-Türk sarayının dışına kaymaya başlamıştı. İmparatorluk anarşiye boyun eğip yokolmadı; bunun yerine yapısında zaten varolan çelişkilerden doğan daha ademi- merkeziyetçi diye adlandırılabilecek siyasi bir kimlik kazandı.

Üstte 17. yüzyılın sonlarında adından söz ettiren bir diğer resim okulu ise Kota Racput sarayına ait okuldu. Bu resimde, Kota kralı (saltanatı 1723-56) Majarao Durjan Sal, aslan avında görülüyor. Sadece aslanla kısıtlı olmayan av sahneleri, Kota resminin önemli bir bölümünü kapsar ve Kota okulunun ilk eserlerinde olağanüstü güzel av sahnelerinin çalışıldığı görülür. Avlanmak, hükümdarın toplumun yanında doğaya da hükmetme isteğinin bir yansıması olmakla beraber, insanı savaş alanına fiziksel açıdan hazırladığı için de aristokratların çok rağbet ettikleri bir faaliyetti. Buradaki resim, hareket ve canlılıkla dopdolu bir tasvirdir; ancak konuya yaklaşım özgün olmayıp, 100 yıldır Kota ressamlarının sürekli kullandığı tarzı yansıtmaktadır. Sanatçının dehası, bilinen bir temanın şaşırtıcı bir varyasyonunu tuvale yansıtmaktaki yaratıcılığında gizlidir.

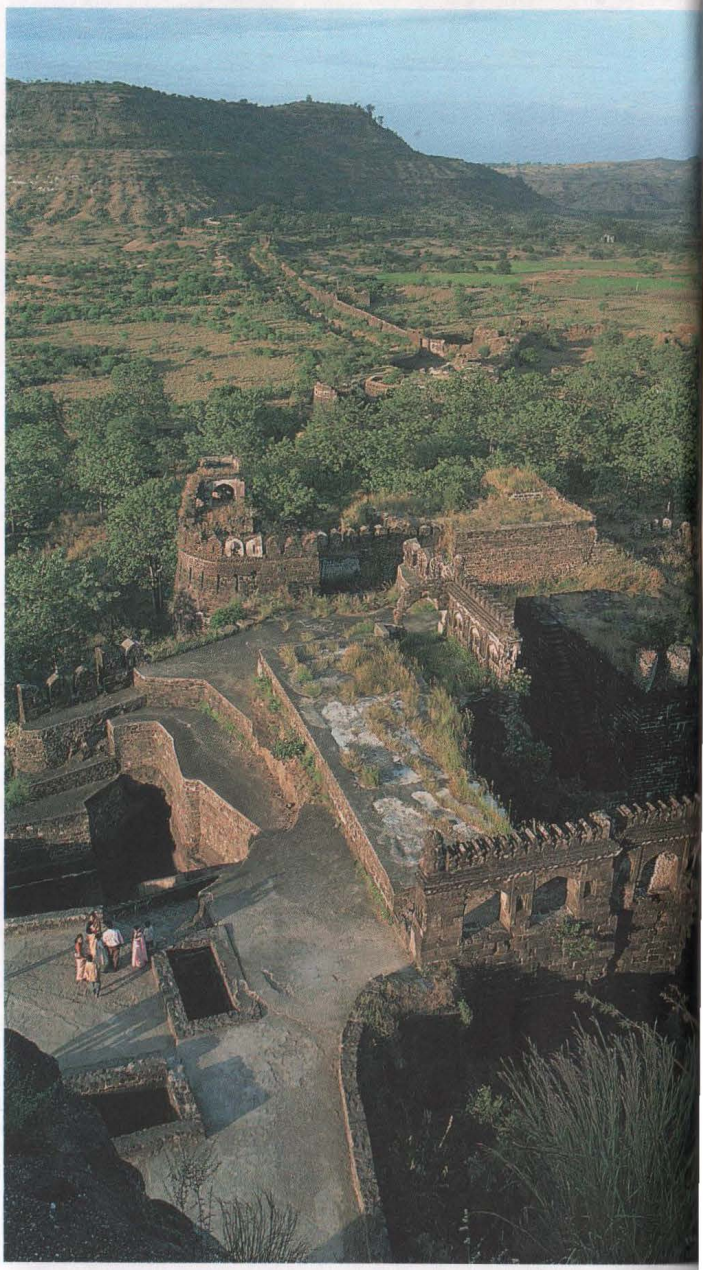
Yaklaşık 1700'lere kadar Hint-Türk imparatorluğu

17. yüzyıl başlarında, Hint-Türkler İndus-Ganj ovasında güçlü bir hâkimiyet kurmuşlar, egemenliklerini batıda Racputana, Gucarat ve Malva'ya kadar genişletmişlerdi. Hindistan dışındaki ilk iktidar merkezlerini kaybettikleri gerçeğini kabullenmek zorunda kalan Hint-Türkler, etkilerini güneye doğru genişletince, kendilerini aniden, Bicapur ve Golkonda'nın iki ayrı güç merkezi haline dönüşmekte olduğu Dekkan siyasetinin karmaşası içinde bulmuşlardı. Hint-Türkler, 17 yüzyıl boyunca, gerek kendi tebaları gerekse sınırları ötesindeki komşularıyla sürekli savaş halinde oldular. Yönetime getirdikleri yenilikler ve becerikli bir diplomasiyle birleşen askeri üstünlükleri sayesinde Hint-Türk devleti, Hindistan'ın büyük kısmında kendisini meşru ve egemen güç olarak kabul ettirmiş, ancak güneye doğru, gerek ekonomik gerekse stratejik açıdan gereğinden fazla bir genişleme politikası izlemiştir. Yüzyılın sonuna gelindiğinde, Hint-Türkler, Dekkan'ın Müslüman devletleri gibi, Batı Hindistan'da aşırı biçimde güçlenen Maratanların tehdidi altında yaşamaya başlamışlardır.

MARATALARIN YAYILMASI

Ganj havzasına ve güneye, Dekkan'a doğru güç kazanan Hint-Türkler, buralardaki yerleşik halkın direnişiyle karşılaştı. Kimi zaman güç kullanarak çoğu kez de uzlaşarak bölgeye hâkim oldular; ancak tebalaştırdıkları halklar arasından bu süreç içinde yeni toplumsal ve kültürel güçler filiz verdi. Yeni yönetim Hint toplumuna kendini yalnızca zor kullanarak değil, ekonomik faaliyeti bu şehir ve kasabaların idari sistemlerinin ve altkıtanın geniş coğrafi bölgeleri içinde kurulu iletişim ağının içine sokarak da kabul ettirmeyi başardı. Dahası, büyük imparatorluğun başlattığı yeni faaliyetler, değişen koşullara uyum sağlayan eski yöneticileri de değiştirdi. Yine de racalar, kabile reisleri, yörenin yerel önderleri, imparatorluğun genişleyen etkinliğine uyum sağlamaya çalışırken, tepkilerini de dile getirmekten geri durmuyorlardı. Racputana saray çevresi, Dekkan'ın Hint ve Müslüman krallıkları ve zaman içinde özerklik kazanan Hint-Türk eyaletleri, daha büyük bir hâkim yapının üyesi olmak gibi bir avantajı da kullanarak kendi siyasi oyunlarını oynayıp muazzam servet elde ettiler ve kendi kültürlerini yaydılar.

Bu olgunun en çarpıcı örneği, 17. ve 18. yüzyıllarda, Batı ve Orta Hindistan'ı ele geçirerek sonunda Hint-Türk devletinin merkezine doğru sızan Kuzeybatı Dekkan Maratalarının yükselişidir. Marata devletinin ortaya çıkışı, Hinduizm'in İslâm'a tepkisi, güneyin kuzeye direnişi, toprak beylerinin, her şeye kadir imparatorluk idaresinin parasal ve askeri ihtiyaçlarını karşılama mecburiyetine isyan etmeleri, hatta dil ve kültürde ilk milliyetçilik akımlarının başlangıcı gibi çeşitli yorumlarla açıklanmaktadır; sonuç olarak bu yükseliş, altkıtadaki kültürel güçler arasındaki sürekli etkileşimin bir parçası olarak değerlendirilmelidir. Hindistan'da Marataların yükselişi, hem bölgesel değişimlerle, hem de gerek kendi aralarında, gerekse Hint-Türk imparatorluğu çerçevesindeki diğer unsurlarla geliştirdikleri karmaşık ilişkilerle ivme kazanmıştır.

Maratalar ülkesi

Marataların ortaya çıktığı toprak parçası -kabaca şimdiki modern Maharaştra eyaleti- Kuzeybatı Dekkan'daki Tapti nehrinin güneyinde yer alan geniş üçgendir. Aslında burası, Hindistan'da öncülük mücadelesi başlatmaya üs olabilecek en ümit verici yer değildi. Yine de 16. yüzyıldan başlayarak bu yöre halkı öylesine müthiş bir toplumsal değişim ve hareketlilik hamlesi göstermişti ki, 18. yüzyıla gelindiğinde Maratalar, altkıtanın denetimini bütünüyle tehdit eden ürkütücü bir tehlike halini almışlardı. Bu oluşum kısmen kendi bölgelerindeki sosyal ve ekonomik gelişimden, kısmen de Dekkan'daki daha büyük siyasi gelişmelerin kendilerine sunduğu ilerleme olanaklarını iyi kullanabilmelerinden kaynaklanmaktadır.

Kuzeyde Satpura ve Vindhiya sıradağları ve Malva platosu yer alır; dağlar zor geçit vermelerine karşın iyi bir savunma hattı oluşturmazlar. Güneyde ve doğuda hareketi engelleyecek görünür bir fiziksel engel bulunmamaktadır. Ancak Marata ülkesi, kuzeyden ve

Dekkan'ın geri kalan bölümünden gelebilecek her türlü saldırıya açık bir konumda olmasına rağmen kendi ürünleri, ticareti, evlilik âdetleri ve kutsal hac merkezleriyle gerçekten farklı bir bölge durumundadır. Ülke, şimdi olduğu gibi eskiden de üç ayrı bölgeye ayrılıyordu: Konkan: küçük teknelerin barındığı körfez ve çaylardan oluşan Bombay'ın kuzeyinden başlayarak Goa'ya kadar uzanan dar, uzun kıyı şeridi. Batı Gat dağları: Dar vadilerden birdenbire yükselen yalçın doruklardan oluşan ve ülkenin bir ucundan diğerine savunma amacıyla yapılmış kalelerle donanmış geçit vermeyen dağlık yöre. Desh: kısmen Gat dağlarının yağmur kuşağında yer alan, büyük yarımada Hindistanı platosunun bir parçası. Doğuya doğru, Bengal körfezine dökülen Purna-Tapti, Godavari ve Krişna-Bhima nehirlerinin birleştiği verimi fazla olmayan deltalarda yaşama koşullarının daha elverişli olması yüzünden buralarda yerleşim de daha fazladır.

Geçmişte bu üç bölgenin ekonomisi birbirini tamamlardı. Hem taze hem kurutulmuş halde yenen, kabuğundan urgan ve hasır örgü yapılan, yağı hem yemeklerde hem de saç bakımında kullanılan, çok yönlü bir meyva olan hindistan cevizi, mango, jaka ve hint fındığı yalnızca Konkan'da yetişirdi. Kıyı şeridinde ise, füme balık, tuz, baharat; ormanlarında bal, bazı pirinç türleri, süslemede kullanılan deniz kabukları, kereste ve bambu ürünleri bulunurdu. Desh ise, şeker kamışının, pamuğun, soğan ve sarmısağın, tütünün, zerdaçal ve pirince dayalı mutfağın esas ürünlerinden biri olan baklagillerin başlıca üretim yeriydi. Ancak bölge tarımının istikrarsız koşulları, paranın kullanılmadığı bir ekonominin varlığı ve ulaşım zorlukları göz önüne alındığında, bu malların değişimi pek de kolaylıkla gerçekleşmiyordu. Mal depolamayı becerebilen ve Maharaştra'dan denize inen yolları denetimi altında tutabilen, ticarette söz sahibiydi.

Maratalar yerleşik bir toplum olmaktan bir hayli uzaktı. 17. ve 18. yüzyıllarda dahi birkaç ailenin bile köklerine kadar izlerini sürebilmeleri olağanüstü bir durumdu. Köyler bir süre gelişiyor, sonra doğal ya da insani nedenli afetlerle ortadan siliniyorlardı. Bölge halkını bu riskli tarım koşullarında çalışmaya razı etmek için cesaretlendirmek gerekiyordu; çünkü halk yağmacı toprak beylerinin baskısından kurtulmak için her an ekonomik olarak verimsiz bölgelere kaçmaya hazırdı. Ölüm oranı çok yüksekti. Aileler birdenbire ortadan yok oluyordu. Başarılı yerleşim yerlerinde çiftlikler, miras hukukuna göre aile fertleri arasında eşit olarak bölüştürülüyordu (kadınlar dahil- Maratalar, kadını mirastan yararlandıran, güç sahibi olmalarına ve ordulara komutanlık etmelerine olanak sağlayan ender Hint topluluklarından biridir). Giderek kişisel hisseler o kadar azaldı ki bir parsel bir kişinin geçimini karşılamaz oldu. Yalnızca hayatta kalabilmeye yetebilen bu koşullardan kurtulmak için toprak dışında geçim sağlama alternatifleri aramak gerekiyordu. Başarılı kişiler ve aileler çıkış yolunu, hizmetlerini, hemen her zaman askeri niteliği sabit bir derebeyinin koruması altındaki kombine tarım servislerinde gerçekleştirmekte buldular.

Soldan Muhammed Bin Tuğluk'un Dekkan'daki harekât merkezi olarak kullandığı Devletabad, ovadan neredeyse dikey olarak yükselen bir teperin üzerindeki konik bir kaya kütlesinin üstünde yer alır. Bir zamanlar Yadava hanedanı merkezi antik Deogiri şehrini çevreleyen dış surların çevresi yaklaşık 4.5 km.'dir: dış surlarda yukarı kale arasında üç sıra sur duvarı uzanmaktadır. Delhi sultanı Dekkan'ı ele geçirme hırsını söndürmek zorunda kaldıktan sonra Devletabad, 17. yüzyılda Şah Cihan'ın eline geçene kadar önce Bahmani sultanlarının, daha sonra da Ahmednagarlı Nizamı Şahi'lerin egemenliğinde kalmıştır. Kale sekiz açıdan çok ileri bir düzeydeydi; top ateşine dayanıklı çok sayıdaki savunma duvarları, yoğunu kayaya oyulmuş yukarı doğru yükselen geçitlerle donatıldı.

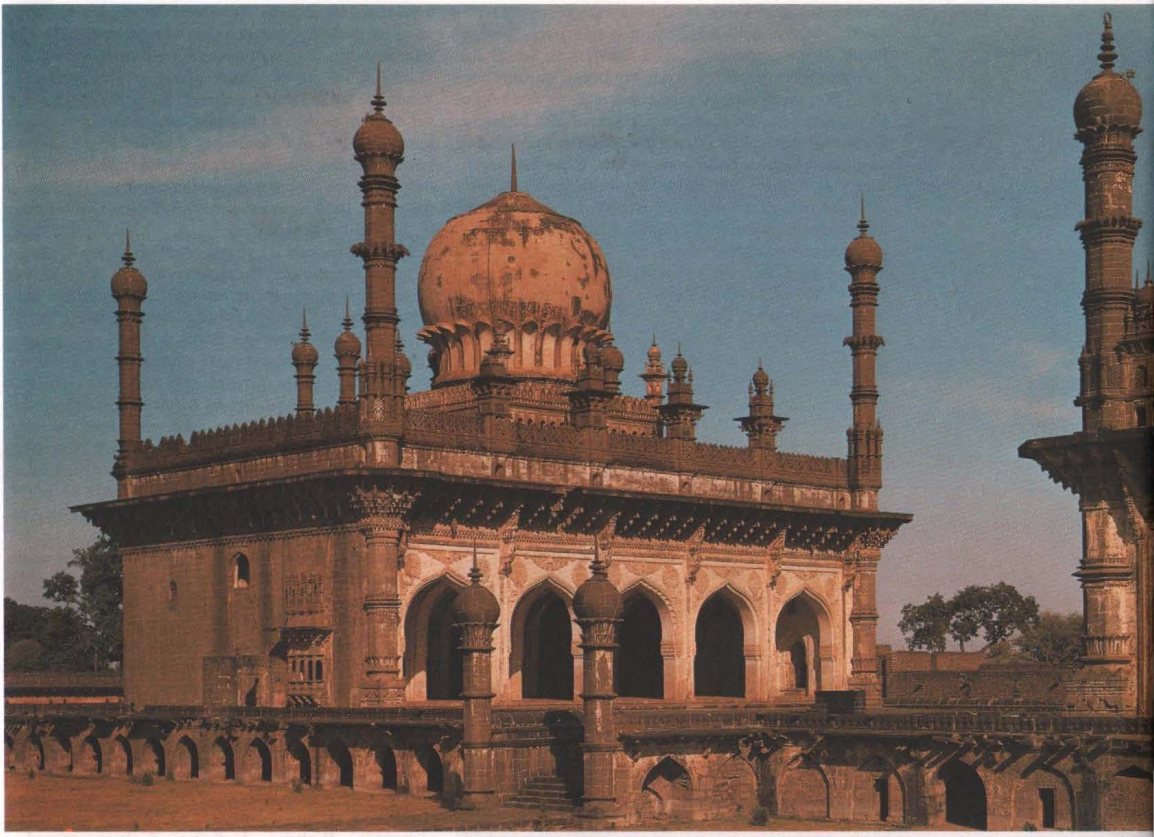
Dekkan'a Müslüman müdahalesi

1327 yılında Kuzey Hindistan'ın Müslüman lideri Muhammed bin Tuğluk'un sultanlığının başkentini Delhi'den, Kuzey Maharaştra'daki taş kale Devletabad'a taşıması, onun tüm Dekkan'a damgasını vurma niyetinin çok açık bir işaretiydi. Ancak, aradan yirmi yıl geçmemişti ki, patlak veren olaylar nedeniyle Muhammed bin Tuğluk'un kuzeye dönmesi gerekince, Dakka valisi olarak yerine bıraktığı Hasan Gangu, kendisine karşı isyan başlatarak bugünkü Karnaka'da yer alan ve başkenti Gulbarga olan Bahmani sultanlığını kurdu. Tam o sıralarda, Tungabhadra vadisinde kurulmuş olan Vijayanagara eyaleti de, Müslüman ordularına karşı koymak ve onların Güney Dekkan'da daha fazla ilerlemelerini durdurmak için ciddi bir askeri güç toparlamaya başladı.

Bundan sonraki iki yüzyıl boyunca Dekkan, sürekli savaşlara sahne oldu. Bu da yöre halkına bol bol iş ve askeri hizmet olanakları yarattı. Bu durumdan yarar sağlayan birçok aile kırsal bölgelerde güçlendi. Ancak bu durum kalıcı olmadı. Başka yerlerde olduğu gibi Hindistan'da da bir şeyi başta elde etmek ne kadar zor ise, o mevkiyi ya da o mülkü elde tutabilmek de bir o kadar zordu. Buna rağmen Bahmani krallığının 15. yüzyılda beş özerk bölgeye ayrılması -Berar İmadşah Sultanlığı (1484-1574), Bicapur Adilşah Sultanlığı (1489-1686), Ahmednagar Nizamşah Sultanlığı (1490-1636), Bidar Baridşahı Sultanlığı (1492-1609) ve Golkonda Kutubşah Sultanlığı (1512-1687)- bölgenin yardım kaynaklarını oldukça arttırdı.

Kuzey Hindistan'ın aksine Dekkan Müslümanları, nüfusun çok küçük bir bölümünü oluşturuyordu. İslâmî fetihleri bölgede esaslı bir Müslüman yerleşimi izlemediği gibi, ne Bahmani krallığı ne de onu takip eden sultanlıklar döneminde İslâm'a büyük bir kayma gözlendi. Bu yüzden, Dekkan'ın Müslüman eyaletleri, buradaki Hindu nüfusla uzlaşmaya, gerek Hint-Türklerden, gerekse onların öncüllerinden daha fazla muhtaçtılar. Elbette onlar da birçok cami ve türbe yaptırdılar, İslâm büyüklerine sahip çıktılar, hükümete, vergi sistemine ve orduya İranlıların teknik terimlerini tanıttılar; bu arada da kasaba ve kalelerde yönetimin çekirdeğini hep Müslümanların elinde tutmasına özen gösterdiler. Brahman düşüncesi, Brahman törenleri yönetimden silindi. Sultanlar kast ayrılıkları konusuna karışmama eğilimindeydi. Fakat Farsça ile Marata, Kannada ya da Telugu gibi yerel dillerin karışımından yeni bir saray dili yarattılar. Hindu kurumlara resmi destek vermeyi sürdürdüler ve özellikle vergi toplama işini yerel Hindu yönetimlere bıraktılar. Hepsinden önemlisi ordularını yerel nüfustan oluşturdular. Böylelikle 15. yüzyıldan başlayarak birtakım aileler, sülaleler ve kastlar Dekkan toplumu içinde öne çıkmaya başladı. Bazı Deshastha Brahmanları hükümette önemli yerlere geldi; bazıları ise devlet memurluğunda yükseldi, çiftçiler askerliğe terfi etti. Maharaştra içinde Marata asker kabileleri, kendilerini sıradan Kunbis'lerden (köylülerden) ve çok sayıdaki zanaatkâr kastından bütünüyle ayrı tutmaya basladılar ve bunu da askeri törelerine ve askerlik hizmetlerine karşılık kırsal kesimde kendilerine tanınmış olan haklara dayandırdılar.

Maharaştra toplumu konumu itibariyle İslâm'ın kültürel ve dinsel etkisine açık bir toplumdu. Her ne kadar gelişmiş bir dile sahip olmakla övünüyor olsalar da, bu toplum birçok etkiye açıktı. Müslüman istilasından çok önce Hindu Bhakti hareketi ülkeye güneyden yayılmıştı. Bu hareket, Tanrılara, özellikle de Krişna'ya, koşulsuz ve şevk dolu bir bağlılığın önemini vurgularken aşırı resmi ve biçimci ibadete dayalı Vedacı Hinduizm'e karşı çıkıyordu. Bhakti hareketi, insanların birarada ilahiler söyleyerek ibadetlerini gerçekleştirmeleri-

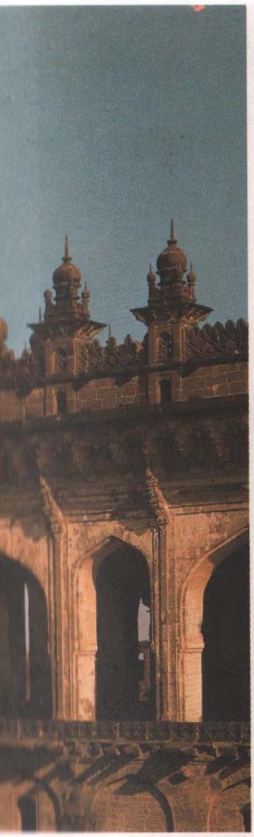
ni, özellikle Maharaştra'daki Pandarpur gibi kutsal yerlere toplu halde hac ziyaretleri yapılmasını teşvik ediyordu. Dinsel edebiyat Marathi dilinde önemli eserler vermeye başladı. Esas mesleği terzilik olan 14. yüzyıl evliya şairi Maharaştralı Namadev, tüm şiirlerinde sonsuz Tanrı aşkını anlatıyordu. Namadev, biçimci ibadete (özellikle törenler sırasında bazı kişilere getirilen kısıtlamalara) ve kastlara dayalı ayrımcılığa karşı çıkıyor, ruhsal gelişimde kişinin mensup olduğu kastın önemi olmadığını vurguluyordu. Öğretisinde sükûnete, tam bağlılığa ve kast-karşıtı görüşlere yer veren Bhakti hareketleri, içlerinde Hindu ve Müslüman unsurları bir araya getirdikleri için aynı zamanda da birleştiriciydiler. Maharaştra'daki radikal din adamları arasında tapınak kültürünü yayan Brahmanlar kadar Müslüman şairler de vardı. Bunların arasında Bidar sarayından Şah Muntoji Bahmani'yi ve Bhagavadgita üzerine bir yorum yazan ve Marahashtra'nın en popüler tanrısı Ganpati'nin (Ganeş'in) en ateşli müridlerinden biri olan Hüseyin Amberhan'ı özelikle saymak mümkündür. Ayrıca Müslüman pirlere tapan Maharaştralı Hindular olduğu gibi, Hindu hac mekanları arasında Müslüman kutsal ibadet yerleri de vardı.

Marata toplumunun örgütlenmesi

Dekkan'daki Müslüman yöneticiler insan gücünün yetersiz oluşundan ötürü ne istikrarsız ekonomiye ne de toplumun örgütlenme sorununa temelli bir çözüm getirebildiler. İşlerin yürümesi için burada buldukları saygın ailelere dayanmak zorunda kaldılar. Bölgede iklim koşullarının elverişsizliği, tarımın istikrarlı bir çizgide gitmemesine, çiftçinin hiçbir biçimde kendi toprağında kendini güvenlik içinde hissetmemesine yol açıyordu. Ve bu durum, tek zenginlik kaynağı olan ürün fazlasının denetimi konusunda, bölgede hangi devlet mevcursa onun desteğini zorunlu kılıyordu. Dolayısıyla yönetenlerle yönetilenler karşılıklı dayanışma içindeydiler. Aileler yeni köyler kurmaya ya da varolanı yaşatmaya teşvik ediliyorlardı. Kendilerine en verimli toprakların tapusu verilmek suretiyle onlar için belirli bir süre geçerli ayrıcalıklı vergi oranları saptanarak topraklarını en iyi biçimde kullanmaları için olanaklar sağlandı. Buna karşılık bu büyük köylü ailelerinin, kendilerine mal ve hizmet sağlayan diğer emekçi ve zanaatkârlar üzerinde bazı hakları ve güçleri olacaktı.

Hindistan'da benzer coğrafi koşullara sahip başka bölgelerde olduğu gibi Maharaştra'da da hırslı kişi ve ailelerin birinci hedefi, aileden miras kalan toprağa sahip olmak değil, köyde bir memuriyet kapmaktı. Patel (köy muhtarı) ya da kulkarni (köy muhasebecisi) gibi makamların merkezi yönetim tarafından onayı gerekiyordu. Uzun çabalar sonunda köy kurumlarını daha geniş sosyal ve politik bağlarla birleştirdiler. Saray ve

Üstte Kuzeybatı Dekkan'da Maratalı askerlerin hizmet ettiği eyaletlerden biri, 1489 yılından beri Adil Şah hanedanı tarafından yönetilen Bicapur'du. Bicapur şehrinin batısına doğru, Mekke kapısının hemen gerisinde, içlerinde II. Adil Şah'ın (ö. 1627) ve diğer aile mensuplarının mezarlarının da bulunduğu bir grup yapının yer aldığı İbrahim Rauza bulunur. Bina kompleksi, köşe minareleriyle heybetli bir ana kapının böldüğü yüksek duvarlarla çevrilmiştir. Burada mezarın batı cephesine bakan cami görülüyor. Caminin beş zarif kemerinin üzerindeki mükemmel ayrıntılarla süslü kornişlerde yekpare taş üzerine oyma zincir bezemeleri yer almaktadır. Bhonsle ailesi gibi hırslı Maratalılar da, kendi konumlarını ve etkilerini sağlamlaştırmak için Bicapur ve diğer Dekkan sultanlıkları arasında, özellikle de Bicapur ile Ahmednagar arasındaki siyasi rekabetten yararlanmasını çok iyi bilmişlerdir.

köy içiçe girdi. Köyün, devletin temel taşı olduğunun bilincinde olsa da hiçbir modernleşememiş yönetimin, köy toplumlarıyla etkin bir biçimde baş edebilmesi olanaksızdı. Bu nedenle 20, bazen 100 köy bir araya gelerek pargana denen daha büyük idari birimleri oluşturdular. Köy büroları pargana olarak örgütlendiler: Bölgenin başına hükümet işlerinden ve vergilerden sorumlu yüksek düzeyde bir memur olan deshmukh ile muhasebeye bakan bir deshpande getirildi. Bu memurların ödüllendirilmeleri, mal ve hizmet şeklinde oluyor, başarılı yönetici oldukları kanıtlanırsa, emirlerindeki askeri kaynaklar ve yönetim becerileriyle daha yüksek siyasi platformlarda pazarlık edebilme şansını yakalıyorlardı.

Marata askerleri, ya da siyasi alanda yükselmeyi amaçlayanlar, önce patel, sonra deshmukh olmayı hedefliyordu. Böylesine yoksul bir kırsal toplumda bir patelin sahip olduğu haklar onu epeyce güçlü kılmaya yetiyordu. Bu hakları kayda döken belgelere 17. yüzyıldan başlayarak rastlamak mümkündür, ki artık bu yüzyılda memuriyet hem babadan oğula geçen bir hak hem de satışa çıkarılabilir bir meta olmuştu. Örneğin, 1726'da, Phultan parganasının pateli Jannojee Bin Dutojee, ekonomik zorunluluklar yüzünden memuriyetinin bir kısmını kendisinden daha zengin olan Puna pateli Bemajee Bin Assajee'ye satmıştı. Hakların bölüşümünü en ince ayrıntılarıyla ortaya koyan alışveriş eylemi, köy düzeyindeki toplumsal ve siyasi örgütlenmenin ne olduğunu çok çarpıcı biçimde gözler önüne serer. Her kişi köyden patelin maddi alacağının yarısını alabiliyordu. Bu hak, 16 değişik kategori için geçerliydi: bunların arasında tahıl ve baklagiller ile ilgili haklar, sebze ve bahçe ürünleri, yağ üreticisinden yağ, dokumacıdan yünlü ve pamuklu ürünler, köy pazarına gelen malların üzerinde yüzde hakkı, vergiden muaf ya da özel vergi koşullarına bağlı toprak üzerinde bazı haklar, köy hizmeti yapanlardan hizmet hakkı, seyyahlardan alınan para ve her vergi döneminde hükümet tarafından patele verilen hediyelerin bir bölümü vardı. Bunlara ek olarak, satın alan kişi, eski patelin evinin yarısını kullanma hakkını elde ediyor, ayrıca kurban kesme törenlerinde hediye olarak keçi, her yıl köy ayakkabıcısından bir çift ayakkabı ve meralarda hayvan otlatan çobanların kendisine vereceği hediyeleri alıyordu.

Yeni patel bir yandan servetini arttırırken diğer yandan da iktidarını satın alıyordu. Aralarındaki anlaşma, bu iki adam arasında sosyal ayrıcalıkların, asalet nişanlarının bölüşülmesi, birbirlerine göre rütbe düzeylerinin belirlenmesi konusunda getirilen ayrıntılarla devam ederdi. Örneğin Holi şöleninde her ikisinin birden ekmek pişirmesi gelenek icabıydı. "Müzisyenler önce benim evime gelecek ve ben senin evine varana kadar benim için çalacaklar. Sonra birlikte dışarı çıkacağız. Benim ekmeğim seninkinin sağında taşınacak. Tapınağa gelince seninkini benimkinin altına bağlayacağım. Daha sonra ibadetimizi birlikte, aynı zamanda tamamlayacağız." Hanuman için yapılan en büyük festivalde, her iki adamın boğaları aynı anda yola çıkarak Tanrının çevresinde dolaşırlar, ancak burada eski hak sahibine bazı öncelikler tanınır: "Müzik eşliğinde önce benim boğalarım eve gelecek, geri dönünce sen de kendi boğalarını müzik eşliğinde evine götürebilirsin." Yine köy düğünlerinde de birinci patel önce davet edilir, önce karşılanır, ama kendisine verilen hediyeleri yeni patelle eşit olarak paylaşırdı.

İktidara giden yol

Köyün üretim fazlasının yarısı vergilere ve görev tazminatı hakkı olanlara gidiyordu. Pargana düzeyinde, üye köylerden toplanan miktar yeterli olabiliyordu. Ayrıca, baştaki kişi, yönetim masrafı ve askeri birliklerin bakımı için toplanan vergileri, belli toprakları ve ek gelirleri bölüştürmek durumundaydı. 17. yüzyılın sonuna gelindiğinde, yöneticiler, desmukhlar ve patellerarasında askeri, hukuksal, sosyal konulardaki karmaşık hak ve mükellefiyetleri düzenleyen anlaşmalar imzalanmıştı. Hayatta kalabilme sanatı, kişinin ya da ailenin topladığı ya da ortağı olduğu patel sayısıyla, bir ya da daha fazla sayıdaki parganaya, deshmukh olarak atanabilme becerisine göre tanımlanıyordu. Basit ve saf köy memurları siyasi değişimlerden pek etkilenmezken deshmukhların durumu pek öyle sayılmazdı. Patellerden farklı olarak görevleri miras yoluyla kendilerine geçmediğinden bu görevi sürdürebilmeleri, başarılı olmalarına ve iyi bir siyasi performans göstermelerine bağlıydı. Böyle olmasına rağmen, kazançları hayli dağınık köy ve bölgelerden geldiği için durumlarını koruyabilmeleri iyi yöneticilik kadar şansa da dayanıyordu: zorda kalan yöneticilerin tipik taktiklerinden biri yeni kazandığı taraftarına, daha önce başka birine ayrılmış parasal kaynakları aktarmaktı. Bu durum da kan davalarının ve hizipleşmelerin alıp yürüdüğü içten içe kaynayan bir toplumun varlığına yol açıyordu.

Deshmukh olmak yüksek risk gerektiren bir konum olsa da yükselmek isteyen bir Marata reisi için saygın askeri hizmet dışında iktidara giden tek yoldu. Köyünü uzaktaki bir yöneticinin hizmetine verme durumunda olan siyasette yükselme heveslisi bir deshmukh evini korunaklı bir biçime soktuktan sonra genç köy delikanlılarını askere almakla işe başlardı. Daha sonra da sultanlıklardan birine hizmet sunarak, bunun karşılığında elde ettiği görev ve ayrıcalıklarla servetini arttırmaya bakardı. Genelde bölüşülen bu haklar geniş bir coğrafyaya dağılmıştı. Açıkgöz kabile reisi, hizmetinde bulunduğu kişiyi sık sık değiştirerek o sırada Dekkan'da en etkin olan saraydan haklarının tanınmasını talep ederdi. Çok büyük bir dikkatle esas orduların manevralarını, saraydaki hizipleşmeleri yakından izlemek zorundaydı. Ama yöneticiler açısından bakıldığında o, denetlenmesi güç de olsa devlet için vazgeçilmez biriydi.

Yüksek rütbeli bir Marata subayı olan Ramchandra Nilkanth, 17. yüzyıl deshmukh aileleri için şunları söylüyordu: "Bunlar küçük olmakla birlikte eyaletlerin özerk kabile reisleri konumundadır. İçlerinde zayıf olanlar, imparatordan aşağı doğru sıralanan iktidar geleneğine sıkı sıkıya bağlı olarak ayakta kalmayı başarmaktadırlar. Ancak onlara sıradan insanlar gözüyle bakılamaz. Bu kişiler aslında krallıkta payı olan kişilerdir. Sadece sahip oldukları kadar *vatan*'la (haklarla) yaşamak, ya da tüm ülkenin sahibi olan hükümdara bağlılık içinde davranmak ya da hiç kimseye haksızlık etmemeye çalışmak gibi bir dertleri yoktur. Her an azar azar da olsa yeni mülkler edinmeye, böylelikle de güçlenmeye bakarlar; güçlenince de birtakım kişilerin mallarına zorla el koymaya, düşmanlık ve yağmaya başlarlar. Ancak saray tarafından cezalandırılacaklarını bildiklerinden önce başkalarının yanına sığınırlar, onların yardımıyla durumlarını korurlar, seyyahları soyarlar, toprakları yağmalarlar, hayatlarını hiçe sayarak cansiparane savaşırlar. Yabancı bir istila söz konusu ol-

duğunda, istilacıyla barış ilan edip bir vatan daha elde etmeye ya da var olanı korumaya bakarlar; düşmanla kişisel ilişki kurarlar, her iki tarafın sırlarını karşı tarafa açıklayarak düşmanın imparatorluğun içine girmesini sağlarlar; böylece ülkeye çok zarar verirler. O nedenle bu kişilerin denetimini akıllıca planlamak gerekir."

Bhonsle ailesinin yükselişi

Marata iktidarının büyük yükselişi; Dekkan'ın 17. yüzyıl koşullarına bağlı olarak Dekkan sultanları arasındaki siyasi çekişmelerle Dekkan sultanlarıyla güneye doğru güçlerini yayan Hint-Türk devleti arasında süregelen sürtüşmeler içinde biçimlendi. İlk büyük Marata lideri, olağanüstü beceri ve hırsıyla, en elverişsiz ve fakir topraklardan özerk bir Marata devleti yaratan Şivaji Bhonsle'dir (1630-1680). Geçmişi ve soyu hakında çok az bilgi vardır. Kayıtlara geçmiş ilk atası büyük babası Maloji'dir. Aile, Devletabad ve Ellora mağarası yakınlarındaki Verul adlı bir köyün patelleriydi. Maloji, Ahmednagar sultanları için asker sağlayan Maratalı Kindkhed Jadhavlarının ordusunda basit bir süvariydi. Aşağı yukarı aynı zamanlarda da Bhonsle ailesinin diğer bir kolu, düşman Bicapur ordusunda görev yapıyordu. Ahmednagar sultanının 1594 yılında ölümünden sonra başgösteren karışıklıklar sırasında Maloji de birçok Marata askeri gibi, Ahmednagar'a hâkim olan Habeş general Melik Amber'in himayesine geçti ve 1616-1620 arasında Hint-Türk imparatorluğunun şehzadesi Hürrem'e (daha sonra Şah Cihan diye bilinir) karşı savaş kaybetmiş de olsa, topraklarını hem Hint-Türklerin hem de Dekkan sultanlıklarının aleyhine genişletmeyi başardı. 1621'de, yani İndapur savaşındaki ölümünden bir yıl önce, Maloji Bhonsle, karmakarışık bir durumda olan Kanad Khore bölgesinde vergileri toplama işiyle görevlendirilmişti. O zamanlar 26 yaşında olan oğlu Şahji ise, Ahmednagar ordusunda düşük rütbeli bir subaydı. 1624'den sonra kısa bir süre, Şahji Bicapur sultanının hizmetine girmiş, ancak Ahmednagar ve Bicapur ayrı ayrı hak talebinde bulunsalar da kendine ait *jagir* haklarını korumayı başarmıştır.

Maloji ve oğlunun hikâyesi, kırsal kesimde askeri hizmetlerde bulunmanın yükselmede ve aileye yeni olanaklar kazandırmada ne kadar önemli olduğunun iyi bir göstergesidir. Ayrıca bu durum Dekkan'da siyasi ittifakların nasıl bir kaygan zemin üzerinde var olduğunu da açıkça göstermektedir. 1620'lerin ortalarına kadar bir on yıl boyunca Kuzey Dekkan'da muazzam bir siyasi karmaşa yaşandı. 1626'da Melik Amber'in, ondan bir yıl sonra da Bicapur sultanı İbrahim Adilşah'ın ölümünden sonra, her iki sarayda da hizip çatışmaları başladı. 1630'da Hint-Türkler kendilerine sadık kalmayan komutanları cezalandırmak ve Ahmednagar'ı denetimleri altına almak için Dekkan'a girince kendisine bağlı adamlar da öldürüldü ve böylece Şahji'nin ordu içindeki durumu sarsıldı. Şahji bir süre, Dekkan akınları sırasında kendisine görev veren Şah Cihan'ın yanında yer aldı; ancak, hakettiği biçimde ödüllendirilmeyince yenik Ahmednagar ordusunun bir bölümünü ve imparatorluğun güneyindeki bazı toprakların denetimini elinde tutarak Bicapur'a sığındı.

Arka arkaya gerçekleştirilen akınlar ve birkaç siyasi manevradan sonra Bicapur yönetimi ile Hint-Türk devleti arasında 1635 yılında bir anlaşmaya varıldı. Bu anlaşmaya göre Maharaştra'nın kuzeyi ve buradaki başlıca kale ve şehirler Hint-Türk denetimine bırakıldı. Puna çevresindeki kaleler, orta Maharaştra'nın büyük bir kısmı ve Konkan, Bicapur'un oldu. Anlaşma gereğince kuzeyin en etkili kabile reisi olan Şahji, Bicapur tarafından güçlü olduğu kendi bölgesinin dışında görevlendirildi. Kuzey sınırında güvenliği sağlayan Bicapur, güneye doğru sınırlarını genişletmek amacıyla dikkatini Krişna ve Tungabhadra nehirlerinin arasında yer alan bölgeye çevirdi. Bu girişimlerde Şahji önemli bir rol oynadı. Her ne kadar daha sonraki siyasi yaşamı başarısızlıklarla dolu olsa da Şahji, 1664 yılındaki ölümüne kadar Bicapur yönetimi içinde etkin bir kişi olmayı sürdürdü.

Üstte Şivaji'nin ölümünden sonra, desenli kağıt üzerine guaş ve mürekkeple yapılan bu resim, muhtemelen 1680'lerde Golkonda'da yapılmıştır. Marataların ilk tarihini yazabilmek için 19. yüzyılda bu soya ait aile geleneklerinin kayıtlarını toplayan Hindistan'da görevli İngiliz subayı James Grant Duff'a göre, Şivaji, "kısa boylu, çok güçlü olmayan, hareketli bir adamdı. Yakışıklıydı ve bakışları zeka doluydu. Maratalar arasında bir güzellik ölçüsü kabul edilen, vücuduna oranla çok uzun kolları vardı." Burada Dekkan tarzı giysiler içinde görülüyor; ancak askeri niteliklerinin işareti, taşıdığı kılıç ve elindeki eldivenle vurgulanmaktadır.

Şivaji: Marata devletinin kurucusu

Şivaji (1630-1680), Şahji ve onun karısı Jijabai'nin ikinci oğluydu. Şiddetli açlığın ve siyasi kargaşanın hüküm sürdüğü bir zamanda Shivneri kalesinde doğdu. 1630'lardaki siyasi karışıklık sırasında Jijibai ailesiyle birlikte Hint-Türklere bağlı kalmış ve bu yüzden de babası onu kocasından uzaklaştırmıştı. Daha sonraları Şahji, güneyde Bicapur'un hizmetine girince aile Puna bölgesine yerleşerek oğullarını burada yetiştirdi. Anlaşmaya göre, Şivaji, Kuzey Maharaştra'da babasının mirasını elinde tutacak ancak mülkleri, Bicapur yönetimi tarafından atanan Dadaji Kondev adlı bir memur tarafından yönetilecekti. Söz konusu mülkler içinde

Sağda 15. yüzyılın sonlarından itibaren, Dekkan'daki Bahmani krallığı, beş ayrı sultanlığa ayrıldı; bunların içinde en büyükleri ve en başarılı olanları Bicapur ile Golkonda idi. Bu iki krallık, özellikle İran'dan getirdikleri kademli memurları devlet hizmetine alarak, bir yandan Hint- İslâm dünyasında Şiilerin konumunu güçlendirirken, öte yandan Dekkan'a, Fars sanatının ve edebiyatının yeni zevklerini taşımış oluyorlardı. Ama sultanlar, aynı zamanda Hintli tebalarıyla aralarındaki engelleri azaltmak için de çaba harcıyorlardı: Bicapur'da Marathi ve Kannada dili konuşanlar hükümete alınıyorlardı; Golkonda'da, ordu ve kamu hizmetleri, büyük ölçüde Telugu dili konuşan çiftçilere ve savaşçılara teslim edilmişti. Dahası, 1565'deki Vijayanagara yenilgisi, sanatçılarla vasıflı esnaf ve zanaatkârların, harabeye dönüşmüş Hindu başkentinden kaçarak Bicapur'un ve Golkonda'nın gelişip serpilen aristokrat evlerine doğru akın etmelerine yol açtı. Bir sonraki yüzyılda Dekkan'da gelişen sanatlar Hint ve İran temaları üzerinde birleştirici varyasyonlarla doluydu. Burada resmi görülen ve Golkonda'yı 1626-1672 yılları arasında yöneten Abdullah Kutub Şah özellikle, ince kaligrafi işinin hâmiliğini yapmakla ünlüdür.

Puna bölgesinde üç köyün patellik hakkı, İndapur ve Puna'nın 112 kilometre güneyine kadar olan toprak parçasında deshmukh hakları ve daha sonra Puna bölgesi içine giren kimi yörelerden toplanan bazı gelirler yer almaktaydı. Bu topraklar zaman içinde yeni Marata devletinin temelini oluşturacaktı.

1630-1640 yılları arasında Puna bölgesi çok harap durumdaydı. Dadaji Kondev buraların yeniden bir yerleşim bölgesi haline gelmesi ve verimliliğin artması amacıyla işe koyuldu. Ayrıca ***deshmukh*** aileleriyle sıkı pazarlıklara oturarak buraları kendi denetimi altına geçirmek için uğraştı. Elbette bu işler, şiddete başvurmadan gerçekleşmemişti: Dadaji Kondev işe koyulur koyulmaz Puna'daki deshmukh'ları "tutuklattı, karşı çıkanları ölümle cezalandırdı." 1647 yılında Dadaji Kondev'in ölümüyle 17 yaşındaki Şivaji, Puna'da denetimi eline geçirdi. O tarihten sonra çok açık bir strateji izlemeye başladı. Kendisinden öncekiler gibi tarımı teşvik etmeyi sürdürdü, yöredeki diğer deshmukh'ları baskı altında tutmaya devam etti ve Batı Gatlar'da gerek diplomasi gerekse kuvvet kullanma yoluyla birçok kaleyi ele geçirdi. Bu kaleler içinde en önemlileri Puna kentine tepeden bakan Sinhagad ile şehire kuzeyden girişi kontrol altında tutan Çakan'dı.

Şivaji bu üslerden, yakın kasabaları yağmalamaya ve kendine esaslı bir birikim sağlamaya koyuldu. 1650'lerin ortalarında Puna bölgesinde durumunu sağlama almıştı. 1656'da güneye, Satara'ya doğru genişlemeye başladı ve More ailesi gibi büyük ailelerin mülklerine bazen zor kullanarak, bazen de aile içinde çatışmalar çıkartarak el koydu. Kimi kez de ailenin ileri gelenlerinin altında yer alan parganaları ve köy muhtarlarını çekici tekliflerle kandırarak bu mülkleri elde ediyordu. Şivaji, Satara'nın güneyindeki Torna kalesinin hazinesini tamamen boşaltıp, doğuya doğru 8 kilometrelik bir alanda, bir tepe üzerine Raigad adını verdiği yeni bir kale yaptırdı. Burası on yıldan fazla bir süre Şivaji'ye başkentlik yaptı. 1660'larda Şivaji artık 40 kalenin sahibiydi ve Batı Gatlar'da, Puna güneyindeki Konkan ve Satara'ya bakan 8 geçidi denetimi altında tutuyordu. Ordusu 7.000 atlı, yaklaşık 10.000 piyade ve 3.000 bağımsız birlikten oluşuyordu. İşin ilginç yanı ordusunda, kendisine Bicapur'dan katılan 700 Müslüman askeri vardı ve bunların içinde de en az iki Müslüman komutanın ordunun üst kademelerinde görev yapıyordu. Şivaji, sivil yönetiminde, özellikle hukuki alanlarda da Müslüman memurlar kullanıyordu. Racputlar da onun hizmetinde çalışıyorlardı. Şivaji artık, dikkatle izlenmesi gereken bir kabile reisi olmuştu.

Şivaji'nin başarısından en fazla rahatsızlık duyan, 1650'lerin ikinci yarısında topraklarını ona bırakmak zorunda kalan Bicapur krallığıydı. Bu toprak kayıplarının nedeni, kısmen Bicapur'un o aralar daha büyük sıkıntılarla uğraşmak durumunda olmasına, kısmen de içinde boğulup kaldığı hizip kavgalarına dayanıyordu. 1659 yılında Hint-Türk imparatoru Evrengzib ile imzaladıkları bir anlaşmayla dış baskılar biraz olsun hafifletilmişti. Yeni Sultan Ali Adilşah, Kuzey Maharaştra'nın bu asi lideri Şivaji üzerine bir sefer düzenlemeye karar verdi. Efdal Han yönetimindeki 10.000 kişilik bir ordu, Şivaji'yi dize getirmek üzere yola koyuldu. Tasarlanan plana göre Efdal Han, Şivaji'nin bölgesine vardığında yerel halkın desteğini sağlamaya çalışacaktı. Çünkü her şeyden önce, deshmukh ve patellere sağlanan ayrıcalıklar esas itibariyle Bicapur yönetiminin elinden çıkıyordu. Ancak Efdal Han nasıl olduysa, ordusunda bazı Maratalı birlikler de olmasına rağmen Puna bölgesine girişinde bir siyasi gösteri yapmaya kalkarak, Pandarpur'daki bazı kutsal Hindu tapınaklarına saldırılmasını emretti. Bu yapılan Bicapur geleneklerine çok ters düşüyordu ve hiç kuşkusuz bu davranış bazı yerel deshmukhların desteğini anında kaybettirdi.

Ama Efdal Han'ın ordusu, çok iyi donatılmış piyadesi, topçusu, süvarisi ve destek birlikleriyle muazzam bir güçtü. Herhangi bir klasik savaş planında yenilgiye uğramayacak biçimde hazırlanmıştı. Ancak manevra kabiliyeti ağırdı ve Şivaji aynı bölgede Melik Şah'ın daha önceki başarılarından da dersler çıkartarak, küçük ama manevra kabiliyeti yüksek bir orduyla Efdal Han'ın karşısına çıktı. Taktiği, daha büyük ve iyi donatılmış ordunun galip gelecceği klasik meydan savaşı karşılaşmasından kaçarak, düşmanı kırsal bölgeye çekmek, düşman kampını kuşatmaya almak, hızlı süvarisi ve hafif silahlı taburlarıyla karşı tarafın haberleşme ve levazımı gücünü yıldırmaktı. Şivaji güçlü konumuna bu yolla ulaşmıştı ve şimdi de bu taktiği Efdal Han kuvvetlerine karşı kullanıyordu.

Yıl sonuna doğru iki taraf da "pata" durumuna geldi. Şivaji Pratabgarh'daki kalesine çekilmiş, birlikleri çevredeki tepelere ve orman içlerine dağılmışlardı. Efdal Han, manevra kabiliyeti olmayan ordusuyla aşağıdaki tepelerin arasına sıkışmıştı. Şivaji açık alanda yapılacak bir savaşı kazanamayacağını, Pratabgarh'da da sonuna kadar dayanamayacağını biliyordu. Ne var ki Efdal Han'ın da sorunları vardı: ne dağ üzerine kurulu kaleyi ele geçirebilecek, ne de sürekli kuşatma altında bulunan kampını koruyabilecek durumdaydı. Ayrıca Şivaji'nin taktikleri ve yerel desteği kaybetmesine yol açan siyasi budalalıkları yüzünden yiyecek sıkıntısı da başgöstermeye başlanıştı. Sonunda kalenin yakınlarında bir yerde ateşkes görüşmelerine başlamaya karar verildi. Elbette ki her iki komutan da toplantıya silahlı geldi: Şivaji acımasızlığıyla tanınan biriydi; Efdal Han ise daha önce benzer bir anlaşmayı bozarak kendisine muhalif bir generali hapse attırmıştı. Şivaji giysisinin altına zırhını giymiş, sarığının altına metal bir başlık takmış bir halde elinde kısa saplı bir kılıçla geldi. Diğer elinde ise parmaklarının üzerine geçirilmiş bir muşta taşıyordu. Olayların nasıl geliştiği tam olarak bilinmemekle birlikte, her ikisinin birbirine saldırdığı, Şivaji'nin demir pençeleriyle Bicapur kumandanının barsaklarını dışarıya döktüğü sanılmaktadır. Şivaji daha sonra ordusuna, öndersiz kalan Bicapur ordusunun üzerine çullanmaları için emir vermiş ve kısa sürede bu orduyu hezimete uğratmıştır.

Şivaji, Satara bölgesinden Kuzey Karnataka'ya kadar olan bölgeyi yağmalayarak ve Kolhapur yakınlarındaki Panhala kalesini alarak başarısını perçinledi. Bicapur bu olaya geç tepki verdi; ama sonunda Sidi Jauhar kumandasında bir ordu Şivaji'yi Panhala'da kıstırdı. Şivaji, kendisine bağlı küçük bir birliğin, üstün cesaret ve beceriyle elinde tuttuğu bir dağ geçidinden geçerek çok zor koşullarda Vişalgad'a sığındı. Bicapur'un Şivaji'ye karşı saldırıları böylece sonuçsuz kaldı. Ama şimdi yeni bir çatışmanın sayfaları açılıyordu ve bu sefer çatışma Hint-Türklerle olacaktı.

Hint-Türklerle Savaş

Şivaji'nin elinde bulunan toprakların büyük kısmı önce Ahmednagar sultanına aitti. Sonraki yıllarda Bicapur'un el koyduğu bu topraklar daha da sonra Bicapur'la varılan anlaşma gereği Hint-Türklere bırakılmış-

Üstte Gvalior'a ait bu mükemmel 18. yüzyıl Marata miğferi, Şam çeliğinden yapılma olup üzeri kısmen yaldız kakma süslemeyle kaplıdır. Aşağı doğru kıvrılarak inen bir burunluğu ve iki adet dik tüy sorgucu bulunmaktadır. Boynu korumak için miğferin iki yanından zincirli zırhtan bir serpuşun uçları sarkıyor olmalıydı. Bu parçadaki kalitenin yüksekliği, onun muhtemelen bir soylu ünifformasının parçası olduğuna ve törenlerde giyildiğine işaret etmektedir. Şivaji'nin ölümünden sonra tutulan bir envanterin sonuçlarına bakılırsa, Marata ordularının genelde kötü donanımlı köylü askerlerden oluştuğu sanılsa da, onlar en başından beri silaha ve en kaliteli zırhlara sahip olmakla övünmüşlerdi.

Sağda Kaplan pençesi - bir çubuğa bağlı dört ya da beş bıçak ve parmak yerlerinden oluşan bu silah, elin ayası içinde gizlenir ve yakın mesafe dövüşlerinde kullanılırdı. Pençe, bir vuruşta karşıdakinin vücudunu birkaç yerden birden kesebiliyordu ama genelde düşmanı bununla kavrayıp etkisiz hale getirdikten sonra işini kılıçla bitiriyorlardı. Şivaji'nin Bicapur generali Efdal Han'la karşılaşmasında kullandığı meşhur silah işte buydu.

tı. Evrengzib'in Dekkan valisi olduğu sıralarda Şivaji onunla diplomatik görüşmeleri sürdürmüş, Kuzey Maharaştra'daki haklarının onaylanmasına karşılık ona hizmetini sunmayı teklif etmişti. Bu önerileri, iç savaşın ilk yıllarında Hint-Türk sarayının içine sürüklendiği kargaşa ortamında dikkate alınmamıştı; ancak Evrengzib imparator sıfatıyla durumunu sağlama alınca Şayeste Han komutasında bir orduyu meselenin çözümü için Şivaji'nin üzerine yolladı. Başlarda, Puna çevresindeki toprakları yağmalanıp Ahmednagar'ın bir bölümünün tekrar alınmasıyla görece bir başarı sağlandıysa da; Şivaji 1663 yılının Nisan ayında düzenlediği gözüpek bir gece baskınında Şayeste Han'ın oğlunu ve yüksek rütbeli subaylarından bir kısmını öldürdü.

Şivaji bu başarısını, Hint-Türk devletinin büyük liman kenti Surat'a düzenlediği bir akınla pekiştirerek bu kentten yüklü miktarda serveti ülkesine götürdü. Hint-Türk sarayına karşı tavrını da değiştirdi. Puna bölgesindeki miras topraklarının kendisine verilmesi isteğine ek olarak bazı parganalarda Hint-Türk imparatorluğunun irat gelirlerinden dörtte birini (çavs), daha geniş topraklardan toplanan gelirin ise onda birini (sardeşmuhi) talep ediyordu. Evrengzib'le giriştiği pazarlıklarda büyük ve iyi donanımlı Hint-Türk ordusunun kendisini yenememesine değiniyor ve şöyle diyordu: "Benim evim Bidar ve Kalyani kaleleri gibi çevresine hendek kazılıp saldırılar düzenlenebilecek, geniş, açık arazi üzerinde kurulu değildir. Tepelerle çevrilidir. (...) her yerinde ulaşılması güç nalalar (su yolları) yer alır; çok güçlü ve korunaklı bir durumda olan kırk kalenin bir kısmı deniz kıyısında yer almaktadır." Buna cevap olarak Evrengzib de, zamanın en güçlü generallerinden biri olan Hindu general Racput Cay Singh komutasında muazzam bir orduyu Dekkan'a Şivaji'nin üzerine yolladı. Cay Singh daha sistemli bir yöntem izleyerek Maratalı lideri zor arazi koşullarında kıstırmaya çalışmak yerine, yoluna çıkan tüm kaleleri zaptedip toprak ele geçirme yolunu seçti. 1665 yılında Cay Singh, Şivaji'nin hareket kabiliyetini iyice daraltmış, onu diğer Dekkan krallıklarından soyutlamış, bu arada Şivaji'nin bazı subay ve birliklerini kendi saflarına katmıştı. Bu güçlü konuma erişen Hint-Türk generali, siyasi uzlaşma imkanlarını aramaya başladı. Şivaji kalelerinin ve topraklarının büyük bölümünü terketmek zorunda kaldı ve oğlu ve kendisine bağlı küçük bir birliği de yanına alarak Agra'da Hint-Türk imparatorunun huzuruna çıkmayı kabul etti. Cay Singh tarafından canı güvenliği garantisi de sağlandı.

Şivaji'nin saraya gelişi diplomatik bir başarı sayılmadı. Şurası açıktı ki Evrengzib onu Bicapur krallığının yıkılması gibi geniş siyasi bağlamlı bir operasyonda fazla zorluk çıkarmayacak önemsiz bir isyancı arazi sahibi olarak görüyordu. Şivaji ***derbar***'da (padişahın iş ve kabul mekânı, orada yapılan toplantı. yay. haz. n.) düşük mevkili bir göreve atandı ve evinde göz hapsine alındı. Evrengzib pazarlıkları sırasında Şivaji'ye Kabil'de toprak vermeyi kabul ediyor, ancak Dekkan üzerinde hak iddia etmesini sözkonusu bile etmiyordu. Agra'da kendini hiçbir şekilde güvenlik içinde hissetmeyen Şivaji, sonunda 1666 Temmuzu'nda buradan kaçmayı başardı. Doğu Malva dağlarından geçerek bir ay sonra Maharaştra'ya ulaştı.

Şivaji ile Evrengzib arasındaki diyalogun kopuşu Hindistan tarihinde yeni bir dönemin başlangıcıdır. Aralarında bir anlaşmaya varabilselerdi, Şivaji hiçbir zaman Maharaştra'da yeniden güç toplamaya girişmeyecek, Evrengzib de Dekkan siyasetine bu denli bulaşmayacaktı. Evrengzib'in talihsiz generallerinden biri,

ordusunun içine sürüklendiği Maharaştra coğrafyasını "Tepelerin gökyüzüne yükseldiği, sık ağaçlarla, çalılıklarla kaplı bir orman cehennemi" olarak niteliyordu.

Maharaştra'nın dışına doğru yayılma

Agra'dan kaçtığı yıl olan 1666 ile 1669 arasında Şivaji, Hint-Türk devletine hiç saldırmadı. Evrengzib'e resmi bağlılığını sürdürdü ve oğlunu mansabdar olarak hizmet etmek üzere Hint-Türk sarayına gönderdi. Ne var ki Maharaştra içine birkaç küçük akın düzenleyerek eski prestijini tekrar kazanma çabasına yeniden girişti ve 1669 yılında savaş sezonu tekrar açıldığında, Agra sarayının taleplerine karşı bazı şaşırtıcı direnişler sergileyecek kadar kendini güven içinde hissediyordu. İlk iş olarak kendisine bağlı adamlar, ip merdivenlerle tırmandıkları Sinhagad kalesini göğüs göğüse çarpışarak ele geçirdiler. Bu başarıyı diğer dört büyük kalenin alınması izledi ve 1670 Ekim ayında Şivaji Surat kentini bir kez daha yağmaladı.

O yıl boyunca Şivaji, Hint-Türk eyaletleri olan Handeş, Berar ve Baglan'a hücumlar düzenledi ve bazen kentleri yalnızca yağmalamak suretiyle, bazen de yerel halkı *çavs* ve *sardeşmuhi* ödemek zorunda bırakarak gücünü arttırdı. Handeş'in içinden geçip Surat ambarlarına uzanan yol üzerindeki tüm kaleleri zaptederek Hint-Türk güçlerini savunmaya çekilmeye zorladı. Daha güney cephelerde önce 1671'de Bicapur'a, sonra da Golkonda'ya akınlar düzenleyerek Hint-Türk güçlerini, Puna ve Nasik çevresinde ellerinde tutabildikleri kalelerden de çıkarttı. Bicapur'un yeniden ele geçirilmesinden ve o sıralarda Hint-Türklerin başka cephelerde savaşıyor olmalarından yararlanan Şivaji ve emrindeki kuvvetler, 1670'lerin büyük kısmında birçok bölgede başarıdan başarıya koşarak güneydoğu kıyısındaki Cinci'ye kadar dayandılar. Şivaji, üvey kardeşi Ekoji ile bazen savaşmak bazen de anlaşmak suretiyle Madras'ın güneybatısındaki Vellore kalesini de aldı.

Şivaji'nin 1670'lerdeki yayılması basit bir yağmalama hareketinin ötesine geçiyordu. Zarar gören tarım arazisine yeniden üretkenlik kazandırmanın gereğine inanıyordu ve *deshmukh* ve *patel* sistemini tümüyle dışlamadan işleri yürütmesi gerektiğini bilecek kadar pragmatik bir yaklaşımı vardı. Şivaji kendi yönetimi altında üretkenliğin artması için aşırı bir çaba harcadı. Kaleler yaptırdı ve hızlı atlı birliklerini çevredekileri sindirmek üzere harekete geçirdi. Bununla beraber kırsal alanda sadece yakıp yıkmaya dayalı harekâtların tehlikelerini takdir ediyor, bu nedenle akıncı kuvvetlerini daha çok komşu topraklara yönlendirerek güç merkezinin bulunduğu yeri mümkün mertebe koruma altında tutmaya çalışıyordu.

Ordularının gerçekleştirdiği cezalandırıcı nitelikteki akınlarının arkasından buralarda dahi siyasi onay almak için stratejiler geliştiriyordu. Görece iyi yönetilen Hint-Türk eyaletlerine düzenlediği seferler sırasında yaptığı en kayda değer işlerden biri şuydu: Yol üzerindeki köylerde, köy yetkililerinden Şivaji ya da subaylarına, hükümete ödemekle yükümlü oldukları yıllık verginin dörtte birini vereceklerine dair zorla belge alıyordu. Ödeme makbuzu kesilen köyler yağmadan kurtuluyorlardı. Marataları iyi tanıyan İngiliz asker ve yöneticisi Sir John Malcolm (1769-1833), onların, bir bölge ya da ülke yönetiminde güç kullanmadan yer alabilmek amacıyla bu yolu seçtiklerini gözlemlediğini söylüyordu. "Başlangıçta, kurumlaşmış olarak karşılarına çıkan asker sınıfıyla (...) yönetimi ve gelirleri bölüşmekten memnundular. Bu askerlerin payının giderek azalması için ise zamana ve entrikaya ihtiyaçları vardı."

Şivaji yaşamının son on yılında ordusunu bir hayli büyüttü. Piyade ve topçuları için bir karargâh yeri olan kalelerinin yanısıra 30.000 atlısı mevcuttu ki bunların 15-20.000 kadarı tam donanımlı profesyonel atlı birliklerdi. Böylesine büyük bir orduyla en azından Puna bölgesine kafa tutabilecek, en inatçı *deshmukh*'ı bile şaşkına çevirebilecek güçteydi. Ancak bu konuda da Şivaji istediğini elde etmek için başka yollara başvurdu. Egemenliğini tanımayan bazı toprak beylerine bunu hayatlarıyla ödetti; evlenmeler yoluyla da ayrıcalıklı toprak tasarruf haklarından pay alma imkânını elde etti. Şivaji bazen de, Maharaştra dışında kalan bölgelerde olduğu gibi, özgür derebeylerin altında yer alan köy ileri gelenlerine gizlice daha iyi teklifler götürerek ya da köylüleri kazanmak için onlara rüşvet yedirerek toprak sahiplerinin otoritesini kırmayı başarıyordu.

Yeni bir Hindu krallığı

Şivaji'nin ardarda gelen başarıları, yağma ve vergilemeden kasasına akan servet ve Maharaştra'yı kısmen de olsa belli bir refah düzeyine çıkartabilmesi, bu zenginlik ve gücü kendisini büyük bir Hindu kralının dinsel statüsüne dönüştürmekte kullanmasına yol açtı. Ancak Hindu kralı olma iddiasını öne sürmek yeterli değildi; Maharaştra'nın her yerinde bu statünün kabul görmesi gerekiyordu. Ve bu noktada kendisini halledilmesi gereken birçok sorun bekliyordu. Şivaji'nin babasının Bicapur sarayında hizmetkâr olduğu ve ailesinin tarım kökenli mütevazı bir aile olduğu biliniyordu. Sorulduğunda hem Şivaji hem de babası Racput kökenli olduklarını iddia etseler de bu konu üzerinde fazla durmuyorlardı. Ayrıca yönetici ve asker kastı olan kshatriyalara özgü geleneksel ayin ve törenleri yerine getirmiyorlardı. Şivaji ve onun soyundan gelenler, iyi savaşçı olarak kendilerini kanıtlamış olsalar da, onlara safkan asil bir aile statüsü vehmetmek kolay değildi. Esasında dinsel çerçeveden bakıldığında Şivaji ve ailesi o güne kadar tam bir *sudra* (çiftçi) olarak davranmışlardı. Maharaştra'da bu asalet sorununa bir çözüm getirebilecek hiçbir brahman mevcut değildi; bu nedenle Hinduizm'in en kutsal kenti Varanasi'ye (Benares) haber salındı. Orada köken olarak Maharaştralı, çok değerli bir brahman filozof olan Gagabhat, Şivaji'nin köklerini ta Racastan'da Racputlara kadar götüren bir soyağacı ortaya koyarak sorunu çözmüş oldu. Gagabhat'a göre Bhonsle ailesi 13. yüzyılda Müslüman istilaları sırasında güneye göç etmişlerdi.

Gagabhat eski metinleri okuyarak yeni tahta çıkma törenleri hazırladı. 1674 yılında gerçekleşen törenler haftalar boyunca sürdü. Törenler, Şivaji'nin aile mabedine saygıda bulunması ve kshatriya ayinlerine katılmayıp bir kshatriya gibi yaşamadığı için günah çıkartmasıyla başlıyordu. Kendisi ve oğluna iki kez doğanlara ait kutsal iplik sarılıyor, kanlarıyla kshatriya adetlerine göre düzenlenmiş törenlerle bir kez daha evlendiriliyordu. Taç giyme törenleri, tutulan oruçlar ve kutsal ateşe yapılan adak törenleriyle başlayarak küçük bir tahta çıkışla devam ediyor ve dokuz gün sürüyordu. Şivaji *derbar*'ı toplayarak yeni bir çağın ve yeni bir takvimin başlangıcını ilan etti. Daha sonra su ve yağla bir dizi törensel temizlik işlemlerinden geçerek, vücuduna kutsal yerlerden getirilmiş topraklar sürüldü. Sonra bir kez daha bal, süt, kaymak ve kaynatılmış tereyağı ve şekerle yıkandı. Son bir kez daha yıkanıp sandal ağacı

Marataların yayılması
Marataları, son olarak Vijanayagara krallarının zamanında ifade etme imkanı buldukları Hindu ideallerini, Şivaji yönetiminde yeniden hayata geçirme fırsatı elde ettiler. Hint-Türk gücünün azalmasıyla Dekkan'da doğan siyasi belirsizlikten gayet iyi yararlanan Marataların etkisi, belki çok fazla toprak zaptederek değil, ancak belli gelir dilimlerini elde etmeye hak kazanarak giderek artmıştır. Bu durum Marataların birçok yönetim sisteminin içine sızmalarına, Hindistan'ın geniş toprakları üzerinde kısmi bir egemenlik iddiasında bulunmalarına yol açmıştır. 18. yüzyılda Marata krallığı giderek karmaşıklaşan bir kabile reisleri sistemini benimsemişti. Sözde Puna'daki bir *peşva*'ya bağlı olmaları gereken kabile reisleri, daha geniş bir Marata konfederasyonunun ihtiyaçlarına hizmet etmekten çok kendi çıkarlarının peşinde koşmaya başlamışlardı. Bu şekilde Marataların etkisi Orta ve Batı Hindistan'la Ganj ovasına yayılırken, 1761'de Panipat savaş alanında Afganlardan aldıkları yenilgiyle bu yayılma tam olarak durdurulamamışsa da önü kesilmiştir. Etki alanlarına en büyük engel, Haydarabad'dan (Dekkan'ın Hint-Türk valisi tarafından 1724 yılında ayrı bir krallık olarak kurulmuş ve kendisinden sonra gelen nizamlar tarafından yönetilmeye devam edilmiştir), güneyde Maysur yöneticilerinden ve Bengal ile Bihar'daki İngiliz kuvvetlerinden gelmiştir. 1800-1820 yılları arasında Doğu Hindistan Şirketi, Marata prenslerinin iktidar alanlarını, küçük ve birbirinden kopuk eyaletlerle kısıtlayarak onları denetimi altında tuttu.

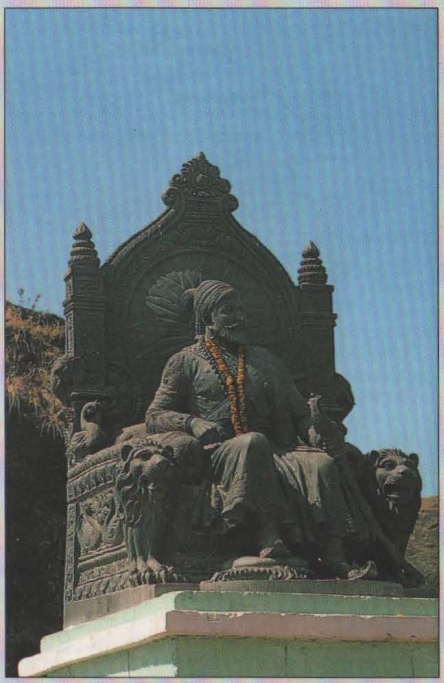

tozuyla ovulduktan sonra artık İndra'nın yeryüzündeki temsilcisi olmaya hazır hale gelmişti. Bu törenlere brahmanların da katılması, onların da Şivaji'yi kendilerinden daha yüksek bir mevkide bir kral olarak kabul ettiklerini kanıtlıyordu. Şivaji brahmanlara hediyeler dağıtıyor ve İndra arabasına binerek kendisine sunulan kutsanmış ok, yay, at ve filleri kabul ediyordu. Taç giyme törenlerinin vardığı en üst nokta, Şivaji'nin aslan ve kaplan postlarıyla kaplı altın bir tahta çıkarak asillerin kendisine verdikleri hediyeleri kabul ettiği aşamaydı. Önde gelen memurları, özel olarak sadakatlerini sunmadan önce kafasından aşağı altın liralar döküyorlardı. Şivaji'nin geniş bir *derbar* toplayıp krallığını ilan etmesi ve etrafına hediyeler dağıtmasıyla taç giyme törenleri son bulmuş oldu. O tarihten itibaren Şivaji, artık egemenliğini ilan ediyor, başkalarıyla eşit koşullarda pazarlığa oturacağını öne sürüyordu.

Taç giyme törenlerini Handeş'e, Berar'a, daha sonra Konkan ve güneyine yapılan seferler izledi. Şivaji 1680 yılında arkasında dopdolu bir hazine, Gatlar'da 100'den fazla kale, gayet iyi yönetilen bir ülke ve bu ülkenin ötesinde de bazı mülkler ve imtiyazlar bırakarak öldü. Birçok sülalenin ve *deshmukh* ailesinin bağımsızlığına son vermiş, Kuzey ve Orta Hindistan'daki Müslüman eyaletlerinin sınırındaki işe yaramaz arazilerden yepyeni bir krallık yaratmıştı. Bunun ötesinde Hindu krallığını Hindistan'da tekrar canlandırmıştı. Elbette ki mirasçıları ölümünden sonra birbirine girdi ve krallık oğlu Sambaji'ye öyle pek kolayca geçmedi. Hizipçilik toprak bütünlüğünü tehlikeye atmış, Ev-

Marata yamaç-kaleleri

Batı Hindistan'ın dağ sıraları, doğal olarak savunmaya elverişli bölgeler oluşturmuştur; MÖ 1. yüzyıla kadar geri giden bir süre içinde bu amaçla kullanıldıklarında dair kanıtlar vardır. Ancak 16. ve 17. yüzyıllara gelindiğinde, hükümdarlar bölgeyi, örneğin, Devletabad gibi tarımsal üretim merkezlerinin ortasına kurulmuş kale şehirlerle daha iyi denetlemeye başlamışlardı. Ağır topların da kullanılmasıyla, küçük yamaç-kaleler askeri anlamda da gereksizleştiler. Şivaji'nin buradaki özel dehası, terkedilmiş bir dizi yamaç-kaleyi restore edip, yenilerini de ekleyerek Bicapur toprakları dahilinde siyasi bir egemenlik alanı kurmasında ve bu egemenliği Hint-Türk güçlerine karşı savunabilmesindedir. Bu strateji, elinde kısıtlı kaynaklar bulunan bir lider için özellikle uygundu ve böylece elde ettiği başarı sonunda Şivaji, bölgede epeyce çetin koşullarda gerçekleşen bir siyasi etki kurabilmiştir. 17. yüzyılda bir dönem Maratalar yamaçlardaki durumlarını iyi kullandılar: bir Marata ordusu eğer bir yamaç-kaleyi işgal etmişse, geleneksel bir ordu için son derece zor bir hedef teşkil ediyordu. Düşman kaleyi teslim almaya kalktığında, Maratalar karşı tarafın hareketsiz ve yaygın iletişim ağının üzerine yıldırım saldırılarını başlatıyorlardı. Şivaji savaş alanlarında esaslı yenilgiler almasına rağmen, bu yamaç-kaleler ağı sayesinde gerek Hint-Türklere, gerekse kuzey ve doğudaki diğer Dekkan hükümdarlarına, kıyılarda yerleşik beyliklere ve batıda Portekizlere karşı güçlü savunma hatları kurmayı başarmıştı. Maratalar'ın 18. yüzyılda ilk baştaki çekirdek bölgelerinden dışa doğru genişlemeleriyle birlikte, yamaç-kaleler işlevlerini yitirmişler ve kullanılmaz hale gelmişlerdir.

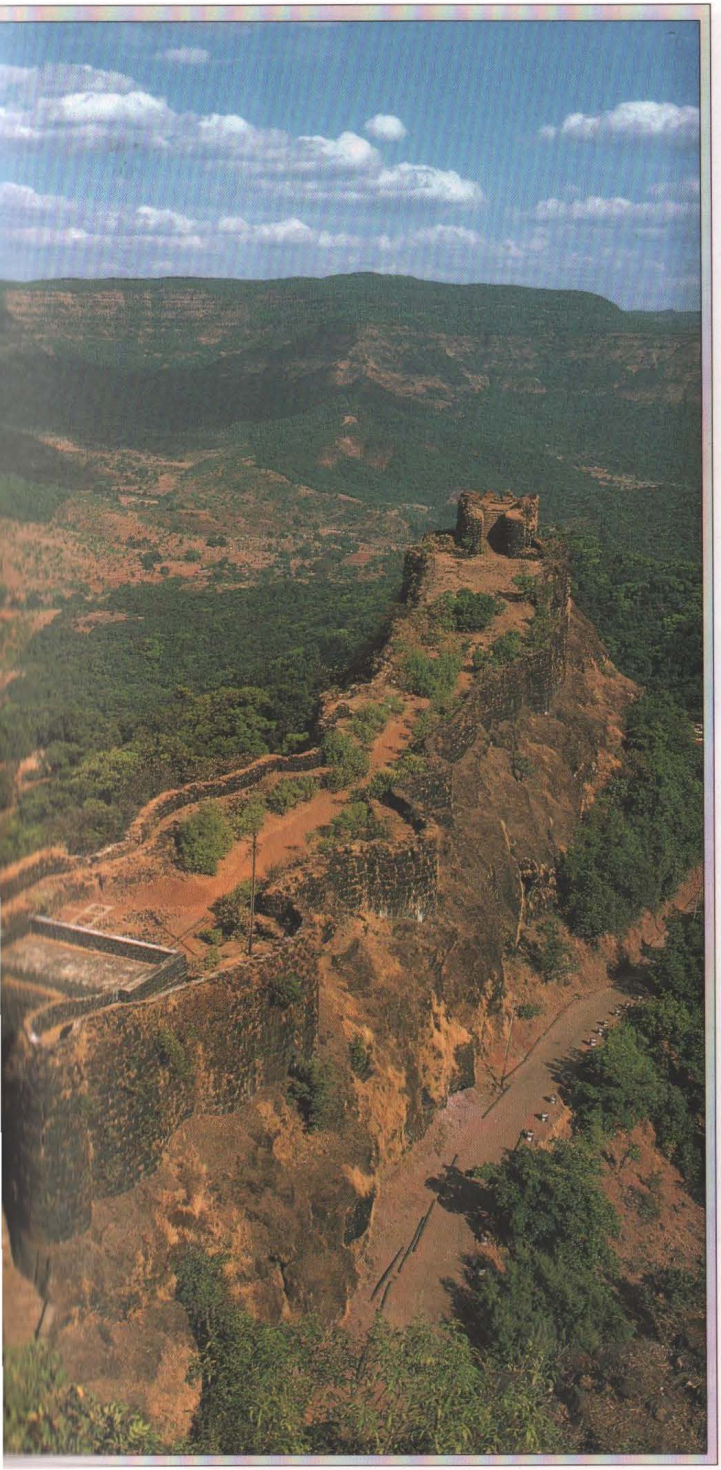
Üstte 19. yüzyılın sonlarından bu yana Şivaji, Maharaştralılar için yabancı baskısına karşı güçlü bir siyasi sembol olmuştur. Birçok heykeli yapılmıştır. Genellikle at üzerinde tasvir edilir; ancak buradaki 20. yüzyıl ortalarına ait, en büyük yamaç-kale Raigad'da bulunan söz konusu heykelde Şivaji, saltanatına ait tüm sembollerle süslü bir tahtta oturuyor. Heykeltraş, eski Budist ve Hint-Bakirian imgeler yanında modern Avrupa ikonografi geleneğine de başvurmuş. Şivaji elinde, daha çok Avrupalılarınkini andıran bir kılıç tutmakta.

Solda Sinhagad, önemli bir kent olan Puna'ya bakar: Bu kaleyi Şivaji kuvvetleri 1669 yılında, cesaret gerektiren bir akın sonrasında, askerlerin gece iplerle kaleye tırmanmaları sonucu ele geçirmişlerdi - bu kahramanlık öyküsü Marathi şarkılarında bugün de yer almaktadır.

Sağda Pratapgarh Şivaji'nin ilk yeni kalesiydi. Mühendisler, surları dikmeden önce yörenin doğal savunma avantajlarını ustaca kullanmışlardı. Sarnıçlar ve kilerler kayaların içine oyulmuştu. Şivaji, Bicapur kumandanı Efdal Han'ı 1659 yılında bu kalenin altında öldürmüştü.

rengzib de Şivaji'den sonra gelenler üzerinde böl ve yönet politikasını uygulayarak bu durumdan faydalanmasını bilmişti. Ama yine de, Şivaji'nin başarılarından 18. yüzyıla uzanacak ve Maharaştra merkezli yeni bir siyasi genişlemenin temellerini hazırlayacak kadarlık bir miras ortadan kaldırılamamıştı.

Daha uzun bir tarihsel perspektif içinde değerlendirildiğinde, Şivaji'nin etkisinin sonraki kuşaklarda görüldüğü söylenebilir: Şivaji'nin başarıları Maharaştra tarihine geçmiş, daha da önemlisi birçok halk şarkısında ve baladında yer almıştır. Bu şarkılarda gözüpekliği, cesareti ve harikulade yaşamında başından geçen ilginç olaylar konu edilmektedir. Böylece modern çağın güçlü bir sembol ismi olmuştur: yabancı egemenliğine son veren büyük bir asker ve devlet adamı, İslâm'ın ilerlemesini durduran büyük bir Hindu, ülkesine gerçek dini tekrar getiren, hacca gitmeyi teşvik eden ve brahmanları koruyan büyük bir Maratalı. Bu yüceleştirilmiş savaşçı kralın anısı, daha sonraki yüzyıllarda çağdaş Hindistan'ın kuruluşunda birçok kişiye esin kaynağı olacaktır.

Hizipçilik ve iç savaş

Şivaji'nin 1680 yılındaki ölümünü izleyen on yılda Marata toplumu kraliyet ailesi içinde süregelen kavgalar yüzünden iyice sarsılmıştı. Dışarıdan Evrengzib'in baskısı altında tutulan birçok memur ve ayrıcalıklı toprak beyi, durumlarını korumak için boyuna taraf değiştiriyor, Marata hiziplerinin bazen biriyle bazen öbürüyle işbirliği yapıyor, ya da yerel ayrıcalıklarının korunacağı teminatının verilmesi karşılığı hizmetlerini Hint-Türk sarayının emrine veriyorlardı. Şivaji zamanında sivrilenlerden bir kısmı değişen siyasi koşullar içinde durumlarını koruyamamışlar ve ortadan yokolmuşlardı. Bir kısmı ise, 1688 yılında Hint- Türk güçlerine esir düşene kadar bilge yönetici Ramchandra Nilkanth'ın da yardımıyla saltanatını sürdürebilen Şivaji'nin oğlu Sambaji'nin yanında saf tuttu. Esir düşüp Evrengzib'in huzuruna çıkarılan Sambaji hemen öldürüldü; en küçük oğlu Şahu ve yakın ailesi Hint-Türk sarayında hapsedildi. Bazı Maratalı soylular ise Sambaji'nin ölümünden sonra Hint-Türklere karşı direnişe geçen Şivaji'nin küçük oğlu Raca Ram'ın yanında yer alarak şanslarını burada denediler. O da ölünce, yönetim, kraliçelerinden birine, Tara Bai'ye geçti. Tara Bai, küçük oğlu Şivaji II adına on yıl boyunca krallığı yönetti. Ama giderek gücünü yitirdi. Daha başlangıçtan itibaren çoğu Maratalı derebeyini yanına alamadı ve kendisine destek olanlara saltanatını sürdürmek pahasına büyük tavizler vermek zorunda kaldı. Evrengzib ve yanındaki komutanları birkaç Marata kalesine başarılı akınlar düzenlediler. Kalıcı bir zafere ulaşamasalar da çok sayıda Marata ileri gelenini kendi saflarına çekecek kadar Marata'nın iç işlerinde söz sahibi olmayı başarmışlardı.

Bu gelişmelerin Marata devleti üzerindeki olumsuz etkilerini Ramchandra Nilkanth yeni yüzyılın ilk on yılında gayet güzel incelemişti. Hint-Türk müdahalesine başından beri direnen bir gözlemci olarak Maharaştra'nın iç kargaşasını anlatan Nilkanth şöyle diyordu: "Önderleri için savaşırlarken cennete gittiler (...) Ordularını yitirenlerden kimi şaşkınlığa düşerek cesaretini yitirdi ve düşman saflarına geçti. Liderlerinin tıpkı düşmanın yaptığı gibi bazı kötü oyunlara girdiğini görenler, kendi kullanımlarına bırakılmış olan kale ve toprakların bağımsızlığını korumak gerekçesiyle onları gaspettiler (...) Birkaç yerde bazı kişiler yönetimin zaafin-

dan ötürü yeni ay gibi yükseldiler ve birbirleriyle kavgaya başladılar (...) Bu kötü zamanlarda küçük amirler durumlarını sağlama aldılar. Ülkenin geri kalan kısmı viraneye döndü; kaleler askerden boşaltıldı. Ortada devletin kendisi değil, yalnızca fikri kalmıştı."

Merkezi otorite, 1707 yılında Evrengzib'in ölümünden sonra ülkede başlayan taht kavgasından sonra kendini bir daha tam anlamıyla hiçbir zaman toparlayamadı. Evrengzib'in ölümünden sonra yaşanan değişikliklerden biri Şivaji'nin torunu Şahu'nun serbest bırakılarak Malva yoluyla Maharaştra'ya geri dönmesi oldu. Bunu izleyen yıllarda Hint-Türkler, Şahu ve hâlâ Şivaji II adına saltanatını sürdüren Tara Bai arasında geçen üçlü bir iç savaş bölgenin politikasını biçimlendirdi. Taraflardan hiçbiri Marata kabile reislerini uzun süre kendilerine bağlı bir halde tutamadılar. Deshmukti ve diğer haklarla ilgili kavgalar istikrarı sürekli tehdit eder oldu. Ne var ki, 1718 yılına gelindiğinde Şahu ve yanındakiler Marata devleti üzerinde kalıcı bir üstünlük elde etmişlerdi ve bir yıl sonra Hint-Türk devleti ile yapılan bir anlaşmayla da bu durum teyid edilerek daha da genişletilmişti.

İlk *peşva*

Şahu başarısını kısmen de olsa, ilk Marata devletinin kuruluşu sırasında Şivaji'yle birlikte öne çıkan bazı eski ailelerin desteğine borçluydu. Ancak bunun kadar önemli olan başka bir olgu da, bazı ailelerle, Şivajiler arasında eskiye dayanan herhangi bir bağ olmamasına rağmen bu ailelerin iç savaş sırasında Şivajilere bağlı bir şekilde hareket etmeleriydi. Bunların çoğu köy (*patel)* kökenli olup, iç savaş karışıklığı içinde bazı eski soylu ailelerin yerini almayı başarmışlardı. Bu dönemde ortaya çıkan ailelerin en önemlisi Bhatlardır. Konkan'da küçük toprak sahibi bir aile olan Bhatlar, Bombay'in 96 kilometre güneyindeki Danda Rajpuri'nin mirasçı *deshmukh*'larıydılar. 1713 yılında Ballaji Vişvanat Bhat, Şahu'nun *peşva*'sı (başbakanı) oldu. Onun mirasçıları olan *peşva*'lar da 18. yüzyıl boyunca Marata devletinin fiili yöneticileri oldular.

Ballaji Vişvanat Bhat, kendi becerisi ve girişimci ruhuyla başarı merdivenlerini hızla tırmanan enerji dolu bir genç adam imajına çok iyi bir örnektir. Yirmili yaşlarına doğru Cancira'da tuz işletmesindeki memuriyetini bırakarak talihini denemek üzere Konkan'dan Dekkan'a giden Ballaji, önce Puna'da, sonra da Devletabad'da *subahdar* (baş yönetici) olmuştur. Bu arada mükemmel bir yönetici ve asker olduğunu da kanıtlamıştır. Tara Bai'nin muhaliflerine katılarak çabucak Şahu'nun yanında yer almış ve ona yeni taraftarlar kazandırmakta çok önemli rol oynamıştır. Ballaji Vişvanat *peşva* olarak atandıktan sonra, güçlü Kanoji Angria'yı Tara Bai'den koparıp kendi yanına çekerek onun kaderini bağlamıştır.

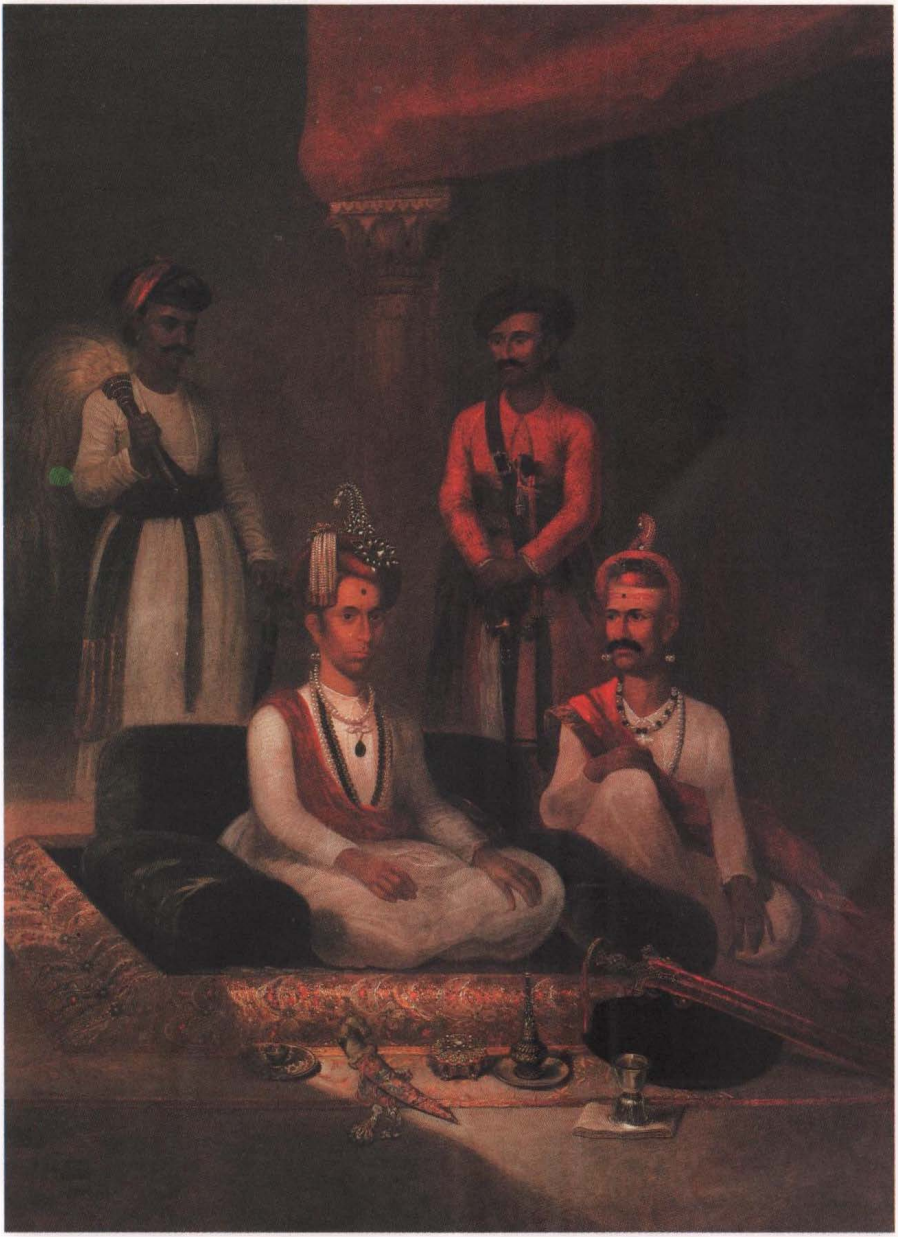
Ballaji Vişvanat'ın başarılarının bir kısmı askeri becerisine dayanıyordu: 1713-15 yılları arasında Şahu'nun ordularına komutanlık eden kişi oydu. Ancak Ballaji, 1716 yılında güçten düşmüş Hint-Türk sarayıyla Şahu adına giriştiği pazarlıklarda görüldüğü gibi çok başarılı bir diplomat ve görüşmeciydi de.. Bu görüşmeler sırasında saraya; Şahu'ya Dekkan'daki altı Hint-Türk eyaletinin hepsinin (Ahmednagar, Berar, Bidar, Golkonda, Bicapur ve Handeş) hükümet gelirlerinden bir *çavs* ve *sardeşmuhi* hakkı verildiğini gösteren bir senet, malva'da ve Gucarat'ta *çavs* toplama hakkı, Maharaştra'nın bağımsızlığının tanınması, hâlâ Hint-Türk güçlerinin ellerinde tuttukları bazı kalelerin Şahu'ya geri verilmesi, Berar ve Gondvana'daki son Marata zaferlerinin teyidi gibi istekler öne sürmüştü. Buna karşılık, *peşva* olarak güvenliği sağlayacak, Dekkan'ın Hint-Türk valisine 15.000 asker sağlayacak, Hint-Türk hazinesi için toplanan *sardeşmuhi*'nin yüzde 10'unu katkı payı olarak verecek ve yılda 100.000 rupi haraç ödeyecekti. *Peşva*'nın önerisi en azından Tapti nehrinin güneyinde Hint-Türk egemenliğinin sonu anlamına geliyordu. Öneriye önce direnildi, ancak süren akınlar sonunda Ballaji Vişvanat kendi birliklerini Delhi'ye taşıdı; Hint-Türk tahtını ele geçirmeye çalışan hiziplerden birinin başı olan Seyyid kardeşlerin yanında yer aldı ve onların yardımıyla 1718 yılında anlaşmayı imzaladı.

Ballaji Vişvanat Bhat, Maharaştra'ya zafer kazanmış olarak döndü. İç savaşa kısa zamanda son verildi; bu durum kısmen *peşva*'nın askeri ve diplomatik becerileri sayesinde durumları sağlamlaşan birtakım yeni Maratalı ve Brahman orta sınıf ailesinin birleşmesiyle, özellikle de *peşva*'nın, eski Hint-Türk kabuğu içindeki Marata toplumu için yeniden bir siyasi meşruiyet tesis etmesiyle açıklanabilir. Maratalarla Hint-Türk devleti arasında imzalanmış olan anlaşmayı hayata geçirmek pek kolay olmadı çünkü karşılıklı verilen sözlerin doğruluğu, hem yerel planda hem de bölgesel planda sürekli sınanmak durumundaydı. Yine de anlaşma *peşva*'ya orta halli bir gayrımenkul ve muazzam bir potansiyel servet sağlıyordu. Ballaji Vişvanat, Marata devletini daha da ileriye götürmek amacıyla, bu serveti kendisine sadık olan taraftarları için harcayabilirdi.

Marata iktidarının tahkim edilmesi

1720 yılında ölen Ballaji Vişvanat Bhat'dan dan sonra oğlu Bajirao (1720-1740), ondan sonra da onun oğlu Ballaji Bajirao (1740- 61) *peşva* olarak Ballaji'yi izledi. Maharaştra'nın gerçek liderleri bu isimler oldu. Şahu Satara'daki sarayına geri çekildi ve burada gözetim altına alındı; 1749 yılındaki ölümünden sonra, Şahu'nun mirasçıları bu sarayda, gerektiği zaman halka açık törenleri yönetmek maksadıyla devlet tutuklusu statüsünde kaldılar. *Peşva*'ların memleketi olan Puna, iktidarın gerçek merkezi haline geldi ve 18. yüzyıl boyunca küçük bir kasaba olmaktan çıkarılarak koca bir kente dönüştü. Ancak Maharaştra'nın verimsiz topraklar üzerinde yer aldığı gerçeği Marata devleti için sürekli sorun oluşturdu. Dekkan'da, savaş sırasında yakıp yıkılan Hint-Türk eyaletlerinden elde edilen gelir, devlet kaynaklarını büyük ölçüde beslemesine rağmen, toprakların çok dağınık oluşu ve tartışmalı toprak hakları yüzünden vergi toplama işi aksıyordu. Çözüm yayılmadaydı. Bu arada Bhonsle ailesinin bir kolu Berar'ın doğusunda yeni bir devlet kurma işine girişmişti bile. Bunlar daha sonraları Nappur racaları olarak anıldılar ve 18. yüzyılda Marata sınırlarını Orissa kıyılarına kadar taşıyarak Bengal'i tehdit etmeye başladılar.

1720'lerden sonra *peşva*'lar dikkatlerini kuzeye - Gucarat'a (Baroda'da Gaikvad'lar sonunda bir Marata devleti kurdular), Malva'ya, Bundelkhand ve bizzat Ganj ovasına çevirdiler. Başlangıçta Bajirao'nun başlattığı yayılma komşu eyaletlere yapılan akınlardan öteye gitmiyordu. Malva, 1700'lerin başında 10.2 milyon rupi gelir sağlayan görece zengin bir yöre olduğu için ana hedefti. Musonların bitişini kutlayan Dosserah festivalini izleyen yıllarda Bajirao, Malva'ya üst üste akınlar düzenledi. Marata ordularını oluştu-

Sağda Peşva Madhav Rao II'yi, sağında başbakanı Nana Phadnis'le otururken gösteren bu portre, 1792 yılında, muhtemelen *peşva*'nın kendi isteğiyle James Wales tarafından yapılmıştır. 18. yüzyıl sonunda Puna sarayının karmakarışık siyasi ortamı içinde Madhav Rao, 1774 yılında, doğumundan birkaç hafta sonra *peşva* ilan edilmişti. Nana Phandis onun koruyuculuğunu yapıyordu ve genç *peşva*'nın 1795 yılındaki kaza sonucu ölümüne kadar Puna'nın gerçek yöneticisi durumundaydı. Nana Phandis 13 Mart 1800'de 58 yaşında öldüğünde, Puna'daki Doğu Hindistan Şirketi'nde elçi görevinde bulunan Albay Palmer "Onunla birlikte Marata krallığında bütün akıcı ve hoşgörülü yönetim de sona ermiştir" diye yazmaktaydı.

ran birliklerden bir kısmı, savaş alanına getirilen başka güçlü komutanların askerleriyle de desteklenen bizzat *peşva*'nın yönettiği ve masraflarını üstlendiği birliklerdi. *Peşva*'nın çağrısına hararetle katılanlar, Maharaştra'nın güç sahibi çıkar grupları arasından değil, Ballaji Vişvanat Bhat zamanında ordu saflarına katılan kiralık askerlerden çıktı. Bu askerlerin soy-sop derdi olmadığı gibi ailelerinden hiç kimse 17. yüzyıl siyasi yaşamının ünlü isimlerinden değildi. Yükselmeleri, savaş alanındaki yararlılıklarına ve kendilerine verilen ödülleri değerlendirmekdeki becerilerine bağlıydı. *Peşva*, Malva'ya yaptığı ilk hücumlar sırasında sadece servet gaspedip götürmekle yetinmemiş, oradaki yerel derebeyleri ve köy kurumlarıyla gelecekte gelirden belli bir pay almak üzere anlaşmalara varmıştır. Bajirao, askeri ve siyasi operasyonlarını, komşu saraylarda ve Hint-Türk ileri gelenleriyle yürüttüğü yüksek düzey diplomasisiyle gayet güzel kaynaştırmayı becermiştir. 1730

başlarında zevkine düşkün Delhi imparatoru Muhammed Şah (1702-48) Malva valiliğini *peşva*'ya bırakmıştı bile. Başlıca yerel beylerden bir kısmı Marata üstünlüğünü ve yılda belirli bir miktar para ödemeyi kabul ettikleri sürece yerlerini koruyabileceklerdi. Eyaletin geri kalan kısımları *peşva* ile onu yakından destekleyenler arasında bölüşülecekti.

Bağımsız yöneticiler

Marata'nın yayılması, Gaikvad, Sinde, Holkar, Pavar, Ghorpade ve Nimbalkar gibi ailelerin Gucarat, Malva, Racastan ve daha ötelere yerleşmelerine yol açtı. Her ne kadar bu kabile reisleri sahip oldukları mevkileri *peşva*'ya borçlu olsalar da, bazı basit coğrafi ve siyasi gerçekler onları kendi başlarına buyruk yöneticiler haline getirdi. 18. yüzyılın ikinci yarısında mutlaka hesaba katılması gereken bir askeri ve siyasi güç görünümünde olan Maratalar, Orta ve Kuzey Hindistan'da gittikçe artan İngiliz saldırganlığına karşı birçok başarılı zafer kazanmışlardı. Yüzyılın sonuna gelindiğinde, Batı Malva'da yerleşik en güçlü iki Marata hanedanı, Sindler ve Holkarlardı. Bu ailelerin güçlenmesinin iki nedeni vardı: birincisi, *peşva*'ların 1761 yılından sonra (bu tarihte orduları Panipat'ta Afgan kuvvetlerine karşı büyük bir bozguna uğramıştı) kendi aralarında süregelen ve iktidardaki aileleri büyük zaafa uğratan kavgaları artık önleyemez duruma düşmüş olmalarıdır. İkinci neden ise Sindler ve Holkarların karmakarışık haklar ve çıkarlar yumağını çözerek topraklarını istikrarlı bir güç merkezine dönüştürmekte gösterdikleri başarıdır. Daha sonraki *peşva*'lar, Puna ve Dakka'da gitgide büyüyen sorunlarla karşı karşıya kaldıkça, Sind ve Holkarlar kuzeydeki bu kargaşayı kendi lehlerine kullanarak durumlarını sağlamlaştırdılar.

1764 yılından sonra Mahaci Sind, Malva'da güçlerini yeniden birleştirerek Ucayn'daki başkentinden başlamak üzere iktidarını Orta ve Kuzey Hindistan'a doğru sistematik bir şekilde genişletmeye başladı. Mahaci'nin dedesi Wai bölgesinin köylerinden birinde bir dönem patelliği elinde bulundurmuştu, babası ise Ballaji Vişvanat'ın ailesinde terlik taşıyıcı olarak görev yapmıştı. Mahaci Sind yetenekli bir kumandandı. Ordusunu büyüttü ve en iyi teknik ekspertizi uygulayarak piyade ve topçusunu zamanın en yüksek standardlarına ulaştırdı. Racastan'ın hem Racput hem de Müslüman askerlerini ordusuna kattı; ordusu 16 piyade müfrezesi, 500 top ve 100.000 atlıdan oluşuyordu. Malva'nın neredeyse üçte ikisini ve Dekkan'ın bazı bölümlerini *jagir* olarak elinde tutuyordu. 1780'lerde Delhi'deki gerçek iktidarı elde ederek Agra'dan Sutlej nehrine kadar Kuzeybatı Hindistan'daki geniş tarım topraklarını denetimi altına aldı.

Artık kukla haline gelen Hint-Türk imparatoru, Marata devletiyle kendisi için aşağılayıcı bir anlaşma yapmak zorunda kaldı. Bu anlaşma gereğince, *peşva* tüm Hint-Türk imparatorluğunun saltanat vekili, Mahaci Sind ise onun yardımcısı olacaktı. Mahaci yeni sözleşmeyi genç *peşva* Madhav Rao'ya sunmak üzere ordusunun başında Delhi'den Puna'ya geldi. Birlikleri *derbar*'ı, kimin hükümdar olduğuna kuşku bırakmayacak biçimde kuşatırken Mahaci Sind meclis protokolünde en düşük mevkide pozisyon aldı. *Peşva* meclis salonuna girerek Mahaci'ye oturmasını söyledi. Ancak Mahaci bu şerefe layık olmadığını söyleyerek itiraz etti. Elindeki bohçadan bir çift terlik çıkararak Madhav Rao'nun önüne koydu ve "İşte benim işim budur. Babamın ki de aynıydı," dedi. Sind hükümeti 1794 yılında Mahaci'nin ölümünden sonra şiddetli bir iktidar krizi yaşadıysa da yerine gelen Devlet Rao sayesinde gerek Kuzey Hindistan'da gerekse Dekkan'da İngilizlere karşı askeri alanda çok başarılı oldu. Ancak Sind'in topladığı gelirler, modernleşmesi için çok para harcanan ordunun giderlerini karşılayamıyordu ve 19. yüzyılın başlarında, İngiliz yönetimi tarafından ailenin asaleti tanınsa da, bağımsızlığını, topraklarını ve gelirlerini büyük ölçüde yitirmişti.

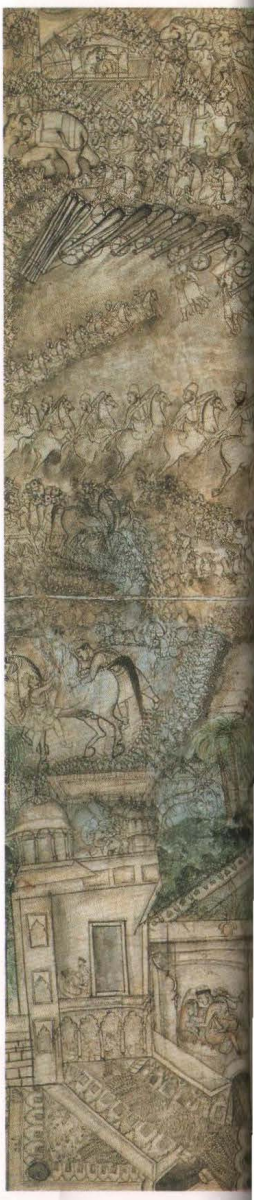
Holkar ailesi Maratalı soylular tarafından farkedildiğinde tarımla bile uğraşmıyor, yıllardır sadece çobanlık yapıyordu. Aile daha sonra *peşva*'nın hizmetine girmiş, Konkan ve Malva'da Bajirao'ya üstün hizmetlerde bulunmuştu. 18. yüzyılın ortalarında Sindlerle Holkarlar, Racastan prenslerine korku salıyor, Pencap içlerine doğru yol alıyorlardı. Bununla beraber Holkarların servet imparatorluğunun gerçek kurucusu ise Malhar Rao Holkar'ın dul gelini Ahilyabai idi. Kayınpederinin sağlığında olağanüstü idari ve siyasi yeteneklerini sergileyen Ahilyabai, o ölünce Holkar malikanelerini yönetmek üzere *peşva*'ya izin için başarılı bir istirhamda bulunmuştu. 1766 yılında kendi oğlu genç ölünce, birtakım entrikalar sonunda Tukoji Holkar adında, aslında aileyle kan bağı olmayan ve ailenin malikanesini koruyan birliği komutan eden bir kişiyi üstün beceriyle mirasçısı ilan etmeyi başarmıştı. Aralarında yaptıkları anlaşmaya göre Tukoji ordunun başında olacak ve Holkar topraklarıyla Kuzey Hindistan'ın bir kısmını ve Dekkan'ı yönetecek, Ahilyabai ise, Malva'yı yöneterek adalet ve gelir işlerine bakacaktı.

Ahilyabai'nin 30 yıllık saltanatı sırasındaki başkenti İndur, küçücük bir kasaba olmaktan zengin bir şehir haline dönüştü. Onunla bir şekilde alışverişi olanlar kendisinden hayli etkileniyorlardı. John Malcomb izlenimlerini şöyle dile getiriyordu: "Yönetimde ilk prensibi yumuşak yaklaşım ve köy memurlarıyla toprak sahiplerinin haklarına adeta kutsal bir saygıyla yaklaşma. Her türlü şikayeti bizzat dinliyor. Davaları sürekli mahkemelere ve halletmeleri için bakanlarına sevkettiği halde ona kişi olarak ulaşmak her zaman mümkündü. Görev bilinci o kadar güçlüydü ki, adaletin hakça dağıtımı söz konusu olduğunda, kararına başvurulduğu zaman en önemsiz meselelerde bile sadece sabır göstermekle kalmayıp aynı zamanda yorulmak bilmez bir tavır sergilemektedir."

Hinduizm'in yeniden canlanması

Ahilyabai'nin İndur çevresine büyük ölçüde barış getirdiği ve sarayının etkisini bu civarda genişlettiği konusunda şüphe yoktur. Birçok yol ve saray yaptırmış, bunlardan da önemlisi, Hinduizm'in büyük bir koruyucusu olmuştur. Birçok tapınak, dinlenme evi, havuz ve banyo merdiveni onun tarafından yapılmış ya da onarılmıştır. Festivallere ve hac seferlerine mali destek veriyor, hayır işlerine cömertçe bağışlarda bulunuyordu. Bu himayeci tavrı Malva'nın dışındaki kutsal kentlere de - Varanasi, Dwarka, Rameswaram ve Gayaya uzanıyordu. 1795 yılındaki ölümünün peşisıra 1797'deki Tukoji'nin de ölümünden sonra Holkar hükümranlığı çirkin veraset kavgalarının tam içine yuvarlandı. Bu Holkar devletini çok zayıflattı ve 19. yüzyılda Maratalılar İngilizlerle karşı karşıya geldiklerinde onları çok dezavantajlı bir duruma soktu.

Maratalar 150 yıldan fazla bir süreyle Hindistan'ın siyasi ve kültürel coğrafyasını değişime uğrattılar. En

Üstte 1750'lerde Maratalar, *peşva*'nın öncülüğünde etki alanlarını Kuzey Hindistan'a ve Pencap'a kadar genişletmişler, kendilerini Hint-Türk imparatorunun koruyucusu konumuna yükseltmişlerdi. Bu on yılın sonlarında Afgan hükümdarı Ahmed Şah Durani, Kuzeybatı Hindistan'ı topraklarına katmak için girişimlerde bulunmuş, 1760 yılında büyük bir Afgan ordusu, Delhi topraklarında birleşik Marata Hint-Türk ordusuyla karşılaşmıştır. Bu ordu kış için

Panipat'ta konuşlanmıştı. 14 Ocak 1761 yılında gerçekleşen ve çok ölülü kayıpla sonuçlanan büyük bir meydan savaşı sonunda Afgan güçleri rakiplerini bu topraklardan söküp atmayı başarmıştı. 1770'lerde Faizabad'da yapılan bu resimde Durani, kahverengi bir atın üzerinde görülüyor. Sol tarafta, yaralı bir Maratalı general, ata bindirilmeye çalışılıyor. Altta solda Panipat şehri, tam anlamıyla talana esir olmuş durumda.

verimsiz topraklarda, Dekkan'da Hint-Türk yayılmasına direnmişler, Hindu krallıkları olgusunu yeniden hayata geçirmişlerdi. Ayrıca, Marata toplumundan yeni ailelerin başa geçmesiyle Hint-Türk topraklarının bir kısmını ele geçirip içeriden yöneterek Hindistan topraklarını yeniden biçimlendirdiler. Askeri ve siyasi yetenekleri sayesinde etkilerini 18. yüzyıl boyunca Maharaştra'nın ve elbette ki gelir elde ettikleri toprakların çok ötelerine taşımışlardı. Hint-Türk imparatorluğunun yıkılışına tanıklık eden yüzyılın en önemli özelliklerinden biri de Hinduizm'in halka açık yüzünün dirilmesidir. Marata prensleri, (kökenleri pek net olmasa da artık prens diye anılıyorlardı), kamu harcamalarından büyük bölümünü Hinduizm'e ve onun halka açık törenlerinin yeniden canlanmasına harcamışlardı. Kuzey Dekkan'da ve daha sonra Hindistan'ın daha geniş kesimlerinde yapılan tapınaklar, haclar ve festivaller resmi kabul görmeye başladı. Hinduizm, İslâm'ın hüküm sürdüğü yerlerde yüzyıllardır görülmemiş derecede önem kazandı. Kuzeyde, özellikle de kutsal Varanasi şehrinde yeniden yapılanma, en güneydeki Hindu krallıkları düzeyine erişmeye başladı.

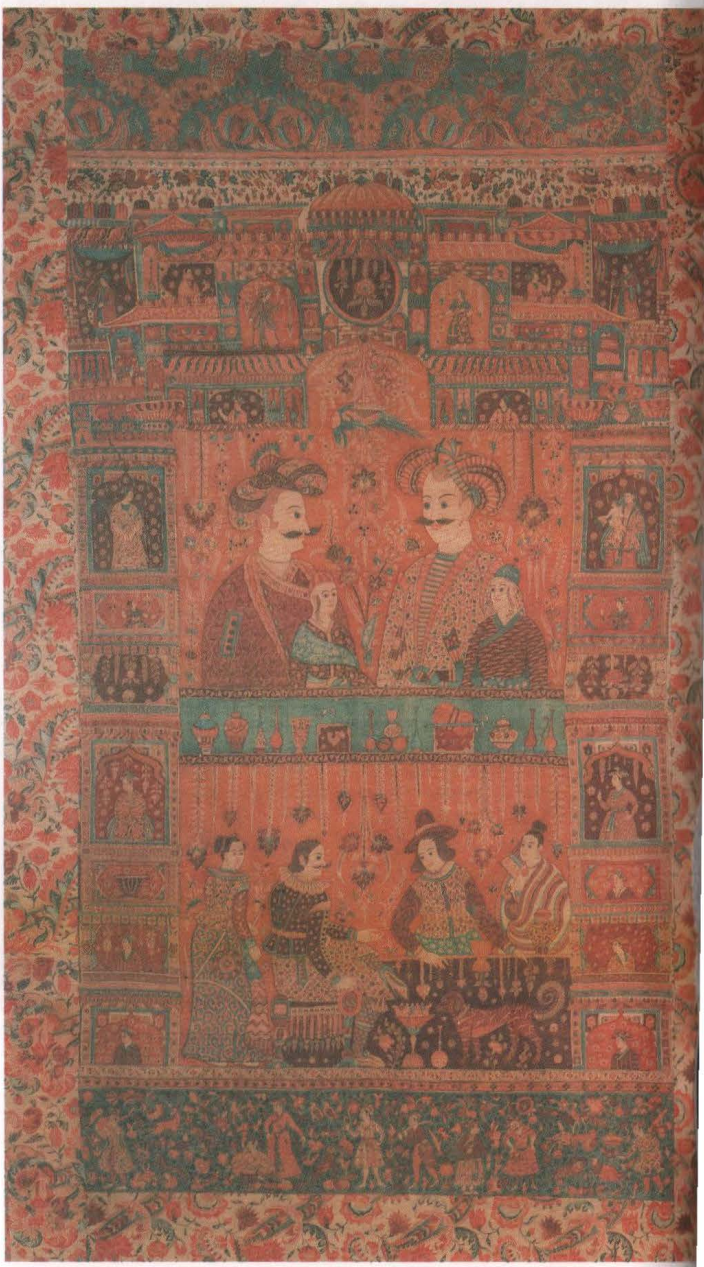
AVRUPA ETKİSİ VE BENGAL'İN YÜKSELİŞİ

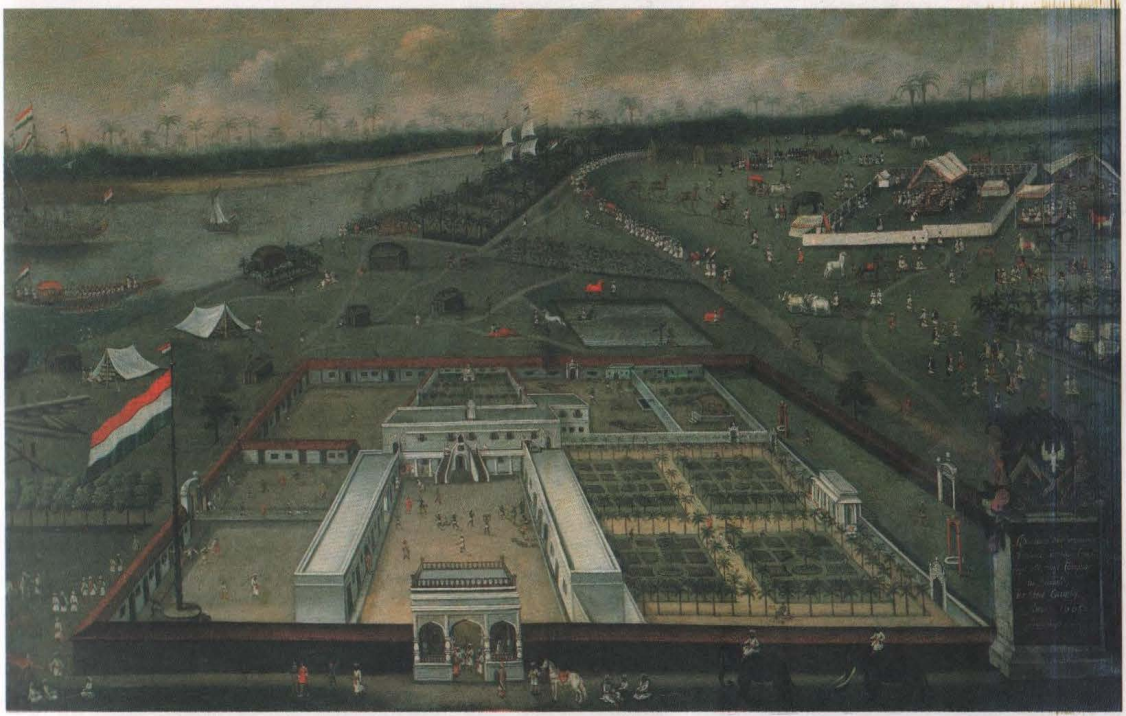
Avrupalıların ilk gelişi

Ortadoğu ve Asya pazarları arasında ilişki çok uzun yıllardan beri devam etmekte ve Hindistan malları Arap gemileriyle İran Körfezi ve Kızıldeniz limanlarına ya da Çin ve Orta Asya'dan kara yollarıyla Karadeniz'e taşınarak Güney Avrupa pazarlarında çok eski çağlardan beri değiş tokuş edilmekteydi. Ne var ki batıya giden altkıtanın doğal ve el yapısı ürünlerinin önemli miktarlara ulaşması, Portekizlerin 15. yüzyılın sonunda deniz keşiflerini başlatıp Afrika'nın batı kıyılarından Ümit Burnu'nu dönerek Hint Okyanusu'na açılmalarıyla gerçekleşmiştir. Gittikçe büyüyen Avrupa pazarına baharat gibi değerli ürünleri kaynağından elde ederek satmak niyetiyle altkıtaya gelen Portekizliler, kısa zamanda Hindistan'ın batı kıyılarında liman şehirleri kurdular. Zor kullanırken hiçbir kural tanımamaları onları Hint Okyanusu'nda Arap rakiplerine göre daha avantajlı bir konuma getirdi.

İzleyen yüzyıl içinde Portekizlilerin peşinden başka Avrupalı uluslar da denizcilik yeteneklerini kullanarak Hint Okyanusu'na geldiler -önce Hollandalılar, sonra Fransızlar, İngilizler ve Danimarkalılar. Bu ülkeler kısa zamanda şunu anladılar: Buralarda, sadece baharat ticaretinden değil, özellikle tekstil gibi başka malların ithalatından, sadece Asya içinde ticaret yapılsa bile çok para kazanmak mümkündü. Başta girişimlerini çok küçük çapta ve liman şehirleriyle kısıtlı tuttular. Avrupalı tüccarlar mevcut pazarlara girmek, Hintli tüccarlarla ve toptancılarla iş anlaşmaları yapmak ve kargolarını muhafaza etmek için depolara (ya da o zamanki deyimle fabrikalara) sahip olmak zorundaydılar. 19. yüzyıla kadar satın aldıkları malların karşılığını genellikle nakit para olarak ödüyorlardı; -sanayi devrimiyle malların ucuz ve bol üretimi mümkün sağlanıncaya kadar- Avrupa'nın Hintli tüketiciye sunabileceği nitelikte malı ise çok azdı.

Avrupa'yla ticaretin etkisiyle altkıtanın kıyı bölgelerinde ekonomik faaliyet gözle görünür ölçüde hızlandı. Aynı sıralarda, Hindistan mallarının diğer Asya ve Ortadoğu pazarlarına ihracatı da büyümekteydi. 1570'lerde, artık muazzam bir imparatorluk haline gelen Hint-Türk devleti, Gucarat'ta gelişen Surat antreposunu kontrol altına almıştı. Bu arada Portekizliler de daha güneydeki kıyı boyunca birkaç noktada askeri ve siyasi varlıklarını kabul ettirmişlerdi: Goa limanı 1510'da, Bombay 1534'de, Diu 1535'de ve Daman 1558'de ele geçirilmişti. Avrupalıların ticaretten başka ilgilendikleri bir diğer alan da insanların inançlarıydı. Başlangıçtan itibaren kendilerine ayrılmış ticari bölgeler içinde yoğun bir misyonerlik faaliyeti yürüttüler: St Francis Xavier'in Goa'ya yaptığı iki ziyaret sırasında da kitle halinde Hıristiyanlığa dönenler olmuştur. Bu nedenle Portekiz yapıları arasında, muazzam kale ve surların yanısıra büyük katedraller de yer alır. Yine de Avrupa etkisi birkaç önemsiz bölgeyle sınırlı kalmış ve 18. yüzyıldan önce altkıtanın içlerine büyük ölçüde sızma işi başarılamamıştır. Her ne kadar Ekber, kendisiyle din tartışmaları yapmaları için Portekizli Cizvitleri saraya davet etmiş, Avrupalı yöneticiler de Sir Tho-

Üstte Hendrik van Schylenberg'e ait, 1665 tarihli bu güzel sağlıboya tablo, Aşağı Bengal'deki Hooghly'de bir Hollanda ticaret merkezini betimlemektedir. Hooghly, bölgenin en önemli liman şehriydi ve Hollandalılar buradan Avrupa'ya ve Güneydoğu Asya'daki en geniş ticari merkez durumunda olan Java'nın Batavia şehrine ipek ve pamuklu kumaş ihraç ediyorlardı. Bunun karşılığında Bengal'e gümüş ve bakır ithal ediliyordu. Resimde, nehir yoluyla taşınan yük gemileri ve depolarıyla Hollanda yerleşiminin dış dünyaya kapalı bahçeleri görülüyor. Daha ötede görülen çadır, muhtemelen orayı ziyaret etmekte olan bir Hintli eliye ait.

Solda Pamuklu bez üzerine boyanmış bu duvar panosu, 17. yüzyıl ortalarından kalma olup, Güney Hindistan'ın Madras-Pulicat yöresinde özellikle Avrupa pazarı için üretilmiştir. Panonun alt yarısında, Avrupalı tacirlerin portreleri yer almaktadır. Diğer portreler Hintlilere aittir. Çiçek desenleriyle boyanmış bordürü 18. yüzyılda eklenmiştir.

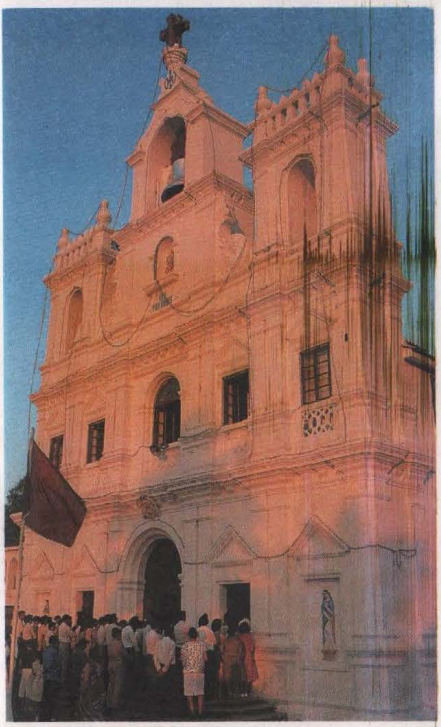
Sağda Hindistan'da Portekizli tacirlerin yanında, Hristiyanlık propagandası yapmaya ve buralarda katedraller, kiliseler kurmaya adamış misyonerler de bulunmuştu. Bu kişilere ait binalar yerel mimari tarzlarından pek fazla etkilenmemiştir. Goa'nın Panaji bölgesinde bulunan bu Aziz Meryem Kilisesi *(Immaculate Conception)*, bu biçimiyle aynen Portekiz'de de yer alıyor olabilirdi.

mas Roe gibi memurları aynı amaçla Hint-Türk sarayına yollamışsalar da, Batılıların Hindistan'daki varlığı tamamen merak ve ticarete dayanıyordu.

Ticari rekabetin büyümesi

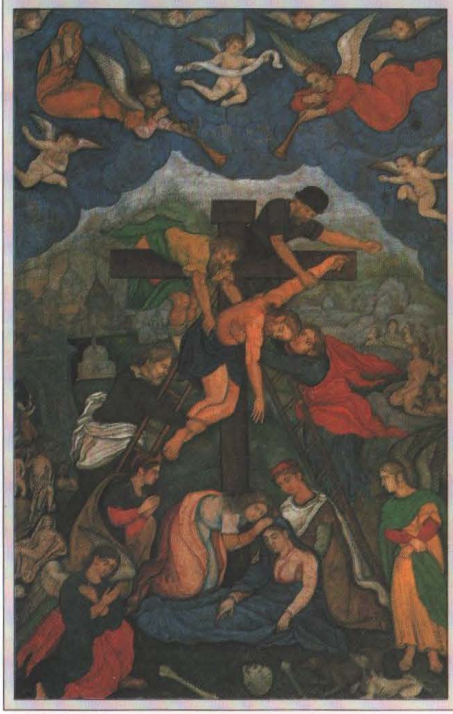
16. ve 17. yüzyıllarda doğuda ticaret yapan Avrupalılar, ticari üstünlük elde etmek için sürekli bir yarış halindeydiler ve sık sık birbirlerinin Hint Okyanusu'ndaki gemilerine ve ticaret merkezlerine donanmalarıyla saldırılar düzenliyorlardı. 1600'lerin başlarında Hollandalılar, Fransızlar, Danimarkalılar ve İngilizler kendi tüccarlarının Asya ticaretine daha yakından katılabilmek ve rakiplerine, özellikle de Portekizlilere karşı çıkarlarını genişletebilmek amacıyla Doğu Hindistan Şirketlerini kurdular. Bu şirketlerin ortak özelliği şuydu: Bağlı oldukları hükümet, bu tüccarlara, kârlarından bir miktar pay vermeleri karşılığında doğudan memleketlerine getirecekleri malların tek ithalatçısı olma ayrıcalığını tanıyor, böylece onların iç pazarda rakipsiz kalabilme özgürlüğünü garantilemiş oluyordu. Bununla beraber Avrupalı tüccarlar Asya'da iş yaptıkları insanların ve yerlilerin âdetlerine ellerinden geldiğince uyum sağlayarak çalışmak zorundaydılar. Eğer ticari başarı sağlamak istiyorlarsa Asyalı rakipleri gibi politik davranmaları gerekiyordu.

İngilizler Asya'ya diğer Avrupalı tüccar rakiplerinden daha sonra geldiler. Portekizliler antrepo zincirlerini daha önceden kurmuş; Hint Okyanusu'nda Mozambik'ten Seylan'a (Sri Lanka), Timor ve Makao'dan ötelere uzanan uzun deniz yolları üzerinde birbirine bağlı ve Portekiz ordusunun koruması altına alınan stratejik noktalara yerleşmişlerdi. Portekizlilerden sonra, bağımsız işletmeciler olarak buralara gelen Hollandalılar, sa-

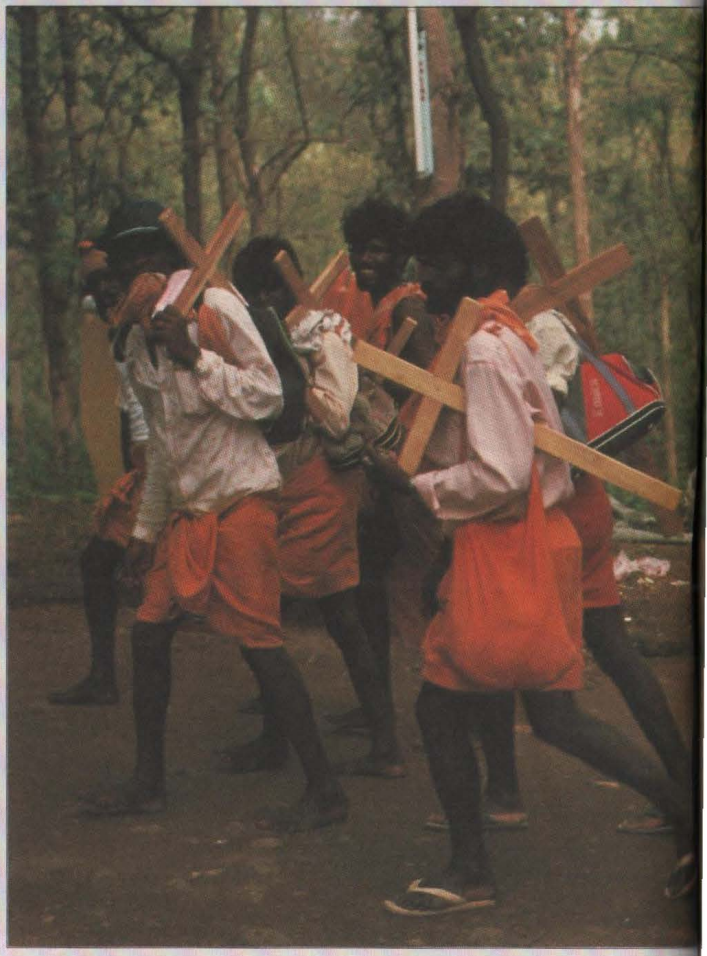

Hindistan'da Hıristiyanlık

Söylenceye bakılırsa, Hıristiyanlık Hindistan'a ilk kez MS 52 yılında, Havari Thomas'ın Güney Hindistan'ın Malabar sahiline ayak basıp, oradaki yerli brahman topluluğunu Hıristiyanlığa döndürme çalışmalarını başlatmasıyla girdi. Bu söylencenin tarihsel dayanağı her ne olursa olsun, Hıristiyanlığın Hindistan'daki kökleri hayli eskidir ve en azından 4. yüzyılda Thomas Cana adlı tacirin, yanında 400 aileyle birlikte Suriye'den göç ederek burada, daha sonra zaman içinde Kerala'nın Nasturi kilisesini oluşturacak bir mezhebin tohumlarını attığı tartışılmaz bir gerçektir. Triçur çevresinde yaklaşık 30.000 üyesi olan ve ayinlerini Ermenice yapan bu mezhep, halen Bağdat patrikliğine bağlıdır. Güney Hindistan'da kimi diğer Doğu Ortodoks mezhepleri, örneğin Yakubiler ve Kenaniler, Yakın Doğu'nun patrikanceleriyle resmi ilişkilerini sürdürmektedir. Doğu kökenli bazı diğer mezhepler de bu birlikten ayrılarak bağımsız liderlerini yaratmışlardır. Kottayam'daki Malankara Ortodoks Kilisesi'nin başı, tıpkı Roma Katolik Kilisesi'nin başı olan Papa'nın Havari Peter'in tilmizi sayılması gibi, Havari Thomas'ın tilmizi olarak kabul edilmektedir. 1498 yılında Vasco de Gama'nın gelişi ve Goa, Bassein, Diu ve Koçin gibi yerlerde Portekizlilere ait ticaret limanlarının kurulmasıyla, Roma Katolik Kilisesi Hindistan'ın kıyı kesimlerinde bir miktar tutunabilme olanağını elde etmişti.

Anglikan Kilisesi ise daha sonra, İngiliz yönetimiyle birlikte altkıtaya girmiştir. Ancak İngilizler, Hindistan'ın "geleneksel toplumsal dokusu"nun tümüyle cinsel temelli olduğuna ve Hıristiyanlık büyük ölçüde empoze edildiği takdirde bu dokunun zarar göreceğine inandıklarından, aktif misyonerlik çalışmaları yürütmemişlerdir. Bu yüzden de bugün, Hıristiyanların nüfusu, Hindistan nüfusunun sadece yüzde 2.5'udur. Bu küçük sayıya rağmen, Hıristiyanlık ülkenin bazı kesimlerinde güçlü bir din olarak varlığını sürdürmektedir ve özellikle Kerala'da nüfusun beşte biri Hıristiyandır. Ayrıca Nagaland gibi Hindu-egemen eyaletin gittikçe artan yayılmacılığına karşı engelleyici bir unsur olarak kabul edildiği kuzeydoğu eyaletlerinde güçlüdür.

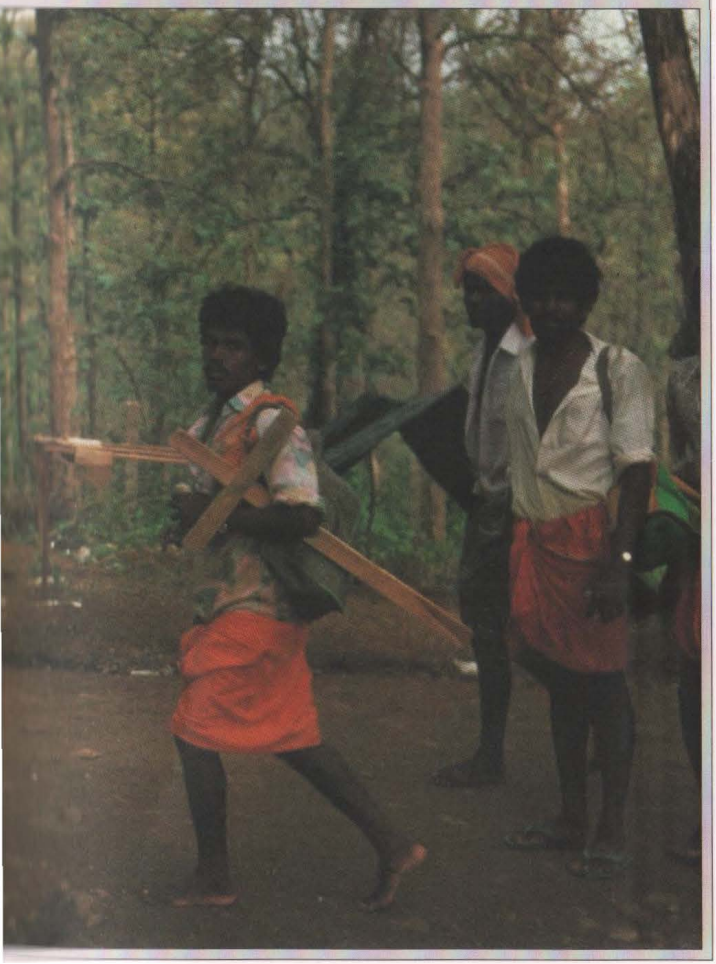

Altta solda 1575 yılında Cizviler, Ekber'i Hıristiyan yapmak amacıyla Fatehpur Sikri'ye birmisyoner heyet yollamışlardı. Amaçlarına ulaşamamalarına karşın Ekber onların diğer dinlerin bilge kişileriyle tartışabilmeleri için şehirde kalmalarına izin vermişti. Ekber'in ve oğlu Cihangir'in diğer dinlere karşı bu hoşgörülü tavrının sonuçları, Hint-Türk ressamlarının Hıristiyanlığa ait konuları işleyen Avrupalı ressamların çalışmalarını kopya etmelerine kadar varmıştı. *Çarmıhtan İndiriliş* adlı bu eser, Cihangir'in himayesi altında yapılmış ve bir Felemenk baskı resmi aracılığıyla Hindistan'a giren Rafael kompozisyonunu esin kaynağı olarak kullanmıştır.

Altta Bir Hintli sanatçıyı kilden çarmıha gerilme sahnesini yontarken gösteren bu fotoğraf, rahatlıkla Avrupa'da veya hakimiyetindeki herhangi bir bölgede de yer alabilirdi. Ancak, Hint tarzı Hıristiyanlığın büyük bölümünün Batılılara yabancı olmamasına rağmen, Hintli Hıristiyanlar, içlerinde yaşadıkları toplumsal ortamdan soyutlanmamışlar, örneğin kast adetlerine olduğu gibi Hintli ögelere de her zaman bağlı kalmışlardır.

Altta Yerel söylenceye göre, Havari Thomas, 52 yılında Hindistan'a gelişinden çok kısa bir süre sonra Maras civarında kızgın bir brahman tarafından öldürülmüştü. Ülkenin bu bölümünde halen aziz mertebesinde saygı görmektedir. Aşağıda, Malayattur'daki Aziz Thomas'a adanmış bir tapınağı ziyaret etmekte olan müminleri görülüyor. Hindistan bağlantılı başka Hıristiyan azizlerinin de benzer hikâyeleri vardır. Bunların arasında, Hindistan'a 1542 yılında gelen ve halen Goa'daki Bom İsa kilisesinde gömülü olan büyük Cizvit misyoner Aziz Francis Xavier çok ünlüdür.

dece Avrupa pazarının talep ettiği ürünlerin büyük kısmının üretildiği yer olduğu için değil, aynı zamanda Çin ile Hindistan altkıtası arasında tamamlayıcı bir kuşakta yer aldığı gerekçesiyle de Endonezya takımadalarının üs olarak kullanılacak en iyi yer olduğuna karar verdiler. Her iki Avrupalı işletmeden daha küçük olan ve bunların ne ticari tecrübesi ne de askeri gücüne sahip olan İngiliz Doğu Hindistan Şirketi, kendisini Asya'nın en kolay ve kâr getiren pazarlarından altkıtanın kıyılarına savrulmuş buldu. İngilizler Surat'ın ve diğer açık ticaret limanlarının kalabalık pazarlarında ihracattan pay alabilmek için itişip kakışmak zorundaydılar.

Bu zayıf ve belirsizliklerle dolu başlangıca rağmen İngiliz Doğu Hindistan Şirketi Hindistan'ın inanılmaz bir ticari potasiyele sahip olduğunu çabuk anladı. Şirket, ister altkıtada yetişsin isterse bölgeye Güneydoğu Asya'dan taşınmış olsun, baharat ve güherçilenin yanısıra diğer Asya ürünlerini satın alabiliyordu. Ama onu esas servet sahibi yapan ve 18. yüzyıl içinde küçük bir ticari şirketten koskoca bir siyasi devlet haline dönüştüren şey, Hindistan'ın dünyanın en büyük pamuk ve ipek üreticisi olduğunu keşfetmesidir. Hint dokumaları çok pahalı lüks kumaştan, ucuz kaba dokumalara kadar uzanan bir çeşitlilik arzediyordu ve Şirket kısa zamanda Avrupa'da, Kuzey Amerika'da, Batı Afrika'da ve kendi ülkesinde Hindistan kumaşlarını pazarlamaya başladı. 17. yüzyılda, gerek bizzat Gucarat'ta dokunan, gerekse Gucarat'a Hint-Türk merkezlerindeki şehirlerden Malva ve Racputana karayoluyla taşınan kumaşlar, asıl olarak batıdaki limanların ticaret merkezlerine getiriliyordu. Güneyin dokuma merkezlerinde üretilen kumaşlar ise Madras ve güneydoğu kıyı şeridindeki (Koromandel Kıyısı olarak bilinir) diğer limanlarda toplanıyor, Şirket esas buralarda büyük bir ticari başarı elde ediyordu.

Bununla beraber 1690'larda doğuda Bengal önem kazanmaya başladı. Burada iyi kalite kumaş dokunmaktaydı; ama daha da önemlisi, bir sonraki yüzyıl içinde iç bölgelerin ticaret hacminin yüklü bir bölümü Ganj'dan aşağı taşınmış, Patna, Allahabad, Varanasi, Luknov, Delhi ve daha iç bölgelerden gelen mallar sayesinde delta boyunca dizili küçük kasabalar önemli ticaret merkezlerine dönüşmüştü. Böylece yirmi otuz yıl içinde Hooghly ve Bhagirathi nehirleri boyunca uzanan ticari yerleşim yerleri, neredeyse sıfırdan büyük şehirler haline gelmişlerdi. Burada Avrupa şirketleri kendi fabrikalarını (imalathanelerini) kurup işletmeye başladılar. İşte burada, Hooghly nehrinin suladığı bataklık topraklar üzerinde, Şirket mümessili Job Charnock, 1690 yılında üç küçük mezra satın alarak Doğu Hindistan Şirketi'nin temelini attı. Şirketin daha sonraki merkezi, Kalküta limanı olacaktı.

1700'lere gelindiğinde, İngiliz Şirketi işlerini Madras'ta (yerel yöneticiden 1639 yılında alınmıştı), Bombay'de (1661 yılında Portekizliler tarafından Braganza prensesi Katerina'nın II. Charles ile evlenmesi dolayısıyla İngiliz Kraliyet ailesine çeyiz olarak verilmişti) ve Kalküta'da (1700 yıllarında İngiliz tüccarları, Hint-Türk imparatorundan, burada ticaret yapma ve toprak rantını toplama imtiyazını veren beratı almışlardı) bulunan bağımsız birimlerden yürütüyordu. 18. yüzyılın ilk yarısında Şirket, zamanının en başarılı çokuluslu şirketlerinden biri olarak ticaret dünyasındaki yerini almıştı. Çok büyük bir şirket değildi ama -zamanın Arap tacirleri arasında Surat dışında çok daha fazla sayıda gemiyle ve çok daha geniş iş hacmiyle ticaret yapanlar olduğunu biliyoruz- İngiliz deniz ticaret filosu-

Hint Dokumaları

Altta en solda 18. yüzyıl sonlarıyla 19. yüzyıl başlarına ait, yün Kaşmir dokuma kumaşından yapılmış bir erkek çocuk giysisi. Ünlü Kaşmir şal sanayisinin 15. yüzyılda kurulduğu söylenir; bu sanayi, Hindistan'ın birçok özgün tekstil sanayisini geliştirip destekleyen Hint-Türk imparatorları tarafından himaye edilmiştir. Bir Orta Asya keçisinin yününden dokunan bu şallar 19. yüzyıl başlarında Avrupa'da çok popüler olmuş, ancak 1870 yılından sonra ortaya çıkan jakar tezgâhının taklit ürünleriyle rekabet edememiş ve sanayi tümüyle çökmüştür.

Hindistan'da ilk dokuma örnekleri, Mohenjo-Daro'da bulunan kök boyalı pamuklu kumaş parçalarıdır. Altkıtanın denizaşırı tekstil ticaret tarihi de epeyce gerilere uzanır. 17. yüzyıldan günümüze kalan kumaş örnekleri, Hindistan'da imal edilen dokuma türlerinin çeşitliliğine işaret eder: mükemmel kalitede ipeğin yanısıra sade, basit pamuklu kumaşlar da üretiliyordu.

Hindistan dokuma sanayiinin dünyadaki önemi tartışılmaz. 16. yüzyılda İngiliz ve Hollandalı tüccarlar, Güneydoğu Asya baharatlarıyla değiştirilmek üzere tekstil ürünlerlerine yatırım yapmışlar ve Hint tekstilinin Avrupa pazarlarındaki potansiyalini kısa zamanda keşfetmişlerdir. 17. yüzyıl sonlarıyla 18. yüzyıl başlarında ticaret hız kazanmış, 18. yüzyılın ortalarına gelindiğinde Hindistan dünyayı giydiren ülke durumuna gelmiştir. Böyle olunca da, Hindistan dolaylı olarak Avrupa'nın moda anlayışını, temizlik kavramını değiştirmiş, tarım modellerini farklılaştırmış, sanayi sürecini hızlandırmıştır. 19. yüzyılın sonlarına gelindiğinde İngiliz dokuma tezgâhları Hindistan sanayisinin büyük bölümünü sekteye uğratmış durumdaydı. Bu açıdan Gandi'nin, ulusçuluğun güçlü simgeleri olarak el dokuması kumaşla dokuma tezgâhını kullanması şaşırtıcı değildir.

Solda altta Pamuklu bir top kumaşın üzerine baskı tekniğinin nasıl uygulandığını gösteren bu yağlıboya resim, 1890'larda Pencap'ta yapılmıştır. İngiliz dokuma sanayisinin gelişmesiyle Hindistan'ın Avrupa pazarlarındaki varlığı önemsizleşmiş, bu arada, Ahmedabad, Surat ve Dakka gibi üretim merkezleri, saray himayesinin sona ermesiyle birlikte çökmüştür. Ancak, Pencap, Gucarat'ın bazı bölümleri ve Sind gibi ulaşımın daha zor olduğu kimi yörelerde, orta ve düşük kaliteli kumaş imalatı devam etmiştir; Güney Hindistan'da ise hala dokuma kumaş üretimi sürdürülmektedir.

Altta Üzerinde fil ve kaplan desenleri olan bir patola kumaşı. Gucarat'ın çift ikat (dokuma öncesi ipliğin bağlanarak boyanması) ipeği olan patola, çiçek, hayvan ve geometrik desenleri tercih eden zengin Hindular ve Caynacılar ile, soyut desen kısıtlaması olan Müslüman topluluklar tarafından giyilen bir kumaştı.

Solda Gucarat'ın Kuç yöresinden bu Rabari çoban aileleri, *Gokul Astemi*'yi (Krişna'nın doğum günü festivalini) kutlamak üzere yola çıkmışlar. Kadınlar, bağh-boyalı yünlü *orhni*'lerini, işli buluzleri ve pamuk ya da yünlüden etekleri üzerine giyiyorlar. Erkekler ise işli bir ceket olan *kediya* giymişler. Kumaş her zaman ihraç malı olmasının yanı sıra iç pazar için de üretiliyordu. Batı Hindistan'da kumaşların büyük bölümü yerel kumaş uzmanları tarafından işlenir, baskı ya da batik yapılırdı. Ya da bu işler aile içinde çeyizin bir parçası olarak kadın emeğine dayalıydı.

Üstte Hindistan'ın ihraç kumaş üretimi üç ana merkezde yapılıyordu: Gucarat, Koromandel Sahili ve Bengal. Boyalı basma yorganlar ya da duvar panoları (burada görülen, Gucarat'ta üretilmiş 1700'lere ait bir parçada olduğu gibi) özellikle Avrupa pazarı için üretiliyordu.

nun yüzde 2'sini kullanıyor, toplam ithalatın yaklaşık yüzde 13'ünü elinde tutuyor ve İngiliz ihracatının yüzde 5-6'sı için çıktı sağlıyordu.

Doğu Hindistan Şirketi'nin yükselişi, kendi ticari başarılarıyla olduğu kadar o yıllarda Hindistan'da görülen siyasi ve ekonomik değişimlerle de açıklanmalıdır. 17. yüzyılda ve 18. yüzyılın büyük bölümünde Şirketin başarısı, Hintli alacaklı ve müteahhitlerle yaptığı pazarlıklara dayanıyordu. -Hintli ortaklarının Şirket için satın aldıkları malları Avrupa ve Kuzey Amerika'da dağıtım işini üstlenmişti. Kaynakların denetimi üzerinde doğrudan bir yetkisi yoktu; bunların büyük kısmı Şirketin kendine ait fabrikalarından çok uzaktaydı. Bu nedenle, İngilizlerle kurdukları bağlar yoluyla başarılı iş girişimlerinin temellerini atan Hintli iş adamlarına geniş ölçüde güveniyorlardı.

Şirket çalışanları, 18. yüzyıl sonlarında, Lord Cornwallis'in Bengal valisi olduğu sıralarda (1786-93) gerçekleştirdiği yasal ve idari reformlara kadar Hintli ticari çevrelerle özel iş ilişkileri kurarak kendi başlarına kâr elde edebilmekte özgürdüler. Başka bağımsız İngiliz tüccarları da zengin olma hayaliyle Hindistan'a akın etmeye başlamıştı. Bu gelenler İngiltere'ye bağımsız olarak doğrudan mal ihracatı yapamıyorlardı; bu yüzden Şirketle çıkar çatışması tehlikesi taşımayan ticari alanlara kaymayı yeğliyorlardı. 1720'lere gelindiğinde Kalküta açıklarında diğer Asya ülkeleriyle ticarette uzmanlaşan 20-30 özel İngiliz gemisi bulunuyordu. Hollanda kayıtlarına göre, Hindistan'ın güneydoğu Malabar kıyısında, Koçin limanında bağımsız İngiliz tüccarlarınca yapılan deniz ticaretinin hacmi 1724-1742 arasında iki misli artmış görünüyordu. Kara şehirleri Patna ve Dakka'da 1720'lerden sonra özel kişilerce gerçekleştirilen İngiliz ticaret hacmi de esaslı ölçüde büyümüştü

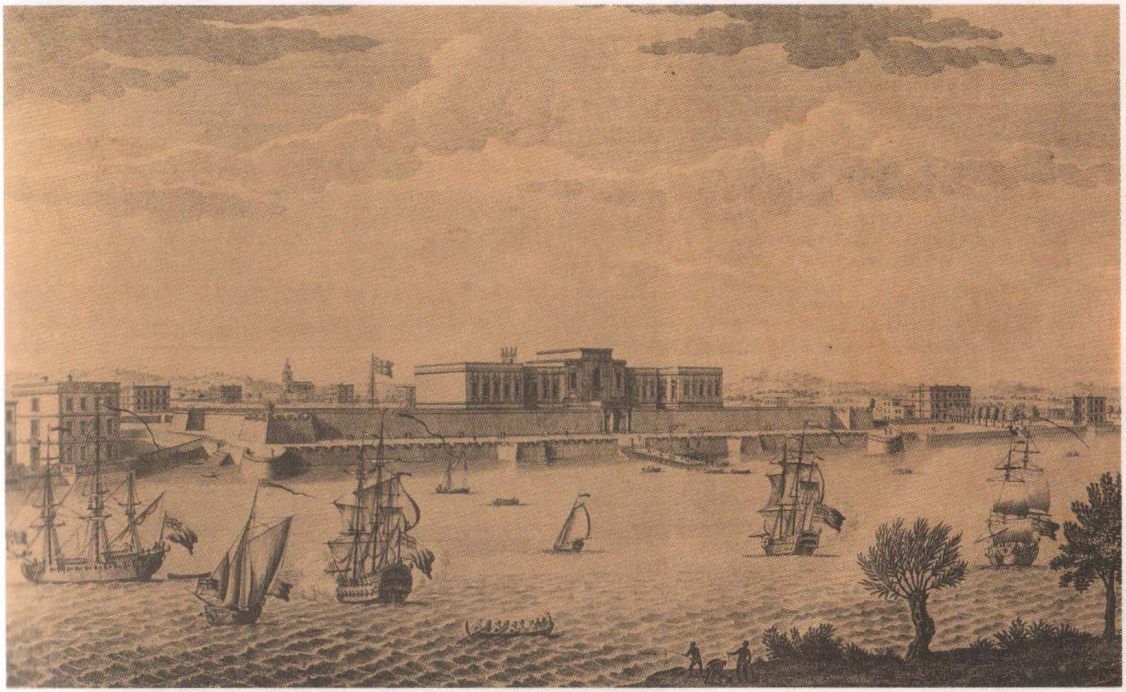
Bu bağımsız tüccarlar, Hintli ortaklarıyla kendi hesaplarına ticaret yapan Şirket çalışanları gibi, ihraç malları arasına şeker, afyon, hint fındığı ve tuz gibi daha yerel ürünler de eklemişlerdi. Bazen de Şirket'in müteahhitleri olarak çalışıyorlardı. Elde ettikleri kârları, -eldeki kıt bilgiler, bu kârların kimi zaman muazzam olduğunu, ancak zaman zaman da çok ciddi başarısızlıkların yaşandığını göstermektedir- ya Doğu Hindistan Şirketi'ne -İngiltere'de kendilerine ödenmesi koşuluyla- borç para vererek, ya Şirket gemilerindeki artan kapasiteyi kullanarak ya da bu parayı değerli taşlara yatırarak yine İngiltere'ye aktarıyorlardı. 1758-60 ve 1765-67 yılları arasında Bengal valisi olan Robert Clive ilk servetini, merkezi Madras'ta bulunan Şirket filosunun levazım işlerinde yaptığı işe memurluğu sırasında edinmişti. Sonra bu serveti Bengal ticaretine yatırdı.

Bütün bu ticari faaliyetin temsil ettiği dinamizmin yansımasını, Kalküta şehrinin çarpıcı yükseliş hikâyesinde görmek mümkündür. Kalküta nüfusu 1730'larda 300.000'e yaklaşmıştı. Yüzyılın ortalarında ise içinde her türlü milletten ve etnik kökenden insan barındıran yarım milyonluk bir kent olmuştu. İngiltere'ye ihracatın gerçekleşmesi için kurulmuş bir kent olan Kalküta, önce Bengal'in daha sonra tüm altkıtanın çok önemli ekonomik ve sosyal merkezlerinden biri haline gelmiştir.

Gücün doğuya kayması

Kalküta'nın gelişmesi servet ve iktidarın geleneksel merkezlerin dışına çıkmasını ve coğrafi dengedeki farklılaşmayı beraberinde getirmişti. Yüzyıllar boyunca istilalar kuzeybatıdan gelmiş ve Hindistan'ın verimli ovaları üzerinde birçok büyük devlet birbirini izlemiş-

ana ticaret yolları
kara yolu
1500'den önce deniz yolu
1500'lerin ortalarından sonra
Hintli tüccarların yerleşim bölgesi, 1500-1700
ölçek 1: 360 000 000
Yengeç Dönencesi
Oğlak Dönencesi
Orta Asya, Rusya ve Avrupa'ya
Çin'e
Kaşgar
Belh
Kabil
Srinagar
İndus
Gujrat
Sialkot
Zafarwal
Amritsar
Lahor
İran ve Avrupa'ya
Kandehar
Balwara
Machhiwara
Multan
Sutlej
Sarhana
BELUCİSTAN
ROHILKHAND
Karanbas
Delhi
Khurja
Agcarn
Ganj
Alwar
AUDH
Kiraraibad
Dariabad
Akharpur
Jalalpur
Caypur
Agra
1614
Lucnov
Bayana
Fatehpur
Caunpur
Patna
1620
Balkuntpur
Rangpur
Ghoraghat
Sherpur
Murşidabad
Dakka
1650
Imphal
NEPAL
Brahmaputra
ASSAM
Sukkur
Kandiaro
Darbela
Sehwan
Nasarpur
RACPUTANA
BUNDELKHAN
Allahabad
Mirzapur
Varanasi
Lakhnawar
BİHAR
Thatta
1758
Yengeç Dönencesi
MALVA
Ahmedabad
1613
Sarkhej
Khambhat
1616
Vadodara
Broach
1616
GUCARAT
Surat
1610
Somnath
Diu
1535
Indore
Sironj
Tapti
Burhanpur
1616
GONDVANA
Baleshwar
1650
ORİSSA
Cuttack
Çandanagar
1688
Serampore
1755
Hooghly
1651
Kalkuta
1690
BENGAL
Çittagonj
1535
Daman
1558
Vasai
1534
Bombay
1534, 1661'den sonra İng.
Chaul
1515
UMMAN DENİZİ
Arabistan ve Doğu Afrika'ya
Godavari
Extangabad
DEKKAN
KUZEY KIRKARLAR
Bengal Körfezi
Güneydoğu Asya, Çin ve Japonya
Bidar
Golkonda
1687
Warangal
Nagarjunakonda
Kakinada
1659
Yanam
1723
Vishakhapatnam
1685
Bimlipatam
1678
Machilipatnam
1605
Pelakollu
1630
Nagappattinam
1605
KONKAN
Vengurla
1638
Goa
1510
Hubli
KANARA
Karwar
1638
Honayar
1505
Mangalore
1696
Cannanore
1500, 1655'ten sonra Hollanda
Tellicherry
1682
Maha
1724
Kalikut
1666
Batak
Malabar
Salem
KARNATİK
Pulicat
1609
Madras
1639
Sadras
1648
Pondiçer
1674
Parangipettai
1674
Tranquebar
1616
Nagappattinam
1659, 1660'dan sonra İng.
Coromandel Sahili
Güneydoğu Asya'ya
Ümit Burnu üzerinden Avrupa ve Güney Amerika'ya
Avrupa şirketleri tarafından Avrupa ve Güney Amerika'dan külçe altın, gümüş ithalatı
Avrupalı şirketler tarafından Güneydoğu Asya'dan ve Filipinler'den baharat, Güney Amerika'dan külçe altın ithalatı
Palliputam
1696, 1660'tan sonra Holl.
Koçin
1502, 1635'ten sonra İng.
1622'den sonra Holl.
Madura
Coflna
1590, 1658'den sonra Holl.
Quilon
1502, 1661'den sonra Holl.
Anjengo
1683
Tuticorin
1534, 1650'den sonra Holl
Puttalam
1535, 1658'den sonra Holl.
Trinkomali
1624, 1639'dan sonra Holl.
SEYLAN
Kolombo
1520, 1640'tan sonra Holl.
Galle
1505, 1640'tan sonra Holl.
imalatçı kent
ana ürün/Hindistan'ın ana ihraç ürünü
silah ve teçhizat
halı
gıda
cam
çivit
deri
madeni eşya
kağıt
çömlek
baharat
dokuma
başlıca dokuma bölgeleri
ticaret yolu
kara
deniz
ulaşıma açık nehir
Avrupa ticaret noktaları ele geçirildikleri tarihte
İngiliz
Danimarka
Hollanda
Fransa
Portekiz
1766 yılına kadar ele geçen İngiliz toprakları
ölçek 1: 15 000 000
0
400km
0
300mi
70°
75°
80°
85°
90°
35°
30°
25°
20°
15°
10°
5°

Üstte Jan van Ryne'a ait, 1754 tarihli bu gravür, Kalküta'da İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nin ana merkezi olan William kalesinin, 1756 yılında Sirac-Üddavla tarafından ele geçirilmeden önceki halini göstermektedir. Hoogly'deki Hollanda merkezi gibi William Kalesi de neo-klasik mimarı tarzda yapılmış, depolardan ve resmi bürolardan oluşan bir yapıydı. Faaliyetleri en düşük düzeyde tutulmuş olan bu kale, başarılı işleyişini Bengal Hükümetiyle sürdürdüğü iyi ilişkilere borçluydu.

Avrupa Şirketleri *(solda)*
Atlantik Okyanusu'ndan Hint Okyanusu'na deniz yolunun keşfiyle çok sayıda Avrupalı tacir alıkatıya akmaya başlamıştı. Başlarda Avrupa ticaret şirketlerinin faaliyetleri kıyıyla sınırlı kalmıştı ve Avrupalılar önce Calicut'da ulusararası önem kazanmış liman kentlerinin yönetimine kapılmışlar, daha çok Avrupa, Afrika, Karaib ve Amerika kıtasında pazar bulan ürünlerin (özellikle tekstil ürünlerinin) üretildiği bölgelerde yerleşmeyi yeğlemişlerdir. Bu ticaret şirketleri Hintli üreticilere, finansörlere ve tacirlere yaşamsal olarak bağlıydılar. Hint mallarına yeni ve zengin pazarlar sağlamak ise Avrupalılara düşüyordu. Avrupa'nın Hint mallarına karşılık alıkatıya ihraç edebileceği pek bir şeyi yoktu; Hindistan ile Avrupa arasındaki ticarette ödeme bir kısmı Amerika kıtasından getirilen gümüşle yapılıyordu. Böylelikle yeni bir ticaret biçimi ortaya çıkıyor, Hindistan'ın dış dünya ile ilişkileri giderek katlanarak büyüyordu.

ti. Oysa 18. yüzyılda her şey tepetaklak olmuştu. Marataların Dekkan'da Hint-Türkler aleyhine imparatorluklarını genişlettikleri yıllarda İngilizler Bengal'de yeni bir emperyalizmin temellerini atıyorlardı ve bu emperyalizm kısa zamanda hem güneyi hem de kuzeyi kucaklayacak boyutlara ulaşacaktı.

Doğu Hindistan'ın, altkıtanın diğer bölgelerine oranla çok daha fazla önem kazanmasının nedenleri ayrıca çok ciddi bir inceleme konusudur. Aralarında belirgin farklar olmasına karşın Bengal, Bihar ve Orissa, (ki bu üçü Fransa'dan daha büyük bir alanı kaplarlar), Hint-Türk yönetimi altında genellikle bir tek vali ya da ***navab*** tarafından yönetilmiştir. Zengin alüvyonlu ovalar ve deltalardan oluşan bu topraklar, genelde bereketli olmakla birlikte buralarda büyük zenginliklerle açlığı, ekonomik büyüme ve nüfus hareketleriyle durgunluk ve çürümeyi birarada görmek mümkündü. Doğu Bengal deltalarında, mil yığılmasıyla oluşan araziye pirinç ekilmeye başlanmasıyla birdenbire ortaya birçok köy çıkıyor, buna karşılık daha batıda, Bihar'da, su kaynaklarının denetimi daha büyük sorunlar yaratıyordu. Doğal verimlilik azalmış, toprağı ekme biçimleri değişmişti. Potansiyel açıdan zengin olmasına rağmen tüm bölge, nehirlerin ve iklimin etkisine açıktı. Muson rüzgârlarının aksaması Bihar ve Batı Bengal'in tarımını bir anda çökertmeye, sel ve tayfunlar doğuyu altüst etmeye yetiyordu. Açlık ve hastalık (sıtma ve çiçek hastalığı) bölgeyi her an tehdit eder durumdaydı; 1752, 1761 ve 1769-70 yıllarında görülen salgın hastalıklar bazı yörelerde nüfusun üçte birini silip süpürmüştü. Şimdi olduğu gibi o tarihlerde de, doğanın hem yaratıcı hem de yok edici gücüne maruz kalan Doğu Hindistan, yüksek verimlilikle yüksek ölüm oranının birarada yaşandığı bir bölgeydi.

18. yüzyıla gelindiğinde Bengal, Bihar ve Orissa, bölgesel uzmanlaşmanın damgasını vurduğu bir entegre ekonomiyi sürdürür hale gelmişti. Bu durum kısmen, birbirine bağlı nehirler ağının ve kıyı şeridinin su yoluyla ulaşımı kolaylaştırmasıyla açıklayabilir. 18. yüzyılın sonlarında bölgenin ilk haritalarını Şirket adına toplayan James Rennell, ***Bir Hindistan Haritası Hatırası*** adlı kitabında Hooghly'nin batı yakası hariç, bölge için şunları söylüyordu: "Şunu rahatlıkla telaffuz edebiliriz ki, ülkenin her yerinde, kurak mevsimde bile, en fazla 25 mil içinde, hatta bunun üçte biri kadar bir uzaklık dahilinde su ulaşımına elverişli bir nehir bulmak mümkündür." Ayrıca, güneyin imalat merkezlerinden ve Batı Hindistan sahilindeki limanlardan Bengal'e mal taşınmasında kıyı ticareti yeteri kadar gelişmişti.

İç bölgelerde ürünlerin Doğu Hindistan ürünleriyle değiş-tokuş edildiği ve bu yolla daha uzak ürünlere ulaşıldığı canlı bir pazar ağı kurulmuştu. Pirinç, baklagiller ve ipek Doğu Bengal'de, buğday ve afyon Bihar'da, tuz ise kıyı şeridinden elde ediliyordu. Başlıca tekstil pazarları bölgenin iki önemli Hint-Türk merkezi olan Mürşidabad ve Dakka'da kurulmuştu. Pamuğun bir bölümü mahalli olarak yetişiyor, ancak büyük kesimi Dekkan ve Batı Hindistan'dan Bengal ve Orissa'daki dokuma tezgâhlarına kara ve deniz yoluyla taşınıyordu. Patna tarlalarında ekilen afyon, doğudaki merkezlerde işleniyordu. Bölge uluslararası alanda da öne çıkmış, uzak ülkelere mamul ürün ihracı başlamıştı. Ganj üzerinden Hint-Türk şehirlerine getirilen mallar, ayrıca katır sırtında Bengal'den Nepal'e, Tibet ve Assam'a taşınıyor, şeker ve ipek yüklü ticaret filoları Gucarat'a doğru yelken açıyor, Kızıl Deniz ve İran Körfezi'ndeki limanlara tekstil malları ihraç ediliyordu. Güneydoğu Asya'yla sürdürülen pamuk ve afyon ticaretinin çapı da büyümüştü. Bu

İngiliz-Hint Mücadeleleri

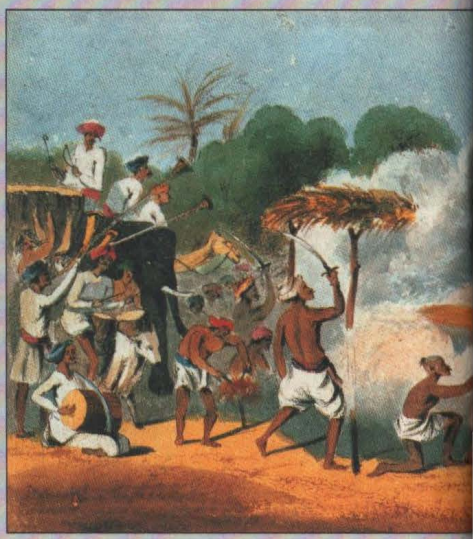
Hindistan'la ticaret yapan ilk tacirler -tabii, eğer bu tehlikeli maceradan sağ çıkarlarsa- evlerine büyük servetler edinmiş olarak dönmeyi hayal ediyorlardı. Ancak, Doğu Hindistan Şirketi Bengal'de yönetimi ele geçirince, memur, asker ve diplomatlara burada yerleşerek ülkenin adetlerini inceleme fırsatı doğmuş oldu. Warren Hastings valilik yetkisini, bu ülke ve insanları hakkında bilgi toplamak için sonuna kadar kullandı. Bu davranışının bir kısmı şüphesiz gerçek bir meraktan kaynaklanıyordu ama etkili bir yönetim sağlayabilmesi için bu bilgiler gerekliydi. Hastings'in yöntemi, Hint dillerinin öğrenilmesini teşvik etmek, tahsilli Hintlilerden yasalar, çeşitli dinler ve toplumsal adetler hakkında bilgi toplamaktı. Böylece İngilizler, Hindistan hakkında yeterli bilgi sahibi oldular. Şirket'in Sir William Jones gibi bazı memurları, Hindistan'ın önlerine serdiği bilimsel potansiyelden yararlandılar. Başka memurlar evlerini buraya taşıyarak, sürekli Hindistan'da oturmayı seçtiler. Bunlara en iyi örnek, bir asker ve diplomat olan ve seçkin Müslüman ailelerinden iki kadınla birden evlenerek altı çocuk sahibi olan Binbaşı William Palmer'dır. Bu tür kurumlar giderek fazla egzantrik bulunmaya başlanmış ve 19. yüzyıl ortalarında artık saygınlığını yitirmiştir.

Solda Bir gemi subayı olan Kaptan John Foote (1718-68), Hint giysileri içindeki bu resmini, zamanın tanınmış sanatçılarından Sir Joshua Reynolds'a yaptırmıştı (1723-92). Bir 18. yüzyıl centilmeni için Hint kıyafetleri giymek yadırganacak bir tutum değildi.

Üstte William Palmer ve ailesini betimleyen bu tablo, 1786 yılında Kalküta'da Francesco Renaldi tarafından, Palmer'in Mahadji Sind'in sarayına Doğu Hindistan Şirketi temsilcisi olarak yerleşmesinden hemen önce yapılmıştır. Renaldi, 1700'lerin sonlarında Hindistan'da iş bulup çalışan birçok Avrupalı ressamdan biridir.

ticaretin bir kısmı Bengallilerin elinde bulunmakla birlikte doğu limanlarının ticari ve mali çevreleri etnik açıdan daha çeşitli bir yapı arzediyordu; bunların içinde altkıtanın her yerinden gelme kişilerle, Araplar, diğer Asyalılar ve Avrupalılar vardı. Gucaratlı ve Racastanlı birçok kişi de Bengal'de ipek ihracatı firmaları kurmuştu. Bunlar aynı zamanda o bölgedeki Cayna tapınaklarını da himaye eden kişilerdi. Racastanlı başlıca işadamları arasında Ganj ovasının önemli şehirlerinde şubeleri bulunan Jagat Sethler adlı büyük firmanın sahibi Manik Chand da bulunuyordu. Bu kişiler tüccar olmalarının yanısıra, aynı zamanda finans şirketi ve banker olarak da çalışıyordu ve para ve kredi akışında hükümetler için vazgeçilmez bir konumdaydılar. Bunların dışında, altkıtada, Hindistan'ın tüm yolları boyunca bağlantıları bulunan ve göçmen gruplarını örgütleyen dini cemiyetler -*gosainler*- bulunuyordu. Bunların yanında da Asya ve Avrupa içlerine kadar çeşitli bağlantıları olan, -Ermeniler gibi - ticaret gruplarının temsilcileri yer alıyordu.

17. yüzyılda Avrupalı ticaret şirketleri Bengal'e geldiklerinde burada canlı bir ekonomi, gelişkin bir ticaret ve uzun kredi ve finans kuyruklarıyla karşılaştılar. Gelişlerinin etkisiyle Bengal ekonomisi daha da canlandı; özellikle Endonezya ve Avrupa, oradan da diğer ülkelerle yapılan ticaret ivme kazandı. Bu ticari faaliyet, Bengal'i Ortadoğu'dan, Avrupa'dan ve Filipinler'den gelen gümüşün başlıca ithalatçısı durumuna getirdi. Örneğin, 18. yüzyılın ilk yarısında İngiliz Doğu Hindistan Şirketi, her yıl İngiltere için 2 milyon sterlin değerinde mal ithal ediyordu, ki bu toplam yatırıma yaklaşık 500.000 sterlin kâr bırakıyordu. Şirket her ne kadar Hindistan'a hafif yünlü ürünler ve bakır, demir, kurşun gibi madenlerden oluşan İngiliz mallarını satmayı ihmal etmiyorsa da bu satışlar yılda yaklaşık 250.000 sterlini geçmiyordu. Bakiye, külçe altın ve gümüşle karşılanmak zorundaydı. Şirket ithalat bedelini karşılayabilmek için her yıl 200.000 sterlinlik gümüşten fazlasını düzenli olarak gönderiyordu. Hollandalılar biraz daha fazla, Fransızlar ise daha az miktarlarda külçe altın ve gümüş ithal ediyorlardı. Bunun dışında, Hintli ve Avrupalı özel tüccarların elinde de bazı işler bulunuyordu. Şimdiki tahminlere göre, 1739 yılında Kuzey Hindistan'ı işgal, Delhi'yi de talan eden (bu arada Hint-Türk imparatorlarının Taht-ı Tavus'u* ile Kûh-i Nur elmasını da götüren) İran imparatoru Nadir Şah'ın (1688-1747) servetinin büyük bölümü, İran Körfezi'yle yapılan ticaret yoluyla altkıtaya geri dönmüştür.

Bengal bölgeleri çökmekte olan Hint-Türk imparatorluğunun devlet hazinesine yılda 10 milyon rupilik bir katkıda bulunuyorlardı. Ancak, 18. yüzyılın ikinci yarısına gelindiğinde, Bengal kendi yolunu çizmeye başladı. Hint-Türk hükümeti, resmi hizmetler üzerindeki denetimini kaybetmiş, Patna, Murşidabad ve Dakka'dan düzenli para akışını sağlayamaz olmuştu. 1716-1727 yılları arasında Bengal *navab*'ı olan Mürşid Kulu Han, aslında birbirinden hayli farklı birimler olan savunma ve hukuktan sorumlu *nazım* ile mali işler ve adaletle ilgili bazı durumlardan sorumlu *divanı* kendi şahsında birleştirmişti. Her iki birimi de ailesi içinde babadan oğula geçen bir hale sokmaya çalışmış ancak 1739'da Şuja Han'ın ölümüyle ortaya çıkan kargaşa sırasında bunların denetimini tamamen kaybetmişti. Bihar vali yardımcısı Ali Verdi Han, durumdan yararlanarak Mürşidabad'ı güç kullanarak ele geçirdi ve Jagat Sethler aracılığıyla Delhi'ye para yollayarak *navab* unvanını Hint-Türk imparatoruna onaylatmayı başardı.

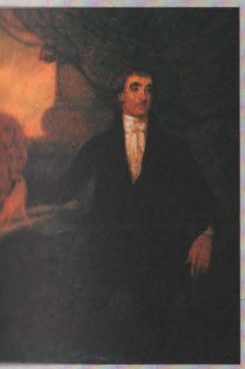
Navab'lar ve *zamindari* sistemi

Hindistan'ın diğer bölgelerindeki yöneticiler gibi, Bengal *navab*'ları da, güç kullanmayı ve yerel liderlerle uzlaşma yöntemlerini birleştirmişlerdi. En yüksek askeri ve idari mevkilere Hint-Türk kadrolarından devşirme en yakın destekçilerini, hısım akrabalarını yerleştirdiler. *Navab*'ların kendileri gibi bu kişiler de Bengalli değildi; ancak ikinci ve daha alt hükümet katlarında görülen gündelik işler, profesyonel Bengalli idareciler tarafından yönetiliyordu. Bölgelerin aşırı büyük oluşu ve buralardaki yerleşimin sürekli değişime uğraması sorunlar yaratıyordu. 1582 yılından beri ayrıntılı bir hükümet gelirleri dökümü resmi olarak yapılamamıştı. Mürşid Kulu Han, 1722 yılında ciddi bir vergi reformuna girişti ancak çalışmalarını araştırma ve hesaplama üzerine dayandıracağına, vergiyi geniş birimlere böldü ve denetleme ve toplama işini *zamindar* adında gelir toplama haklarını ellerinde bulunduran kişilere vererek pratik ve akıllıca bir çözüm buldu.

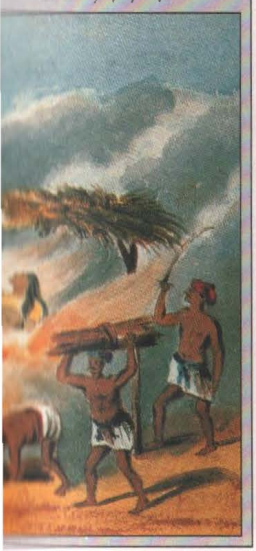
Basitçe ifade edilirse *zamindar* belirli bir yerden toplanan vergiyi hükümete ileten aracı kişiydi. Ne var ki bir *zamindar*'ın sorumluluk alanı, küçük bir köy hissesinin karşılığı olan önemsiz bir miktardan, binlerce kilometre karelik bir alandan toplanan büyük miktarlara kadar değişebiliyordu. Bihar ve Bengal'in Midnapur ve Çittagong gibi kimi bölgelerinde *zamindar* aslında oranın köylülerinden biriydi ve köy çıkarlarının temsilcisiydi. Ancak 18. yüzyılın başlarında hükümet Bengal'e, çoğunlukla eski kabile reislerinden oluşan ve neredeyse "hükümet içinde hükümet" dedirtecek kadar geniş yetkilerle donanmış bir grubu *zamindar* olarak yerleştirdi. Vergilerin tesbiti ve toplanması yanında her türlü asayiş ve adalet işlerini de yürüten bu gruba adeta devletin bütün işlevleri devredilmişti. 1728 yılına gelindiğinde, Bengal merkezinden toplanan verginin dörtte biri, Burdwan ve Rajshahi *zamindar*ları tarafından yönetiliyordu. Burdvan racası, bölge işlerini yürütmek üzere 30.000 milis beslerken, Rajshaji'nin toprakları 33.500 km²'lik bir alanı kapsıyordu. Kuzeyde Darbhanga racası, *zamindari* sistemini uyanıkça kullanarak kendisine ve ailesine devasa ve her açıdan tam bağımsız bir toprak hegemonyası kurmayı başarmıştı. 1760'larda Bengal eyaletlerinden toplanan yıllık gelirin yüzde 60'ı, sadece 15 *zamindar* tarafından sağlanıyordu. Yine de *zamindar*ların toplam sayısı epeyce yüksekti ve memuriyetler çok sık el değiştiriyordu. *Zamindari* sistemi, Bengal zenginlerinin, ekonomik ve siyasi koşulların dikte ettiği durum değişikliklerine göre vergi yönetimini üstlenmelerine ya da bırakmalarına imkan sağlıyordu. Yüzyılın sonlarına doğru *zamindar* hakları, miras yoluyla geçen, alınıp satılabilen ve bölünebilen bir mülk türü haline geldi; 19. ve 20. yüzyıllarda bu durum, Bengal'de kent temelli bir soylular sınıfının türemesine yol açtı.

18. yüzyıl başlarının *navab*'ları, Bengal dahilinde bir dizi önemli grubun - kendilerinin, *zamindar*'ların

Alttа A. W. Devis tarafından yapılan resimde görülen Sir William Jones (1746-94), 1783 yılında Kalküta Yüksek Mahkemesi'nde hakimdi. Bengal Asyalı Birliği'nin kurucusudur. *Hindular Üzerine* adlı çalışmasında, Sanskritçe, Latince ve Yunanca arasında paralellikler olduğunu ileri sürerek bir tartışma başlatmıştır.

Alttа Suttee ya da *sati* - yani dul kadının sadakat göstergesi olarak ölen kocasıyla birlikte yakılması geleneği - en eski metinlerde yer alan bir olgu olmadığı gibi, yaygın bir uygulama olmamıştır. Ama İngilizler arasında ahlâkî açıdan infial uyandıran bu olay, 1829'da yasaklanmadan önce, uygulamanın ne kadar korkunç olduğu bu tür dîvgusal resimlerle anlatılmaya çalışılmıştır.

(*) Taht-ı Tavus hakkında Yusuf Hikmet Bayur şu açıklamayı yapar: *"Padişahname* adlı esere göre 'cevahirhane-i vala'da pek çok değerli taş birikmiş olduğundan Şah Cihan bunları saklı tutmaktansa herkesçe görülmelerini daha doğru bulur ve bir kısımlarını bir taht üzerine yerleştirmeye karar verir. Bu amaçla 'cevahirname-i mişkî minu misal'de bulunan lâl, yakut, elmas, inci ve zümrütlerden 50.000 miskal [yakl. 1 milyon krat] ağırlığında ve 8.600.000 rupi değerinde taş seçer ve yapılacak tahtın bunlarla süslenmesini buyurur; yine bu taht için yüz bin tala yanı 250.000 miskal ağırlığında ve 1.400.000 rupi değerinde altın kullanılır," Y. Hikmet Bayur, *Hindistan Tarihi*, TTK Yay., 1987, II. cilt, s. 448 (yay.haz n.)

(özellikle çok büyük olanları), ticaret ve bankacılıkla uğraşan becerikli sınıfların ve Avrupalı ticaret şirketlerinin- çıkarlarını kollamak zorundaydılar. (1730'ların başlarında Bengal'de Fransız ticaret şirketinin başında bulunan Joseph Dupleix, limanların ablukaya alınması ve gümüşün pazarlanmasının sekteye uğratılmasıyla tüm *navab*'ların uzlaşmaya yanaşacaklarını ifade ediyordu). Bunun dışında, *navab*'lar, kırsal bölgeye istikrar getirmek ve tarımla uğraşan zanaatkârları korumakla yükümlüydüler. Bu görevler, Hint-Türk iktidarının yıkılmasıyla ortaya çıkan karmaşık siyasi koşullarla daha da zorlaşmıştı. Örneğin Delhi'ye -ve orada o anda hangi hizip baştaysa ona- güven vermek gerekiyordu; bu arada, Audh Veziri, nehrin biraz yukarısında eski bir Hint-Türk eyaletine bağımsızlık kazandırmak için *navab*'ların usullerine başvurarak entrikalar çevirmekten, işine geldiği zaman Bihar ve Bengal'in içişlerine burnunu sokmaktan geri kalmıyordu.

1742-1751 yılları arasında Ali Verdi Han, iktidarını güneyden ve Nagpur kaynaklı Marata'dan gelen ciddi saldırılara karşı korumak zorunda kaldı. Özellikle Maratalarla başa çıkmak oldukça zordu. Maratalar, Hoogly nehrine kadar olan yerleri talan etmişlerdi. Ünlü çağdaş bir Bengal baladında yaptıkları şöyle anlatılır: "Üst üste 'bize para verin' diye bağırdılar ve para alamayınca insanların burunlarını suyla doldurdular ve bazılarını yakalayıp suda boğdular; birçoğu nefessizlikten öldü. Daha bunun gibi bir sürü hunharlıklar yaptılar." Ali Verdi Han Marataları Bengal'den uzak tutmayı başarmış, ancak 1803 yılına kadar Nagpur'un yönetiminde kalacak olan Orissa'daki topraklarının büyük kısmını kaybetmişti.

Bu tersliğe rağmen Ali Verdi Han, yönetimindeki eyaletlerde düzeni korumuş, buralardan yılda yaklaşık 2 milyon sterlin gelir elde etmiştir. 1756 yılında ölümünden sonra yerine 19 yaşındaki torunu Siracüddevle geçti. Bu geçiş her ne kadar pürüzsüz olduysa da, Siracüddevle bir yıl sonra tahttan indirildi ve bunu izleyen ihtilal sonunda Bengal'de yeni bir siyasi düzen kuruldu. Siracüddevle, belki de kısa vadede almak zorunda olduğu, ancak sahip olduğu her türlü destekten kendisini uzaklaştıran bir dizi siyasi kararla kendi sonunu hazırlamış oluyordu. İşe, Bengal'de hem kendi büyük ailesi içinde, ama daha çok da bölgedeki Hint-Türk soylu tabakası arasında huzursuzluğa yol açan, yüksek memuriyetlere yeni atamalar yapmakla başladı. Birtakım *zamindar*'lara karşı demir yumruğunu indiriyor, ticaret ve banka çevrelerinin elit zümresine acımasızca davranıyordu. Daha sonra Kalküta'daki İngilizleri karşısına aldı. Siracüddevle İngilizlerden şehirlerini takviye etmekten vazgeçmelerini istemiş, onlar da bu isteği reddederek, onu darıltacak derecede akılsızca davranmışlardı. Üstelik, kendilerine sığınan adamları Sirac'ın subaylarına vermeyi de reddediyorlardı. Diplomatik yollardan ya da para teklif ederek de gönlünü almıyorlar, herkes gibi kendi durumlarını sağlama almak için Siracüddevle'nin zayıf konumundan yararlanmaya bakıyorlardı. Ne var ki bu düşüncesiz bir davranış biçimiydi. Siracüddevle 1756 yılında Kalküta'ya girdi ve şehri zahmetsiz bir biçimde ele geçirerek, sadece Avrupalılara ait 540.000 sterlin değerindeki mala el koydu.

İngilizler Bengal'de

Siracüddevle'nin kestiremediği olay, İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nin tepkisiydi. Bengal 1750'lerin ortalarında Şirketin en önemli faaliyet bölgelerindendi. 17. yüzyılın başarılı kenti Madras'ın ticari açıdan zirvede olduğu günler geride kalmaya başlamıştı: güney eyaletine (Presidency) bağlı Şirket memurları, çevredeki Hintli prenslere askeri ve idari destek vermeye ve yerel politikayla gelir toplama işine haddinden fazla kendilerini kaptırmaya başlamışlardı bile. Buna ek olarak, Fransızlarla rekabet ilk kez güncyde kendini hissettirmişti. Bu durum Avrupa'daki Yedi Yıl Savaşları (1756-63) sırasında çok alevlenmişti. Savaş İngiltere ve Fransa arasında sömürge üstünlüğü çatışmasına dönüşerek dünyanın birçok bölgesine, bu arada altkıtaya da sıçramıştı. Bunun sonucunda bölgedeki Avrupalı güçlerde büyük bir artış oldu. Kral'ın birliklerinden oluşan taburlarla da desteklenen bir Hintli ordusu kurulması için paralar harcanmış, Hint Okyanusu'nda Kraliyet Donanmasından bir filo sürekli konuşlandırılmıştı.

Kalküta'nın düştüğü haberi Madras'a ulaştığında yaşanan bozgun çok büyük oldu. En basit anlatımıyla, eğer limanı yeniden ele geçirip Bengal'de ticarete yeniden başlamazlarsa İngilizlerin Asya'da ciddi bir ticari gelecekten söz etmeleri mümkün gözükmüyordu. Çağdaş bir Fransız gözlemcinin sözleriyle olay, "İngiliz Şirketi için korkunç bir darbeydi. Şirket, bu güzel, zengin ve gitgide canlanmakta olan koloniyi kaybetmektense, Koromandel kıyılarındaki tüm fabrikalarını kaybetmeyi tercih ederdi." Madras'ın hinterlandında kendi siyasi ve askeri sorunlarıyla boğuşan güney eyaleti valisi ve ona bağlı meclis üyeleri bu fikri paylaşıyorlardı. Kalküta'yı yeniden ele geçirmek zorundaydılar. Güney birliklerinin başına komutan olarak Robert Clive atandı ve bu işle görevlendirildi.

Ordu Bengal sahillerine 1756 Aralık ayında ulaştı ve bir sonraki Şubat ayında Kalküta yeniden ele geçirilmiş, *navab*'la ayrıcalıkların yeniden tanınması ve Şirket zararının tazmin edilmesi konusunda geçici bir anlaşma imzalanmıştı. Ancak kısa sürede iyice anlaşıldı ki, Şirket, Bengal'in o belirsiz siyasi ortamında, *navab*'ın başkenti Mürşidabad'da iktidar için daha geniş hizip çatışmaları içinde yer alamadığı sürece, hedeflerine ulaşamayacaktı. Jagar Sethler'la ve kademli askeri ve mülki kadroyu da kapsayan birtakım önde gelen isimlerle ittifaklar kuruldu -ki bu isimlerden biri Bengal ordu komutanı Mir Cafer Han'dı. Şirket, ordusunu Mürşidabad'a doğru sürdü ve 23 Haziran'da Plassey savaşında Siracüddevle'nin küçük ordusunu yenilgiye uğrattı. Şanssız prens takip edilip öldürüldü ve savaşa katılmayan Mir Cafer Han galip gelen grubun *navab*'ı ilan edildi.

Bunu izleyen 10 yıl boyunca Şirket kendini Bengal'in fırtınalı politikası içine sıkışmış bir halde buldu. Siracüddevle'yi karşı harekâta girişip de -Robert Clive'in hesaplarına göre- 3 milyon sterlinlik bir zarara uğramadan ticari imtiyazlarını garanti eden ve para ve mal kaybını karşılayan bir hükümete tam destek vermeyi elbette ki tercih ederdi. Ne var ki Mürşidabad'daki hazineyi şüphe çekecek derecede boş buldular. Müttefikler arasında karşılıklı görüşmeler sürdürüldü, iki taraftan da rüşvet verilen ve satın alınan adamların parası ödendi. *Navab*'lık birkaç kez el değiştirerek hizip manevraları sürdü ve Mürşidabad'a hiçbir zaman dirlik düzenlik gelmedi. 1763-64 yıllarında bu tabloya Audh Veziri de eklendi ve ona karşı da yine çok masraflı bir askeri harekât gerçekleştirildi.

Bengal'deki İngiliz çıkarları için belirleyici savaş Plassey değil, 23 Ekim 1764'te, Şirket ordusunun ve yandaşlarının Audh Vezirini yendikleri ve Bengalli hiziplerin buna karşı geldikleri Buksar savaşıdır. Zaferi izleyen

Sağda 1740 yılında iktidara gelen Aliverdi Han (?1678-1756), Bengal'deki 18. yüzyıl *navab*'larının içinde en başarılı olanlardandı. Maratalardan gelen sert istila tehditlerine karşı koyacak kadar güçlü, Bengal eyaletlerinde patlak veren muhalefet hareketlerinin üstesinden gelecek kadar becerikliydi. Kendisinden sonra gelen Siracüddevle'nin karşılaştığı siyasi sorunlar, Aliverdi Han'ın Bengal'in başkenti Mürşidabad'dan sürdürdüğü sıkı denetimden hoşnut olmayan egemen Bengal zümresinin bir tepkisi olarak yorumlanabilir. 1750'lerde Mürşidabad'da yapılan bu resim, Aliverdi Han'ı avlanırken gösteriyor.

Altta Francis Hayman'a ait bu resim, Bengal Şirket ordusu kumandanı Robert Clive'in, Plassey savaşından hemen sonra müttefiki Mir Cafer Han ile karşılaşmasını gösteriyor. Bu resmin, 1762 yılında Londra'nın Vauxhall Gardens Rotunda'sına yapılan ek binada sergilenen ve Yedi Yıl Savaşları sırasında kendisine vatanseverlik duygularını harekete geçirmesi gibi bir görev yüklenen çok daha geniş kapsamlı bir eserin ön hazırlık çalışması olduğuna inanılmaktadır.

diplomatik pazarlıklar sonunda 12 Ağustos 1765'de Allahabad anlaşması imzalanmıştı. Bu anlaşma şartları gereğince, Hint-Türk imparatoru Bengal, Bihar ve Orissa *divan*larına Doğu Hindistan Şirketi'ni atanıştı. Böylece Şirket Hint-Türk yapısı içine oturtulmuştu ancak Allahabad yolunda Clive'ın gayet net söylediği gibi, aslında kendileri "Nabob (navab) olmak zorundaydı".

Ekonomik çeşitlilik ve siyasi yükseliş

Divan'ın verilmesi Şirketi nispeten basit bir ticari kuruluştan Hindistan yönetiminde önemli bir hükümet organı konumuna dönüştürmüştü. Bu durum başlı başına yeni sorumluluklar ve yeni zorluklar anlamına geliyor, işler her zaman pürüzsüz yürümüyordu. Ancak Şirket toprak sahipleriyle, özellikle de büyük *zamindar*larla uzlaşmalara vararak ve Hintli banker ve tüccarlarla yeni yeni ilişkilere girerek ticari pozisyonunu sağlamlaştırmayı başarmıştı. Bu arada, 1772-85 arasında bölge genel valisi olan ve merkezi hükümeti Mürşidabad'daki *navab* sarayından Kalküta'ya, doğrudan İngiliz denetimi altına taşıyan Warren Hastings'in de (1732-1818) özel gayretleriyle Bengal'de siyasi üstünlük elde edilmişti.

İngilizler artık yeni mali kaynaklar üzerinde tasarrufta bulunabildikleri için 18. yüzyılın ikinci yarısında meydana gelen ekonomik ve siyasi değişimlere daha esnek tepkiler verebiliyorlardı. Son 100 yıldır Şirketin bu kadar sağlam durmasını sağlayan ticari yapının, İngiltere'de Lancashire pamuk sanayinin gelişmesiyle çöküşe sürüklenmesi, belki de sayılan değişimlerin en önemlilerinden birisidir. Hammaddeleri Kuzey Amerika ve Karaibler'den alan ve Sanayi Devriminin yeni buharlı makinalarının olanaklarını kullanan Lancashire pamuk sanayi, Hindistan yapımı tekstil ürünlerini uluslararası pazardan kovmayı başarmıştı. Bir yandan bu değişim yaşanırken, Şirket, başka bir ticaret imkanına, Çin'den batıya çay ithalatı işine yöneldi. Avrupa'da çay içimi çılgın bir modaya dönüşmüştü ve bu yeni ticaret alanı, tekstildeki kaybı fazlasıyla karşılıyordu.

Bu tarihlerde Çinlilerin batı mallarına olan ihtiyacı Hintlilerinkinden fazla değildi. Bu nedenle ticaretin işlemesi için Şirket, mal ihracatının yönünü -özellikle pamuk, daha sonra da afyon- Hindistan'dan Çin'e çevirdi. Şirketin Hindistan-İngiltere arasındaki karşılıklı ticareti giderek daha karmaşık bir üçgen içinde gerçekleşmeye başladı. Çayın Çin'den Londra'ya sevki, tamamen Şirketin tasarrufuna bırakılmıştı ve Şirket, Hint mallarının Çin'e özel bir nakledilmesiyle oluşan muazzam bir genişlemeye nezaret ediyordu. Bu durum başta Kalküta ve onun hinterlandının işine gelmiş, ama daha sonra batı kıyısındaki Bombay'a da zenginleşme fırsatı yaratmıştı.

Bombay 1668 yılında İngiliz sarayı tarafından Doğu Hindistan Şirketi'ne tahsis edilmişti. Surat'ın ihtişamı söndükçe Bombay parlamış, Marata genişlemesinin fırtınalı yıllarında gelişmiş limanı ve güvenlikli ada konumuyla birçok zanaatkâr, tüccar ve bankerin sığınak olmuştu. Tersanelerinde Asya deniz yollarında çalışmaya elverişli büyük kargo gemileri yapılıyordu. 1787 yılında, Şirket sorumlularından David Cuming, Londra'ya yolladığı bir raporda, Kanton'da demirli Bombay'dan gelme 40 özel kişi ya da şirkete ait gemi saydığını, bu gemilerde 1.250 milyon sterlin değerinde pamuk taşındığını yazıyordu. 20 yıl önce bu çapta bir ticaret mevcut değildi.

Ne var ki Bombay, Şirket tarafından asla çok başarılı bir liman addedilmemiş ve orada ayrı bir idari yapı bulundurmanın getirdiği maliyet, Şirketi bazen bu lima-

nın statüsünü düşürerek Madras yönetimine bağlı bir hale getirmeye yöneltmişti. Ancak 1780'lerde Gucaratlıların -özellikle de Parsilerin- ticaret uzmanlığı ve sermayesi Bombay'a muazzam ölçüde akmaya başlamıştı. Eğer bu akın olmasaydı şehrin ekonomik gelişimi çok daha yavaş olurdu. Bu gelişme yalnızca Ortadoğu ve Çin'le ticaretin genişlemesini doğurmakla kalmadı, birtakım genç adamların (çoğu beş parasız İskoçlunun) önlerine para ve her türlü imkanı sunarak onların Şirket vasıtasıyla Hindistan'a gelmelerine ve alışverişlerden büyük servetler edinmelerine yol açtı. 1803'te burayı ziyaret eden bir İngiliz heyet, hinterlandda çalışacak Hintli ortaklar bulmanın önemine işaret etmekle kalmıyor, aynı zamanda da şehirde bir Parsinin mali desteğini sağlamayan bir tek özel İngiliz şirketinin olmadığını özellikle belirtiyordu.

Madras hinterlandıyla gitgide artan içlidışlılık, artık Şirketin, Hindistan'ın iç politikasında gittikçe önemli bir yer kazanması anlamına geliyordu. Kendi adamları tarafından yönetilen bölgelerden toplanan gelirler ciddi bir para kaynağı haline gelmiş, Şirketi bir dereceye kadar kendine yeterli duruma getirmişti. Şirket temsilcileri kaynakları yerinde toplama yetkisini kullanabildikleri için Londra'daki üstlerini oluruna başvurmadan, yerel koşulların dayattığı askeri ve siyasi insiyatifi kullanabiliyorlardı. Bu da onlara olağanüstü bir esneklik sağlıyor ve bu topraklardaki genişlemelerinin Hint kaynaklarınca karşılandığını, bu durumu sürdüren şeyin de Hindistan'ın kendi koşulları olduğunu gösteriyordu.

18. yüzyılın sonuna gelindiğinde Şirket, Avrupalı subaylar tarafından komuta edilen büyük Hint ordularını doğrudan yönetimine bağlamıştı. Bu kuvvetler, İngiltere'nin stratejik çıkarlarını korumak amacıyla buraya gönderilen Kral'ın taburları ile de desteklenmiş, ayrıca 1760 ortalarından itibaren Şirketin sivil yönetiminde çalışan İngilizlerin sayısında da müthiş bir artış olmuştu. Yüzyılın son on yılında Londra'daki Şirket yöneticileri Hindistan'da yılda yaklaşık 400 kişiyi işe yerleştiriyorlardı. Bir zamanlar Orta Asyalı, İranlı ve Afganlıların kimseye kaptırmadığı işlere şimdi İskoçlar, İrlandalılar ve ruhban sınıfının genç üyeleriyle İngiliz aristokrasisinin daha alt kademelerinden gelenler doluşuyordu.

İngiliz raj'ının ortaya çıkışı

18. yüzyılın sonunda İngiliz kuvvetlerinin Hindistan topraklarında genişlemesi büyük ölçüde üç adamın becerisi sayesinde olmuştu: 1774-1785 arası ilk genel vali olan Warren Hastings, 1786-1793 yılları arasında genel valilik yapan Cornwallis Markizi Charles (1738-1805) ve 1797-1805 arası genel vali olan Wellesley Markizi Richard (1760-1842). Bunların hepsi, önde gelen yöneticilerle anlaşmalara vararak, gerekirse de bu anlaşmayı sağlamak için tehditlere başvurup resmen savaş açarak İngiliz denetimini genişletme yoluna gittiler. Bu anlaşmaların en önemli özelliği şuydu: Anlaşma yapılan yönetici Şirket tarafından korunacak, buna karşılık Şirket ordusunun bazı birliklerinin masraflarını karşılayacak, bazı durumlarda da ordunun kendi topraklarında barınmasını sağlamayacaktı.

Bu şekilde Doğu Hindistan Şirketi, Hindistan kıyılarında olduğu kadar Hint-Ganj ovasında da siyasi üstünlüğünü garantiye alıyordu. Aynı zamanda giderek tüm önemli Hindistan eyaletleri silahsızlandırılmış oluyordu çünkü askerlerini işe alıyor ve korumalarını üstlenmiş oluyordu. Sırayla, Audh, Haydarabad, Maysur ve Maratalar, bağımsız askeri konumlarından feragat ederek Şirketin, Hint-Türk imparatorluğunun sırtında kurmaya çalıştığı yeni yapılanmanın tahakkümü altına girdiler. Bu konuma her seferinde kendi rızalarıyla ve mücadele etmeksizin gelmediler. Maratalar İn-

Altta Bombay ticari yerleşim adası, 1661 yılında Catherine de Braganza'nın II. Charles ile evlenmesi nedeniyle, Portekizlilerden İngiliz Kraliyet ailesine çeyizin bir parçası olarak geçmiştir. Toplamın içinde önemsiz bir ağırlık gibi görülen bu ada, (genellikle bilgili bir kişi olarak bilinen Samuel Pepys bile onu Güney Amerika'da sanıyordu) II. Charles tarafından 1668 yılında Doğu Hindistan Şirketi'ne kiralanmıştı. Bombay başlangıçta Şirket için Madras ve Bengal üsleri kadar değerli değildi; Bunun nedeni kısmen Batı Hindistan'da 17. yüzyıl sonrasında ticaretin öneminin azalması, kısmen de limanın hinterlanddan kopuk oluşuydu. Ancak ada, gemi doldurma-boşaltma işlemleri açısından güvenliydi ve koruması kolaydı. Limanın önemi 18. yüzyılda, taşıma ve ticaret işleri Surat'tan güneye, Bombay'a kayınca arttı ve yüzyılın sonuna varıldığında Ortadoğu ve Çin'le yeni ticaret bağlantıları kurulmuştu. George Lambert ve Samuel Scott tarafından yapılmış olan bu eser, 1732 yılında, yerleşmiş olduğu bölgeyi resmetmesi için Doğu Hindistan Şirketi tarafından ısmarlanan altı eserden biridir. Sanatçılar burada görülen yerleri ziyaret etmemiş olup, muhtemelen bazı planlardan ve daha önce yapılmış tablolardan yararlanmışlardır.

Hindistan'da İngiliz hakimiyetinin yükselişi

İngilizler ilk siyasi kazanımlarını 18. yüzyılda Bengal ve Madras civarında elde etmişlerdir. Her iki yerde de Doğu Hindistan Şirketi yönetim üst zümresiyle ittifaklar kurmuş, çıkarlarını askeri ve ekonomik yollarla dikte etmiş, ama Bengal'in zenginliğine hâkim olacak bir duruma gelir gelmez, Hindistan yönetimini eline almış, Hint-Türk ve Marata imparatorluklarıyla boy ölçüşecek kaynakların sahibi durumuna gelmiştir. Şirket, öncekiler gibi, askeri cesaretle siyasi pragmatizmi birleştirmiş, en stratejik merkezlerde yer edinmeye çaba harcamıştır. 1800'lerden itibaren açıkça iktidara oynamışlar ve 1820'lerde kendi dışındakilere korku salacak kadar büyük bir toprak parçasının hâkimi olmuşlardı. Ne var ki, Hint imparatorluklarının iç sınırları yüzyılın ortalarına kadar kesinlik kazanmamış, uluslararası sınırları da uzun yıllar belirsizliğini sürdürmüştür.

gilizlere zaman zaman direnerek savaşa giriştiler; güney Dekkan'da Maysur, 1780-1799 yılları arasında birkaç kez, önce Haydar Sali Han (1722-82), daha sonra da oğlu Tipu Sultan'ın (1750-99) önderliğinde İngilizlere karşı direnişe geçmiştir.

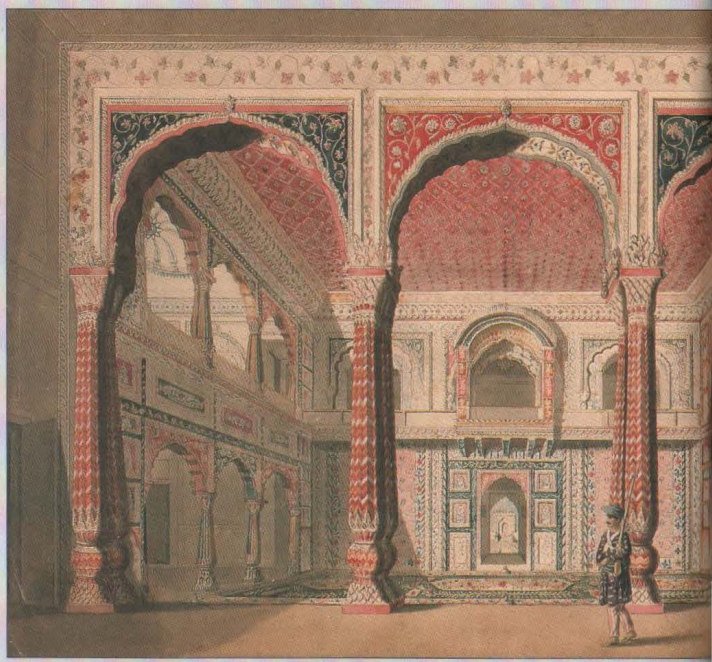
1793 yılında artık Hindistan yönetiminde bulunan Şirket, toplam gelirlerinin beşte birinden fazlasını müttefiklerinin verdiği destekten ya da Hintli yöneticilerin bu amaçla bölge yönetimlerinden aldıkları paradan karşılıyordu. 1806-1807 yıllarına gelindiğinde, fazlasıyla artan gelirlerden alınan pay oranı üçte bire ulaşmıştı. 19. yüzyıl başlarında, müttefik prensler, askeri birliklerin harcamaları için gerekli olan gelir talebinin karşılanması amacıyla Şirkete bazı topraklarını vermeye ikna edilmişlerdi. Bu yolla, İngilizler Hint yönetiminin içişlerine daha fazla karışmaya ve siyasi çalışmalarında kendilerine gerekli olan kişi ve paralara kolaylıkla ulaşmaya başladılar.

Böylesine karmaşık ilişkilerle Hindistan'ın içişlerine tamamen vakıf olan Şirket -zorla ve eksiklerle de olsa- altıkıtada imparatorluğun yapısını değiştirmeye başladı. İngilizler Hint politikasını çok iyi kavrayamamışlardı. Altıkıtayı, birbirleriyle zorlu bir mücadele içinde olan rakip devletlerden oluşmuş bir yapı olarak görüyor ve buranın, Avrupa'da yeni ortaya çıkmakta olan coğrafi sınırları tanımlanmış ulus-devletlerle bir biçimde benzeştiğini düşünüyorlardı. Bu yorumun da tümüyle doğru olmadığını kısa zamanda anladılar çünkü, her ne kadar belli başlı Hint yönetimleri belirli bir toprak etrafında merkezileşmekteyse de, görülmekteydi ki, Hint siyasetinin çarpıcı özelliklerinden biri de eyaletlerin sadece toprakla tanımlanmasının mümkün olmayışıdır. Aynı toprak parçası üzerinde çıkarlar üst üste örtüşüyor, aynı köyde değişik toprak beyleri gelirleri ve mülkleri paylaşıyordu. Birçok yerde bir değil birkaç otoritenin hüküm sürdüğü rahatça söylenebilirdi ve hayli yerel bir temele sahip Müslüman ve Hindu rejimleri bile evrensellik iddiasında bulunabiliyorlardı.

Hint yönetimleri, belirli bir toprak parçasının denetimini elinde tutmaktansa sınırlarını esnek tutmayı yeğliyor, bu durum eyalet sınırlarında belirsizliğe yol açsa da Hintli yöneticiler gelire ve yasal haklara sahip

Tipu Sultan

Tipu Sultan'ın babası Haydar Ali Han, Maysur'daki Hindu yönetici ailesini tahtından indirmek için yeterli mali desteğe ve askeri güce sahip bir maceracıydı. Elde ettiği kazançları kısa sürede kılıç gücüyle de garantiye almayı başarmıştı. Maysur, dengeli tarımı ekonomisi, az nüfusu ve güneyin ticaret yollarının kesiştiği noktadaki avantajlı konumuyla, Güney Hindistan'ın ilk modern eyaleti olmaya adaydı. Ali Han, vergi toplama sistemini geliştirerek bürokratik bir düzen kurdu. Gerek kendisi, gerekse Tipu, ticaretin teşvikçisi oldular; ancak, yörenin temel kaynakları olan sandalağacı, kâkule ve Hint fındığı üzerinde devlet denetimini kaldırmadılar. Tipu istiridye avcılığını teşvik etti, ipek üretimi merkezleri kurdu ve Batı Asya ile ticareti geliştirdi. Ancak Maysur iktidarının kalbi, gelirin büyük bir kısmının uğruna harcandığı orduydu. Her yönüyle Avrupa ordularını taklit eden Tipu'nun ordusunun, İngiliz Doğu Hindistan Şirketi ordusundan daha gelişkin olduğu ileri sürülebilirdi. Sonuç olarak, 18. yüzyıl sonlarında Maysur, Şirket'in Güney Hindistan'daki otoritesini tehdit eden en önemli unsurdu. İngiliz-Fransız rekabeti sonucunda iki ateş arasında kalan ve ordusunun harcamalarını karşılayabilmek için daha fazla toprak kazanmak zorunda olan Haydar ve Tipu Fransızların yanında yer aldılar. Müttefikleriyle birlikte onların da şansı döndü ve arkasından İngilizlerle savaş geldi. 1792 yılında imzalanan anlaşma gereği, Tipu Sultan ciddi bir savaş tazminatı ödeyip iki oğlunu da Lord Cornwallis'e tutsak olarak bırakıyordu. Ama savaş yeniden patlak verdi ve 1799'da Tipu Sultan'ın yenilmesi ve ölümüyle son buldu.

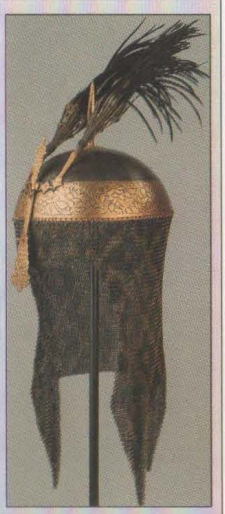
Üstte sağda Tipu Sultan başkentini, Maysur'un 12 km. kuzeyindeki Srirangapatnam'da kurmuştu. Tipu'nun esas sarayı günümüze kalmamıştır ancak mevcut bilgilere göre nefis fildişi kapı panelleri, zengin mobilyalar ve İran halılarıyla kaplı saraylarda müslin, ipek örtüler bol bol kullanılmıştı. Ayrıca sarayın içinde teleskobu, optik camlarıyla geniş bir kütüphane de vardı. Resimde, stilize ağırlıklarla sabitleştirilmiş yer halısının süslediği, ellerinde silahları ve kaplan derisi desenli üniformalarıyla muhafızlar tarafından korunan cemaat avlusunu görüyoruz.

Sağda Tipu'nun askeri cesareti ve kişisel sembol olarak kaplanı seçmesi, ona "Maysur Kaplanı" namını kazandırmıştır. Tahtından silahlarına kadar bütün eşyalarında bu kaplan motifi vardır. Burada görülen ve bir adamı parçalamakta olan kaplan biçimindeki org, Bengal'de, eski muhaliflerden General Sir Hector Munro'nun oğlunun haşına gelen korkunç olaydan esinlenilerek yapılmış olabilir. Srirangapatnam'ın düşüşünden sonra Londra'ya getirilen ve kaplan homurtularıyla insan çığlıklarının birbirine karıştığı sesler çıkaran bu org, Doğu Hindistan Şirketi müzesinin en ünlü eseriydi.

Sağda Srirangapatnam'ın düşmesiyle İngilizler burada akıllara durgunluk verici bir askeri depoyu gün yüzüne çıkardılar: dört büyük tophane, iki dökümhane, küçük silah cephanelikleri, baruthaneler, 99.000 tüfek ve karabina, 424.000 parça mermi, barut ve çok fazla miktarda stoklanmış erzak. Kuşatma sırasında ele geçen, altın kakma alınlık, burunluk ve omuz muhafaza zırhıyla bu çelik miğfer, o dönemin zırhlı askerinin tüm becerilerini ortaya koyuyor.

Üstte Yaklaşık 1790'larda Maysur'da adı bilinmeyen bir Hintli sanatçı tarafından yapılmış bir Tipu Sultan portresi. Tipu Sultan'ı İngilizler, her ne kadar profesyonel açıdan üstün yeteneklere sahip bir asker-yönetici ve kültürlü bir kişi olarak değerlendirseler de, Güney Hindistan'daki yayılmalarını haklı göstermek gayesiyle hep gaddar bir despot olarak betimlemişlerdir.

olmaya ve bunlardan pay almaya daha fazla prim veriyorlardı. Ne var ki bu tür bir işleyiş, Şirketin altkıtaya bakışıyla uyuşmuyordu. 18. yüzyılın sonlarından itibaren Şirket altkıtaya, araştırmacılarının ve haritacılarının gözlerinden bakmaya ve siyasi yapıyı kartografik bir anlam taşıyacak şekilde dondurmaya başladı. Eski Hint-Türk devleti bölgelerinin belirsiz ve genellikle tartışmalı sınırları bir harita üzerinde sabit çizgiler haline geldi; Marataların gelgit hükümetleri, bölgeler birbirini tutmasa da en azından belirlenmiş alanlar olarak kalemle işaretlendi; ve o anda kazara yönetimi elinde bulunduran yerel toprak beyi her kimse, o isim adına sınırları belli düzinelerce hükümet yaratıldı.

Direniş hiçbir zaman tam olarak kırılamadı. İngilizler birçok kesimden, zaman zaman şiddetli çatışmalara dönüşen kronik başkaldırı hareketleriyle uğraşmak zorunda kaldılar. 1857 yılında bile, Hintli askerlerin Meerut'ta başlattıkları isyan genel bir başkaldırıya dönüşüp de Bengal'den Pencap'a ve oradan da Dekkan içlerine sıçrayınca, ciddi bir İngiliz yenilgisinden söz etmek mümkün oldu. Ancak bütün bunların gerisinde varolan eğilim, gerek altkıtanın kuzey periferisinde gerekse iç bölgelerde, coğrafi sınırların tanımlanması ve istikrara kavuşturulması yönündeydi. Ekonomik ve siyasi merkezlerin çevresindeki geniş, belirsiz bölgelerin idari ve siyasi sınırlarının tekrar çizilmesi için alınan herhangi bir ek karar, genellikle büyük tartışmalara yol açıyordu. Aynı zamanda, Hintli yöneticiler silahsızlandırılıp kırsal bölgeler sükûnete kavuşturulunca yerleşik tarım arttı ve iç iletişim sağlamlaştırıldı. Bütün bu gelişmeler yeni siyasi düzenin daha da sağlam temeller üzerine oturmasına yol açtı.

Kârlı bir girişim

Hindistan'da süregelen değişimler İngiltere tarafından çok büyük bir dikkatle izleniyordu. Politikacıların büyük kesimi olup bitenden hiç memnun değildi. Bu nedenle Şirketin ve burada çalışanların (ki bu kişilerin içinde en önemlisi de Warren Hastings'di) işlerini derin bir soruşturma kapsamına aldılar. 19. yüzyıl başlarında, seçimle işbaşına gelen bir parlamenter komisyonunun raporlarına göre, Hindistan'ın Londra'da birikmiş olan borcu, 1798'de 10.8 milyon sterlinden 1806-7'de (Maysur ve Maratalarla Wellesley'nin savaştığı yıllar) 32 milyon sterline fırlamıştı. Benzer biçimde yıllık faiz de ani bir yükseliş göstermiş, 740.000 sterlinden 2.3 milyon sterlin civarında bir rakama çıkmıştı. Ancak genişletilen soruşturma, Hindistan bağlantısının aslında elle tutulur ekonomik yararlar sağladığını ortaya çıkarıyordu. 1792-1807 yılları arasında Şirketin ithalatı, ihracatını 20 milyon sterlin gibi bir miktarla geçmekle kalmamış, İngiliz taşımacılık şirketlerinin kullanılması, poliçelerin ödenmesi, altın, gümüş sikkelerin ithali ve hissedarlara hisselerinin ödenmesi İngiltere'ye çok büyük paralar kazandırmıştı. Buna ek olarak İngiliz Hükümeti Şirketten 40 milyon sterlin tutarında vergi geliri elde etmiş, 1790'larda, toplam gelirinin yaklaşık üçte birini oluşturan bu paranın toplanması için hükümet neredeyse herhangi bir masrafa girmek zorunda kalmamıştı.

Hindistan'daki yeni siyasi düzen şüphesiz İngiliz Hükümeti ve Şirketin mali çıkarlarına epeyce hizmet ediyor olsa da, yararlanan taraf sadece bu kesim değildi. Şirket her türlü faaliyetini Hintlilerle birlikte sürdürmek zorundaydı. 18. yüzyılın ikinci yarısında varolan bağımsız toplumsal güçler o özel koşulları yaratmasaydı, altkıtanın siyasi ve ekonomik hayatında Şirketin etkin

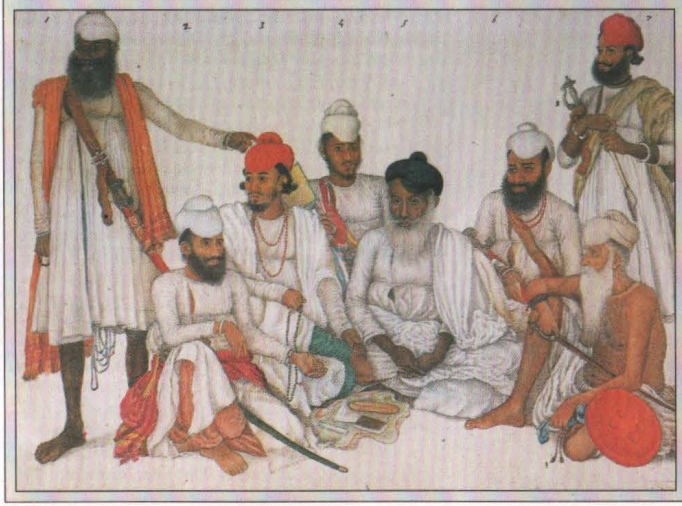
Sihizm

Sihizm, özellikle Pencap'la özdeşleşmiş bir inanç ve inananlar topluluğudur. Bugün bile, dünyanın her yerine dağılmış bir halde yaşamalarına rağmen, her 25 Sih'ten 20'si Pencap'ta yaşar. Sih dininin kurucusu Guru Nanak (1469-1539), Pencap'ın canlı dinsel yaşamından esinlenmiş, ancak tüm büyük dinlerin öğretisini reddetmiştir. Tek tanrıya tapınmayı ve sıkı bir ahlâkçılığı vaaz eden Guru Nanak, sürekli yeniden doğuştan kurtuluşun tek yolunun Tanrı adıyla meditasyon yapmaktan geçtiğini söyler. Sihizm bileşik bir din olmamakla birlikte, hem Hinduizm'in hem de İslâm'ın tapınma geleneklerinin bağrından çıkmıştır. Guru Nanak'ın kendisi de çok güzel, basit ilahiler yazardı. Müritleri, Sanskritçede *shishya*, yani mürit anlamına gelen "Sih" olarak bilinmektedirler.

Sihler bir topluluk (Panth) oluşturdular. Guru Arjun (1581-1606) Amritsar'daki Altın Tapınak'ı yaptırarak Guruların ve diğer kutsal kişilerin yazdıkları ilahilerin oluşturduğu kutsal metinler olan *Adi Granth*'ı biraraya topladı. 17. yüzyılda Sihizm daha militan bir yapı kazandı. Gobind Singh (1675-1708), 1699 yılında Khalsa mezhebini kurarak bu inancın içine bazı askeri değerleri de taşıdı. Sihler saçlarını kesmez, üzerlerinde bir tarak, çelik bilezik, silah taşırlar ve dizlik takarlar.

Gobind Singh son guruydu; ondan sonra Sihler tek otorite olarak metinlerini (*Guru Granth*'ı) ve kendi topluluklarını (Guru Panth'ı) kabul etmeye başladılar. 18. yüzyılın sonlarında Pencap'ta Panjit Singh (1780-1839), Khalsa idealini benliğinde toplayan bir lider olma iddiasıyla ortaya çıktı. Kurduğu bağımsız Sih devleti, ölümünden önce son buldu; ancak Sihlerin modern Hint ordusunda oynadıkları belirleyici rol sayesinde askeri idealizm daha da öne çıktı ve 20. yüzyılda yapılan reformlarla topluluğun değerleri yeniden canlılık kazandı.

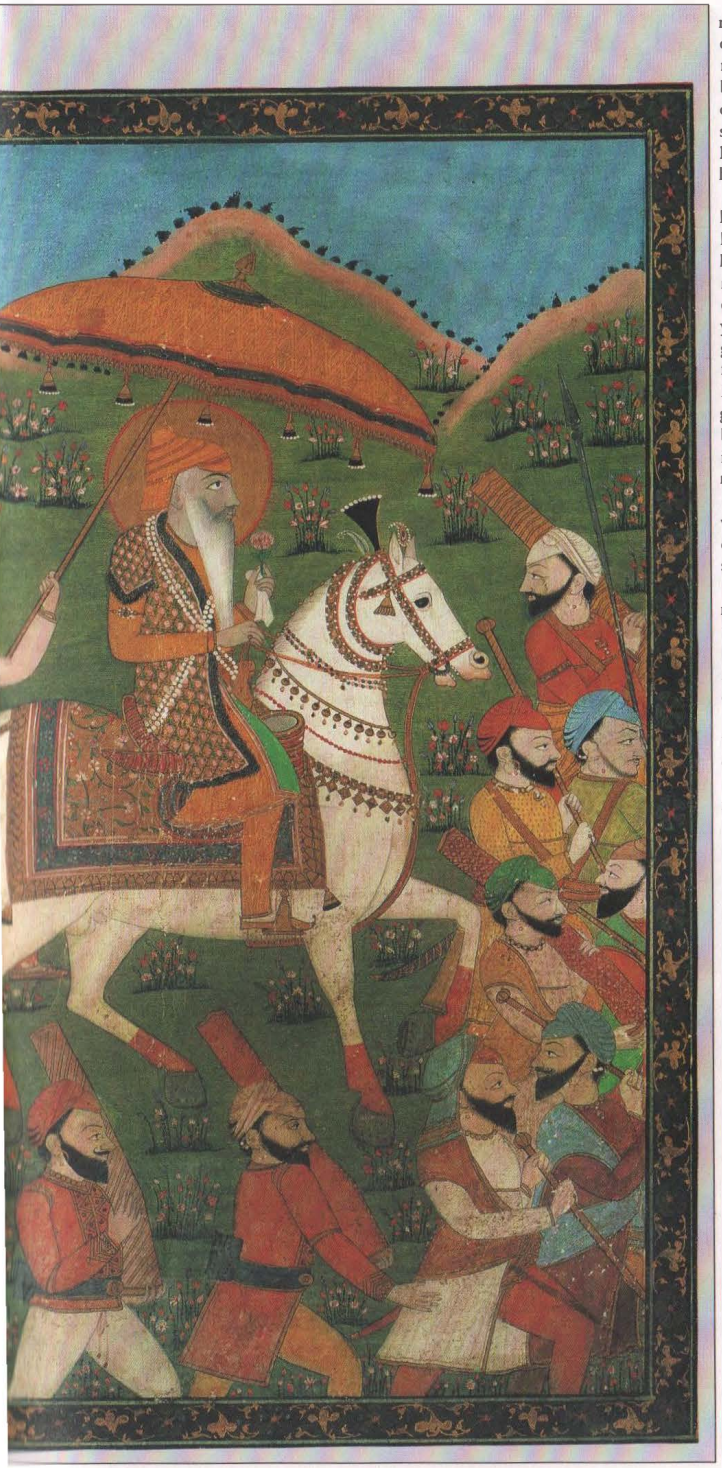

Solda Kendisi Khatri kastına mensup olan Guru Nanak, her ne kadar kast ideolojisine karşı çıkıyor ve Tanrıyı arama yoluna girmiş kişinin taşıması gereken toplumsal sorumluluğa büyük önem veriyorsa da, Delhi'de bir İngiliz subayı olan William Fraser'ın koleksiyonundan alınma bu sulubova resim, yaklaşık 1815-20 yılları arasında Pencap'ın Patiala bölgesinde Sih topluluğu arasında mevcut birbirinden farklı kastları açıklar niteliktedir.

Üstte Çelikten fırlatma halkaları ve karın deşme pençeleriyle bezeli bir Sih savaş sarığı

Sağda Gujranwala'da bir Sih kabile reisinin oğlu olan Ranjit Singh, 1799 yılında Lahor'u ele geçirmiş, o tarihten sonra da Pencap'a askeri gücü sayesinde egemen olarak Sutlej ve İndus nehirleri arasında kalan tüm bölgeye hâkim olmuştur. Burada tüm geleneksel saltanata ait koşum takımlarıyla ideal bir kral olarak tasvir edilmektedir.

rolünü hayal etmek bile güç olurdu. Şirket, Hindistan ekonomik ve toplumsal hayatının, belki istikrarsız ama mutlaka dinamik güçleriyle işbirliğine gitmek suretiyle bazı dar çıkarlarının stratejik denetimini garantilemiş oluyordu. Ancak Hint toplumunun büyük kesiminin siyasi, sosyal ve ekonomik kurumları Şirketin ana çıkarlarının dışındaydı. İngiliz çıkarlarına doğrudan müdahale etmedikleri müddetçe kendilerine ilişilmiyordu.

İngilizlerin o sıradaki faaaliyetleri gelir toplama, askeri örgütlenme ve ticaret gibi özgül bazı görevleri kapsadığından, mülk sahibi toplumsal elitin durumuyla genelde fazla ilgilenilmiyordu. Bunlar da İngilizlerin yerleştirmeye çalıştığı üstyapıyı kendilerine sorun etmeyebiliyorlardı. Bu yeni beyler Hindistan kırsalının yönetimiyle, dinle, toplumsal örgütlenmeyle ya da günlük yaşamın diğer sıkıntılarıyla ilgili sorunlardan fazlasıyla uzaktılar; bu tür sorunların çözümünde Hint-Türk örgütlenmesinin içinde yetişmiş yeni bölgesel yöneticilere ve yerel köy üst zümresine epeyce bağımlıydılar. İngilizler bu kişilerden asgari geleneksel itaat ve şükran gösterisinden fazlasını istemedikleri sürece sessiz kalmayı yeğliyorlardı

Bu yüzden, bir anlamda, İngiliz yönetimine başlıca ve sayıca en fazla yarar sağlayan -ve sonuç olarak da en önemli- kişiler belirli bir toprak parçası üzerindeki yaşama hakkı garantiye alınmış ve ***pax Britannica*** yoluyla komşularından ya da yukarıdan gelecek müdahalelere karşı korunmuş prensler ve yerel beylerdi. Bunların yanında yer alan diğer ayrıcalıklı gruplar arasında en üst yönetim tarafından resmen tanınan ve hakları korunan her türlü toprak denetleyicileri sayılabilir. Hindistan toplumundaki sözü geçen birçok başka gruba göre, Şirket raj'ının bu şekilde hem geleneksel hem de tümüyle yepyeni bir tarzda ortaya çıkışı en azından daha önce örneği görülmemiş bir olguydu ve bu durum çoğu kez bu grupların yerel ve bölgesel çıkarlarına denk düşüyordu. Bu genel süreçte elbette tek bir işleyiş biçimi uygulanmıyordu. Sistem, değişikliklere de bir hayli açıktı. Ancak bu çerçeveden bakıldığında, 19. yüzyıl başlarındaki İngiliz hükümeti daha eski Hint devletlerinin yapısını andırıyordu. Buna ek olarak İngiliz yönetimi, sanıldığından çok daha kırılgan bir yapıdaydı ve yönetmeye aday olduğu toplumlara kendini kabul ettirme kapasitesi de sınırlıydı

Yine de 1820 yılına gelindiğinde Şirket Hindistan'da egemen güç olarak yerleşmiş bulunuyordu. Kalküta, Madras ve Bombay'daki merkezlerden, altkıtanın en zengin ve en önemli bölgelerini denetimi altına almıştı. Şirket daha birçok ana eyalet üzerinde de üstünlüğünü kurmuştu: Örneğin Audh, Haydarabad ve Maysur yapılan anlaşmalar yoluyla İngilizlerin kontrolündeki bu imparatorluk sisteminin bir parçası haline gelmişler, ama aynı zamanda da teknik olarak bağımsızlıklarını koruyabilen bir statü içine girmişlerdi. Pencap'ta bir eyalet kuran Sih lideri Ranjit Singh (1780-1839) gibi başka Hint liderleri de İngilizlerle daha eşitlikçi anlaşmalar imzalamışlardı; ancak sahip oldukları topraklar, büyüklükleri açısından Şirketin o anki çıkarlarına fazla hizmet etmediklerinden önemli sayılmazlardı ve ancak siyasi ihtiyaç doğduğu zaman raj toprakları içine tam olarak katılabileceklerdi. Toprak sınırlarını istikrara kavuşturma ve kesin olarak belirleme yolunda gösterdikleri tüm çabalara rağmen İngiliz raj'ının iç sınırları, eskisi gibi değişken ve belirsizdi. Ama 19. yüzyılın ikinci yarısında Şirket, herkese korku salacak kadar Hindistan'a hâkim durıma gelmişti.

MODERN HİNDİSTAN'IN ORTAYA ÇIKIŞI

19. yüzyılın başlarında İngiliz rajı

18. yüzyılın sonlarıyla 19. yüzyılın başlarında Hindistan hem içten hem dıştan büyük baskılara maruz kaldı. Doğal afetler yiyecek sıkıntısına, açlığa ve büyük çaplı nüfus kayıplarına yol açtı. Uluslararası kargaşa ve hükümetlerin sık sık değişmesi dönemin siyasetini belirledi. Bu arada, Hindistan ekonomisini oluşturan çeşitli etmenler, uluslararası pazarlara yeni üyelik biçimleriyle bağlanarak hem yeni imkanlar elde etmiş hem de Hindistan üreticilerinin üzerinde hiçbir denetimi olmayan bir statüye giderek daha fazla açılmışlardır. Doğu Hindistan Şirketi ve onunla beraber davranan dinamik Hintli gruplar daha fazla siyasi ve ekonomik istikrar sağlamaya başlanuşlar, ancak ortaya çıkan bu yeni durumun sağladığı yararlar çok yavaş yerine oturmuş ve gerek coğrafi olarak gerekse toplumsal olarak son derece eşitsiz bir biçimde kendini hissettirmiştir.

Bu kaygan zeminde İngilizler, orduya ve yöneticilere ayrılan hükümet harcamalarında kısıntıya gitmeyi gerekli görmeye başlanuşlar, yönetim harcamalarını daha dikkatli incelemeye almak zorunda kalnuşlardır. Wellesley'nin önce Maysur'un Tipu Sultanına daha sonra ise Maratalara karşı giriştiği savaşlar, diğer Hint eyaletlerini de İngiliz egemenliğindeki Hindistan yönetimine bağlama çabalarıyla birleşince, bedeli ticari kârlarla karşılanamayacak kadar pahalıya patlayan bir durum ortaya çıkmıştı. İngiliz yönetimi Bengal ve Madras'a yerleşip nüfuzunu daha ötelerde, çökmekte olan Marata iktidarının Dekkan'da kaybettiği topraklarda da hissettirmeye başlayınca, hükümetin birinci meselelerinden biri toprak vergisinin düzgün bir biçimde toplamak oldu. Bu tarihsel olarak kamu gelirlerinin öylesine önemli bir kaynağını oluşturuyor ve Hindistan kırsal bölgesinin yerel toplum yapısıyla öylesine yakın bir bağımlılık ilişkisi arzediyordu ki, yeni İngiliz yöneticiler tek çıkar yolu, topraktan devlet hazinesine akacak geliri sağlama durumunda olanlarla bir uzlaşmaya gitmekte buldular. Örneğin Bengal'de bu, *zamindar*'larla, Güney ve Batı Hindistan'ın bazı bölgelerinde *ryot*'lar ya da köylü toprak sahipleriyle uğraşmak anlamına geliyordu. Ekonomik büyümeyi teşvik edebilecek ve kırsal alanda daha eşitlikçi bir servet dağılımına yol açabilecek politikalar ister istemez en emin, en düzenli gelir akışını sağlayanların lehine feda edilmiş oldu.

Yine de 1830'larda hükümet düşen gelir sayılarıyla yüzyüze kalnuştı. Bunun birkaç nedeni vardı. Gelir sistemleri, içine girilmesi ve yönetilmesi zor konulardı. Vergi talepleri ekonominin kaldırabildiğinden daha fazlaydı ve bunun sonucu olarak miktarlar tam olarak ödenmiyor, ya da topraklar terkediliyordu. Ayrıca, hükümetin mali alanda karşılaştığı zorluklar, uluslararası ticaretteki ani çöküntüler yüzünden, özellikle de Hindistan ile İngiltere arasındaki doğrudan ticaretin kesintiye uğramasıyla ve Çin'le ticaret yapan tüccarların karşılaştıkları zorluklar nedeniyle daha derin boyutlar kazanıyordu. Hindistan'da arka arkaya yaşanan açlık krizleri olayı daha da kötü bir hale sokuyordu. İngiltere'nin o günkü "laissez-faire" ya da serbest pazar ekonomik politikaları, muazzam bir şekilde Hindistan hükümetinin aleyhine çalışıyordu. Çin'le İngiltere arasındaki ticaret tekelleri gibi çok para getiren tekeller - ki o zamana kadar Doğu Hindistan Şirketi'ne ait olup 19. yüzyılın başlarından itibaren Şirketin en kârlı ticari faaliyeti durumundaydılar- herkese açılmaya başladı.

1820'lerin sonuyla 1830'ların başlarında İngilizler, Hindistan'daki yönetimlerini sağlam zemine oturtmak amacıyla çok kapsamlı bir reform programını hayata geçirmek için büyük bir gayretle işe koyuldular. Bu çabanın esas mimarı 1828- 1835 yılları arasında Genel Valilik yapan Lord William Bentinck'di (1774-1839). Bentinck, bazı meslektaşları tarafından da hararetle desteklenmişti. Bunların içinde en ünlü olanı 1834 yılında son yıllarda kurulan Yüksek Konsey'in bir üyesi olarak Hindistan'a yollanan Thomas Babington Macaulay (1800-1859) idi. Misyonerlik ruhuyla hareket eden ve Jeremy Bentham, James Mill, John Stuart Mill gibi İngiliz siyaset bilimcilerinin radikal görüşlerinden çok etkilenmiş olan bu kişiler Hindistan'ın sorunlarını yukarıdan dayatılan bir reform programıyla çözmeye giriştiler. Orduda maaşları ve bazı ayrıcalıkları kısarak ve yönetimin üst kademelerinde daha fazla Hintliyi çalıştırarak genel masraflarda bir tasarruf elde edildi. Askeri harcamaları kısmak amacıyla daha fazla genişlemenin sınırlanması gerektiği öne sürülüyordu. Aşoka zamanından beri Bihar'ı Bengal'e bağlayan Büyük Sütunlu Yol'un yenileştirilmesi, doğu Yamuna kanalının genişletilip yeniden yapılması gibi ekonomik altyapının düzeltilmesi işlerine başlandı. 1790 yılında *zamindar*larla yapılan düzenlemeler gereği İngilizleri tamamen gelir sistemi dışına itmiş olan Bengal dışındaki bazı eyaletlerde toprak gelirinin elde edilmesi yolunda daha bilimsel bir yaklaşım benimsenmişti. Daha fazla İngilizin Hindistan'a yerleşmesi ve ülkeye daha fazla özel yatırım yapılmasını teşvik etmek için çabalar harcanmaya başlandı.

Bazıları Hindistan'ın öngörülen toplumsal sorunlarına daha sağlam bir yaklaşım geliştirdi. 1813 yılında Doğu Hindistan Şirketi'nin anlaşması İngiltere hükümeti tarafından yenilenince bazı imtiyazlar kazanan Hıristiyan misyonerler, Hindistan'ın toplumsal adetlerinde bir reforma gidilmesi için çok bir sert şekilde bastırmaya başladılar. İlk başarı 1829 yılında, Hintli dulların, ölen kocalarının yakıldıkları cenaze taşı üzerinde beraber yakılmaları adeti olan *satı*nin kaldırılmasıyla sağlandı. Hint evlilik âdetlerinin değişmesi ile ilgili olası reformlara epey kafa harcanmış, kast sisteminin yanlışları üzerine epeyce yazı yazılmıştır. Macaulay, Hindistan hukukunun bir kanunlar manzumesinde toplanması işiyle bizzat uğraşmış, istenmeyen toplumsal ve dinsel adetlerin hukuk çerçevesi içine çekilmesi için çaba harcanmıştır. Uzun süren tartışmalar sonunda Bentinck'in hükümeti, kamu fonlarından bir pay ayrılarak Hindistan'da İngiliz eğitimi verilmesini kararlaştırdı. Bunu, İngilizcenin yönetim ve üst mahkemelerin dili olması kararı izledi. Tüm bu reformlar Hindistan toplumunu modernleştirmek ve ülkeyi 19. yüzyılın gerekli bilgilerine açmak amacıyla tasarlanıyordu. Ne var ki bu

Satranç

Satrancın kökenine ait birçok eski mitolojik öykü ve modern teori vardır. 64 kareli bir tahta üzerinde iki kişi tarafından oynanan bir savaş oyunu olan satrancın, ilk olarak yaklaşık MS 6. yüzyılda, hatta daha da önceleri, Kuzeybatı Hindistan'da oynanmaya başlandığı tahmin edilmektedir. İlk bilinen biçimi, Hindistan ordusunun piyade, arabalı birlikler, sipahiler ve fillerden oluşan "dört bölüğü" anlamına gelen Chaturanga'dır. 7. yüzyıldan sonra oyun İran'a ve oradan da tüm İslâm dünyasına yayılmıştır. 1000 yılında Avrupa'da da yerleşik bir oyun haline gelmiş bulunuyordu.

Hindistan'da satranç yüzyıllar boyunca popüler olmaya devam etti. Asil ve zengin kişiler için fildişinden oyulma süslü satranç tahtalarının yapımı büyük beceri gerektiren bir işti; ancak bu ilk örneklerden geriye çok azı kalabilmiştir. Oyunun kendisi çok fazla bir değişime uğramamıştır. Çift kareli açılış hamlesi ve daha güçlü Veziriyle daha dinamik bir versiyon olan Avrupa satrancı (yaklaşık 1475'den bu yana oynanmaktadır), Hindistan'da ancak 20. yüzyılda yaygınlaşabilmiştir. 1930 başlarında, zengin bir beyin okuma yazması olmayan Pencaplı hizmetkârı Sultan Han'ın, önce Avrupa satrancını öğrenip arkasından en güçlü Avrupalı rakiplerini yenmesi sansasyon yaratmıştı.

Altta 19. yüzyıla ait, fildişinden yapılma ve bir tarafı kırmızıya boyanmış Avrupa satranç seti. Tahtası sarı Hint ağacından olup üzeri fildişi ve kaplumbağa kabuğuyla kaplanmıştır. Malzemelerin her ikisi de Andhra Pradeş'in Vishakhapatnam bölgesine aittir. Böylesine lüks satranç setleri, hem ihraç edilmek üzere, hem de Hindistan'daki İngiliz efendiler için üretilmekteydi.

Üstte Bu resimdeki satranç taşları, 19. yüzyılın başlarında Rajastan'da yapılmış boyalı ve yaldızlı bir satranç setinin parçaları arasında yer alır. Resimde, fil üzerinde kırmızı bir Vezir, deve üzerinde davul çalan beyaz renkli bir Fil ve kırmızı bir Piyon (piyade eri) görülmektedir.

Sağda Firdevsi'nin *Şehname*'sinin 15. yüzyıl ortalarına ait el yazması nüshasında Gav ile Talhand'ın savaşı. Bu söylenceye göre satranç, oğlu kardeşi tarafından öldürülen bir kraliçeyi teselli etmek için yaratılmış bir oyundur. Oyun, iki kardeş arasındaki ölümcül savaşın bir ifadesidir.

reformlar aynı zamanda Hindistan hükümetinin çözülmesine de yönelik birer araçtılar.

Batılı fikirlere Hint tepkisi

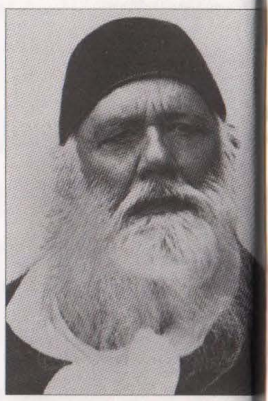
Reformcu hükümet kısmen de olsa, Hindistan toplumunun içinden gelen birtakım toplumsal grupların isteklerine cevap veriyordu. Bengal'in okur yazar sınıfları genellikle hükümette görev almışlardı. Yeni yöneticilerin dili :: vakıf olmanın avantajlarını görmüşlerdi çünkü İngilizlerin çok azı onları ve dillerini gerçekten anlayabilivordu. İngilizce eğitim, Hintlilere iş garantisi sağlayacak teknik bilgi donanımını verebilecekti. Misyonerler tarafından bile yönetilse bir İngiliz okuluna devam etmek, ama bu arada Hıristiyanlığı sadece egzotik bir ayrıksılık gibi görerek iyi bir Hindu olmaya devam etmek, Batı eserlerindense Bengali ve Tamil dilinde yazılmış olanları tercih etmek, yine de komşularınızın toplumca kabul görmüş normlarına göre yaşamak gayet mümkündü.

Yine de bazı Hintliler Batı fikirlerine açıktılar. Bir Bengalli Brahman olan ve modern Hindistan'ın kurucularından biri olarak saygı duyulan Rammohan Roy (1772-1833) Batı din bilimini ciddi biçimde inceleyerek Hıristiyanlık ve Batı deizmiyle, Hindu monoteizminin bazı dallarını bir sentezde birleştirme yöntemlerini araştırmıştır. 1828 yılında Brahmo Samaj'ı (Tanrı Derneği) kurarak entellektüel ve dinsel araştırmalara hız verdi. Bu dernek vasıtasıyla puta tapmayı, Brahmanizmi ve *sati* gibi kimi Hint adetlerini eleştiren görüşlerini dile getirmiş, Avrupa'dan bilim ve matematik buluşları hakkında bilgi edinmenin önemi üzerinde durmuştur. Ancak Brahmo Samaj'ın aktif üye sayısı çok kısıtlıydı ama derneğin esas önemi Bengalli entellektüeller arasında birçok kültürel konuda tartışma başlatabilmiş olmasında yatıyordu. İngilizler siyasi üstünlük kazandıkça, Hint toplumu da buna paralel olarak, yeni yabancı kültüre karşı kendine çeki düzen vermiştir. Hemen hemen hiçbir eğitimli Hintli Hıristiyanlığa geçmemişti; ancak İngilizce eğitim görmüş Bengalliler arasında Hinduizm'in yeniden canlandırılması ve Hintli ve Hindu değerlerinin yeniden araştırılması için bir heves uyanmıştı. İngilizlerin varlığı Hintliler için bir çeşit kültürel meydan okuma havası yaratmış olsa bile aydınlanma yanlısı Hintlilerin çoğunun tepkisi, kendilerine ait yerel tarihlerini yeniden yaratma, yeniden keşfetme çalışmalarına girişmek şeklindeydi.

Aynı yıllar İslâm içinde de yeni bir uyanışa sahne oluyordu. Bunun gerçekleşme biçimleri şaşırtıcı bir çeşitlilik gösteriyordu. Siyasi gücün yitirilmiş olması birçok Müslümanın derinden hissettiği bir olguydu ve bu durum Müslümanların kendi iç reformlarına yönelmelerine yol açtı. Bazıları modern bilimsel bilgiye yetişmekte başarılı olamamayı siyasi zayıflıklarının ana nedeni olarak görüyor ve gayri-müslimlerin teknik ve bilimsel başarılarını İslâm doktrini içinde birleştirmek, bu arada da bu yapılanın Müslüman yaşam biçiminin hiçbir şekilde küçümsenmesi anlamına gelmediğini göstermek için çaba harcıyorlardı. Hint İslâm yelpazesinin bütününde, doğru inancın her düzeyde ne olduğunun tanımlanması ve bunun teşvik edilmesi için yepyeni bir kararlılık göze çarpıyordu. Şah Veliullah (1703-62) ve oğlu Şah Abdül Aziz (1746-1824) İslâm'ı, gerek Batı, gerekse Hindu etkilerinin kirlenmişliğinden kurtarmak amacıyla sofu ve misyoner Muhammediye hareketini desteklediler. Katı ve hoşgörüsüz reformcu görüntüsü veren ve Sihlere karşı cihad çığlıkları içinde can veren Barelili Seyid Ahmed'in (1781-1831) sık sık yaptığı savaş çağrıları daha da korkunçtu. Bengalli Müslümanlar arasında 1821 yılında Hacı Şeriatullah (1781-1840) tarafından başlatılan Faraizi hareketi, köylülerin İslâm'ın şartlarına daha fazla riayet etmeleri ve gayrimüslim komşularıyla paylaştıkları sosyal ve kültürel etkinliklerden vazgeçmeleri yönünde propaganda yapan dini bir kampanya niteliğindeydi. Lüknov'daki büyük İslâm okulu Firangi Mahal'de, İslâm bilimi geleneği içinde rasyonalist bir ders programının geliştirilmesi işine hız verilmiş, daha sonra 1875 yılında Aligarh'ta Muhammedan İngiliz-Doğu Üniversitesi'ni kuran Seyyid Ahmed Han (1817-98), İslâm'dan vazgeçmeyerek ilahiyatın yanısıra, Oxford ve Cambridge'de okutulduğu biçimde matematik, fen ve modern dillerle ilgili ders programlarını bu okulda başlatmıştır.

Hint Ayaklanması

Şirket, 1820'lerden başlayarak ülkede tek güç durumunda olmasına rağmen hiçbir zaman kendisini tam bir güvenlik içinde hissetmiyordu. İngiliz ordularının savaşta olmadığı tek bir yıl bile geçmiyordu. Değişen

Üstte Seyid Ahmed Han, köklü bir Hint Türk hukukçu ailesinden geliyordu. Kuzey Hindistan'daki İngiliz yönetiminin hizmetinde çalışan Seyid Ahmed Han, 1860'larda yapılan reformlarda çok önemli bir rol üstlenmiştir. Müslüman okullarında modern laik derslerin okutulması hareketinin arkasındaki itici güç olan Seyid Ahmed Han, bugün Hindistan'ın önde gelen üniversitelerinden biri olan Aligarh Üniversitesi'nin ilk biçimi olan Muhammedan Doğu-İngiliz Koleji'nin de kurucusudur. Siyasi sistem içinde ayrı temsil hakkı için mücadele eden Seyid Ahmed Han, Hindistan'da Müslüman haklarını koruyan bir strateji uygulamıştır.

Solda Rammohan Roy, 19. yüzyıl başları Bengali'nin entellektüel yaşamında tanınmış bir şahsiyetti. Bir Hintlinin yükselebileceği en üst kademelere kadar gelen sıradan devlet memuru Roy, din ve felsefe dallarında eğitim görmüş, Arapça, Farsça, Sanskritçe ve İbranice bilen, İncil'i Bengal diline tercüme etmiş, Veda metinlerine ilgiyi yeniden canlandırmak için bilimsel çalışmalar yürütmüş bir kişiydi. Hintli olanla Avrupalı olan arasında bir köprü oluşturma rolü genellikle öne çıkarılsa da Roy, gerçek ve yerli Hindu gelenekleri içindeki yerini koruyarak, bu gelenekleri canlı tutmak için büyük çaba harcamış bir kişi olarak da anılmalıdır.

Bir önceki sayfalar Mevarlı bir Hintli ressam tarafından 1820'lerde yapılmış bu resimde fil üzerinde bir tören sırasında görülen Albay James Todd, Racput eyaletlerine (bugünkü Racastan) atanan ilk siyasi yetkiliydi. 1817-18 yıllarında en güçlü Racput hükümdarlarını, İngilizlerle anlaşmaya oturmaları için ikna etmişti. Todd, *Eski Racastan Medeniyetleri ve Vekayinameleri* adlı klasik tarihinde de belirttiği gibi, Racputlara büyük bir hayranlık beslemekteydi ve en büyük isteği, iki tarafın birbirlerinin egemenliklerine olan karşılıklı saygının, Racput-İngiliz anlaşmalarının ruhunda da yer almasıydı. Ancak İngilizler Hindistan'daki durumlarını güçlendirdikçe, bu anlaşmalar eşitsiz bir ilişkinin köşeştaşları haline dönüştüler ve Racput hükümdarları giderek kolonyal kuklalar düzeyine indirgendiler.

sınır boylarında, kuzeydoğuda Burmalılara karşı, kuzeybatıda Afganlara karşı akınlar düzenleniyordu. 1843'te Sind, 1849'de de Sih eyaleti Pencap ilhak edilmişti. İngilizlerin kırsal kesimdeki laf dinlemez tebaları sürekli huzursuzluk çıkarıyordu. Bu bağlamda Mayıs 1857'de İngiliz ordusundan bazı birliklerin ayaklanması, yüz yıldır yerleştirilmeye çalışılan yeni sosyal ve ekonomik düzene karşı en son, ancak belki de en büyük direniş hareketiydi.

Meerut'ta (Delhi'nin 65 km. kuzeyi) bulunan Hintli birliklerinin (sipahi) karargâhlarında patlak veren isyanın çıkış nedeni, domuz ya da sığır yağıyla sıvandığı söylenen, bu suretle de hem Müslümanlara hem de Hindulara hakaret anlamına gelen fişekliklerin varlığıydı. İsyancılar Delhi'ye yürüyerek Hint-Türk İmparatoru yaşlı Bahadır Şah II'nin tekrar iktidara getirilmesini talep ettiler. İsyan buradan tüm Kuzey Hindistan'a yayıldı. Sükûnet ancak 1858 yazında ve çok büyük zorluklarla tekrar sağlanabildi. İsyancılar İngiliz subaylarını vurup İngiliz kadın ve çocukları katletmelerine ve sipahilere karşı girişilen bastırma harekatında son derece insanlık dışı yöntemler kullanılmasına rağmen, bu isyan sırasında insan ve mal kaybı modern çağ ile karşılaştırıldığında oldukça düşük düzeyde sayılır. Uzun vadeli bakıldığında isyanın yolaçtığı karmaşa Hindistan'ı yönetmenin zorluklarını ve katmanlara ayrılmış bir toplumda varolan gerilimleri rahatsız edici bir şekilde akla getiriyordu. Bu gelişmenin kısa vadedeki en çarpıcı sonucu ise Doğu Hindistan Şirketi'nin lağvedilmesi ve onun yerini doğrudan İngiliz yönetiminin almasıydı.

Başkaldırının, İngilizlerin özgüvenini fena halde sarsmış olması, aslında nesnel askeri koşullar bakımından böyle isyanların bastırılabilmesinin imkansız oluşundan değil, İngilizlerin çok ani olarak denetimi ellerinden kaçırmaları ve kırsal toplumla Hintli askerler arasındaki yakın ilişkinin böyle çarpıcı biçimde su yüzüne çıkması yüzündendir. Ne var ki madalyonun bir de diğer yüzü vardır. Her şeyden önce Hindistan'ın büyük bölümü isyana katılmamıştır. Örneğin Pencap'ta en ufak bir kıpırtıya bile rastlanmamıştı. Pencap, ele geçirilen çok yeni bir bölge olarak ekonomisini geliştirmek için gayet küçük bir devlet yatırımı payından yararlandırılıyordu. Daha başka yerlerde yolların, kanalların ve son olarak da demiryollarının yapımının yanısıra sulama sistemlerindeki gelişmeler de etkilerini göstermeye başlanmıştı. Okulların sayısı artmış, ilk Hintli kolej ve üniversiteler kurulmuştu. İsyan, sözkonusu kamu kalkınma programını sekteye uğratamamıştı. En önemlisi de kırsal kesimde yerleşik bir düzen kurmuş olan yerel beyler, kısmen de gelir sisteminin işleyişi yüzünden, emsali görülmemiş bir zenginliğin sahibi olmuşlardı. Nüfus artmakta (böylece emek daha kolay kontrol edilebilmekte), ekili arazilerin yüzölçümü genişlemekte ve ürünler yeni pazarlar bulmaktaydı. Gerçek anlamda, toprak geliri talebinin yarattığı yük hafiflemiş, bazı yerlerde ekonomik kazanımlar çok çarpıcı boyutlar kazanmıştır.

Hükümetin halka karşı davranışında da köklü bir değişim izlenmekteydi. 19. yüzyıl başlarındaki Şirket yöneticileri reform ve değişikliği, temel tutucu faaliyetlerini maskelemekte kullanırlarken, bunu izleyen Viktoryen döneme damgasını vuran yaygın özellik, değişimi geleneğe bağlılık kisvesi altına saklamaktı. Irgatların

Altta İngilizler 19. yüzyıl başlarında Kuzey Hindistan'da sürekli huzursuzlukla karşı karşıya kalıp, iktidarlarına karşı girişilen önemli direniş hareketleriyle başetmek zorunda kalmışlarsa da, 10 Mayıs 1857'de Meerut garnizonunda patlak veren isyan, Hint-İngiliz tarihinde bir dönüm noktasına işaret eder. Meerut isyanının bastırılmasında gecikme, İngilizler için, kısa zamanda kaçınılmaz bir şekilde Orta Ganj ovasının denetimini ellerinden kaçıracakları anlamına geliyordu. Bunun yanısıra bir de İngiliz otoritesinin yeniden tesisi için çaba harcanması gerekince, "isyan olayları" halkın hayal gücünün de yardımıyla yaygınlık kazanarak İngiliz basınında yer almaya başladı. 20. yüzyıl standardlarına göre isyan sırasında can kaybı ve vahşetin düzeyi o kadar da yüksek değildi; ancak İngiliz sivil halkının öldürülmesi özellikle nefret uyandırırken, olaylara misilleme çok korkunç bir biçimde oldu. Olayları bütün çıplaklığıyla gözler önüne seren bu resimde, Hintli askerler topların ağzına bağlanarak uygulanmak suretiyle öldürülüyorlar - bugün bize cinsce gelen bu idam biçimi, o günlerde hem çok insani hem de caydırıcı bir uygulama olarak görülüyordu.

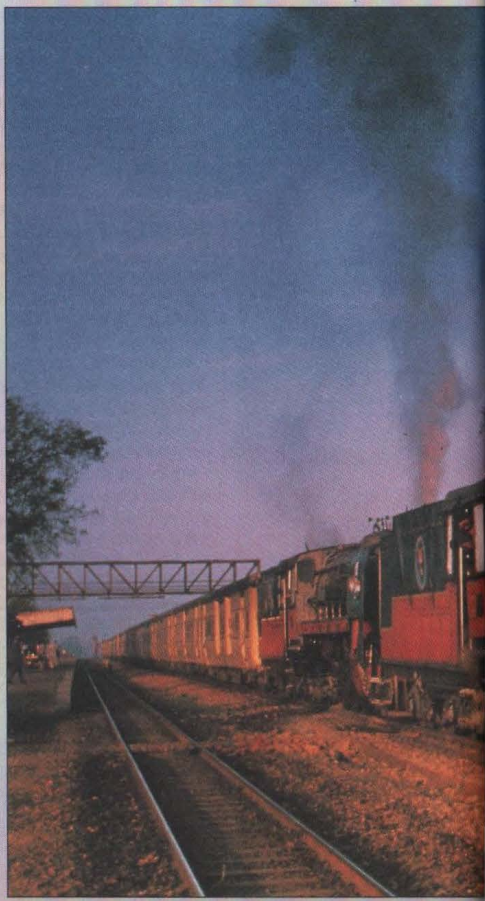

Demiryolları

Hindu yöneticiler tapınak, Müslümanlar cami ve kaleler inşa ederken, İngilizler de demiryolları yapıyorlardı. 31 Ekim 1850'de, Bombay'dan başlayan Büyük Hindistan Yarımadası Demiryolları'nın ilk ray döşendi. Dört yıl sonra Bengal'de, Howrah ve Hoogly arasındaki ilk hat çalışır duruma gelmişti. Demiryolu mühendisleri her iki hatta da bir sürü coğrafi sorunla uğraşmak zorunda kalıyorlardı. Demiryolu ağının ana hatları, büyük ölçüde stratejik ihtiyaçlar göz önüne alınarak planlanmıştı ve 20. yüzyılın sonlarında bile, özel sermayeyi bu alana çekmek için gösterilen tüm çabalara rağmen, besleyici hatlara yatırım yapılmaması, demiryollarının rasyonelce çalıştırılmalarını engelleyen bir durumdur. Yine de, başta yapılan önemli işlerden biri, Kuzey Hindistan'ın tarımda ileri bölgeleriyle Bombay'ı bağlamak, böylece, Birleşik Eyaletlerin doğu kesimlerindeki zenginliğin batıya taşınmasına yardımcı olmaktı. İngilizlerin gözünde kilit sınır bölgesi olan Pencap çok önemli bir gelir kaynağı olduğundan Merkezi Eyaletlere kadar uzanan demiryolu hattı, buradaki pamuk üretimine hız katıyordu. Demiryoluyla turizmi geliştirme fikri başlarda uygulamaya konmuş, aşılması güç dağlık bölgelere gidiş geliş kolaylaşmıştır. Varanasi ve Gaya gibi kutsal şehirler böylece ziyaretçilere hizmet sunabilmeye başlamışlardı - Gaya'da bir pandit'in 1870'lerde dediğine bakılırsa, demiryolunun gelişinden sonra hayaletler çok azalmıştı çünkü cenaze törenleri artık ölümden hemen sonra hiç beklemeden yapılabiliyordu. Başlıca dinsel festivaller için ülkenin dört bir yanından gelen hacıların sayısında büyük bir artış gözlemlenmekteydi. Örneğin 1950 yılında yaklaşık 750.000 kişi trenle Hardvar'a, Kumbh Mela festivalini kutlamaya gelmişti.

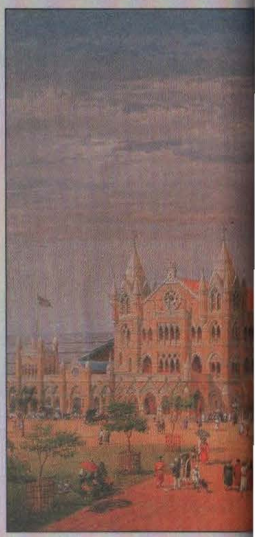
Bombay-Delhi hattı, neredeyse tamamiyle prensliklerin içinden geçiyor, prensler ise buhar makinasına özel bir ilgi gösteriyorlardı. Gvalior Maharacası, yemekten sonra şarap ve puro dağıtan gümüşten bir model tren bile yaptırmıştı. Sağda lüks Çöl Kraliçesi ekspresi, dumanını savura savura Caypur istasyonuna giriyor; aşağıda şık giyimli garsonlar yemek vagonundan birinci-sınıf kompartımanlarına kahvaltı tepsilerini geçiriyorlar.

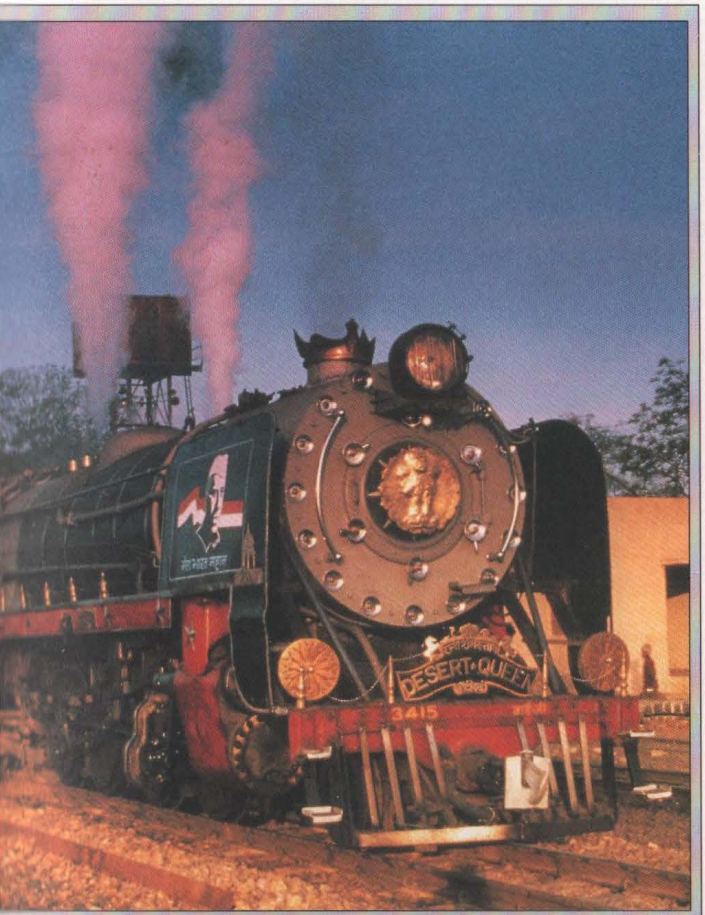

Solda 1890'larda Darjeeling Tepesi Demiryolundaki "Istırap Noktası" adlı dönüş yeri. Siliguri-Darjeeling hattı 1878 yılında, Doğu Bengal Demiryolu Şirketi'nin mühendisleri tarafından tamamlanarak hizmete açılmıştır. Demiryolu, 82 km. boyunca eski bir araba yolunu izleyerek derin vadiler ve uçurumlar arasında zikzaklar çizer. 2000 metre yüksekliğe tırmanan trenin yolcuları, sal ağaçlarından çay bahçelerine, pirinç tarlalarından çam, kestane ve huş ağaçlarıyla kaplı ormanlara, oradan da rododendron ve ortancalara kadar uzanan bir doğa içinde gezinti yaparlar. Tünel gereksinmesi, ilmek tarzıyla (loop) ya da ters yöne gidişe (reverse) dayalı bir sistemle giderilmeye çalışılmıştır. İlmekte, demiryolu hattı bir daire çizer ve köprü aracılığıyla bir meyilin üzerinden geçerek hızla irtifa kazanmış olur. Ters yön sisteminde ise, aynı amaca, demiryolu rayını kısa bir mesafe içinde diyagonal olarak geriye ve yukarıya doğru kurarak, daha sonra da esas hatta paralel, ancak dağın daha yüksek bir noktasına açılmış başka bir hattı kullanarak ulaşılır.

Solda Bombay'daki Victoria Terminal Garı resmen 1887 yılında açılmıştır. Tren garının, Bombay'a adını veren Tanrıça Mumbai Devi'ye ait olan ve 1317 yılında Kutbettin Khalji tarafından yıkılıp daha sonra yeniden yapılan, son olarak da 1760 yılında Portekizliler tarafından yerle bir edilen tapınağın üzerine inşa edilmiş olduğu sanılmaktadır. Bütün dünyada VT olarak bilinen gar, F. W. Stevens tarafından Gotik Saracen tarzında tasarlanmış olup, birbirleriyle uyum içindeki zarif kemerleriyle kocaman bir katedral havasındadır. Tepedeki taş kubbe ilerlemeyi temsil ederken, ana alınlık tablolarındaki panolarda Mühendislik, Tarım, Ticaret, Bilim ve Zanaatkarlık konuları tasvir edilmektedir.

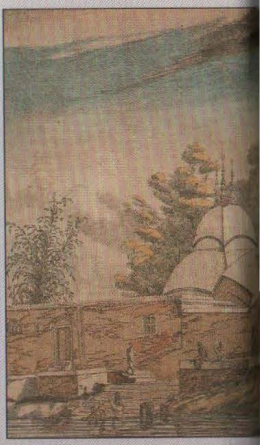
ve "yoksul" köylülerin korunması bir erdem haline getirilirken, egemen toprak sahiplerinin ekonomik ve yasal güçleri gittikçe artıyordu. Dini ve toplumsal adetler olduğu gibi korunuyordu. Ancak çocuk evlilikleri gibi İngilizlere şiddetle ters gelen kurumlaşmış bazı gelenekler ve ister doğru ister yanlış olsun Hintlilerin ideallerini reforma tâbi tutma çabaları bu kapsamın dışındaydı - bu noktada hükümet, eleştiri çığlıklarını hiç dikkate almadan hemen yasalarıyla öne fırlıyordu. Bütün bu açıklanan politikalar ve yürürlüğe sokulan yasaların gerisinde İngiliz hükümetinin kendi hükümetine en iyi biçimde hizmet edecek Hintlileri sürekli araştırıp ortaya çıkarma niyeti yatıyordu. Nüfus sayımları yapılıyor, Hindistan incelemelere konu oluyor ve kategorilere ayrılıyor, toplumsal kategoriler "güvenilir" ya da "tehlikeli" diye etiketlenerek birbirinden ayrılıyordu. Hem İngilizlerin hem de Hintlilerin 19. yüzyıl sonlarında sahip oldukları ortak bakış, Hint toplumunu siyasi ve kültürel oyunlarda oyuncak küpler olarak kullanabilecekleri birbirlerine uyum sağlayan gruplar olarak görmek şeklindeydi: "köylüler", "toprak sahipleri", "prensler", "Müslümanlar", "suç işleyen kabileler", "tefeciler", "dokunulmazlar" gibi. Bu ve benzeri daha bir sürü sosyal tanım, gerçek temelleri ne olursa olsun, kendi başına birer gerçeklik oldu.

Britanya İmparatorluğu'nda Hindistan'ın yeri

19. yüzyılın ikinci yarısında Hindistan, başta pamuklu dokuma ve ağır sanayi olmak üzere, İngiliz işadamları için çok önemli bir pazar durumundaydı. Hindistan ayrıca, gerek doğrudan İngiltere gerekse Avrupa'nın diğer pazarları ve Amerika'nın jüt, pamuk, çay, sisal, deri, tahıl gibi hammaddelerinin başta gelen üreticisi, İngiliz denizaşırı yatırımları için vazgeçilmez bir alandı. İngiliz sermayesi Hindistan hükümeti ile içiçe geçmiş, Hindistan demiryollarına, üretim çiftliklerine ve fabrikalara yerleşmişti. Birinci Dünya Savaşı patlak verdiğinde İngiliz denizaşırı sermayesinin beşte biri Hindistan'a yatırım yapıyordu. Buna ek olarak, Hindistan Hükümeti ordu ve sivil hizmetler sektöründe çok sayıda İngilizi istihdam ediyordu. Bütün bunlardan daha da önemlisi, Hindistan İngiltere'ye esaslı ölçüde askeri kaynak sağlıyordu. Hindistan'da konuşlanmış İngiliz birliklerinin maaşları Hintlilerin vergileriyle ödeniyordu. Hindistan halkının beslediği ve parlamento denetimi dışında tutulan kendi ordusu, Ortadoğu'dan Çin'e, Güney Afrika'dan Pasifik'e İngiliz imparatorluğunun çıkarlarını koruyor ve geliştiriyordu. Genel Vali Lord Curzon (1859-1925) 1900 yılında şöyle diyordu: "Bütün dominyonlarımızı kaybedip yine de hayatta kalabiliriz; ama Hindistan'ı kaybedersek, imparatorluğumuzun güneşi bir daha doğmamak üzere batar."

İmparatorluğun bu endişeleri Hindistan'ın yönetim şeklinin kararlaştırılmasında büyük rol oynamıştır. Londra hükümeti emperyalist amaçlarını daha etkili uygulamaya sokabilme gayesiyle altkıtadaki değişim isteklerinde daha geniş sorumluluklar üstlenmek için dayattıkça, Hindistan Hükümeti bir yığın yeni yasayı, danışma ve yönetim prosedürünü yürürlüğe sokuyordu. İngilizlerin talep ettiği merkezi ve uyumlu bir sistemi hayata geçirecek, ama bu arada Hindistan toplumunu da yönetim sürecinin bir parçası haline getirecek tek bir siyasi ve idari sistem yaratılmıştı: Hintlilerin bakış açısının da temsil edildiği yasama konseyleri 1861 yılında geçici olarak devreye sokulmuş, 1892 yılında da yaygın hale getirilmişti. 1880'lerden başlayarak yerel

Kalighat Resim Sanatı

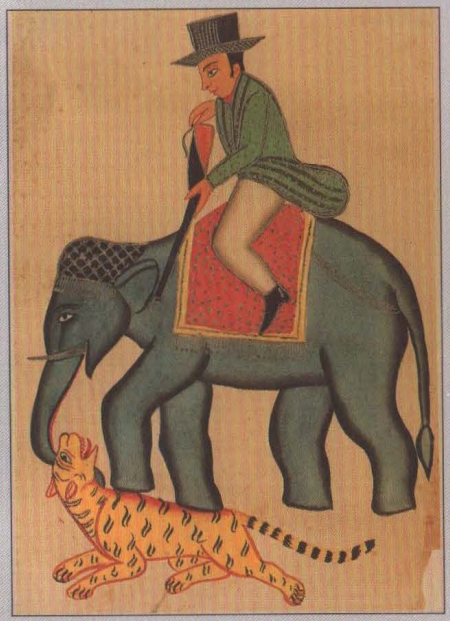

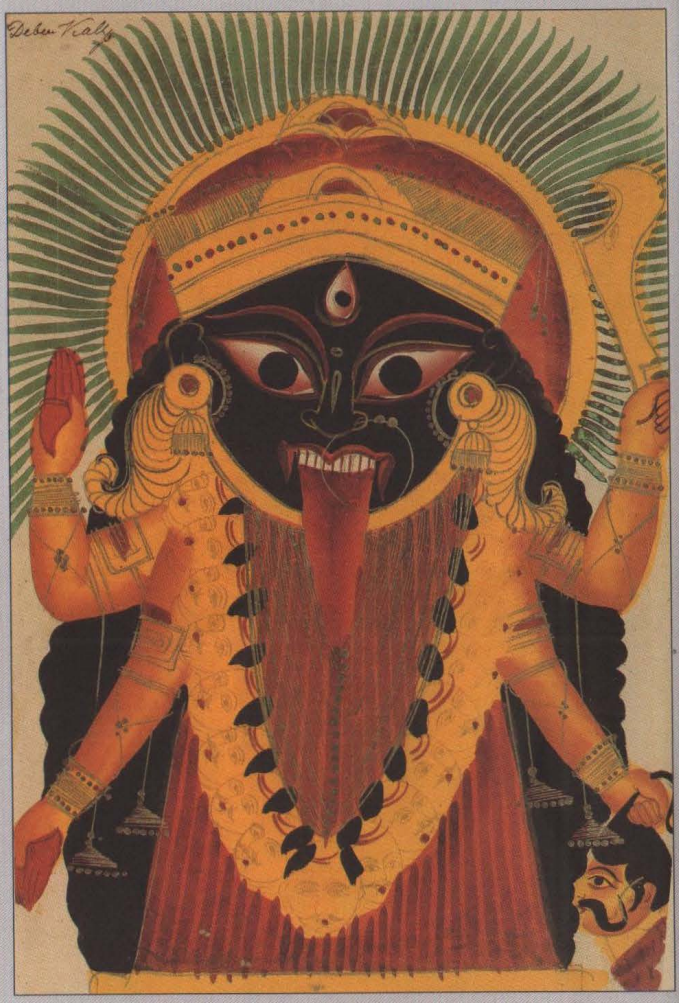
Değişik bir suluboya tekniğine sahip olan Kalighat resim sanatı, 1800'lerde Kalküta'da meydana gelen toplumsal ve ekonomik değişimlere tepki olarak doğdu. Şehir dışarıya doğru genişledikçe, güneyde çok zor ulaşılabilen Kali Tanrıçasına adanmış çok eski bir tapınağın bulunduğu noktaya bir yol yapıldı. Böylece tapınak giderek popüler olmaya başladı. Patua topluluğuna mensup Bengalli Hindu sanatçılar, gittikçe büyüyen hacı pazarına, sanayi üretimi kâğıt ve suluboyaları kullanarak girmeyi başardılar. İngilizler veya onlar için yetiştirilen saray geleneklerine bağlı sanatçılarından farklı olarak Kalighat ressamları, batı tekniklerine ancak dolaylı bir biçimde ulaşabiliyorlardı; bu nedenle hem Hintli hem de batı geleneklerini birleştiren kendilerine özgü bir tarz geliştiriyorlardı. Sulandırılmış renkler ve İngiliz suluboya resminin dikkatle işlenmiş ayrıntıları kısa zamanda yerini daha güçlü Hint renklerine ve daha vurgulu çerçevelere bırakmıştır. Zaman içinde biçem daha cesur, daha sade ve daha enerjik bir özellik kazanmıştır; ancak sonunda hızlı çizgiler ve hafif renkli gravürler bile litografi ve baskı resim tekniğine karşı verdikleri mücadeleyi yitirmişlerdir. 1930 yılına gelindiğinde Kalighat resim okulu artık yaşamıyordu.

Kalighat sanatçıları, dinsel temalar yanında - özellikle de 1870'lerden başlayarak- Bengal toplumunu, çarpıcı, gittikçe daha fazla ahlâkçı ve eleştirel bir açıdan ele alan resimler yapmışlar, "babu" kentli adamı, zarif fahişeleri, ülke içindeki şiddeti, ikiyüzlü rahipleri ve kutsal şahsiyetleri hicvetmişlerdir.

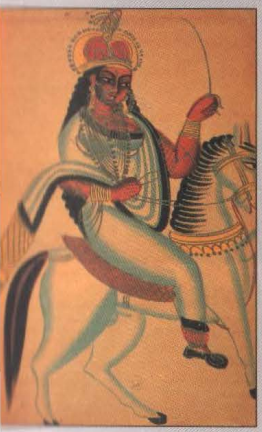
Altta solda 19. yüzyıl başlarında popüler olan Bengali sanatı için çok yeni olan bu resmin konusu, İngiliz sanatçılarının çağdaş çizimlerinden çok belirgin izler taşımaktadır. Resimdeki adamın giysileri 1820-30'ları çağrıştırıyor; ve resmin tarzı - uçuk renkler, derinlikten çok çerçeveleri vurgulayan gölgelemeler- henüz tam anlamıyla işselleştirilmemiş Avrupa suluboya tekniklerine işaret ediyor.

Sağda Kali'ye adanmış ilk kalıcı tapınak muhtemelen önce 16. yüzyıl sonlarında yapılmış ancak daha sonra, 18 yüzyılda tahrip edilmiştir. 1809 yıllarında tamamlanan bugünkü tapınak, Kalküta'nın çekirdeğini oluşturan üç köyü daha önce Doğu Hindistan Şirketi'ne satan *zamindar* ailesi tarafından yaptırılmıştır. Felemenkli sanatçı Balthazar Solvyns tarafından yapılan bu resimde, tapınağın tipik Bengali *atchala* (sekiz çatılı) tarzı yapısıyla ona bitişik bir salon gö ülüyor.

Üstte Erkek varisi olmadığı için öldüğü zaman prensliğine İngilizler tarafından el konan Çansi Racası Gangadhar Rao'nun dul eşi Rani Laksmi Bai, 1857'deki isyan sırasında Çansi hükümdarı ilan edildi. Bai, 1858'de bir çarpışma sırasında öldü. Adı efsaneleşen Bai, neredeyse çağdaş bir Tanrıça düzeyinde kutsallığa sahiptir.

Solda Kali ("siyah" anlamını taşır) ölümü ve felaketi simgeler. Bengal'de rastlanan tipik görüntüsünde, üzerinde kesik kollardan oluşan bir etek, boynunda kesik başlardan bir gerdanlık taşır. Sol elleri bir şeytan başı ve bir kılıç taşır; sağ elleri ise onun iyi kalpli özelliklerini simgeler. Genellikle kocası Şiva'nın yere uzanmış vücudunu ayakları altında çiğnerken resmedilir ve söylenceye göre bu hareketinden dolayı çok utandığı için dili dışarı sarkar.

Sağda Bir doğal tarih konusunu işlediği açıkça belli olan ve Hintli atılı taşımayan bu resim, aslında yalancı çilekeşliği hicveden bir özdeyişi konu olarak seçmiş. Vişnu'ya tapan bu kutsal kişilerin, normalde vejetaryen olmaları gerekirken, gizli gizli balık yedikleri bilinmekteydi.

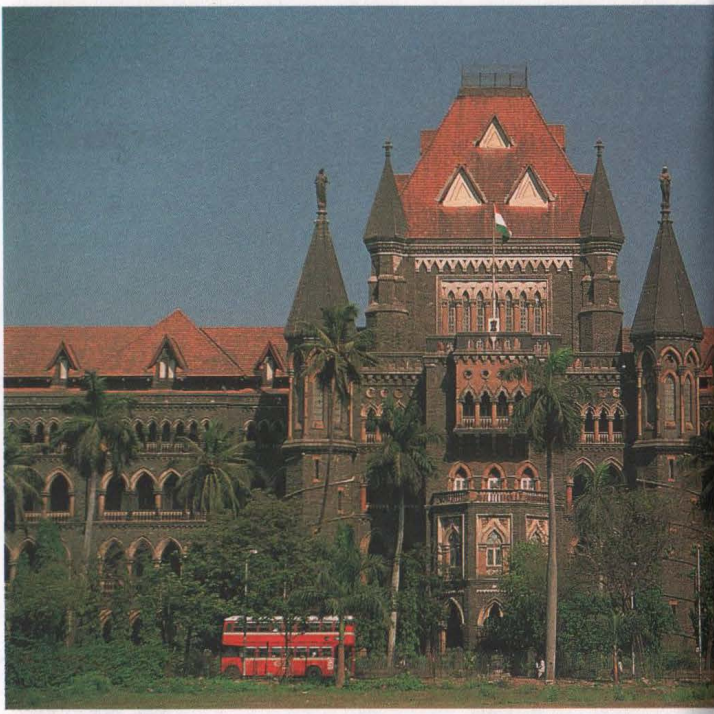
düzeyde temsilcilik mekanizmasının evrimiyle ilgili ciddi adımlar atılmaya başlandı. Bölge yönetimleri eyalet yapılarına daha sıkı sıkıya bağlandı; bu arada eyaletlerde Hindistan hükümetinin otoritesinin hissedilmesi sağlandı. Tüm Hindistan yönetimi anayasal açıdan Londra parlamentosunun altında yer alıyordu.

Hedeflerine ulaşamamış bir reformcu olan Curzon, her ne kadar Hindistan hükümetini, "Hiçbir işe yaramayan kudretli ve mucizevi bir aygıt" olarak nitelendirse de sistem genelde iyi işliyordu. Altkıtada mevcut bazı farklılıklarının üstünü örten bir devlet aygıtına birlik kazandırılmış, böylesi geniş ve karmaşık bir bölgenin yönetiminde kaçınılmaz olan sorunlarla boğuşmasına izin verilmişti. Ne var ki, verimlilik artışı ve daha iyi denetim, ancak daha ademi-merkeziyetçi bir yönetim biçimiyle, Hindistan toplumunda ayrı ve bağımsız bir şekilde varolan ve aynı zamanda ülkelerinin yabancı bir güç tarafından yönetilmesini en çok eleştiren toplumsal grupları da devlet yapısının içine çekerek başarılabilirdi. Bu tür gruplar siyasi sistemi kullanarak İngiltere'nin Hindistan'dan elde ettiği kazanımları Hindistan dışında değerlendirmesini önlemeyi amaçlayacaklar, Hindistan toplumu içinde de kendi yerlerini sağlamlaştıracaklardı.

Milliyetçiliğin doğuşu

Hükümetin Hindistan toplumuna doğrudan müdahalesi arttıkça, Hintliler politikaların üretilmesi ve yaşama geçirilmesi işine daha fazla karışmaya başladı. Yıllar geçtikçe, genel ilkeler önce ulusal bir zemin üzerinde temellendirilip sonra değişik eyalet ve bölgelere uyarlanarak uygulamaya kondu. Bu yeni yönetim tarzının ortaya çıkmasıyla birlikte, bölge ve eyaletler arası ilişkiler daha fazla iç içe geçmeye başladı; artık Hintliler için sadece yerel bölgelerde siyasi çıkarlar elde etmek yeterli olmuyordu. Hem ulusal hem de bölgesel düzeyde bir sürü önemli olabilecek stratejik kararların alındığı merkezi yönetimlerde Hintlilerin seslerinin duyurulması gitgide daha fazla önem kazanmaya başladı. Servet, mülk, ya da mirasla geçen töresel ve sosyal statülerin hâlâ geçerli olduğu kırsal kesimde, köy, bölge ve küçük kasaba siyaseti eski canlılığından bir şey kaybetmeden devam ediyordu. Ancak bölgesel ve ulusal siyasetin yeni oluşan arenalarında yeni bir siyasetçi tipinin öncülük ettiği farklı bir siyaset tarzı gerekli oluyordu: bu yeni siyasetçinin İngilizce bilen, hükümet organlarının nasıl işlediği, yasa ve idari hükümlerin ne olduğu konusunda bilgi sahibi, vergilendirme ve ekonomik politikalarla ilgili en yeni teorilere vâkıf, farklı çıkarları uzlaştırmakta ve bu çıkarları temsil eden gruplar arasında geniş ittifaklar kurmakta ustalaşmış biri olması gerekiyordu.

1870'lerden sonra ileri gelen Hintli siyasetçiler arasında güçlü ***zamindar***'lara, tüccar prenslere ya da kast beylerine rastlamak pek olası değildir; ama böyle önemli yerel kişiliklerin, bölgelerinde siyasi otoritelerini tamamen kaybettiklerini düşünmek de yanıltıcıdır. Yeni nesil politikacıların en tipik özellikleri şehir kökenli olmaları, İngilizce okuyup yazabilmeleri ve günlük yönetim işleriyle karşı karşıya kaldıkları alanlarda -hukuk, eğitim, ya da gazetecilik gibi- çalışmalarıydı. İster Bombay, Kalküta, Madras ya da Allahabad'lı olsunlar, ister Tamil, Bengali, Marathi ya da Hintçe, Gucarati ya da Telagu dili konuşsunlar, ister Hindu, Müslüman, Sih ya da Farsi olsunlar, eğer İngilizce eğitim görmüş, büyük şehirlerden birinde oturuyor ve sözü geçen mesleklerden birine mensup iseler hükümetin ortaya attığı bir meselede kendilerine benzeyen bir başka Hindistanlı ile ortak payda oluşturmak ve birlikte davranmak için yeterli nitelikleri mevcut demekti.

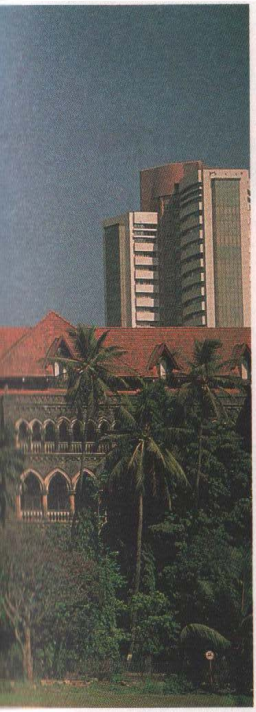

Üstte 1871-79 yılları arasında yapılmış, Bombay'daki muhteşem Yüksek Mahkeme binasının tasarımcısı Albay James Fuller idi. Ana merkezi kule, üzerlerinde Adalet ve Merhamet heykellerini taşıyan kuleler tarafından desteklenmektedir. Yüksek Mahkeme Binası, içlerinde Sekreterlik Binası, Üniversite ve Postahane gibi önemli binaların yer aldığı bir sıra içinde yer almaktadır. Bu binalar 1860 sonrasında, şehrin yeni bir refah düzeyine ulaşmasının yanısıra belediyenin ve özel şahısların da yardımlarıyla dönüşüme uğramasıyla yapılmıştır. İngiliz mimarları Fuller, Henry Wilkins ve George Gilbiert Scott'ın tarz olarak o sıralar İngiltere'de müthiş popüler olan Gotik mimariyi uygulamış olmalarına rağmen, onları bu denli ilginç kılan özellik, yerel malzemenin yaratıcı biçimde kullanılmasıdır ve yapılara yöreye has bazı mimari özelliklerin eklenmiş olmasıdır. Amaçlarına uygun işlevlerini mükemmel bir şekilde yerine getirmelerinden öte bu binalar birlikte gözlendiğinde, olağanüstü etkili bir ufuk çizgisi oluşturmaktadırlar.

Sağda İngiliz kraliyet ailesinden Hindistan dominyonlarına tek ziyaret, V. George ve eşi Kraliçe Mary tarafından yapılmıştır. Sadece 1911 yılındaki bu ziyaret törenleri şerefine, Bombay'da, Apollo Bunder'de16. yüzyıl batı Hint tarzı bir tak kurulmuştu. Daha sonra "Hindistan Kapısı" olarak anılacak olan bu yapı, bal rengi bazalt taşından örülerek kalıcılık kazanmıştır. 1948 yılında Hindistan'ı terkeden son İngiliz birlikleri, sembolik olarak bu kapıdan çıkmışlardır.

19. yüzyılın sonlarında İngiliz idaresi altındaki Bengal, Bombay ve Madras gibi şehirlerde bu özelliklere sahip insanlar hükümette reform isteklerini dile getirmek amacıyla siyasi dernekler kurmaya başladılar. Kalküta Hintli Birliği, Bombay Yöneticiler Derneği, Puna Sarvajanik Sabha ve Madras Mahajana Sabha gibi kurumlar Hindistan siyasetindeki yeni gelişimlerin habercisi oldular. Kamuyu ilgilendiren meselelerdeki ortak çıkarlarına göre halkı gruplara ayırarak, hükümete sunulmak üzere önergeler, dilekçeler ve tezkereler kaleme aldılar. Bu dernekler Hindistan hükümetinin değişen anayasasının olanaklarını sonuna kadar kullanarak Hindistan toplumunda yeni bir birliğin temellerini atmak için zemin hazırladılar. Bunlar açık gruplar olduğundan her türlü kast ve topluluktan insanlar üye olabiliyorlardı. Herkesi ilgilendiren sorunları dile getirdiklerinden üyelerinin tek tek çıkarlarının üzerinde, daha geniş bir çıkarı temsil ettiklerini iddia ediyorlardı. Özel hedeflere yönelik kurulan ve uzlaşmaya, ittifaka dayalı bu tür geniş tabanlı derneklerbölgesel ve ulusal düzeyde hükümetle karşı karşıya gelindiğinde vazgeçilmez oluyorlar ve üyeleri arasında sürekli işbirliğinin sağlanmasını belli sınırlar içinde de olsa başarıyorlardı.

Hindistan hükümetinin toplumun talçplerine duyarsız kalması karşısında kısa zamanda, Hindistan'ın İngiltere'de temsil edilmesinin gerekli olduğu anlaşıldı. Hintli politikacılar, davalarını İngiltere'ye taşıyarak, Parlamento üyelerine lobi yaparak ve İngiliz başkent camiası içinde etkili çıkar gruplarının desteğini kazanarak hükümetin karar mekanizmalarını etkileyebilecek-

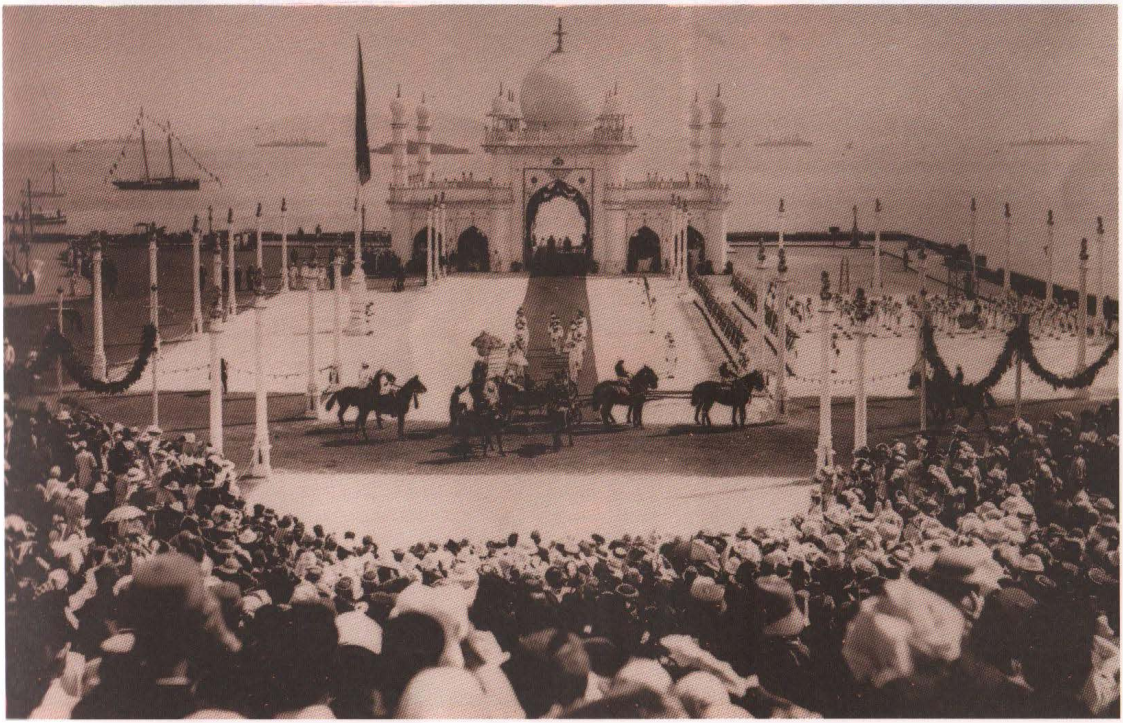
lerine inanmaya başladılar. Ancak, İngiltere siyasi partilerini etkileyebilmek için tüm Hindistan'ı kapsayan tek bir siyasi program ortaya koymaları zorunluydu.

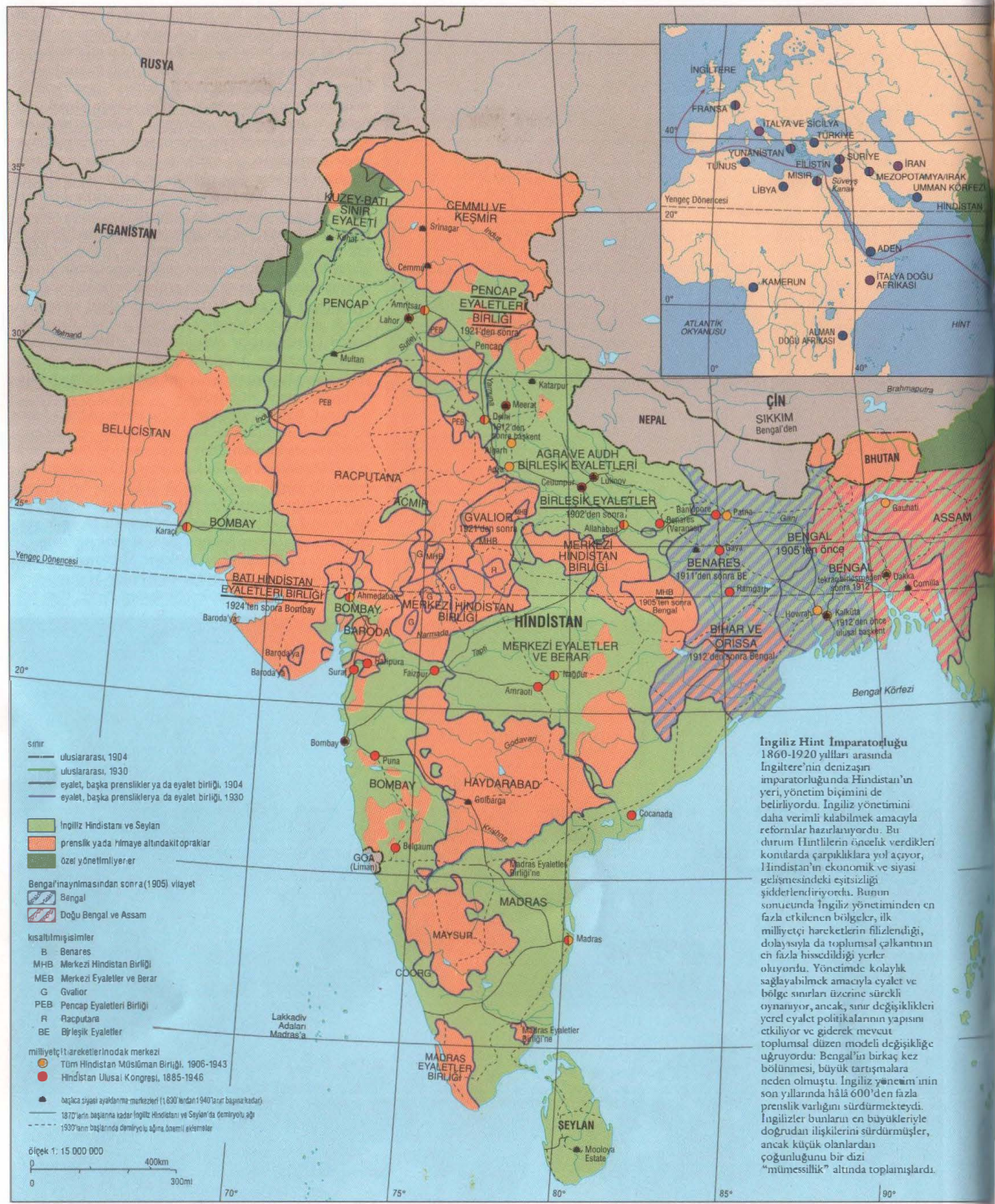
Hindistan Ulusal Kongresi

28 Aralık 1885 yılında Bombay'da "bazı tanınmış kişilerin" katıldığı bir toplantı yapıldı. Toplantının amacı "ulusal ilerleme davasının en gayretli emekçilerini" birbirleriyle tanıştırmak olarak ilan edilmişti. Altkıtanın her köşesinden gelen yaklaşık yüz kişi, tüm Hindistan'ın ilk, en önemli ve en uzun ömürlü siyasi örgütü olan Hindistan Ulusal Kongresi'nin bu ilk toplantısına katıldı. 1915 yılından önce Kongre en büyük ve düzenli desteğini Bombay, Madras ve Bengal gibi kıyı şehirlerinden alıyordu. Örgüt, mahkemelerin ve hükümet binalarının kapalı olduğu Noel tatili sırasında yaptığı yıllık genel kurulunda, kişilerin daha önce bölgesel dernekler yoluyla dile getirdiği taleplerin ulusal platforma taşınmasını sağladı. Bu talepler arasında şunlar vardı: Yasama komisyonlarını Hindistan'da daha güçlü kılmak, devlet hizmetlerinin üst kademelerinde daha fazla Hintlinin görev alabilmesini sağlamak, yargı yapılanmasını ve yasal prosedürleri İngiliz sistemiyle paralel hale getirmek, ayrımcı, ırkçı yasaları (özellikle Hintlilerin Avrupalılarla aynı koşullarda ateşli silahlar taşımalarını yasaklayan yasanın) kaldırmak ve vergi toplama yöntemlerini değiştirmek. Bu taleplerin bir kısmı genel amaçlara matuf gibi görünse de aslında, Kongre'nin ilk 40 yılında yönetimde olan grupların özgül çıkarlarını dile getiriyordu. Ancak dikkat çekici olan husus, bunların gerçekten ulusal bir talep olarak ortaya sunulabilmesiydi.

Hindistan'ın büyüklüğü ve karmaşık yapısı göz önüne alındığında, her grubun dinsel, bölgesel, kültürel ve sosyal konulardaki çok farklı çıkarlarının temsil edildiği ortak bir siyasi platformun yaratılabilmesinin önündeki engellerin epeyce büyük olduğunu düşünebiliriz. Ve Kongre eğer aşırı tedbirli ve pragmatik bir yaklaşımı benimsemeseydi, hiçbir şekilde ulusal gündemin ana motoru olarak kendini kabul ettiremezdi. Kongre ilk başlarda laik, ulusal, siyasi emelleri bünyesinde barındıran bir merkezi örgüt ortaya çıkardı. Üyeliğin herkese açık olduğu ve hararetli üyelerden oluşan bir idari komite yapısını birleştiren bir parti oluştu. Ulusal hareketin ilk günlerinden başlayarak, siyasete pragmatik yaklaşmanın, ittifak ve işbirliğinin altını çizen, bölgesel, sınıfsal, etnik ve dinsel ayrılıkları gözardı eden bir tutumun benimsenmesinin önemi vurgulanarak içinde en fazla grubun barınabileceği geniş tabanlı bir parti örgütünün temelleri atılıyordu. Gerek yerel gerek bölgesel düzeyde gittikçe daha fazla sayıda Hintli iktidar mücadelesine girdikçe, Kongre onların isteklerini karşılayabilmek için sürekli kendini yenilemeye başladı ve böylelikle merkezi egemen rolünü hiçbir zaman yitirmedi.

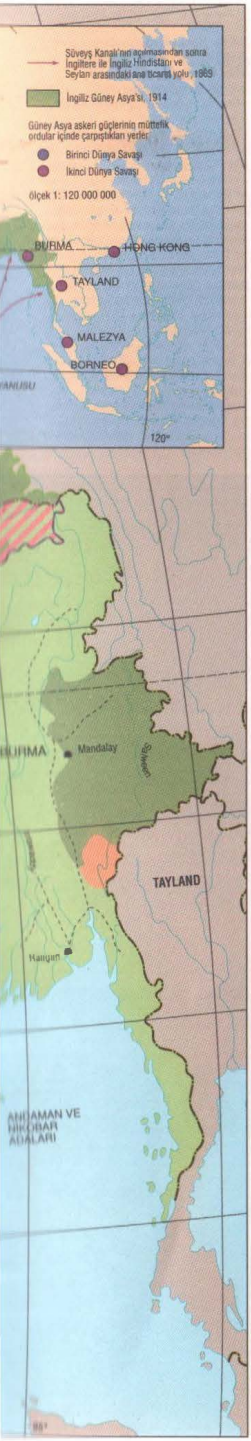
Ulusal birliğin sağlanması için atılan diğer adımlar da başarılı sayılmazdı. Bunların içinde en önemlisi 1906 yılında kurulan Tüm-Hindistan Müslüman Birliği idi. Müslüman nüfusu kuzeybatı ve kuzeydoğu bölgelerinde yoğunlaşmıştı ancak altkıtanın her yerinde Müslümanlar dağınık bir halde ve ayrıca teolojik, dil, ırk ve sınıf farklılıklarına göre bölünmüş biçimde yaşıyorlardı. Pencap ve kısmen Bengal gibi nüfusun çoğunluğunu oluşturdukları yerlerde Müslümanlar siyasi heveslerini daha çok bölgesel siyasete yoğunlaşarak karşılıyorlardı. Bu nedenler yüzünden Birlik, tüm böl-

İngiliz Hint İmparatorluğu

1860-1920 yılları arasında İngiltere'nin denizaşırı imparatorluğunda Hindistan'ın yeri, yönetim biçimini de belirliyordu. İngiliz yönetimini daha verimli kılabilmek amacıyla reformlar hazırlanıyordu. Bu durum Hintlilerin önceliklerini verdikleri konularda çarpıklıklara yol açıyor, Hindistan'ın ekonomik ve siyasi gelişmesindeki eşitsizliği şiddetlendiriyordu. Bunun sonucunda İngiliz yönetiminden en fazla etkilenen bölgeler, ilk milliyetçi hareketlerin filizlendiği, dolayısıyla da toplumsal çalkantının en fazla hissedildiği yerler oluyordu. Yönetimde kolaylık sağlayabilmek amacıyla eyalet ve bölge sınırları üzerine sürekli oynanıyor, ancak, sınır değişiklikleri yerel eyalet politikalarının yapısını etkiliyor ve giderek mevcut toplumsal düzen modeli değişikliğe uğruyordu: Bengal'in birkaç kez bölünmesi, büyük tartışmalara neden olmuştu. İngiliz yönetiminin son yıllarında hâlâ 600'den fazla prenslik varlığını sürdürmekteydi. İngilizler bunların en büyükleriyle doğrudan ilişkilerini sürdürmüşler, ancak küçük olanlardan çoğunluğunu bir dizi "mümessillik" altında toplamışlardı.

gelerdeki Müslümanların ortak çıkarlarını temsil edecek bir politik çerçeve oluşturmakta güçlük çekiyordu.

İngiliz İmparatorluğu'nun ilgisinde azalma

Birinci Dünya Savaşı'ndan öncekı yarım yüzyıl İngiltere ve Hindistan arasındaki sömürgeci ilişkinin en yoğun yaşandığı yıllardı. Bu durum 12 Aralık 1911 yılında Delhi'de gerçekleşen muhteşem taç giyme *derbar*'ında ifadesini bulmuştu. İmparator-Kral V. George, İmparatoriçe-Kraliçe Mary ile birlikte Hintli tebasının huzurunda Hindistan'ın ve Hindistan prenslerinin üzerindeki egemenliğini ilan etti. Kral V. George bunu yapan tek Britanya İmparatoru'ydu. Yeniden yaratılan İngiliz ortaçağ törenleriyle Hint-Türk ihtişamını birleştiren büyük seremonide, "Geç dönem İslâm mimarisinin tipik örneğini oluşturan altın soğan kubbe" altında kırmızı kadife perdelerin süslediği krallık çadırında kısa bir konuşma yapan İmparator-Kral, taç giydi. Kral ayrıca bu konuşmasında, İngiliz Hindistan'ının başkentinin Kalküta'dan Hindistan İmparatorluğu'nun geleneksel merkezi olan Delhi'ye taşındığını ilan etti. Bundan başka, Curzon tarafından 1905 yılında yönetimde kolaylık sağlanması amacıyla ikiye ayrılan Bengal'in, kendi valisi yönetiminde tek bir eyalet haline getirileceği ilan edildi ve böylece ayrılığa şiddetle karşı çıkmış olan Bengalli milliyetçilere de taviz verilmiş oldu. Bengalli milliyetçilerin bu davası, Bengalli büyük şair ve reformcu Rabindranath Tagore (1861-1941) tarafından yazılan "Bande Mataram" (Anaya Selam) adlı Bengalce şiiri o günün coşkusu içinde milli marşları olarak kabul eden Kongre ileri gelenleri tarafından da savunuluyordu.

Derbar olayı için içi boş bir jest denebilir, bir dereceye kadar. Çünkü Birinci Dünya Savaşının sonuna gelindiğinde Hindistan'ın İngiltere ile olan ilişkilerinde ve İngiltere içinde varolan durumunda değişiklikler meydana gelmişti. Ekonomik alanda, uluslararası ticaret düzenindeki değişimler Hindistan mallarının İngiliz pazarlarında eski öncmini kaybetmesine yol açmıştı. 1930'lu yılların sonlarında Hindistan'ın İngiltere'ye olan ihracatı ithalatından fazlaydı. Hindistan'daki İngiliz yatırımlarının sayısı azaldı ve İngiliz firmaları yönetici pozisyonlara daha fazla Hintliyi almaya ya da Hintli şirketlerle birleşmeye başladılar. Tamamen Hint sermayesine dayalı büyük Tata Demir-Çelik Şirketi ekonomik olarak İngilizleri geçmeye başladı. İngiliz ve Hint sermayelerinin gittikçe birbirinden kopması, rupinin sterlin karşısındaki değerinin kararlaştırılmasında Delhi'ye daha büyük söz hakkı tanınması anlamına gelen Hindistan Rezerv Bankası'nın 1935 yılında kurulmasında yansınasını buldu.

Hindistan halkı Avrupa'daki karışıklığa önemli ölçüde katkıda bulunmuştu: 1.200.000 Hintli asker ta Mezopotamya ve batı cephesi içlerine kadar sürülen Hindistan ordularında savaşıyordu. Alıcak tank ve uçak çağında Hintlilerin övünç kaynağı hâlâ süvari birlikleriyle sınırlıydı. Hindistan ordusu modern savaş tekniği açısından kötü donanımlıydı. Birbiri ardına gelen valiler Hindistan ordusunun, eğer emperyal bir güç olmaya devam edecekse mutlaka yeniden düzenlenip, modern bir donanıma kavuşturulması gerektiği yönünde sürekli uyarılarda bulunuyorlar, ancak Delhi, bu iyileştirme programı için gerekli olan paranın Hindistan tarafından değil de, İmparatorluk kaynaklarından karşılanmasında ısrar ediyordu. Yeni teknolojiye yatırım yapılmaması Hindistan ordusunun verimini düşürüyor, onu sadece düzeni sağlayan bir güç konumuna indiriyordu. İmparatorluğun bağları başka yollarla da zayıflıyordu. Hindistan artık iş arayan genç İngilizler için kendilerini geliştirebilecekleri bir alan olarak görülmüyordu. 1920'lerin ortalarında hükümet, Hindistan memuriyetlerine girmeye aday İngilizlerin azlığından yakınıyordu: 1945 yılına gelindiğinde tüm altkıtada sadece yaklaşık 500 yüksek dereceli İngiliz memurla 200 polis görev yapıyordu.

Muhalefetin büyümesi

Bu arada Hintlilerin siyasete olan ilgileri de mütlıiş bir biçimde artıyordu. Pencap, Gucarat, pirinç ekiminin katlanarak arttığı Andhra deltaları, Birleşmiş Eyaletlerin batı bölgeleri ve Tamil Nadu'nun bazı yörelerindeki yarım yüzyıllık ekonomik büyüme, buralarda pazarda peşin para ile ürünlerini satan çiftçiye büyük darbe indirmişti. Çok yavaş ve aralıklarla da olsa endüstriyel gelişme, altkıtanın gerek içinden gerekse dışından gelen yeni pazar taleplerine karşı duyarlı olan Hintli banker ve sanayiciler saycsinde önemsenecek boyutlara ulaşmıştı. Yerel girişimler ve yerli sermayenin başarılı bir biçimde yaygınlaştırılması Bombay şehrini dünyanın başta gelen tekstil üreticileri arasına soktu. Savaş yıllarında fazla ısınan ekonomi, toplumsal huzursuzlukları ve karışıklıkları beraberinde getirdi. Yeniden reform talepleri dillendirilmeye başlandı ve siyasi ajitasyon daha örgütlü, daha yaygın bir nitelik kazandı. Bu durum genelde denetim altında tutulabilen Pencap'ta işlerin çığırından çıkması ve hükümetin sokak göstericilerinin üzerine şiddetle gitmesiyle sonuçlandı. 1919'da Amritsar'daki sıkıyönetim sırasında askerlerin, Callianvala Bağ'da protesto gösterisi yapan silahsız sivil halka ateş açmasıyla olaylar büyük bir tırmanış gösterdi. Bu olayda 400 kişi öldü, birçok insan yaralandı. Her kanattan birçok politikacı bu katliamın, İngiliz yönetiminin meşruiyetine gölge düşürdüğünü söyledi.

İngilizler, Hindistan'ı yönetirken şiddetli baskı yanında, Hintlilere tavizler vererek siyasi durumlarını güçlendirmek için reformlar yapma usulünü de kullandılar. Hindistan hükümetinin 1919'da çıkardığı yasada yer alan Montagu-Chelmsford reformları, eyalet yasama konseylerinin özerkliğini arttırarak ve buralarda daha fazla Hintlinin temsil edilmesini sağlayarak gittikçe kendini dayatan taleplere hükümet cliyle yön verme amacını güdüyordu. İmtiyaz sistemi yine mülke ve eğitime dayalı olmaya devam ediyordu, ancak eyalet seçimlerinde oy verebilecceklerin sayısı 5 milyona yükseltilmişti. Her zamanki gibi, hükümetin çıkarttığı anayasa reformlarının gerisinde, Hintlilerin imparatorluğu yönetme ve iç güvenlik gibi meselelerde görüş sahibi olabilecceklerine duyulan güvensizlik yatıyordu. Hintlilerin siyasi faaliyetleri bunların yerine sulama, eğitim, temiz içme suyu ve sokakların ışıklandırılmasının sağlanması gibi işlere yönlendirilmeliydi. Ancak yönetimde yer alan gruplar Hindistan'ın en güçlü ve en dinamik toplumsal ve ekonomik çıkarlarını temsil etme eğiliminc sahip kişilerden oluşuyordu. Bu kişiler etkili bir yönetimc sağlayacakları destek karşılığında daha fazla reform ve karar mekanizmalarında daha fazla söz sahibi olmayı isteyerek durumu kendi lehlerine değiştirebilecek konumdaydılar.

Birinci Dünya Savaşı'nı izleyen yıllarda ekonomik büyüme, ağır ve bölük pörçük bir halde yürüdü. Yine de tüm yetersizliğine rağmen, özellikle Hindistan dillerinde okuma-yazma oranının artmasına, kültürel ve si-

yasi uyanışın yükselmesine yol açtı. Hindistan Ulusal Kongresi ve Müslüman Birliği ülkenin siyasi arenasına hâkimdiler ancak birçok küçük siyasi parti nüfusun bazı kesimleri üzerinde çok etkili olmaya başladı. Bunların arasında yeni Hindu tutucu çevrelerinin çıkarlarını temsil eden Hindu Mahasabha Partisi, çok sayıda sosyalist parti ve Hindistan Komünist Partisi yer alıyordu. Pencap'taki Birlik Partisi ve Madras'taki Adalet Partisi gibi bazı siyasi partiler de bölgesel iktidarı ele geçirmeye hevesli yerel seçkinlerin pragmatik ittifakını temsil ediyordu. Saydığımız büyük siyasi partiler yelpazesi dışında, Bombay dokuma tezgâhlarında ve Kalküta'nın jüt fabrikalarında çalışan işçilerin desteklediği işçi sınıfı örgütleri vardı. Birçok durumda, esaslı bir siyasi reform arzusu, daha dar olan tutkulu dinsel ve kültürel inançlarla harman edilmişti. Toplumsal katmanların ve kast örgütlerinin hareketleri de zaman zaman patlak veriyordu. Bu örgütlerin büyük çoğunluğu her ne kadar yığınları yeni ve daha geniş bir temel üzerinde biraraya getiriyor ve hayatın birçok alanında varolma mücadelesinde kitlelere destek ve umut veriyorsa da bunların toplumsal, dini ve kültürel içe dönüklükleri kimi zaman cemaatlerin birbirlerine duydukları antipatinin keskinleşmesi etkisini de beraberinde getiriyordu. İdeallerini ve çıkarlarını uzlaştırmaya pek gönüllü olmayan bu gruplar büyük partilerin kurduğu daha geniş pragmatik temelli birlikteliklere pek ayak uyduramıyorlardı.

Mohandas Karamchand Gandhi (1869-1948)

Hindistan Ulusal Kongresi, 1920'den sonraki başarısını kuşkusuz, Mohandas Karamchand Gandhi'nin parlak önderliğine ve onun Hindistan siyasetinde söz sahibi olmak isteyen çok çeşitli çıkar gruplarını bir araya getirip bir arada tutabilme yeteneğine borçludur. Gucarat'ın Kathiavar yarımadasındaki Porbander'de doğan Gandhi, dindar, zengin bir işadamı kastına mensuptu. Ailenin erkekleri üç nesil boyunca devlet memurluğunda bulunmuşlar, birkaç kez Kathiavar eyaletlerinin başbakanlığını yapmışlardı. Gucarat'ın bu kesimi uzun yıllardır Hindu ve Caynacı geleneklerin birleştirilmesi ve reforma tâbi tutulması gibi girişimlerin merkezi olmuş, Müslümanlar dahil, farklı cemaatler arasında her zaman karşılıklı hoşgörü hüküm sürmüştü. Bölge 19. yüzyılda esaslı bir ekonomik büyümeye sahne olmuş, bunun sonucu olarak yaşam standardı ve okur-yazar oranı yükselmiş, Gucarati dini ve kültüründe bir yeniden uyanış başlamıştı. İngiliz yönetimi çok uzakta, batı kültürünün etkisi ise hissedilmeyecek kadar azdı.

Gandhi dört kardeşin en küçüğüydü. Ana babası tarafından fazla önemsendiği ve kendisinden çok şeyler beklendiği anlaşılıyordu. 1887 yılında ailesi tarafından İngiltere'ye hukuk tahsiline gönderildi. 1890 yılında Hindistan'a geri dönen Gandhi, buraya uyum sağlamakta zorluk çekti. Bombay'daki ilk davasında çıktığı mahkemede hatalar yaptı ve daha küçük bir yerde geri hizmete çekildi. Burada da başarılı olamayınca 1894 yılında 20 yılını geçireceği Güney Afrika'daki bir görevi kabul etti ve bu dönemde kendisini bir sosyal reformcu ve birinci sınıf politikacı olarak yetiştirdi. İşte bu Güney Afrika yılları boyunca Gandhi komünal yaşamın ilk deneyimlerini hayata geçirmeye başladı ve özdenetim, acı çekme ve pasif direnişle ilgili inanç ve uygulamasının karmaşık yapısını kurdu.

Gandhi'yi aktif politikaya sürükleyen olay Güney Afrika yönetimlerinin ırkçı, Hindistan-karşıtı politikalarıydı. Kendi vatandaşlarının Güney Afrika yönetiminin aşağılayıcı davranışı karşısında takındıkları kayıtsız tutumdan umutsuzluğa kapılan Gandhi, gidişatı değiştirmek üzere yorulmak bilmez bir faaliyete girişti. Mektuplar, makaleler yazıyor, yürüttüğü kampanyaları İngiltere ve Hindistan'a taşıyordu: sonunda Hindistan Ulusal Kongresi, Güney Afrika'da yaşayan Hintlilerin kötü durumunu kendi davası olarak üstlendi. 1908 yılında Güney Afrika hükümeti Hintlilerin sürekli izin kâğıdı taşımalarını yasayla zorunlu hale getirince Gandhi Johannesburg'daki bir camide bir gösteri düzenledi ve 2.000 kişi caminin önünde izin kâğıtlarını hep beraber yaktılar. Daha sonra 1913 yılında, Hintlilerin eyaletler arasında seyahat haklarını yasaklayan yasayı protesto etmek için Transvaal'den Natal'a erkek, kadın ve çocuklardan oluşan bir kitle yürüyüşü örgütledi. Bu iki gösteride de yetkililer olacakları önceden haber almışlardı. Ne şekilde tepki verirlerse versinler yanlış yapmaya mahkûmdular: eğer önemsemezlerse, göstericiler amaçlarına ulaşmış olacaklardı; eğer bu tür pasif bir direnişi güç kullanarak dağıtacak olurlarsa hükümetin ahlâki otoritesi ciddi biçimde sarsılacaktı. Bu, Gandhi'nin Hindistan'da birçok kez kullanacağı, sonucu yıkıcı bir taktikti.

1914 yılında Gandhi 45 yaşında bir adam olarak Hindistan'a geri döndü. İlk siyasi deneyimini Güney Afrika'da kazanmış olmasına rağmen geliştirdiği farklı ideoloji, Gucarat'taki geçmişine sıkı sıkıya bağlıydı. Şiddet karşıtı ve toplumsal sorumlulukla ilgili yönlendirici fikirlerinin kökeni, aile ocağında edindiği Hindu ve Caynacı geleneklerin köktenci bir yeniden yapılandırılmasına dayanıyordu. Birlik sağlama sorunlarına Hindistan'ın zengin çeşitlilik içeren yapısını kullanarak yaklaşıyordu ve bunu yaparken kısmen köklerinde bir dizi Hintli geleneğini barındıran biri olma konumunu kısmen de bir yabancı oluşunu birleştiriyordu. Gerek Gucarat'ta geçen çocukluğu, gerekse Güney Afrika'daki deneyimleri, onu İslâm'ın Hint uygarlığı içinde asimile olabileceği fikrine yaklaştırmıştı. Gandhi bölücü olmayan genel düşüncelerin sözcülüğünü yapmakta çok usta idi çünkü bu düşünceler birçok anlama çekilebiliyor

Solda Bengali edebiyatı ve sanatı, doğu ile batı arasında sıkışmış Hint entellektüelini hiçveden zengin bir geleneğin sahibi olmakla övünür. Rabindranath Tagore'nin yeğeni Gaganendranath Tagore (1867-1938), ikisi de tanınmış kişiler olan ağabeyleri Abanindranath ve Samarendranath ile birlikte, 1890'larda çok ünlenen Yeni Hint Resim Okulu'nun en özgün, en etkili sanatçıları arasında yer alıyorlardı. Gaganendranath, Hint ve Japon resminin çeşitli biçemlerini kullanarak birçok yaratıcı denemeye girişmiş, özellikle 1920'lerin başlarında prizmalar, küpler ve kırık düzeylerle çok çarpıcı eserler ortaya koymuştur. 1915'ten itibaren, resimdeki "Fikir Karmaşası" adlı karikatürün de içinde yer aldığı çok canlı karikatür serileri çizmiştir. Kendi toplumundaki ikiyüzlülüğü ve çürümüşlüğü hayli iğneli bir dille hicvetmiştir.

du; ayrıca kitleleri harekete geçirebilecek milliyetçi sözcükleri ve simgeleri de bulmakta çok büyük bir beceri sahibiydi. Bu şekilde Kongre'ye olan desteği genişletti ve özünde laik olan bir siyasi harekete, farklı, Hintli bir karakter kazandırdı.

Gandhi ve Kongre

Gandhi, pratik örgütlenme meselesinde de usta olduğunu kanıtlamıştı. Kongre'nin karşısındaki en önemli sorun İngilizleri yenilgiye uğratabilmek için yapılarından kaynaklanan çok değişik seslerin nasıl birleştirilebileceğiydi. 1920 Aralık ayında Kongre'nin yıllık toplantısında kabul edilen anayasanın mimarı da Gandhi'ydi. Bunu, örgütün bir yandan mümkün en geniş Hintli çıkarlarının temsiline açık tutulması, bir yandan da örgüt içinde bir komuta zincirinin oluşması olayı izledi. Kongre'nin ilkelerini kabul eden 21 yaşını geçmiş herkes Kongre'ye üye olabiliyordu. Bu ilkeler, ilk hedefi *svaraj* (bağımsızlık) olarak saptayan Gandhi tarafından çok basit bir formüle indirgenmişti: seçtiği sözcükler en dikkatli anayasa savunucusu tarafından da, en aşırı radikal tarafından da kabul edilebilecek kadar muğlaktı.

Aslında 1920 anayasasının en akıllıca kotarılmış niteliği şuydu: Farklı farklı ve anarşik bir nitelik alabilme tehlikesi olan bir hareket, yaratılan hiyerarşik komiteler aracılığıyla belli bir denetim altında tutulabiliyordu. Bu düzen köylerden başlayarak Hindistan'ın belli başlı dillerine göre bölünmüş bölge ve eyalet komitelerine kadar yükseliyor, böylelikle daha önce Kongre'nin yerel birimlerinde birlikte çalışmakta zorluk çeken gruplara eşit imkânlar sağlanmış oluyordu. Bölge komiteleri, yaklaşık 350 kişiden oluşan Tüm-Hindistan Komitesi'nde temsilci bulunduruyor ve onun altında çalışıyorlardı. Tüm çeşitli politikaları üretme ve gündelik yasama erkini kullanma yetkisi Kongre Çalışma Komitesi adı altında bir iç kabineye verilmişti. Gandhi üye olmamasına rağmen bu komitenin çalışmalarını çoğu zaman büyük ölçüde etkiliyordu. Komite giderek Kongre çalışmalarının başına geçerek İngilizler ve Hindistan'daki diğer partilerle siyasi pazarlıkları sürdürme işini insiyatifine aldı. Kongre gücünü, Hindistan'ın bölgesel, sosyal ve kültürel açıdan en dinamik unsurlarının bi[illegible] oldu-

Altta 1920'lerde Kongre, hükümeti pazarlık masasına oturtabilmek için, Gandhi önderliğinde bir sivil itaatsizlik kampanyası başlatmaya karar verdi. Gandhi, 1930 yılında Ahmedabad'daki aşram'ından Dandi'ye kadar yürüyeceğini ve orada sahilde deniz suyunu buharlaştırarak yasa dışı yollardan tuz üretip, bu eylemiyle tuz üzerindeki tekel yasalarına meydan okuyacağını açıkladı. Gandhi'nin her adımı çok fazla ses getiriyordu; hükümet ilk başta bu yürüyüşü önemsemedi. Ama eylemin bulduğu desteğin ulaştığı boyutlar dikkate alınınca, hükümet soğukkanlılığını yitirdi ve barışçı gösteri şiddetle bastırıldı; taraksayısız tutuklamalarla sonuçlandı. Gandhi burada, denize yürüyüşünün başında, Sabarmati'deki aşram'ından çıkarken görülüyor.

ğu gerçeğinden almaktaydı. En büyük desteği ve para kaynağını ekonomik açıdan en gelişmiş bölgelerden alıyordu: bunlar, Gucarat, Bombay, Bihar Birleşmiş Eyaletleri, Bengal ve Kalküta'daki birtakun gruplar ve Madras ve Andhara deltalarıydı. Toplumsal destek açısından, sanayici, tüccar, banker, bazı toprak sahipleri, zengin köylü ve varlıklı çiftçiler, avukatlar, öğretmenler ve öğrencilerin bir ittifakı sözkonusuydu.Bu ittifakı kültürel bağlamda kucaklayan Gandhi milliyetçiliği, yerli edebiyata ve kültürlere duyulan yakınlıktan ve bhakti kültlerinin Tanrılarına ibadetten veya geniş tabanlı reform ve birlik hareketlerinden ilham alıyordu. Bu haliyle hem İngiliz eğitimi alnuş olanlardan, hem de laik entellektüel hareketlerin geniş uluslararası akımlarından onay görüyordu. Gandhi'nin öğretisi basit yaşamı yücelten ve gerek inanç gerekse alışkanlık olarak vejetaryen olan saygın kişilere de cazip geliyordu. Bu kültürel sentez, İslâm'a olan bağlılıklarının Hindistan'a olan bağlılıkları ile çelişmediğini gören geniş Müslüman kitleleri arasında da büyük destek görüyordu.

Öncelikle Kongre'de Gandhi'ye en yakın olanlar, Birleşik Eyaletler'den Motilal Nehru (1861-1931), Madan Mohan Malaviya (1861-1946) ve Bengal'den Çittaranjan Das (1870-1925) idi. Eski siyasetçilerin ölümüyle onların yerini, aralarında keskin farklar olmakla birlikte hepsi Gandhi'nin liderliğini kabul eden yeni nesil liderler aldı. Bunların arasında en önemlisi 1936 yılında Kongre başkanı olan Jawaharlal Nehru (1889-1964) daha sonra Hindistan milliyetçiliği sınırları içinde birliği sağlayan en iyi devlet adamı olarak Gandhi'nin halefi rolünü üstlendi. Madraslı bir avukat olan Chakravarti Rajagopalachari (1879-1972), Biharlı avukat Rajendra Prasad (1884-1963), Bengalli İslamcı düşünür Ebul Halid Azad (1883-1958) ve Gucaratlı bir toprak sahibi-avukat olan Serdcr Patel (1875-1950) de etkili isimler arasındaydılar. Bütün bu kişiler bağımsız Hindistan'da yüksek mevkilere yükseldiler. Gandhi'nin etkisi bazen yoğun bazen az oluyordu. Gandhi hayatının sonuna doğru olayların genel gidişatından hayli soyutlanmış bir konumdaydı.

1920'lerde Kongre'nin başta gelen hedefi İngilizler'den taviz koparmaktı. Gandhi mücadelesini verceği konuları büyük bir özenle seçiyordu; başlattığı kampanyalar yabancı emperyalist yönetimin adaletsizliğini ve ahlâksızlığını ortaya koymayı amaçlıyordu. Örneğin, Sevr Antlaşması'yla (1920) Osmanlı İmparatorluğu'nun paylaşılmasına öfke duyan Hintli Müslümanların arasında yaygınlaşan Pan-İslâmist Hilafet hareketini kucaklıyordu. Hilafetin zaferinin Hindu ve Müslüman halklar arasındaki bağları güçlendireceğine inanıyordu ve bu, 1920 yılında Kongre'nin hükümetle işbirliğini kesme politikasının maddelerinden biriydi. Yürütülen propaganda, seçimlere katılmamayı, hükümetin yönetimindeki mahkeme ve hukuk mekteplerinden çekilmeyi, İngiliz mallarını boykot etmeyi öneriyordu. Ancak olaylar kontrolden çıktı ve 1922 yılında bir polis merkezine düzenlenen şiddetli saldırının arkasından Gandhi olayların durdurulmasını istedi. Bir yıl içinde *svaraj*'a ulaşma amacında başarısız olunmasına rasmen, işbirliğini kesme politikası, Hindistan'ın siyasi gelişmesinde yeni bir mihenk taşı oldu.

1927 yılında İngilizler Hindistan hükümetinin çalışmasını gözden geçirmek istediler ve Sir John Simon (1873-1954) başkanlığında bir komisyonu bu iş için atadılar. Bu komisyonda hiçbir Hintlinin yer almaması Kongre'de infial yarattı. Motilal Nehru başkanlığındaki

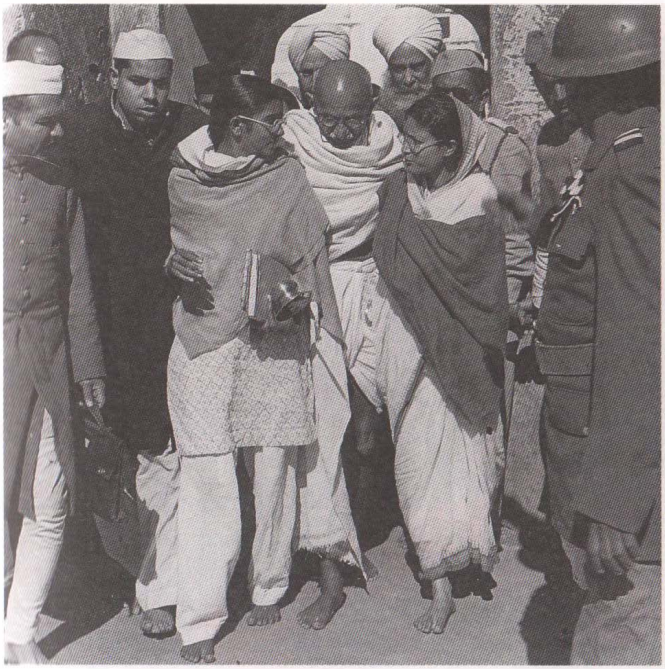

Solda Karaçili bir tüccar ailenin oğlu olarak dünyaya gelen Muhammed Ali Cinnah, Bombay'a taşınarak yüzyıl başlarında şehir barosunun en parlak hukukçularından biri olmuştu. Büyük bir liberal ve meşrutiyetçi olan Cinnah, başlarda Hindistan Ulusal Kongresi'ni ve daha sonra da Tüm-Hindistan Müslüman Birliği'ni destekledi. 1930'ların sonlarında siyasi bir ideal olarak ortaya çıktı ve Müslüman Birliği'nin amacını belirleyerek partiye iç tutarlılık kazandırdı. Bu sırada Pakistan meselesini bir talep olarak telaffuz etmeye başladı. Pakistan hareketi bazılarına göre dinsel bir çıkarı simgeliyordu; ancak Cinnah için üzerinde durulması gereken olay, azınlıkların gerektiği şekilde korunmasıydı. 1946- 47'deki pazarlıklarda iş bitirici bir beceriklilik sergileyen Cinnah, bu başarılarıyla *Kaid-i Azam*, yani "Ülkenin Kurucusu" sıfatını kazanmış ve bağımsız Pakistan'ın ilk Devlet Başkanı olmuştu.

Kongre, Hindistan için yeni bir anayasa yaptı ve İngilizler'den Tam Dominyon statüsü talep etti - yani, imparatorluk içindeki Kanada, Avustralya, Yeni Zelanda ve Güney Afrika ile, 1929 Aralık ayına kadar özerklikle sonuçlanmak üzere, eşit anayasal haklar. Genel Vali Lord Irwin ile (1881-1959) bu mesele üzerinde anlaşmaya varılamayınca Gandhi Kongre'yi yeni bir sivil itaatsizlik kampanyasına sürükledi. 1930 yılında Ahmedabad'dan Gucarat'a ve kıyıdaki Dandi'ye kadar geniş bir alanda propagandası yapılan bir yürüyüş örgütleyip onun başında yürüdü ve denizde bir tuzla yaparak sembolik anlamda yasalara karşı geldi. Hükümet silahsız insanlara, kadınlara karşı şiddet kullanarak yürüyüşü dağıttı ve milliyetçi basın bu olayı kendi lehinde geniş bir şekilde kullandı.

Bunu izleyen dört buçuk yıl boyunca Kongre ve hükümet, daha sonra 1935 Hindistan Hükümet Kararnamesi adıyla çıkacak anlaşmanın maddelerini bir bir ortaya çıkarmak üzere kavga ve pazarlık zemininde birbirlerine kilitlendiler. Tartışmanın odak noktasını, merkezi hükümetle eyaletler arasındaki ilişkinin daha ileri deki bir anayasada ne şekilde yer alacağı, toplulukları koruma yasalarının bazı azınlıklara -özellikle Müslümanlara, ama aynı zamanda Sihler, yerli kabileler, Anglo-Hintliler ve "dokunulmazlar"a- uygulanıp uygulanmayacağı veya ne ölçüde uygulanacağı meselesi oluşturuyordu. Gerek Kongre gerekse İngilizler Hindistan'ın bir üniter devlet olarak yönetilmesi konusunda hemfikirdiler. Ancak coğrafyanın olağanüstü büyük oluşu, bir çeşit federal yapıya kavuşturulması gerekliliğini dayatıyordu. Ne var ki, güç merkezinin neresi olacağı konusundaki görüşler birbirinden çok farklıydı.

Yarı-bağımsız Hint prenslerinin durumları da (ki bunlar İngiliz hükümetiyle tek tek ve başka başka yasal

Üstte 1946'dan başlayarak Hindularla Müslümanlar arasındaki ilişkiler çözülmeye yüz tutunca, Gandhi kendini toplumsal barış davasına adadı; ancak giderek etkisizleşti. Bölünmeye şiddetle karşı çıkan Gandhi, bölünme sonunda yaşanan şiddet olaylarıyla çok sarsılmıştı. Toplumlararası nefretin sona erdirilmesi çabalarının bir parçası olarak Delhi'ye taşındı ve burada her gün vaaz vermeye başladı. 30 Ocak 1948'de, günlük duasını başlatmak üzere sokakta yürürken, onu Müslümanlara karşı aşırı uzlaşmacı olmakla suçlayan Hindu Rashtyia Sewak Sangh örgütünün genç militanlarından Nathuram Godse tarafından vurularak öldürüldü. Gandhi burada, ölümünden kısa bir süre önce kendisini destekleyenlerle birlikte görülüyor.

ilişkiler içinde olan 600 kadar soyluydu) yeni bir Hindistan'ın yaratılması sürecinde ciddi bir sorun olarak duruyordu. Sahip oldukları dağınık topraklar altkıtanın hemen hemen beşte ikisini kapsıyor, burada yaşayanlar ise nüfusun yüzde 20-25'ini oluşturuyordu. İçlerinde birkaç tanesi eyaletlerinde bir çeşit temsili hükümet kurmuşsa da bunların büyük çoğunluğu hâlâ otokratik bir yapıya sahipti. 1935 Hindistan Hükümet Kararnamesi eyaletlerdeki yönetimi bakanlıklara devrediyor, gelecekte kurulacak bir federasyonu öngörüyordu. (Ancak bu uygulamanın yürürlüğe konması prenslikle-rin yarısının kendi rızalarıyla bu federasyonda yer almalarına bağlıydı). Kongre bunu reddettiyse de, yine de yeni anayasa uyarınca 1936-37 kışında yapılan seçimlerde yer alarak ciddi zaferler elde etti ve onbir eyaletin sekizinde bakanlıklar kurdu.

Savaş yılları siyaseti

1939 yılına dek hiçbir İngiliz politikacı Hindistan'ın daha bağımsız bir duruma gelmesi meselesini ciddi biçimde tartışmıyordu. İngiltere'nin ekonomik ve siyasi gücüyle ilgili yeni gerçekçi yaklaşım, kamu kaynaklarının daha büyük bir bölümünün sağlık ve eğitim hizmetlerine ayrılmasını isteyen seçmen kitlesinin talepleriyle birleştiğinde egemen politikanın yeniden gözden geçirilmesi gereği ortaya çıktı. Altkıta dahilinde Hintliler kilit yönetim noktalarının ellerinde tutuyor, Hintli politikacılar eyaletlerde hükümet politikalarını etkin bir biçimde belirliyorlardı. Ancak savaşın patlak vermesi o an için bağımsızlığın ne şekilde gerçekleşeceği, nasıl ve ne zaman elde edileceği tartışmalarına noktayı koyuyordu.

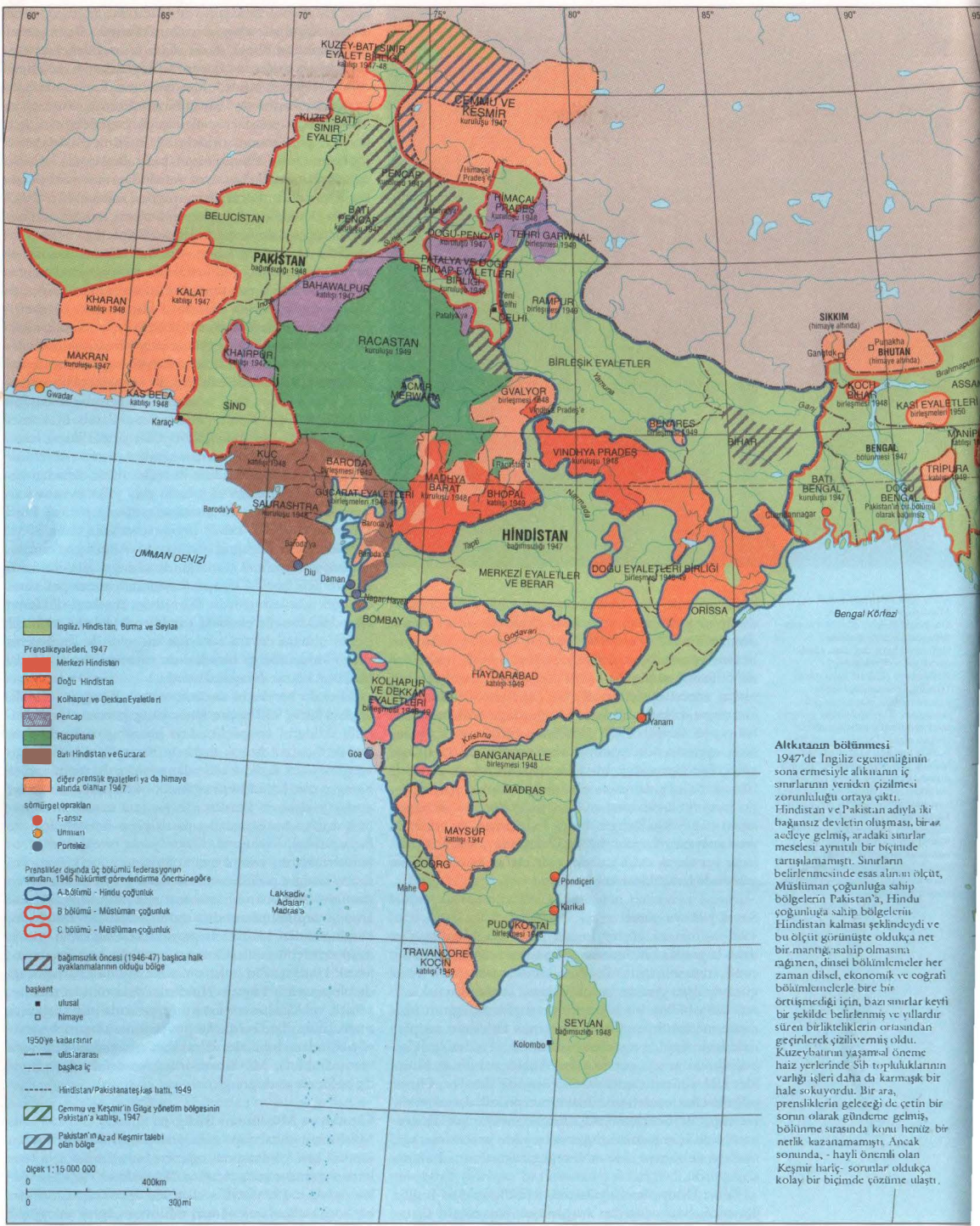
İkinci Dünya Savaşı yıllarında Hindistan'daki İngiliz yönetimi bazı açılardan olağanüstü başarılıydı. Birtakım Hintli politikacıların muhalefetine rağmen, Hindistan bütünüyle savaşın içine çekilmişti. Başta güney bölgelerinden olmak üzere daha önce geleneksel olarak orduya asker vermeyen 2 milyondan fazla Hintli orduya alınmış, bu ordunun beslenmesi için muazzam kaynaklar ayrılmıştı. Savaş hazırlığının toplumsal ve ekonomik yaşamdaki yansımasıyla başedebilmek için benzeri görülmemiş oranda bir hükümet müdahalesi sözkonusuydu. Ekonominin bazı alanlarında olumlu patlamalar yaşanırken aynı zamanda ciddi yokluklarla karşılaşılıyordu. Beceriksizce yapılan müdahaleler 1943 yılında Bengal'de patlak veren korkunç açlığın etkilerini azaltmayıp aksine şiddetlendirebiliyordu.

1942 Mayısı'nda Japon ilerlemesi Assam- Burma sınırına varmıştı bile. İngilizlerle Kongre yöneticileri arasında sürdürülen uzlaşma görüşmelerinin kesintiye uğramasının ardından Gandhi "Hindistan'ı Terket!" kampanyasını başlatarak, Hintlilerin Japon işgaline karşı şiddete dayanmayan yollarla kendi başlarına mücadele etmesine izin verilmesi amacıyla İngilizlerin derhal Hindistan'ı terketmelerini istedi. Uzlaşmaya yanaşmamak için yapılan kitle gösterileri çağrısının ardından Gandhi ve diğer Kongre liderleri tutuklandı. Hükümet direnen birkaç grubu da kolaylıkla sindirdikten sonra kurulu düzenin işlemesi için kendine siyasi müttefikler de bularak işleri politikacıların hiçbir dahli olmadan yürütmeye koyuldu. 1943 yılında yedi yıllık eylemsiz siyaset hayatından sonra emekliye ayrılan genel vali Lord Linlithgow (1887-1952) İngiliz idaresinin daha 30 yıl sürebileceğini sandığını söylüyordu. Ancak gözlemcilerin büyük kısmının da farkında olduğu gibi iktidarın başka ellere teslimi savaşın bitiminden sonra pek sürecek gibi görünmüyordu. Ne var ki, merkezi hükümet eğer Hindistan'ı birarada tutabilecek güçte, etkili bir organ olmaya devam edecekse bu sefer de İngilizlerin yerini kimin alacağı meselesi de yaşamsal önem taşıyan bir konu olarak ortaya çıkıyordu.

Ulusalcı hareketin ana aracı olarak Kongre, -özellikle de 1936-1937 seçim başarılarını izleyen dönemdemilli iktidarın en güçlü adayı olarak gözükmekteydi. Ancak muarızı da çok fazlaydı. Kuzeybatı, kuzeydoğu ve güneyden fazla destek alamıyordu. Bazılarına göre Kongre çok fazla Hintli eğilimli, bazılarına göre ise bu açıdan yetersizdi. Bazıları için Kongre sosyal ve ekonomik açıdan imtiyazlıların partisiyken bazıları için de fazla radikal, toplumsal düzeni yıkıcı nitelikteydi. Dokunulmazların, yoksul emekçilerin ve toprak üreticilerinin, Kongre politikasına bu kadar güçlü destek veren sınıfların sömürü ve baskısına açık olacakları ihtimali İngiliz cephesinde endişe yaratıyordu. Prensliklerin, kendi arzuları hilafına bağımsız bir Hindistan içinde nasıl eritilebilecekleri konusu açıklığa kavuşmamıştı, ancak Hindistan'ın onlar olmadan ayakta kalamayacağı da bir gerçekti. Yine de Hindistan'daki tüm karşıtlıklar, Hintli ve Müslüman karşıtlığı yanında silik kalmaya mahkûmdu. İşte bu karşıtlığın çözüme ulaştırılamaması yüzünden, İngilizler Hindistan'a bağımsızlığını verir vermez altkıta, Müslümanlarla gayri-müslimler arasında bölünmeye doğru gitti.

Cinnah ve Müslüman Birliği

Müslüman siyasi yapısında yerleşik ayrımcı bir eğilim öteden beri varolmasına rağmen bu eğilimin 1947 yılında ayrılmaya yol açacağına "kaçınılmaz" gözüyle bakılmıyordu. 19. yüzyıl sonlarında Müslümanların ayrı bir topluluk olarak temsil edilmesi çağrısı en güçlü

Altkıtanın bölünmesi

1947'de İngiliz egemenliğinin sona ermesiyle alkıtanın iç sınırlarının yeniden çizilmesi zorunluluğu ortaya çıktı. Hindistan ve Pakistan adıyla iki bağımsız devletin oluşması, bir ölçüde gelmiş, aradaki sınırlar meselesi ayrıntılı bir biçimde tartışılamamıştı. Sınırların belirlenmesinde esas alınan ölçüt, Müslüman çoğunluğa sahip bölgelerin Pakistan'a, Hindu çoğunluğa sahip bölgelerin Hindistan kalması şeklindeydi ve bu ölçüt görünüşte oldukça net bir mantığa sahip olmasına rağmen, dinsel bölümlemeler her zaman dilsel, ekonomik ve coğrafi bölümlemelerle bire bir örtüşmediği için, bazı sınırlar keyfi bir şekilde belirlenmiş ve yıllardır süren birliktelikler ortasından geçirilerek çizilivermiş oldu. Kuzeybatının yaşamsal öneme haiz yerlerinde Sih topluluklarının varlığı işleri daha da karmaşık bir hale sokuyordu. Bir ara, prensliklerin geleceği de çetin bir sorun olarak gündeme gelmiş, bölünme sırasında konu henüz bir netlik kazanamamıştı. Ancak sonunda, - hayli önemli olan Keşmir hariç- sorunlar oldukça kolay bir biçimde çözüme ulaştı.

yandaşlarını en fazla Hint-Türk imparatorluğuna yurt olmuş, ülkenin kalbi durumundaki bölgelerde -özellikle Müslümanların azınlık durumunda olduğu Birleşik Eyaletlerde- bulmuştu. Şehirli, toprak sahibi ve okuma yazması olan Müslüman gruplar yerel ve bölgesel hükümette güvenli ve imtiyazlı bir siyasi statü için verdikleri mücadeleden kazançlı çıkmışlardı. Ancak son zamanlarda azınlıklara yeni haklar tanıyan yeni bir anayasadan çıkar sağlayacak gruplar olacağı iyice ortaya çıkmıştı. Ve bu gruplar Müslümanların çoğunluğu teşkil ettikleri Pencap ve Bengal gibi bölgelerde yaşayan Hindular ve Sihler olacaktı. 1930'ların ortalarına kadar Pencap ve Bengal'deki çoğu Müslüman politikacının istediği şey, onların gerçekte özerk bölgelerde egemen olmalarına izin verecek, merkezi yönetimle uyumlu bir bölgesel kendi kendini yönetim biçimiydi. Altkıtanın diğer bölgelerinde küçük azınlıklar halinde yaşayan Müslümanların çıkarları, komşuları ile birlikte davranmalarını gerektirdiğinden farklı kimliklerini ya da görece önemlerini fazlaca vurgulamıyorlardı.

Müslüman siyasetine değişimi getiren gelişme, Bombay'da yaşayan, Karaçi doğumlu avukat Muhammed Ali Cinnah'ın (1876-1948) önderliği oldu. Cinnah siyasi kariyerine ateşli bir Kongre üyesi olarak başlamış, ancak 1920'lerde ve 1930'larda Müslüman Birliği'ne doğru kaymıştır. En büyük başarısı Müslüman politikacıların çelişkili görüşleri içinde dikkatle mekik dokuyarak değişik Müslüman grupları arasında aracılık yapmasıdır. 1930'lardan sonra ele geçirdiği önderliği sayesinde Müslüman Birliği, Müslümanların bir kesiminin beklentisine cevap verebilecek tek temsilci haline gelmiştir. Birlik, Hintli Müslümanların durumunu garanti altına alan bir dizi politika üretmiştir. Bunların başında Müslümanların siyasi kurumlarda sadece Müslümanlar tarafından temsil edilmesi talebi yer almaktaydı. Bunu, Müslümanların, eğer sorunlarına layığınca dikkat gösterilecekse, sayılarına bakılmaksızın kendilerine daha fazla temsil hakkı verilmesi talebi izliyordu. Yürütülen bu mantığın vardığı en uç nokta, kendi topluluklarını gerçek anlamda koruyabilmeleri için Müslümanların kendi dışlarındaki herkesle eşit koşullara sahip olmaları gereğinin vurgulanmasıydı. Müslümanlar nüfusun beşte birini oluşturuyorlardı ve temsili, demokratik kurumların gelişmesi sonucunda gayrimüslim çoğunluğun yarısına ikinci sınıf vatandaş haline gelme ve giderek Hindistan toplumu içinde yok olma tehlikesiyle karşı karşıya bulunuyorlardı. Bu durumun mantıksal sonucu ayrı bir Müslüman devleti talebinin ortaya atılmasıydı.

1936-7 yıllarında Kongre'nin elde ettiği seçim başarısından sonra Müslüman liderler Kongre'nin, yönetimde zaten güçlü olan konumunu daha da sağlamlaştıracak ulusal anlamda herhangi bir siyasi ilerlemeyi sınırlama yönünde kararlı bir çabaya giriştiler. Bu çabalarında prenslerle, başka bölgesel siyasi gruplarla ve İngilizlerle ittifaklar kurdular. 1939 Eylül ayında Müslüman Birliği kendisini, herhangi bir federal hedefe "geriye dönüşü mümkün olmayan bir biçimde karşıt" ilan etti. 1940 yılında Lahor toplantısında, Hindistan'ın parçalanarak Müslümanların sayısal çoğunluğu ellerinde bulundukları bölgelerin "Bağımsız Eyaletler" biçiminde ayrılmasını talep ettiler. Bu talep Pakistan'ın doğuşunun fermanı oldu.

Lahor kararları bağımsız bir Müslüman devletinin varlığını değil, Müslümanların çoğunlukta ya da belki kısmen çoğunlukta olduğu mevcut bölgelerin ayrılmasını öngörüyordu. Yeni devletle Hindistan'ın geri kalan kısmı arasındaki ilişkinin niteliği belirsizliğini sürdürüyordu. Bu kararlar ilerde İngilizlerle ve Kongre'yle yapılacak görüşmelerde bir pazarlık marjı olma niyetini taşıyordu. Ancak aynı zamanda Pencap'ta ve Müslümanların çoğunlukta olduğu diğer bölgelerde -ki bu bölgelerde Birlik desteği hiçbir zaman pek güçlü olmamıştı- Müslüman liderleri hizaya getirmek için bu kararlar bir araçtı. Kongre'den farklı olarak Birlik'in faaliyetleri savaş sırasında kesintiye uğramamıştı ve eğer Kongre ulusal hükümette esas iktidar olmazsa bölgesel özerkliğin Müslümanların durumunu koruyamayacağı mesajını veriyorlardı.

Bölünme ve sonrası

Savaşın bitimiyle İngilizler yeni bir siyasi anlaşma sağlamak için hevesle işe giriştiklerinde tartışmalara sadece Kongre ve Birlik üyelerinin katılacağı açıktı: prensler, Sihler ve diğer özel çıkar grupları ikincil konuma itilmişlerdi. Bölünme artık gündemdeki en önemli maddeydi. Müslümanların büyük bir kısmının Kongre'yi desteklediği gerçeğini gözardı eden Birlik, Müslümanların Kongre tarafından yönetilmemesi konusundaki ısrarlarını yine de sürdürüyordu. Örneğin Kongre Kuzeybatı Sınır Eyaleti'nde Müslümanların tümünün desteğine sahipti ve Kongre başkanı E. H. Azad bir Müslümandı.

Birlik, Müslümanların, nüfusun hatırı sayılır bir bölümünü oluşturdukları eyalet ve prensliklerin Pakistan'a dahil edilmesi konusunda bastırmaya devam ettikçe çeşitli topluluklar arasındaki gerilim tırmanmaya başladı. Patlak veren her şiddet eylemi uzlaşma noktasının daha da uzaklaşmasına yol açıyordu ve 1946 yılına gelindiğinde -yani Müslümanların çoğunlukta olduğu eyaletlerde elde edilen seçim başarısı sonucu Birlik'in durumu sağlamlaşınca- bir çeşit bölünme artık kaçınılmaz hale gelmişti. İngilizler artık geniş bir Hindu ve Sih nüfusunun Pakistan'a dahil edilemeyeceğini açıkça anlamıştı, bu grupların özgür iradelerine rağmen... Çünkü bu Batı Bengal hariç Kalküta ve Doğu Pencap'ın beşte ikisinin dışarda kalması demekti. Cinnah bu öneriyi şüpheyle karşılamıştı.

Siyasi açmaza daha fazla gömülen ülkenin birçok yerinde anarşik eylemler başladı. Pencap'ta çok sayıda yeni terhis olmuş silahlı asker toplu şiddet eylemlerine katıldı. Bihar'ın kırsal kesiminde Müslüman köylüler, Doğu Bengal'de Hindular öldürülüyordu. Rakip mahallelere ait güruhların birbirlerini kan denizinde boğduğu Kalküta tam bir toplumsal histeriye sahne oluyordu. Hint toplumunu temelinden sarsan bu korkunç isyanlar sırasında politikacılar hazırlıksız yakalanmışlar, artık durumu nasıl kontrol altına alabileceklerini bilemez hale gelmişlerdi.

Bu gelişmelerden sonra, 1947 yılının başlarında, İngiliz İşçi Partisi'nden Başbakan Clement Attlee (1883-1967) Avam Kamarası'na hükümetin, Hindistan'da yönetimi "1948 Haziranı'ndan geç olmamak üzere" devretme isteğinde olduğunu açıkladı. İngilizler bu aşamada hâlâ, çıkarlarını korumanın en iyi yolunun iktidarı tek bir yönetime bırakmak olduğuna inanıyorlardı. Ancak 1947 Mart'ında, iktidarın Hindistan'a devredilmesi işini yönetmek üzere genel vali atanmasından kısa bir süre sonra Lord Mountbatten (1900-79), İngilizlerin burada çok fazla güç kaybına uğradığını tesbit ederek, devir işinin öne alınması gerektiğini bildiriyordu; ayrıca, İngilizlerin Hindistan'dan ayrılması an-

cak iktidarın bu iki bağımsız hükümete devredilmesiyle mümkün olabilecekti. Devletlerin sınırları bölgede yaşayan nüfusun dinine göre belirlenecekti. Mountbatten, Birlik'in altkıtanın bölünmesi konusunda ileri sürdüğü tezlerin Pencap ve Bengal'e de uygulanması gerektiğini Cinnah'a kesin bir dille bildirerek, Birlik'i, Cinnah'ın sözleriyle, "tepesi kesilmiş" ve "güve yemiş" ama bağımsız bir Müslüman devletini kabul etmeye mecbur ediyordu.

Böylece 12 Ağustos 1947 geceyarısı Hindistan ve Pakistan ayrı ve bağımsız iki ülke olarak siyaset sahnesine çıkmış oldular. Bunu izleyen aylarda, çoğu kez coğrafik, ekonomik ve dil birliğiyle ilgili özellikler gözetilerek yeni devletlerin sınırları çizildi. Örneğin Bengal'in ikiye bölünmesi, çoğunluğu Müslüman olan doğu kısmının Doğu Pakistan; Kalküta dahil büyük bölümü Hindu olan batısının ise Hindistan'ın Batı Bengal eyaleti şeklinde ortaya çıkmasına yol açtı. Bu düzenleme Bengal dilinin çizdiği kültürel sınırları yok sayıyordu. Dahası, Doğu Bengal'in jüt yetiştirilen topraklarının Kalküta civarındaki jüt sanayi komplekslerinden ve ihraç merkezlerinden koparılması bu yörelerde birkaç yıl ciddi ticari sarsıntılar ve kayıplar yaşanmasını getirmiş. Ancak sonunda doğunun yeni imalat imkanları geliştirmesi ve batının da kendine ait jütü kendisinin üretmeye başlamasıyla durum olumlu bir yön kazanabilmiştir. Pencap'ın bölünmesi kuzeybatının tümünde her iki tarafı hassas, bütünsel bir dengede duran bir ekonomide büyük gedikler açtı; iki ülke arasındaki akarsuların yönetimiyle ilgili uzun yıllar tartışılacak sorunlar ortaya çıkardı.

1946-48 yılları arasında süregelen siyasi başkaldırı ve toplu şiddet olayları sırasında yaşamını kaybedenlerin sayısını tam olarak saptamak mümkün değildir; ancak bu sayının elbette ki çok yüksek, 500.000'lerin çok üzerinde olduğunu söylemek yanlış olmaz. 12-14 milyon kişi evsiz kalmış, bu sayının yarısı Pakistan'dan Hindistan'a, diğer yarısı da tersi yönde kaçarak sığınma talebinde bulunmuşlardır. Hindu-Müslüman ayrımı içinde tam olarak yer almayan diğer gruplar da kendile-

Üstte Kuzey Hindistan'daki Kuruşetra kampının bu çarpıcı görüntüsü, Fransız Fotoğrafçısı Henri Cartier-Bresson tarafından fotoğraflanmıştır. Cartier-Bresson, bölünmenin yol açtığı sarsıntı sonucu evsiz, yurtsuz kalan milyonlarca insanın hem umutsuzluğunu, hem de doğalarında var olan o insanca onuru karelerinde yansıtmayı başarmıştır.

rini kargaşa içinde bulmuşlardır: Pencap'ın merkezinde gösterilerle çalkalanan bölgelerde öbeklenmiş olan Sihler özellikle çok zarar görmüşlerdir.

Prenslerin büyük çoğunluğu prensliklerini Hindistan'la birleştirme konusunda istekliydi; ancak kuzeybatıdaki birkaç Müslüman eyalet doğal olarak Pakistan'a yanaşmıştı. Keşmir'de nüfusun yüzde 90'ı Müslümanken bölgenin lideri Hindu'ydu. Bağımsızlık için giriştiği çaba başarısızlıkla sonuçlanınca eyaletini Hindistan'a bağlamaya razı oldu. Buna benzer bir durum da büyük bir eyalet olan Haydarabad'da sözkonusuydu: 16 milyonluk nüfusun çoğunluğunu oluşturan Hindu halkını bir Müslüman olan Nizam yönetiyordu. Nizam Hindistan'dan ayrı kalmaya çalışmış, ancak 1948 yılında diğer prensliklerle aynı koşulları kabul etmek zorunda kalmıştı. Bu eyalet daha sonra komşuları arasında bölünmüştü.

İngiliz mirası

İngilizler birçok bakımdan, altkıtada kendilerinden önce egemen olmuş güçlerden daha belirsiz, daha ikircikli bir iz bırakmışlardır. Elbette ki geniş kültürel bağlamda ele alındığında bıraktıkları mirasın daha zayıf olduğu söylenebilir - hemen hemen hiç kimse dinlerini kabul etmemiş, çok küçük bir azınlık dillerini okuyup yazmayı öğrenmişti. İşin tuhaf olan yanı, Hindistan'da İngilizce bilenlerin sayısı İngiliz egemenliğinin sona ermesinden sonraki yarım yüzyıl içinde iki katından fazlasına çıkmıştır. Bu olgu, İngilizcenin, Hindistan'ın efendilerinin dili olmaktan çok uluslararası önemi olan bir bilim ve teknoloji, aynı zamanda da Amerikan kültürünün dili olmasına bağlanmalıdır.

Yine de İngilizlerin İngilizce eğitim konusunda başlattıkları ve mesleki olmaktan çok tarih ve felsefe alanlarına ağırlık veren dil öğretme çabaları Hindistan'da okuma yazmanın gelişmesine özel bir ivme kazandırmıştı. İsteksizlik, gerekli fonların yokluğu, Hindistan'da ilköğretimin ve modern Hint dillerinde kız ve erkek öğrencilerin eğitilmesinin ihmal edilmesine yol açmıştı. Teknik okullar da kabul edilmek ve kaynak bulmak için epey mücadele etmek zorundaydı. Bütün bunların sonucunda Hindistan, dünyada en iyi üniversite ve araştırma merkezlerine sahip olmakla övünebilecek düzeyde, ama bunun yanında genel okuma-yazma oranının yükselmesinde fazla etkili olamamış bir eğitim sistemine sahipti. Bu sistem İngilizce dil bilgisini her şeyin üzerinde tutan, devlet hizmetlerine ve çeşitli mesleklere üniversite mezunu kadrolar hazırlayan, ancak günlük yaşamdaki ihtiyaçların karşılanması için kadın ve erkeklerini temel okuma-yazma yetileriyle donatamayan bir sistemdi.

İngiliz mirasının bir başka sonucu da Hintlilerin kendi kültürlerini, dillerini, edebiyatlarını, dinlerini ve sanatlarını siyasi ve ekonomik açıdan egemen Batı'yla kıyaslamaya başlamalarıdır. Hintliler, yeni bilimsel ve teknik bilgilerden yarar sağlamaya ya da Batı modalarını üst bir konuma oturtmaya bir miktar hevesli görünüyorlardı. Kaçınılmaz olarak Batının entellektüel akımlarıyla, özellikle de sosyal ve politik teoriyle ilgili olanlarıyla başlayan tanışıklık, Hint düşüncesi üzerinde belli bir etki yaratmıştı. Ancak bu büyük ölçüde yerel değerlerin içsel araştırmasını teşvik ediyordu. Hindistan'ın dinini, felsefesini, edebiyatını, masallarını ve tarihini yeniden keşfetme çalışması önce yazılı basında ifadesini buldu, daha sonra sinema, radyo ve televizyon yoluyla daha güçlü ve etkili bir biçimde yayıldı. Hintli yazarlar yerel içerikli modern edebi biçimlere yöneldiler. Ressam ve mimarlar, uluslararası hareketlere yerel biçimler enjekte ederek ya da yerel olanı kollayıp yabancı biçimleri açıkça reddederek yeni bir estetik anlayışın tanımını yaptılar. Ne var ki bu gelişmeler yalnızca Hindistan'a özgü değildi: dünyanın her tarafında neyin yeni, neyin eski, neyin özgün neyin yabancı olduğu konusunda tartışmalar sürüp gidiyordu.

Hiç kuşkusuz, sömürge deneyimi altkıtanın ekonomisini ve siyasetini kesin bir biçimde belirlemiş; kolay kolay değiştirilemeyeceği anlaşılan bu ülkeyi ancak şimdilerde, yarım yüzyıl sonra değişmeye yeni yeni yüz tutan bir yola sokmuştur. Bu değişikliklerin bir kısmı, Hindistan İngiliz egemenliğinde olsun veya olmasın gerçekleşecek olsa da, aslında bunların İngiliz yönetimi altında yapılmış olduğu da bir gerçektir. İngilizler Hindistan'ı, tıpkı bugün olduğu gibi yoğun bir tarım toplumu olarak bulmuşlardı. Genelde kırsal nüfus birbirinden çok uzak mesafelerde yaşıyordu. Son zamanlara kadar nüfusun onda dokuzu ölünceye kadar doğdukları yöre içinde kalıyor, altkıtanın diğer sakinleri hakkında en küçük bir fikir bile edinmiyorlardı. Önceki yüzyıllarda ve eski hükümdarların yönetiminde ticaret alanında, inanç ve hac dolayısıyla - hatta bazen yönetsel ve siyaseti ilgilendiren nedenlerle- karşılıklı alış-verişler, gidip gelmeler olduğu doğrudur; ancak İngilizler ilk defa, kendilerinden öncekilerin hiç yapmadığı bir şeyi yaparak Hindistan'ın tek bir ülke olduğunu varsaydılar ve öyle davrandılar.

Hindistan'a topluca bakıldığında, yerel toplumların yapılanması ve toprağın işlenmesi konusunda çok büyük farklılıklar olduğu göze çarpar. Yine de yaygın tarım faaliyeti genelde küçük çaplı köylü üretimi şeklindeydi. Son yüz elli yılda tarım politikalarında, yoğun tarıma ve mülklerin bölünmesine doğru kayan eğilim, zenginlikleriyle geçmiş imparatorlukların şaşasının temelini oluşturan o en eski ve en verimli toprakları - örneğin, orta Ganj ovalarının bir bölümüyle, Bihar ve Bengal'in bir kısmını - sefaletin hüküm sürdüğü, yoksullaşmış bölgeler haline dönüştürdü. 19. yüzyılın sonlarından, özellikle de 1920'lerden itibaren yaşanan nüfus artışı, bu bölgelerde hızlı bir yerleşime yol açarak ormanlık arazi, dağlık bölgelerle ovalar, göçebe kırsal topluluklarla avcı ve yerleşik köylüler ve de kırsal kesimle şehir arasında var olan hassas dengeyi bozmuş, karşılığında bu bölgelere çoğu kez yeni bir tarımsal zenginlik de sağlayamamıştır.

Diğer yörelerde - Pencap'ın bir bölümünde, bazı kıyı bölgelerinde ve Ganj ovasının bir kısmında- tarıma yönelik yatırımlar artmış, ekilen ürünlerde uzmanlaşmaya gidilmiştir. Bu durum, ticaret yasalarına göre hareket eden ve yalnızca kendine yeterli olandan daha fazla, zenginlik yaratan miktarlarda üretim yapan yeni bir toprak köylüsü tipinin ortaya çıkmasına neden oldu. Ancak başlatılan bu gelişmeler, İngiliz raj'ının kendi otoritesini sağlaması uğruna kısa vadeli ihtiyaçları lehine göz ardı edilmiş ve teşvik görmemiştir. İngilizler, Hindistan'a yatırımı sürekli çekici hale getirecek ve Hint ekonomisini geliştirecek girişimlerde bulunmalarına rağmen aşırı bir değişimden de ürküyorlardı. İngiliz taktiği, Hindistan'ı küçük mülk sahiplerinin ülkesi halinde tutmaktı. Bunun çok zararlı bir sonucu - şüphesiz hedeflenen bir durum değildi- ekonomik insiyatifi tümüyle körceltmekti. Bu yüzden Hindistan 20. yüzyılın ikinci yarısına görece durgun bir kırsal ekonomiye sahip, yoksulluk içine hapsolmuş ve ne pazar fırsatları-

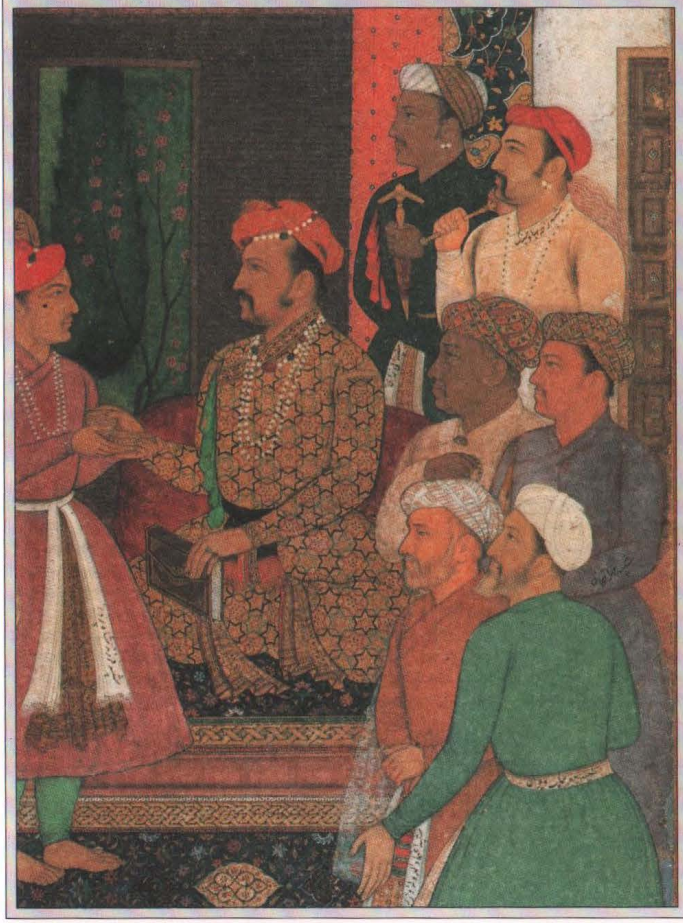
Hint Giysileri

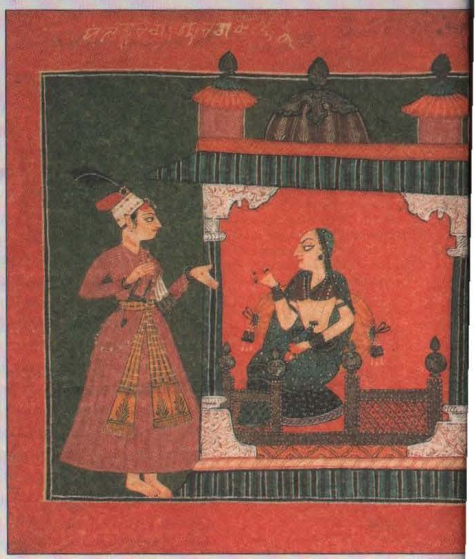
Genel olarak ele alındığında, altkıtanın doğu ve güney yöreleri, dikişsiz bir kumaş parçasını sarınarak kullanmak şeklindeki klasik, yerel giysi tarzını sürdürürken kuzey ve batının, altkıtayı birbiri ardından istila eden Kuşanlardan Müslüman hanedanlarına kadar uzanan hükümdarlık zincirinin etkisiyle dikilmiş kumaşlardan oluşan giyim tarzını benimsedikleri söylenebilir. Başlangıçta, Müslüman hükümdarların dikişli giysileri, Hinduların giydiği vücuda sarılan tek parça eteklik *(dhoti)* ve başa ya da sırta alınan şal *(uttariya)* ile büyük bir kontrast içindeydi. Zaman içinde iki gelenek, özellikle toplumun üst katmanlarında birbirini etkilemiş, ancak din, meslek ve kullanım amaçları gibi etmenler giysi tarzını belirlemeye devam etmiştir. İngiliz yönetiminin son dönemlerinde erkek giyiminde Batılı giyim tarzı benimsenmeye başlanmıştır. İngilizleri taklit eden yerel yöneticiler, günlük hayatta önden düğmeli dar ceketler, süvari pantolonları ve Batı tarzı ayakkabılara rağbet ederken, törenlerde "geleneksel" resmi saray kıyafetlerini kullanmışlardır. 20. yüzyılın ortalarında şehirli erkekler, yakasız *(kurta)* ya da yandan düğmeli kısa ceketler *(angarkhi)* yerine, sarılmış alt giysi (*dhoti* ya da *lungi*) üzerine giyilen yakalı ceketleri daha fazla kullanmaya başlamışlardır. Bugün Hindistan şehir ve kasabalarında orta sınıfa mensup çoğu erkek ve çocuk Batılı tarzda giyinirken kadınlar hâlâ vücutlarına *sari* sarmakta, ya da pantalon üzerine uzun gömlek veya elbise *(qamiz)* giymektedirler. Kabile toplulukları yakın zamana kadar Hindu, Müslüman ya da Batılı akımların dışında kalmıştır; din çilekeşleri ise kendi geleneksel giyim ve vücut bezeme tarzlarını sürdürmektedirler.

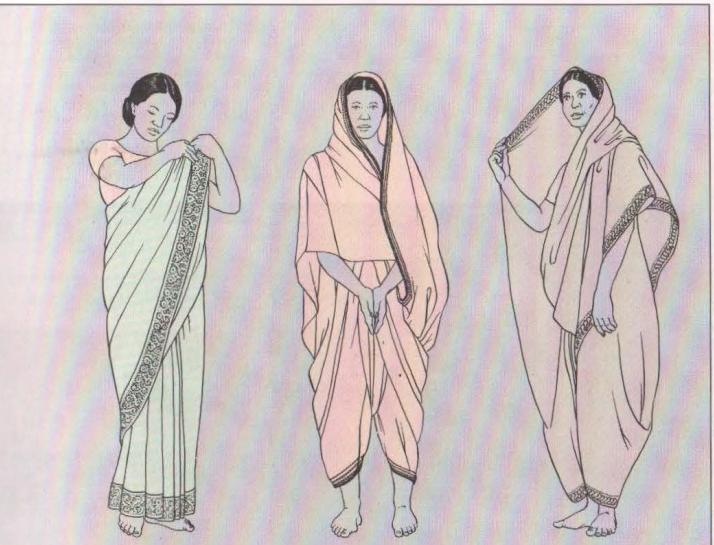
Altta Başı örtme biçimleri, bir kişinin memleketinin, bölgesinin, mesleğinin, ya da ait olduğu topluluğun ayırdedici özelliklerini yansıtır. Burada görülen ve muhtemelen 17. ve 18. yüzyıllarda Tanjore'de (Tancavur) bir Marata kabilesinin reisi olan bu adam, Marata sarığını değişik bir tarzda sarmış, kısa bir *angarhi* ve *dhoti* giymiş ve üzerine bir şal almış.

Solda İlk Hint-Türk imparatorları, özellikle de Ekber, Hindu-Müslüman sentezini her biçimiyle teşvik etmişti. Güçlü Racput prenslerini bazen uzlaşmayla bazen de fetihle imparatorluğuna katan Ekber, onlara ait kimi modaları, örneğin, resimde imparator Cihangir'in başında görülen düz Racput sarığını *(pag)*, tümüyle benimsemişti. Hint-Türk kıyafetinin timsali olan *jama* (Farsçada: giysi, elbise, yelek, üstlük, palto, saran kumaş) - vücuda tam oturan yandan düğmeli, yüksek belli bir ceket ve dizlere, bazen dizden aşağıya uzanan bol bir etek- ve bununla birlikte giyilen, dizlerde büzülen dar *churidar pajama*, Hint-Türk sarayında, hem Müslümanların hem de Hinduların mecburi kıyafetiydi.

Altta solda Erken Müslüman dönemine ait resimlerde kadın giysileri. Pencap tepelerinin Kulu yöresinden alınma bu 18. yüzyıl resminde görüldüğü gibi giysiler günümüzün Batı Hindistan giyim tarzına çok benziyor: kısa bir bluz, bazı örten ve geriye doğru düşen geniş ince bir kumaş *(orhni)*, önde birkaç pli bırakılarak belin etrafına eteklik şeklinde sarılmış kumaş. 18. yüzyıla gelindiğinde, Kuzey Hindistan'da hem Hindu hem de Müslüman egemen sınıfların giysileri dikişliyle, sarılı olanın bir birleşimiydi: dökümlü pallar, türbanlar ve erkeklerin kollu ceketlerin bellerine sardıkları kuşaklar.

Altta Bu Hindu rahiplerinin üzerindeki *dhoti*'ler ve *sarari*'lar, kadın ve erkekleri kalça etrafına sarılı tek parça kumaştan oluşan giysiler içinde gösteren MS 1. yüzyıla ait heykellerin giysileriyle aynı tarzda. Hindu metinleri evin erkeğinin, temiz beyaz giysiler içinde olması gerektiğini yazar. Bu giysiler bir üst, bir de alt parçadan oluşmalıdır. Ama eğer kişi fakirse, vücudunun üst kısmındaki kutsal iplik de yeterli olacaktır. Dikiş Hindistan'da çok eski tarihlerden beri bilinmesine rağmen, gerek iklim koşulları, gerekse Hindu inançları, dikişsiz giysilerin tercih edilmesini zorunlu kılmıştır.

Üstte Vücudun hem üst hem de alt kısmını örten ve tek parçadan oluşan bir kumaş olan *sari*, Doğu Hindistan'da 10. yüzyıldan itibaren kullanılmaya başlanmıştır. O tarihten önce kadınlar, vücutlarının alt ve üst kısımlarını ikişer kumaşla örterlerdi. Bugün *sari* genellikle bir kısa bluzla, Ganj ovasında, Doğu, Orta ve Güney Hindistan'da ve Sri Lanka'da giyilmektedir. *Sari*'yi dolayış biçimi, genellikle bölgeden bölgeye ve belirli bir bölge içinde topluluktan topluluğa değişir. Örneğin Madhya Pradeş'te orta ve sağda görüldüğü biçimde giyilir. Şu anda şehirlerde kullanılan standart biçim ise solda görüldüğü gibidir.

na tepki verebilecek ne de bu fazla katı ekonomik ve sosyal yapıya karşı gelişen şoklara karşı koyabilecek, esnekliği olmayan bir ülke olarak giriyordu.

Sanayide de durum aynıydı. 19. yüzyılın ortaları, Hintli girişimcilerin tekstil sanayiine yatırım yaptığı ve bu sayede liman şehirlerinin ekonomik fırsatların gelişimine açık merkezler olarak çeşitlenip büyüdüğü, Hindistan ekonomisine olumlu şeyler vadeden yıllardı. Ne var ki Hindistan'ın yeni yeni ortaya çıkan sanayicileri, çabalarını, asla uzun vadede büyümeyi destekleyen bir potansiyel taşımayan iç pazarda yoğunlaştırmaya zorlandılar. Ticari, sınai ve mali çıkar grupları İngiliz sanayicilerini ve hizmetlerini korumak için devlet müdahalesine ve kanunlara fazlasıyla bağımlı hale geldiler. 20. yüzyılın ilk on yılında, ihracat, başlıca birkaç ürün dışında Hindistan'ın ekonomik gündeminde üst sıraları almıyordu ve iç pazar ekonomisi kayda değer bir büyümeyi başlatabilme sinyalleri vermekten çok uzaktı. 20. yüzyılın ortalarından sonra şehir nüfusundaki hızlı artış, şehirlerin zenginleşmesiyle ortaya çıkan yeni fırsatların insanları buralara çekmesine değil, onları topraktan uzaklaştıran ekonomik baskılara bağlanmalıdır.

İngilizlerin siyasi mirası bu kadarla da sınırlı değildi. İngiliz iktidarı altında güçsüz de olsa tek bir hükümetle yönetilen altkıta, İngilizlerin ayrılmasıyla iki ayrı devlete bölünmüş ve bu devletler, ortaya çıkma koşullarındaki özelliklerden ötürü birbirlerine düşman hale gelmişler, bu düşmanlık her ikisinin ekonomik ve siyasi gelişmelerinde ciddi sonuçlar yaratmıştır. Dahası İngiliz raj'ı, her ne kadar pratikte, halkın anayasal denetimiyle, üzerinde fazla etkili olamadığı hükümetin yürütme erki ve bürokrasinin otoriter yapısı tarafından büyük ölçüde baskı altında tutuluyor olsa da yine de özünde bir despotizmdi. Ve İngiliz yönetiminin işleyişi sekterciliği teşvik ediyordu.

İngilizlerin politikası, siyasi sistem içinde temsil edilen sayısız, ancak tanımlanmış sosyal ve toplumsal çıkarların politik sistemde temsiline dayalıydı. Bu çıkarların bir kısmı gerçekte çok açık seçik varolmasa da, bir kez hükümet politikasında belirdiğinde insanlar bu çıkarlara sanki gerçekten de varmış gibi tepki vermeye başlıyor; bölge, akrabalık, kast, dil ve din temelinde, ya hükümete destek olmak ya da onu, attığı adımları geri almaya zorlamak için birleşiyorlardı. Birbirlerine rakip, karmakarışık kitleler üzerinde siyaset yaptığını anlayan hükümet de o zaman, çıkarları dengede tutmak ve toplumsal adaleti sağlayabilmek amacıyla siyasetin cemaatlere göre örgütlenmesine yönelik akımları destekler bir tutum takınıyordu. Fazla güçlendiği düşünülen gruplar, hele özellikle kamu desteği görüyor ya da hükümet yapısı içinde kilit noktalarını ellerinde tutuyorsa, dizginleniyorlardı. Bazen de durumları kötüleşen gruplara destek sağlamak için bilinçli önlemler alınıyordu. Bankerlerin borcunu ödeyemeyen çiftçinin topraklarına el koyması önleniyor, toplumda özellikle hayli dezavantajlı bir durumda olduğu düşünülen kesimler için devlet hizmetinde özel bir yer ayrılıyordu. Bir düzlemde İngiliz yönetimi altkıtanın halklarını daha önce hiç olmadığı kadar birleştirmiş, ama başka bir düzlemde de onları, hayatta kalmak için yarışan uzlaşmaz gruplar haline sokarak, daha önce hiç görülmemiş bir şekilde bölmüştü.

Sri Lanka: Batı etkisi ve modern gelişme

İngilizler 18. yüzyıl sonunda Sri Lanka'nın ticaret limanlarında denetimi ele geçirdiğinde, adadaki (o za-

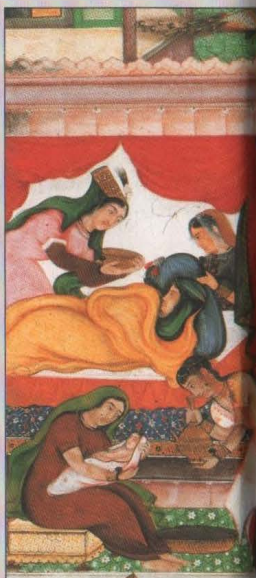
Müzik, Dans ve Tiyatro

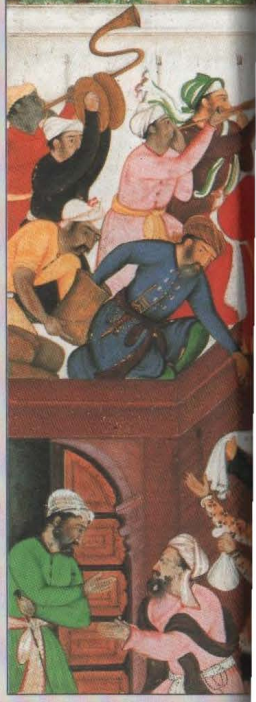
Alıta solda Hindistan kırsal bölgesinde hâlâ özel gösteri yapan kişiler bulunmaktadır. Racastan'da, gezici *bhopa*, (hikâye anlatıcısı), yerel halk tarafından Tanrılaştırılan bir 14. yüzyıl Racput önderi ve kahramanı olan Pabuji'nin hikâyesini anlatmaktadır. *Bhopa*, bir çeşit kemençe olan *ravanahatta* çalmaktadır.

Bombay film sanayii tüm popüler filmlerin içine müzik ve dansı dahil etmesi, Hindistan'ın gösteri sanatları geleneklerini canlı tutma amacının yanısıra, tüm sanatsal biçimlerin birliğinin savunulmasına dayalı estetik felsefenin de bir yansımasıdır. MS 3. yüzyıldan önce yazıldığı sanılan *Natyasastra*, tiyatro eğitiminin bir parçası olarak müziğin teori ve pratiğiyle ilgilidir. Söz her şeyin kaynağıydı ve müzik diline uyarlanmış farklı makamlı okuma sistemleri, dinsel metinlerin doğru biçimde dile aktarımını sağlamak için geliştiriliyordu. Tüm sazlar insan sesini taklit ediyordu ve çok ayrıntılı bir makam sistemi geliştirilmişti. Hint müziğindeki ikinci önemli unsur olan ritm, Şiva'nın Nataraj suretiyle ilgili mitolojik hikâyede anlatılmaktadır. Nataraj, davulunu ***(damru)*** çalarak yaratıcılık dansını yapan dans tanrısıdır. Zaman içinde çeşitlenen telli, üflemeli ve vurmalı çalgılarla birlikte Hint müziği çok büyük bir gelişme göstermiştir. Kuzey ve güneyin müziği birbirinden farklılaşırken, her ikisi de babadan oğula, ustadan çırağa kulaktan geçen müzik geleneğini sürdürmüşlerdir.

Hint tiyatrosu her zaman Hint mitolojisinin temalarını kullanmıştır. Gupta döneminin klasik sanatçıları tarihi oyunlara yer veriyorlardı. Folklorik tiyatro halen içinde yerel tarih ve güncel sorunları barındıran oyunlar oynamayı sürdürmektedir. Ancak tiyatro, diğer sanat dallarında olduğu gibi, dinleyicilerin duygularını oyunda uyum içinde eritmek gibi bir görevi üstlendiğinden, trajedi biçimleri hiçbir zaman gelişmemiştir. Tapınaklar, prensler ve daha düşük statülü toprak sahipleri, hepsi, müziğin, dansın ve tiyatronun hamiliğini yapıyorlardı. Festival zamanlarında, yerel izleyicilere, gezginci sanatçılar tarafından gece boyu süren yerel ve gelenekseł tiyatro temsilleri sunulurdu. Bugün sinema ve televizyon hâlâ bu bildik temaları ve biçimleri kullanmaktadır.

Solda Ülke dışında en çok tanınan saz olan sitar, Kuzey Hindistan müzisyenleri arasında en popüler telli çalgıdır. Kökü 13. yüzyıla uzanan sitarın gelişimi, batı ve orta Asya müziğinin Hindistan üzerindeki etkisini yansıtır. "Seh-tar", Farsçada "üç telli" anlamına gelmektedir; ancak bu çalgının bugün altı ya da yedi teli vardır. Bunların dördü mızrapla çalınır, iki ya da üçüyle de pes tonlarda ritm tutulur. Kurutulmuş bir balkabağı, sitarın rezonans bölmesini oluşturur.

Sağda Törenler alıkıtının her yanında müzik eşliğinde kutlanır. Burada Ekber'in müzisyenleri, ilk oğlu Selim'in doğum günü sırasındaki kutlamalarda (1569) görülmektedir. Ekber de, zamanın diğer Hindu ve Müslüman yöneticileri gibi farklı geleneklerin müzisyenlerine mesenlik etmiştir. Bunların içinde en ünlüsü, Brindaban'da ünlü bir Hindu tarafından eğitilen Gvaliorlu brahman şarkıcı Miyan Tansen idi. Tansen'in müziği her iki dinin temalarını birleştirmiş, daha sonra bu tavır Müslüman müzisyenler tarafından da sürdürülmüştür

Sajida Natyasastra, ilk melodi örneklerini belli bazı duygusal durumlarla bağdaştırmıştı; bu melodiler daha sonra karmaşık *raga* - notalarla melodi motiflerinin birleşmesi - kategorileri içinde zenginleştirildi. Daha sonra bunlardan bazı özel resim desenleri de doğdu. İlk bilinen *ragamala* (melodi demetleri) resimleri 1500'lere tarihlenmektedir. Müzikteki makamları temsil eden minyatürler Pencap tepelerindeki eyaletlerde 17. yüzyılın sonlarından itibaren çok popüler oldu. 1710'larda Kulu'dan alınma, bir prensi güvercinlerini beslerken tasvir eden bu *ragamala* resmi, Kuntala *raga* makamını anlatmaktadır.

Üstte Klasik dansı batıya taşıyan ilk gösteri sanatçısı Ram Gopal'dır. 1940'larda Cecil Beaton tarafından çekilen bu fotoğrafta Ram Gopal, bir Tamil Nadu tapınak dansı olan Bharata Natyam yapmaktadır. "Fahişeliğe" karşı reformcu şahlanış, kadın tapınak dansçıları geleneğine son vermişti; ancak geleneksel dans topluluklarının erkek oyuncuları, bu ve diğer tapınak danslarının tekrar canlanmasına yardımcı oldular ve bu danslara "klasik" bir statü ve saygınlık kazandırdılar. Hint dansında, melodi ve ölçüye dayalı saf dans *(nrtta)* ile seslendirilen şiir dizesinin jestlerle yorumlandığı mim dansı (*nrtya* ya da *abhinaya*) arasında fark vardır.

manlar Seylan olarak biliniyordu) Avrupa etkisi, kuzeyde Jaffna yarınadası ile kıyı bölgelerinin ötesine uzanmıyordu. Ancak, Kandy krallığının ele geçirilmesinden sonra (1817-18), İngilizler adaya tam anlamıyla hâkim olmuşlar ve iç bölgeleri kahve ekimi için açmışlardı. Birinci Dünya Savaşı yıllarına gelindiğinde, Sri Lanka'nın ekonomisi ekili toprakların varlığına dayanmaya başlamış, bu arada ana ürün olan kahvenin yerini çay, kauçuk ve Hindistan cevizi tarlaları almıştır. Başta çay ve kauçuk olmak üzere plantasyonlar İngiliz şirketlerinin denetiminde bulunmaktaydı ve bu şirketler söz konusu ürünlerin işlenmesi, yollanması ve uluslararası pazarda satılması işini de üstlenmişlerdi. Eski kahve plantasyonları, ürün kaldırmak üzere özellikle Güney Hindistan'dan geçici göçmen emek gücünü buraya çekmişti; oysa çay ve kauçuk plantasyonlarının yıl boyu sürekli çalışan ekicilere gereksinimi vardı. Adanın kuzeyinde uzun süredir yerleşmiş olan tarım işçilerine ek olarak, yeni bir Tamil işçileri dalgası Sri Lanka'ya gelerek burada kalıcı oldu.

20. yüzyıla varıldığında Tamillerin gerek İngilizce eğitimi, gerekse girişimci faaliyetlerdeki öncelik açısından orantısız avantajlara sahip oldukları görülmeye başlandı. Altkıtanın başka yerlerinde de olduğu gibi İngilizler önce değişimi teşvik ettiler, ancak daha sonra tutucu elit grupların ve daha fazla reform için seslerini yükselten azınlığa karşı dengeyi sağlayan sessiz çoğunluğun çıkarlarını kollamaya başladılar. Bir yandan devletin dinsel tarafsızlığı kuralını katı bir biçimde uygulamada tutarken diğer yandan adanın Sinhalez (adanın kuzeyinde yaşayan Seylanlı yerliler- çev.) ve Budist çoğunluğu üzerinde akıllı bir himaye politikası izlediler. 1920'lere varıldığında Tamil politikacıları kendi azınlık topluluklarını koruma ihtiyacını dile getirmeye başlamışlardı bile.

Ne var ki Sri Lanka Hindistan İmparatorluğu'nun bir parçası değil, Sömürge Bürosu tarafından ayrı olarak yönetilen bir İmparatorluk Kolonisiydi. (Crown Colony- İngiltere İmparatorluğu tarafından doğrudan yönetilen sömürge- çev.) Siyasi değişimi burada, anakarada olduğundan çok farklı bir yol izliyordu. Yerel reform talepleri yumuşak da olsa, Sri Lanka'da çok faal bir sendikal hareket mevcuttu ve adanın zenginliğini adil bir biçimde paylaşma talepleri gitgide yükseliyordu. 1931 yılında yürürlüğe giren yeni anayasa, siyasi temsilcilerin genel seçimle işbaşına gelmeleri gibi milliyetçi talepler öngörüyordu. Yeniden canlanan Budist uyanışıyla birleşen bu yeni reform hareketi Sri Lanka toplumunun politikleşmeye başlaması sonucunu doğurmuştu. 1930-1940 yılları boyunca geliştirme fonları, adanın kurak kuşağında - ki buraları bir zamanlar Sri Lanka tarımının kalbini oluşturuyordu- sulama programlarının arttırılmasına ve artık oy hakkı kazanmış kitlelerin eğitim, sağlık, yiyecek gibi diğer ihtiyaçlarının karşılanmasına ayrıldı.

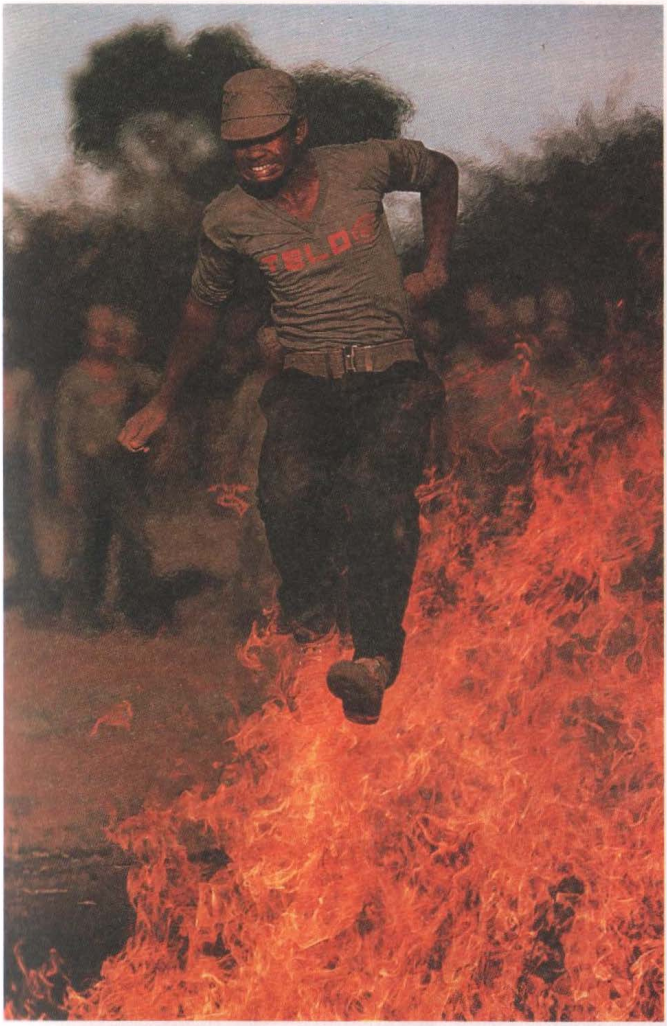
Sri Lanka'da iktidar değişimi anakarada olduğundan çok daha düzenli ve barışçı bir biçimde gerçekleşti. Bağımsızlık resmen 4 Şubat 1948 yılında gerçekleşti. Adanın eski tarım bakanı Don Stephan Senanayeke (1884-1952) başbakan seçildi ve partisi Birleşik Ulusal Parti, refah programını uygulamaya başladı. Ama diğer Asya ülkelerine oranla varolan görece zenginlik ve yüksek okuma-yazma oranına rağmen adada etnik ve dinsel gerilim sürekli su yüzündeydi. Senanayeke'nin elindeki olanakları, adanın Tamil ve Hindu azınlıkları arasında eşit olarak dağıtma çabalarına rağmen etnik nüfusun yüzde 70'inin Sinhalez, dini açıdan yüzde 67'sinin de Budist olduğu gerçeğini gizlemesi mümkün değildi.

Ada ekonomisinin plantasyon ürünlerine bağımlı olması, onu uluslararası talebin ve pazar fiyatlarının dalgalanmalarına açık bir konumda tutuyordu. Ada, 1950'lerde artmaya başlayan enflasyonist baskıya dayanamıyordu. Ayrıca ekonomiye devlet müdahalesi, temel yapısal değişimlerin dayatılmasında zorluk yaratıyordu. Kitlesel boyutlardaki işsizlik, adanın dini ve etnik grupları arasındaki çelişkiyi keskinleştiriyordu. 1952 yılında başbakan olarak babasının yerini alan Dudley Shelton Senanayeke (1911-71), Birleşik Ulusal Parti'yi birarada tutmayı başaramamış, parti iç çatışmalara ve dışarıdan gelen solcu grupların saldırılarına maruz kalmıştı. 1956 yılında Solomon Bandaranaike'nin (1889-1959) oluşturduğu bir siyasi ittifak ezici bir seçim zaferiyle iktidara geldi. Bandaranaike Budist ve Sinhalez popülizmini kullanıp buna bir miktar da solcu politika enjekte etti. Sinhalez ülkenin resmi dili haline geldi ve yeni hükümetin fütursuz Sinhalez yanlısı tavrı, Tamil muhalefetini arttırdı. Bandaranaike'nin ekonomik kısıtlamalar yüzünden toplumsal programını tümüyle yaşama geçirememesi, taraftarları arasında hayal kırıklığı yarattı. Bandaranaike 26 Eylül 1959 yılında katledildi; yerine dul karısı Sirimavo Bandaranaike geçti. O da dil ve din meselelerinde benzer politikalar izledi ama Tamil direnişine karşı koymayı başardı.

Gelgelelim hükümet adanın ekonomik sorunlarını çözemiyordu. 1964 yılında en büyük Marksist partiyi hükümetine alan Bayan Bandaranaike, bu tavrıyla izlediği yolda çok temel bir değişimin sinyallerini vermiş oluyordu. Bu durum seçmenleri tatmin etmedi ve 1965 yılında Dudley Senanayake iktidarı tekrar ele geçirdi. O da ekonomide devlet kontrolünü tersine çevirmeyi başaramadı; etnik ve dini sorunlarla ilgili olarak da kendine fazla hareket alanı yaratamadı. Enflasyon dizginlenemez hale gelmişti ve sürüp giden işsizlik genç nesli umutsuzluğa sürüklüyordu. Bayan Bandaranaike 1970 yılında tekrar iktidara geldi ve bir dizi sosyalist önlemin alınmasında sol kanadın desteğine başvurdu. Bu önlemlerin arasında plantasyonların ve adadaki bazı büyük ticari ve sınai komplekslerin millileştirilmesi de vardı.

Sözkonusu on yıl Tamil ayrılıkçı hareketinin adanın kuzeyinde bağımsız bir devlet kurmak amacıyla taleplerini dile getirmeye başladığı yıllar oldu. Sri Lanka yetkilileri, ülkenin mevcut bölgelerine daha fazla yerel özerklik tanımaya yanaşırlarken, kuzey ve doğu bölgelerinin tamamen ayrılması ihtimalini akıllarına bile getirmek istemiyorlardı. Tamil hareketi giderek şiddete başvurmaya başladı. 1977, 1981 ve 1983'te ciddi etnik başkaldırılara sahne olan Sri Lanka'da yapılan gösteriler sonunda eylemci terörist bir grup olan Tamil Kaplanları ortaya çıktı.

1977 yılında yapılan seçimler Sri Lanka politikasına bir değişim daha getiriyordu. 1973 yılında Senanayeke'nin yerine geçen Junius Richard Jayawardene, Birleşik Ulusal Parti'yi yeniden canlandırdı ve pazar ekonomisini teşvik ederek dış politikada daha batı yanlısı bir tutum izlemeye başladı. 1978 yılında yapılan anayasa değişikliği ile ülkeye başkanlık sistemi getirildi ve azınlıklar koruma altına alındı. Jayawardene devletin ekonomik yaşam üzerindeki müdahalesini azaltmak amacıyla Kolombo'da bir Serbest Ticaret Kuşağı oluşturdu. Bu girişim yatırımı canlandırarak, büyük kesimi vasıfsız işçiler için bile olsa yeni iş alanlarının açılmasını beraberinde getirmişti. Yine de, Sri Lanka'nın ekono-

Üstte Mart 1986'da Güney Hindistan'da temel eğitim gören Tamil gerillaları. 1980 başlarında duvarlı Tamil meselesini yumuşatmaya çalışan Hindistan hükümeti, Güney Hindistan'daki Tamil gerilla kamplarının varlığını görmezden geliyordu. Ne var ki Sri Lanka'daki siyasi ortam kutuplaşmaya başlayınca hükümet politikasını değiştirerek, adadaki ayrılıkçı Tamil hareketine karşı Sri Lanka hükümetinin yanında yer aldı. Bu tutumun doğrudan sonuçlarından biri Mayıs 1991 yılında Rajiv Gandhi'nin ayrılıkçı bir Tamil gerillası tarafından katledilmesi oldu.

misinin durgunluktan çıkarak büyüme belirtileri göstermesiyle Jayawardene'nin ekonomik politikaları meyvalarını toplamaya başlamış oldu ve 1982 yılında, genel seçimlerle gelen ilk Sri Lanka lideri olma sıfatını elde etti. Ancak Sri Lanka yüksek işsizlik oranının getirdiği sıkıntıları yaşamaya devam etti ve Sinhalez-Tamil ilişkileri de pek olumlu bir gelişme göstermiş sayılmaz.

Pakistan: uluslaşma sorunları

Cinnah'ın öngördüğü gibi, Pakistan'da iktidarın el değiştirmesi telaşı içinde ortaya çıkan devlet, yaşamını ancak hayatta kalma düzeyinde sürdürebilen bir devlet olmuştu. Bölünme ortaya farklı büyüklükte iki devlet çıkarmış, Pakistan, bütün halinde kalan Hindistan'ın mirasının yüzde 17.5'ini ve silahlı kuvvetlerinin üçte birini kendine almıştı. Ama Pakistan toprakları birbirine bitişik değildi. Altıkıtanın kuzeybatısıyla kuzeydoğusunda yer alan iki bölgesi birbirinden 1600 kilometrelik bir düşman toprağıyla ayrılmış olduğundan bu durum muazzam örgütlenme sorunlarına yol açmakla kalmıyor, 1947 yılında alelacele oluşturuluveren bu bölgeler birbirleriyle, tarih boyunca sürmüş olan çok sert bölgesel sekterlik dışında hemen hemen hiçbir özelliği paylaşmıyorlardı. Anakaraya doğru kendine yol bulan sayısız su yolları, dağınık mezra ve köylerden oluşan Doğu Bengal, yerel düzeyin ötesine geçildiğinde denetimi her zaman zor olmuş bir bölge olarak esasen Doğu Hindistan'ın ekonomik ve kültürel bir parçasıydı. Çoğunluğu Müslüman olan halkları Bengalce konuşuyordu. Yeni devletin en kalabalık kesimi doğu kanadıydı ve ülkenin ana ürünlerinin ihracatçısı durumunda olduğundan Pakistan'ın en önemli döviz getiren parçasıydı. Ne var ki Doğu Pakistanlılar, merkezi gelişme fonlarından kendilerine düşen payda ya da devlet dairelerinde ve ordudaki üst mevkileri elde etmede bir adaletsizlikle karşı karşıya gibiydiler. Zaman geçip de politikacılar Pakistan için bir federal anayasa konusunda anlaşmaya varamadıkça Doğu'da, batı kanadından ayrılma yönünde baskılar oluşmaya başladı.

Batı Pakistan'ı oluşturan bölgeler de pek huzur içinde birarada yaşanmıyorlardı. İngiliz yönetimi altındayken Belucistan'ın azgelişmiş ve seyrek nüfuslu bölgeleri her türlü merkezi yönetime sürekli biçimde karşı çıkmışlardı. Paştu dilinin konuşulduğu Kuzey-Batı Sınır Eyaleti, Hindistan Ulusal Kongresi'nin ateşli bir savunucusuydu. Yerleşik halkının genelde Sind dilinde, önemli bir azınlığın da Urduca konuştuğu Sind eyaleti, uzun süredir farklı bir kültüre ve tarihe sahip olduğunu savunuyor, komşularıyla ilişkilerini ihtiyatla sürdürüyordu. Batı Pakistan'ın daha küçük üç eyaletinin hepsi de, kendilerine oranla daha kalabalık ve daha zengin olan Pencap'ın Pencabi dili konuşan köylülerini kuşkuyla izliyorlardı. Gerçekten de Pencaplılar devlet hizmetlerinde ve orduda çoğu mevkiyi ellerinde tutuyorlardı. Buna ek olarak yeni kurulan devlet, Hindistan'dan gelen 7 milyon Müslümanı içinde eritmek zorundaydı - yapılan hesaplara göre Batı Pakistan'da nüfusun altı kişisinden biri göçmendi.

Cinnah 1948 Eylülü'nde, bağımsızlıktan yalnızca 13 ay sonra öldü. Egemen bir siyasi parti olmaksızın - çünkü 1946-47'de bölgelerine sürekli özerklik kazandırmak için Müslüman Birliği'nin peşinden giden Bengal ve Pencaplılar, yerel politik gerekçelerle Birlik'i kısa sürede terketmişlerdi- Cinnah'ın halefleri bir anayasa üzerinde anlaşmaya varmakta, ülkenin değişik kısımlarını birleştirecek politikalar üretmekte ve aldıkları kararları yürürlüğe koymakta zorluk çekiyorlardı. Bu oldukça ciddi bir durumdu çünkü göçmen akınlarıyla uğraşmak, yeni bir ekonomik altyapı oluşturmak, sanayi ve ticarette yatırımı teşvik etmek, tarımda üretkenliği arttırmak, bu arada kırsal kesimden vergi toplamak gibi Pakistan'ın yüzyüze kaldığı sorunlar, ancak büyük ölçekli bir devlet müdahalesiyle gerçekleşebilirdi.

Yeni devlet aynı zamanda patlayan güvenlik sorunlarıyla da uğraşmak zorundaydı. Bazı kesimleri hâlâ tartışılan Hindistan'la aralarındaki sınırı güvence altına almak gerekiyordu. Doğu Pakistan'ı hakkını vererek korumak zor oluyordu ve kuzeybatıda da Afganistan yeniden toprak talebinde bulunmaya başlamıştı: Orta Asya'dan altkıtaya inen dağ geçitlerinin kim tarafından denetleneceği konusundaki anlaşmazlıklar tarih boyu sürmüş, 20. yüzyılda da bu meseleye nihai bir çözüm getirilememiştir. Ancak bu sorunların arasında önemlisi, 1846 yılından bu yana yöneticilerinin bece-

rikli politikası sayesinde ve İngilizlerin bölgeyi bir tampon devlet olarak kabul etmesiyle bütünlüğünü korumuş olan ve gayet hassas bir siyasi yapı görünümü arzeden Keşmir sorunu yüzünden Hindistan'la yaşanan anlaşmazlıktı. Hindistan'la birleşmeyi seçen Maharaja'nın kararını takiben Pakistan ordusunun desteklediği Patan güçleri Keşmir'i işgal ettiler. Hindistan hükümetinin bölgeyi korumak için güçlerini savaş alanına sürmesi, Hindistan'ın siyasette gerçek sekülerliğin koruyucusu olmasının işareti olarak hızla sembolik bir anlam kazandı. Bunu askeri olarak iki tarafın da pata durumuna gelmesi izledi ve 1949 yılında bir ateşkes hattı tesis edilerek bu anlaşmazlık, günümüzün uluslararası meseleleri arasında en çözümsüz sorunlardan biri olarak tarih sahnesindeki yerini aldı.

Hindistan'la girişilen bu ilk savaşın maliyeti Pakistan için çok yüksek oldu. Olayın siyasi yansımaları da bir o kadar büyüktü. Pakistan'ın iç sorunları, varlığını koruyabilme mücadelesi yanında ikinci sıraya düştü. Siyasiler ulusal bir dil seçimi, anayasanın biçimi, ya da ekonominin geliştirilmesi gibi konularla ilgili hararetli tartışmalar yürütürken, günlük sorunların çözümü bürokratların, hatta giderek askerlerin inisiyatifine kalmaya başladı: iktidarın merkezi Rawalpindi'deki askeri karargâha doğru kaydı. Pakistan'ın sınırlarının korunması gibi acil bir görevi üstlenmiş olan ve modern silahlara kavuşmaya çok hevesli gözüken Pakistan yüksek komutası, askeri yardım ve malzeme karşılığında ülkeyi İkinci Dünya Savaşı sonrası daha geniş güvenlik düzenlemelerine sokmak için gittikçe daha istekli olmaya başladı.. Pakistanlı siyasetçiler önceleri dış ittifaklara girmekte biraz çekingen davrandılar. Ancak siyasi ve ekonomik gerekliliklerin bastırmasıyla Pakistan 1955 yılında kendisini hem Güneydoğu Asya Paktı'nın (SEATO) hem de Merkezi Pakt'ın (CENTO) içinde buldu - bunlar Güneydoğu Asya ve Ortadoğu'da Sovyet genişlemesine karşı Batılılarla kurulmuş ortaklıklardı. Bunun sonucu olarak Pakistan Batı'nın, özellikle de Amerika'nın askeri ve ekonomik yardımına bağımlı bir ülke haline geldi.

1956 yılında üzerinde nihayet anlaşmaya varılan anayasanın ömrü uzun olmadı. Süregiden siyasi istikrarsızlık askeri darbe için yeterli ortamı hazırlıyordu. Ekim 1958'de iktidarın General Muhammed Eyüp Han (1907-74) tarafından ele geçirilmesi, on yıl kadar ülkede görece bir sükunet sağlanmasına yol açtı. Parlamenter yönetim biçimlerinin yerini 1962 yılında yapılan anayasayla vücut bulan yeni bir "temel demokrasi" sistemi aldı. Bu sistemin amacı, başkanlık sistemine dayalı bir yönetimin seçim bölgelerindeki yerel danışma meclislerinin hükümetle doğrudan ilişki kurmasıyla işleyecek etkili bir merkezi yönetim yaratma çabasıydı. Deney, özellikle ekonomik cephede çok da başarısız olmadı. Ne var ki kırsal kesimdeki bazı uygulamalar eşitsizlikleri keskinleştirdi ve sanayi ve ticari sektörlerde yaratılan zenginlik birkaç elde toplanmaya başladı. Doğu ve Batı Pakistan arasındaki ihtilaf, 1965'te Hindistan'la yapılan ikinci savaş sırasında Pakistan'ın durumunun kötüye gitmesi ve şehirlerde için için kaynayan huzursuzluk, Eyüp Han'ın konumunu zayıflattı. 1969 Mart ayında Eyüp, yönetimi General Muhammed Yahya Han (1917-80) başkanlığındaki sivil yönetime terk etti.

Pakistan'ın parçalanması

1970 yılında yapılan genel seçim sonuçları Pakistan'ın ne kadar bölünmüş olduğunu sergiliyordu. Şeyh Mucibür Rahman (1921-75) yönetiminde bölgesel özerklik isteyen Avam Birliği, Doğu Pakistan parlamentosundaki oyların hemen hemen tümünü alarak Ulusal Meclis'te ezici bir çoğunluk elde etti. Batı Pakistan'da ise durum daha karmaşıktı. Burada da en geniş birlik, Sindli toprak sahibi bir ailenin oğlu olan ve eğitimini Berkeley ve Oxford üniversitelerinde tamamlayan parlak, halkçı lider Zülfikar Ali Butto (1928-79) başkanlığındaki Pakistan Halk Partisi tarafından sağlanmıştı. Batı Pakistanlı siyasetçiler, askerler ve memurlar, ulusal hükümetin Avam Birliği tarafından kurulması fikrini asla kabul edemiyorlardı. Siyasi durgunluk Doğu Pakistan'da patlayan bir ayaklanma ile bozuldu ve bu ayaklanmayı bastırma çabaları, ayrılıkçı hareketi destekleyen Hindistan'la üçüncü savaşın başlamasına yol açtı. Doğu Pakistan Bangladeş adı altında bağımsız bir devlet haline gelirken 1971 yılında Batı Pakistan yetkilileri tarafından hapse atılan Şeyh Mucibür Rahman serbest bırakılarak 1972 yılının Ocak ayında Dakka'ya başbakan olarak geri döndü.

Pakistan'ın bölünmesi asker ve memurların itibarında geçici bir kayba neden oldu. Ancak bu olumlu siyasi gelişmeler sırasında bile Pakistan Halk Partisi gerçek bir iktidar uygulamasını başarıyla sürdüremedi. Esas desteğini sağladığı Sind ve Pencap bölgesinde bile sağlam örgütsel temeller kuramadı. Sonuç olarak Butto hükümeti, Kuzey-Batı Sınır Bölgesi'yle Belucistan'da saygınlık kazanabilmek için askerin ve bürokrasinin zımni desteğine bağımlı kaldı. Butto yeni bir anayasa ortaya çıkarabilmek için büyük gayret sarfetti. Nihayet 1973 yılında yürürlüğe giren yeni anayasa, Pencabi olmayan bölgelere esaslı tavizler veriyor ancak federal koşullarla ilgili hükümlerini tam olarak hayata geçirmekte başarılı olamıyordu. Butto hükümeti, büyüyen muhalefeti sindirmek amacıyla gitgide daha sert önlemlere başvurma yolunu seçti. Ekonomik reformları ise kendisine sağlam bir toplumsal taban sağlayacak derecede kapsamlıydı. 1977 yılında kazandığı ikinci seçim zaferinin ardından Butto, muhalefet gruplarının oluşturduğu koalisyon tarafından oy çalmakla suçlandı. Şehirlerde patlak veren şiddet olayları yeni bir darbeye zemin hazırladı. 5 Temmuz 1977'de General Ziya-ül-Hak (1924-88) sıkıyönetim ilan etti; onu izleyen yıl da devlet başkanı oldu. Siyasi partiler kapatıldı ve Butto hapse atıldı. Butto 4 Nisan 1979 yılında katliam yapma suçundan hüküm giyerek idam edildi.

İstikrar arayışları

Ziya-ül-Hak'ın kurduğu hükümet başlangıçta çok zayıftı. Ancak Pakistan, Soğuk Savaş politikası ve güç dengelerinde Batı Asya'da oynadığı kilit rol sayesinde Batı'nın desteğini sağlıyordu ve Afganistan'ın 1979 Aralık ayında Sovyet ordusu tarafından işgal edilmesi Ziya-ül-Hak'ın durumunu güçlendirmişti. Ziya-ül-Hak, Pakistan toplumunun İslâmi niteliğini öne çıkaran tutumuyla da yönetimine meşruiyet sağlamaya bakıyor, Ortadoğu'daki komşularıyla uyum içinde hayata geçirmeye çalıştığı İslâmlaştırma programıyla ulusal birliği sağlayacağına inanıyordu. 1984 yılında uygulamaya soktuğu reformlar için halk desteği sağlayan Ziya-ül-Hak, yaptırdığı referandum sonucu beş yıl daha iktidarını koruma hakkını elde etti. Ancak programı belirsizlik ve çelişkilerle doluydu. İslâmlaştırmanın ne olduğu geniş tartışmalara yol açtı: bu programı hayata geçirmekle görevlendirilen çeşitli bilim adamlarından, hakimlerinden ve ulemadan kurulu komisyonun üyeleri fikir ayrılığına düştüler ve İslâmlaştırma politikasının

Üstte Kacastan in Coulpur şehrinde, tütün pazarındaki bir dükkanın vitrininde, "Kral markası Naswar" adlı bir enfiye reklamı. Yarım yüzyıllık bağımsızlık tarihi ve yerel krallık geleneğine rağmen, bu reklamda yer alan kral imajı, Hindistan'ın son İngiliz kralı VI. George'a ait. Kolonyal dönemde İngilizlerin Codhpur'da, yerel Hintli prensin yetkilerini kullanmasına izin verdikleri ve onun sadece dış ilişkilerini denetledikleri düşünülürse bu olgu daha da ilginç bir özellik kazanmakta. Hindistan'ın görece issız bir bölgesinde yer alan bu reklam, İngiliz emperyalizminin Hindistan'da tahmin edilenden daha kalıcı olduğunun bir göstergesidir.

1948'den sonra Hindistan'da Eyalet Sınırlarındaki Değişiklikler *(sağda)*
Bölünme travmasını yaşamış olan Hindistan hükümeti, "yeni birlik de yeni bölünmelere yol açabilir" korkusuyla başta eyalet sınırları üzerinde herhangi bir tartışmaya girmeye istekli davranmıyordu. Ancak1950'lerin ortalarına gelindiğinde, siyasi taleplere cevap vermek durumunda olan hükümetin kendi huzuru için bazı ayarlamaların yeniden yapılması zorunlu hale gelmişti. Daha 1920'lerde Gandhi, İngiliz yönetiminin idari bölgelerine dayalı sınırlar yerine, dil ayrımına dayalı, Kongre'nin amaçlarına uygun düşecek bir eyaletler ayrımı planı önermişti ve Hindistan cumhuriyetinin kendi iç örgütlenmesi için sonunda kabul ettiği ilke de bu olmuştu. Madras ve Bombay'ın çok-dilli eyalet yönetimleri, başka eyaletlerin de dil temelinde ortaya çıkmalarına yol açtı ve bunun sonucu olarak birçok yeni eyalet oluştu.

katı ortodoks yorumları hiçbir zaman halkın samimi desteğini arkasına alamadı. 1979 yılında çeşitli suçlara getirilen yeni "İslâmcı" ceza yönetmeliğinin geniş bir propagandası yapıldı ve medeni kanunda bazı değişikliklere gidildi. Yine de yeni yasaların ne ölçüde harfiyen uygulanabilmiş olduğu tartışma konusudur.

1985 yılının sonunda Ziya-ül-Hak, sıkıyönetimi kaldırdığını ilan etti ve sivil yaşama dönüldü. Siyasi partiler yeniden faaliyete geçti ve daha önceki başbakanın kızı Benazir Butto, 1986'da Pakistan'a dönerek Ziya-ül-Hak'ın iktidardan düşürülmesi kampanyasını yürütmeye başladı. Yaptığı mitinglerde büyük kalabalıklar toplayan Butto, popüler konumunu bir anda gerçek bir siyasi avantaja dönüştüremedi. 1986 Aralık ayında Karaçi'deki büyük gösteriler, durumu yeniden Ziya-ül-Hak'tan yana çevirdiyse de 1988 Mayısı'nda, son üç yıldır ülkede var olan askeri-siyasi ittifak çöktü. Ziya-ül-Hak kabineyi, ulusal meclisi ve bölge meclislerini lağvetti ve aynı yılın ilerki bir tarihinde seçimlerin yenileneceğini ilan etti. 17 Ağustos'ta Ziya-ül-Hak'ın bir uçak kazasında ölmesine rağmen bu seçimler yapıldı. Pakistan Halk Partisi mecliste en fazla sandalyeyi kazandı ve Benazir Butto 35 yaşında başbakan oldu.

1988 yılından bu yana gerek ulusal, gerek bölgesel düzeyde gerçekleşen birçok hükümet değişikliğine rağmen Pakistan politikası hiç bir zaman sağlam temellere oturmadı. Tüm siyasiler olağanüstü boyutlarda zorluklarla ve kısıtlamalarla karşılaştılar. 1991 yılında nüfus 114 milyona ulaşmıştı. 1980 ve 1990'larda gerçekleşen ekonomik büyüme Pakistan'ın gelişmesindeki çeşitsizliğin ve ülkeyi meydana getiren birimler arasındaki çeşitliliğin bir göstergesi olmuştur. Nüfusun yüzde 56'sını oluşturan Pencap, yüzde 23'ünü oluşturan Sind, yüzde 13'ünü oluşturan Kuzey-Batı Sınır Bölgesi ve yüzde 8'ini oluş-

turan Belucistan'ın özel ihtiyaçlarıyla ulusal öncelikleri uzlaştırabilmek pek kolay olmuyordu. Biçimde ister askeri ister sivil; ister dini ister laik olsun, hükümet hâlâ işlerlik kazandırılabilir ekonomik ve toplumsal gelişme yolları aramaya, tehditlere kapalı bir bütünlük kurmaya, ölçülü bir siyasi ve ekonomik bedele karşılık ulusal bir güvenlik sistemi oturtmaya çalışmaktaydı.

Bağımsız Hindistan

Hindistan 1947 yılında, toprağın ve nüfusun büyük kesimiyle beraber iyi yerleşmiş bir yönetim mekanizmasını da devralmıştı. Bu önemli jeopolitik gerçek, Hindistan'ın bölgede başat güç durumunda olduğu anlamına geliyordu. İngiliz sömürgeci yönetimini sona erdirmek için çok büyük bir mücadele veren Hindistan Ulusal Kongresi, ülke yönetimini eline alarak, yirmi yıl kadar hiçbir zorlukla karşılaşmadan iktidarda kalmayı başarmıştı. 1964 yılındaki ölümüne dek Jawaharlal Nehru'nun başkanlık ettiği hükümet Hindistan'da düzeni yeniden kurma işini yürütmüştü. 1950 yılında yeni bir anayasa yapılmış, Hindistan güçlü bir merkezi hükümete sahip federal bir cumhuriyet haline gelmişti. Ulusal parlamento (Lok Sabha: Halkın Evi) ve yasama meclislerine üyelik genel seçimlerle belirleniyordu.

Hükümetin çerçevesi ve onun içinde yer alan Kongre Partisi'nin sandalye sayısının yüksek olması ciddi anlamda siyasi bir istikrarı da beraberinde getirmişti. Ama Hindistan çok geniş, çok çeşitli etnik kökene ve kültüre sahip halkların birarada yaşadığı bir ülkeydi ve değişik gruplar, değişik dini ve toplumsal katmanlar arasında gerilimler yaşanması da kaçınılmazdı. Daha erken dönemlerde olduğu gibi, Hindistan'ı birarada tutmak için çok hassas bir denge sağlanmaya çalışılıyor, merkezkaç güçlerinin ne kadar güçlü olduğu her zaman hesaba katılmak zorunda kalınıyordu. Merkezi otoritenin ne zaman ulusal çıkarlar adına sertlikle devreye girmesi gerektiği, ne zaman daha uzlaşmacı olunacağı, ne zaman çoğulcu ve pragmatist anlaşmalara gitmenin daha doğru olacağını kestirmek her zaman kolay olmuyordu. Eyalet sınırlarının dillere göre yeniden çizilmesi Hindistan Birliği kesintiye uğratılmadan başarılmış, birçok bölgede varolan "dil milliyetçiliği"ne taviz verileceği korkusu boşa çıkarılmıştı. İlk Kongre hükümetleri diğer bölgesel ve azınlık sorunlarında, "çeşitlilik içinden birlik" yaratabilmenin önemini vurgulayarak bazı başarılar elde etmişlerdi. Ne var ki 1960'ların başlarında, Kongre artık herkesi her konuda memnun edecek bir yapıyı sürdürmekte aciz kalıyordu. Parti içinde tartışmalar, hizip çatışmaları başlamış, parti dışında güçlenen muhalefet, gerek yerel gerekse bölgesel düzeyde iktidarı ele geçirme konusunda özellikle etkili olmaya başlanıştı.

Nehru'nun 1964 yılında ölümü bu çelişkileri iyice su yüzüne çıkardı. Güçlü bölgesel hakimiyetleri olan çalışma arkadaşlarından hiçbirisi ulusal bir lider olarak kabul görmüyordu. Bu nedenle Nehru'nun 1952 yılından beri tüm kabinelerinde görev alan ve siyasi uzlaşmacı olarak büyük deneyime sahip Lal Bahadır Şastri'nin Nehru'nun halefi olmasına onay verdiler. Şastri'nin Taşkent'te bir kalp krizi sonucu (ve ikinci Pakistan-Hindistan savaşını sona erdirecek barış anlaşmasını imzalamayı başardıktan sonra) ölümü sonrasında Kongre liderleri Nehru'nun kızı İndira Gandhi'yi (1917-1984) başa geçirdiler. Hindistan'da siyasetin çok önemli ve çok belirsiz bir dönem yaşadığı bu yıllarda devamlılığı bu şekilde sağlamanın sembolik değeri büyüktü. Ayrıca yeni liderin bir kadın oluşu ve bağımsız siyasi bir temelden gelmesi, parti ileri gelenleri arasında İndira Gandhi'nin, henüz belirsiz görünen ilk genel seçimlerde daha uygun biri bulununcaya dek kolay denetim altında tutulabilecek biri olduğu düşüncesini doğurdu.

Üstte Hindistan'da iktidarın devredilmesi, Hindistan'ın son valisi Lord Mountbatten (Cartier-Bresson'un bu fotoğrafında en solda görülüyor) ile, Hindistan'ın ilk başbakanı Jawaharlal Nehru (soldan üçüncü) arasındaki iyi ilişkiler sayesinde bir dereceye kadar yumuşak bir süreç izlemişti. Nehru bağımsızlıktan sonra ülkenin siyasetine egemen olarak ilk ekonomik ve sosyal politikaları biçimlendirmiştir. Uluslararası ilişkilere ahlâki yaklaşımıyla büyük saygınlık kazanan Nehru, 1950 ve '60'larda, ne Batı'ya ne de Komünist bloka dayanan, alternatif bir dünya politikasının sesi olan "Bağlantısızlar" (kendi bulduğu bir terimdir) hareketine öncülük etmiştir.

Ancak gelişmeler Kongre ileri gelenlerini haklı çıkarmadı. Kongre 1967 seçimlerinde gerek ulusal gerekse eyaletler düzeyinde çok kötü sonuçlar aldı ama İndira Gandhi başbakan olarak sandalyesini korumayı başarmıştı. Kilit mevkideki birçok siyaset adamı parlamentodaki yerini koruyamadı. Eski akıl hocalarının parlamento dışında kalması ve Kongre'nin çoğu eyalette güç kaybına uğraması sonucunda İndira Gandhi, başbakan olarak konumunu yeni bir siyasi ittifakın kurulması ve kendisine yeni bir siyasi temel hazırlamak için kullandı. Kongre Partisi bölündü ve İndira Gandhi'nin doğrudan denetimi altında ancak kısmen birleştirilebildi. Bunu izleyen beş yıl süresince İndira Gandhi merkezi bakanlıklara ait yetkileri, sistemin bütünü içinde yeni bir istikrar yaratma

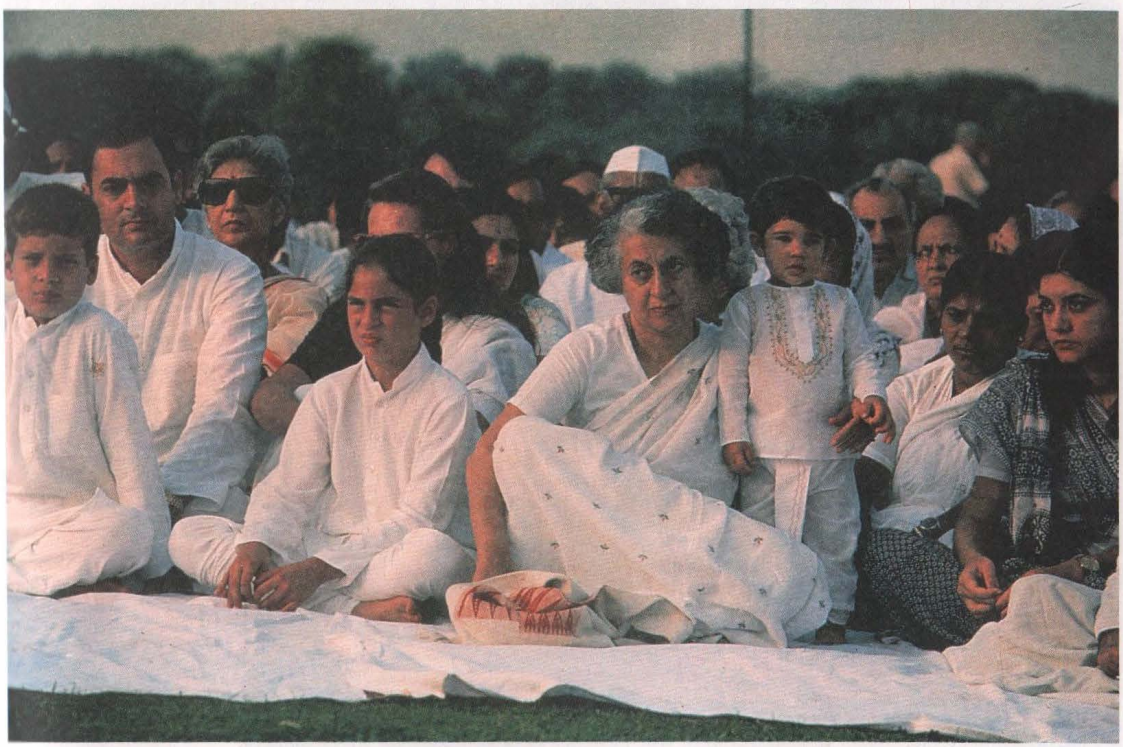
amacıyla eyaletlerin içişlerine karışmak ve bazı başka toplumsal anlaşmazlıklara müdahale etmek için kullandı.

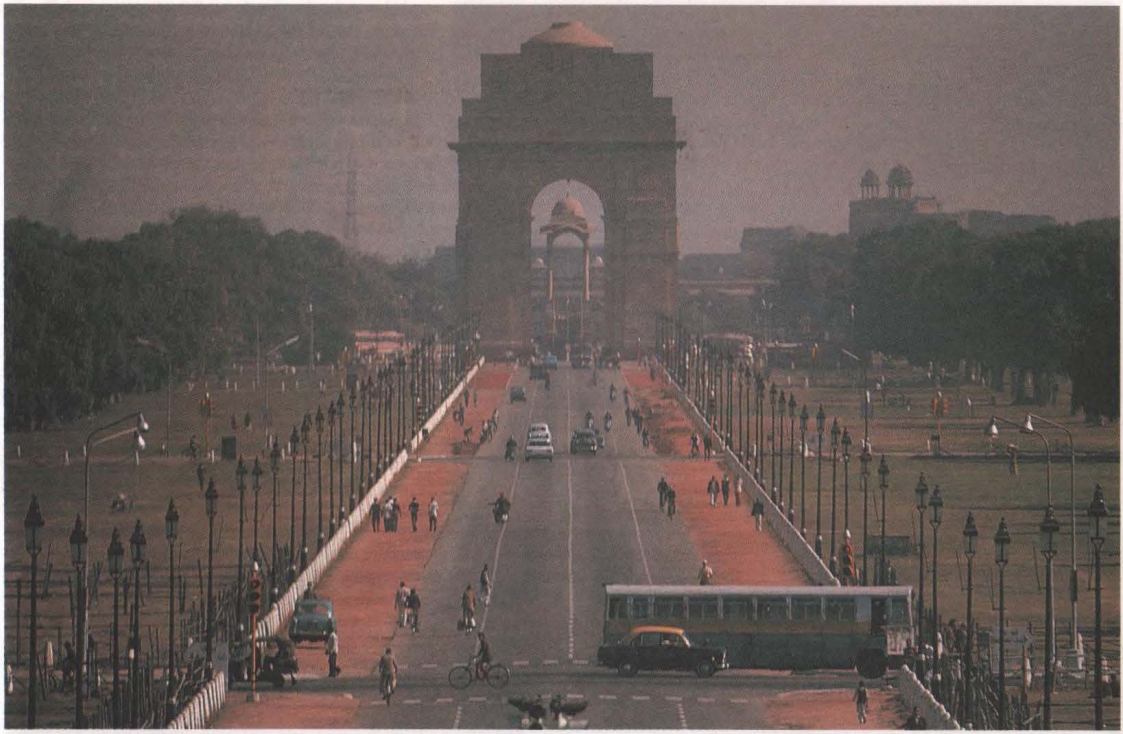
1970'lerin başları, eyalet yönetimlerinin mali durumlarında hızlı iniş çıkışlara ve her düzeyden politikacının ülkelerine bağlılıkları konusunda sürekli yalpalamalarına tanıklık etmişti. İndira Gandhi Bangladeş savaşındaki başarılı müdahalesinin kendisine sağladığı halk desteğiyle bir süre idare etti. Söylemde sosyalist, ama gerçekte küçük toprak sahibiyle sanayicinin beklentilerine yönelik devlet desteğini artırmak ve kredileri ucuzlatmak gibi bazı yeni ekonomik politikaları hayata geçirdi. Ancak 1973-74 yıllarında yeniden gıda bunalımlarına girildi ve enflasyon denetlenemez hale geldi. Bihar ve Gucarat'ta çok ciddi çalkantılar yaşanmaya başladı. Toplumsal çalışma alanında Mahatma Gandhi'nin gerçek halefi kabul edilen uluslararası saygınlık kazanmış karizmatik kişilik Cayprakaş Narayan (1902-79), iktidara cleştiriler yönelterek hükümeti düşürmeye çalışan çeşitli gruplara moral destek vermeye başladı. 1975 yılında Allahabad Yüksek Mahkemesi'ne verilen İndira Gandhi'nin 1971 seçimleri sırasında yaptığı yanlış uygulamaların soruşturulmasıyla ilgili dilekçe, Gandhi'nin mahkeme tarafından suçlu bulunmasıyla sonuçlandı.

Bu açmazlara İndira Gandhi'nin tepkisi çabuk geldi. Muhalefetin gerici ve ilkesiz unsurlardan oluştuğuna inanan Gandhi, anayasanın kendisine verdiği yetkiyi kullanarak Olağanüstü Durum ilan etti; hükümetin normal işleyişi askıya alındı ve gerekli "görülen lüzum üzerine" ülkenin tümünün Delhi'nin doğrudan yönetimine alındı. Muhalefet güçleri hapse atıldı ve normal siyasi tartışmalar susturuldu. Basın, benzeri görülmemiş düzeyde sansüre uğradı, özellikle daha yoksul devlet memurları arasında sterilizasyon programları ilan edilip uygulandı, Delhi'nin varoşları buldozerle yerle bir edildi, kamu sektöründe çalışanların ücretleri dondurulduğu.

1977 yılına gelindiğinde İndira Gandhi, aldığı sert önlemlerin düzeni yeniden sağladığına ve ulusal birliğin korunduğuna kanaat getirip kendini yeterli ölçüde güvence içinde hisseder hissetmez Mart ayında seçimlere gidilmesine karar verdi. Ne var ki aldığı önlemlerin halk tarafından pek hoş karşılanmadığını hesaplayamamıştı. Seçim kampanyası için çok kısa bir süre olmasına rağmen İndira Gandhi'nin hem sol hem de sağ muhalifleri bir Canata Partisi'nde bir ittifak kurarak hükümeti yenilgiye uğrattılar. Gucaratlı yaşlı ve saygın bir Gandhi dönemi siyasetçisi olan Moraji Desai başbakan oldu. Hindistan'da demokratik özgürlükler yeniden kurulmuş olmasına rağmen Canata koalisyonu iktidarı elinde tutmayı başaramadı çünkü aralarında uzlaşmaz çelişkiler taşıyan ve ortak bir politika üretemeyen çok farklı unsurların biraraya gelmesiyle oluşmuştu. İndira Gandhi 1979 seçimlerini yeniden kazandı ve 31 Ekim 1984'de Sih korumalarınca gerçekleştirilen bir suikasta kurban gidene dek iktidarda kaldı. Onu, 1989'daki seçimi kaybetmesine kadar başbakan olarak görev yapan oğlu Rajiv (1944-91) izledi. V. P. Singh'in Ulusal Cephe hükümeti iktidarda uzun süre kalamadı ve 1991 yılında seçimlere gidildi. Rajiv Gandhi seçim kampanyaları sırasında ayrılıkçı bir Tamil gerillası tarafından öldürüldü ve Kongre'nin başında bulunan P. V. Naraşima Rao yeniden iktidarı eline aldı. Bu değişimlerin büyük bölümü, değişik partilerin iktidara gelmesin-

Altta 1970'lerde İndira Gandhi'nin yerine en büyük oğlu Sanjay'ı önermesi, halk arasında bir "Nehru hanedanı"nın kurulmakta olduğu yolunda yoğun söylentilere yol açtıysa da bu durum, çağdaş Hindistan politikasının karmaşası içinde fazla önemsenmedi. 1979 Haziranı'nda Sanjay bir uçak kazasında öldü. Burada Bayan Gandhi, oğlunun ölümünden kısa bir süre sonra tortununu, Sanjay'ın oğlunu belinden tutmuş, bir siyasi toplantı sırasında görülüyor. Yanında, (soldan ikinci) 1989 yılında Bayan Gandhi'den sonra başbakan olan küçük oğlu Rajiv ve Rajiv'in çocukları görülüyor.

Üstte Bugün Hindistan Cumhuriyeti federal hükümetine başkentlik eden Yeni Delhi, ne gariptir ki İngiliz raj'ının tükeniş yıllarında uçsuz bucaksız bir imparatorluk başkenti olarak kurulmuştu. Mimarisi büyük ölçekli olarak planlanmış, Avrupa'nın anıtsal yapı anlayışıyla Hindistan'ın, özellikle de Hint-Türk döneminin saltanat geleneğini yansıtan kendine özgü şehircilik tarzı birleştirilmiştir. Edwin Lutyens (1869-1944) ve Herbert Baker (1862-1946) adlı iki İngiliz mimar tarafından tasarlanan planın ortasında, savaş abidesinden genel valinin sarayına uzanan geniş Kral Yolu bulvarı yer alıyor, bu bulvarı, diğer bir geniş cadde olan Kraliçe Yolu dik açıyla kesiyordu. Bu görüntü eski valilik sarayından (şimdiki Cumhurbaşkanlığı konutu), Kral Yolu boyunca (şimdiki Rajpath), Kraliçe yolunun öte yanındaki (şimdiki halkın verdiği isimle Janpath - yani Halkın Yolu) kubbeye uzanıyor. Bu kubbenin altında bulunan Kral V. George'un heykeli kaldırılmış, yerine Gandhi'nin heykeli konmuştur.

den çok, lider durumundaki politikacıların değişen ittifaklarının sergilenmesi anlamını taşıyordu.

Etnik ve kültürel çelişkiler

Hindistan'ın ulusal politikasında sürüp giden olayların ve hızlı değişimlerin büyük bölümü, hükümetin çok büyük ve çok kültürlü bir toplumu yönetmek zorunda olması gerçeğinden kaynaklanmaktadır. Merkezi hükümet, bugün Hindistan birliğini oluşturan 24 eyalet arasındaki dengesizlikleri gidermek için yarım yüzyıl boyunca çok az şey yapabilmiştir. 1950'ler ve '60'larda yapılan sınır düzenlemeleri bölgesel beklentilere bir ölçüye kadar cevap verebilmiş ancak birçok bölgede ciddi iç sorunların çıkması önlenememiştir. Kuzeydoğu eyaletlerde sınırları belirlemek için başvurulan dil ölçütü, dağlarda yaşayan halkların dış dünyanın müdahalesine sürekli direnmeleri ve özellikle Batı Bengal'den çok sayıda Hintlinin, Assam vadisi ve Tripura'ya göçmesiyle daha da karmaşık hale getirilmiştir.

Pencap'ta, dinsel olduğu kadar ortak bir dile de dayanan bir grup olan Sihlerin beklentilerine; bölgenin Pencap, Haryana ve Himaçal Pradeş biçiminde üç ayrı eyalet olarak yeniden örgütlenmiş olması bile henüz tam olarak cevap verememiştir. Buradaki sorun, karmaşıklığını korumaktadır: bölgedeki muazzam ekonomik gelişme, Pencabi dili konuşmayan ve Sih olmayan Hintlilerin bölgeye akın etmesine yol açarken Sih topluluğu Pencap eyaletinde siyasi hâkimiyet kurmayı başaramamıştır. 1980-84 yılları arasında aşırı uçtaki çeşitli terörist Sih örgütleri tamamen denetimsiz bir tarzda ardarda bitivermiş ve başvurdukları eylemler, gerek düzenin korunması gerekse Sih-Hindu ilişkileri açısından korkunç olumsuz sonuçlar getirmiştir. Sih teröristleri Amritsar'daki Altın Tapınak'ı ellerine geçirip burayı üs olarak kullanmaya başladılar. İndira Gandhi'nin 1984 Haziranı'nda burasını Sihlerden temizlemek için orduyu kullanmaya kalkması, sadece (kendi yaşamı da dahil olmak üzere) çok sayıda insanın hayatını kaybetmesine neden olmakla kalmamış, aynı zamanda geriye, siyasi sorunlarda uzlaşmayı imkansız hale sokan acı bir miras da bırakmıştır. Keşmir'de, ekonomik gelişmenin sonucu olarak eyalete akan göçün yarattığı baskılar, yörede bulunan büyük bir ordu gücünün de varlığıyla birleşince, son yüzyıl içinde topluluklar ve çeşitli çıkar grupları arasında kurulmuş olan hayli nazik dengeyi altüst etmişti.

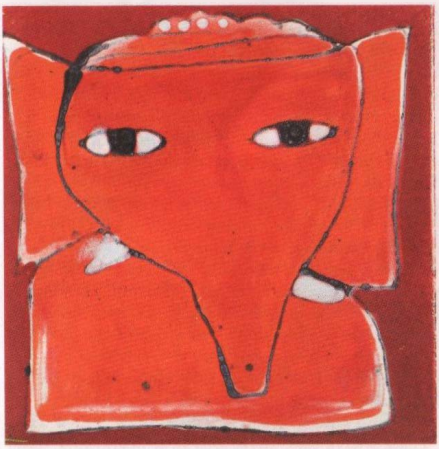
Topluluk ve kast farklılıkları bağımsızlıktan sonra yeni biçimlere büründü. Hindistan cumhuriyetinin kurucu büyükleri, yasalar önünde eşitlik ve toplumu bölen sosyal kategorilerin kaldırılması (bu sonuncusunu - biraz da çıkarları öyle elverdiği için- İngilizlerin tarihi boyunca teşvik ettiğine inanıyorlardı) konusunda kararlı davranmışlardı. Ancak Hindu ve Müslüman toplulukları arasında, özellikle Kuzey Hindistan şehirlerinde yaşanan farklılıklar aynen sürüyor ve zaman zaman kitle gösterilerine, hatta ölümlere neden oluyordu. Son zamanlardaki gelişmelerden biri de, bazı politikacıların Hindu halkı, etnik temellerden kalkarak harekete geçirme çabalarıdır. Bunların iddiasına göre, birbiri ardına gelen hükümetler, gerek ulusal gerekse eyalet düzeyinde azınlık gruplara aşırı korumacı davranmışlar, Hindu çoğunluğun çıkarlarını sürekli gözardı etmişlerdi. Bu konuda siyasi bilinci yükseltmek için bazı sembolik olayların üzerine gidilmiş, bunların içinde özellikle Rama'nın kutsal sayılan doğum yeri Ayodhya'da,

Babür zamanında yapılan caminin kaldırılması kampanyası etkili olmuştur ve bu kampanya, yüzyıldır şu ya da bu biçimde sürmektedir.

Hindularla Müslümanlar arasındaki gerilim 1980'lerin ortalarında ciddi biçimde tırmanışa geçti. 1984 yılında "Tanrı Ram'ı Müslüman hapisanesinden kurtarmak" amacıyla Vişva Hindu Parişad kuruldu. Bunu izleyen yıl, Hindular bir mahkeme kararıyla tartışmalı tapınakta ibadet etme hakkını elde ettiler ve bu karar tüm Hindistan'da müthiş çalkantılara yol açtı. Kasım 1989'daki seçim kampanyası sırasında Vişva Hindu Parişad üyeleri, Ayodhya camisinin bulunduğu alana, büyük bir kampanyayla Hindu hacıların Hindistan'ın dört bir yanından getirdikleri taşlardan yeni bir Rama tapınağı inşa etme eylemine kalkıştılar. İnşaatın yapımını önlemek için hükümetin müdahale etmesi, ülkenin her yerinde Hindu-Müslüman kitle gösterilerinin patlak vermesiyle sonuçlandı: özellikle Bihar'da can kaybı büyük oldu. Seçim kazanma amacıyla siyasilerin kızıştırdığı toplumlararası nefret ve Ayodhya krizi, Kongre'nin seçimlerde büyük bir hezimete uğramasında başlıca etmen oldu. 1992 yılında Hindu aşırı uçlarının başı çekmesiyle cami kızgın bir kalabalık tarafından yerle bir edildi ve bu olay toplumlararası şiddetin daha da yaygınlaşmasına yol açtı.

Bu tür olaylar Hindistan'da Hindu topluluğuna dönük partikülarist politikaların cesaretlenmesine yol açarak diğer topluluklarla, örneğin Müslüman ve Sihlerle, siyasi uzlaşmalara gidilmesini giderek daha zorlaştırdı. Açıkça Hindu çıkarlarını temsil ettiğini söyleyen Bharatiya Janata Partisi, Uttar Pradeş'te Delhi'de, Racastan ve Gucarat'ta epeyce güçlendi. Yine de, tüm ülkeyi saran yeni bir Hindu köktenciliğinden sözetmek pek doğru bir saptama olmaz. BCP'nin seçim başarısı elde ettiği yerlerde Hindistan toplumunun çeşitliliğini hesaba katmadan güçlü olabilmesini düşünmek doğru değildir. Ayrıca, modern Hindu uyanış hareketleri, en büyük desteği, yüksek kastlara mensup ya da köklerini ve öz gelenklerini yeniden bulmaya çalışan şehirli kişilerden almaktadırlar. Popülist Hindu söylemi o anki psikolojik hava içinde beyinlere hâkim olabilir, ancak Hinduların kendi aralarında yüzyıllardır varolan bölünmelere ve ayrımcı tavırlara karşı birleştirici olabilmesi pek de kolay değildir.

Tüm Hinduları aynı şemsiye altında toplamaya çalışan çağdaş Hindu köktendinciliği, kastlararası çelişkiler aracılığıyla da denetim altında tutulabilmektedir. Her ne kadar bağımsız Hindistan anayasası kast sistemini tanımıyorsa da, toplumsal gerilikle ilgili sorunların dile getirilmesi için çaba harcanmış, dezavantajlı durumda olanlara yardım amacıyla olumlu ayrımcılık yapılmasına olanak tanıyan politikalar için anayasada değişikliklere gidilmiştir. Özellikle "Dokunulmazlar" ya da Gand-

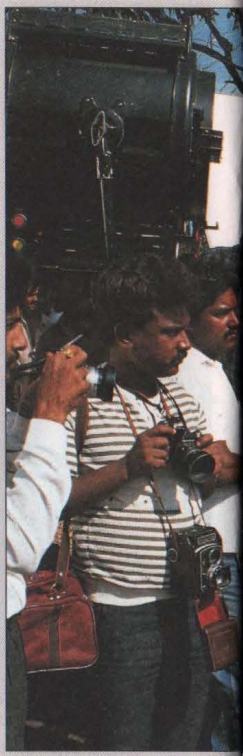
Üstte sağda Ganeş, ya da Ganpati, Hint Tanrıları içinde en popüler olanıdır ve Şiva ile Parvati'nin oğludur. "Engelleri Ortadan Kaldıran" Tanrı olarak bilinen Ganeş'e, bir işe başlamadan önce ya da uzun bir törenin başlangıcında tapınılır. Bu, Ganeş'in 1965'lere ait mükemmel tasviri, Bombaylı sanatçı Bedri Narayan'a aittir. Narayan, anlatıboya resimleriyle olduğu kadar, buradaki gibi seramik kareler üzerine yaptığı mozaiklerle ve afişlerle de ünlüdür.

Sağda Bir asır süren anlaşmazlıklar sonunda, bir grup Hindu militanı Ayodhya'daki cami tapınak kompleksine saldırarak 16. yüzyıl başlarında inşa edilmiş olan bu kutsal mekânı yerle bir etmiştir; bu caminin yerine, burasının Krişna'nın doğum yeri olduğu gerekçesini ileri sürerek yeni bir tapınak yapılması talebinde bulundular. Olayın şiddet boyutu ve simgelediği anlayış, Hindistan'da sivil toplumun kimliği konusunda çok hararetli tartışmalar başlattı.

Sinema

Sinemanın, 20. yüzyıl Hindistan kültürü üzerindeki etkisi büyüktür. Sinema sanayiinin geçmişi çok eskilere uzanır; yüzyılın ortalarına gelindiğinde, bu sanayi Amerika'daki film endüstrisi ölçeğine yakın bir üretim içine girmişti. Buna ek olarak, Hint sineması çok geniş kitlelere uzanabildiği için sadece iç pazarda çok popüler olmakla kalmamış, sanat filmleriyle (Bengalli yönetmen Satyajit Ray'ın filmlerinde olduğu gibi) elit ve kozmopolit bir seyirci kitlesinin de beğenisini kazanmıştır. Hindistan'da ilk sinematografik film, 7 Temmuz 1896'da Bombay'da, Lumière kardeşlerin ilk sinematografik gösteriminden sadece yedi ay sonra yapılmıştır. Bombay kısa zamanda Hint film sanayii merkezi haline gelmiş ve ilk olarak kısa belgeseller çekilmeye başlanmıştır. 1909 yılında, popüler bir Marathi oyununun beyazperdeye aktarılmasıyla gerçek anlamda ilk sinema filmi yapılmış oldu. 1913 yılında, öküz arabasıyla oradan oraya taşınan ilk gezici sineması ile dağıtım ağını da kurmuş olan D. G. Phalke, Hindu kralı Raja Hariçandra hakkında 50 dakikalık bir epik çalışmayı filme çekerek farklı bir tarz ortaya koyuyordu. Hint filmleri bugün bile temalarını Hint klasiklerinden ve halk hikâyelerinden almaktadır. Sesli sinemanın ortaya çıkışıyla koskoca bir altkıta pazarına ürün sunmak durumunda olan sanayide bazı sorunlar da yaşanmaya başlamıştı. Bu dönemde bilinen bir hikâye arasına uzun müzik aralıkları koyan değişik bir Hint filmi tarzı gelişmeye başladı. Bu biçimiyle Hint sinema sanayii esas itibariyle zevk temelinde şekillendi ve hep 'ulusal nitelikli oldu, ulusal kimlik duygusunu öne çıkardı. Bugün, Hint sinema sanayii, 2 milyon çalışanıyla dünyadaki en büyük sanayiler arasında yer almaktadır. Hint filmleri başta Çin olmak üzere birçok ülkeye gönderilmekte, bu filmler gönderildikleri ülkelerde romantik konuları ve özellikle de müzikleriyle geniş ilgi toplamaktadırlar.

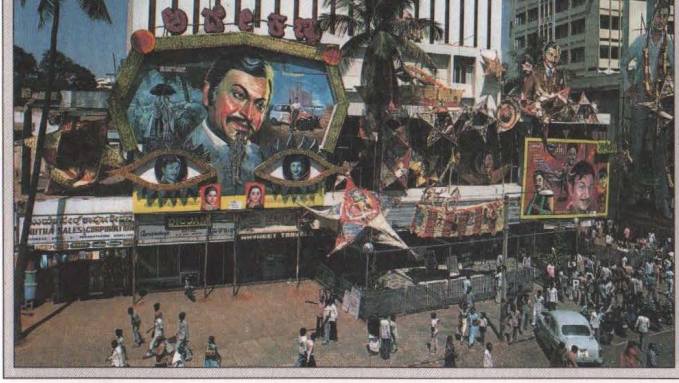

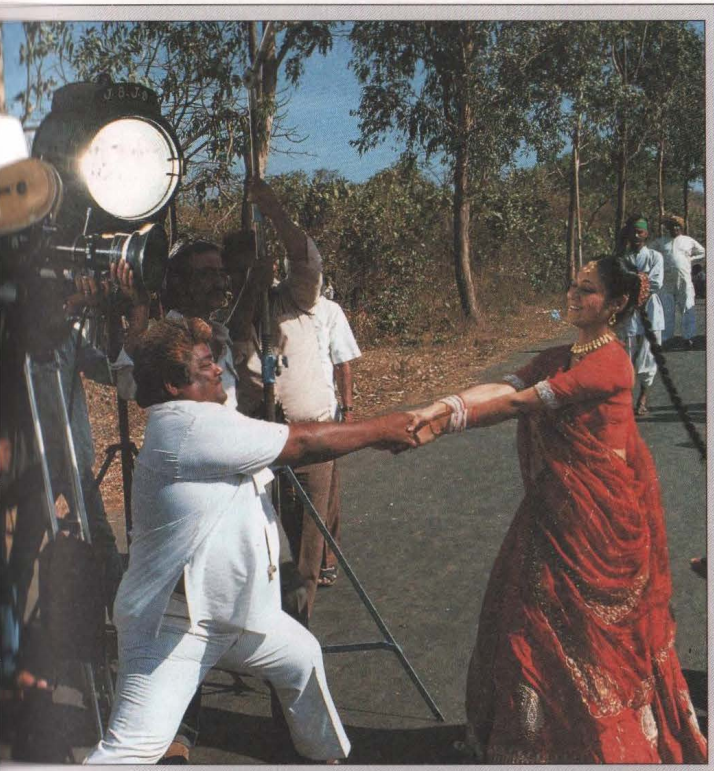
Altta Dravidyen dillerinde film yapılan ve Hindistan'ın ikinci büyük sinema sanayi merkezi olan Bangalore'da bir sinema salonu. Güneyin sinema sanayii, özellikle Karnataka ve Tamil Nadu'da, devlet politikasıyla yakın ilişki içine girmiş, buradaki erkek ve kadın film starları, anti- Hindi ve anti-kuzeyli kimlikleriyle önemli yerlere getirilmişlerdir.

Üstte Sinemadaki ününü siyasete taşıyan ilk starlardan biri, 1950 yılında federal meclise seçilen, Hindistan'ın önde gelen dram sanatçısı Nergis'ti. Burada kendisini star yapan en ünlü rolünde, Mehbub Han'ın *Hindistan Ana* (1957) filminde görülmektedir. Film, vatanını ve çocuklarını korumak için kahramanca mücadele eden bir köy kızının öyküsünü anlatır.

Altta Hint film afişleri, sokak sanatının en bilinen ve en dramatik biçimleridir. Hindistan'da sinema, gişe rekorlarının kırıldığı bir sanat dalıdır ve kimi zaman insanları gerçeklerden kaşıp hayal dünyasında gezdiren, böylelikle de kaderciliği güçlendirerek halk kitleleri arasında tutuculuğu besleyen bir faaliyet olduğu gerekçesiyle eleştirilere uğramaktadır.

Üstte Bombay'ın prodüksiyon stüdyolarında çekilen bir filmde, yönetmen, Tina Minum adlı sanatçıya rolünü anlatıyor. Sistema yıldızlarının şehir yaşamında belirgin bir yerleri vardır; Büyük bir kısmı Mahim ırmağının kuzeyinde, Bandra'nın Pali Hill'indeki lüks evlerde yaşarlar. Burası "Bombay'ın Beverly Hills'i" olarak anılır ve Bombay film sanayiine halk arasında "Bollywood" denir.

Solda Hint filmleri, masal ahlâkçılığı anlayışıyla, hemen her zaman, kadın ve erkek kahramanlar gerekli bir miktar acı çektikten sonra mutlu sonla biterler. Ancak 1970'lerin başlarından itibaren, uluslararası akımlardan etkilenen Hintli film yönetmenleri, daha gerçekçi, kimi kez de daha fazla şiddete dayalı öykülere yer vermeye başlamışlardır. Bu İngilizce yazılmış afiş, gittikçe daha popüler bir tarz haline gelen bir gangster filmine aittir.

hi'nin kendilerine verdiği isimle "Harijanlar" ("Tanrının Çocukları"), ya da bugün kendilerini Dalitler diye adlandıran topluluklarla birlikte düşük statülü diğer "geri" kastlara mensup kişiler için, devlete ait işyerlerinde çalışmalarını ve eğitimde bazı haklara sahip olmalarını düzenleyen bir "program" oluşturulmuştu.

Devlet himayeciliğinin bu şekilde harekete geçirilmesi hep tartışmalı ve kışkırtıcı bir uygulama olmuştur. Orta ve geri kastların sayılarının fazla olduğu bazı yerlerde bunlara mensup kişiler başlıca tarım ve toprak sahibi topluluklarını oluştururlarken geleneksel olarak okuma yazması olan elit kastlar eğitim ve memuriyet gibi işlerde geri kalıyorlardı. Eyalet yönetimlerinin kendilerine öncelik tanıyan bir dizi politikayı benimsemesi, okur yazar elit kastlar arasında - ki devlet hizmetinde çalışma olanağı bu grup için tek yaşam biçimiydi- kızgınlık yaratıyordu. 1985 yılında, Gucarat'taki Kongre yönetiminin üniversitelerde geri kastlara ayrılan fonu arttırıp, bunların devlet hizmetindeki kontenjanlarını da yüzde 10'dan yüzde 28'e çıkarması çok ciddi ayaklanmalara neden olmuştu. Devlet himayesini genişleten yeni önerilerin teklifinden bu yana bu bölgede şiddet olaylarında artış izlenmektedir.

Planlı ekonomi

Bağımsızlığın ilk yıllarında hükümetin birincil amacı yoksulluğun kökünün kazınması ve laik, demokratik bir toplum kurulmasına büyük bir gayretle ön ayak olunmasıydı. İngilizlerle yapılan pazarlık görüşmelerinin son aşamalarında yaşamsal bir rol oynayan Nehru, net bir tarih bakışına ve Hindistan'ın kaderiyle ilgili doğru bir anlayışa sahipti ve sömürgeciliğin sona erdirilip planlı, devletçi ekonomi uygulamasına geçilmesiyle laik, liberal ve hümanist toplumun önünün açılacağına inanıyordu. Onun önderliğinde Hindistan muazzam bir cesaretle toplumsal değişimini planlamaya girişti. Kendisine örnek aldığı model, 1930'ların ve 1940'ların Avrupalı sosyalistlerinin de dikkate aldığı Sovyetler Birliği modeliydi. Sovyetler Birliği'nde geri, eşitliksiz bir tarım toplumunun laik, sınıfsız bir sanayi devletine dönüştüğüne inanılıyordu. Orada 20 yıl içinde, bilim ve eğitimin öncüğüne olan inançla beslenen devletçi-planlamacı politikalar yoluyla bir köylü toplumu, Nazi Almanyası'nı yenilgiye uğratacak kadar güçlü bir dünya gücü haline gelmişti.

İngiliz yönetimi yıllarında Hindistan ekonomisi, İngilizlerin çıkarları doğrultusunda bir gelişme izlemiş, İngiliz sanayiine hammadde sağlayan başlıca ürünlerin üreticisi bir konuma hapsedilmiş bir halde sömürülmüştü. Hindistan yoksul bir tarım ülkesi halinde bırakıldığından ilerlemenin tek yolu planlı sanayileşmeden geçiyordu. Sovyet modelinde Beş Yıllık Plan (1951-56) bazı iyileştirici öneriler ortaya sürüyordu: Ayrıntılı bir merkezi planlama, Hindistan'ın ana mallarının üretim kapasitesinin artırılmasına ağırlık verirken ekonominin geri kalan kısmını kendi işleyişine bırakıyordu.

Nehru ve Planlama Komisyonu başkanı Profesör P. C. Mahalanobis tarafından hazırlanan İkinci Beş Yıllık Plan (1956-61) daha da ileri gidiyordu. Sözkonusu Plan, Fabian sosyalizmiyle Gandhi'nin maddecilik-karşıtı görüşlerini birleştiren bir gelişme politikası ortaya atıyordu. Bu planda tüketim maddelerini hor görme, her türlü lüksten kaçınma vardı. İthal mallarının kullanımı yüksek gümrük duvarları ve kotalarla ya da açıkça ülkeye giriş yasaklarıyla önleniyordu. İç pazar ihtiyaçlarına öncelik tanındığından ihracat da teşvik edilmeme-

liydi. Kişisel tasarruflar yatırıma kaynak sağlamak amacıyla teşvik ediliyordu. Geçmiş yıllarda sadece kârın yurtdışına taşınmasından başka bir işe yaramayan yabancı sermayeye de hiç gerek yoktu.

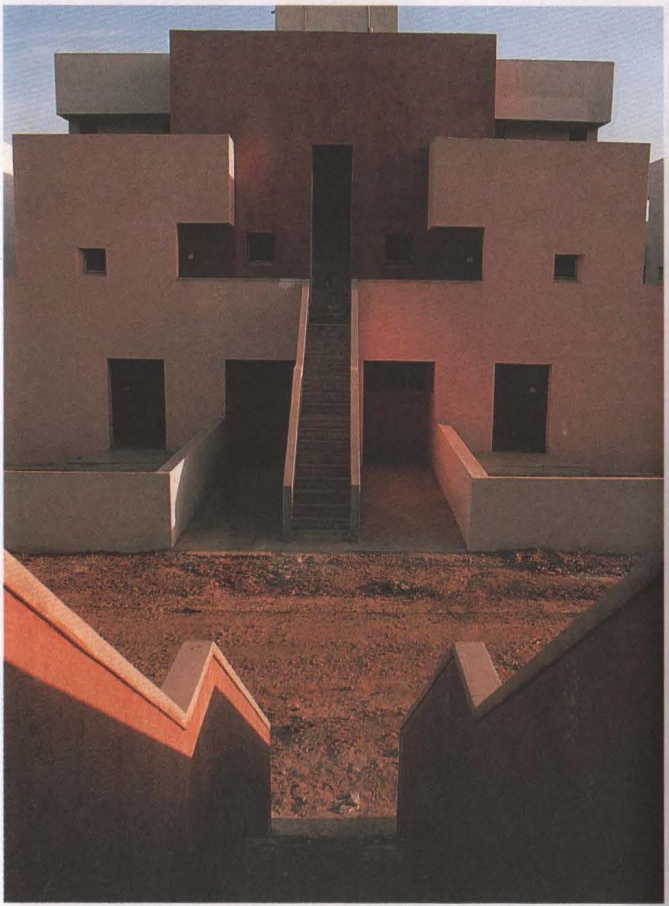
Hükümet önde gelen sanayileri millileştirdi. Lisanslara ve siyasi denetimlere dayalı bir rejim getirildi. Şirketlere nerede iş alanı açacakları (genellikle geri kalmış yörelerde) ve ne üretecekleri dikte ediliyordu. Örneğin yüksek moda pazarına pamuklu kumaş üreten bir imalatçı, gerekli lisans ve izinleri alabilmek için, fabrikasındaki makinalarının yapısı elvermese de, pazarın düşük gelirli bölümü için belirli bir miktar ucuz kumaş üretmek zorunda bırakılıyordu. İşsizliği düşük düzeylerde tutmak için işyerlerinin kapanmasına izin verilmiyordu. Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa ülkelerinde olduğu gibi, ekonominin büyük bölümünü bürokratların eline teslim etmenin ve yerel üreticileri uluslararası rekabetin etkilerinden korumanın uzun vadedeki sonucu kaçınılmaz olarak düşük verimlilik olmuştur. Örneğin, 8.000 Japon işçinin ürettiği çeliği yaklaşık 250.000 Hintli işçi üretiyordu.

1960'larda hükümet dikkatini ülkenin köylü çoğunluğunun rahatlatılması meselesine çevirdi. Tarımda üretkenliği arttırmak amacıyla yatırım paketleri hazırlandı. "Yeşil Devrim" uygulamalarının bir parçası olarak buğday ve pirinçte rekolteyi arttırmak amacıyla yüksek verime sahip ekin türleri tarımda kullanılmaya başlandı, gübre ve makina kullanımı teşvik edildi ve sulama programları genişletildi. Ancak bütün bunların toplumsal ve ekonomik sonuçları her yerde aynı ölçüde hissedilmedi. Bazı bölgeler daha kalkındı, bazı çiftçiler diğerlerine göre bu programlardan daha fazla yararlandılar. Bölgesel ve toplumsal ekonomik eşitsizlikler daha da keskinleşti. Aslında genel refah düzeyi esaslı bir biçimde artmış olsaydı, bu o kadar da önemli olmayabilirdi. Ne var ki durum bunun aksini gösteriyordu ve 1971 yılından sonra İndira Gandhi hükümeti yoksullara doğrudan yardım sağlayan bir dizi önlemi almak zorunda kaldı. Büyük şirketler yerine küçüklerine, sermaye-yoğun projeler yerine emek-yoğun projelere doğrudan hükümet yardımı yapıldı. Devlet desteği makina dokumacılığı yerine el tezgâhlarına verildi.

Bu tür stratejiler tümüyle başarısız olmadı. 1960'larda endüstri üretimi yüzde 5.5 artarak her 12 yılda üretimin ikiye katlanmasına yol açtı. Ama diğer gelişmekte olan Asya ülkelerinin başarı grafiği daha yüksekti - Pakistan, Tayland, Tayvan ve Güney Kore daha hızlı büyüdüler. Tarımda da benzer bir iyileşme çizgisi izlendi. 1960'lara kadar Hindistan gıda ürünlerini ithal etmek zorunda kalırken, 1980'lerde kendi kendine yeterli bir düzeye ulaşmış, doyurulması gereken insan sayısında büyük bir artış olmasına rağmen kendisine yetecek miktardan fazlasını bile üretecek bir duruma gelmişti. Yine de diğer ülkeler Hindistan'ın önünde gidiyorlardı. Örneğin 1970-1989 arasında Malezya'nın tarım çıktısı iki katına çıkarken Hindistan'ınki yalnızca yüzde 40 oranında artmıştı. Ayrıca, kırsal kesimdeki başarı az miktardaki ürün sayısıyla (özellikle buğday ve pirinçle) kısıtlı kalmış, okuma yazma oranındaki artış, iyi bir sulama sistemi, düzgün yollar ve pazarlar gibi etmenlere bağımlı olmuştur. Sonuç olarak Pencap ve Kuzeybatı Hindistan'ın belli bölgeleri zenginleşirken doğuda ve orta eyaletlerde zengin tarım potansiyeline sahip yörelerin gelişimi çok yavaş olmuştur.

Hükümet, fiziki altyapıyı bir hayli iyileştirebilecek politikaları önemsememe eğilimi gösterirken ülkenin geniş insan kaynaklarına yaptığı yatırımlara yüklenerek ekonomiyi şişirmiştir. Kara ve demiryollarının ve diğer hizmetlerin iyileştirilmesi yoluna gidilmemiş, ucuz kitle eğitimine ve sağlığa uygun politikalar geliştirilmemiş, denizaşırı ticareti geliştirerek ve yabancı sermayenin ülkeye gelişini özendirerek Hindistan'ın daha zengin bir ülke olmasına yol açacak bu tür katkılara itibar edilmemiştir.

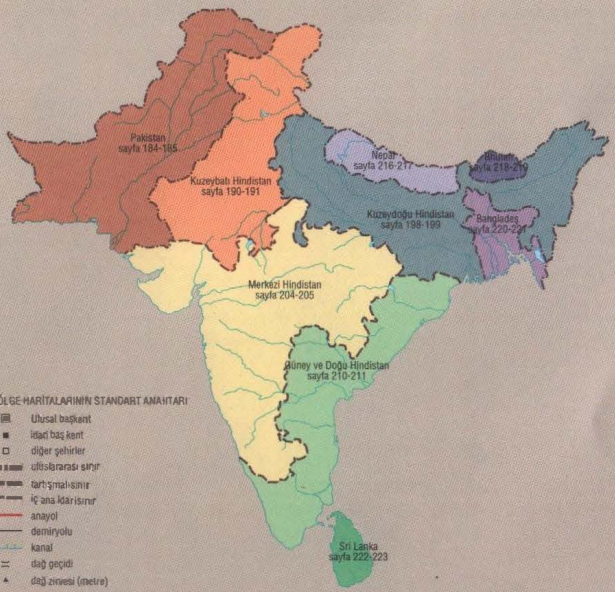
Dünyanın en yoksul insanlarının üçte biri Hindistan'da yaşar. 1970 yılında, nüfusun yüzde 50'sinin (300 milyon kişi) açlık sınırının altında yaşadığı hesaplanmıştı; 1980'de nüfus artışıyla bu sayı yüzde 40'a düştü, ancak insanca yaşam sınırında yaşayan insanların gerçek sayısı 300 milyon olarak kaldı. 1985 yılındaki Dünya Bankası sayılarına göre 420 milyon Hintli "yoksul" (ayda 30 dolardan daha az parayla geçinen), 250 milyon kadar Hintli de " aşırı yoksul" (ayda 23 dolardan az parayla geçinen) sınıfına giriyordu. Yine de, bu istatistiklere rağmen, ülkede çok önemli değişiklikler olmuştur. Yoksulluk sınırı altında yer alanlar eskisi kadar yoksul değilken, 1990'ların başında 100-200 milyon arası olarak saptanan ve alım güçleri yeterli, daha iyi ve daha güvenli bir maddi yaşam talep edenlerin sayısında çarpıcı bir artış görülmektedir.

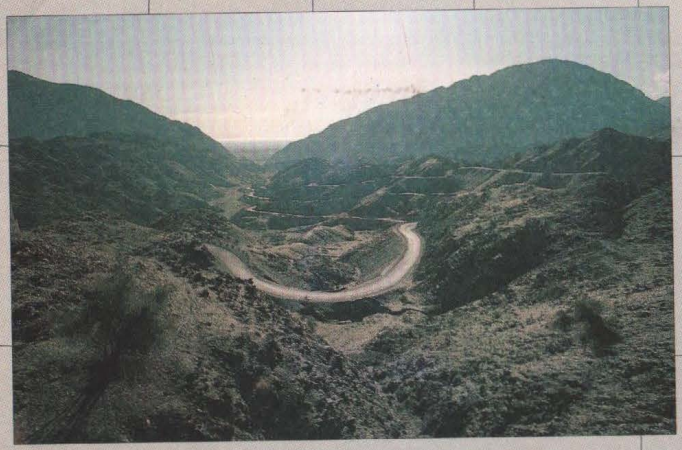

Gucarat'ın başarılı ve hızla gelişen bir şehri olan Ahmedabad, aynı zamanda Ulusal Tasarım Enstitüsü'nün bulunduğu yerdir ve uzun süredir modern mimari gelişimin ve modern şehirciliğin ön saflarında bulunmaktadır. Ahmedabad, eski muhteşem yapıların yanısıra sahip olduğu en güzel 20. yüzyıl modern mimari örnekleriyle de kendine övünme payı çıkaran bir şehirdir. Yeni Pencap başkenti Çandigarh'ın tasarımını gerçekleştiren mimar Le Corbusier'in ve onun Hintli öğrencilerinin etkileri, aşağıda görülen yeni memur konutlarının mimarisinde göze çarpmaktadır.

AYRIM ÜÇ

ALTKITANIN BÖLGELERİ

endüstri
doğalmaddeler
ağır sanayi
hafif sanayi ya da imalat
hizmet

kömür
gaz
petrol

ölçek 1: 6 000 000
0 150km
0 100mi

Cr	krom
Cu	bakır
Au	altın
Fe	demir
Mn	Manganez
Ag	gümüş
S	sülfür
U	uranyum
	boksit
	selestit
	alçıtaşı
	kireçtaşı
	manyezit
	tuz

km²'ye düşen nüfus
200
100
bilgi yok

HINDU KUŞ
Sad Istragh 7367
Yasin
Tirich Mir 7690
Chitral
Gilgit
Drosh
Indus
Chilas
Fe
Dir
KUZEY-BATI SINIR EYALETİ
Nanga Parbat 8126
Kaşmir Sınırı
Saidu
Swat
Fe
Mardan
Abbottabad
Cr
Peshawar
Nowshera
Tarbela Bendi
Haripur
Hayber Geçidi
Peşaver
FEDERAL YÖNETİMLİ KABİLE TOPRAKLARI
Kohat
Campbellpur
Rawalpindi
İslamabad
ISLAMABAD FEDERAL BAŞKENT TOPRAKLARI
Miram Şah
Bannu
Fe
Talagang
Dhulian
Fe
Makarwal
Daud Khel
Dandot
TUZ DAĞLARI
Gujrat
Mianwali
Wana
Jauharabad
Sargodha
Gujranwala
Dera İsmail Han
Darya Khan
Bhakkar
Tank
Zhob
Tahsil-i-Sulaiman
Faisalabad
Lahor
Jhang Maghiana
Jaranwala
Büyük Hint (Tar) Çölü
Leiah
Jhelum
Sutlej
Chenab
Kamalia
Okara
PENCAP
Harappa
Multan
Mandi Burewala
Dera Gazi Han
Muzaffargarh
Bahawalnagar
Kohlu
Sutlej
Bahawalpur
Masstung
Nushki
Bolan Geçidi
Dadhar
Sibi
Kahan
Dera Bugti
Rajanpur
Sui
Jhanpur
Rahimyar Khan
Sadiqabad
Jacobabad
Begari Kanali
Şikarpur
Sukkur
Rohri
Khairpur
Lakana
Mohenjo-Daro
Dadu
Sehwan
Navabşah
SİND
Tando Adam
Mirpur Khas
Umarkot
Thachro
Tando Muhammad Han
Pipri
Thatta
Badin
Shahbandar
Hyderabad
Korangi
Karaçi
Uthmpir
Kotri
Sayarabad
Uthal
Bela
Bhairi Hol 1454
Hoshab
Turbat
Tump
Panjgur
Rakhshan
Wad
Koh-Patander 2283
Hingol
Washuk
Khuzdar
Qila Ladgasht
Masjhvel
Nok Kundi
Harnun-i-Mashkel
Kharan
Ras Koh 3008
Dalbandin
Chagai
Malik Rig 2462
Koh-i Sultan 2333
Saindak
Cu Au Ag S Fe
CHAGAI TEPELERİ
RASKOH
Cr
SİYAHAN TEPELERİ
KAP TUZ BATAKLIĞI
ORTA MAKRAN DAĞLARI
MAKRAN KIYI DAĞLARI
HARBOI TEPELERİ
PAB TEPELERİ
KİRTHAR DAĞLARI
SÜLEYMAN DAĞLARI
TOBA VE KAKAR DAĞLARI
Sakir 3092
Cr
Khojak Geçidi
Hinduhagh
Pishin Lora
Pishin
Qila Saifullah
Loralai
Khalifat 3485
Shahrig
Harnai
Keta
Fe
PAKİSTAN
BELUCİSTAN
Gwatar Körfezi
Jiwani
Gwadar
Pasni
Ormara
Somnioni Körfezi
Miani Hor
Somniani
Jakobabad
Hindistan
Yengeç Dönencesi
184

PAKİSTAN

Yüzölçümü (km²)	796.095
Nüfus	114 milyon
Başkent	İslamabad
Resmi/birinci dil	Urduca

Pakistan 1947 yılında, Hindistan'ın Müslüman nüfusu için ayrı bir vatan yaratmak amacıyla İngiliz Hindistanı'nın iki ayrı bağımsız devlete bölünmesi sonucu ortaya çıktı. Müslümanların çoğunluk olduğu bölgeler, yani kuzeybatı ve Doğu Bengal, birleşerek birbirlerinden 1600 kilometrelik bir Hindistan toprağıyla ayrılmış Batı ve Doğu Pakistan'ı oluşturdular. İngiliz Hindistanı'nın eski eyaletlerinden sadece Kuzey-Batı Sınır Eyaleti, Belucistan ve Batı Pakistan'daki Sind, yeni kurulan devlete olduğu gibi katıldı. Pencap ve Bengal Pakistan ve Hindistan arasında bölünürken Keşmir tartışmalı bölge olarak kaldı. 1965 yılında Keşmir sorunu Hindistan'la savaşa neden oldu. 1971 yılında Doğu Pakistan Batı Pakistan'dan ayrılarak bağımsız Bangladeş devleti haline geldi.

Pakistan, son ikisi 1978 ve 1985'te olmak üzere birkaç kez askeri rejimle yönetildi. 1973 Anayasası'na göre Pakistan'ın yönetim biçimi, ulusal meclis ve senatodan oluşan iki yasama organına sahip federal parlamenter sistemdir. Seçimle iş başına gelen ulusal meclisin başı başbakandır. Senato üyeleri dört eyalet meclisi tarafından seçilir. Seçmenler kurulu tarafından seçilen cumhurbaşkanının çok geniş yetkileri vardır. Cumhurbaşkanı hem hükümetin başı hem de ordunun başkomutanıdır. 1980'lerden bu yana Pakistan'a şeriat rejimini getirmek için birçok girişimde bulunmuştur. Sind eyaletiyle - Butto ailesinin başında olduğu Pakistan Halk Partisi'nin (PPP) en güçlü olduğu bölge- diğer bölgeler arasında epeyce büyük gerilimler yaşanmaktadır.

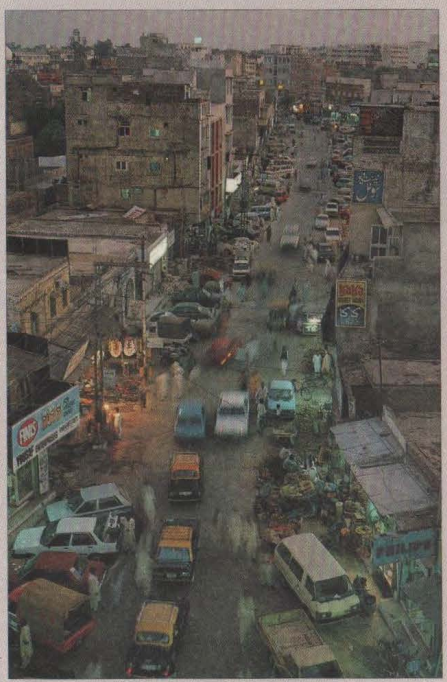
Pakistan fiziki olarak, kuzey ve batı dağlarıyla ve güney ve batıda İndus ovalarıyla bölünmüştür. En kuzeyindeki sıradağlar - Himalayalar, Karakurum ve Hindukuş sıradağları- aralarında dünyanın ikinci yüksek dağı olan 8.611 metrelik K2 (Godwin Austen) olmak üzere, yükseklikleri 7.400 metreyi aşan birçok dağı içerir. Bu dağlardan eriyip inen karlar, İndus nehrini ve onun kollarını besler. Dağlardaki az sayıdaki patika tırmanına açısından son derece elverişsizdir ve burada bölge nüfusu çok düşüktür. Dağların güneye bakan yamaçlarında daha alçak tepeler bulunur. Tüm bölgede kışlar soğuktur; ancak üzerinde durulması gereken nokta, yağmur gölgesi etkisiyle, güneye bakan ormanlık yamaçlarla çıplak, kuru kuzey tepeleri arasında çok şiddetli bir kontrast olduğudur.

Yükseltileri 1.500- 4.600 metre arasında değişen ve Hayber Geçidi'yle Afganistan'a açılan Kuzey-Batı Sınır Bölgesi dağları da bitki açısından çok fakirdir. Ancak nehir vadileri -Peşaver vadisini meydana getiren Kabil dahil- buğday, arpa, şeker ve tütün ekimine elverişli verimli tarım vahalarıdır. Daha güneyde, kuzey-güney yönünde, daha yüksek dağ silsileleriyle kesilmiş Belucistan Platosu ortalama 500 metre yüksekliktе uzanır.

Derin dağ vadilerinden fışkıran İndus ve dört ana kolu, Pencap ovalarına dağılırken suyun akışı yavaşlar. İndus'la birleşmeden önce güneye dönüp birleşen kollar Karaçi'nin güneyinde Umman Denizi'ne geniş, ağır bir su kütlesi halinde akarlar. İndus nehir sisteminde taşınan su miktarı çok fazladır. Karlar eridiğinde ya da yağışlı mevsimlerde şiddetli su taşkınları olur ve yeni kanallar açılır.

Pencap ve Sind ovaları nehirler tarafından taşınan alüvyonlu topraklardan oluşur. Ancak yağışın az oluşu yüzünden (yağmur yalnızca yaz musonlarında görülür ve İslamabad'a yılda km²'ye 900 mm. olarak düşen yağış güneye Karaçi'ye doğru yılda km²'de 250 mm'ye iner) bu ovalarda tarım ancak suni sulamayla, örneğin Sukkur, Tarbela, ya da Mangla barajından beslenen kanallar yoluyla yapılır. Ne var ki 26 ila 32 derece arasında değişen yaz sıcaklıkları suyun buharlaşmasına ve sulanmış arazinin tuzlanmasına yol açmaktadır. Bu sorunun ortadan kalkması ve sulanmış arazilerin ömürlerinin uzatılması için şimdi hükümet tarafından desteklenen projeler hayata geçirilmektedir.

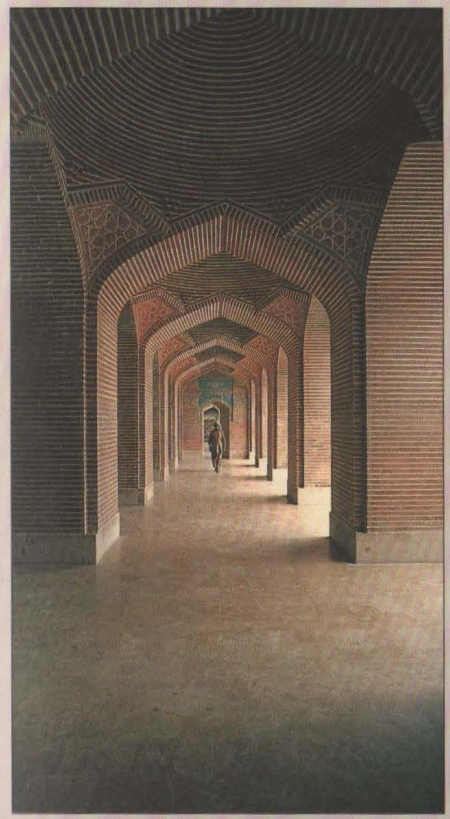
Kuraklık, zor arazi koşulları ve tuzlanma, tarım arazisine epeyce yatırım yapılmış olsa da, Pakistan topraklarının ancak üçte birini tarıma elverişli kılar. İşgücünün yaklaşık yarısı tarımla uğraşmaktadır. 1970'lerin "Yeşil Devrim"i, yüksek rekolteli tahıl ürünleri sağlamanın yanısıra yeni teknoloji ve makinalaşmayı da bu bölgeye tanıtmıştır. Bunun sonucu olarak bugün Pakistan, kendine yeterli buğdayı, pirinci ve şekerkanışını yetiştirmekte, fazlasını da ihraç etmektedir. Pakis-

Üstte solda. Kabile topraklarından geçen Hayber geçidi, Afgan sınırında Peşaver ile Torkhum arasındaki çıplak kiraç dağ arazisi içinden kıvrıla kıvrıla ilerleyen kara ve demiryolları. Sınır, 1893 yılında İngiltere tarafından çizilmesinden bu yana zaman zaman Afganistan tarafından saldırıya uğramış ve Geçit'in güvenliği sık sık tehdit altında kalmıştır. Bugün bu yörede haşhaş ekimi yapılmakta ve bölge çok hızlı bir uyuşturucu ticaretine salınmaktadır.

Sağda. Akşam karanlığında Rawalpindi'nin Sadr Pazarı. Burada her türlü yerel el işi mallar satılır; havayı baharat ve tütsü kokuları doldururken arabalar dükkanlara çarpar. Dükkan yıtrinlerindeki değişik dillerde yazılmış yazılar, burasının farklı kültürlerin birleştiği bir nokta olduğunu vurgular.

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم
BEDFORD

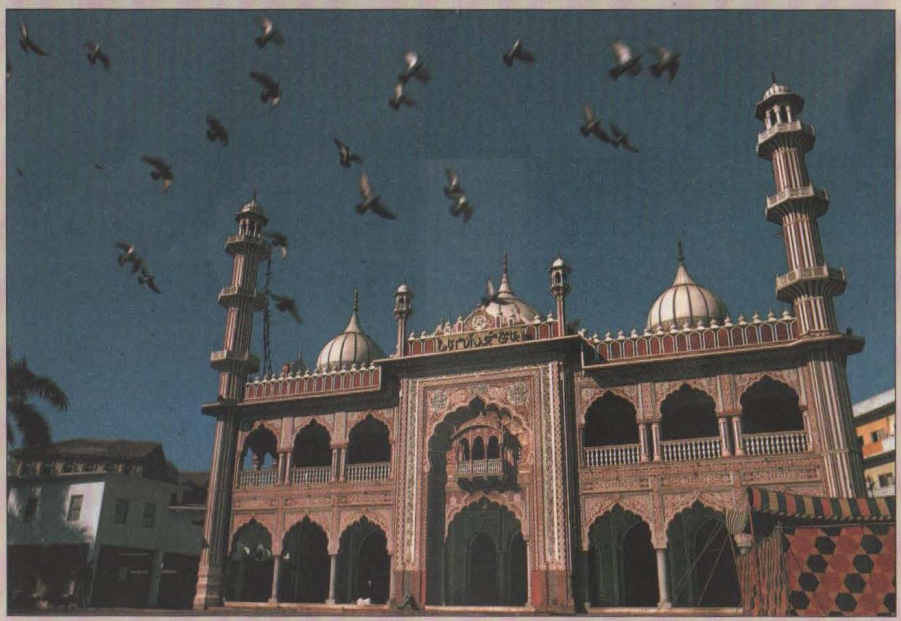

Solda Pakistan'ın bazı bölgelerinde, özellikle de kuzeyde, boyalı kamyonlara çok fazla rastlanır. Bu, kişilerin kendi zevkini yansıtan aşırı süslü taşıtlara, yerel sanatçılar ve metal işçileri tarafından, eski biçiminden tamamen farklı bir görünüm kazandırılır.

Üstte solda Indus deltasında eski bir şehir olan Thatta'nın kaderi tarih boyunca değişmiştir. 16. ve 17. yüzyıllarda Thatta, zengin bir dönemin ardından uzun bir gerileme dönemi yaşamıştır. Taç Mahal'i ve Lahor'daki Şalimar bahçelerini yaptıran Şah Cihan, bu camiyi 16. yüzyılda yaptırmıştır. Bu 900 kubbeli cami, şiî kırmızı tuğla duvarlarıyla etkileyici bir iç görünüme sahiptir.

Üstte sağda Yağışlı mevsimde Thatta yakınındaki Indus nehrinden tipik bir manzara. Nehrin deltasına büyük miktarlarda taşınan alüvyonun bir bölümü yolda birikir ve toprağın verimini arttırır. Gerisi deltayı nehrin ağız kısmında denize doğru genişletir.

Sağda Mükemmel simetrisiyle güzel mimari örneklerden biri olan bu cami, nüfusun %95'inin Müslüman olduğu (buna Pakistan'ın Şii Müslümanlarının çoğu dahildir) ülkede bulunan birçok Karaçi camisinden biridir. 1947 yılından önce Karaçi'nin nüfus çoğunluğu Hindu idi.

tan'da ayrıca mısır ve baklagiller de ekilmekte olup pamuk üretimi gittikçe artmaktadır. Belucistan önemli bir meyvecilik merkezidir. Küçük baş hayvanların ve yabani sığırların etinden, sütünden ve gücünden yararlanılmakta yüksek yaylalarda koyun ve keçi beslenmektedir. Belucistan'da nüfusun yüzde 80'i çiftçidir. Şu anda toprağın ancak yüzde 4'ünü ormanlık alanlar oluşturmaktadır, ancak bu sayıyı arttırmak için projeler geliştirilmektedir.

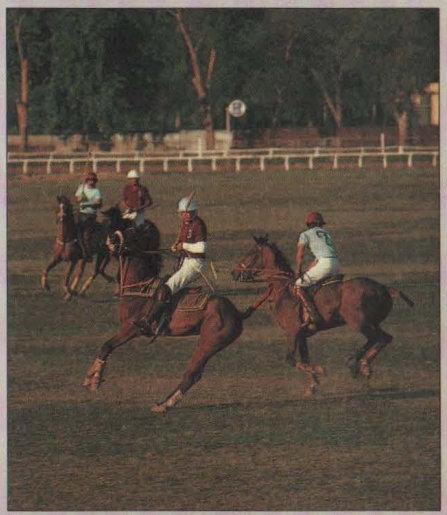
Ülkenin en önemli sanayisi gıda ve diğer tarım ürünleridir. Karaçi, Faysalabad ve Haydarabad gibi önemli pamuk merkezlerinin yanısıra Sind ve Pencap gibi küçük yerlerde de pamuk işlenmektedir. İthal ham jüt, Karaçi dahil birkaç merkezde işlemden geçmekte ve bu fabrikaların sayıları artırılmaktadır. Şeker fabrikaları özellikle Doğu Pencap ve Sind'de çok yaygındır.

Pakistan'da kötü kaliteli kömür ve petrolden başka şu anda ülkenin enerji ihtiyacının yarısını karşılayan doğal gaz rezervleri vardır. Sanayide kullanılan diğer madenler arasında kaya tuzu, alçı taşı ve krom yer alır. Çimento, ithal hammadde kullanan demir ve çelik üretimi ve makina yapımı önemli sanayiler arasındadır. Hidroelektrik santrallar, İndus üzerindeki Tarbela'da, Jhelum üzerindeki Mangla'da ve Kabul üzerindeki Warsak'taki başlıca sulama programının bir parçası olarak kullanılmakla birlikte son zamanlarda daha küçük santrallerin yapımıyla çevreye daha az zarar vermenin yolları geliştirilmektedir. Liyakatabad yakınlarında Karaçi'de ve Çasma'da nükleer santrallar vardır ve uzak bölgelerde güneş enerjisi projeleri üzerinde çalışmalar yapılmaktadır.

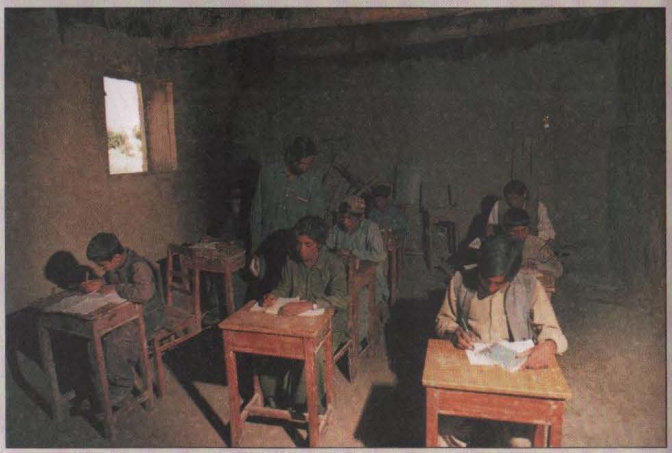
5000 yıldan bu yana insanların yerleştiği İndus yöresi, tarihsel ve arkeolojik sitler açısından da çok zengindir. Bunların arasında 2.500 yıl öncesine ait İndus vadisi uygarlıklarının ortaya çıkarıldığı Harappa ve Mohenjo-Daro antik yerleşim yerleri yer almaktadır. İndus deltasında, Karaçi'nin yaklaşık 100 km. doğusundaki Thatta'da, içlerinde Şah Cihan tarafından 1647 yılında yaptırılmış Cami Mescit'de bulunan birçok Hint-Türk kültüründen kalma eserler vardır. Pencap'ın başkenti Lahor altkıtanın en güzel Hint-Türk şehirlerinden biridir. 1584-88 yılları arasında Ekber'in sarayı burada yer almış, Ekber, daha sonra Cihangir ve Şah Cihan tarafından geliştirilecek sarayları, türbeleri ve bahçeleriyle büyük kaleyi buraya yaptırmıştır. Daha kuzeyde, özellikle Ravalpindi ve Peşaver arasında, Gandara ve Aşoka dönemlerinden kalma birçok stupa ve manastır yer alır. Hayber Geçidi'ni denetleyen stratejik noktada yer alan Peşaver Orta Asya'ya açılan kapıdır ve eski kent duvarları içinde yer alan pazar yeri şimdi bile çok canlı ve egzotik bir hava taşır. Bu duvarların dış kısmında, 1979 Sovyet işgali sırasında Pakistan'a kaçan 3 milyon mültecinin barındığı kamplar yer alır.

Kuzey Pakistan'ın dağlık kısımları turistler için çok çekicidir. Yeşil ve bitek Swat vadisi, yürüyüş sporu için çok tercih edilen bir yer olup burada ayrıca birçok arkeolojik ören yeri bulunur. Keşmir'deki Gilgit ve Hunza, 1.284 km boyunca muhteşem bir dağ manzarası içinde kıvrıla kıvrıla giden ve en eski ipek yollarından biri üzerinden Pakistan'ı Çin'e bağlayan Karakurum Karayolu üzerindedir. Keşmir'in ormanları, dağları, gölleri ve yabani çiçeklerle dolu yüksek çayırları balıkçılık, yürüyüş ve vahşi doğanın gözlenmesi için olağanüstü olanaklar sağlar.

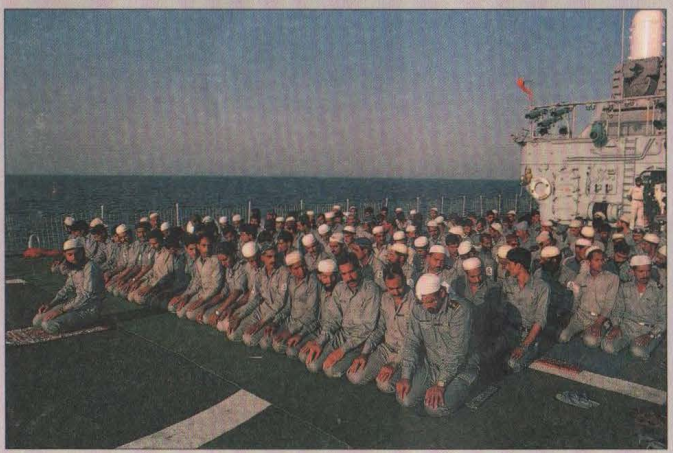

Un üstte solda Kalın dokunmuş bir baş örtüsü ve siyah elbiselerin üzerine takılan rengârenk boncuklar, yaşlı kızlar dahil tüm Kalash kadınlarının geleneksel giysisidir. Bu dağ kabilesinin toplumsal ve yiyecekle ilgili sayısız tabuları hâlâ çok güçlüdür, ancak son zamanlarda buralara da İslâmi kültür sızmaktadır.

Solda ortada Resimde Lahor Kulübü üyeleri tarafından oynanan Polo, Hindistan altkıtasında ortaya çıkmış, çok sert bir rekabet ortamında oynanan hayli popüler bir spordur. Pakistan'ın en önemli Hint-Türk merkezlerinden biri olan Lahor'da Şalimar bahçeleri ve devasa boyutlardaki Badşahi camisi bulunur.

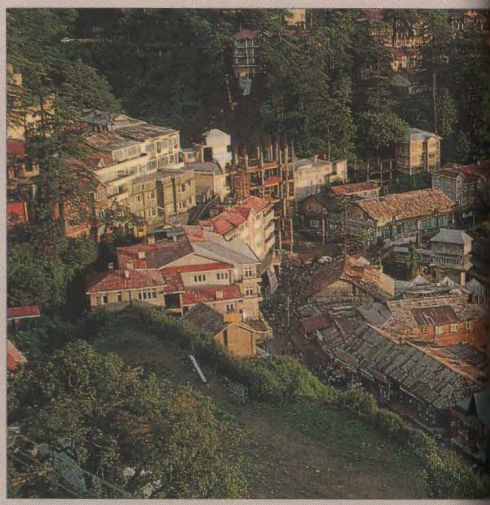
Altta solda Pakistan'da hâlâ okur-yazar oranı düşüktür. Resimdeki Belucistan'da, erkek çocuklar okulda görülüyor; ancak, bölgede yerel kültürleri yazılı olmaktan çok fiziksel ve sözel beceriye dayalı olan göçebeler yaşar.

Üstte Pakistan'ın birçok kabilesinde dans geleneksel kültür içinde önemli bir yer tutar. Burada, bir grup erkek, geleneksel bir çalgı eşliğinde, sopayla dans gösterisi yapmaktalar. Dansın kötü ruhları kovduğuna ve Tanrıları memnun etmek için bir araç olduğuna inanılır.

Solda İnanmış bir Müslüman günde beş vakit namaz kılar. Burada Pakistan deniz kuvvetlerine mensup askerler namaz sırasında yüzlerini Mekke'ye dönmüşler. Pakistan'da yaşamın her alanında İslâm'ın yaşanması, hükümet politikasıyla teşvik edilen bir husustur.

KUZEYBATI HİNDİSTAN

Sağda Batı Himalayalar'ın yüksek tepelerinde kurulu Şimla, tatil yeri olarak çok tercih edilen bir yöredir. Dar sokakları ve kalabalık pazar yerleriyle şehir merkezinin üst kısımlarında, daha geniş, daha zengin evler ve apartmanlar, çam ve sedir ağaçlarıyla kaplı yamaçları süslerler.

Altta Keşmir'de Ladakh bölgesindeki Leh vadisi, deniz seviyesinden yaklaşık 3.500 metre yukarıdadır. Yöre çok az yağmur alır ya da hiç almaz. Taşlarla çevrili küçük tarlalar, baharda eriyen kar sularıyla beslenir. Arpa, esmer buğday ve hayvan yemi için kullanılan toltumlu otlar başlıca mahsulleridir.

Haryana

Haryana eyaleti 1966 yılında, daha önce eyalet statüsündeki Pencap'ın, güneyde Hintçe konuşan Haryana ve kuzeyde Pencabi konuşan Pencap olarak ikiye bölünmesiyle kuruldu. Haryana'nın büyük kısmı Hint-Ganj ovasında uzanırken, kuzeydoğuda Himalayaların güney eteklerinde, dar ve geçmiş yıllarda sıtma salgınlarının yaşandığı bir orman şeridi olan Terai yer alır. Ülkenin güneybatısı Büyük Hint (Thar) Çölü'nün kıyısında uzanır ve çok kuraktır. Bölgede yağış çok azdır ve Yamuna dışındaki ırmaklar mevsimliktir. Ekilebilir toprakların yarısından fazlasında sulama yapılır. Su, çevre ülkelerdeki barajlardan taşınmakta, ancak bölgede de kuyu ve pompalarla toprak altından su çıkartma projeleri gelişmektedir. Nüfusun yüzde 80'inden fazlası toprakta çalışır. Başlıca toprak ürünleri, pirinç, buğday, baklagiller, pamuk ve sisamdır. Karnal'da bir sığır neslini ıslah merkezi vardır. En önemli üretimleri halı dahil çeşitli tekstil ürünleridir. Makina endüstrisi de ülkede gelişmektedir.

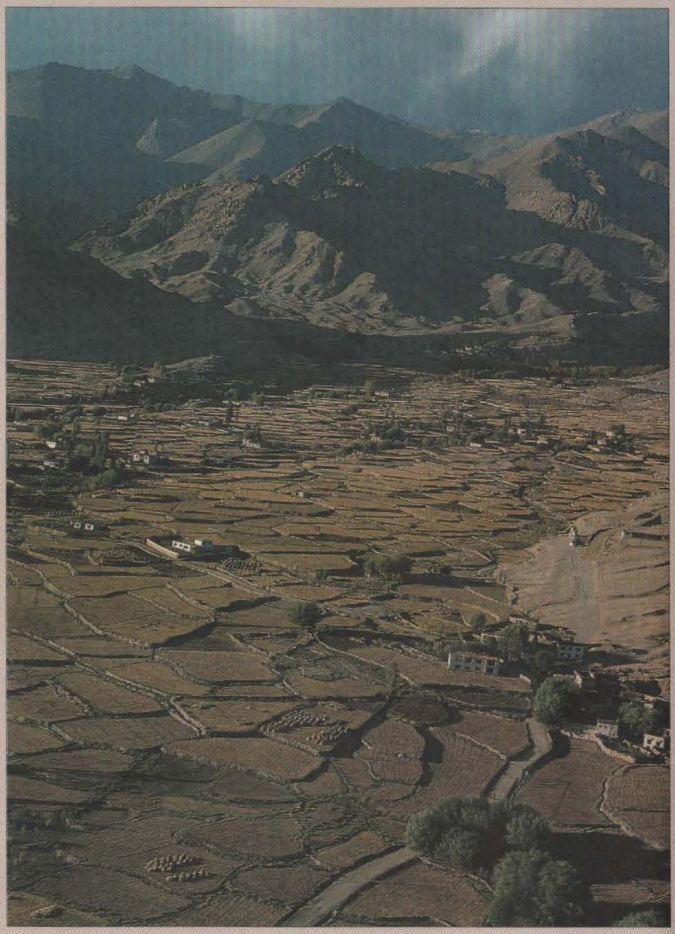
Haryana Hinduizm'in doğduğu yerdir. Burası aralarında Bhagavadgita'da anlatılan Krişna'nın Arjuna adlı savaşçıya öğretisini naklettiği savaş alanı Kurukşetra'nın da bulunduğu hac yerlerinin ve tapınakların yer aldığı arkeolojik bir yöredir. Haryana, kuzeybatıdan altkıtaya giden Delhi yoluna da hakim bir anayol üzerindedir ve bu yüzden birçok kez savaşlara sahne olmuştur: Yamuna nehri üzerindeki Panipat en azından üç büyük savaşa, 1526, 1556 ve 1761 savaşlarına sahne olmuştur.

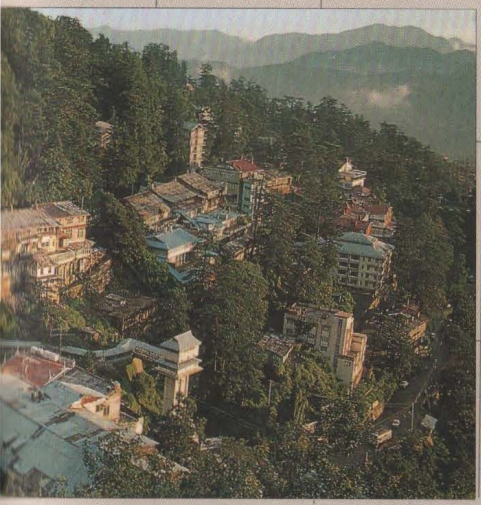
Himaçal Pradeş

Batı Himalayalar üzerindeki Himaçal Pradeş'in karla kaplı tepeleri, 6.700 metreye kadar uzanır ve ormanlık vadileri, çağlayanlı nehirleri, şelaleleri ve gölleri, onu dünyanın en güzel manzaralı yerlerinden biri yapar. Önce bir alt-devlet, daha sonra, 1948'de bir Birlik Toprağı olarak varlığını sürdüren Himaçal Pradeş, 1954'te Bilaspur'un, 1966'da da Pencap'ın bazı kısımlarının katılmasıyla büyüdü. 1971 yılında Hindistan Birliği'ne tam statüyle bağlı bir eyalet haline geldi.

Himaçal Pradeş, seyrek nüfuslu, içinde az sayıda kasabanın yer aldığı bir bölgeyi kapsar. Dağ kabilesinin çoğunluğu oluşturduğu nüfusunun büyük bölümü toprakla uğraşır. Yaban öküzü, sığır ve keçi beslenir; buğday, mısır, arpa başlıca tahıllardır. Çok önemli bir meyvecilik bölgesi olan Himaçal Pradeş'te çay, mantar, zencefil ve patates ticari amaçla ekilir. Toprağın yüzde 40'ı iyi korunan kozalaklı ağaç ormanlarıyla kaplıdır. Hızlı akışlı nehirlerden elde edilen suyla çalışan hidroelektrik santralları, tüm ülkenin elektrik ihtiyacını karşılar ve komşu ülkelere elektrik ihraç edilir. Sanayi ürünleri arasında, reçine, terementi imalatı, mayacılık ve bazı hafif endüstri ürünleri yer alır.

Bölgede turizmin önemi gittikçe artmaktadır. Narkanda ve Kufni kayak, Kangra ise bir hang-gliding (bir tür bungee jumping) merkezidir. Kulu, Kangra ve Ravi'nin doğal güzellikleri birçok çadır turistini ve diğer ziyaretçileri buraya çeker. Deniz seviyesinden 2.000

	Yüzölçümü (km^2)	Nüfus	Başkent	Resmi/ birinci dil
Haryana	44,212	16.4 milyon	Çandigar	Hintçe
Himaçal Pradeş	55,673	5.2 milyon	Shimla	Hintçe, Pahari
Cemmu ve Keşmir	222,236 (78,932'si Pakistan işgalinde)	7.7 milyon	Srinagar (yaz) Cemmu (Kış)	Urduca
Pencap	50,362	20.2 milyon	Çandigar	Pencapdili
Racastan	342,239	44 milyon	Caypur	Hintçe, Racastari

metre yüksekteki başkent Şimla, popüler bir dağ turizmi ve dağ yürüyüşü merkezidir. İngiliz idaresinin yazlığı durumunda olan bölge, dönemin mimarisini yansıtan örneklerle doludur.

Cemmu ve Keşmir

Cemmu ve Keşmir'in sınırları 1947'den beri tartışmalıdır. Bölgenin kuzeyi ve batısı üzerinde Pakistan hak iddia etmektedir ve buraları Pakistan tarafından işgal edilmiştir. 1971 yılında Hindistan ve Pakistan arasında bir "denetim hattı" kurulmuş olmasına rağmen anlaşmazlık sürmekte ve sık sık huzursuzluklar yaşanmaktadır. Kuzeydoğuda, Ladakh'ın bir bölümü 1962 Çin-Hindistan savaşından beri Çin işgali altındadır. Budist Ladakhlar, Tibet kökenli olup Tibetçe'nin bir kolu olan dillerini konuşurlar. Cemmu ve Keşmir'in yazlık başkenti Keşmir vadisindeki Srinagar, kışlık başkenti ise Himalayalar'ın eteklerinde kurulu Cemmu'dur. Burarın nüfusu çoğunlukla Hindu olup Hindistan'daki Pencap eyaletine kültürel bağlarla bağlıdır.

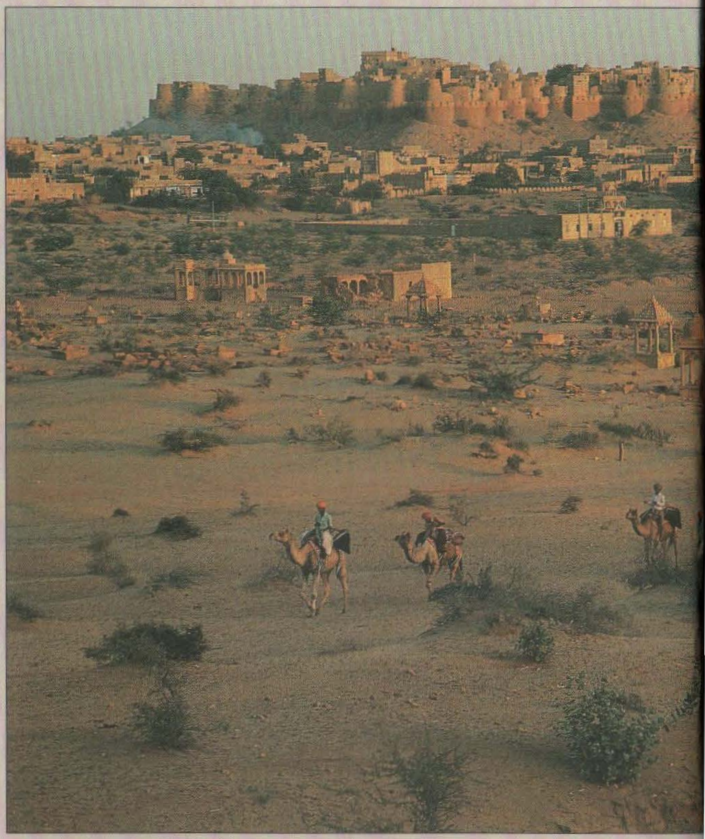
Geniş vadilerle yarılmış dağlık bölgede iletişim son derece zor olup, mevcut yollar da yılın büyük bir kısmı kapalıdır. Kışlar çok soğuk, iklim kuraktır. Nüfusun yüzde 80'inden fazlası çiftçidir. Yüksek yaylalarda yazın yak ve koyun beslenir, taraçalanmış yamaçlarda pirinç, buğday ve mısır ekilir. Kurak Ladakh yöresi dışında toprağın neredeyse yarısı ormanlarla kaplıdır. En verimli bölge geniş sebze ve meyve bahçelerinin yer aldığı Keşmir yöresidir; ancak ekilen topraklar küçüktür ve buradan elde edilen gelir de çok azdır. Gıda başlıca endüstri dalıdır. Tarım ürünleri dışında halkın belli başlı uğraşları arasında ipek dokumacılığı, halıcılık ve tahta oymacılığı yer alır. Şehirlere ve köylerin büyük bir kısmına hidroelektrik santrallar yoluyla elektrik sağlanır.

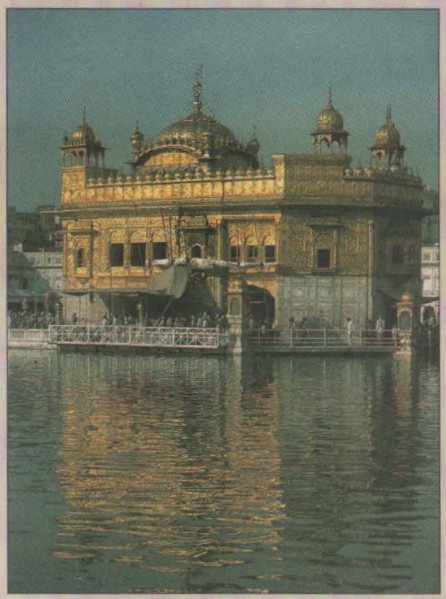
Ladakh bölgesinin başkenti olan Leh, Himalayalar'ın arasından geçen geleneksel karavan yolu üzerinde kurulmuş eski bir kenttir. Yörede çok sayıda Budist tapınağı ve heykelleri vardır. Cemmu'nun Hindu tapınakları Kuzey Hindistan'daki Hindu tapınaklarının en büyükleri arasındadır ve bir Racput hanedanının yerleşim yeri olan kentte, daha sonra racanın sarayı haline gelen eski bir kale yer almaktadır.

Pencap

Pencap'ın tarihi 15. yüzyıldan bu yana buralarda doğmuş olan Sihizm tarihiyle iç içe geçmiştir. 18. yüzyılda Sihler Pencap'ta egemen güç haline gelmişler, Ranjit Singh (1780-1839) burada, ölümünden sonra İngiliz Hindistan'ı içine dahil edilen etkili, bağımsız bir krallık kurmayı başarmıştır. 1947 yılındaki bağımsızlıktan sonra, Pencap Pakistan ve Hindistan arasında bölünmüş, daha küçük olan doğu kısmı Hint Pencap'ı haline gelmiştir. 1966 yılında, konuşulan diller temelinde bir daha bölünmüş, böylece bugünkü Pencap ile Hindu dili konuşan Haryana eyaleti ortaya çıkmıştır. Sih ve Hindu toplulukları arasında sürekli gerginlikler yaşanmaktadır. Otonom bir Sih devleti (Khalistan) kurulması talebi 1980'lerde büyük şiddet gösterilerine yol açmıştır. Bu gerginlik, 1984 yılında Sihlerin Amritsar'daki Altın Tapınak'larına Hint ordusunun bir saldırı düzenlemesiyle en uç noktasına tırmanmıştır.

Pencap'ın, kuzeydoğuda 900 metre yüksekliğe ulaşan Sivalik Tepeleri dışında kalan büyük bölümü düzdür. Toprağın beşte dördü ekili arazidir ve nüfusun yüzde 75'i tarımla uğraşır. Hindistan'da üretilen buğday ve pirincin çok yüksek miktarı Pencap'tan sağlanır.

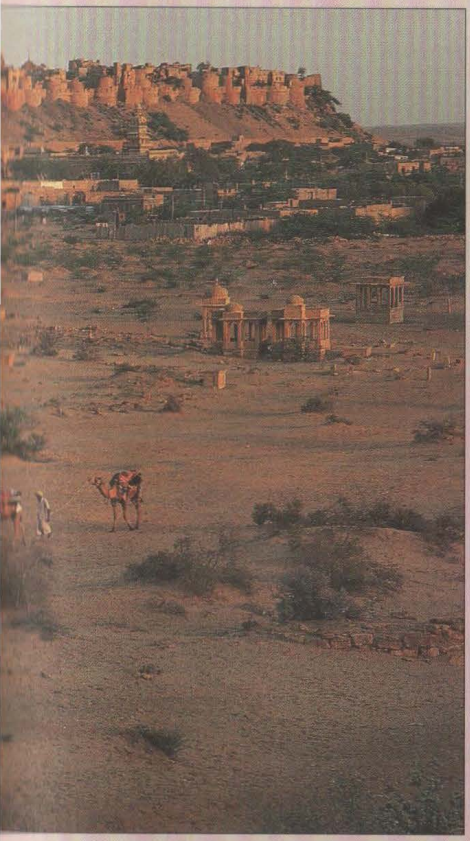

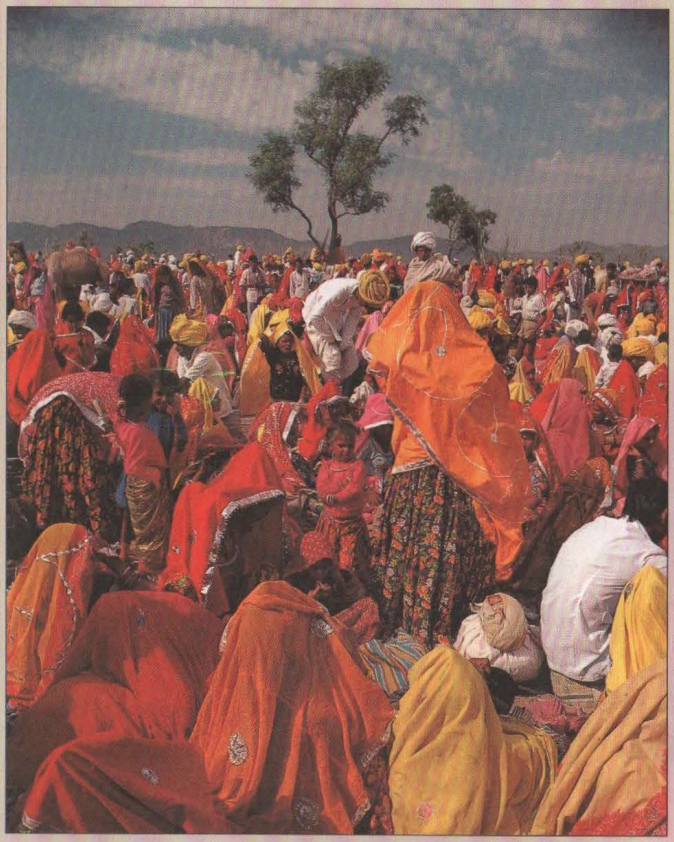

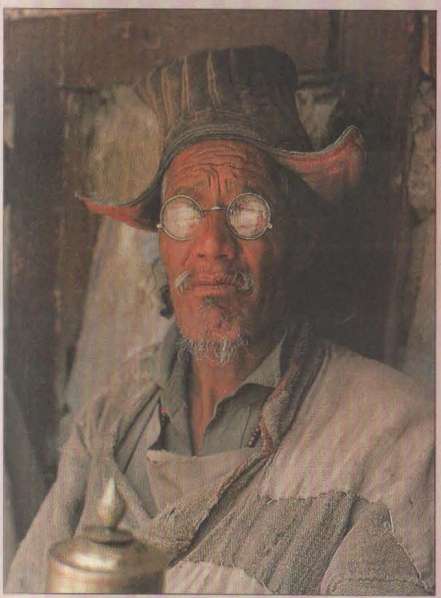
Üstte Racastan'da, surlarla çevrili Jaisalmer şehrinin önünden geçen bir deve kervanı. Thar çölü boyunca bir karavan yolu üzerinde 1156 yılında kurulan Jaisalmer, önemli bir ticaret merkeziydi. 15. ve 16. yüzyıllarda şehrin Racput yöneticileri, zengin Caynacı tacirlerin, şehir surları içinde kaleye ve saraya yakın bir dizi tapınak yapmalarına izin vermişlerdi.

Solda Pencap'taki Amritsar Altın Tapınağı Sihler için en kutsal mekândır. Beyaz mermer duvarları ve kubbeleri, altın telkâri işiyle bezenmiştir. 1984 yılında Sihlerin bağımsızlık gösterileri sırasında Hint ordusunun saldırısına uğramış ve üç gün kuşatma altında kalmıştır. Çatışmalarda 576 kişi hayatını kaybetmiştir.

Önceki sayfa Leh'te renkli dua bezleri gökyüzünde dalgalanarak duaları öbür dünyaya doğru yolluyor. Ladakh bölgesinde Budist dini ve kültürü egemendir ve kutsal duvarlar ve manastırlarda çok sayıda dua çarkı ve dua bayrağı bulunur.

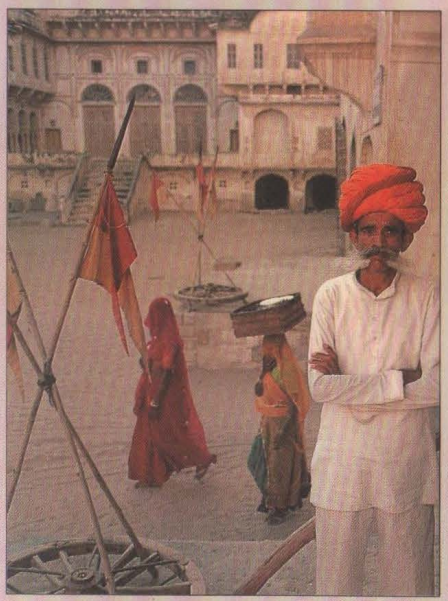

Üstte Racastan'ın Puşkar bölgesinde her yıl yapılan panayır, Hindistan'daki panayırların en büyüğüdür. On günlük bu alışveriş döneminde bölgeye 200.000 kişi ve binlerce sığırla deve gelir. Deve güreşi, müzik, dans, çeşitli eğlenceler ve kocaman bir pazar yeri, panayırın faaliyetleri arasındadır. Çadır köyler, kutsal suda yıkanıp tapınakları ziyaret ederek hacı olmaya gelen binlerce kişiyi misafir eder.

Sağda Caypur'un kuzeyinde Mandava'da, bugün ziyaretçilerin bir Racput sarayının ortamını ve anılarını yaşayabilecekleri bir otel olarak hizmet veren bir 18. yüzyıl sarayı. Sarıklı hizmetkârlar atmosfere katkıda bulunuyor. Her odaya prens ailesinin üyelerinden birinin adı verilmiş.

Solda Ladakh halkı Tibet kökenlidir ve Tibetçe konuşur. Bu yaşlı adam kıvrık kenarları ve Tibetlilere özgü dikişiyle yörenin tipik şapkalarından birini giymiş.

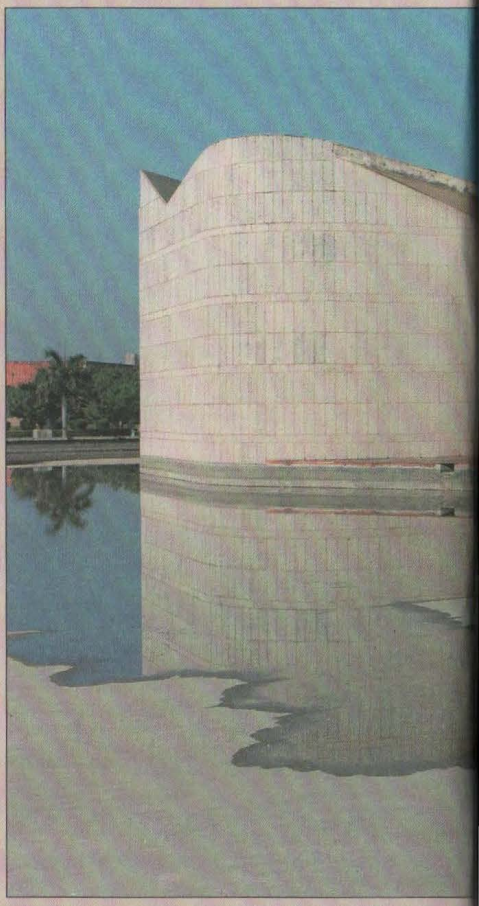

Çandigar

Çandigar, Delhi'nin 240 km. kuzeyinde, Himalayaların eteklerinde yer alır. Bu şehir 1947'deki bölünmenin doğurduğu kaos ortamında, daha önce Pencap eyaletinin başkenti olan Lahor Pakistan'a bırakılınca, Hindistan Pencap'ının başkentsiz kalması sonucu ortaya çıkmıştır. Hindistan'ın bağımsızlığını ve gücünü herkese gösterme isteği, yeni bir şehir kurma kararının alınmasına yol açmıştı. Nehru, "Bu şehir, geçmişin geleneklerinden kopuk (...) ülkenin geleceğe olan inancını yansıtan yepyeni bir şehir olsun," diyordu.

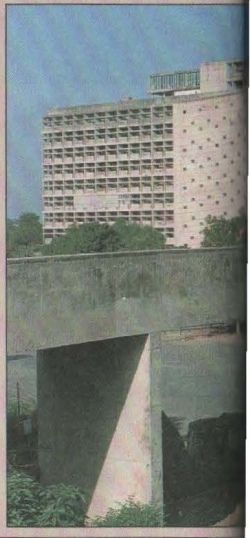
1951 yılında Pencap eyalet hükümeti; adı etrafında çeşitli tartışmalar yapılan ünlü İsveçli mimar Charles-Edouard Jeanneret (1887-1956), yani, takma adıyla Le Corbusier ve yardımcısı ve kuzeni Pierre Jeanneret ile İngiliz mimarları Maxwell Fry ve Jane Drew'a, yeni bir şehrin tasarımı işini üzerlerine almaları için gerekli olanakları sağladı. Le Corbusier, ideal şehir teorilerini burada uygulayabilmek, "Modüler" kavramını gerçek bir ortamda deneyebilmek amacıyla bu fırsata dört elle sarıldı. Çandigar, her birinin içinde kendi okulu, sağlık kuruluşları ve merkez binası olan bir sürü dikdörtgenden oluşan bölgelere ayrıldı. Her ne kadar Nehru, daha sonra buradan "Yeni Hindistan'ın tapınağı" diye sitayişle bahsettiyse de, şehir genelde uluslararası çevrelerde onay görmedi. Özellikle, meskûn mahalleler, boğucu ve bunaltıcı, geniş caddeler kişiliksiz olarak nitelendi. 1966 yılından beri Çandigar, hem Pencap'ın hem de Haryana'nın başkenti durumundadır. Çevre kırsal bölgesiyle birlikte 114 km²'lik 642.000 nüfuslu bir Birlik Toprağı ülkesini oluşturur.

Sağda Sekreterlik binası, yönetim bölgesi olan Kapitol kompleksinin tam ortasında yeralır. Bu kompleksin tek tasarımcısı Le Corbusier'di. Daha sonra "Mimar olarak hiç karışanım yoktu ama param da çok azdı" diye gizli niyetlerden bulunmasına rağmen projenin çapı, Le Corbusier'in daha önce isteyip de gerçekleştiremediği her türlü hayalini burada gerçekleştirmesine müsaitti. Şehrin kuzey sınırlarında yer alan Kapitol kompleksi, Yüksek Mahkeme binası, Meclis Binası ve Sekreterlik gibi bir dizi önemli merkezden oluşuyordu. 1958 yılında tamamlanan Sekreterlik, ortada bakanlık bürolarıyla, her iki yanında 3.000 çalışanı barındırabilecek çalışma odalarından oluşur. Le Corbusier Hindistan iklimiyle başedebilmek için güneş tepedeyken güneş ışınlarının içeri girmesini engelleyen sürekli bir güneş siperi perdesine, ısının daha düşük olduğu ve güneşin alçaldığı saatlerde ise binanın içine güneş ışığının girmesine izin verecek bazı mimari yöntemlere başvurarak bu sorunu çözmeye çalışmıştır.

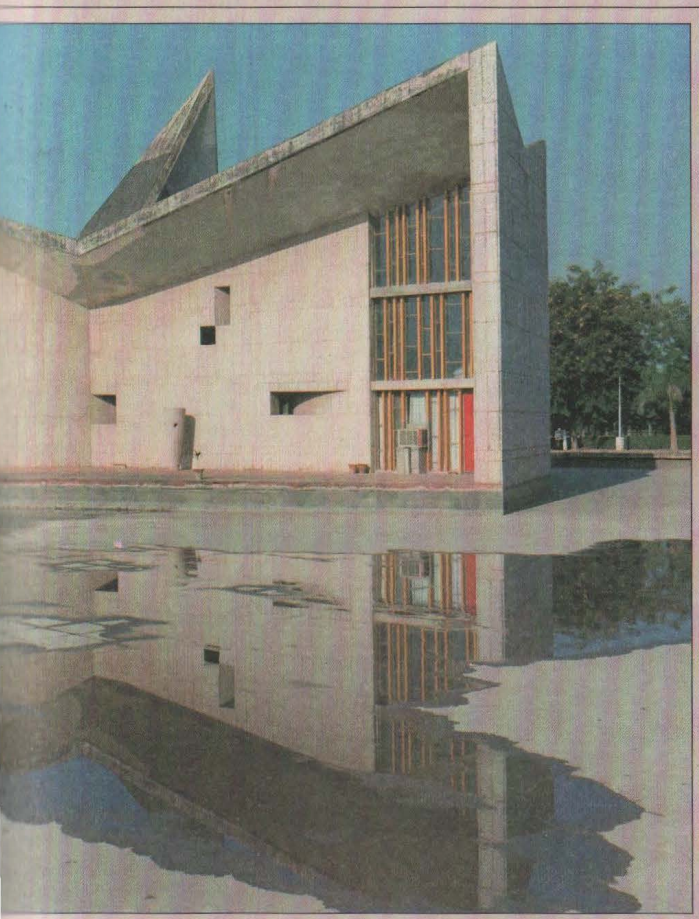

Sağda Bölünmeden önce, Doğu Pencap Üniversitesi'ne ait binalar, bir sürü şehre dağılmış durumdaydı. Çandigar'la ilgili ilk tekliflerde, üniversitenin rasyonelleştirilmesi ve yeni başkentte yoğunlaştırılması öngörülmüş ve bu teklif sonunda nihai plan içinde yerini almıştı. Le Corbusier, genelde şehrin baş mimarı danışmanı durumunda olmasına rağmen, kuzeni Pierre Jeanneret (ki daha sonra baş mimar düzeyine yükselmiş ve bu mevkiyi 1965 yılına kadar elinde tutmuştur), bugün Çandigar'ın en büyük hayalkırıklığı diye nitelenen yeni Pencap Üniversitesi binalarının tasarımının sorumlusudur. Bu konuyla ilgili en önemli şikayetlerden biri, üniversitenin bir kurum olarak şehrin geri kalan kısmından fazlasıyla soyutlanmış bir konumda olması, dolayısıyla yeni başkentin birlik, uyum ve ortak amaçların vurgulanmasına duyulan sosyal ve siyasi ihtiyaca cevap verememesi şeklindeki ciddi eleştiridir.

Solda K. C. Tiyatrosu, Çandigar'ın birçok binasının karakteristik özelliği olan geniş ölçeği ve mimari simetrik anlayışı yansıtır.

Diğer toprak ürünleri arasında baklagiller, pamuk, susam, tütün, şeker ve patates yer alır. Hayvancılıkta yaban öküzü, sığır, koyun, keçi ve at besiciliği önde gider. Tarım son yıllarda büyük ölçüde makineleşmiş ve modern yöntemleri kullanır hale gelmiştir. Sulama, komşu Himaçal Pradeş'deki Bhakra Barajı'ndan sağlanmaktadır.

El sanatları ve küçük çaplı sanayi ekonominin önemli bir kesimini oluşturur. Hindistan'ın yün üretiminin büyük bölümünü Penceap sağlar. Gıda, gübre, hafif sanayi ve ayakkabı yapımı da sanayi dalları arasındadır. Birçok dinsel ve tarihi yapıyı çevreleyen surlarıyla Amritsar kenti, tekstil, ipek ve halı üretiminde önemli bir yere sahiptir ve bölgenin önemli ticaret merkezlerinden biridir. Ludhiana'da çok ilginç bir tahıl pazarı vardır.

Racastan

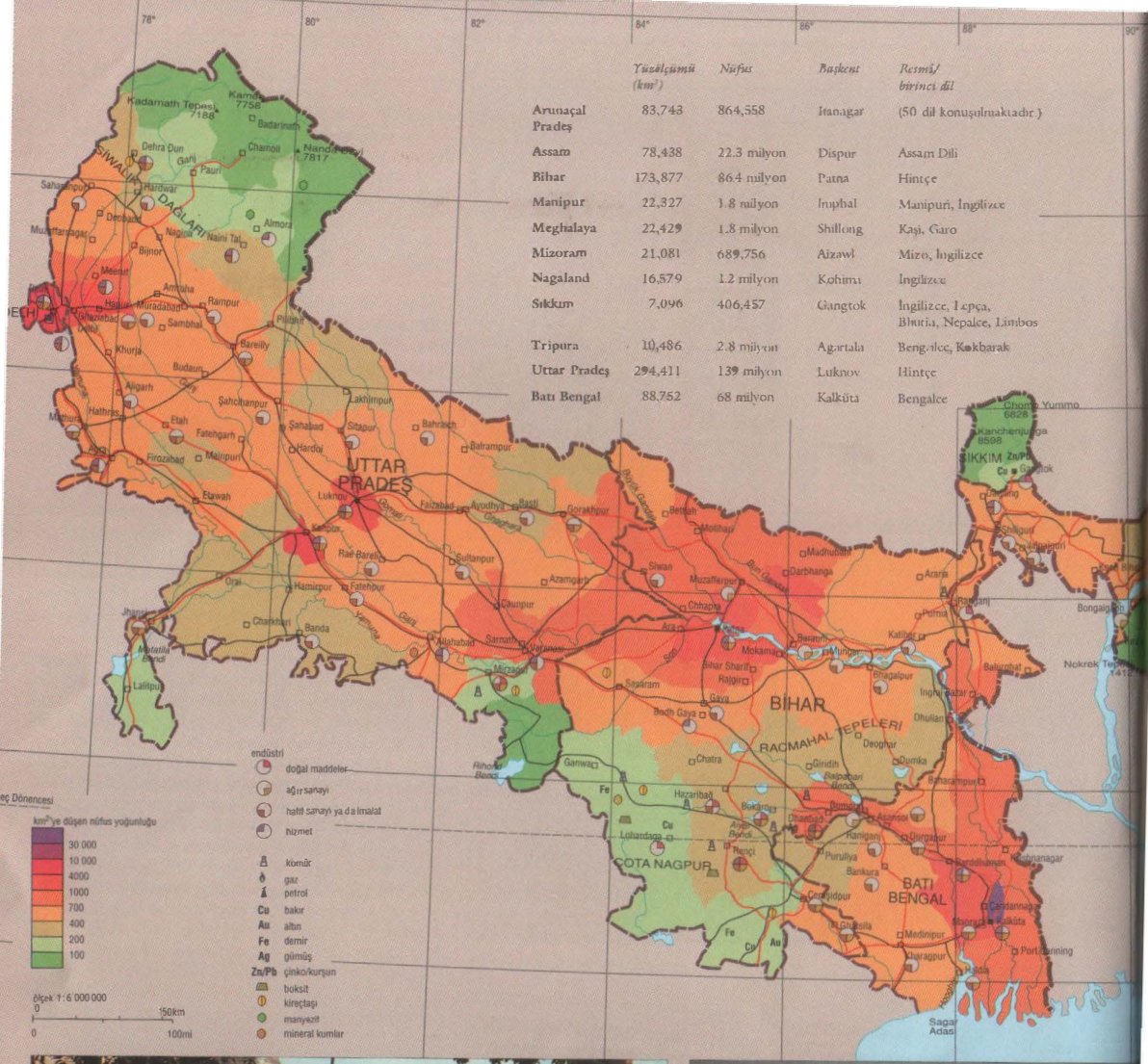
1950 yılında prensliklerin bağımsız Hindistan içine entegre olmalarına kadar Racputana (Racputlar ülkesi) olarak bilinen Racastan, Kuzey Hindistan'ın kıraç batısında yer alır. 1956'da Acmir, Abu Taluka ve Sunel Tappa'nın katılımı ve Sironj'un Madhya Pradeş'e geçmesiyle bugünkü Racastan sınırları belirlenmiştir. Yaz muson larını alan ve hem Umman Denizi'ne hem de Bengal Körfezi'ne açık olan güneybatı kısmı dışarda tutulursa, yağışlar son derece az ve düzensizdir; Pakistan'la batı sınırını paylaşan Büyük Hint (Thar) Çölü'ne yılda km²'ye 100 mm'den az yağış düşer.

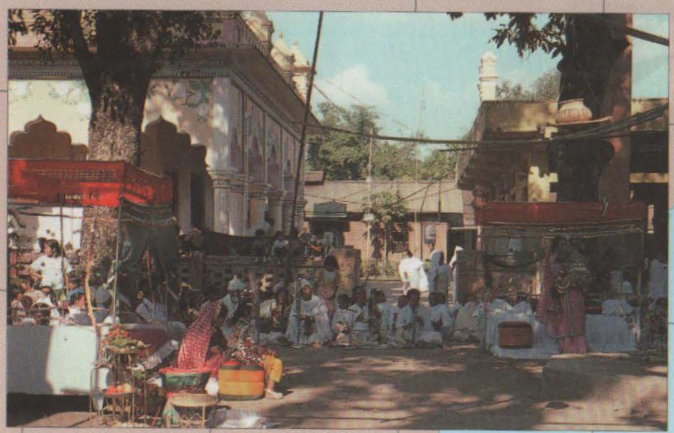
Bölgeye 11. yüzyıldan itibaren Racput hanedanları hâkim olmuş ve burada sayısız saray, kale ve pazar kentleri inşa etmişlerdir. Eski kentlerin ve kalelerin büyük bölümü eyaleti kuzeydoğu-güneybatı yönünde kesen Aravalli sıradağlarının doğusunda yer alır. Başkent Caypur, içlerinde Maharaja Saway Cay Singh II'nin yaptırdığı ünlü gözlemevlerinin de bulunduğu pembe renkli binaları ve sarayları ile tanınır. Codhpur'un zengin mimari mirası ta 15. yüzyıla kadar dayanır. Bir diğer 15. yüzyıl şehri olan Bikaner, çöl üzerindeki karavan yolunda yer alır ve develer hala yerel ekonomide önemli bir yer tutar. Acmir, mimari ve tarihi özellikleri olan eski bir suriçi kentidir; eyaletin en güneyinde tepeler üzerinde kurulu Udaypur ise, kimileri göl ortasındaki bir ada üzerinde yer alanların da olduğu bir saray kentidir.

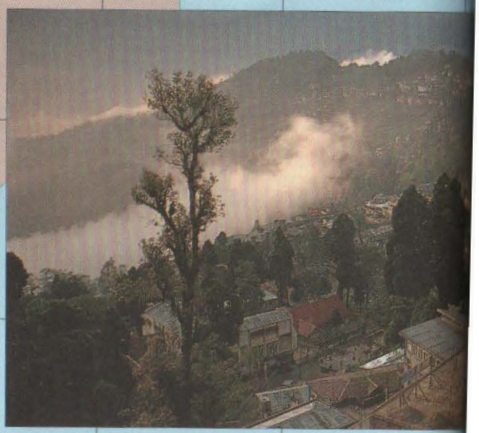
Hindistan nüfusunun en seyrek olduğu yöre burasıdır; ancak kentli nüfus hızla artmaktadır. Yine de ekonominin en önemli kısmını tarım meydana getirir. Başlıca tarım ürünleri kurak yerlerdeki buğday ve akdarıdan, süpürgeotu, pamuk, mısır, susam, şeker kamışı, tütün, pirinç ve patatese kadar değişir. Kıraç kesimlerde hayvancılık yapılır ve Racastan başlıca yün üreticisi bölgelerden biridir. Kuraklık son yıllarda çölleşmeyi arttırıcı olumsuz bir faktör olmuştur. Ekili toprakların yüzde 20'sinden azı sulanmaktadır, ancak son yıllarda geniş çaplı projeler başlatılmıştır ve gerek büyük, gerekse küçük çaplı daha birçok proje de hayata geçirilmek üzere tasarlanmıştır.

Racastan'ın çok zengin madenleri vardır. Kurşun, çinko, zümrüt, lal taşı, alçı taşı ve asbest piyasasının önde gelen, belki de tek üreticisi bu bölgedir. Tekstil, çimento, şeker, kimya, çinko ve bakır eritme gibi çeşitli sanayi dalları gelişmiştir. Şu anda eyaletin sanayi başkenti durumunda olan Kora'da hem nükleer, hem de hidroelektrik santrallar yer almaktadır. Deri işleme, kuyumculuk, çömlekçilik, bakır kakma gibi el sanatları eyaletin her yerinde yaygın olarak görülür. Eyaletin çöl manzaraları, eski kentleri ve doğal zenginlikleri turistlerin ilgisini çekmektedir.

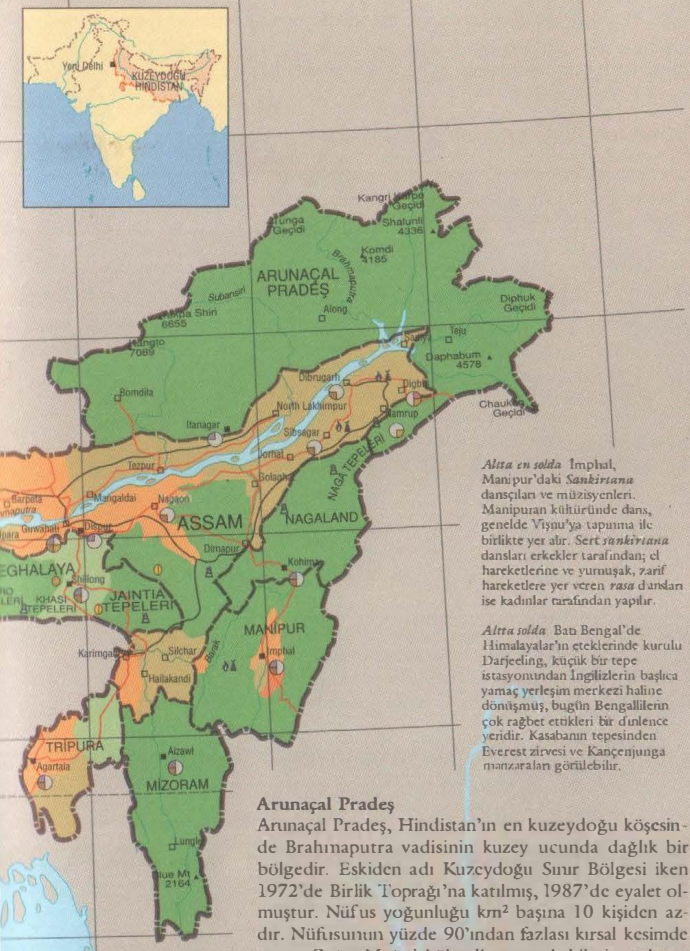
	Yüzölçümü (km²)	Nüfus	Başkent	Resmî/birinci dil
Arunaçal Pradeş	83,743	864,558	Itanagar	(50 dil konuşulmaktadır.)
Assam	78,438	22.3 milyon	Dispur	Assam Dili
Bihar	173,877	86.4 milyon	Patna	Hintçe
Manipur	22,327	1.8 milyon	Imphal	Manipuri, İngilizce
Meghalaya	22,429	1.8 milyon	Shillong	Kaşi, Garo
Mizoram	21,081	689,756	Aizawl	Mizo, İngilizce
Nagaland	16,579	1.2 milyon	Kohima	İngilizce
Sikkım	7,096	406,457	Gangtok	İngilizce, Lepça, Bhutia, Nepalce, Limbos
Tripura	10,486	2.8 milyon	Agartala	Bengalce, Kokbarak
Uttar Pradeş	294,411	139 milyon	Luknow	Hintçe
Batı Bengal	88,752	68 milyon	Kalküta	Bengalce

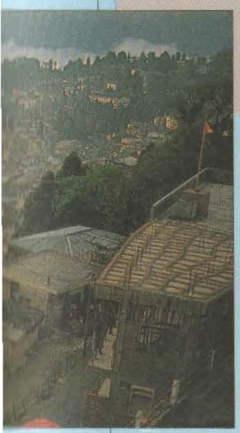

KUZEYDOĞU HİNDİSTAN

Alta en solda İmphal, Manipur'daki *Sankirtana* dansçıları ve müzisyenleri. Manipuran kültüründe dans, genelde Vişnu'ya tapınma ile birlikte yer alır. Sert *sankirtana* dansları erkekler tarafından; el hareketlerine ve yumuşak, zarif hareketlere yer veren *rasa* dansları ise kadınlar tarafından yapılır.

Alta solda Batı Bengal'de Himalayalar'ın eteklerinde kurulu Darjeeling, küçük bir tepe istasyonundan İngilizlerin başlıca yamaç yerleşim merkezi haline dönüşmüş, bugün Bengallilerin çok rağbet ettikleri bir dinlence yeridir. Kasabanın tepesinden Everest zirvesi ve Kançenjunga manzaraları görülebilir.

Arunaçal Pradeş

Arunaçal Pradeş, Hindistan'ın en kuzeydoğu köşesinde Brahmaputra vadisinin kuzey ucunda dağlık bir bölgedir. Eskiden adı Kuzeydoğu Sınır Bölgesi iken 1972'de Birlik Toprağı'na katılmış, 1987'de eyalet olmuştur. Nüfus yoğunluğu km² başına 10 kişiden azdır. Nüfusunun yüzde 90'ından fazlası kırsal kesimde yaşar. Çoğu Moğol kökenli sayısız kabilesi vardır ve buralarda 50 ayrı dil ve lehçe konuşulur.

Eyaletin yaklaşık yüzde 60'ı ormanlıktır. Geleneksel olarak nadaslı tarımın yapıldığı yörede ağaçlar tarla açmak üzere kesilmekte, birkaç yıl ekilen toprak verimsiz hale gelince yeni bir tarlaya geçilerek toprak nadasa bırakılmaktadır. Bitki örtüsü tahrip olan yamaçlarda toprağı tutacak ağaç kökleri kalmadığı için erozyona maruz kalmaktadır. Meyve bahçeleri yanında pirinç, akdarı, mısır, buğday, patates ve hardal ekilir. Geleneksel el sanatları içinde halı dokumacılığı, hasır örme, kumaş dokumacılığı gibi sanatlar yer alır; ipek üretimi gittikçe daha fazla önem kazanmaktadır. Hafif endüstri ürünleri arasında meyve paketleme, kontrplak ve ahşap kaplamacılığı sayılabilir. Küçük ölçekli hidroelektrik santralların yapımı önem kazanmaktadır. Potansiyel maden kaynakları arasında kömür ve petrol bulunur.

Assam

Assam, güneydoğuda bir miktar yayla arazisiyle birlikte yukarı Brahmaputra vadisinin hemen hemen tümünü kaplar. En uçta yer alan diğer kuzeydoğu eyaletleriyle birlikte, Batı Bengal içinden geçen dar bir toprak koridoruyla bağlandığı kuzeybatı bölgesi hariç, Hindistan'ın geri kalan kısmından Bangladeş ile ayrılır. Dünyada yağış oranı en yüksek olan yerlerden biridir: yılda ortalama km²'ye 1.778-3.048 mm. arasında düşen yağmur, en çok Haziran ile Eylül arasında yağar. Nehirler taşımaya müsaittir ve ekinlerin boy attığı mevsimlerde su taşkınları büyük zararlara yol açabilir. Sel taşkınlarını kontrol altına almak için birçok baraj inşa edilmiştir. Nüfusun yüzde 65'i tarımla uğraşmakta, yüzde 10'u da çay ekiminde çalışmaktadır. Hindistan'ın toplam çay üretiminin neredeyse yarısı Yukarı Assam'da Dibrugarh çevresindeki çay bahçelerinden elde edilmektedir. Temel gıda maddesi pirinç olup bunun yanında jüt, pamuk, sisam, şeker kamışı, baklagiller, meyva ve patates de yetiştirilir. Toprağın yüzde 20'sini kaplayan ormanlar ticari amaçlar için kullanılmaktadır, ancak bazı bölümleri milli park ve vahşi hayvanlar için doğal park olarak korunmaktadır. Bunların içinde soyu tükenmekte olan hayvanlardan tek boynuzlu Hint gergedanı koruma altına alındığı Kaziranga Milli Parkı sayılabilir. Yukarı Assam'da petrol, gaz ve kömür yatakları vardır. Petro-kimya sanayi gittikçe gelişmektedir.

Assamlıların büyük bölümü Hindu'dur. Ancak dörtte biri Müslüman olan eyalette Müslümanların çoğu Bangladeş'ten yakın zamanlarda göç edenlerdir. Dağlık bölgelerde yaşayan kabileler Moğol kökenlidir. Festivaller insanların sosyal ve kültürel yaşamlarında önemli bir yer tutar. Bu festivaller içinde, Ocak ayındaki Mahj Bihu, Nisan'daki Bohag ya da Rongali Bihu ve Ekimde yer alan Kati ya da Kangali Bihu en önemlileridir.

Bihar

Bihar eyaleti, Orta Ganj havzasından güneye, Çota Nagpur platosuna doğru uzanır. Nüfus yoğunluğunun ovalarda en yüksek olduğu Bihar, Hindistan'ın en yoksul ve en kalabalık eyaletlerinden biridir. Birkaç büyük sanayi şehrine sahip olmasına rağmen, Bihar'da kırsal karakter egemendir ve nufusunun çoğunluğu köylerde oturur. Nüfusun yüzde 85'ini Hindular, yüzde 10'unu ise Müslümanlar oluşturur. Halkın çoğu Hindu dilini ve onun çeşitli lehçelerini konuşur; küçük bir kesimin dili ise Urducadır.

Ekili toprakların yüzde 50'den fazlası pirinç ekimine ayrılmıştır. Daha kurak iklim koşullarında buğday, baklagiller, mısır, sisam yetiştirilir. Ticari ürünler arasında jüt, tütün, şeker kamışı, meyve ve sebze yer alır. Çota Nagpur platosunun kristal kayalarında bulunan madenlere dayalı gelişmekte olan bir ekonomisi de mevcuttur. Bihar, Hindistan'ın başlıca kömür ve mika üreticisidir; ayrıca geniş bakır, porselen kili, demir madeni, boksit ve uranyum rezervlerine sahiptir. Sanayi ürünleri demir ve çelikten ağır sanayiye, metalurji ve kimyasal sanayiden elektronik ve gıda sanayiine kadar uzanır.

Bihar'da dinsel açıdan önemli birçok yer vardır. Gaya tapınak kompleksi her yıl binlerce Hintli hacı tarafından ziyaret edilir. Yakınlarda ise Buda'nın nirvanaya ulaştığı yer olan Bodh Gaya tapınağı yer alır. Güneyde yer alan Nalanda, monist Budist üniversitenin bulunduğu yer-

dir; güneyde, Racgir çevresindeki tepelerde birçok Budist ve Caynacının içinde yaşadığı mağara vardır.

Manipur

Manipur, Hindistan'ın Burma (Myanmar) sınırında kuzey-güney doğrultusunda uzanan dağların arasında yer alan yukarı Manipur vadisi topraklarında yer alır. Nüfusun üçte ikisi, orta vadide yerleşmiştir: bunlar Meithei olup büyük kesimi Hindu'dur. Hokey ve polo popüler eğlence türleridir ve Manipuri dans tiyatrosu, dinsel yaşamın önemli bir bölümünü oluşturur. Nüfusun geri kalan bölümü, Tibet-Burma dilleri konuşan Naga ve Kaki klanlarının yaşadığı dağ kabilelerinin üyeleridir. Kabile halklarının büyük kesimi bugün Hıristiyan'dır.

Tepeler bambu, tik, meşe, manolya ve rododendron ağaçları ile kaplıdır. Bu ormanlarda şiroy zambağı gibi bazı çok nadir bitkiler ve fil, kaplan ve leopar gibi hayvanlar bulunur. Kaş boynuzlu geyik, soyu tükenmekte olan hayvanlar arasındadır. Ormanlar başlıca gelir kaynağıdır. Yamaçlarda erozyonu önlemek amacıyla taraçalı tarım yapılır. Pirinç, baklagiller, mısır ve buğday yetiştirilir; meyvecilik da gittikçe önem kazanmaktadır. Ev el sanatları arasında ipekçilik, dokumacılık, bambu ve kamış örmeciliği ile deri işleri yer alır.

Meghalaya

Eskiden Assam'ın bir bölümü olan Meghalaya, 1970 yılında kurulmuş, 1972 yılında ise eyalet olmuştur. Batı-doğu yönünde akan Brahmaputra'nın geniş kavisi içinde yer alır ve doğuya doğru alçalan 1.350-1.800 metrelik yükseltilerin üzerine kurulu bir eyalettir. Dünyanın en nemli yörelerinden biri olan Meghalaya'nın ormanları bambu, sal, çam ve manolya ağaçları ile kaplıdır. Meghalaya'nın zengin hayvanlar alemi içinde filler, kaplanlar, ayılar, leoparlar, yabani domuzlar, uçan sincaplar ve langurlar ile, çok çeşitli kuşları arasında keklik, sülün, çamurcu ördeği, bıldırcın ve değişik guguk kuşları yer alır. Meghalaya kültürü büyük bir çeşitlilik gösterir. Yörede Hinduizm, Animizm ve Hıristiyanlık yaygındır. Bir Tibet-Burma dili olan Garo ile Kamboçya dilinin içinde yer aldığı Mon- Khmer ailesine bağlı Khasi, bölgenin en çok konuşulan dilleridir. Bölge kabile halklarının folklor dansları ve müzikleri çok zengin ve renklidir. Ormanlık arazinin yakılarak açılmasıyla elde edilen tarlalarda nadaslı tarım yöntemi hâlâ uygulanmaktadır. Pirinç, mısır, akdarı, patates ve pamuk, çay, baharat, meyve ve mantar gibi pazar ürünleri yetiştirilmektedir. Eyalet, kömür dahil madencilik açısından zengindir. Ahşap ürünler ve çimento ana endüstri dallarıdır.

Mizoram

Mizoram, Assam eyaletinden 1972 yılında bir Birlik Toprağı olarak meydana getirilmiş ve 1987 yılında tam anlamıyla eyalet yapılmıştır. Doğu'da Burma'nın (Myanmar) Chin Tepeleri tarafından sınırı çizilen Mizoram, yamaçları yapraklarını dökmeyen ağaçlarla kaplı olan 2000 m. yüksekliklere uzanan paralel sıradağlardan oluşur. Kuzeybatı'da çok dar da olsa bir alçak ovası vardır. Eyalet, çok çeşitli vahşi yaşam örnekleriyle, özellikle de tropikal bitkilerle doludur. Nüfusun büyük çoğunluğunu, içlerinde en yaygını bir tür Tibet-Burma dili olan Misoca konuşan kabile halkları oluşturur. Halkın çoğu Müslümandır ve okuma yazma oranı, erkeklerde yüzde 84, kadınlarda yüzde 78 olmak üzere çok yüksektir. Nadaslı tarım hâlâ çok yaygındır. Mısır, pirinç, sisam, sebze, baharat ve meyve en önemli ürünleridir. Üretim çoğunlukla el sanatlarına dayalıdır; ancak, televizyon, lamba, taşıt parçaları gibi modern tüketim mallarının imalatı planlanmaktadır. Küçük çaplı hidroelektrik santrallarına yapılan yatırım sayesinde elektrik üretimi artmıştır.

Nagaland

Nagaland, Burma (Myanmar) ile Brahmaputra nehri arasında yer alan ormanlık arazi ve dağları kapsar. Nüfusu birçok kabile ve alt-kabile halklarından oluşur; bunların çoğu birbirinden kopuk köylerde yaşar. Yerel adet ve gelenekler çok güçlüdür. Bazı gruplar soya dayalı güçlü kabile reisleri, bazıları ise köy meclisleri tarafından yönetilir. Yörede 60'tan fazla Çin-Tibet lehçesi konuşulur. Azınlıkta kalan bir grubun bağımsız kalma isteklerine rağmen Nagaland 1963 yılında Hindistan Birliği'ne girdi. Bu durum birkaç yıl süren ayrılıkçı savaşların yaşanmasına yol açtı.

Nüfusun yüzde 90'ı çiftçidir. Çoğu halen nadaslı tarım yapmaktadır. Toprak kaymasına karşı tedbir olarak taraçalı tarım uygulamalarını arttırma çabaları sürmektedir. Pirinç, akdarı, baklagiller, patates ve tütün başlıca toprak ürünleridir. Maden kaynakları gelişmemiş olup, sanayi, gıda ve ahşap ürünleriyle sınırlıdır. Ormancılık önemlidir. Geleneksel el sanatları arasında tekstil, sepet örmeciliği, ahşap oymacılık ve çömlekçilik yer alır.

Sikkım

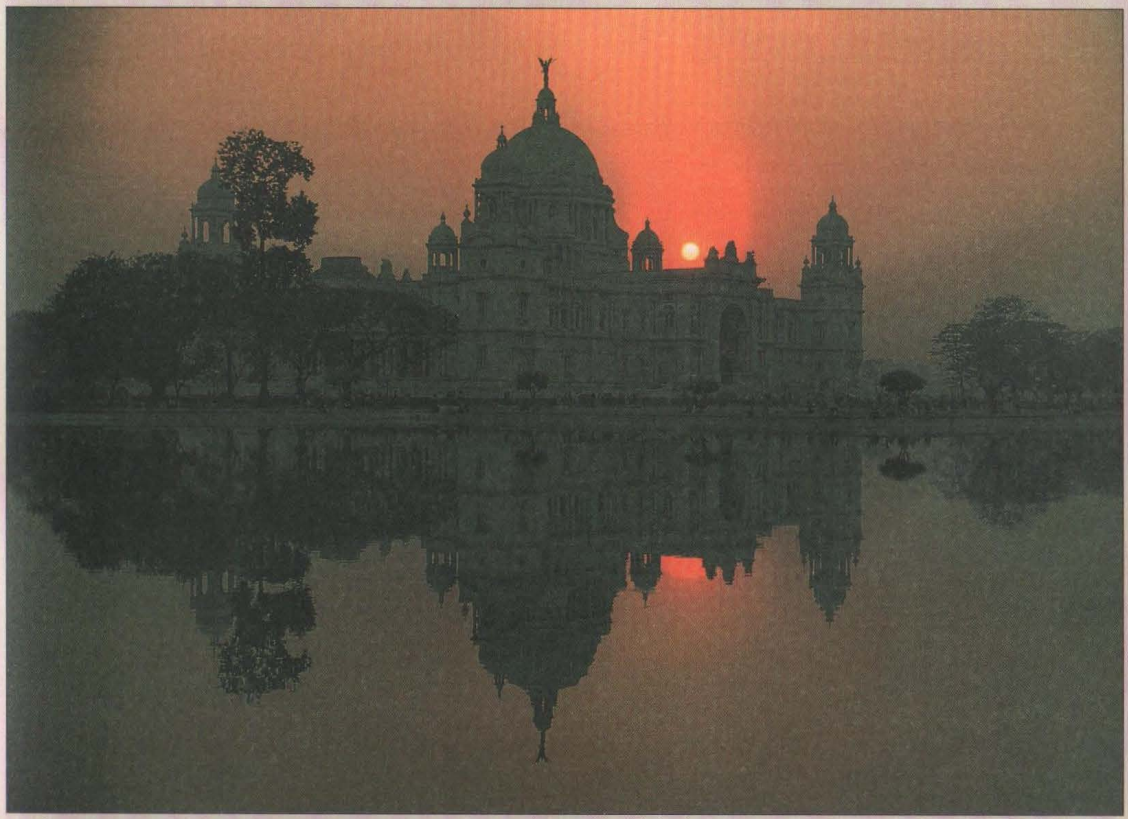
Küçük Himalaya eyaleti olan Sikkım, kuzeyde Tibet, batıda Nepal doğuda da Bhutan ile çevrilmiştir. Dünyanın üçüncü büyük dağı olan ve Sikkımlılar tarafından Tanrı/Tanrıların evi olarak kabul edilen Kançenjunga dağı sınırlarında uzanır. Chogyal (dünyevi ve ruhani kral) yönetiminde bağımsız bir krallık olan Sikkım, 1886 yılında İngiliz himayesine verilmişti. 1947 yılında İngiltere eyaletin dış ilişkileri ve savunma işlerinde yetkiyi üzerine aldı ve ülke, 1952 yılında Birlik Toprağı statüsünde Hindistan'a bağlanarak 1975 yılında tam eyalet oldu.

Sağda Kalküta caddelerinin kanaca gibi kaynayan kalabalıklarına tam bir tezat teşkil eden beyaz mermerden yapılmış Viktorya Memoryal Binası, süslü bahçeler arasında, suyun başında sükûneti içinde öylece durur. 1921 yılında açılan bina, Hint-Türk ve Avrupa mimari tarzlarının bir sentezidir. Bugün İngiliz raj'ı ve Kalküta tarihiyle ilgili sergilere evsahipliği yapmaktadır.

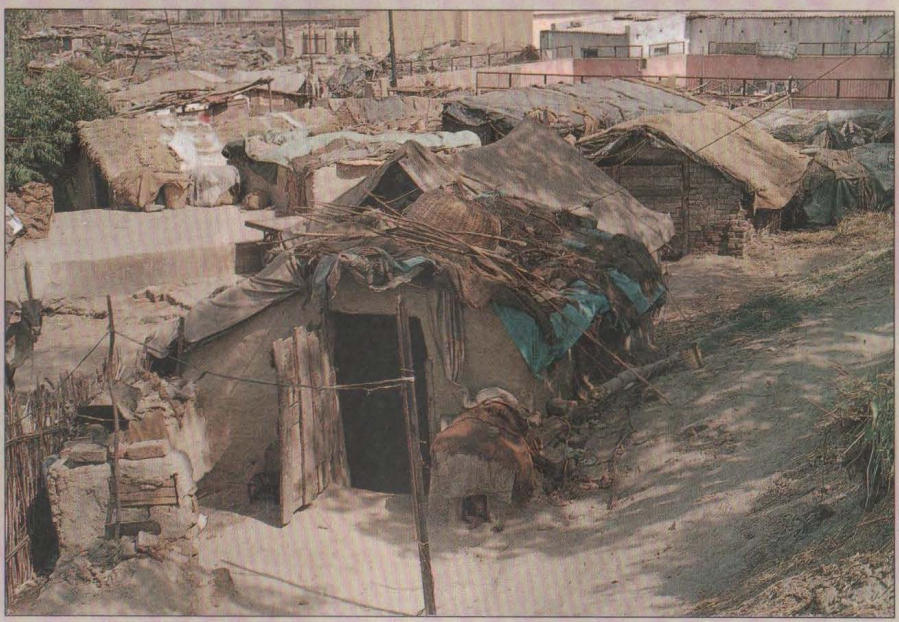
Altta Hindistan'da çay, 19. yüzyılın ikinci yarısından sonra önemli bir ürün haline geldi. Bugün Assam bölgesinin çayları bütün dünyaya ihraç edilmektedir. Özellikle kadın ve kızlardan oluşan çay toplayıcıları, çay filizlerini toplayıp sepetlerine doldururlarken geniş kenarlıklı şapkalar giyerler.

Alttasağda Delhi'nin teneke mahalleleri şehir nüfusunun yüzde 30'unu barındırır. Burada yaşayanların çoğunu, başkente kırsal Hindistan'ın her yöresinden gelmiş göçmen nüfus meydana getirir.

Sıkkım'da üç ana etnik grup vardır: yerli Lepçalar, 13. yüzyıldan başlayarak buraya göç eden ve Tibetçe konuşan göçmenler olan Bhutia'lar ve Nepalliler. Nüfusun üçte ikisi Hindudur, ancak kültürel yaşamı Tibet Budizmi hâlâ etkilemektedir. Taraçalı tarım buraya Nepalliler tarafından getirilmiştir. Başlıca ürünleri pirinç, mısır, buğday, akdarı ve arpadır. Meyve, patates, çiçek, zencefil ve kakule ihraç edilmek üzere yetiştirilir. Sıkkım'da altın, gümüş ve lâl dahil birçok maden bulunur, ama sadece bakır, kurşun ve çinko önemli miktarlarda çıkarılır. Sanayi küçük ölçeklidir. Sıkkım'ın en önemli kaynağı topraklarının üçte birini kaplayan ve çok iyi denetlenen ormanlarıdır. Subtropikal ağaçlardan ılıman kuşak alpin ağaçlarına uzanan bir çeşitliliği içinde barındıran Sıkkım ormanlarında, 600'ü orkide olmak üzere 4000 tür bitki ve çok çeşitli hayvan yer alır.

Tripura

Küçük Tripura eyaleti, Kuzeydoğu Hindistan'dan Bangladeş'e doğru sokulur. Kuzeyde ve doğuda, kuzey-güney doğrultusunda birbirlerinden alçak ormanlık tepelerle ayrılan dört paralel vadi uzanır; batısı ve doğusu, Bangladeş'in içine doğru giren alçak bir ovadan oluşur. Topraklarından bir zamanlar Bengal, Assam ve Burma'yı yöneten bir hanedan çıkaran ve 17. yüzyılda Hint-Türk imparatorluğuna vergi veren bir eyalet olan Tripura, 1947 yılında, son yönetici maharaja tarafından Hindistan Birliği'ne dahil edildi. 1956'da Birlik Toprağı, 1972'de ise eyalet oldu. Nüfusun büyük kısmı kabilelerden meydana gelir ve yüzde 90'ı Hindu'dur. Nüfusun yarısından çoğu Bengalce konuşur. Tarım başta gelen faaliyet alanıdır. Toprağın yaklaşık yarısı ormanlık olup eski ormanlardan ancak yüzde 10'u kalmıştır. Toprak kaymasını ve çölleşmeyi önlemek için ormanları yokedilmiş bölgeleri yeniden yeşillendirme amacıyla ağaç dikme (genellikle kauçuk ağaçları) programları yürütülmektedir. Az da olsa hafif sanayisi de mevcuttur.

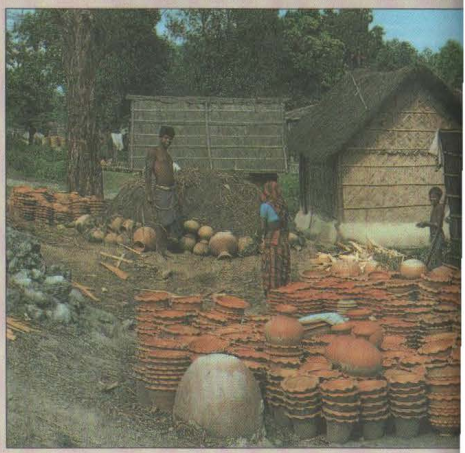
Uttar Pradeş

1950 yılına kadar Birleşik Eyaletler olarak bilinen Uttar Pradeş'in büyük kısmı yukarı Ganj ovasında yer alır. Kuzey ucunda Sivalik tepeleri, en kuzeydoğusunda ise Himalayalar yükselir. Ovayla dağlar arasında balta girmemiş ormanlarla kaplı balçık arazi ve Terai denen yüksek otlar vardır. Güneyinde Dekkan platosunun kuzey sıradağları uzanır. Yüzölçümü bakımından dördüncü büyük eyalet olan Uttar Pradeş, en fazla nüfusa sahiptir. En fazla konuşulan anadil Hinduca, ikinci önemli dil ise Urducadır. Nüfusun yaklaşık yüzde 85'i Hindulardan, çoğunlukla şehirlerde yaşayan yüzde 15'i de Müslümanlardan meydana gelir.

Halkın yüzde 75'i toprakta çalışır. Uttar Pradeş, önemli bir tahıl, şekerkamışı ve sisam üreticisidir. Eyaletin büyük kesiminde tarım sulamaya dayalıdır; şu anda yapılan sulamalı tarım toplam ekili arazinin yüzde 60'ını kapsamaktadır. Doğu Ganj Kanal Projesi gibi büyük projelere ek olarak elektrik enerjisiyle çalışan pompalar ve tüp kuyularla sulama işlemi daha geniş alanlara yayılmıştır. Çabuk büyüyen ağaçların dikimiyle şu anda toprakların yüzde 17'sini oluşturan ve gittikçe yok olan ormanlık arazi, toprak ve vahşi yaşam korunmaya çalışılmaktadır. Eyalet önemli bir kireçtaşı ve asit silisit tuzu üreticisidir: çimento ve cam önde gelen sanayi dallarıdır. Tekstil, gıda ve şeker de önemli sanayi ürünleri arasında yer alır; bir miktar ağır sanayi de vardır. Bazı önemli el sanatları merkezlerine de sahip olan Uttar Pradeş'te, ör-

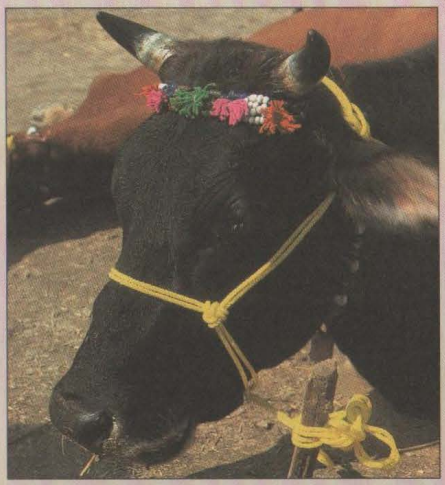

Üstte Benares (Varanasi) Maharajası Vidhati Narain Singh ve torunu muhteşem mücevherleri ve gelenekseł giysileri içinde görülüyorlar. Kutsal şehir Varanasi (bugünkü Uttar Pradeş eyaleti içinde) çevresinde kurulu olan Benares krallığı, uzun çöküş yıllarından sonra Maratalar tarafından restore edilerek bir Hindu bilim ve kültür merkezi haline getirilmişti.

Sağda Batı-Bengal'de nüfusun dörtte üçünden fazlası köylerde yaşar. Burada da, kırsal Hindistan'ın her yerinde olduğu gibi, yerel toplulukların ihtiyaçlarını karşılayan geleneksel el sanatları çok yaygındır. Bu çömlekçide, ev işlerinde kullanılan her türlü kapkacak üretilmektedir.

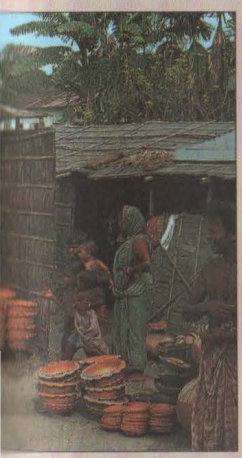
Sağda Kat'asında parlak renkli bir alınlık taşıyan bu inek, Bihar'ın Patna kasabasına, çok sayıda hacının geldiği bir diğer festival olan Kartik Purnina'yla ayrı tarihlerde gerçekleşen büyük Sonepur Panayırı'na getirilmiş. Dansların, yarışmaların, alış-veriş tezgâhlarının ve daha birçok eğlencenin yer aldığı bu panayırda binlerce büyük baş hayvanın alım-satımı yapılır.

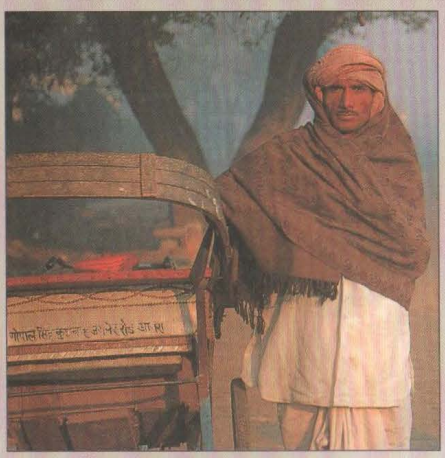

Altta Kalküta'nın kuzeyindeki Ganj ovasının derin alüvyonlu toprakları, yüzlerce yıldan beri ekilmektedir. Burada birçok pirinç türü yetişir ve geleneksel tarım yöntemleri hâlâ geçerlidir. Elle seçtiğim konulan pirinç, yine aynı yerel yöntemlerle yetişen jüt'ten yapılmış çuvallara doldurulur.

Alt sağda Uttar Pradeş eyaletindeki Agra, Hint-Türk Hindistanı'nın en büyük şehirlerinden biridir. Burada rikşov (bir veya birkaç kişi tarafından sürülen iki tekerlekli hafif faytun) sürücüleri, ziyaretçileri taşımakta taksilerle yarışırlar.

neğin Luknov'da nakışçılık, Varanasi'de bakırcılık, Nagina'da ise abanoz işlemeciliği çok yaygındır.

Uttar Pradeş, Hindistan tarihi ve kültüründe ilk çağlardan beri merkezi bir rol oynamıştır. Hinduizm'in dört büyük kutsal şehri burada bulunur: Rama'nın doğum yeri olan Ayodhya, Krişna'nın doğum yeri olan Mathura, Vişnu'nun ayak izinin bulunduğu Hardvar ve hacıların kutsal Ganj nehri sularında yıkandıkları Varanasi. Buda'nın ilk vaazını verdiği Sarnat'ta, Buda'nın anısına çok büyük bir stupa ve çok sayıda tapınak bulunur. Belki de dünyada en kalabalık festival olan Kumbh Mela, 12 yılda bir Allahabad'da yapılır. Müslüman döneminde Kuzey Hindistan'ın bu bölümü Hindistan olarak anılırdı. Hint-Türk hakimiyeti zamanından kalma birçok anıt mevcuttur; bunların arasında Agra kalesi, Tac Mahal ve Varanasi'deki Evrengzeb camisi başta gelir.

Batı Bengal

Batı Bengal, 1947 yılında Bengal'in Hindistan ve Doğu Pakistan arasında (daha sonra Bangladeş) bölünmesiyle ortaya çıktı. Toprakları 1950 yılında Koç Bihar prensliğinin, 1953 yılında da eski Fransız kolonisi Çandannagar'ın katılmasıyla genişlemiştir. 1956 yılında, 16 km. genişliğinde bir toprak koridoru Bihar'dan alınarak buraya eklenmiştir. Böylece eyaletin eskiden ayrı olan kuzey ve güney kesimleri birleşmiştir. Batı Bengal'in büyük kesimi aşağı Ganj ovası ve deltasında yer alır. Kuzeyinin bir bölümü, bir zamanlar sıtmayla kaynayan, ancak şimdilerde kurutularak tarıma açılmış olan Terai bataklıkları ile kaplıdır. Hindistan çayının yüzde 20'sinin üretildiği Darjiling yöresi, Himalayalar'ın eteklerinde uzanır. Toprağın yüzde 13'ü ağaçla kaplıdır; bu ağaçlar arasında deltanın mangrov ormanları, Terai'nin sal ve kamışla kaplı cangılları ile Himalayalar'ın alt yamaçlarının meşe, kestane ve manolya ormanları sayılabilir.

Batı Bengal'in nüfus yoğunluğu yüksek, sanayileşmesi ileri düzeydedir ve Hindistan iç üretiminin yaklaşık altıda birini elinde tutar. 10 milyonu aşkın bir nüfusa sahip başkent Kalküta, Hindistan'da şehirleşmenin en yoğun olduğu kenttir ve üzerinde yer aldığı Hoogly nehri deltasındaki su yolları dolmuş olmasına rağmen en büyük liman durumundadır. Eyaletin batısında bulunan geniş kömür rezervleri, bu yöreyi Batı Bengal'in başlıca çelik üreticisi ve gemi yapımı dahil ağır sanayisi hayli gelişkin bir eyaleti konumuna yükseltmiştir. Jüt işleyen fabrikalar, tekstil, petrol rafineleri kimyasal madde ve gıda sanayi de önemlidir. Sanayinin yoğun olmasına rağmen, Batı Bengal nüfusunun yaklaşık yüzde 75'i kırsal kesimde yaşar ve eyalet gelirinin yaklaşık yarısı tarımdan karşılanır. En önemli ürün pirinçtir; bunu jüt ve çay izler. Baklagiller, sisam, jüt, tütün, patates, şeker kamışı ve bir miktar buğday da yetiştirilir. Hem nehir hem deniz balıkçılığı çok yaygındır.

Birlik Toprakları

Delhi

(Yüzölçümü 1, 483 km², nüfusu 9.4 milyon)

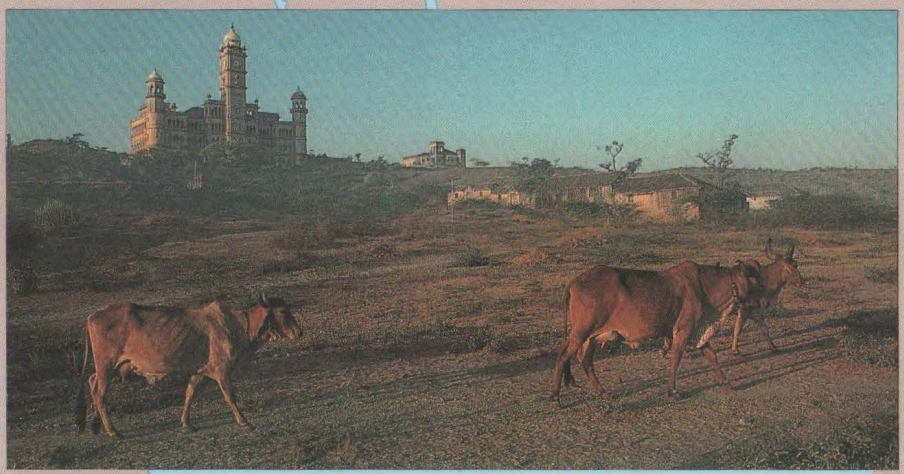
Delhi, Birlik Toprakları'nın bir üyesi olarak 1956'da şekillendi: Delhi; ulusal başkent olan Yeni Delhi, Chandni Chowk pazar yerinin etrafını saran kalabalık caddeleriyle Eski Delhi, Kızıl Kale ve bunları çevreleyen kırsal kesimden oluşur. 1947'de 700.000 olan nüfusu, o tarihten bu yana inanılmaz ölçüde artmıştır. Bölge Parlamento tarafından içişleri bakanlığı yoluyla doğrudan yönetilir. En yüksek yöneticisi vali yardımcısıdır.

	Yüzölçümü (km²)	*Nüfus*	*Başkent*	*Resmi/ birinci dil*
Goa	3,702	1.2 milyon	Panaji	Konkani
Gucarat	196,024	41.3 milyon	Gandhinagar	Gucarati Hintçe
Karnataka	191,791	45 milyon	Bangalore	Kannada
Madhya Pradeş	443,446	66.2 milyon	Bhopal	Hintçe
Maharaştra	307,690	79 milyon	Bombay	Marathi

ORTA HİNDİSTAN

Üstte sağda Gucarat'ın güneşten kavrulmuş kiraç yamaçlarındaki geniş otlaklarda büyük baş hayvanlar otlanlır. Arka planda, 19. yüzyılda hükümdar Wankaner için yapılmış büyük saray görülüyor.

Goa

Hindistan Birliği'nin en küçük üyesi ve eski bir Portekiz kolonisi olan Goa, 1987 yılında tam eyalet statüsünü kazandı. Burada Hint ve Avrupa kültürünün içiçe geçmişliğini açıkça izlemek mümkündür ve nüfusun yaklaşık yüzde 30'u Hıristiyandır. En çok konuşulan dil Konkanidir; ancak Marathi, Hindi ve İngilizce de yaygın olarak konuşulur. Erkeklerin yüzde 85'i, kadınların ise yüzde 68'i okuma yazma bilir. Goa Batı Gatlar'la deniz arasında uzanır ve uzunluğu 100 km.'dir. Eski bir ticaret kenti olan ve Mandavi ile Juari nehirleri arasında dağlık bir burun üzerinde yer alan Goa, 1510 yılında Portekizliler tarafından ele geçirilmiştir. Goa Portekiz'in doğu başkenti olmuş, ancak 18. yüzyılda terkedilmiş ve yönetim merkezi bugünkü başkent olan Panaji'ye taşınmıştır. Ne var ki eyaletin en büyük kenti ve en önemli limanı 90.000 nüfuslu Marmagao'dur.

Nüfusun büyük kesimi tarım ve balıkçılıkla uğraşır. Deniz ürünleri yöre mutfağının ana gıdasıdır ve balık kutulanarak ihraç edilir. Tarım ihraç ürünleri arasında meyve, hindistan cevizi, Amerikan cevizi ve baharat sayılabilir: verimi yüksek pirinç cinsleri ve başka tahıllar da ekilir. Maden ürünleri ihracatı içinde manganez, demir madeni ve boksit yer alır; yapım sanayi, gemi yapımından elektroniğe, gübre ve ilaçtan giyim ve ayakkabıya kadar uzanır. Goa geniş kumsalları ve sahil tesisleriyle çekici bir turizm merkezidir.

Gucarat

Hindistan'ın en batısında yer alan Gucarat'ın hiçbir bölümü denizden 240 km'den daha uzak değildir ve sahil şeridi 1.500 km'den fazladır. Thar çölünün bir parçası olan seyrek nüfuslu, çorak, tuzlu bataklık toprak parçası Kuç'a bağlı Rann, yaklaşık 20.000 km² bir alanı kaplar ve Pakistan'la sınır oluşturur. Hindistan'da soyu tükenmemiş vahşi eşeklerin tek yaşama alanıdır. Kuç'un güneyinde bir alçak düzlük olan Kathiavar yarımadası da genellikle çoraktır. Daha güneyde yağış miktarı arttığından, Narmada ve Tapti nehirlerinin yığdığı alüvyonlu topraklar çok bitektir. Kıyı ovaları kuzeydoğu ve doğuda tepelere doğru yükselirler. Gucarat'ın birbirinden farklı doğal ortamları, vahşi yaşam açısından zengin bir görünüm sunar. Kathiavar'daki Gir Ulusal Parkı vahşi ormanlardan geriye kalan Asya aslanlarına tek evsahipliği yapan doğal çevre olup, Ahmedabad yakınlarındaki Nal Sarovar kuş cenneti, toy kuşu, pelikan, balıkçıl kuşu, flamingo ve kaz dahil 140 ayrı tür yerli ve göçmen kuşu içinde barındırmaktadır.

Gucarat'ın kıyı şehirlerinin İran'la, Ortadoğu'yla, daha sonra da Avrupa'yla yaptıkları ticaret çok eskilere dayanır. Bir Hint-Aryan dili olan Gucarati, nüfusun büyük kesimi tarafından konuşulur. Başat din Hinduizm olsa da yörede Müslüman ve Caynacı azınlıklar da mevcuttur. Dwarka tapınağı en önemli hac merkezlerinden biridir: bu tapınak ve çevredeki diğer tapınaklar Gucarat'ı ünlü kılan mimari biçemin tipik örnekleridir. Mahatma Gandhi de Kathiavar yarımadası üzerinde bir ticaret limanı olan Porbander'de doğmuştur.

Gucarat Hindistan'ın önde giden tütün, pamuk ve yerfıstığı üreticisi durumundadır. Yerfıstığı Kathiavar yarımadasında yetişir. Buğday ve arpa yörenin ana ürünleri olup daha nemli yerlerde pirinç ekilir. Şeker kamışı, baharat ve meyve yetiştiriciliği de yapılır. Gucarat'ın hayli gelişkin kent merkezli bir sanayi bölgesi mevcuttur: En büyük şehri 3.000.000 nüfuslu Allahabad'dır; bunu Vadodara ve Surat şehirleri izler. Gucarat önemli bir petrol üreticisi durumunda olup bunun yanında gelişmekte olan bir petrokimya sanayiine de sahiptir. Çimento, sentetik elyaf ve pamuklu tekstil ürünleri de önemlidir. Gucarat aynı zamanda ciddi bir tuz üreticisidir. El sanatları arasında altın, gümüş işlemeciliği, oyuncakçılık, parfüm ve ahşap süs oymacılığı yer alır.

Karnataka

Karnataka eski Maysur prensliğinden oluşur. 1953 ve 1956 yıllarında meydana gelen sınır değişiklikleri, Kannada dili konuşan halkları birleştirerek toprakların genişlemesine ve denize ulaşmasına yol açmıştır. Bugünkü adına 1973 yılında kavuşmuştur. 900 metreye yükselen Batı Gatlar nehirler arasında bir set meydana getirir ve bazı nehirler batıya, Umman Denizi'ne, bazıları ise doğuya, Bengal Körfezi'ne karışır. Yörenin zengin vahşi yaşamı, muson ormanlarından bataklıklara, buradan çorak kayalıklara kadar değişen bir doğal ortamda bulunur: Daudeli, Ranchpur Nagarhole doğal parklarında ve Maysur yakınlarındaki Bandipur ulusal parkında bu örneklere rastlamak mümkündür.

Nüfusun üçte ikisi Kannada dili konuşur. Konuşulan diğer diller Telugu, Marathi, Urdu ve Tamul'dur. Karnataka esas olarak bir kırsal eyalettir. Başlıca toprak ürünleri tahıl, baklagiller, şeker kamışı, yer fıstığı, kahve, dut (ipekçilik için) ve kuzeybatının siyah volkanik "regur" topraklarında yetişen pamuktur. Kuru Dekkan platosunda sulama yapılması zorunludur. Bu sulama, Kaveri ve Krişna nehirlerinin üst kollarının da içinde yer aldığı doğuya doğru akan akarsuların üzerine barajlar kurarak gerçekleştirilir. Bu nehirlerden ayrıca hidroelektrik santralları için de yararlanılır. Ormanlarında tik, sandal ağacı, bambu ve gül ağacı bulunan eyalette, balıkçılık da çok önemlidir. Kolar Altın Tarlalarından altın çıkarılır ve eyalet aynı zamanda önemli bir krom ve manganez üreticisidir. Yüksek kaliteli demir madeni rezervleri Bhadravati'deki ve çelik endüstrilerini ve Bangalore'daki ağır sanayii besler.

16. yüzyıldan kalma Bangalore'un eski şehrindeki pazarlar, kale ve saraylar, eyalet başkenti olan ve Hindistan'ın havacılık ve yüksek teknoloji merkezi olan modern şehriyle zıtlık içindedir. Eski başkent Maysur'da muhteşem saraylar ve bahçeler vardır. Yakınında, Tipu Sultan'ın 1799 yılında İngilizlere yenik düştüğü Srirangapatnam kalesi yer alır. Somnathpur'da önemli bir Hindu tapınağı ve içlerinde Kannada kültürüne özgü dev oyma taş figürlerin yer aldığı birçok Caynacı tapınak vardır.

Madhya Pradeş

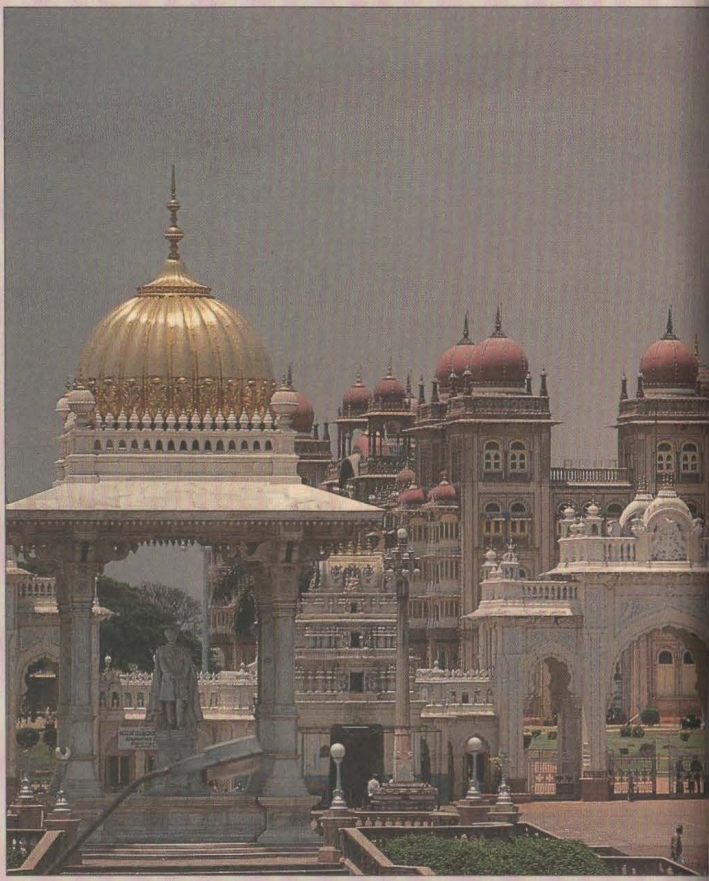
Madhya Pradeş altkıtanın tam kalbinde, yedi eyaletle çevrili ve denize hiç kıyısı olmayan bir eyalettir. Ormanla kaplı tepeleri, geniş platoları ve vadileri Dekkan'ın kuzey kesimini içine alır. Nüfusun yüzde 80'i tarımla uğraşır. Toprağın üçte birinden azı, esas olarak kanallarla, köy kuyuları ve havuzlarla sulanmaktadır. Başlıca tarım ürünleri arasında (doğuda, yağışın nispeten bol olduğu yerlerde) pirinç, buğday, süpürge otu, baklagiller, soya fasulyesi, sisam, pamuk ve şeker kamışı yer alır. Ormanlardan kereste elde edilir.

Madenleri arasında kömür, elmas, kalay, asbest, bakır, demir ve manganez sayılabilir. Korba'da alüminyum, Bhilai'de çelik işlenir; Bholpar'da elektrik, Cabalpur'da silah ve taşıt üretimi önemlidir. İndur, Gvalior, Ucayn ve Raipur gibi merkezlerde çimento, kâğıt, tekstil, seramik, şeker rafine, gıda sanayileri kuruludur. Geleneksel el sanatları arasında ipek, nakışçılık, altın ve gümüş telkâri yer alır.

Eyalet içinde çok geniş bir kültürel çeşitlilik mevcuttur. En çok konuşulan dil olan Hindu dilinin çok sayıdaki lehçesine ek olarak daha birçok dil konuşulmaktadır. Nüfusun yaklaşık dörtte biri, belli kabilelere mensuptur. Halkın çoğu Hindu olmasına rağmen altkıtanın diğer dinlerine mensup oldukça büyük sayılarda diğer azınlıklar da burada yaşar. Eyaletin en çarpıcı dinsel anıtları Sançi'deki Budist stupası ve Kajuraho'daki çok sayıda süslü oyma taş tapınaklardır. Bunun dışında, birçok Hint-Türk kültürünün kalıntılarını içinde barındıran ve kumtaşı bir yar üzerine kurulu, şehre tepeden bakan kalesiyle Gvalior kenti de tapınaklarıyla ünlüdür. Güneydoğuda Orchha'da da birkaç tane çok iyi korunmuş saray ve tapınak mevcuttur. Madhya Pradeş'in doğal güzellikleri arasında Mermer Kayalar ve Cabalpur yakınlarındaki Dhuandhar Şelaleleri sayılabilir. Kanhar Ulusal Parkı'nın bataklık geyiği, Bondhogarh Ulusal Parkı'nın ise beyaz kaplanları çok ünlüdür. 18. yüzyılda Ucayn ve Gvalior'u yöneten Marata Sind hanedanının yazlığı olarak kullanılan Şivpuri'deki saraylar, bahçeler ve göller başka bir ulusal parkın içinde yer alırlar.

Maharaştra

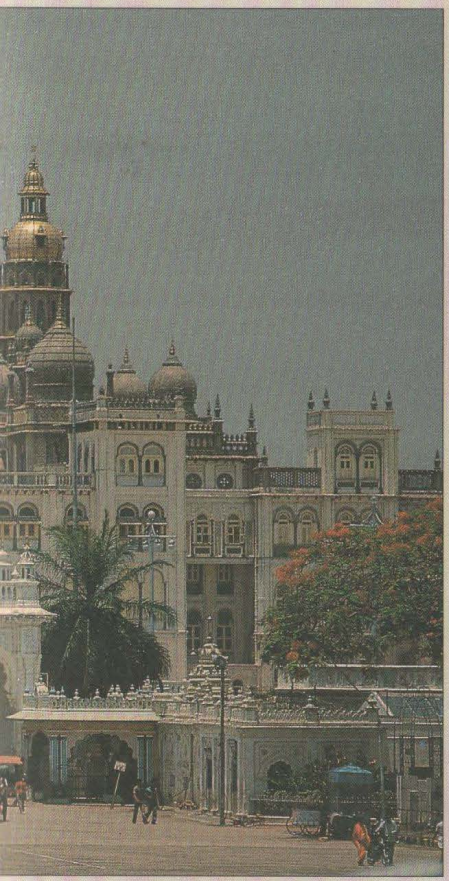
1960 yılında Bombay eyaletinin, güneyde Marathi dili konuşanlarla kuzeyde Gucarati dili konuşanlar arasında bölünmesiyle Maharaştra eyaleti doğmuş oldu. Ancak Maharaştra adı, en azından 7. yüzyıldan bu yana Dekkan'ın kuzeyindeki yüksek ovaların adıdır ve ayrı bir kültürel bölge niteliğindedir. 17 ve 18. yüzyıllarda

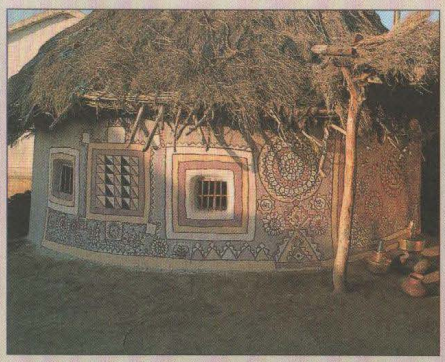

Üstte Hindistan'da Prenslik yönetimlerine ait en etkileyici yapılardan biri, geçen yüzyılda, daha önce yangından harap olmuş eski bir sarayın kalıntıları üzerine inşa edilen Maysur'un Karnataka bölgesindeki sarayıdır. Festival zamanlarında, çok sayıdaki kubbesi binlerce ampulle ışıklandırılarak tasarımındaki aşırılık daha da çarpıcı hale getirilir.

Sağda Gucarat'ta bir "Bora" ev halkı. Boralar, 11. yüzyılda Şiiliği kabul eden Hindulanın soyundan gelme Gucaratli bir Müslüman mezhebidir. Bora, seyyar satıcı anlamına gelmektedir ve Boralar her zaman yaşamlarını satıcılıkla kazanmışlardır. Özellikle Gucarat ve Bombay'ın iş çevrelerinde göze çarpan Boraların büyük kısmı geleneksel yaşam biçimlerini sürdürürler.

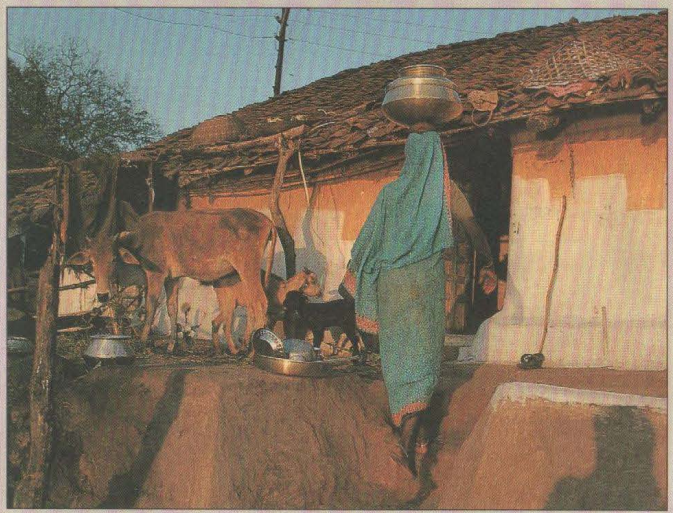
En sağda Bombay şehrinde hâlâ, 20.000 civarında *dhobi*, yani geleneksel çamaşırcı bulunmaktadır. Bunlar evlerden, çoğu kez bisikletle yıkanacak çamaşırları alır, belediyenin temin ettiği kuyularda yıkar ve yine evlere teslim ederler. Burada Jacob Meydanı'ndaki *dhobi*'ler görülüyor.

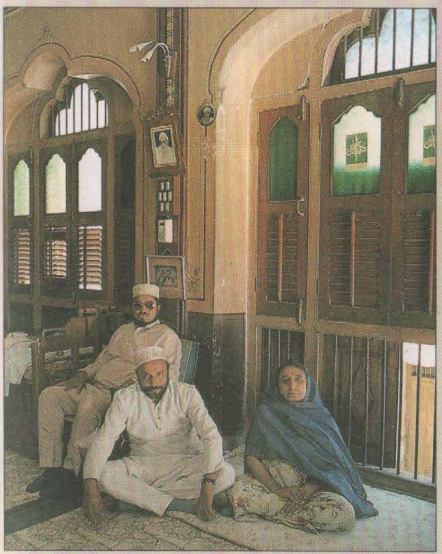

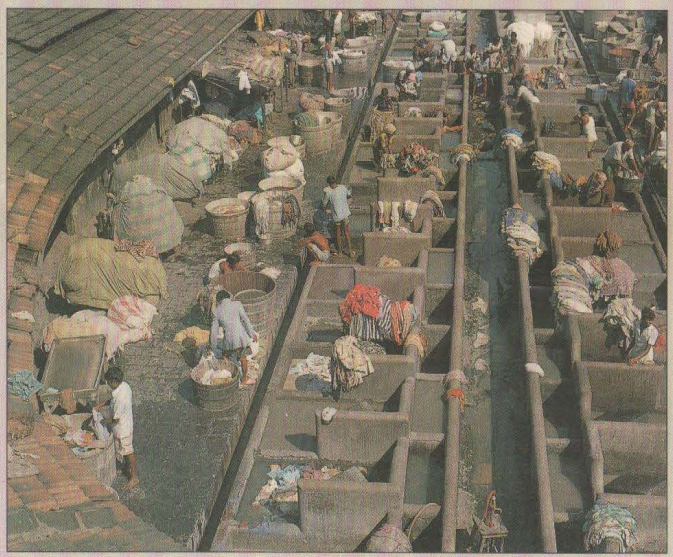

Solda Bu, üzeri çok çarpıcı desenlerle süslü kabile kulübesi, yarı çöl, yarı tuzlu bataklık ıssız bir yöre olan, Kuzeybatı Gucarat'ın Kuç bölgesinde yer alıyor.

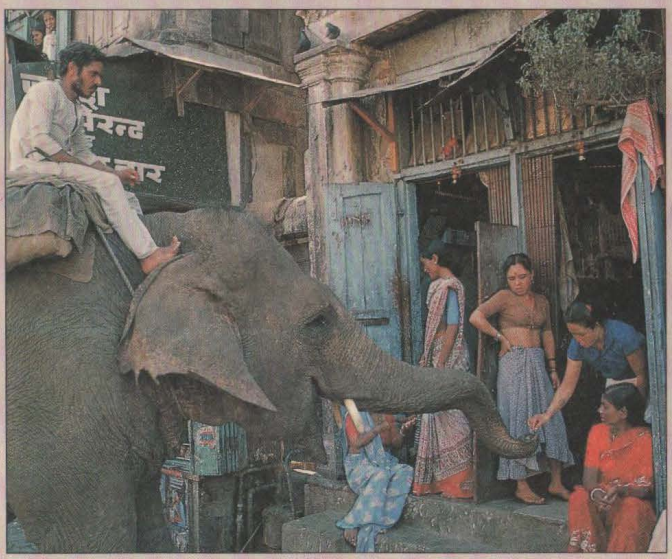
Altta Başında taşıdığı su küpüyle bir kadın, Madhya Pradeş'te, Mandla civarındaki Narmada nehrinin kıyısındaki evine giriyor. Mandla'daki nehir kutsal sayılmakta olup kıyısı boyunca hac için gelenlerin kullanımına sunulmuş sayısız tapınak ve gatlar yer alır. Kaynayan kalabalıkların uzağında, kırsal yaşam her zamanki geleneksel tarzını sürdürmektedir.

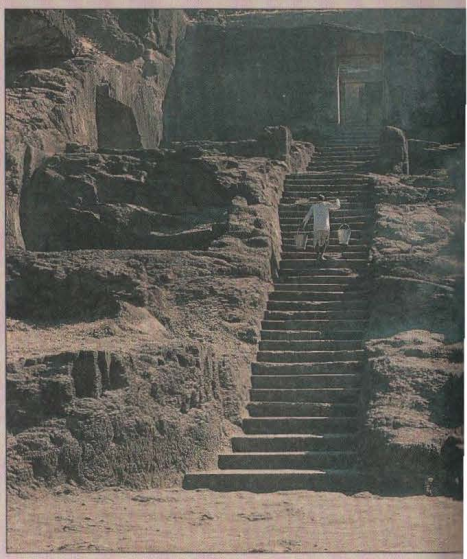

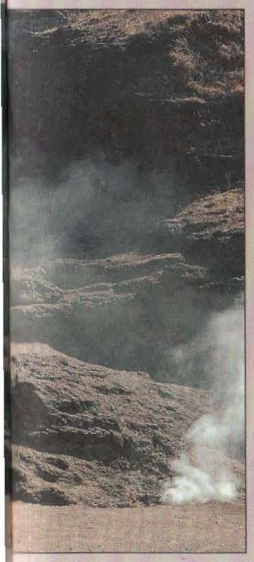

Üstte solda Maysur'daki bir dükkânda, büyük festivallerden biri, belki de Holi için hazırlanmış renkli tozlar, buhurlu çubuklar ve büyülü ışıklar sergileniyor. Karnataka halkı genelde Hindu olmasına rağmen Urdu dilinde bir gazete okumakta olan bu satıcı çocuk ise bir Müslüman - bu da bize Dekkan'ın karmaşık kültürel yapısını bir kez daha hatırlatıyor.

En solda Gösterilerde de kullanılan bu egzotik hayvanlar, Hint sokak yaşamının bir parçasıdır. Bu hayvanların sahipleri, küçük harçlıklar ya da bir parça yiyecek için onları sokaklarda dolaştırırlar. Burada, eskiden Avrupa tiyatrolarının bulunduğu ve 20. yüzyılın başlarından itibaren de şehrin göbeğindeki en canlı nokta olan, Bombay'ın Falkland caddesinde bir file lezzetli birkaç lokma ikram ediliyor

Solda Hindistan'ın en ünlü mimari sitelerinden olan Maharaştra'daki Ellora mağaralarında bir sucu, volkanik kayalara oyulmuş çok sayıdaki tapınaktan birine doğru merdivenlerden tırmanıyor.

En üstte Diu'da genç bir kadın, kafasında taşıdığı odun kümesini düzeltiyor. Kırsal Hindistan'da, yakacak madde amacıyla odun toplamak hiç bitmeyen günlük işlerden biridir.

Üstte Ekin elde etmek için sulamanın zorunlu olduğu Karnataka'nın Dekkan platosunda bir çeltik tarlasında görülen öküzler. Geleneksel emek-yoğun tarım yöntemleri halen çok fazla kullanılmakla birlikte, yüksek verim getiren mahsul çeşitlerini kullanarak tarım üretimi artırılmaya çalışılmaktadır

Hint-Türk imparatorluğunun gücüne kafa tutan Maratalar burada ortaya çıkmıştır. Eyalet batıdan doğuya üç ayrı fiziki bölgeye ayrılmıştır: dar kıyı şeridi (Konkan), Batı Gatları ve Godovari ve Krişna dahil birçok nehir yoluyla doğuya ulaşan Dekkan yaylaları (Desh). Bölge zaman içinde aşınarak düzleşen ve karakteristik masaüstü formasyonları görünümünü alan geniş lav taşkınları ("tuzaklar") ile ünlüdür.

Nüfusunun yaklaşık yüzde 70'i tarımla uğraşmasına rağmen Maharaştra, Hindistan sanayi üretiminin beşte birinden sorumludur. Batı Gatlar'ın yağmur almayan yamaçlarında uzanan en kurak kesimlerinde yalnızca arpa ve baklagiller yetiştirilmesine rağmen, yağmur alabilen yerlerde buğday, pamuk, tütün, susam ve pirinç ekilir. Sulama sayesinde şekerkamışı ve meyve için ayrılan topraklar genişlemiştir.

Yaklaşık 10 milyon nüfuslu ada şehri Bombay, Maharaştra'nın sanayi ve ticaretini yönlendirir; ancak Puna, Thane, Evrengabad ve kömür madenlerinin merkezi Nagpur da yörenin önemli şehirleri arasındadır. En eski ve en büyük sanayii pamuklu tekstildir. Bombay bölgesinde denizde petrol bulunmasını izleyen yeni bir gelişme, petrokimya endüstrisinin doğuşudur. Yapım sanayii silahtan elektroniğe kadar uzanmakta, gıda sanayii ise balık konserve ve şeker rafinesi sanayini içermektedir.

Maharaştra'da birçok Budist kaya manastırı ve tapınağı bulunmaktadır. Bunların içinde en önemlileri Acanta, Ellora, Kanheri ve Evrengabad'dır. Bombay'ın yakınlarında, denizden çok yüksekte bir yar üzerine oyulmuş Hindu tapınağıyla Elephanta Adası yer alır. Godovari nehrinin kenarına kurulu ve Rama'nın sürgün yıllarının bir kısmını geçirdiğine inanılan Nasik, Hinduizm'in en kutsal şehirlerinden biridir. Evrengabad'da, içlerinde hisar ve Hint-Türk imparatoru Evrengzib tarafından inşa edilmiş olan Cami Mescit'in de bulunduğu Hint-Türk devletinin kalıntıları son yıllarda restore edilmiştir. 16. yüzyılın ortalarından bu yana 200 yıldır Portekizlilerin mülkü durumunda olan ve etrafı eski surlarla çevrili Vasai (Bassein) şehrinde yıkık bir katedral, bazı kiliseler ve manastırlar bulunur.

Birlik Toprakları

Daman ve Diu

(Yüzölçümü 112 km² - nüfusu 101.586)

72 km²'lik yüzölçümüyle küçücük Daman bölgesi, Bombay'ın 160 km. kuzeyinde Gucarat kıyısında uzanır; Diu (38 km²) Kathiavar'ın güneydoğu kıyısı açıklarında bir adadır. Khambhat Körfezi girişini denetleyen eski Portekiz kalelerı olan Daman ve Diu, 1961 yılında Hindistan birlikleri tarafından işgal edilerek, Goa ile birlikte Hindistan Birliği'nin üyesi haline getirilmiştir. 1987'de Goa'ya eyalet statüsü verilince, bu ikisi Birlik Topraklarına bağlı eyaletler olarak kalmışlardır.

Dadra ve Nagar Haveli

(yüzölçümü 481 km² - nüfusu 138.401)

Merkezi hükümet tarafından yönetilen Dadra ve Navar Haveli, Gucarat ve Maharaştra arasındaki sırurın en güney ucunda yer alan bir bölgede yer alırlar. Portekiz denetimi altındaki bu iki toprak parçası, 1954 yılında Hintli milliyetçiler tarafından ele geçirilmiştir. Yeni Hindistan taraftarı yönetim, Hint Birliği'ne kabul edilmeleri için resmi bir başvuruda bulunmuş, bu istekleri 1961 yılında yerine getirilmiştir.

GÜNEY VE DOĞU HİNDİSTAN

Andhra Pradeş

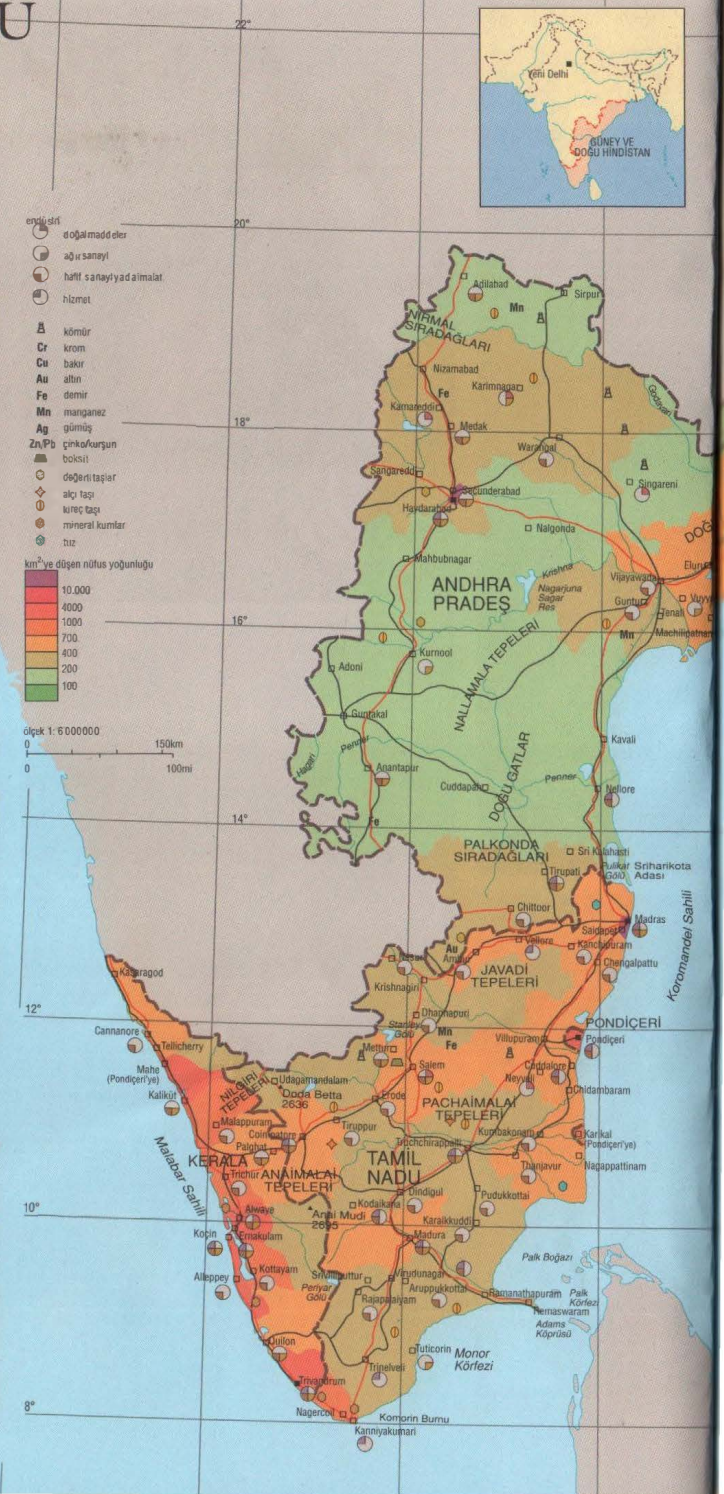
1953 yılında, Telugu dili konuşan halkın (başlıca Dravidyen dillerinden biri) kendilerine ait bir eyaletleri olmasını istemeleriyle eski Madras eyaletinden bir parça ayrılmış ve Andhra Pradeş ortaya çıkmıştır. 1956'da Haydarabad'ın Telugu dili konuşan bölgeleri de buraya eklenmiştir. Fiziki açıdan eyalet, doğudaki kıyı ovaları (ki bunlara Godovari ve Krişna nehirlerinin verimli deltaları da dahildir), birçok nehir yatağının böldüğü Doğu Gatları ve daha batıda Dekkan orta platosu gibi bölümlere ayrılmıştır. Nüfusun yaklaşık yüzde 70'i tarımcılıkla uğraşır. Sulama programları hem tarım yapılan arazilerin genişlemesine hem de elde edilen ürünün iyileşmesine yol açmıştır. Özellikle delta bölgelerinin önde gelen toprak ürünü pirinçtir. Baklagiller, tütün, şeker kamışı, pamuk, kırmızı biber ve meyve de yetiştirilir. Eyaletin, ticari değeri olan tik, ökaliptüs, Amerikan cevizi, bambu ağacı ürünlerinin elde edildiği bir ormanlık arazisi vardır. Tatlısu ve deniz balıkçılığı yapılır.

Andhra Pradeş'in ticari amaçla çıkardığı madenler arasında asbest, barit, kuvartz ve kömür sayılabilir. 17. yüzyılda ortaya çıkarılan Küh-i Nur elmasının bulunduğu yörede yeniden elmas arama çalışmalarına başlanmıştır. Hızlı sanayileşme şehre göçü hızlandırmakta, özellikle de üç büyük merkez, Haydarabad, Vishakhapatnam ve Vijayawada çok fazla göç almaktadır. Yapım sanayi çelik, gemi yapımı (Vishakhapatnam'da bir petrol rafinerisi kurulmuştur) ve ağır sanayii içerir. Hidroelektrik santrallerinde büyük bir artış meydana gelmiştir; doğal gaz da ayrıca bir enerji kaynağı olarak kullanılmaktadır.

Eyalette ipek dokumacılığı çok önemli olup, özellikle Dhamavaran, sari kumaşlarıyla ünlüdür. Diğer geleneksel el sanatları arasında altın, gümüş işlemeciliği ile telkâri işçiliği çok gelişmiştir. Eyaletin başkenti olan surlarla çevrili eski Haydarabad şehri, cami ve saraylarıyla ünlüdür. Nagarjunasagar Barajı'nın yapımı sırasında meydana gelen taşkınlarla ancak bir kısmı kurtarılabilmiş olmasına rağmen, Nagarjunakonda'daki 2000 yıllık Budist Üniversitesi kalıntıları çok etkileyicidir. Önemli bir 12. yüzyıl hanedanının başkenti olan Warangal çevresinde göller ve vahşi yaşam doğal parkları bulunur.

Kerala

Hindistan Cumhuriyeti'nin en küçük eyaletlerinden biri olan Kerala, yarımadanın en güneybatı ucunda, Arap Denizi ile Batı Gatlar arasında uzanır. Yarımada Hindistanı'nın en yüksek noktası Anai Mudi (2.695 m.) dağının da aralarında yer aldığı sıradağlar, muson aylarında çok yağmur alır ve sık ormanlarla kaplıdır. Eyalet içinde yer alan yaklaşık 600 km uzunluğundaki Malabar sahiliyle Kerala, yıllar boyu Umman Denizi üzerinde çok önemli bir ticaret merkezi olmuş, zengin kültüre sahip bir eyalettir. Nüfusun yüzde 58'inin dini olan Hinduizm, içinde Budizm ve Caynacılığa ait unsurlar da bulundurur. Küçük bir Yahudi cemaatine karşılık nüfusun yüzde 20'sini oluşturan daha büyük Hıristiyan ve Müslüman toplulukları burada yaşar. Hı-

	Yüzölçümü (km²)	*Nüfus*	*Başkent*	*Resmî/ birinci dil*
Andhra Pradeş	275,068	66.5 milyon	Haydarabat	Telugu
Kerala	38,863	29 milyon	Trivandrum	Malayalam
Orissa	255,707	31.6 milyon	Buhubaneswar	Oriya
Tamil Nadu	130,058	55.8 milyon	Madras	Tamil

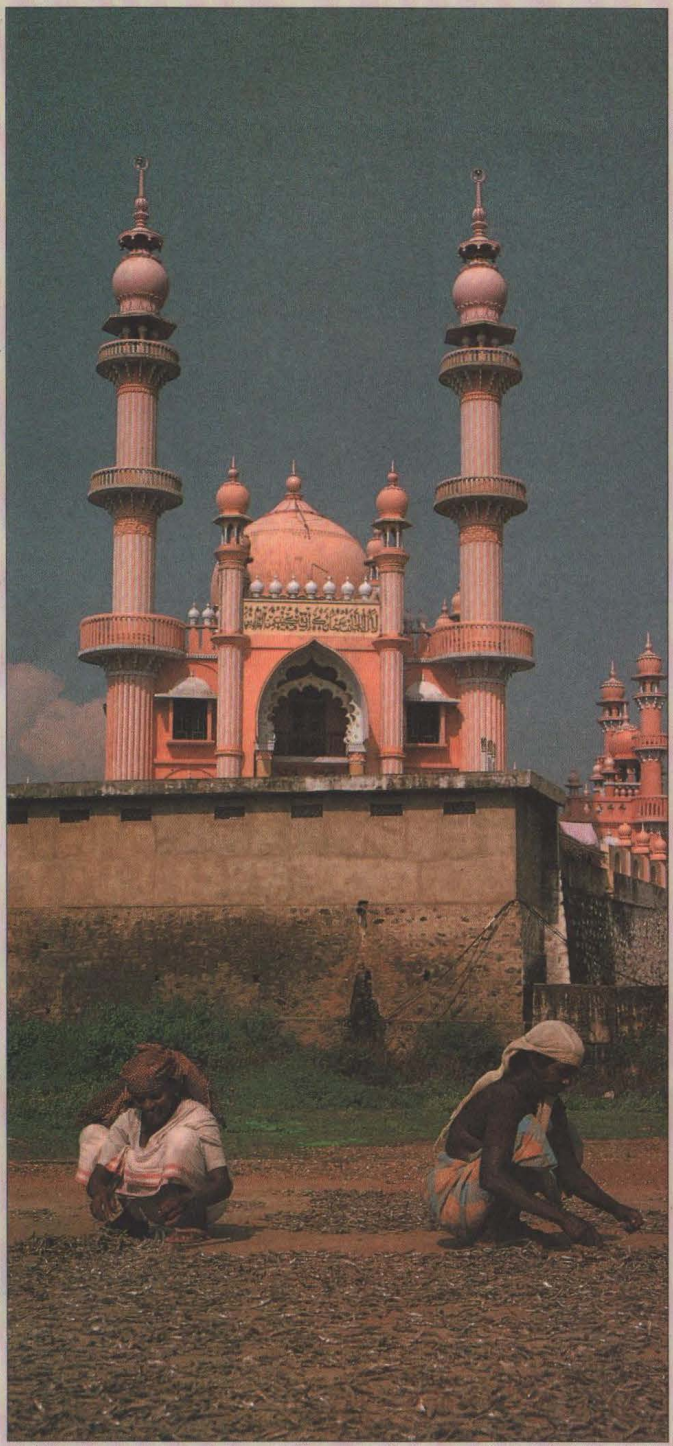
Üstte Kerala'da bir Kathakali dansçısı. Kathakali danslarının yaklaşık 2000 yıllık bir geleneği vardır. Bu danslar başlangıçta tapınak ortamında yapılırdı. Danslar *Mahabharata* ve *Ramayana*'dan sahneleri, anlamı tam olarak ileten bazı belirli hareketler aracılığıyla aktarır. Gözler çeşitli duyguları ifade eder. Geleneksel olarak çok gösterişli giysiler, perukalar, baş örtüleri ve maskalar giyilir ve dramatik etkiyi arttırmak için yüz boyanır.

Altta Dindar Hindular için Orissa'daki Bhubaneswar, Vişnu'ya adanmış kutsal bir yer olarak Varanasi'den sonra gelir. Şehrin çevresinde bir grup tapınak yer alır. Bunların içinde en gözde olanı burada resmedilen 11. yüzyıl Lingaraja tapınağıdır. Dev bir arı kovanını andıran yüksek kavisli kulesi 36.5 metre yüksekliğindedir ve çok uzak mesafelerden bile görülebilir.

ristiyanlık tahminen MS 1., İslâm ise yaklaşık 8. yüzyılda Ortadoğu'dan gelip buralara yerleşmiştir. Bütün dinlerin festivalleri kutlanır; bunların içinde en önemlisi Kerala'nın hasat festivali Onam'dır.

Eyalet Malayalam dilini konuşanları biraraya getirmek amacıyla 1956 yılında kurulmuştur. Okuma yazma bilenlerin oranı yaklaşık yüzde 100'le Hindistan'daki en yüksek orandır. Kerala, nüfus yoğunluğunun Hindistan'da en yüksek olduğu eyaletlerden biridir. İnsanların çoğu köylerde yaşamasına rağmen iş gücünün yarısından azı çiftçilikle uğraşır. Yine de tarım en önemli ekonomik faaliyettir: kauçuk, kakule, biber, hindistan cevizi, Amerikan cevizi, şeker kamışı, çay ve kahve gibi ürünlerin tümü ihraç edilmek üzere ekilir. Başlıca gıda maddeleri pirinç, baklagiller ve süpürgeotudur. Balıkçılık hem iç tüketim için hem de ihraç edilmek üzere yapılmaktadır. Sanayinin büyük kısmı küçük çaplı olup geleneksel yöntemler kullanılmaktadır. Bunların en önemlileri dokumacılık, halıcılık, Hindistan cevizi lifi ve Amerikan cevizi paketlemesidir. Elektrik üretimi, seramik, kimyasal maddeler ve sentetik dokuma gibi modern endüstri dalları da geliş-

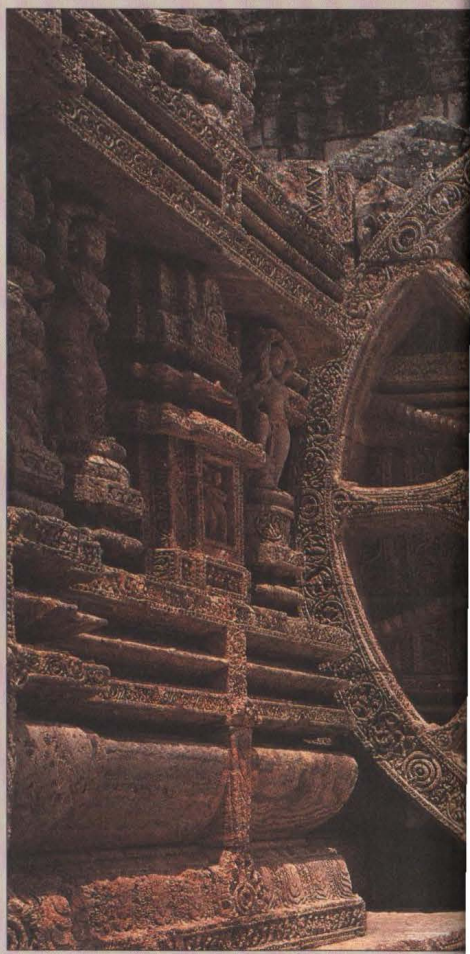

Solda Kerala'da, Vizhinjam sahilindeki caminin zarif, ince minareleri, Ortadoğu tacirleri tarafından yüzyıllarca önce buraya taşınan İslâm'ın varlığını kanıtlar gibidir. Caminin önünde balıklar kurutmaya yatırılmış.

Sağda Orissa'da Puri yakınlarındaki bir sahil kasabasına bir kadın, bir sepet dolusu taze balık taşıyor. Hindistan'ın birçok yöresinde balıkçılık kadınların işidir ve erkek egemen bir toplumda bu iş, kadına bir miktar üstünlük sağlamaktadır.

Altta Puri'deki Konarak Güneş Tapınağı, ıssız bir sahilde yer alır ve yüzyıllar boyu gemicilere denizde yardımcı olmuştur. Tapınak mimarisinin muhteşem bir örneğidir. Dev bir savaş arabası biçiminde tasarlanmış olan tapınağın alt yüzlerinde 12 çift incelikli oyulmuş tekerlek yer alır. Süslemelerin kalitesi olağanüstüdür. Platformun tabanında, dev tekerleklerin altında, taştan oyma 1500 fil ve çeşitli pozlarda değişik hayvan kabartmaları vardır.

mektedir. Ormanlardan tik ve gül ağacı gibi az bulunan kereste cinsleri elde edilir. Vahşi yaşam, Periyar Gölü'ndeki Thekhady Vahşi Yaşam Cenneti gibi yerlerde korunur. Gatlar'ın batı yamaçlarında, çay, kakule ve biber ekili topraklar özellikle görülmeye değer. Kıyı ovalarını derinden kesen sayısız nehir yoluyla ulaşım sağlanır.

Orissa

Yarımada Hindistanı'nın en uç kuzeydoğu noktasında yer alan Orissa, 11 ve 12. yüzyıllarda Orta Hindistan'ın geniş bölgesinde egemenliklerini kurmuş olan Gangu hanedanının topraklarına dahildi. 16. yüzyılda Orissa Bengal'in Afgan yöneticileri tarafından işgal edilerek bağımsızlığını yitirmiş, daha sonra 18. yüzyılda İngiliz egemenliğine geçen Bengal'in bir parçası olarak Hint-Türk imparatorluğuna katılmıştır. Orissa 1936 yılında İngilizler tarafından ayrı bir bölge ilan edilmiştir; bağımsızlıklarını kazanan çok sayıda prenslik Orissa topraklarına eklenmiştir.

Orissa'nın büyük kesimi geniş vadisi eyaleti ikiye bölen Mahanadi'nin de dahil olduğu birçok nehrin derin yarıklar açtığı dalga dalga platolardan ve yüksek yaylalardan meydana gelir. Nehirler Bengal Körfezi'ne ulaşmadan önce alüvyonlarını kıyı ovalarına yığarlar. Orissa yaz musonları yolunun üzerinde yer alır. Yılda ortalama km²'ye 1.524 mm. yağmur alır ve ormanları hâlâ toprak arazisinin yüzde 35'ini kaplamaktadır. Eyalette baştan başa sayısız doğal kaynak ve koruma alanları vardır. Hindistan'daki en büyük tuzlu su sığ gölü olan Çilka Nehri bir kuş cennetidir.

Nüfusun yüzde 80'inden fazlası köylerde yaşar. Köy nüfusunun hepsi tarımla uğraşmaz- birçok aile geçimini el tezgâhı dokumacılığı, aplik işleri, sepetçilik, tahta oymacılığı, gümüş ve bakır işçiliğinden elde eder. Toprakların azlığı ve kırsal alandaki işsizlik, şehirlere göçü hızlandırmıştır. Hindistan'ın toplam pirinç üretiminin onda biri Orissa'da, özellikle Mahanadi deltasında gerçekleşir. Baklagiller, sisam ve şeker kamışı da ekilmekte olup yüksek yaylaların başlıca ürünü zerdeçaldır. Balıkçılık da önemlidir. Eyalette kromit, grafit, dolomit, manganez ve elmas çıkartılır. Büyük ölçekli sanayi dalları arasında çelik, ferro-krom ve alüminyum, gübre ve çimento fabrikaları yer alır. Gittikçe büyüyen elektronik ve bilgisayar temelli sanayiye rağmen başkent Bhubanesvar çevresinde kurulu sanayi komplekslerinde nüfusun yalnızca yüzde 3'ünden azı istihdam edilmektedir.

Orissa, Dhauli ve Laugarh'taki oyma kayalar, Shishupalgarh kentinin sur kalıntıları, Lalitgiri, Udayagiri, Ratnagiri'deki Budist Manastır kalıntıları, Udayagiri ve Khandgur'daki Caynacı mağaralar, mimari ve arkeolojik zenginlik kaynaklarıdır. Konarak'taki 13. yüzyıl Sun Manastırı ve her yıl Rath Yatra, ya da Cenk Arabası Festivali için Hindistan'ın her yanından gelen binlerce hacının toplandığı Cagannatha'daki Puri tapınağı, Hindistan'daki Hindu mimarisinin en güzel örneklerinden birkaçıdır.

Tamil Nadu

Tamil Nadu yarımadanın en güneydoğu ucunda yer alır. 1956 yılında eski Madras eyaletinin içinden Tamil dili konuşanların bir araya gelmesiyle oluşmuştur. Bugünkü adını 1968 yılında almıştır. Hindistan'ın bu bölgesinde Dravidyen kültürü çok güçlüdür ve Tamiller birlik hükümetinin Hindu dilini ulusal dil haline getirme çabalarına çok şiddetli tepki göstermişlerdir.

Nüfusun yaklaşık yüzde 90'ı Hindu'dur. Eyalette 9.300'den fazla tapınak mevcuttur ve bir döngü şeklinde birbiri ardına sıralanan tapınak festivalleri - örneğin, Kançipuram'da (Hindistan'ın en kutsal yedi yerinden biri), Tancavur'da (Tanjore), Rameswaram'da, Kanniyakumari'de (yarımadanın en güney ucu) ve Madura'dakiler binlerce kişiyi buralara çeker. Hindu klasik dansları halk arasında çok yaygındır. Çok sayıda dans ve müzik festivali vardır.

Tamil Nadu, doğu kısmında geniş verimli kıyı ovası, batısında yer alan yüksek dağlarla (ortada ve kuzeyde Doğu Gatlar'ın en güney yamaçlarıyla Batı Gatlar'a ait dağlar) doğal açıdan ikiye ayrılmıştır. Kuzeybatıdaki Nilgiri tepelerinde yağış miktarı yılda km²'ye 1.900 mm.'yi bulurken Batı Gatların yağmur gölgesinde kalan diğer kesimlerinde yağış çok azdır ve en güneyde yılda km²'de 440 mm.'ye kadar düşer. Ovayı kesen nehirler, uzun zamandan beri sulama amacıyla kullanılır; su depolarda ve sarnıçlarda saklanır. Tamil Nadu gıda ürünlerinde kendine yeter durumdadır. Şeker kamışı, sisam, yer fıstığı, pamuk, tütün, kahve, çay, kauçuk ve biber pazar için üretilir. Sık ormanlardan elde edilen kereste ihraç ürünleri arasındadır.

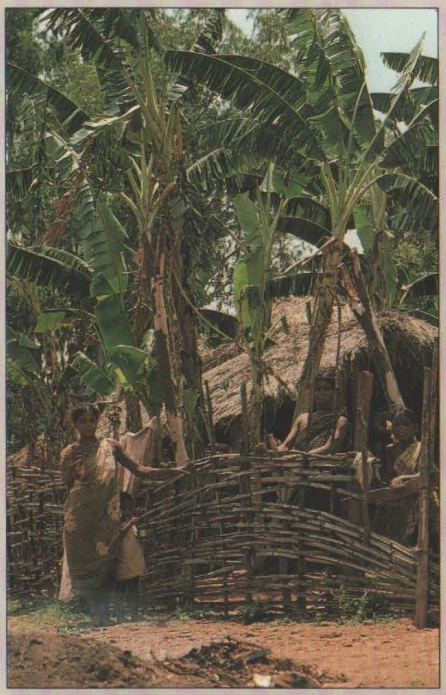
Tamil Nadu, özellikle başkent Madras civarı olmak üzere Hindistan'ın en sanayileşmiş yörelerinden biridir. Eyaletin diğer önemli merkezleri Koimbatore, Madura, Salem ve Tiruçirpoli'dir. Pamuk ve dokuma önde giden sanayi dalları olmayı sürdürmektedir; ancak otomobil, motorsiklet, bisiklet, gübre, kimyasal maddeler ve kâğıt da önemlidir. Madras'ta bir petrol rafinerisi vardır. Deri işleri, el dokuması ipek ve el boyaması kumaş, bakır ve bronz eşyalar, hasırcılık ve ahşap oymacılığı gelişmiştir.

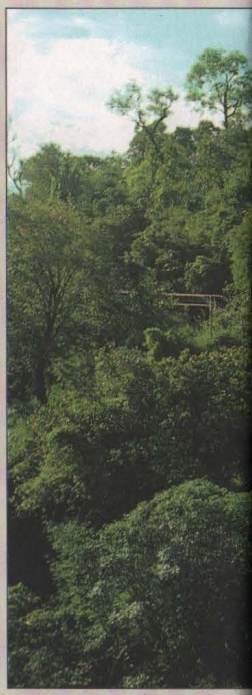
Birlik Toprakları

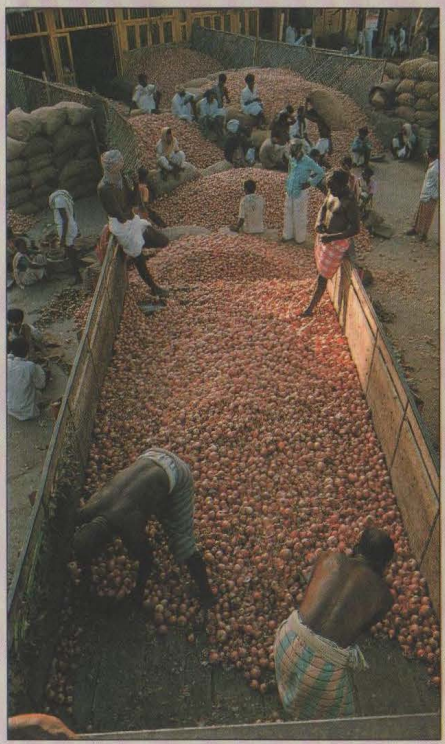
Andaman ve Nikobar Adaları
(Yüzölçümü 8.429 km², nüfus: 280.661)
Andaman Adaları Madras kıyısından 1.400 km uzakta, Bengal Körfezi'nde yer alır. Adalar gurubunda dört büyük ada ile 200'den fazla küçük ada bulunur. Bunların güneyinde ise, 12'sinde insan yaşayan 19 tane Nikobar adası uzanır. Bütün bunlar Güney Andaman'dan yönetilen Birlik Bölgesini oluştururlar. Ekonomisinin ana elemanları ormanlar, hindistan cevizi ve balıkçılıktır.

Lakshadweep
(Yüzölçümü 32 km², nüfusu 51.707)
Lakshadweep Birlik Bölgesi, Lakkadive, Minicoy ve Amandivi Adaları'ndan oluşur. Bu bölge, Kerala sahilinden 480 km uzakta, 77.700 km²'lik bir deniz yüzeyine dağılmış 20 mercan adası ve 14 adadan meydana gelmiştir. Adalardan sadece 10'u meskûndur. Hint ve Arap karışımı kökenli olan halkı Müslümandır ve burada Arap alfabesi kullanılır. Yönetim merkezi Lakkadive grubundaki Kavaratti'dir.

Pondiçeri
(Yüzölçümü 492 km², nüfusu 807.758)
Pondiçeri, 1962 yılında Birlik Topraklarına katılmıştır. Güney ve Doğu Hindistan kıyısında birbirinden çok ayrı dört yöreden oluşur - Godavari deltasında Yanam, Madras'ın güneyinde Pondiçeri ve Karikal ve Malabar sahilinde Mahé. Bu küçük bölgeler 1954 yılına kadar Fransız egemenliği altındaydı. Burada çok çeşitli diller konuşulur: Pondiçeri'de ve Karikal'da en çok Tamil dili, Yanam'da Telugu ve Mahé'de Malayalam konuşulur.

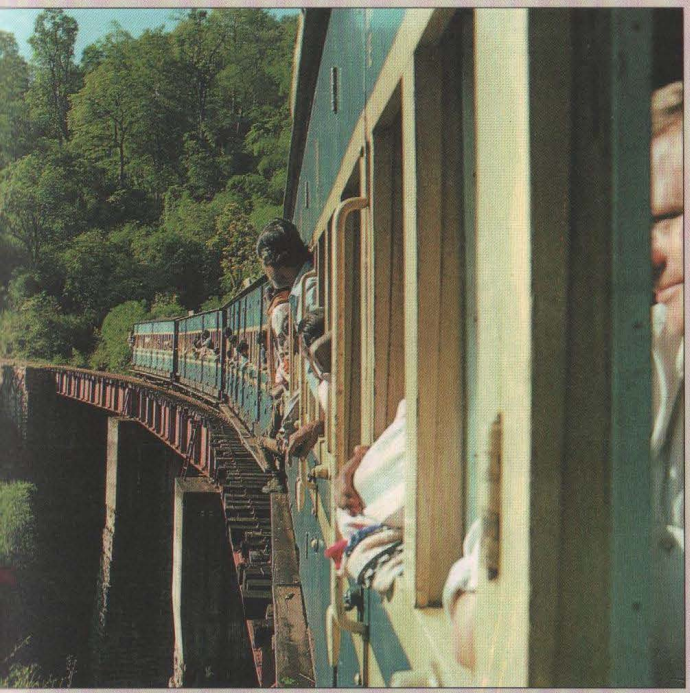
Üstte solda Doğu Gatları'ndaki Andhra Pradeş'teki bir orman düzlüğünde, damı sazla örülü evlerini çevreleyen kavak dallarından yapılma çitlerinin önünde poz vermiş bir grup kadın ve kız; burun halkaları ve sade kolyeleri ailenin zenginlik ve statüsünün belirtisi olarak takılıyor.

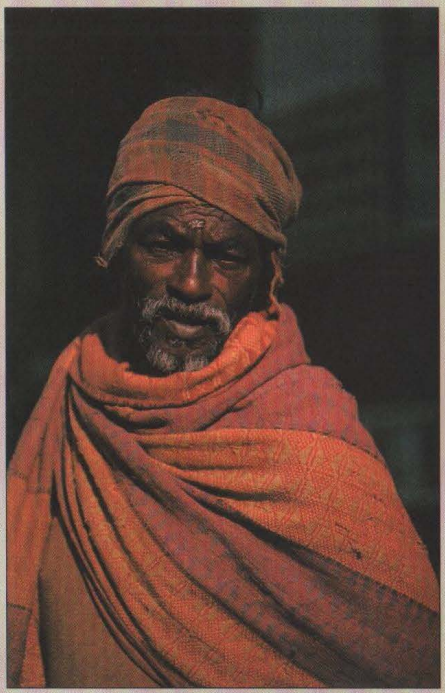
Üstte Buhar makinasının çektiği Blue Mountain dar hatlı demiryolu katarı, çam ve ökaliptüs kaplı ormanların, çay ve kahve plantasyonlarının içinden ve Tamil Nadu'da Mettapalayam ve Ootacamund arasındaki muhteşem dağ manzaraları arasından kıvrıla kıvrıla ilerlerken, nehirler ve uçurumlar üzerinde bulunan 250 köprüden geçer.

Üstte sağda Nilgiri Tepelerinde bir Toda erkeği. Tamil Nadu'nun ıssız dağlık alanlarında yaşayan birkaç kabileden biri olan Todalar, yaban sığırı otlatan, hayvancılık ve tarımla uğraşan yerli bir kabiledir. Hem kadınları hem de erkekleri, vücutlarına sıkı sıkı sardıkları desenli kumaştan şallarla dolaşırlar.

Solda Güney Hindistan'da vejetaryenlik çok yaygındır. İklimin ve toprağın elverişli olduğu her türlü bahçe ve tarla ortamında sebze yetiştirilir. Burada, Kerala'nın Koçin yöresinde, pazar yerine boşaltılmakta olan bir kamyon soğan görülüyor.

Sağda Su Kerala'da, özellikle de Alleppey'de, önemli bir ulaşım aracıdır. Palmiye ağaçlarının gölgesinde yapılan sandal gezintileri bugün turistlerin çok fazla rağbet ettiği bir etkinliktir.

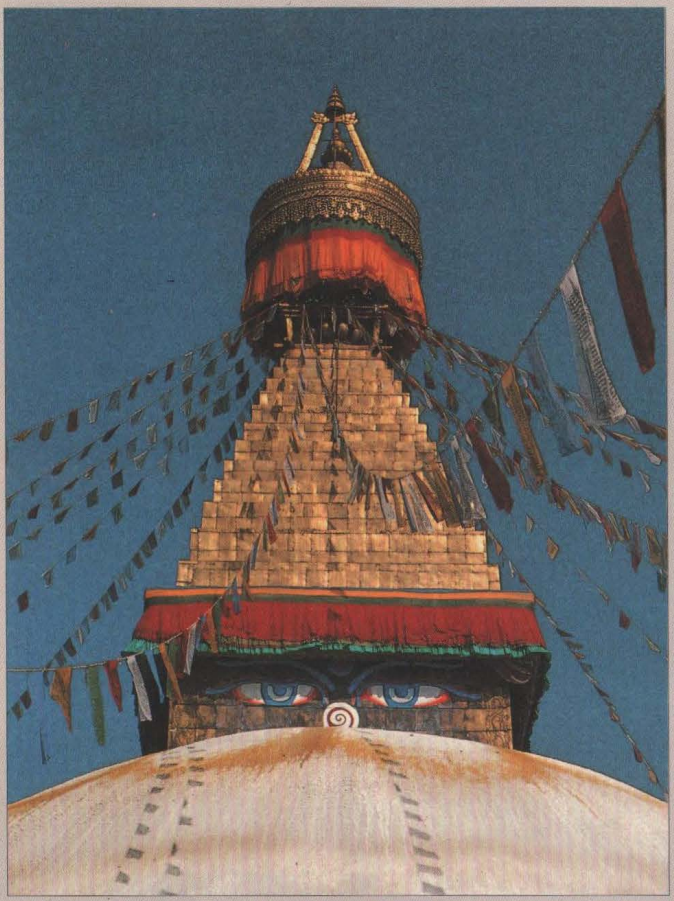
NEPAL

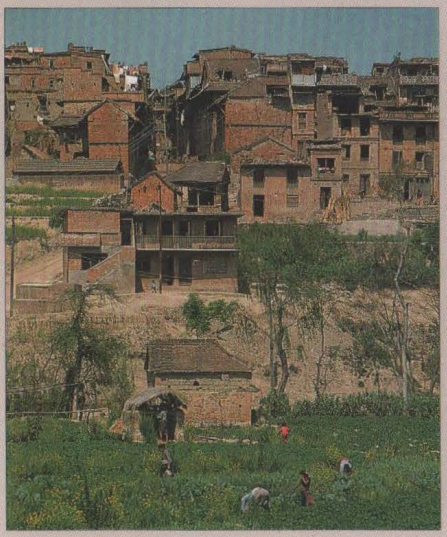
Şimdi Çin'in işgali altında olan Tibet'in kuzey sınırını oluşturduğu, diğer bütün sınırları ise Hindistan'la çevrili olan küçük Nepal krallığı dünyadaki en engebeli dağlık araziye sahiptir. Kuzeyde Büyük Himalayalar, dünyanın en yüksek dağı Everest'in de içlerinde yer aldığı, yükseklikleri 8.000 metreden fazla yedi zirveye sahiptir. Himalayalar güneye, yükseklikleri 600-9.100 m. arasında değişen Mahabharat dağlarına doğru alçalırlar ve Sivalik ve Churia tepelerinde son bulurlar. Daha da güneyde, Ganj ovasının kenarında, denizden ancak 100 metre ya da daha az rakımlı subtropikal Terai alçak ovaları uzanır. Yaz musonları çok yağış getirir ve Terai'nin alçak ovalarında sel taşkınları ciddi bir sorun yaratır. Ülkenin üçte birinden fazlası ormanlarla kaplıdır. Güneyin yapraklarını döken ağaçlarla kaplı tropikal ormanları içlerinde, kaplan, leopar, geyik, maymun ve az sayıda Hint gergedanı barındırır ve tepelerde yerlerini karışık yaprak döken ve kışın yapraklarını dökmeyen meşe, akçaağaç, manolya, rododendron gibi ağaçlara, daha yükseklerde de kozalaklı ağaçlarla yeşilin bittiği yüksekliklerde alp tundrasına bırakırlar.

Hindistan'la Tibet arasındaki kültürel sınırda yer alan Nepal'den ilk olarak en eski Vedik metinlerde söz edilmektedir. Nepal halkı birçok değişik etnik ve kültürel karakteristiğe sahiptir. Resmi dil, Sanskritçenin bir türevi olan Nepalcedir; ancak ülkede bundan başka 30 dil ve birçoğu dağ kabilelerince konuşulan çeşitli lehçeler mevcuttur. Nüfus yoğunluğunun en fazla olduğu yöre, Himalayalar'la Mahabharatlar arasında 1.400 metre yükseklikte uzayıp giden Katmandu vadisidir. Bu vadide tarımda ve el sanatlarında çok yetenekli olan, zengin ve etkili kültürel ve ekonomik geleneklere sahip Newarlar farklı bir etnik grup olarak yaşarlar. Nepallilerin çoğu Hindudur. Ancak nüfus yoğunluğu çok az olan bazı kuzey yörelerinde Budist Nepalliler yaşar ve bunlar bir çeşit Tibet dili konuşurlar. Yüksek Himalaya tepelerinde yaşayan Şerpalar yak çobanlığı yapar ve kısa yaz mevsimi boyunca göçer olarak yaşamlarını sürdürürler.

Nepal'in modern tarihi 18. yüzyılda Şah ailesinin yönettiği Gurka prensliğinin tüm ülkede etkinliği sağlaması ve Katmandu'nun başkent olmasıyla başlar. 19. yüzyılda Şahlar, tam bir kukla yönetici konumuna indirildiler ve esas güç Rana ailesine geçti. 1860 yılında Hindistan'daki İngiliz Hükümetiyle bir anlaşma imzalanmış ve buna göre İngilizler Nepal'in dışişlerinde yönlendirici bir pozisyona getirmişlerdir. Böylece Nepalliler bugün de sürdürülen bir uygulamayla İngiliz ordusunun Gurka birliklerine asker olarak alınmaya başlanmıştır. 1950 yılındaki ihtilal sonucu iktidar Rana ailesinden alınarak kraliyet ailesine yeniden verildi. 1959 Anayasası'yla parlamenter seçim sistemi Nepal siyasi hayatına girmiş ancak 1961 yılında siyasi partiler yasaklanmıştı. Bu durum 1990 yılında demokrasi isteyenlerin gösterileri sonucu ortadan kalkmış, yeni bir anayasa yürürlüğe konarak iktidar monarşik yapıdan seçimle gelmiş hükümete devredilmiştir.

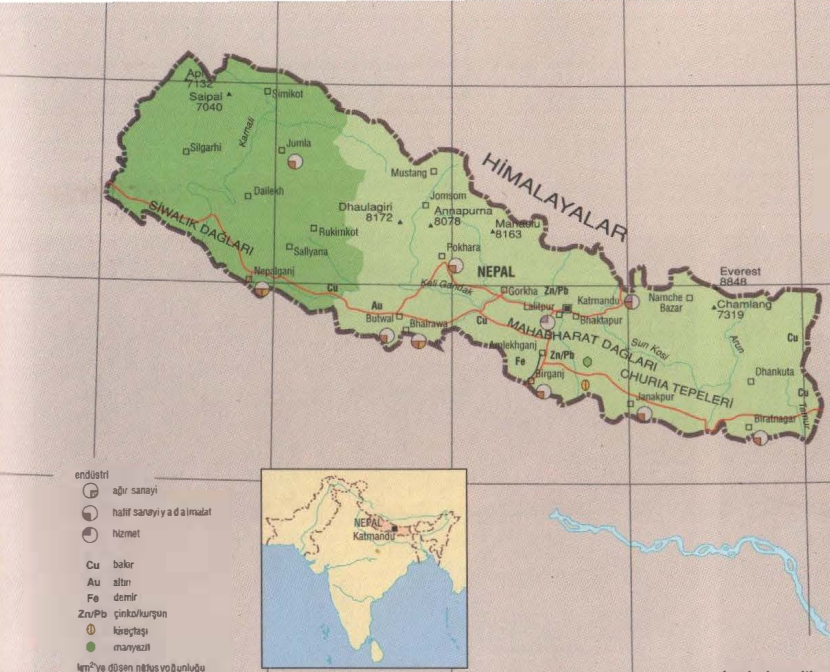
Nepal'in dağlık kesimlerinde halkın çoğu, vadi tabanlarında ve birbirine çok yakın teraslanmış yamaç-

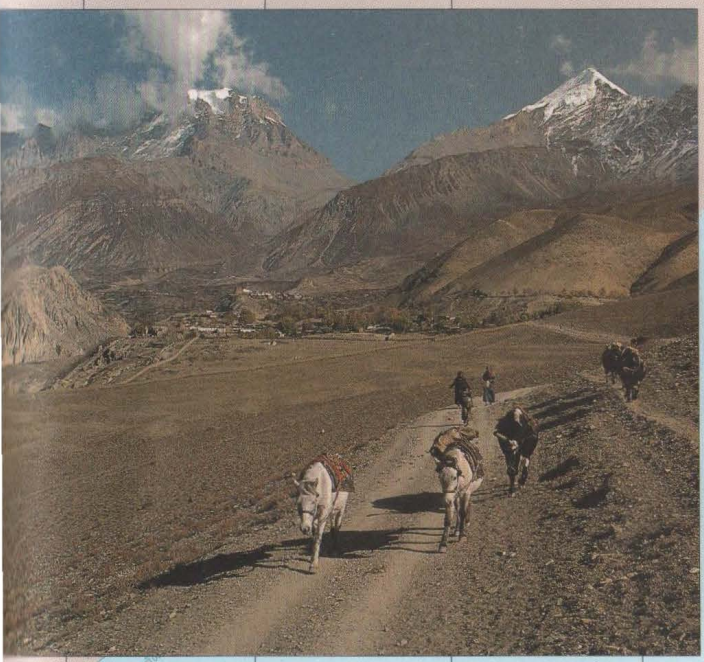
Üstte Katmandu yakınlarındaki Bodhnath, başkenti Tibet'in Lhasa şehrine bağlayan eski karayolunun üzerindedir. Üzerine "budacılığın her şeyi gören gözleri" resmedilmiş olan kare bir kulenin üzerine oturduğu devasa kubbeli stupanın tepesindeki 13 basamak, aydınlanmaya giden yolu temsil eder. Bu Nepal'deki en önemli Budist tapınaklardan biridir ve çevre ülkelerden çok fazla hacıyı buraya çeker.

Solda Bhaktapur, Katmandu vadisindeki üçüncü büyük şehirdir. 1934'teki büyük depreme rağmen, ortaçağ görünümünün büyük bölümü olduğu gibi durmaktadır. Burada, kulübe endüstrisi, meyve, sebze ve sisam tarımcılığı yaygındır. Nepal'in en etkileyici saray ve tapınaklarından bazıları Bhaktapur'da yer alır.

Yüzölçümü (km²)	147,181
Nüfus	19.36 milyon (1991 tahmini)
Başkent	Katmandu
Resmî/birinci dil	Nepalce

Alttaki Kuzey Nepal'in Mustang yöresi, dağlık ve seyrek nüfusludur. Yaylalar ve yük taşıyan hayvanlar Thorung geçidinden geçerek Tibet'e giderler. Bazı turizm faaliyetlerinin başlangıç noktası yüksek dağlara düzenli trekking turları gibi burasıdır.

larda kendilerine yetecek kadar pirinç, mısır, patates ve arpa eker. Toprakların aile içinde gitgide bölünmesi yüzünden ekilecek toprak miktarı yetersiz ve ürün azdır. Son yıllarda geniş Terai toprakları, pazar amacıyla buğday, pirinç, şeker kamışı, jüt ve tütün ekildiği için ağaç dokusundan temizlenmiştir. En önemli iç pazar yakıtı kerestedir ve dağlık bölgelerde ormansızlaştırma sonucu erozyon tehlikeli boyutlarda yaşanmaktadır.

Kaynağı bol olmasına rağmen hidroelektrik üretiminde gelişme pek fazla sağlanamamıştır. Büyük kesimi Katmandu vadisinde olmak üzere küçük bir gıda sanayisi mevcuttur. Son yıllarda güney ovalarında kurulu şehirlerin büyümesiyle az da olsa imalat sanayii de gelişme göstermektedir. Bazı el sanatları ihraç edilmektedir ama ekonomi esas itibariyle yabancı yardıma, turizme ve Gurka askerlerinden geriye kalanlara dayanır. Yoksul bir ülke olmasına rağmen Nepal'de sağlık standardları düzelmekte, yaşam süresi uzamaktadır. Yoksulluktan geleneksel kaçış biçimi her zaman göç olmuştur - 6 milyon Nepalli Hindistan'da yaşarken önemli sayıda Nepalli de Bhutan ve Malezya'da yaşamaktadır.

Nepal'in zengin vahşi yaşamı sayısız ulusal park ve koruma alanlarında korunmaktadır. Terai'deki Kraliyet Chitwan Ulusal Parkı yaklaşık 35 değişik tür büyük memeli barındırır. Bunların içinde soyu tükenmekte olan tembel ayı, kaplan, Doğu Hint öküzü (gaur), Ganj nehri yunusu ve 489 cins kuş yer alır. Ziyaretçiler vahşi yaşamı fil sırtında gezerek izlerler. Godavari civarındaki Kraliyet Botanik Bahçelerinde, orkide dahil, çok çeşitli bitkiler bulunur. Katmandu 1960'lardan bu yana ustaca oyulmuş yüksek, ahşap binaları ve dar sokaklarıyla Batılı turistleri mıknatıs gibi kendine çekmiştir. Dağlarda inanılmaz güzellikteki görüntüler ve Himalayalar'daki ıssız köyler, yakların otladığı çayırlar, rododendron ormanları, etrafa serpiştirilmiş manastırlar ve göllerin ortaya serdiği panoramik manzaralar yürüyüş turları düzenlemek için idealdir. Everest Üs Kampına çıkmak için başlangıç noktası bir Sherpa merkezi olan Namche Bazar'dır.

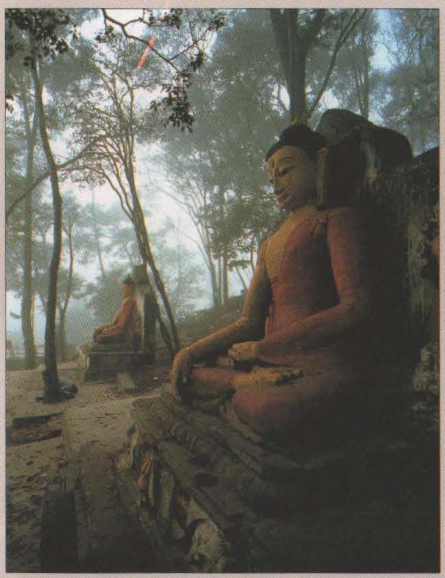
Altta "Kendi kendine Varolan"ın lotus çiçeğinin içinden çıktığı yer olan Katmandu yakınlarındaki Swayanbunath tapınağı, Nepal'de Budizm'in başta gelen merkezidir. Doğu giriş kapısından, oymalarla ve heykellerle süslü 300'den fazla basamakla beyaz-kubbeli eski caitya'ya çıkılır.

Altta solda Nepal'in baraklık ormanlarla kaplı Terai yöresinde filler güç kaynağı ve tek ulaşım aracıdır. Terai, dağlık kuzey bölgesiyle tam bir tezat teşkil eder. Burada tropik bitkiler ve ağaçlar yetişir; ancak nüfusun ve modernleşmenin gittikçe arttığı yörede, ormanları kesmek suretiyle yeni alanlar açılmaktadır.

Altta Çoğu kez günlerce süren, geleneksel çalgıların eşlik ettiği dans gösterileri Bhutan festivallerinin ayrılmaz bir parçasıdır. Dansın rolü, ulusun din ve kültürünün derinliklerinde gizlidir. Çok süslü başlıklar ve geleneksel giysiler içindeki maskeli dansçılar, eski ayinleri tekrarlamaktadırlar.

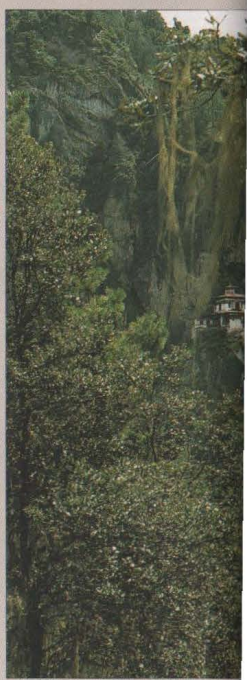
En altta sağda Takstang Dzong (Kaplan Yuvası), Bhutan'ın en kutsal yeridir. Bir uçurumun başındaki kayaların üzerine oturtulmuş bu çarpıcı tapınak, Guru Rippoche'nin (bölgeye Budizm'i tanıtan kişi), MS 747 yılında uçan kaplan üzerinde bölgeye ilk geldiğiyer olarak bilinir.

Altın sağda Okçuluk Bhutan'ın ulusal sporudur. Yerel festivallerde genellikle okçuluk yarışmaları yapılır. Geleneksel dualarla, yüksek sesli destek cümleleriyle ve muhtemelen danslarla bütünleşen yarışmalar çok sert geçer. Rakip yarışmacılar, okçunun beceri ve dikkatinin teyid edilmesi için hedef tahtasının çevresine kümelenirler.

BHUTAN

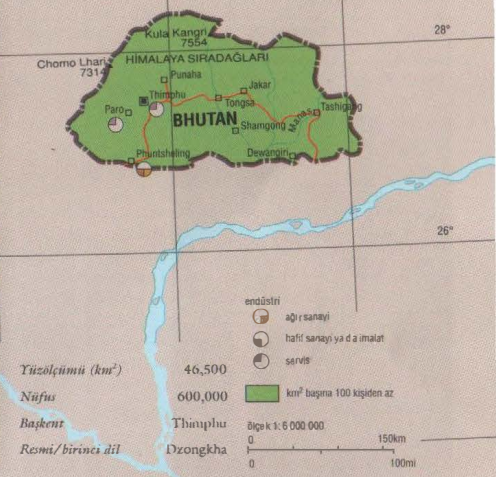
Doğu Himalayalar'daki küçük Bhutan krallığı yüksek dağlarla ve derin vadilerle kaplı bir ülkedir. Güneyde, Hindistan sınırında, yıllık mevsim yağış miktarı km²'de 5.000-7.000 mm. arasında değişen 12-16 kilometre genişliğinde dar bir alçak ova görünümündeki Duars ovası yer alır. Son zamanlara kadar burası sıtma alanı olduğu gerekçesiyle sınırlı bir yerleşime ev sahipliği etmişse de şimdilerde temizlenmiş ve bambu ormanları tarıma açılmaya başlamıştır. Başlıca tarım ürünleri pirinç, buğday ve patatestir; pazar için meyvecilik yapılır. Daha uzak yörelerde nadaslı tarım hâlâ uygulanmaktadır. En kuzeyde Himalayalar'ın yüksekliği 7000 metreyi bulur. Yüksek çayırlarda yazın yak çobanları hayvanlarını otlatırlar.

Bhutan'ın eski tarihi hakkında az şey bilinmektedir. Tibet Budizmi buraya MS 7. yüzyılda gelmiştir. Bhutan, 17. yüzyılda ülkeye hukuk sistemini getirerek, toplumu ayrı ruhani ve laik liderler altında bir teokratik devlet biçiminde örgütleyen Ngawang Namgyel adlı Tibetli rahip önderliğinde birleşik bir devlet kimliğini kazanmıştır. Ruhani liderlerden her biri, ya da Dharma Rajalar, bir öncekinin reenkarnasyonu olarak kabul ediliyordu. 20. yüzyılın başında son Dharma Raja'nın da ölümüyle onun yerine geçecek hiçbir reenkarnasyon bulunmadığından bu kurum tamamen terkedildi.

1775 yılında Bhutan ile Doğu Hindistan Şirketi arasında bir anlaşma imzalanmış, bu tarihten sonra bütün 19. yüzyıl boyunca bu ülkede İngiliz etkisi artmıştı. 1949 yılına kadar ülkenin dış politikasından İngiltere sorumluydu. 1949'da bu sorumluluk anlaşma yoluyla Hindistan'a geçti. 1907'de soya dayalı krallığın benimsenmesi üzerine sistem tamamen çöktü ve bölgelerdeki askeri valiler laik liderliği ele geçirmek için birbirleriyle mücadeleye başladılar. Bugün kral tek otorite olarak ülkeyi yönetmekte, ancak yönetimde kendisine bir bakanlar konseyi eşlik ederek idari sorumluluğu paylaşmaktadır. Ülkede resmi olarak tanınan hiçbir siyasi parti mevcut değildir.

Bhutan halkı köken olarak Tibetli ve Budisttir. Bir tür Tibet dili olan Dzongkha dili konuşulur. Son 150 yılda güney ve batısına çok sayıda Hindu Nepalli yerleşmiştir. Bunların Bhutan'ın merkezinde yerleşmeleri kısıtlanmıştır ve dilleriyle adetlerini baskı altına almak için girişimlerde bulunulmaktadır: son yıllarda yerli Bhutanlılarla bu gruplar arasındaki gerilim yer yer çatışmaya dönüşmektedir.

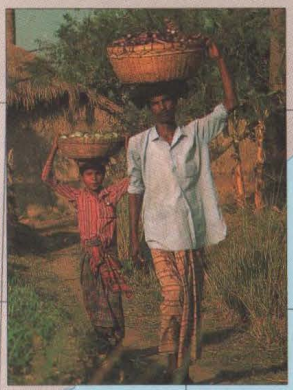
Asılı beyaz dua bayrakları, dağlardan gelen akarsuların çevirdiği dua tekerlekleri ve farklı Bhutan chortenleriyle (stupalar) Budizm'in sembolleri her yerde görülmektedir. Bhutan'da sayısız dzong ya da surlarla çevrili manastır çevresinde çok renkli festivaller (tsechular) yapılır. Bu festivallerde geleneksel giysiler içinde dans ve müzik gösterileri yer alır. Erkekler, renklerine göre rütbelerinin belli olduğu geniş renkli bezlerle (kabne) vücutlarını sararlar. Dzongların ayrıntılı zengin ahşap oymalarla bezenmiş kalın, eğimli duvarları sağlamlıkla zarafeti bir arada taşır. Lhakhang denilen ve 1000 yıldan belki de daha eski küçük tapınaklar ise biçim açısından daha sadedir. Turizm, Bhutan'ın eşsiz doğal ve kültürel çevresini korumak için tamamen katı devlet denetimi altında yapılır. Yüksek dağlarda önceden belirlenmiş güzergâhlar üzerinde trekkinge izin verilmektedir.

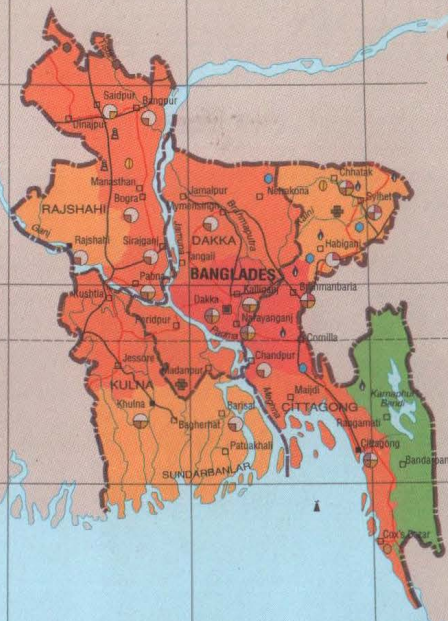

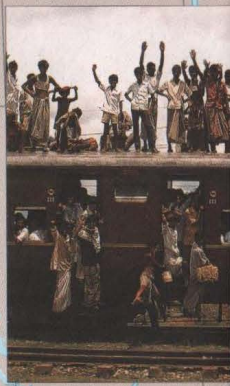
Yüzölçümü (km²)	46,500	
Nüfus	600,000	
Başkent	Thimphu	
Resmi/birinci dil	Dzongkha	

Altta Bir babayla oğlu, topladıkları sebzelerini pazara götürüyorlar. Geleneksel *dhoti*'lerinin üzerine batı tip gömlekler giymişler. Çok kalabalık bir ülke olan Bangladeş'te yoksul köylü, sellerden ve kurakhktan da çok zarar görür.

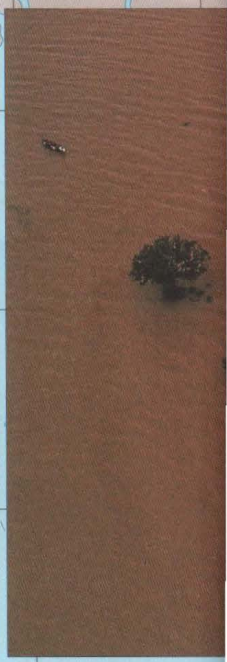

Altta Bangladeş'te şeker kanışı çok önemli bir pazar ürünüdür. Paharpur yakınlarındaki ormanda bu sakin şafak manzarası, son yüz yılda kazılarak ortaya çıkarılan çok büyük bir Budist manastırının bulunduğu yere çok yakın.

Sağda Dakka'nın kuzeyinde içi insan kaynayan bu trende yolcuların çoğu vagonların tepesinde seyahat ediyor. Demiryolları büyük ölçüde İngilizler tarafından yaptırılmıştır. Ülkede ulaşımın önemli bir bölümü, su yollarıyla sağlanır.

endüstri
- doğal maddeler
- ağır sanayi
- hafif sanayi ya da imalat
- hizmet

- kömür
- gaz
- petrol

- cam kumu
- çakıllı kum
- kireçtaşı
- mineral filizler
- turba

km²'ye düşen nüfus yoğunluğu
- 1000
- 700
- 400
- 200
- 100

ölçek 1: 6 000 000
0 150km
0 100mi

BANGLADEŞ

Yüzölçümü (km²)	143,998
Nüfus	122 milyon
Başkent	Dakka
Resmi/birinci dil	Bengali

Bangladeş doğu Ganj deltasının üçte ikisini kapsar. Doğusunda tepelik arazi, kuzeyinde ve batısında yüksek platolar vardır; ancak ülkenin yüzde 90'ı Bengal Körfezi'ne dökülen 200'den fazla akarsuyun kestiği alçak alüvyonlu ovalardan oluşur. Sürekli mil birikmesiyle Bangladeş toprakları çok verimli hale gelmiştir; ancak düzenli aralıklarla denizden esen siklonlar, kıyılara çok büyük zararlar veren su taşkınlarına neden olmaktadır. Batıda 1.250 mm ile kuzeydoğuda 5.000 mm arasında değişen yıllık yağış miktarlarına yol açan yaz musonları iklimi belirler. Isı 34 dereceye ulaşır ve nem oranı çok yüksektir.

Bangladeş, İngiliz idaresindeyken Bengal eyaletine bağlıydı. 1947'deki bölünme bölgenin batı kısmının Hindistan'da kalmasıyla sonuçlandı. Çoğunluğu Müslüman olan doğusu, yeni Pakistan devletine katıldı. Batı ve Doğu Pakistan arasındaki ilişki her zaman dengesiz olmuştu. Doğunun nüfusu daha fazla olmasına karşılık batı, askeri ve sivil idari merkez durumundaydı. Batı Pakistan'a karşı gittikçe büyüyen hoşnutsuzluk bağımsızlık talebini arttırdı. 1971 Martı'nda ülkenin iki yarısı arasında iç savaş patlak verdi ve bu savaş, savaştan kaçan 10 milyon sığınmacıyı kabul etmek zorunda kalan Hindistan'ın Doğu Pakistan'ı işgal edip başkent Dakka'ya girmesiyle son bulabildi. 1971 Aralık ayında yeni Bangladeş'in (Bengal devleti) kuruluşu ilan edildi. 1972 Anayasası ülkeye parlamenter yönetim biçimini getirmiş, ülke her beş yılda bir yapılan seçimlerle iş başına getirilen meclisin seçtiği bir devlet başkanı tarafından yönetilmeye başlanmıştır. Başbakan devlet başkanı tarafından atanır. Yeni bir devlet kurmanın zor siyasi koşulları içinde ordu ulusal istikrarı sağlamada önemli bir rol oynamış, anayasa birkaç kez askıya alınmıştır.

Bangladeş, km² başına düşen 740 kişilik bir yoğunlukla dünyanın en kalabalık nüfusuna sahip ülkelerinden biridir. Nüfusunun yüzde 80'i topraksız köylüdür. Yaşam süresi 52 yıl, okuma yazma bilenlerin oranı yüzde 30'dur ve nüfus artışı çok hızlıdır. Yine de gelir dağılımı ve bütçe açığı gibi çok büyük sorunlara rağmen yaşam standardında iyileşme gözlenmekte tarım ve sanayinin verimliliği arturılmaya çalışılmaktadır.

Başlıca ürünleri jüt, pirinç, şekerkamışı, buğday, tütün, baklagiller, çay ve patatestir. Hem iç hem de dış pazar için yapılan balıkçılık ekonominin önemli bir kalemidir. Az sayıda maden kaynaklarına sahiptir. Jüt imalatı, şeker üretimi ve kâğıt sanayi (Çittagong Tepelik Arazisinin bambu ve Sundarbans yörcsinin softwood ağacı kerestesinden elde edilen kağıt) yerel hammadde kullanır; tekstil, konfeksiyon, çelik, tersane işleri, hafif sanayi, çimento ve gübre sanayi gibi dalların tümü ithal hammaddeye bağımlıdır. Sanayi ürünlerinin büyük kısmı nehirler yoluyla taşınır. Kuzeydoğuda Sylhet'teki doğal gaz kaynakları termal güç sağlar ve Bengal Körfezi'nden çıkarılan petrol Çittagong'daki bir rafineriye akıtılır. Ana hidroelektrik kaynağı Çittagong Tepelerinde Kharnaphuli nehri üzerindeki Kaptai barajıdır. Dakka kenti Hint-Türk devleti tarafından kurulmuş olup eski şehir içinde birçok ilginç yapı ve anıtları barındırmaktadır. Ülkenin batısında, Ganj üzerinde kurulu 8. yüzyıl Bengal krallarının başkenti olan Rajshahi, ipek dokuma sanayinin merkezidir. Aynı bölgede bulunan Mahashtan, Budist, Hindu ve Müslümanlarla olan bağlantısı dolayısıyla önemli bir yerleşim alanıdır. Paharpur'da çok sayıda Budist tapınağı ve Budist mimari örneklerini bir arada görmek mümkündür.

Şu anda kısmen tarım alanı yapılmak üzere temizlenmekte olan Çittagong Tepeleri ormanlık arazisinde halen kabile yaşamı sürmektedir. Ülkenin doğusundaki Cox's Bazar'da uzayıp giden kumsallar bulunur. Ganj'ın ağzında, dünyanın en geniş mangrov ormanlarından biri olan Sundarbanlar batıda Hindistan içlerine doğru uzanır. Bangladeş'te 323 km²'lik bu eşsiz ekosistem üç ayrı koruma alanı içinde korunmaktadır. Bu ormanlarda Bengal kaplanları yaşar ve 300 cinsten fazla bitki türü bulunur. Ne var ki Sundarbanların büyük kesimi tuzlanma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Hindistan'la ortak su kullanımı anlaşmaları 1989'da sekteye uğramış, Hindistan tarafında kalan Farruka barajı Ganj suyunun yönünü değiştirmiştir. Bu durum kurak mevsim boyunca Bangladeş'e akan su miktarının azalmasına neden olmakta, Bengal Körfezi'nden deniz suyunun çok içerilere kadar girerek yeşilin ölmesine yol açmaktadır.

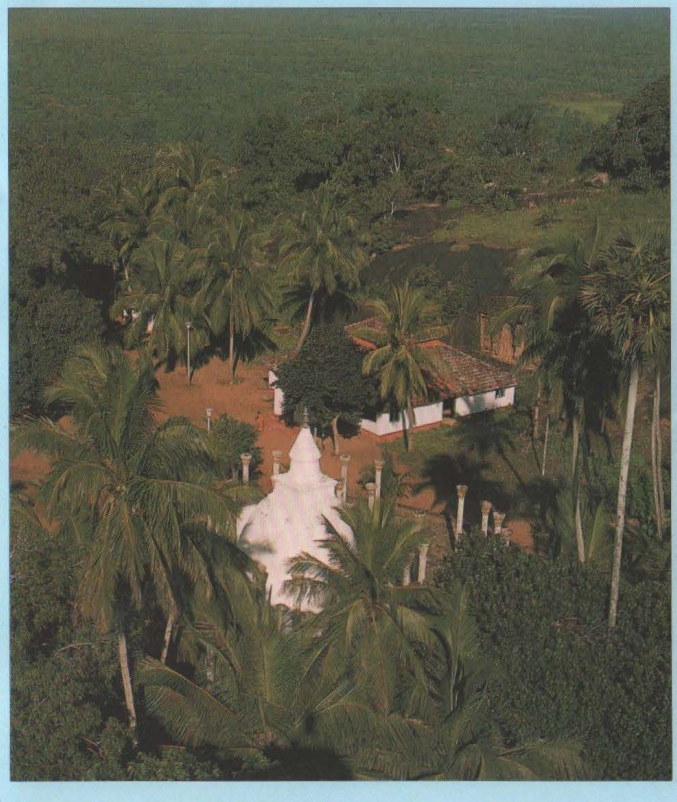
Altta İki ay süren muson yağmurları Ganj deltasının taşmasına ve bu küçük tarım adacığının oluşmasına yol açmış. Bu tür doğal afetlere rağmen Bangladeş'te toprak verimliliği, çeşitli ekim yöntemleri benimsenerek arturılıyor.

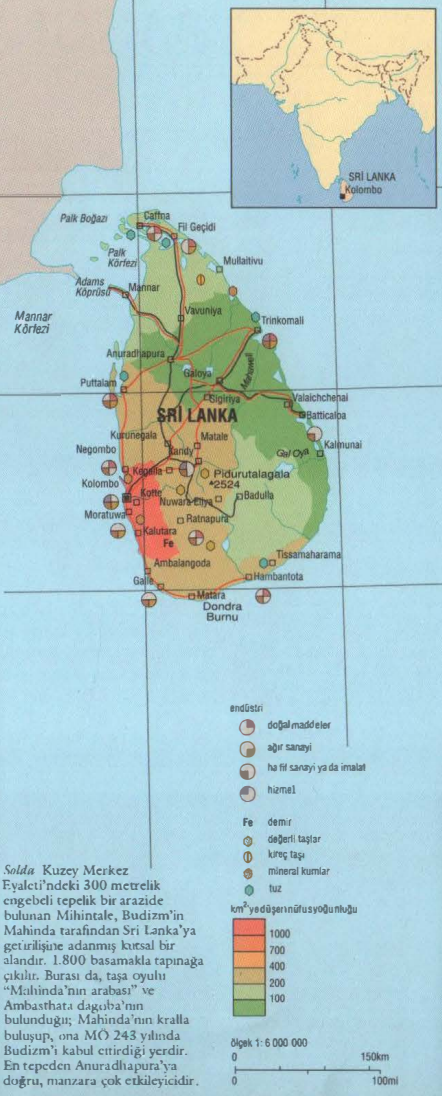
SRİ LANKA

Altkıtanın güneydoğu ucu kıyısının ötesinde 1972 yılına kadar Seylan diye bilinen Sri Lanka adası, palmiye ağaçlarıyla çevrili kumsallarından orta bölgede ormanlarla kaplı dağlara doğru yükselir. Bu dağların en yüksek noktası 2.524 metreyle Pidurutalagala tepesidir. Adada güneybatı (yaz) ve kuzeydoğu (kış) musonlarıyla değişikliğe uğramış ekvator iklimi hüküm sürer. Sri Lanka'nın dünyanın en güzel adalarından biri olduğu çok kişi tarafından kabul edilir. Alçak ovalar yer yer baharat ekili adacıklarla bezeli pirinç tarlalarıyla ve ceviz ağaçlarıyla kaplıdır. Dağ yamaçları çay filizi ve Hindistan cevizi ağaçlarıyla örtülü olup ortada yer alan yüksek yaylalardan sayısız akarsu derin vadiler içinde ormanlık yamaçlardan aşağı hızla akar. Adada 400 tür kelebek ve 250 cins yerli kuş yaşar. Tarım faaliyetleri yüzünden doğal hayvan hayatı fazlasıyla huzursuz edilmiş olsa da güneydoğudaki Yala'da ve doğudaki Gal Oya'da bulunan ulusal parklarda ziyaretçiler fil, leopar, tembel ayı, timsah ve doğal yaşam ortamının diğer türlerini görme fırsatını bulabilirler.

Kauçuk, çay ve Hindistan cevizi gibi tarım ürünleri

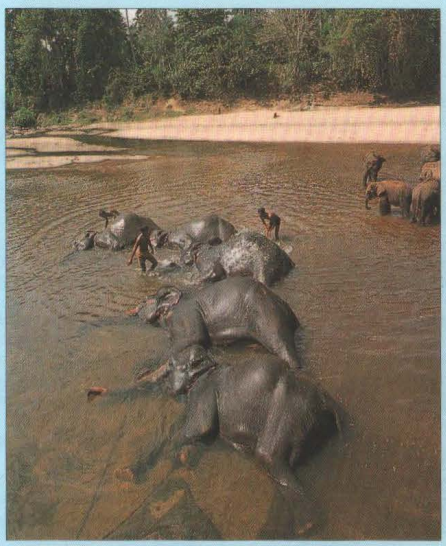
Yüzölçümü (km²)	65.609
Nüfus	17.2 milyon
Başkent	Kolombo
Resmi/birinci dil	Sinhalez

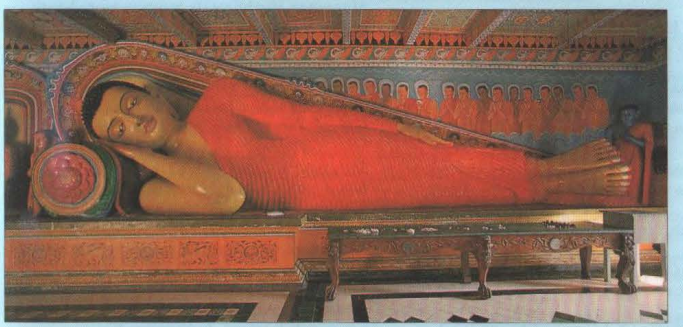
Solda Kuzey Merkez Eyalet'ndeki 300 metrelik engebeli tepelik bir arazide bulunan Mihintale, Budizm'in Mahinda tarafından Sri Lanka'ya getirilişine adanmış kutsal bir alandır. 1.800 basamakla tapınağa çıkılır. Burası da, taşa oyulu "Mahinda'nın arabası" ve Ambasthata dagoba'nın bulunduğu; Mahinda'nın kralla buluşup, ona MÖ 243 yılında Budizm'i kabul ettirdiği yerdir. En tepeden Anuradhapura'ya doğru, manzara çok etkileyicidir.

Sağda Sri Lanka'nın kırsal ekonomik yaşamında filler çok gerekli olup özellikle ormandan kereste taşınması işinde kullanılırlar. Mahoutları (Hindistan'da fil seyisleri) tarafından günde iki kez nehirde banyo yaptırılırlar. Terkedilmiş yavru filler, fil yetimhanelerinde - Katagastola gibi- büyütülür.

Altta "Kayıp şehir" Anuradhapura, eski bir başkenttir ve kutsal sayılır. 2.000 yıl önce serpilip büyümüş, ancak daha sonra harap olup ortadan yokolmuştur. Yörede kazı ve restorasyon çalışmaları yüzyılı geçkin bir süreden beri devam etmektedir. Burada birçok tapınak, saray ve manastıra ait yapılar ortaya çıkarılmış, sayısız heykel ve taş kabartma bulunmuştur. Bu uzanmış Buda, restore edilmiş tapınaklardan birinin içinde yer almaktadır.

Sağda Arkasında rüzgârda sallanan palmiye ağaçlarıyla Hikkadura Plajı, güneybatı sahillerinden tipik bir görüntüyü oluşturmaktadır ve bu yörede turistik işletmeler gittikçe çoğalmaktadır. El değmemiş doğal kumsalların yanıbaşında Hindistan cevizi ağaçları, muz, çay, kauçuk ve baharat plantasyonları yer alır. Berrak sularda tropik balıklar kaynaşır.

Solda Kandi- Perera'daki geleneksel on günlük festivalde "kozmik güç"ün her yıl yeniden inananlara inmesi kutlanır. Törensel görevler için Kandi'de bulundurulan filler, geçit törenlerinde süs ve mücevherlerle iyice donatılırlar. Geçit töreni önce tapınak çevresinde yapılır; daha sonra Buda'nın olduğu söylenen kutsal Dişin önünden geçilir ve bütün şehir meşalelerle ve lambalarla dolaşılır.

ihraç edilmek üzere ekilir. Temel gıda maddesi pirinçtir. Ekmek ağacı, kakao, kahve ve çeşitli baharatlar da ayrıca yetişir. Sulama için kullanılan bazı yapay göller ve havuzlar çok eskidir. Sri Lanka grafit, ilmenit (demir titanat), safir, yakut, lâl ve topaz gibi değerli taşlar, kuvarz ve kireçtaşı gibi madenler açısından çok zengindir. Sığ kıyı tuzlalarından tuz elde edilir. Gıda, kâğıt, deri, tekstil, çimento sanayi, seramik yapımı ve bazı hafif sanayi dalları ülkenin başlıca sanayi kollarını oluşturur. Son zamanlarda turizm de gelişme göstermektedir.

Adada ikibin yıldan fazla bir zamandır yerleşim vardır. Halkı iki ana dil gurubuna ayrılır. Bugünkü nüfusun yüzde 74'ünü oluşturan Sinhalezlerin Hindistan'dan MÖ 5. yüzyılda göç ettiği sanılmaktadır. MS 1200'lerden sonra adanın kuzeyine Tamiller gelip yerleşmiştir (nüfusun yüzde 18'i.) Nüfusun yaklaşık yüzde 70'i (esas olarak da Sinhalezler) Budist, Tamillerin meydana getirdiği yüzde 15 ise Hindu'dur. Muhtemelen Arap tacirlerinin soyundan gelen ve Tamil dili konuşan Müslümanlarla Hıristiyanlar, nüfusun yüzde 8'inden daha az bir kesimini oluştururlar. Sri Lanka tarih boyunca doğu ve batıdan gelen tacirlerin buluşma yeri olmuştur. Portekizliler adaya 16. yüzyılda, Hollandalılar ise 17. yüzyılda gelmişlerdir. Ada 18. yüzyıldan itibaren İngiliz denetimine geçmiştir. Sri Lanka 1948 yılında bağımsızlığına kavuşmuştur. Halk tarafından 6 yıl için seçilen bir devlet başkanı tarafından yönetilen bir cumhuriyettir. Sinhalez çoğunluk ile adanın kuzey ve doğusunda bağımsız bir devlet kurmak isteyen Tamiller arasında tırmanan çatışma 1980'lerde şiddet olaylarına dönüşmüştür.

Ülkede, Sri Lanka'nın dinsel ve kültürel tarihi ile ilgili birçok eser vardır. Bir kaya tepesinde kurulu kalede yer alan eski kraliyet sarayı Sigiriya'da, iki devasa aslan pençesinin arasından çok geniş basamaklarla ana kapıya çıkılır. Anuradhapura ve Habarana kentlerinin ören yerlerinde birçok manastır, tapınak ve heykeller yer alır. 1817'de İngiliz idaresine girinceye kadar krallığın son başkenti olan Kandy'deki Altın Tapınak, Diş Tapınağı ve diğerleri, bu kentin Sri Lanka'nın dinsel merkezi olarak nasıl kalıcı bir öneme sahip olduğunun kanıtlarıdır.

KÜÇÜK SÖZLÜK

amir Bir kumandan, reis ya da bey; yüksek rütbeli yönetici ya da memur.

Aryanlar Hint-Avrupa dillerinden bir ya da birkaçını konuşan ve köklerinin Orta Asya'ya dayandığı kabul edilen çok eski halklar

aşram Ortak dinsel ve sosyal amaçları olan insanların bir arada yaşadıkları bir tür zaviye ya da yer.

Avami Birliği "Halkın Birliği" Şeyh Mucibur Rahman'ın önderliğinde 1970 yılında Doğu Pakistan'ı Bangladeş haline getiren Bengal siyasi partisi.

bhaga Ürünün belli bir oranı üzerinden alınan toprak vergisi ya da hisse

bhakti Hinduizm'de, törenlerden ya da bilgi arayışından farklı olarak kurtuluşu sadece kendini tümüyle tanrıya vakfetmede arama; kişisel bir tanrıya, özellikle Krişna'ya kendini vakfediş.

Brahma Yaratıcı Tanrı; hem Hinduizm'de hem de Budizm'de en büyük Tanrı.

brahman ilk dört Varna'nın ya da Hint toplumunun bölümlerinden, özel dini bilgi ve kudretle donanmış en yükseğine ait kişi; özel eğitimli papaz kast'ı.

Budizm MÖ 5. yüzyılda ortaya çıkmış, Siddartha Guatama'nın öğretisi üzerine kurulu dini ve felsefi sistem.

Caynacılık MÖ 6. yüzyılda Hindistan'da ortaya çıkan ve Brahman sınıfı bulunmayan, Tanrıya varma yolunda şiddete karşı yöntemlerle sıkı bir çileciliğe inanan din.

cihad Müslümanların, müslüman olmayanlara karşı yürüttükleri kutsal savaş; bazı durumlarda şiddetli bir saldırı ya da sefere işaret eder; ayrıca, insanın daha alçak içgüdülerine karşı ruhsal mücadelesi.

cizye Müslüman olmayan tebadan nüfus başına toplanan vergi.

Çağatay Toprakları Maveraünnehir, Kazakistan'ın bir bölümü, Doğu Türkistan ve Kuzey ve Doğu Afganistan'ı içine alan ve adını Moğol imparatoru Cengiz Han'ın oğullarından biri olan Çağatay'dan (öl. 1242) alan siyasi ve etnik anlamlı bir sözcük; 15. yüzyıl, Semerkant, Şiraz ve Herat'taki Timurlu saraylarının himayesinde gelişen Çağatay edebiyatına tanık olmuştur.

çaitya mabet; Budizm'de tapınma yeri ya da nesnesi

Çandella Orta Hindistan'da, merkezi Kacuraho olan ve 9. yüzyıl ortalarından 14. yüzyıl başlarına kadar Bhundelkhand platosunda egemenlik kurmuş olan bir hanedan.

çatrişemsiye ya da güneşlik; mimaride, genellikle dekoratif amaçlı, kubbeli pavyon ya da köşk.

çavs Marathalar'ın topladığı, gelirin dörtte birine eşit olan bir vergi

ÇistiMerkezi Acmir'de olan Kuzey Hindistan'a ait bir sufi tarikatı; Nesebi ta Hasan - el- Basri'ye (ö. 728) uzanan ve adını, tarikatın diğer ilk şeyhlerinden biri olan Kwaja Ebu İshak'ın (ö. 940) Herat yakınlarındaki doğduğu köyden alan bir tarikat.

Çola 9. yüzyıl ortalarından 13. yüzyıla kadar çok geniş toprakları başkenti Tancavur'dan yönetmiş, Kaveri vadisi ve deltasında kurulu bir Güney Hindistan hanedanı.

Dalit "Ezilmiş", "çiğnenmiş" anlamına gelen sözcük, son zamanlarda politikleşmiş eski-Dokunulmazlar'ın kendilerini, siyasi ve sosyal hareketlerini tanımlamak için tercih ettikleri bir deyim.

Dekkan Hindistan'ın güneyi, yarımada kısmı, Narmada nehrinin güneyinde kalan bölge.

Dehashta Maharaştra'nın ilk Brahmanlar olduklarını iddia edenleri tanımlamak için kullanılan terim.

derbar Saray ya da kabul meydanı olarak kullanılan yüksek yer.

Desmukh Vergi tahsildarı

dharma Olması gereken, kurulu düzen; adalet ya da görev; evrensel gerçek.

dhoti Erkeğin vücuduna sardığı, ucu bacak arasından geçirilerek bele sokulan ve dizler üzerine kavisli olarak düşmesi sağlanan pamuklu ya da ipekli kumaş parçası.

Divali Asvin ayının somyla Karttika aylarının (Ekim-Kasım) başında musonların arkasından yeni mevsimi kutlamak için yapılan, ışıklar yakarak çeşitli tanrılara tapınılan ve karşılıklı hediyelerin verildiği bir Hindu festivali.

divan Birçok Müslüman ülkesinde mali işlerden sorumlu esas bakan; bir Hindistan devletinin başbakanı; bazı devlet kuruluşlarının, örneğin darphanenin, başındaki en büyük memur, müdür; gizli işlerden sorumlu memur.

dokunulmazlar Kast sistemi dışında kalan, gerek etnik kökenleri gerekse yaptıkları işin niteliği dolayısıyla kirli ya da kirletenler olarak kabul edilen insanlar. Ayrıca bkz. DALİT ve HARİJAN.

Dravidyen Köken olarak Hint-Avrupa dillerinden farklı, Güney Hindistan'da konuşulan bir grup dili tanımlamak için kullanılır; aynı zamanda, Güney Hindistan ve Sri Lanka'da bu dilleri konuşan etnik gruplar da böyle tanımlanırlar.

Gandhara 1.- 5. yüzyıllar arasında bir Hint-Ellen sanat ekolünün, özellikle de Budist ekolün geliştiği Kuzeybatı Hindistan'ı, Pakistan'ı ve Afganistan'ı içine alan yöre.

Ganeş Fil başlı Tanrı, Parvati ve Şiva'nın oğlu, başlıca özelliği engelleri kaldırıcı Tanrı oluşu.

gopuram Güney Hindistan tapınaklarında kapı üzerinde bulunan kule

Gupta MS 4. yüzyılın başlarından 5. yüzyılın sonlarına kadar Kuzey Hindistan'ı yöneten bir hanedan. Bu hanedanın saltanatı süresince Kuzey Hindistan'da sanat, edebiyat, bilim ve teknoloji altın çağlarını yaşamıştı.

guru ruhani öğretmen

hadis Toplu halde Şeriat'ın ana kaynaklarından birini oluşturan ve Hazreti Muhammed'e ait olduğu bildirilen sözler ya da eylemler

Hanuman Hinduizm'de maymun tanrı; hayırlı bir koruyucu ruh.

Harijan "Toplum dışına itilmişler"e Gandi'nin verdiği "Tanrının çocukları" anlamına gelen isim. 1935'ten bu yana Tanımlanmış Kastlar için kullanılan resmi terim. Ayrıca bkz. DALİT.

HİNDİSTAN ULUSAL KONGRESİ Din, bölge, havali, topluluk, Kast ve sınıf çıkarlarını kapsayan geniş tabanlı siyasi bir ittifak. İlk toplantısını Bombay'da 1885 Aralık ayında yaptı ve Hint milliyetçi hareketi üzerine çalışmalarını yoğunlaştırdı; 1969 yılında patlak veren bir bölünmeye rağmen Bağımsızlık'tan bu yana çok zaman geçtiği halde bugün de Hindistan siyasi yaşamını belirlemeyi sürdürmektedir.

Hinduizm Hindistan'da geçerli olan bir dinsel inanç ve toplumsal örf ve adetler sistemi. Sözcük Farsçadan alınmış olup altkıtanın Müslüman fatihleri tarafından Hint dinine ve ırkına mensup kişiler için kullanılmıştır.

Holi Renkli toz ve boyaların her yana saçıldığı, toplumun adab ve adetlerinin ters yüz edildiği, çılgınca eğlencelere sahne olunan bir Hindu ilkbahar festivali.

İndra Aryan savaşçılarının en büyük Tanrısı; savaş ve hava Tanrısı; Yunan tanrısı Zeus ile Germanik Tanrı Thor'un birçok özelliğini kendisinde birleştirir.

jagir Bir kişiye ya da bir gruba belli bir amaç için verilen para ya da bir yörenin ürünü; ör. askeri birliklerin bakımı ya da bir tapınağın korunması için verilen para ya da maaş.

jati bkz. KAST

Kali Durga'nın tezahür etmiş biçimlerinden biri; Ana Tanrıça; Şiva'nın karısı, özellikle Bengal'de çok popüler olan bir Tanrıça.

Karma Kader; gerek bu yaşamda gerekse daha önceki yaşamda yapılan işleri, ruhun şu andaki ya da gelecekteki durumunu etkileyen şeyler

Kast Portekizcede ırk, soy, tür anlamına gelen, soy ve aile yoluyla oluşan kapalı, kendi içinde birleşmiş, hiyerarşik düzende ve genellikle belirli mesleklerle birlikte anılan Hindistan'daki toplum yapısını betimlemek için kullanılan terim; bugün bu terim jati ile aynı anlamda kullanılmaktadır.

khatri Yüksek prestijli bir Kuzey Hindistan ticaret kastı.

Kongre Bkz. HİNDİSTAN ULUSAL KONGRESİ

Krişna Vişnu'nun sekizinci ve en sevilen reenkarnasyonu.

ksatriya Hindu toplumunun ilk dörtlü bölünmesinin azametli, savaşçı Varna'sı.

Kumbh Mela 12 yılda bir, dört kutsal yerde yapılan ve hacıların günahlarından arınmak amacıyla kutsal nehirde yıkandıkları Delv (Aquarius) burcunda bir Hindu festivali; bu festivallerin en görkemlisi Allahabad'da yapılmaktadır.

Kuşan En tanınmış lideri Kanişka olan ve Kuzey Hindistan'da MS. 1-3. yüzyıllar arasında hüküm sürmüş güçlü bir hanedan; Kuşanlar köklerini Çin'in Kansu bölgesinde, Toharca konuşan kabilelerden biri olan Yuezhi klanına kadar dayandırmaktadırlar. Amu Derya nehrinin kuzeyindeki toprakları işgal ettiler, daha sonra Baktria ve Sogdiana'yı zaptederek buradan altkıtanın kuzeybatısına geçtiler.

linga fallik bir işaret olan ve Tanrı Şiva'nın sembolü olarak bilinen kutsal nesne

liste kastları Belirli bir program ya da listeye yerleştirilmiş ve buna göre kamu politikalarını ilgilendiren konularda özel ilgi gören sosyal gruplar - yoksul parya sınıflarına yardım için hazırlanmış hayır programlarının temeli.

Lodi Delhi Sultanlığını yönetmiş bir Afgan hanedanı; 1451 yılında kurulmuş, 1526 yılında Hint- Türk imparatoru Babür tarafından ortadan kaldırılmıştır.

Maharaja Hindistan prenslerine verilen bir san; "yüce kral" anlamına gelir.

mandala Genellikle ortada Tanrıların yer aldığı, simetrik bölümlere ayrılmış evreni temsil eden sembolik dairesel biçim.

mansabdar Çeşitli rütbelerde Hint-Türk askeri ya da sivil memuru

Marata Maharaştra'nın Marati dili konuşan tarım kastlarından birinin üyesi; toprak denetimi ve askerlik hizmeti yoluyla 17. yüzyılın ortalarından itibaren Maratha krallıklarını kuran ailelerin ve klanların tümüne verilen isim.

Maurya MÖ 324-187 yılları arasında Kuzey Hindistan'ı denetimi altına alan ve en ünlü kralları Aşoka (268/7-233 yılları arasında saltanat sürmüştür) olan bir hanedan.

mehdi "Doğru yolu seçmiş kişi"; dünyanın sonu gelmeden önce dine ve adalete yön verecek olan kişi; bir peygamber sıfatı; Hazreti Muhammed'ten sonra gelmesi beklenen ve İslâm'ı arındıracak olan kişi.

Moğol (kitapta "Hint-Türk" olarak karşılanmıştır-çev.) 16. yüzyıldan başlayarak Hindistan'da saltanat kurmuş ve Timur (Timurlenk) soyundan geldiklerini iddia eden bir hanedan; gerçek iktidarları 18. yüzyılda inişe geçmiş olsa da Moğol imparatorluğu, resmi anlamda 1857 yılında son Hint-Türk hükümdarı Bahadır Şah'ın İngilizler tarafından tahttan indirilmesine kadar sürmüştür.

muson Yazın güneybatıdan (yağmurlu iklim ya da "yağmurlar"), kışın ise kuzeydoğudan esen ("kuru musonlar") ve etkiledikleri mevsime adlarını veren periyodik rüzgarlar.

Müslüman Birliği İngiliz Hindistanı'nda 1906 yılında kurulan ve gerçek anlamda başlıca Müslüman partisi olan siyasi kuruluş.

Nakşibendi Adını Bahaeddin an-Nakşibend'den (ö. 1389) alan Orta Asya kökenli bir tarikat; öğretisi Hindistan'da 17. yüzyılın başlarından sonra etkili olmuştur; özellikle İslâm'a Kutsal Kitab'a bağlı bir yaklaşım getiren ve Nakşibendilerı uyanış hareketinin merkezine yerleştiren Ahmed Sirhindi'nin (ö. 1624) etkisi büyüktür. 18. yüzyılda birçok Endonezyalı'nın ve Orta Asyalı'nın Müslümanlaştırılmasında bu tarikat önemli rol oynamıştı. Diğer bazı tarikatlardan farklı olarak Nakşibendiler, kişisel ibadete önem vermişler, dinsel bir vasıta olarak müziğin kullanılmasını reddetmişlerdi.

Navab Sözcüğün temel kullanımı, örneğin "Bengal nevvabı" nitelemesinde olduğu gibi, Hint-Türk imparatorunun altında yer alan prens ya da genel vali anlamındadır. Ancak daha sonra bir saygı unvanı olarak kullanılmıştır.

nirvana Sözcük anlamı mum gibi "üflenip söndürülmüş"; ruhun, Karma'nın etkilerinden ve cismani varlığından kurtulduğu bir aydınlanma durumu; mutluluk içinde yokolup gitme.

Nizam Nizam-ül-mülk'ün (belirli bir toprağın yöneticisi) kısaltılmışı; Güney Hindistan'da Hint-Türk imparatorluğuna ait Haydarabad eyaletinin yöneticisine verilen bir unvan.

Pallava Kökü Kuzey Hindistan'da MS 2. yüzyılda ortaya çıkan ve yarımadanın güneyiyle doğusuna hakim olmuş bir Brahman ailesine uzanan hanedanın adı; 6. yüzyılın sonunda en şaşaalı devrini yaşamış, 9. yüzyılın sonuna dek önemini korumuştur. Başkenti Kançipuram'dı.

Pandya Merkezi Madura olan ve Güney Hindistan'ın Tamil dili konuşan bölgelerine hakim olmuş bir hanedan.

pargana Bir bölgenin idari alt bölümü.

Parsis 10. yüzyılda İran'daki din kıyımından kaçarak Gucarat'a yerleşen ve burada ticaret ve gemi inşaatıyla uğraşan İran kökenli Hint Zerdüştleri. 18. yüzyıldan sonra Bombay şehrine göç ederek burada kendi topluluklarını oluşturdular.

Parvati Şiva'nın eşi, Dağ Tanrıçası; bir aslanın üzerinde betimlenir.

patel Hükümet memurlarıyla iletişimi kuran köy işlerinin genel sorumlusu, köy muhtarı.

peşva Maratha hükümetinin başı ya da başbakanı. 18. yüzyılın başlarından itibaren bu görev Ballaji Vishvanath Bhat ailesinde babadan oğula geçmeye başladı; sonunda peşva Maratha yayılışının de facto lideri durumuna gelmiştir.

puja Hindu törenleri; bir Tanrı sureti önünde tapınma ve adak sunma.

Puranalar Hindu mitolojisi ve efsanelerinin toplu eserleri.

Raca Hindu kralı; 18. yüzyıldan sonra genellikle kabile başkanları, küçük reisler, önemli *Zamindar*'lar ve daha alt düzeydeki asiller için bir saygı unvanı olarak kullanılmıştır.

Racput "Kralın oğlu"; köklerinin, Abu Dağı zirvesindeki kutsal ateşten ortaya fırlayan ilk dört ya da beş Ksatriyalara dayandığını iddia eden Kuzeybatı Hindistan'daki toprak sahibi asker ailelerin oluşturduğu bazı kastları ve kabileleri kapsayan bir terim.

raga Bir melodiyi oluşturan notlar.

raj Egemenlik, hakimiyet, krallık; son dönemlerde özellikle Hindistan'daki İngiliz yönetimini anlatmak için kullanılır- Raj ya da İngiliz Raj'ı gibi.

rupi Bugün hâlâ Hindistan, Pakistan, Nepal, Bhutan, Sri Lanka ve Şeyseller'de kullanılan altkıtanın standard para birimi; Önceleri bir gümüş sikke olan rupi, dört paiseden meydana gelen 16 annaya bölünüyordu; ancak bugün bir Hint rupisi 100 paise'e eşitlenmiştir.

ryot toprak köylüsü, toprağı eken çiftçi.

sadhu Hindu din adamı.

Safeviler 1501-1722 yılları arasında İran'ı yöneten hanedan.

Sanskritçe Altkıtanın en eski Hint-Aryan dili; dini ve bilimsel eserler bu dille yazılmıştır; gündelik dil olan Prakritçeden farklı olarak "arınmış", "mükemmelliğe ermiş" anlamını taşır. Sanskritçe Latince ve Yunanca gibi Hint-Avrupa dillerine de bağlıdır.

saray Esas anlamı saltanata ait ikametgah; ancak Hindistan bağlamında bir iç avluya açılan odalarıyla seyyahların hayvanlarıyla birlikte konakladıkları bina.

sardeşmuhi Maratalar'ın denetimleri altındaki topraklarda talep ettikleri, bölge gelirinin onda biri.

sari Hindistan'ın büyük bölümünde kadınların vücutlarına dolayarak ucunu başlarının üzerinden geçirip aşağıya sarkıttıkları, kadın gisisinin en önemli parçasını teşkil eden dikişsiz kumaş parçası.

sati Kocasının yakıldığı odun yığını üzerine kendini atarak kurban eden saf, iffetli, erdemli kadın, özellikle dul kadın; 19. yüzyılda bu gelenek İngilizler tarafından yasaklanmıştır.

sepoy (sipahi) Avrupalılara özgü askeri disiplinle eğitilen ve onların üniformalarını giyen, bilhassa Doğu Hindistan Şirketi (dolayısıyla da İngiliz) ordusuna mensup Hint askeri.

Sihizm Guru Nanak tarafından (ö. 1538) kurulan ve özellikle Pencap bölgesinde yaygın olan din ve topluluk.

stupa Buda'ya ya da bir Budist rahibe ait eşyalarla kalıntıların saklandığı, üzeri bir şemsiyeyle (Çatri) örtülü dairesel bir kubbe. Stupa küçük, taşınabilir bir nesne olduğu gibi muazzam bir yapı da olabilir.

suba Hint-Türk imparatorluğunun bir eyaleti.

Sufi Bir Müslüman mistiği ve dervişi; 8. ve 9. yüzyıllarda Horasan eyaletindeki şehirlerde, Irak ve Mısır'da ortaya çıkan, İslâm'da tasavvufa dayalı geleneklerden biri. Sözcüğün Arapça "yün" sözcüğünden geldiği sanılmaktadır çünkü ilk Müslüman mutasavvıfları kaba yün giysiler içinde dolaşırlardı.

suwar Hintli süvari; aynı zamanda her Hint-Türk subayının beslemekle yükümlü olduğu ağır süvari sayısını belirten sayısal bir rütbelcine sistemi.

swaraj kendi kendini yönetim, özerklik; Hindistan'ın bağımsızlığı lehinde ajitasyon.

Şii Hazreti Muhammed'in öğretisinin doğru yorumunun sadece Peygamber'in kuzeni ve damadı olan Ali ibn Abi Talib'e ve ondan sonra da Ali'nin soyundan gelen İMAM'lara tevdi edildiği inancına dayanan ISLAM mezhebi. Daha sonra ŞİİLIK, herbiri farklı bir İMAM'ın meşruiyetini kabul eden üç ana kola ayrılmıştır.

Şiva Kozmik enerjisi birçok yapıcı ve yok edici biçimlerde tezahür eden Hindu tanrısı. Doğurganlık tanrısı olan Şiva, genelde Linga denilen fallus biçimindeki bir dikili sütun şeklinde betimlenir.

şudra Hindu toplumunu meydana getiren ve üyelerini hizmetkâr ve emekçi kastlara ait kişilerin oluşturduğu ilk dört Varna ya da sınıftan en altta olanı.

Timurlar 1385-1507 yılları arasında İran'ın büyük bölümüyle Orta Asya'yı kontrolleri altında tutan son büyük Türk-Moğol hanedanı. 1370 civarında Maveraünnehir'de tahta geçen Timur (Timurlenk) tarafından kurulmuş, ana hedefleri Ortadoğu'nun fethi olmuştur.

Tirthankara Dünyanın her evresinde ortaya çıkan, Caynacılığın 24 öğretmeninden biri.

Tuğluk 1320-1414 yılları arasında hüküm süren Delhi sultanlığının hanedanı.

Upanişadlar Yaklaşık MÖ 800 ile MS 300 yılları arasında biraraya getirilmiş, dini ve felsefi anlaşmalarla dini törenlerin usullerini içeren bir grup Sanskritçe metin.

Urduca İçinde Farsça kelimeler olan ve Farsça yazılan Hintçeyle akraba bir dil; Pakistan'ın resmi dili.

vahana Bir Hindu Tanrısını taşıyan, genellikle kuş ya da başka bir hayvan olabilen tanrı taşıtı.

vaishnava Vişnu'nun müridi.

vaishya Hindu toplumunun ilk dört bölünmesinden biri, geleneksel olarak toprak sahiplerinin, tüccarların ve bankerlerin içinde yer aldıkları grup.

varna Sözcük anlamı görünüş, nitelik, renk; Hint toplumu dört varnaya ayrılıyordu: Brahmanlar, Ksatriyalar, Vaishyalar ve Shudralar.

Vedalar/Vedik Sanskritçe "bilgi" sözcüğünden türetilmiş olan Vedalar, MÖ 1800 yıllarından itibaren Hindu kutsal bilgilerinin arkaik bir Sanskritçe yazılmış olarak bir araya toplandığı eser; Vedik, Vedalara ait, ya da daha geniş anlamında MÖ1800'ler ile 600 arasındaki Hindistan'ın tarihsel dönemine ait.

Vişnu Brahma ve Şiva ile birlikte Hinduizm'in en büyük Tanrısı. Vişnu kurulu düzenin koruyucusudur, kabul gören davramşın, evin, aşkın ve duygunun tanrısıdır; yedinci ve sekizinci enkarnasyonları olan Rama ve Krişna, en yaygın tapınılan biçimleri olup çok sayıda değişik suretlerde betimlenir. En sevgili karısı zenginlik ve şans tanrıçası olan Lakshmi'dir; Vahana'sı ise mitolojik şahin, Garuda'dır.

yogi Kendi benliği ile üst varlık arasında bir birliğe ulaşmak amacıyla dünyevi düşüncelerden uzaklaşan ve kendini inceditasyona veren kişi.

zamindar Hiçbir aracı kullanmadan sahip olduğu toprağın vergisini doğrudan hükümete ödeyen kişi; genelde, yanlış olarak, büyük toprak sahibi kişileri nitelemek için kullanılır.

zat Hint-Türk subayına ait kişisel rütbe

Zerdüştlük Zerdüşt tarafından geliştirilen ve Ahmenidlerin, Parthianların ve Sasani devletinin resmi dini olmuş, eskiden İran'ın dini sistemlerinden biri. Zerdüştlük açık ve koyu ruhlar, iyi ve kötü arasındaki çelişkiye dayalı bir kozmik dualizm önerir; ateşin özel bir kutsallığı vardır. Modern Hindistan'daki Parsi'lerin dinidir.

KAYNAKÇA

Hindistan hakkında çok şey yazılmıştır; aşağıda yapılmak istenen, genel okuyucuya konuyla ilgili daha fazla kaynak tanıtmaktır. Bu bibliyografya hiçbir şekilde Hindistan hakkında önemli ya da ilginç kitapların kapsamlı bir listesi olarak değerlendirilmemelidir ve verilen listede acımasızca seçici davranılmıştır. Bu bibliyografyayı hazırlarken bana en ilginç ya da yardımcı gelen, ayrıca da bulunması en kolay olan eserleri seçtim. Bu, her ne kadar Avrupa ve Kuzey Amerika'da basılan kitaplar lehine bir önyargılı tutumun var olduğu anlamına gelse de, son yirmi yıl içinde, burada sergilenenden çok daha fazla mükemmel araştırmanın ve yayının altkitanın kendisinde de yapıldığının okuyucu farkına varmış olmalıdır. Bunun yanısıra, kendi bibliyografyaları da iyi olan kitaplara listemde öncelik verdim. Uzman bilgisine sahip olmamast, okuyucuyu daha fazla uzmanlık bilgisi gerektiren yapıtlardan uzak tutmamalıdır: Hindistan hakkındaki en mükemmel ve en aydınlatıcı bilgileri, ayrıntılı monografilerde ya da makalelerde bulmak mümkündür.

Genel

Joseph E. Schwartzberg (der) *A Historical Atlas of South Asia* (Chicago, Londra, 1978; 2 baskı New York, 1992) bazı metinlerdeki önemli düzeltmelerle, bu alandaki ana başvuru kaynaklarından ve 20. yüzyıl bilim dünyasına olağanüstü katkılardan biridir. Profesör Schwartzberg, aynı zamanda J.B. Harley ve Dvaid Woodward'ın (der) *The History of Cartography Volume Two, Book One, Cartography in the Traditional Islamic and South Asian Societies* (s.293-509) adlı eserlerindeki "South Asian Cartography" adlı makalenin de yazarıdır. Ainslee T. Embree (der) *Encylopedia of Asian History* (4 cilt, Londra, 1988) bu tür başvuru eserlere yeni standardlar getirmektedir; bu kitapta Hindistan konusu çok iyi işlenmiştir. Francis Robinson (der) *The Cambridge encylopedia of India, Pakistan, Bangladesh, Sri Lanka, Nepal, Bhutan and the Maldives* (Cambridge, 1989) bilimsel, kapsamlı ve kolay ulaşılabilir bir eserdir. Bir başka önemli, ancak şimdi güncelliğini yitirmiş bibliyografya da Maureen L.P. Anderson ve Ronald B. Inden'in (der) *South Asia: An Introductory Bibliography* (Chicago, 1962) adlı eserleridir. *The Cambridge Economic History of India* (Cilt 1 ve cilt 2, Cambridge, 1982 ve 1983) Hindistan'ın ekonomik ve sosyal gelişimine yeni bilimsel bakışları bir araya toplamakta çok başarılı olmuştur. Gordon Johnson, Christopher Bayly ve John Richards (der), *The New Cambridge History of India* (1987'den bu yana 14 cilt çıkmıştır), her biri ayrıntılı birer bibliyografik makale içeren tek tek kısa ciltler içinde Hindistan modern tarihinin ana teaları işlenmiştir. *New Cambridge History of India*'nın *(NCHI)* ciltleri, tek tek kendi yazarlarının isimleri altında dizilmiştir. Modern Hindistan'ın en iyi kısa tarihi, Sumit Sarkar'ın, *Modern India 1885- 1947* (Madras, 1983 ve izleyen baskıları) ve K.M. de Silva'nın *A History of Sri Lanka* (Delhi, 1981) isimli çalışmalandır. Kitaplar bir tarihsel analiz ve edebi yetenek örneğidir. Hindistan üzerine yapılmış yeni araştırmalarla ilgili düzenli makalelerin yer aldığı üç dergi ise şunlardır: *The Indian Economic and Social History Review, The Journal of Asian Studies* ve *Modern Asian Studies.*

Coğrafya

Coğrafyayla ilgili eserlerde güncel yaklaşım, konuyu tematik olarak ele almaktır, Hindistan'la ilgili önemli bilgiler, *The Illustrated Encylopedia of World Geography*'nın (11 cilt, New York, 1990-93) ciltlerinde bulunabilir. Ancak, özel olarak altkıta üzerine yazılmış kitaplar arasında, O.H.K Spate ve A.T.A. Learmont'un *India and Pakistan: A General and Regional Geography* (Londra, 1954, 3. edisyon 1967) çalışması ayrıntılı yaklaşımı ve edebi niteliği açısından özellikle kayda değerdir. Aynı anlayışla yazılmış daha yeni eserler arasında B.C.L. Johnson'ın, *India Resources and Development* (New York, 1979); *Pakistan* (New Hampshire, 1979); *South Asia* (New Hampshire, 1962, 2. edisyon 1981) ve M. Le M. Scrivenor'la birlikte *Sri Lanka, Land, People and Economy* (New Hampshire, 1981) adlı kitapları sayılabilir. B.H. Farmer'ın *An Introduction to South Asia* (Londra ve New York, 1983, gözden geçirilmiş 2. baskı Londra ve New York, 1993) adlı kitabı da küçük bir çerçeve içinde inanılmaz miktarda bilgiyi içermektedir. Diğer önemli bilimsel çalışmalar arasında da örneğin, R.M. Shackleton ve diğerleri (derl) *Tectonic Evolution of the Himalayas and Tibet* (Londra, 1988); K.J. Miller (der) *The International Karakoram Project* (2 cilt, Cambridge, 1984); J.S. Lall (der) *The Himalaya: Aspects of Change* (Yeni Delhi, 1981); James Lighthill ve Robert Pearce (derl) *Monsoon Dynamics* (Cambridge, 1981); Alexander Frater, *Chasing the Monsoon* (Londra ve New York, 1990) sayılabilir.

Sanat ve Mimari

Hindistan sanatı ve mimarisiyle ilgili, gerek genel gerekse özel çalışmalar, özellikle çok fazla sayıda ve çok fazla çeşitlilikte mevcuttur. Konuya iyi bir giriş için J.C.Harle, *The Art and architecture of the Indian Subcontinent*'a (Londra, 1986 ve izleyen baskıları) başvurulabilir. Çok mükemmel rehber kitaplar arasında, George Michel'ın *The Penguin Guide to the Monuments of India, cilt I, Buddhist, Jain, Hindu* (Londra, 1989 ve izleyen baskıları) ve Philip Davies'in *The Penguin Guide to the Monuments of India, cilt II, Islamic. Rajput, European* (Londra, 1989 ve izleyen baskıları) adlı kitapları sayılabilir. Susan L. Huntington, *The Art of Ancient India* (New York ve Tokyo, 1985) özellikle çok etkileyici ve iyi resimlenmiş bir genel çalışmadır. Acanta mağaralarının sanatını anlayabilmek için anahtar eser, *Ajanta: Painting of the Sacred and Secular* (New York, 1965) adlı kitaptır. George Michell'in *The Vijayanagara Courtly Style* (Yeni Delhi, 1992) adlı kitabı, Vijayanagara başkentinin kalıntılarının gün ışığına çıkmasında büyük rol oynamıştır.

Cathcrine N Asher'ın *NCHI, The Architecture of Mughal India* (Cambridge, 1992) adlı eseriyle Milo Cleveland Beach'in aynı işleve sahip *Mughal and Rajput Painting* (Cambridge, 1992) adlı kitabı, şu anda konuya en iyi giriş kitapları durumundadırlar. Tek tek Moğol ressamlarının tanıtıldığı bir başka kitap, Amina Okada'nın eseri, *Imperial Mughal Painters: Indian Miniatures from the Sixteenth and Seventeenth Centuries*'dir. (Paris, 1992) George Michell'in *NCHI*'ye katkısı olan *Architecture and Art of Southern India: Vijayanagara and the Successor States, 1350-1750* (Cambridge, 1995) adlı kitap, Dekkan ile ilgilidir. G.H.R Tillotson ise *The Rajput Palaces: The Development of an architectural Style, 1450-1750*'de (New Haven ve Londra, 1987) Racastan'ı anlatmaktadır.

Kaydadeğer bir Hindistan koleksiyonuna sahip her müzenin kendi yayını mevcuttur ve bunlar çoğunlukla da çok düzeyli eserlerdir. Aralarında en yeni yayınlar olarak şunlar sayılabilir: Robert Knox, *Amaravati: Buddhist Sculpture from the Great Stupa* (Londra, 1992); J.C. Harle ve Andrew Topsfield, *Indian Art in the Ashmolean Museum* (Oxford, 1987); T. Richard Blurton, *Hindu Art* (Londra, 1992 ve izleyen baskıları); John Guy ve Deborah Swallow (derl) *Arts of India 1550- 1900* (Londra, 1990).

Sergi katalogları genelde, adına basıldıkları olaydan çok daha uzun ömürlü olurlar. Bu tür örnekler arasında sayıla bilecek olanlar: *In the Image of Man: The Indian Perception of the Universe Through 2000 years of Painting and Sculpture* (Londra, 1982); Elisabeth Errington ve Joe Cibb Maggie Claringbull'la birlikte-, *The Crossroads of Asia: Transformation in Image and Symbol in the Art of Ancient Afghanistan and Pakistan* (Cambridge, 1992); Vishakha N. Desai ve Darielle Mason (derl), *Gods, Guardians, and Lovers: Temple Sculptures from North India MS 700- 1200* (Ahmedabad, 1993); Milo Cleveland Beach, *The Imperial Image: Paintings for the Mughal Court* (Washington DC, 1981); J. Bautze, *Indian Miniature Paintings c.1590- c.1850* (Amsterdam, 1987); Howard Hodgkin ve Terence McInerny, *Indian Drawing* (Londra, 1983); Stuart Carey Welch, *India: Art and Culture 1300-1900* (New York, 1985); Christopher Bayly (der), *The Raj: India and the British 1600- 1947* (Londra, 1990); Önemli bir makale koleksiyonu da olan Robert Skelton, Andrew Topsfield, Susan Strong ve Rosemary Crill'in (derl) *Facets of Indian Art* (Londra, 1986) adlı çalışmasının içinde özellikle ilginç bir tanesi, Elinor W. Gadon'un, 92. sayfadaki "Mistikler Toplantısı" adlı minyatür resim hakkındaki "Dara Shikuh's mystical vision of Hindu-Muslim synthesis" adlı makalesidir.

18. yüzyıl sonlarıyla 19. yüzyıl başlarını anlatan yazılar içinde W.G. Archer ve Mildred Archer'ın sayısız monografi ve katalogu geniş yer tutar; çok sayıdaki ürünlerinin arasında şu eserler sayılabilir: W.G. Archer, *Paintings of the Sikhs* (Londra, 19667; W.G. Archer, *Kalighat Paintings* (Londra, 1971); W.G. Archer, *Visions of Courtly India: The Archer Collection of Pahari Miniatures* (Sotheby Parke Bernet, 1976); Mildred Archer, *Natural History Drawings in the India Office Library* (Londra, 1962); Mildred Archer, *India and British Portraiture 1770-1825* (Londra ve New York, 1979). Modern Hint sanatı ve mimarisiyle ilgili son zamanlarda çıkmış olan bazı önemli monografiler ise şunlardır: Tapati Guha- Thakurta, *The Making of a New "Indian" Art: Artists, Aesthetics and Nationalism in Bengal c.1850-1920* (Cambridge, 1992); Partha Mitter, *Much Maligned Monsters: European Reactions to Indian Art* (Oxford, 1977); aynı yazarın, *Ocidental Orientations: Art and Nationalism in Colonial India, 1850-1922* (Cambridge, 1995)

Modern mimariye hizmeti geçenler, örneğin: Sten Nillson, *European Architecture in India 1750-1850* (Londra, 1968); Robert Grant Irving, *Indian Summer: Lutyens, Baker, and Imperial Delhi* (Londra, 1981); Thomas R. Metcalf, *An Imperial Vision: Indian Architecture and Britatin's Raj* (Londra ve Boston, 1989); G.H.R. Tillotson, *The Tradition of Indian Architecture* (Londra, 1989); Norma Evenson, *The Indian Metropolis: A View Toward the West* (Londra, 1989) Marg Publications of Bombay, kültürel çalışmalar üzerine seçkin bir listeye sahiptir, ki bunların arasında en yakın tarihli örnekler: George Michell ve Snehal Singh'in (editörler), *Ahmedabad* (1988); Pratapaditya Pal (der), *Changing visions, Lasting Images: Calcutta through 300 years* (1990); aynı editörün *Master artists of the Imperial Mughal Court* (1991); Shehbaz H. Safrani (der), *Golconda and Hyderabad* (1992); Christopher W. London, (der) *Architecture in Victorian and Edwardian India* (1994)

Din ve Toplum

Hindistan dinsel metinlerinin çeşitli baskı ve çevirileri çok sayıda mevcuttur. Belki de bu metinlerle tanışmanın en kolay yolu popüler antolojiler aracılığıyla yapılabilir. Bunlar arasında sayabileceklerimiz: Edward Conze, *Buddhist Scriptures* (Londra, 1959); R.C. Zaehner, *Hindu Scriptures* (Vermont, 1938, 1966 ve izleyen baskılar); Wendy Doniger O'Flaherty, *Hindu Myths: A Sourcebook Translated from Sanskrit* (Londra, 1975); William Buck, *Ramayana* (Londra, 1976 ve izleyen baskılar); Juan Mascaro, *The Bhagavad Gita* (Londra, 1962 ve izleyen baskılar); Juan Mascaro, *The Upanishads* (Londra, 1965 ve izleyen baskılar); J.E.B. Gray, *Indian Tales and Legends* Oxford, 1961); Brenda E.F. Beck, Peter J. Claus, Praphulladatta Goswami ve Jawaharlal Handoo (derl), *Folktales of India* (Chicago ve Londra, 1987); R.K. Narayan, *Gods, Demons and Others* (Londra, 1965); Shahrukh Husain ve Durga Prasad Das, *Demons, Gods and Holy Men from Indian Myths and Legends* (Londra, 1987); Lakshmi Lal, -resimleyen Bedri Narayan- *The Ramayana* (Bombay, 1988); Shanta Rameshwar Rao, -resimleyen Bedri Narayan- *The Mahabharata* (Bombay, 1985); aynı yazar ve resimleyen tarafından, *In Worship of Shiva* (Bombay, 1986). Özellikle Kuzey Amerikalı okurlar için etkili bir antoloji, William Theodore de Bary'nin, (der) *Sources of Indian Tradition: Muslim India and Pakistan included* (New York, 1958 ve izleyen baskıları) adlı eseridir.

Mahabharata'nın İngilizce olarak J.A.B. van Buitenen tarafından yayına hazırlanan eleştirel bir baskısı, 1973 yılından beri Chicago University Press tarafından basıma hazırlanmaktadır. R.P. Goldman'in *Ramayana*'sı ise 1984'den bu yana Princeton University Ptess'dedir. Sözlü gelcnek üzerine çok değişik ve aydınlatıcı bir eser, J.D. Smith'in, *The Epic of Pabuji: A Study, Transcription and Translation* (Cambridge, 1991) adlı kitabıdır. Gerek metin gerekse sosyolojik malzeme sağlayan diğer etkili çalışmalar ise şöyledir: Milton Singer (der) *Krishna: Myths, Rites and Attitudes* (Chicago, 1968); Barbara S. Miller, *Love Song of the Dark Lord: Jayadeva's Gitagovinda* (New York, 1977); J.C. Heesterman, *The Inner Conflict of Tradition: Essays in Indian Ritual, Kingship and Society* (Chicago, 1985); T.N. Madan, *Non-renunciation: Themes and Interpretations of Hindu Culture* (Yeni Delhi, 1987); Richard Gombrich ve Gananath Obeyesekere, *Buddhism Transformed: Religious Change in Sri Lanka* (Princeton, 1988).

Hinduizm'in kısa genel rantımını yapan eserler arasında: S. Radhakrishnan, *The Hindu View of Life* (Londra, 1927 ve izleyen baskılar) ve R.C. Zachner, *Hinduism* (Oxford ve New York, 1962), kendi alanlarında farklı olmayı sürdüren kitaplardır. Genel bir bakış olarak daha yeni bir çalışma, Julius Lipner'in, *Hindus: Their Religious Beliefs and Practices* (Londra ve New York, 1994) isimli kitabıdır. Wendy Doniger O'Flathery, Hinduizm'in çağdaş, önemli bir yorumcusudur. Özellikle bakımz: *Karma and Rebirth in Classical Indian Traditions* (Berkeley, 1980); *The Origins of Evil in Hindu Mitology* (Berkeley, 1976 ve izleyen baskılar); *Asceticism and Eroticism in the Mythology of Shiva* (Oxford, 1973). Diana L. Eck'in *Banaras: City of Light* (Londra, 1983) adlı eseri, Hinduizm'in en kutsal yerlerinden biri üzerine yapılmış büyüleyici bir çalışmadır. Aynı yazarın, *Darsan: Seeing the Divine Image in India* (Chambersburg) adlı çalışması da geniş kitlelerle buluşması gereken bir kitaptır.

Hint toplumsal örgütlenmesi üzerine var olan literatürün sonu yoktur. Okuyucuya ilginç gelecek ve ona rehberlik edecek en iyi kitap, C.J. Fuller'ın, *The Camphor Flame: Popular Hinduism and Society in India* (Princeton ve Oxford, 1992) adlı çalışmasıdır. Uzman olmayanın da ulaşabileceği bu kitap, mükemmel dipnotlara ve çok iyi bir bibliyografyaya sahiptir. Hint toplumu üzerine yazılmış klasik eserler arasında şunlar sayılabilir: James Tod, *Annals and antiquites df Rajast'han or the Central and Western Rajpoot States of India* (2 cilt, Londra, 1829, 1832 ve izleyen baskılar); Alfred C. Lyall, *Asiatic Studies: Religious and Social* (2 cilt, Londra, 1899); Denzil Ibbetson, *Penjab Castes: Races Castes and Tribes of the People of Penjab* (Lahor, 1916, tekrar baskı: Yeni Delhi, 1981) ve bir seri etnografik çalışma, ki bunların arasında ilk yayımlananlardan, H.H. Risley'in, *Castes and Tribes of Bengal- Ethnographic Glossary* (Kalküta, 1891) ve Edgar Thurston ve K. Rangachari'nin, *Castes and Tribes of Southern India* (8 cilt, Madras, 1909) adlı eserleri benzerlerinden farklı olma iddiasında haklıdırlar. Max Weber'in, *The Religion of India: The Sociology of Hinduism and Buddhism* (ilk baskı 1917, tekrar baskı: New York, 1958 ve izleyen baskılar) adlı kitabı, daha sonraki sosyolojik ve antropolojik çalışmaların başlangıç noktası olmuştur.

Bu alanı meslek olarak seçmemiş öğrencinin ilgisini çekecek modern antropolojik çalışmalar arasında, kronolojik dizime göre şu eserler sayılabilir: M.N. Srinivas *Religion and Society among the Coorgs of South Asia* (Londra, 1952); G.M. Carstairs, *The Twiceborn: A Study of a Community of High Caste Hindus* (Londra, 1957); Adrian C. Mayer, *Caste and Kinship in Central India: A Village and its Region* (Londra, 1960); Edmund Leach, *Pul Eliya: A Village in Ceylon. A Study of Land Tenure and Kinship* (Cambridge, 1961); G.D. Berreman, *Hindus of the Himalayas* (Berkeley, 1963); Andre Betteile, *Caste, Class and Power: Changing Patterns of Social Stratification in a Tanjore Village* (Berkeley, 1965); Louis Dumont, *Homo Hierarchicus* (Paris, 1966, Ing. çeviri, Londra, 1970); M.N. Srinivas, *Social Change in Modern India* (Berkeley, 1966); G. Obeyesekere, *Land Tenure in Village Ceylon: A Sociological and Historical Survey* (Cambridge, 1967); E.R. Leach (der), *Aspects of Caste in south India, Ceylon and North-West Pakistan* (Cambridge, 1969); David G. Mandelbaum, *Society in India* (2 cilt, Berkeley, 1970); Milton Singer, *When a Great Tradition Modernizes* (Londra, 1972); Surinder M. Bhardwaj, *Hindu Places of Pilgrimage in India: A Study in Cultural Geography* (Berkeley, 1973); Ronald B. Inden ve McKim Marriott, "Caste Systems", *The New Encylopaedia Britannica* içinde (15. baskı, Chicago, 1974); Madeleine Biardeau, *L'Hindouisme: Anthropologie d'une Civilisation* (Paris, 1981, Ing. çev., Delhi, 1989); Akbar S. Ahmed, *Pukhtun Economy and Society: Traditional Structure and Economic Development in a Tribal Society* (Londra, 1980); Arjun Appadurai, *Worship and Conflict under Colonial Rule: A South Indian Case* (Cambridge, 1981); C.J. Fuller, *Servants of the Goddes: The Priests of a South Indian Temple* (Cambridge, 1984); Nicholas B. Dirks, *The Hollow Crown: Ethnohistory of an Indian Kingdom* (Cambridge, 1987); Susan Bayly, *Saints, Godesses and Kings: Muslims and Christians in South Indian Society 1700-1900* (Cambridge, 1989); Jonathan Parry, *Death in Benaras* (Cambridge, 1994); Norbert Peabody, *Hindu Kingship and Polity in India: The Kota Sarkar 1719-1990* (Cambridge, 1996)

Tarih ve politika

Eski Hindistan üzerine en iyi genel incelemeler, Hermann Kulke'nin, Dietmar Rothermund ile beraber yazdığı *A History of India* (Beckenham, 1986) ve Romila Thapar'ın *A History of India* cilt 1 (Harmondsworth, 1996 ve izleyen baskılar) adlı eserleridir. A.L. Baham'ın *The Wonder that was India: A Survey of the History and culture of the Indian Subcontinent before the coming of the Muslims* adlı kitabı, türünün klasiğidir. Tarih-öncesi dönem, Briget ve Raymond Allchin'in, *The Birth of Indian Civilization: Indian and Pakistan before 500 PC* (Harmondsworth, 1968, 2. baskı 1994) ve *The Rise of Civilazation in India and Pakistan* (Cambridge, 1982) adlı kitaplarında çok güzel incelenmiştir. İndus Vadisi ile ilgili yeni bir çalışma, Gregory L. Possehl'in (der) *Harappan Civilization: A Recent Perspective* (Yeni Delhi, 1982, 2. baskı, 1993) adlı kitabıdır. Asko Parpola'nın *Deciphering the Indus Script* (Cambridge, 1994) adlı kitabı, adının akla getirdiğinden daha fazlasını kapsamaktadır. Bu konuda tartışma açan çok nefis bir kitap da Colin Renfrew'nun, *Archeology and Language: The Puzzle of Indo- European Origins* (Londra, 1987; New York, 1988) adlı eseridir. 1914 yılında Srinivas Iyengar'ın ilk kez öne sürdüğü bir tartışma konusunu geliştiren Edmund Leach'in, Aryan istilaları üzerine şüpheci yaklaşımla ele aldığı önemli polemik yazısı "Aryan Invasions over Four Millenia", Emilko Ohnuki-Tierney'nin (der) *Culture through Time: Anthropological Approaches* (Stanford, 1990) adlı kitabında yer alır. Vedacı dönemde sosyal ve siyasi gelişmeler, Romila Thapar'ın *From Lineage to State. Social Formations in the Mid-first Millenium BC in the Ganga Valley* (Bombay, 1984) adlı eserinde, siyasi kuramı ise J.C. Heesterman'in *The Ancient Indian Royal Consecration: The Rajasuya described according to the Taju Texts* (Grafenhage, 1957) adlı eserinde çok ayrıntılı işlenmiştir.

Erken dönem Hindistan tarihi halen tarihçilerini beklemektedir. Hanedanların yükseliş ve çöküş dönemleriyle ekonomik, sosyal ve kültürel gelişmeler konusunda en güvenilir kaynaklar, zorlu bir çalışma sonunda ortaya çıkan, yukarıda adı geçen, Profesör Schwartzberg'in *A Historical Atlas of South Asia* ile A.L. Baham'ın *The Wonder that was India* adlı eserleridir. Aşağıda sıralananlar da bu konuda çok yardımcı olacaktır: R.C.Majumdar (der), *The Age of Imperial Unity* (Bombay, 1951); Romile Thapar, *Asoka and the Decline of the Mauryas* (Oxford, 1961); aynı yazar *The Mauryas Revisited* (Kalküta, 1987); K.A. Nilakanta Sastri, *A History of South India from Prehistoric Times to the Fall of Vijayanagara* (3. baskı, Madras, 1966); G. Yezdani (der), *The Early History of the Deccan* (2 cilt, Londra, 1960); Burton Stein (der), *Essays on South India* (Honolulu, 1975); R.C. Majumdar (der), *The Age of Imperial Kanauj 750-1000 AD* (Bombay, 1955); D. Devahuti, *Harsha: A Political Study* (Oxford, 1970, 2. baskı, Delhi, 1983); B.M. Morrison, *Political Centers and Cultural Regions in Early Bengal* (Tucson, 1970); Burton Stein, *Peasant State and Society in Medieval South India* (Delhi, 1980); A. Eschmann, H. Kulke, G.C. Tripathi (derl), *The Cult of Jagannath and the Regional Tradition of Orissa* (Yeni Delhi, 1978); D.D. Shulman, *Tamil Temple Myths* (Princeton, 1980)

Delhi sultanlığının kapsamlı bir incelemesi, M.Habib ve K.A. Nizami'nin (derl) *The Delhi Sultanate AD 1206-1526* (Delhi, 1970) ve R.J. Majumdar'ın (der), *The Delhi Sultanate* (Bombay, 1960) adlı kitaplarında yer almaktadır. Hint-Türkler (Moğollar) ve onların çağdaşları hakkındaki bilgiler şu anda en kolay *NCHI* ciltleri yoluyla okuyucuya ulaşabilmektedir: John F. Richards, *The Mughal Empire* (Cambridge, 1993); Burton Stein, *Vijayanagara* (Cambridge, 1990); J.S. Grewal, *The Sikhs of the Punjab* (Cambridge, 1990); Stewart Gordon, *The Marathas 1600-1818* (Cambridge, 1993); Herkes Babürşah'ın Hatıratından (Türkçe baskı: *Vekayi*, 2 cilt, çev. Reşat Rahmeti Arat, Türk Tarih Kurumu) haberdar olmalı ve bu eserin büyüsüne kapılmalıdır. Hint-Türk dönemi ile ilgili çok farklı ve kendisinden sonrakilere rehber olmuş bir çalışına İrfan Habib'in, *The Agrarian System of Mughal India* (Londra, 1963) adlı kitabıdır. Aynı yazara ait *An Atlas of the Mughal Empire* (Delhi, 1982) de önerilmeye değer. Bu dönemle ilgili diğer anahtar kitaplar arasında şunlar sayılabilir: M. Athar Ali, *The Mughal Nobility under Aurangzeb* (Londra, 1968); aynı yazarın, *The Apparatus of Empire: Awards of Ranks, Offices and Titles to the Mughal Nobility (1754- 1658)* (Oxford, 1985); Satish Chandra, Parties and politics at the Mughal Court (Yeni Delhi, 1972); M.N. Pearson, *Merchants and Rulers in Gujarat: The Response to the Portugese in the Sixteenth Century* (Berkeley, 1976); Sanjay Subrahmanyan, *The Political Economy of Commerce Southern India, 1500- 1650* (Cambridge, 1990); A.R. Kulkarni, *Maharashtra in the Age of Shivaji* (Puna, 1969); Hiroshi Fukazawa, *The Medieval Deccan: Peasants, Social System and States, 16th to 18thCenturies* (Oxford, 1991); Dirk H.A. Kolff, *Naukar, Rajput and Sepoy: the Ethnohistory of the Military Labour Market in Hindustan, 1450-1850* (Cambridge, 1990); John F. Richards, *Mughal Administration in Golconda* (Oxford, 1975).

18. yüzyıl üzerine son zamanlarda çok etkileyici monografiler yazıldı. Örneğin: Andre Wink, *Land and Sovereignity in India: Agrarian Society and Politics under the 18th- century Maratha Svarajya* (Cambridge, 1986); Stewart Gordon, *Marathas, Marauders and State Formation in 18th- century India* (Delhi, 1994); Muzaffar Alam, *The Crisis of Empire in Mughal North India: Awadh and the Punjab 1707- 1748* (Delhi, 1986); K.P. Mishra, *Banaras in Transition 1738- 1795: a Socio-economic Study* (Yeni Delhi, 1975); B.G. Gokhale, *Poona in the 18th Century: An Urban History* (Delhi, 1988); Richard B. Barnett, *North India between Empires: Awadh, the Mughals, and the Biritish, 1720- 1801* (Berkeley, 1980); M.H. Gopal, *Tipu Sultan's Mysore: An Economic Study* (Bombay, 1971); J.R. McLane, *Land and Local Kingship in 18th-century Bengal* (Cambridge, 1993). İngiliz yönetimine geçiş dönemi *NCHI* ciltlerinde bulunabilir: P.J. Marshall, *Bengal, the British Bridgehead: Eastern India 1740-1828* (Cambridge, 1987); ve C.A. Bayly, *Indian Society and the Making of the British Empire* (Cambridge, 1988). İngiliz yayılmasını daha daha geniş bir bağlam içinde ele alan harika bir kısa kitap ise, C.A. Bayly'nin eseri, *Imperial Meridian: The British Empire and the World, 1780-1830*'dur. (Londra ve New York, 1989)

19. yy başları, görece olarak daha fazla ihmal edilmiş

bir dönem olmasına rağmen önemli monografiler arasında şunlar sayılabilir: Ravinder Kumar, *Western India in the Nineteenth Century: A Study in the Social History of Maharashtra* (Londra, 1968); David Kopf, *British Orientalism and the Bengal Renaissance: The Dynamics of Indian Modernization, 1773-1835* (Berkeley, 1969); C.A. Bayly, *Rulers, Townsmen and Bazaars: North Indian Society in the Age of British Expansion, 1770-1870* (Cambridge, 1983); R.E. Frykenberg (der), *Land Control and Social Structure in Indian History* (Madison, 1969); aynı yazarın özlü çalışması, *Gunthur District, 1788-1848: A History of Local Influence and central Authority in South India* (Londra, 1965); Eric Stokes, *The Peasant and the Raj: Studies in agrarian Society and Peasant Rebellion in Colonial India* (Cambridge, 1978), aynı yazara ait, *The Peasant Armed: the Indian Rebellion of 1857* (Oxford, 1986). Tapan Raychaudhri, *Europe Reconsidered: Perceptions of the West in nineteentn-century Bengal* (Delhi, 1988) adlı kitabıyla yeni dünyalara açılmaktadır.

Çoğu kişi 20. yüzyıl Hindistan'ıyla, Gandhi ve Nehru'nun otobiyografileri vasıtasıyla tanıştılar: M.K. Gandhi, *An Autobiography or The Story of My Experiments with Truth* (Ahmedabad, 1940 ve o tarihten sonraki sayısız baskıları); Jawaharlal Nehru, *An Autobiography With Musings on Recent Events in India* (Londra, 1936 ve onu izleyen yeni baskıları). Gandhi, yaşamını bir cilde sığdıran yazarlara hep karşı çıkmıştı. Bunların içinde en iyileri, B.R. Nanda'nın, *Mahatma Gandhi: A Biography* (Delhi, 1958) ve J.M. Brown, *Gandi: Prisoner of Hope* (New Haven, 1989), geniş kapsamlı bir başka eser ise, N.K. Bose'nin, *My Days with Gandhi* (Kalküta, 1953) adlı kitabıdır. Nehru bu açıdan daha şanslıdır: Sarvepalli Gopal'ın resmi biyografisi çok müstesna bier çalışma olup kısaltılmış baskısı da mevcuttur: *Jawarhalal Nehru A Biography* (Delhi, 1989). Basıldığında dikkatleri üzerine çeken bir başka hatırat ise Nirad C. Chaudhuri'nin *The Autobiograph of an Unknown Indian* (Londra, 1951) adlı kitabıdır.

Modern Hindistan siyaseti üzerine yapılmış olan akademik çalışmalar 1960'ların sonlarından bu yana, aşağıdaki isimlerle piyasaya çıkmıştır: Anil Seal, *The Emergence of Indian Nationalism: Competition and Collaboration in the later 19th Century* (Cambridge, 1968); J.H. Broomfield, *Elite Conflict in a Plural Society: 20th century Bengal* (Berkeley, 1968); Judith M. Brown, *Gandhi's Rise to Power: Indian Politics 1915-1922* (Cambridge, 1972); Gordon Johnson, *Provincial Politics and Indian Nationalism: Bombay and the Indian national Congress 1880-1915* (Cambridge, 1973); Francis Robinson, *Seperatism among Indian muslims: the Politics of the United Provinces' Muslims 1860-1923* (Cambridge, 1974); Leonard H. Gordon, *Bengal: the Nationalist Movement 1876-1940* (New York, 1974); C.A. Bayly, *The Local Roots of Indian Politics: Allahabad 1880-1920* (Oxford, 1975); B.R. Tomlinson, *The Indian National Congress and the Raj 1929-1942* (Londra, 1976); D.A. Washbrook, *The Emergence of Provincial Politics: the Madras Presidency 1870-1920* (Cambridge, 1976); C.J. Baker, *The Politics of South India 1920-1937* (Cambridge, 19767; Kenneth W. Jones, *Arya Dharm: Hindu Consciousness in 19th-century Punjab* (Berkeley, 1976); D.A. Low (der), *Congress and the Raj: Facets of the Indian Struggle 1917-47* (Londra, 1977); J.R. McLane, *Indian Nationalism and the Early Congress* (Princeton, 1977); David Lelyveld, *Aligarh's First Generation: muslim solidarity in British India* (Princeton, 1978); G. pandey, *The Ascedancy of the Congress in Uttar Pradesh 1926-34* (Delhi, 1978); aynı yazarın *The Construction of Communalism in north India* (Delhi, 1990). Ranajit Guha ve diğerlerinin, *Subaltern Studies: Writings on South asian History and Society* (şimdiye kadar 7 cilt, Delhi, 1982, yayımı sürüyor) adlı çalışması, hemen hemen mevcut tüm Güney Asya tarihsel çalışmalarına saldırmaktadır; Ranajit Guha ve Gayatri Chakravorty Spivak'ın derlediği kitap, Edward W. Said'in giriş yazısıyla Kuzey Amerika pazarına çok parlak bir giriş yapmıştır: *Selected Subaltern Studies* (New York, 1988). Son zamanlarda basılan ve Hindistan tarihiyle ilgili akademik çalışmalara yeni bir anlam ve derinlik kazandıran başka önemli eserler arasında şunlar sayılabilir: Dilip M. Menon, *Caste, Nationalism and Communism in South India: Malabar, 1900,1948* (Cambridge, 1994); Milton Israel, *Communications and Power: Propaganda and the Press in the Indian Nationalist Struggle, 1920-1947* (Cambridge, 1994); Rajnarayan Chandavarkar, *The Origins of Industrial Capitalism in India: Business Strategies and the Working Classes in Bombay, 1900-1940* (Cambridge, 1994).

İktidar değişimi meselesi, V.P. Menon'un *The Transfer of Power in India* (Princeton, 1957) ve H.V. Hodson'un *The Great Divide: Britain, India, Pakistan* (London, 1969) adlı kitaplarında çok iyi aktanlmaktadır. Diğer kişisel değerlendirmeler arasında P. Moon, *Divide and Quit* (Londra, 1961) ve P. Moon (der), *Wavell: the Viceroy's Diary* (Oxford, 1973) sayılabilir. Tarihsel arkaplan David Page *Prelude to Partition: The Indian Muslims and the Imperial System of Control 1920-1932* (Delhi, 1982); R.J. Moore, *Escape from Empire: the Attlee Government and the Indian Problem* (Oxford, 1983) ve aynı yazarın, *Endgames of Empire: Studies in Britain's Indian Problem* (Delhi, 1988); Amit Kumar Gupta'nın (ed), *Myth and reality: The Struggle for Freedom in India, 1945-47* (Delhi, 1987) adlı kitaplarda gayet iyi özetlenmiştir. Ancak, iki çarpıcı monografi, olayların perspektifini büyük ölçüde değiştirmektedir: Ayesha Jalal, *The Sole Spokesman: Jinnah, the Muslim League and the Demmand for Pakistan* (Cambridge, 1985) ve Joya Chatterji, *Bengal divided: Hindu Communalism and Partition, 1932-1947* (Cambridge, 1994)

Bağımsızlık sonrası Güney Asya üzerine yazılmış malzeme de az değildir, ancak bunların büyük bölümü makaleler biçimindedir. Güncel olayları ele alan iki önemli dergi şunlardır: *The Economic and Political Weekly* ve *India Today*. Her ne kadar görüşlerine katılmayan çok kişi olsa da, P. R. Brass *NCHI*'da, gündelik akademik ve gazeteci literatürüne harika bir rehber görevi görmektedir: *The Politics of India since independence* (2. baskı,Cambridge, 1994). Diğer standart metinler arasında sayılabilecek olanlar: W.H. Morris Jones, *The Government and Politics of India* (Londra, 1964 ve izleyen baskılar); Kusum Nair, *Blossoms in the Dust: The Human Factor in Indian Development* (New York, 1961); Francine R. Frankel, *India's Green Revolution: Economic Gains and Political Costs* (Princeton, 1971), aynı yazarın *India's Political Aconomy, 1947-1997* (Princeton, 1978); Robert L. Hardgrave Jnr. ve Stanley A. Kochanek, *India: Government and Politics in a Developing Nation* (4. baskı, San Diego, 1986); Prem Shankar Jha, *India: A Political economy of Stagnation* (Delhi, 1980); Atul Kohli, *The State and Poverty in India: The Politics of Reform* (Cambridge, 1987); aynı yazarın, *Democracy and Discontent: India's Growing Crisis of Governability* (Cambridge, 1990); Lloyd I. Rudolph ve Suzanne H. Rudolph, *The Modernity of Tradition: Political Development in India* (Chicago, 1967); aynı yazarın, *In Pursuit of Lakshmi: The Political Economy of the Indian State* (Chicago, 1987); Myron Weiner, *Sons of the Soil: Migration and ethnic Conflict in India* (Princeton, 1978). Michael Brecher'in, *Succession in India: A Study in Decision Making* (Oxford, 1966) adlı kitabı, 1960'ların elit siyaseti üzerine yapılmış olağanüstü bir değerlendirmedir. Ayodhya camisi meselesi, iki çok ateşli ama bir o kadar da iyi araştırılmış broşürün ortaya çıkmasına yol açtı: Sarvepalli Gopal (der), *Anatomy of a Confrantation: Ayodhya and the Rise of Communal Politics in India* (İlk baskı, Delhi, 1991, Londra ve Atlantic Highlands, 1993) ve D. Mandal, *Ayodhya: Archaeology after Demolition: A Critique of the "New" and "Fresh" Discoveries* (Londra, 1993). Siyasi kuram üzerine ciddi bir çalışma da Rajni Kothari'nin *State Against Democracy: In Search of Humane Governance* (Delhi, 1989) adlı eseridir. Modern Hindistan'ı, Hintli olmayan okuyucu kitlesine tanıtan son yıllarda piyasaya çıkmış olan çok farklı bir genel kitap da, V.S. Naipaul'un, *India: A Million Mutinies Now* (Londra, 1990) adlı kitabıdır.

Pakistan'la ilgili olarak şu kitaplardan yararlanılabilir: L. Binder, *Religion and Politics in Pakistan* (Berkeley, 1961); I.F. Rushbrook Williams, *The State of Pakistan* (Londra, 1962); E.A. Schuler ve K.R. Schuler, *Public Opinion and Constitution Making in Pakistan 1958-1962* (Michigan, 1967); M. Ayub Khan, *Friends Not Masters: A Political Autobiography* (Londra, 1967); K.B. Syeed, *Pakistan: The Formative Phase 1857-1948* (Londra, 1968); Shahid Javed Burki, *Pakistan under Bhutto 1971-77* (New York, 1980); aynı yazar, *Pakistan the Continuing Search for Nationhood* (2. baskı, Boulder, 1991); Akbar S. Ahmed, *Religion and Politics in Muslim Society: Order and Conflict in Pakistan* (Cambridge, 1983); S.P. Cohen, *The Pakistan Army* (Berkeley, 1984); Ayesha Jalal, *The State of Martial Rule: The Origins of Pakistan's Political Economy of Defence* (Cambridge, 1990)

RESİMLER LİSTESİ

Kısaltmalar: ü: üstte, üs: üstte solda, üsa: üstte sağda, o: ortada, a: altta, vs.

BL= British Library, Londra, BM= British Museum, Londra, IoI= Images of India, Londra, IOLR= British Library, India Office Library and Records, Londra, M=Magnum Photos Limited, Londra, RHPL= Robert Harding Picture Library, Londra, V&A= Victoria and Albert Museum, Londra

Sit planları : John Brennan
Kapak: James Rennell'in *Memoir of a Map of Hindoostan'dan* 1789 (Bodleain Library) alınma.

2-7 Bir dizi tahta baskı, G. Hindistan, 18. yy. sonları:BM
8-9 Çizimler: John Fuller, Cambridge
11 Holi Festivali:V&A
14 Bulur Ormanı: IoI/ Poderick Johnson
15 Varanasi'de Hacı:RHPL
16-7 Kuran Okuyan Adam/Lahore:RHPL
18 Pencap köyü, Pakistan:RHPL
19 Yol Üstünde İnekler:M/Raghu Rai
20-1 Tanım, Kajuraho: RHPL/Adam Woolfitt
22 Bhagavata Purana'dan Hiranya Garbha, Pencap Tepeleri, Başoli tarzı, yakl.M.S.1730:Bharat Kala Bhavan, Varanasi
23 Güneş Tapınağı, Konarak:RHPL/J H C Wilson
24 Zodyaktaki burçları gösteren 12 sikke B.M
24a Gözlemevi, Caypur, Matthew Kneale
24s Gezegenlerin yörüngesinin diyagramı, yakl. 1750:V&S
25ü Göksel küre, Ziya al-din Muhammed, Lahor, 1656
57:V&A
25a 'Astronominin tüm Sistemlerinin Özü , Taç Ziyneti':B
26-27 Bhagirathi Parbat, Himalayalar:RHPL
27ü Ganj ovası:RHPL
27o Palmiye Sahili,Goa:RHPL/JHC Wilson
28ü Siklon, Bangladeş:M/Steve Mc Curry
28a Muson taşkınlarında bir tetzi:M/Steve Mc Curry
29 Rüzgarlar, Racastan: M/Steve McCurry
31 Çöl, Racastan:Hutchison Library/Carlos Freire
33 Leh, Keşmir civarında ekilen tarlalar:RHPL/Odyssey/Chicago/Robert Frerk
34-5 Paddy tarlaları, Tumkur, Karnataka:Hutchison Library
36 Çöpçü,: JHC Wilson /RHPL
38-9 Çadırlı Yayılma, Udaypur:RHPL
40a Şiva kültüne mensup bir Sadhu, RHPL
40-43 Çizimler: John Fuller, Cambridge
43üs Vaişnavit kültüne mensup Sadhu: RHPL/J H C Wilson
44 Aşram, mistikler ve tanrılar: V&A
45s Ratha Devi, Madura; RHPL
45o Tapınak manzaraları, Madura: RHPL
46yo Mahapurushayı gösteren bir Tapınak mandalası; eski bir mimarlık kılavuzundan alınmıştır: Bodleian Library
46a Tapınağın mimarını gösteren palmiye-yaprağı yazması, Orissa,17. yy.: Bodleian Library
46a Çizimler John Fuller, Cambridge
47 Srirangam'daki Vişnu Ranganatha Tapınağının şematik çizimi, Tamil Nadu, G.Hindistan, yakl.1820:BM
48s Savaş arabası Festivali: RHPL
48sa Yılan Festivali : RHPL
48-9 Güneş Festivali, Varanasi: RHPL
49asa Holi, Çay tezgahı: RHPL/Duncan Maxwell
49a İlkbahar Festivali, RHPL/JHC Wilson
50 Sanskrit Alfabesi: Therese Fitzgerald
52üsa Pandava kardeşlerle Vişnu heykeli, Dahavatara tapınağı, Deograh, 6. yüzyıl: John Fuller, Cambridge
52a 1550 yılları civarında yapılmış, Zar Oyununu tasvir eden bir resim, Bir Nepal albümünden alınma: Bl
53üsa Kurukshetra Savaşı, Chamba duvar panosu, 18. yüzyıl: V&A
52-3 Arjuna ve Krişna, Garhwal Okulu, yakl.1820: Philedelphia Museum of Art.: Edith H Bell koleksiyonundan satın alınmıştır.
53asa B.R.Chopra ve Ravi Chopra'nın yapımcılığını üstlendiği ve yönettiği *Mahabharata* destanının TV serisinden bir sahne: BBC Pebble Mill
54ü Sita'nın rolünü oynayan oyuncu oğlan çocuğu: RHPL
54a Sahibdin'in 'Lanka'ya Saldırı' adlı eseri, Racastan Okulu, 1652: BL
55 üs Hanuman, taş heykel, Dekkan,18. yüzyıl: BM.
55üsa Yayın Bükülmesi, yakl.1780: BM
55a Tanrı İndra Ravana'nın bahçesinde Sita'yı ziyaret ediyor, Kangra Okulu,1775-80: Philedelphia Museum of Art. Katharine Levin Farrell Vakfı'ndan ve John T Morris vakfından satın alınmıştır.
57 Tantra imajı, Nepal, 14. yüzyıl: V&A
58ü Anten kılıç, Bakır Eşya Uygarlığı, M.Ö. 2. binyıl, çizim : John Fuller, Cambridge
58o Çömlek, Güney Hindistan Demir Çağı, Madras: John Fuller
60-1 Mohenjo-Daro'nun görünüşü: RHPL
61ü Mohenjo Daro'da bulunan mühürler: RHPL
61as Mohenjo-Daro'da bulunan Rahip figürü: RHPL
61asa Mohenjo-Daro'da bulunan külçe araba modeli: RHPL
63 Harappa: RHPL
64 bir stupanın tapınma duvarı, Büyük Stupa'nın alçak kabartması,A maravati, yakl. M.S.50:BM
65 Caynacı tapınak şehri, Satrunjaya tepeleri: RHPL/JHC Wilson
66-7 Çizim: John Fuller, Cambridge
68 Doğu Kapısı ve Stupa,Sanchi:RHPL/AdamWoolfitt
69s Kuzey Kapısı'ndan oyma, Sanchi: RHPL/Adam Woolfitt
69sa Mural,Acanta mağarası: Hutchinson Library/Particia Goycolea
71 Sarnath'tan Aslanlı sütun başı,çizim: John Fuller
73 Kanishka I'in Altın Pandantifi, çizim: John Fuller
74 Fil heykeli, Pancha Rathas, Mamallapuram: RHPL
76a Ellora Manzarası: RHPL/Adam Woolfitt
76-7 Sütunlu tapınak iç avlusu, Elephanta: RHPLSassoon
77 Çizim: John Fuller, Cambridge
78os Tapınakların görünümü, Kajuharo: RHPL/Adam Woolfitt
78-9ü Heykeller, Kajuraho, RHPL/Sassoon
78asa Heykel, Kacuraho, Matthew Kneale
79s Nandi yaban öküzü, Kajuraho: RHPL/Adam Woolfitt
79sa M.S. 5. yüzyıl freskleri, Sigiriya: RHPL/David Beatty
82 Hampi, Vijanayagara'da Virpaksha tapınağının giriş kapısı: John Collins, Melbourne
83ü Tiruvengalanatha tapınağının havadan görünüşü, Vijayanagara: John Collins, Melbourne
83as Narasimha dikilitaşı, Vijayanagara: John Collins, Melbourn
84 'Babür Şah için Herat'a verilen bir şölende kuzeni kendisine kızarmış ördek kesiyor', Moğol Okulu, 1589, Babürname'den: Philedelphia Museum of art. 3. Samuel S. White ve Vera White koleksiyonundan.
86 Ekber Şah'ın karakalem portresi: IOLR
87 Citor Kalesi: RHPL
88-9 Vasanta raga: BM
88a Hava Mahal Jaypur,: Matthew Kneale
88ü Codhpurlu Maharaja Bhim Singh, yakl. 1795: V&A
90 'Ekber rakip çileklerin arasına giriyor,' Thaneswar, Ambola, Pencab: V&A
91s Şeyh Selim Çişti'nin mezarı, Fatehpur Sikri: RHPL/G Hellier
91sa Bulend Dervaze, (Yüksek kapı)Fatehpur Sikri: RHPL/G Hellier 92 Mistikler toplantısı:V&A
93 'Ebül Fazıl Ekbernamе'nin ilk kitabını Ekber'e sunuyor,' Govardhan, yakl.1605: Chester Beatty Library mürevvelileri, Dublin
95 Kızıl Kale, Agra: RGPL/JHC Wilson
96 Krişna'nın İndra ile savaşı: V&A
98s İnayat'ın Markhur'u, Moğol Okulu, yakl. 1615: V&A
98sa Mansur'un Nilgai'si, Moğol Okulu, yakl.1610-15: Fitzwilliam Museum, Cambridge Üniversitesi
99 a Crane:Ashmolean Museum,Oxford
99ü Gerbil:Buchanan Koleksiyonu,IOLR
100as Çiçek yetiştirme gelenekleri: IOLR
100asa Tac Mahal bahçelerinin planı: IOLR
101ü Babür, Vefa Bahçesi'nin planını denetliyor. Altın kağıt üzerine Guaj, Bishindas, Portreler Nanha'nın. Moğol, yakl. 1590:V&A
101a Hint-Türk bahçesi, Amber Sarayı, Agra: Robert Skelton
102s Ebu'l Hasan'ın Aziz Yoanna'sı: Ashmolean Museum, Oxford
102 sa Ebu'l Hasan, Cihangir'in I. Şah Abbas'ı kucaklaması, Moğol, yakl. 1615: Freer Gallery of Art, Smithsonian Institution, Washington DC
102-3 Çınar ağacında sincaplar, Ebu'l Hasan:Bl
104 Balchand, Şah Cihan ve oğulları, yakl. 1635: V&A
105 Şah Cihan'ın şarap tası, yeşim taşı, 1657:V&A
106 Tac Mahal, Agra:RHPL
107 Kızıl Kale'nin İçi, Delhi: RHPL/Adam Woolfitt
109 Evrengzib at sırtında: IOLR
110 Kotalı Majarao Durjan Sal aslan avında, Kota, Racastan, 18 yy. sonları: V&A
112 Devletabad Kalesi, Maharaştra: Matthew Kneale
114-5 Bicapur,İbrahim Rauza'nın mezarı: RHPL/Gascoigne
116 Şivaji'nin portresi: BM
117 Sultan Abdullah Kutub Şah'ın portresi: V&A
118 Marata miğferi, altın kaplama çelik, Marata 18. yüzyıl: V&A
119 Şivaji'nin 'kaplan pençeleri':Royal Armouries,Londra
122-3 Marata yamaç-kaleleri: Virginia Fass-Hibbert
125 James Wales'in Madav Rao II adlı eseri, 1792: Royal Asiatic Society, Londra
126-7 Panipat Savaşı, Faizabad sanatçısı, yakl. 1770: IOLR
128 Koromandel kumaşı, Madras,17. yüzyıl: V&A
129ü Hoogly'de Hollanda Doğu Hindistan Şirketinin Merkezi, Hendrik van Schuylenberg, 1665: Rijksmuseum Vakfı, Amsterdam
129a Portekiz kilisesi, Goa: RHPL/Alain Evrard
130as Çarmıhtan İndiriliş, yakl. 1598: V&A
131ü Kilden çarmıh sahnesi oyan zanaatkar: RHPL/JHC Wilson
130-1 Malayattur'daki Aziz Thomas mabedini ziyaret eden hacılar:M/Ian Berry
132ü Pamuklu Baskı ustası, Pencaplı sanatçı, Lahor, yakl1890: Royal Asiatic Society, Londra
132a Keşmir yününden erkek çocuk paltosu, Keşmir, 18. yüzyıl sonları-19 yüzyıl başları: V&A
132-3a Rabari çoban aileleri: John Gillow, Cambridge
133ü Patola kumaşı, tılâ boyalı ipek, Gucarat, 19. yüzyıl sonları: V&A
133a Chintz ihraç kumaşı, baskılı ve boyalı pamuklu, Batı Hindistan, yakl.1700: V&A
135 William Kalesi, Bengal, Jan van Ryne 1754: IOLR
136ü Willliam Palmer ve Kansı, Francesco Renaldi,1786: IOLR
139ü Bengal Navabı Aliverdi Han bir tavşana ok saplarken, Mürşidabad, yakl. 1750: V&A
138-39 Plassey Savaşından sonra Lord Clive, Mir Cafer'i karşılıyor, Francis Hayman yakl.1762: Natioal Portrait Gallery, Londra
140 Bombay, George Lambert ve Samuel Scott,1732: IOLR
142-3ü Tipu'nun Sarayı: V&A
142-3a Tipu'nun kaplanı: V&A
143ü Tipu'nun miğferi: V&A
143a Tipu Sultan'ın Portresi, anonim, Maysur yakl. 1790: V&A
144ü Sih turbanı ve silah halkalar: V&A
144a Sihlerin grup halinde portresi, Patalia sarayının hizmetkarları ve gözdeleri yakl. 1815-1820: BM

145 Ranjit Singh :V&A
147 as Racastan'dan satranç seti, 19. yüzyıl, fildişi: V&A
147ü Satranç talıtası, Andra Pradeş,19.yy: V&A
147as İranlı şair Firdevsi'nin Şehname, Gav ve Talhand Savaşı'na göre satrancın kökenleri: Royal Asiatic Society,Londra
148-49 Sipahiler ve Hintli askerler maiyetinde fil üzerinde Albay James Tod, Mevar. yakl. 1820: V&A/Art Recource, New York
150s Rammohan Roy: City of Bristol Museum and Art Gallety
150s Seyid Ahmed Han: Ami Chand and Sons
151 Hint İsyanı:Bodkian Library, Oxford
152o Trende birinden öbürüne geçirilen kahvaltı M/Steve McCurty
152as Darjeeling Tepesi demiryolunda 'Istırap Noktası' ilmeği yakl. 1890'lar: IOLR
152-3ü Çöl Kraliçesi : IoI/Gemunu Amarasingho
152-3 Victoria Garı, Bombay, IOLR
154 5ü Kaligat pagodasının bir görüntüsü, gravür: Balthazar Solvyns,1807: IOLR
154sa Kali, Kalighat resmi yakl. 1865: V&A
154s Fil üzerinde kaplan avlayan bir İngiliz, Kalighat resmi, yakl. 1830: V&A
155os Cansili Rani Kalighat resmi: IOLR
155s Kedi ve balık, Kalighat resmi, yakl. 1890: V&A
156 Yüksek mahkeme, Bombay: RHPL/Nigel Gomm
157 V.George'un Bombay'dan ayrılışı: IOLR
160 'Fikirlerin Karmaşası' adlı resmin renkli baskısı, G. Tagore, Bengal,1917: V&A
160-1 1930'da Mahatma Gandhi: Popperfoto
162 Muhammed Ali Cinnah: Popperfoto
163 Mahatma Gandhi,1948:M/HenriCartier-Bresson
166 Kurukşetra'da Mülteciler: M/Henry Cartier Bresson
167 Kız Okulu,1946: Cecil Beaton/Imperial War Museum
168s Prens Parviz babası İmparator Cihangir'in huzuruna kabul ediliyor, Mahohar, yakl. 1614, Minto Album:V&A
168osa Erkek Marata giysisi: V&A
168asa Bir bölme içinde bir kadın sevgilisiyle konuşuyor, Kulu, Pencap Tepeleri, yakl. 1700-10:V&A
169ü Çizim: Graham Roscwarne
169a Rahipler, Bhubaneswar, Orissa, 1992: Dr. D. Swallow
170ü Pabuji, kumaş ve anlatıcı: Dr J. Smith, Faculty of Oriental Studies, Cambridge
170as Sitar çalgıcısı: RHPL/JHC Wilson
170-1 Prens Selim'in doğumunu kutlama, *Ekbername*:V&A
171ü Ragamala, Kulu, yakl. 1785: V and A
171a Ram Gobal, Cecil Beaton: Imperial War Museum
173 Tamil Kaplanları: M/James Nachtwey
174 Vitrin ilanı, VI. George'un sureti, yakl. 1970, Racastan: Norbert Peabody and Binney Hare
176 Nehru ve Mountbatten: M/Henri Cartier-Bresson
177 İndira Gandhi, Rajiv ve ailesi: M/RaghuRai
178 Rajpath, Delhi: RHPL/Ross Greetham
179o Üzerinde Ganeş sureti olan seramik karo, Bedri Narayan: Gordon Johnson
179a Ayodhya,1992: Popperfoto/Reuter/Sunil Malhotra
180ü 'Hindistan Ana'da Nergis: Kobal Koleksiyonu
180as Bangalore'de Sinema:Comstock
180asa Bir film afişinin el boyaması, RHPL/Simon Westcott
180-1 Bombay'de film seti: RHPL
181 Film Afişi: Asian Film Academy, Londra
182ü Gecekondular, Ahmedabad: RHPL/JHC Wilson
182a Gökdelenler: RHPL/JHC Wilson
184 Hayher Geçidi, Pakistan, RHPL
185 Sadr Bazaar, Rawalpindi, Pakistan: RHPL/Nigel Blythe
186 Boyalı Kamyon, Pakistan: RHPL /Alain Evrard
187üs Thatta, Pakistan: RHPL
187üsa İndus Nehri, Pakistan: RHPL
187a Cami, Karaçi,Pakistan: RHPL
188ü Kalaş giysisi, Pakistan:RHPL
188o Polo, Lahor, Pakistan:RHPL
188a Okul, Belucistan, Pakistan:RHPL
188-9 Sopa Dansı, Pakistan:RHPL Sylvia Schofield
189 Pakistan deniz kuvvetleri dua sırasında : RHPL/ Camerapix
190-1 Şimla, NW Hindistan: RHPL/Christopher Rennie
190a Leh vadisi, Ladakh, KB Hindistan: RHPL
192 3 Dua bayrakları, Leh, KB Hindistan: Matthew Kneale
194-5 Deve treni, KB Hindistan: HPL./Odyssey/Chicago/Robert Frerck
194 Altın Tapınak, Amritsar, KB Hindistan: Hutchinson Library
195üsa Puşkar'da Panayır, Racastan, KB Hindistan: RHPL/JHC Wilson
195as Ladakhlı adam, KB Hind., RHPL
195asa Mandawa Sarayı, Caypur, KB Hind.:RHPL
196-7 Çandigarh: IoI/Martin Egbert
198 as Sankirtana dansçıları, Manipur, KD Hindistan: Hutchinson Library/Julia Hollander
198asa Darjeeling, Bengal: KD Hindistan: RHPLM/Raghu Rai
201ü Victoria Anıtı, Kalküta, KD Hind.: RHPL
201a Teneke Mahallesi, Delhi, KD Hind.,:RHPL
202ü Benares'in Maharaja'sı , KD Hind.: Hutchinson Library/Maurice G. Harvey
203o Ganj ovası, KD Hind.: RHPL/Duncan Maxwell
203a Agra, KD Hind.: RHPL/G Hellier
205 Sığır Sürüsü, Gucarat, Orta HIND: RHPL/JHC Wilson
206-7 Maysur'daki Saray, Orta Hindistan: RHPL
207 Kuç köyü, Orta Hindistan: RHPL/JHC Wilson
207o Su taşınması, Natınada Nehri, Otta Hindistan: RHPL
207as Bora'da Müslümanlar: RHPL/JHC Wilson
207 asa Çamaşırhane, Bombay, Orta Hindistan: RHPL/ Brian Warriner LTD.
208-9 Dükkan, Maysur, Orta Hindistan: Sally Jenkins
208as Fil, Bombay, Orta Hindistan: RHPL/CCD Tokeley
209ü Odun Toplarken, Diu, Otta Hind.: RHPL Oren palkovich
209o Öküzler, Karnataka: RHPL
211ü Kathakali dansçısı, Kerala, GD Hindistan: RHPL/ Sally Jenkins, Oxford
211a Tapınak, Bhubaneswar, GD Hindistan: RHPL/Adam woolfitt
212s Cami, Kerala, GD Hindistan: IoI/Harriet Podger
212-3a Güneş Tapınağı, Konarak, Puri, GD Hind.: RHPL/JHC Wilson
214ü Orman kadınları, D. Gatlar, GD Hindistan, IoI/Roderick Johnson
214a Sebze pazarı, Koçin, GD Hindistan: RHPL/JHC Wilson
214-5ü Dar demiryolu, Blue Mountain, GD Hind., Sally Jenkins, Oxford
215üsa Toda adamı, Nilgiri Tepeleri, GD Hindistan: IoI/Roderick Johnson
215asa Suyolu, Kerala, GD Hindistan: RHPL
216 Stupa, Bodnarth, Nepal: RHPL/Tony Waltham
217 Mustang bölgesi, Nepal: RHPL/ G Hellier
218üs Swayamburath Tapınağı, Nepal: RHPL/Nigel Blythe
218üsa Bhutan festival dansçıları: RHPL/B Paul MCCullagh
218o Terai Bölgesi, Nepal, RHPL/David Tokeley
218-9 Takstang Dzong, Bhutan: RHPL
219 Ok atma Yarışı, Bhutan, RHPL./SB Paul Mc Cullagh
220os Baba ve Oğul, Bangladeş: RHPL/Nigel Gomm
220a Şeker Kamışı, Bangladeş: RHPL/ Nigel Gomm
220 osa Çok Kalabalık Tren, Dakka, Bangladeş: RHPL/Graham Birch
220-1 Su taşkını, Bangladeş: M/Steve Mc Curry
221s Mihintake, Sri Lanka: RHPL/David Beatty
222sa Kandy Festivali, Sri Lanka: RHPL/Adam Woolfitt
223ü Filler görevde, Sri Lanka,:RHPL
223o Buddha, Anuradhapura, Sri Lanka: RHPL
223a Hikkadura Sahili, Sri Lanka: Sally Jenkins, Oxford

ÖZEL KONULARA KATKIDA BULUNANLAR

Profesör Michel Jansen, Şehir Planlaması Tarihi Enstitüsü, Aachen, Almanya:
Mohenjo-Daro

Dr. George Michell, Londra:
Sançi; Kaya-oyma Anıtlar; Kacuraho; Vijayanagara

Dr. Norbert Peabody, Güney Asya Çalışmaları Merkezi, Cambridge Üniversitesi:
Astronomi; Madura; Racpıt Sarayları; Doğal Tarih Resim Sanatı; Hint-Türk Bahçeleri; Hindistan'da Hıristiyanlık

Linda Proud, Oxford:
Buddha'nın Hikayesi

Dr. Margaret Shepherd, Wolfson College, Cambridge:
Altkıtanın Bölgeleri

Dr John D. Smith, Faculty of Oriental Studies, Cambridge:
Şiva; Vişnu; Festivaller; Mahabharata; Ramayana

Simon C. Smith, Royal Holloway and Bedford New College, Londra Üniversitesi:
Hava Koşulları; Çandigarh

Dr. D. A. Swallow, Victoria and Albert Museum, Londra:
Hint Kumaşları; Tipu Sultan; Kalighat Resmi; Hint Giysisi; Müzik; Dans ve Tiyatro

Andrew Topsfield, Ashmolean Museum, Oxford:
Satranç

Diğer tüm konular: Gordon Johnson

YER ADLARI DİZİNİ

Her yerin karşısında, önce (parantez içinde) hangi ülkede olduğu, sonra enlem ve boylamderece° dakika'ları (N-Kuzey, S-Güney, W-Batı, E-Doğu), daha sonra da kaçıncı sayfada geçtiği gösterilmiştir. Fiziksel bir özellik oluşturan kalemlerin yanına tanımlaması, ayrıca çağdaş ülke adı yazılmıştır. * işaretliler belli başlı bölgeleri ve özelsemtülü toprakları gösterir.

Abbottabad (*Pakistan*), 34°09'N 73°13'E, 184
Abohar (*Hindistan*), 30°08'N 74°12'E, 191
Abu (*Hindistan*), 24°41'N 72°50'E, 191
Acanta (*Hindistan*), 20°30'N 75°48'E, 75, 77, 204
Acanta Dağları, (*Hindistan*), 204
Acmir (*Hindistan*), 26°29'N74°40'E, 94, 111, 141, 191
Acmir* (Racputana), 94, 111, 158
Acmir-Merwara*, 164, 175
Adilabad (*Hindistan*), 19°40'N 78°32'E, 210
Adoni (*Hindistan*), 15°38'N 77°16'E, 210
Adulis (*Eriwe*), 15°16'N 39°23'E, 74
Aelana (*Urdsin*), 29°36'N 35°00'E, 74
Agartala (*Hindistan*), 23°49'N 91°15'E, 199
Agra (*Hindistan*), 27°09'N 78°00'E, 94, 111, 134, 141, 158, 198
Agra ve Oudh Birleşik Eyaletleri*, 158
Agra*, 94, 111
Ahar (*Hindistan*), 24°33'N 73°48'E, 59
Ahichhattra (*Hindistan*), 28°21'N 79°08'E, 73
Ahin posh (*Afganistan*), 34°04'N 70°41'E, 72
Ahiri (*Hindistan*), 19°26'N 80°04'E, 204
Ahmedabad (*Hindistan*), 23°03'N 72°40'E, 12, 80, 94, 111, 134, 158, 204
Ahmednagar (*Hindistan*), 19°08'N 74°48'E, 111, 121, 204
Ahmednagar*, 80, 94, 111
Aihole (*Hindistan*), 18°14'N 75°35'E, 77
Aiyar (*bendi*), (*Hindistan*), 23°37'N 85°44'E, 198
Aizawl (*Hindistan*), 23°45'N 92°45'E, 199
Ajayameru (*Hindistan*), 27°16'N 74°00'E, 75
Akbarpur (*Hindistan*), 26°25'N 82°32'E, 134
Akola (*Hindistan*), 20°40'N 77°05'E, 204
Akot (*Hindistan*), 21°06'N 77°08'E, 204
Akyab (*Burma*), 20°09'N 92°55'E, 141
Alamgirpur (*Hindistan*), 29°15'N 77°31'E, 59
Alexandria (*Afganistan*), 33°33'N 68°26'E, 70
Alexandria (*Mısır*), 31°13'N 29°55'E, 74
Alexandria bkz Gazne
Alexandria bkz Herat
Alexandria bkz Hotand
Alexandria bkz Kandehar
Alexandria Prophthasia (*Afganistan*), 31°32'N 65°38'E, 70
Alibag (*Hindistan*), 18°38'N 72°55'E, 204
Aligarh (*Hindistan*), 27°54'N 78°04'E, 134, 158, 198
Allahabad (*Hindistan*), 25°27'N 81°50'E, 12, 94, 111, 121, 134, 158, 198
Aurahabad*, 94, 111, 121
Allahdino (*Pakistan*), 23°00'N 66°56'E, 59
Alleppey (*Hindistan*), 9°30'N 76°22'E, 210
Almora (*Hindistan*), 29°36'N 79°40'E, 198
Along (*Hindistan*), 28°10'N 94°46'E, 199
Alor (*Pakistan*), 27°32'N69°17'E, 75
Alwar (*Hindistan*), 27°32'N 76°35'E, 134, 191
Alwaye (*Hindistan*), 10°06'N 76°23'E, 210
Amalner (*Hindistan*), 21°01'N 75°09'E, 204
Amaravati (*Hindistan*), 16°35'N 80°20'E, 75
Ambala (*Hindistan*), 30°19'N 76°49'E, 191
Ambalangoda (*Sri Lanka*), 6°14'N 80°03'E, 222
Ambikapur (*Hindistan*), 23°09'N 83°12'E, 205
Ambur (*Hindistan*), 12°48'N 78°44'E, 210
Amlekhganj (*Nepal*), 27°17'N 85°00'E, 217
Amra (*Hindistan*), 25°20'N 83°27'E, 59
Amravati bkz Amravati
Amravati (Amraoti), (*Hindistan*), 20°58'N 77°50'E, 158, 204
Amrcli (*Hindistan*), 21°36'N 71°20'E, 204
Amri (*Pakistan*), 26°09'N 68°02'E, 59
Amritsar (*Hindistan*), 31°35'N 74°56'E, 12, 134, 158, 191
Amroha (*Hindistan*), 28°54'N 78°29'E, 198
Amu Derya (*nehri*), 59, 70, 72
Anai Mudi Dağı (*Hindistan*), 10°14'N 77°07'E, 12, 210
Anaimalai Tepeleri, (*Hindistan*), 210
Anakapalle (*Hindistan*), 17°42'N 83°06'E, 211
Anantapur (*Hindistan*), 14°42'N 77°05'E, 121, 210
Anantnag (*Hindistan*), 33°44'N 75°11'E, 191
Andaman Adaları (*Hindistan*), 11°00'N 93°00'E, 13, 141
Andaman ve Nikobar Adaları*, 159, 165, 175
Andhra Pradeş*, 175, 210
Andhra*, 72, 175
Andican (*Afganistan*), 41°10'N 72°23'E, 94
Anga*, 70
Angkor Borei (*Kamboçya*), 13°26'N 103°50'E, 75
Angkor (*Kamboçya*), 13°26'N103°50'E, 75
Anjengo (*Hindistan*), 8°40'N 76°47'E, 111, 134, 141
Anklesliwar (*Hindistan*), 21°38'N 73°02'E, 204
Annapurna Dağı, (*Nepal*), 28°34'N 83°50'E, 217
Anupgarh (*Hindistan*), 29°10'N 73°14'E, 191
Anuradhapura (*Sri Lanka*), 8°20'N 80°25'E, 70, 72, 75, 222
Api Dağı, (*Nepal*), 30°00'N 80°56'E, 217
Ara (*Hindistan*), 25°34'N 84°40'E, 198
Arakan*, 141
Arakosia*, 72
Arani (*Hindistan*), 12°41'N 79°17'E, 111
Araria (*Hindistan*), 26°09'N 87°31'E, 198
Aravalli Dağları, (*Hindistan*), 12, 191
Aria*, 72
Armenia*, 72
Arun (*nehri*), 217
Arunaçal Pradeş*, 175, 199
Aruppokottai (*Hindistan*), 9°31'N 78°03'E, 210
Asaka*, 72
Asansol (*Hindistan*), 23°40'N 86°59'E, 198
Asika*, 72
Asmaka*, 70
Assam*, 134, 141, 158, 164, 175, 199
Attock (*Pakistan*), 35°52'N 72°20'E, 94, 141
Avanti*, 70
Awadh* bkz Oudh*
Ayodhya (*Hindistan*), 26°47'N 82°12'E, 94, 111, 198
Azamgarh (*Hindistan*), 26°03'N 83°10'E, 198

Bactra bkz Belh
Bactria*, 72
Badami (*Hindistan*), 15°58'N 75°45'E, 77
Badarinath (*Hindistan*), 30°44'N 79°29'E, 198
Badayun*, 80
Badin (*Pakistan*), 24°38'N 68°53'E, 184
Badulla (*Sri Lanka*), 6°59'N 81°03'E, 222
Bagh (*Hindistan*), 22°22'N 74°49'E, 77
Bagherhat (*Bangladeş*), 22°40'N 89°48'E, 220
Bagiana*, 94
Baharampur (*Hindistan*), 24°06'N 88°15'E, 111, 134, 198
Bahawalnagar (*Pakistan*), 29°59'N 73°16'E, 184
Bahawalpur (*Pakistan*), 29°24'N71°41'E, 141, 184
Bahawalpur*, 164
Bahmani Krallığı*, 80
Bahraich (*Hindistan*), 27°35'N 81°36'E, 198
Baikunthpur (*Hindistan*), 24°38'N 81°25'E, 134
Baiwara (*Hindistan*), 31°13'N 75°47'E, 134
Balaghat (*Hindistan*), 21°48'N 80°16'E, 204
Balaghat Dağları, (*Hindistan*), 204
Balakot (*Pakistan*), 25°35'N 66°50'E, 59
Balangir (*Hindistan*), 20°43'N 83°29'E, 211
Baleshwar (*Hindistan*), 21°31'N 86°59'E, 111, 134, 211
Balimila (*bendi*), (*Hindistan*), 18°10'N 82°00'E, 211
Ballabgarh (*Hindistan*), 28°20'N 77°19'E, 191
Balotra (*Hindistan*), 22°50'N 72°21'E, 191
Balpahari (*bendi*), (*Hindistan*), 24°10'N 86°18'E, 198
Balrampur (*Hindistan*), 27°25'N 82°10'E, 198
Balurghat (*Hindistan*), 25°12'N 88°50'E, 198
Banipur (*Afganistan*), 27°13'N 60°28'E, 59
Banas (*nehri*), 191
Banavali (*Hindistan*), 29°35'N75°31'E, 59
Banda (*Hindistan*), 25°28'N 80°20'E, 198
Bandarban (*Bangladeş*), 22°13'N 92°13'E, 220
Bangalore (*Hindistan*), 12°58'N 77°35'E, 12, 204
Banganapalle*, 164
Bankipore (*Hindistan*), 25°36'N 86°07'E, 158
Bankura (*Hindistan*), 23°14'N 87°05'E, 198
Bannu (*Pakistan*), 33°00'N 70°40'E, 184
Banswara (*Hindistan*), 23°32'N 74°28'E, 191
Barak (*nehri*), 199
Baramula (*Hindistan*), 34°12'N 74°24'E, 191
Barauni (*Hindistan*), 25°28'N 85°59'E, 198
Barbarikum (*Pakistan*), 24°00'N 67°40'E, 72, 75
Barddhaman (*Hindistan*), 23°14'N 87°54'E, 198
Bareilly (*Hindistan*), 28°20'N 79°24'E, 198
Baripada (*Hindistan*), 21°52'N 86°48'E, 211
Barisal (*Bangladeş*), 22°41'N 90°20'E, 220
Barner (*Hindistan*), 25°43'N 71°25'E, 191
Baroda bkz Vadodara
Baroda*, 158, 164
Barpeta (*Hindistan*), 26°20'N 91°02'E, 199
Barsi (*Hindistan*), 18°14'N 75°48'E, 204
Barwani (*Hindistan*), 22°02'N 74°56'E, 204
Baygzara bkz Bharuch
Basrar*, 141
Basti (*Hindistan*), 26°48'N82°44'E, 198
Batala (*Hindistan*), 31°48'N 75°17'E, 191
Bau Bengal*, 164, 175, 198
Batı Gatlar (*dağları*), (*Hindistan*), 12,121, 204
Batı Hindistan Eyaletleri Yönetimi*, 158
Batı Pakistan*, 175
Batı Pencap*, 164
Batticoloa (*Sri Lanka*), 7°43'N 81°42'E, 222
Bayana (*Hindistan*), 26°55'N 77°18'E, 134
Beas (*bendi*), (*Hindistan*), 31°57'N 76°00'E, 191
Beawar (*Hindistan*), 26°02'N 74°20'E, 191
Bela (*Pakistan*), 26°12'N 66°20'E, 184
Belgaum (*Hindistan*), 15°54'N 74°36'E, 158,204
Belh (Bactra), (*Afganistan*), 36°18'N 67°19'E, 70, 72, 75, 134
Bellary (*Hindistan*), 15°11'N 76°54'E, 204
Belucistan*, 134, 158, 164, 175, 184
Benares bkz Varanasi
Benares*, 158, 164
Bengal Eyaleti*, 141
Bengal*, 80, 94, 111, 121, 134, 141, 158, 164
Berar*, 80, 94, 111, 141
Bertiah (*Hindistan*), 26°49'N 84°30'E, 198
Betul (*Hindistan*), 21°50'N 77°59'E, 204
Berwa (*nehri*), 204
Bhadra (*bendi*), (*Hindistan*), 13°42'N 75°08'E, 204
Bhadrakh (*Hindistan*), 21°05'N 86°36'E, 211
Bhadravati (*Hindistan*), 13°54'N 75°38'E, 204
Bhag (*Pakistan*), 29°02'N 67°52'E, 184
Bhagalpur (*Hindistan*), 25°14'N 86°59'E, 198
Bhagatrav (*Hindistan*), 21°38'N 72°59'E, 59
Bhairavakonda (*Hindistan*), 15°32'N 78°17'E, 77
Bhairawa (*Nepal*), 27°32'N 83°23'E, 217
Bhairi Hol Dağı, (*Pakistan*), 25°52'N 64°10'E, 184
Bhaja (*Hindistan*), 18°18'N 73°19'E, 77
Bhakkar (*Pakistan*), 31°40'N71°08'E, 94, 184
Bhakra (*bendi*), (*Hindistan*), 31°24'N 76°28'E, 191
Bhaktapur (*Nepal*), 27°42'N 85°27'E, 217
Bhalki (*Hindistan*), 18°04'N 77°10'E, 121
Bhandara (*Hindistan*), 21°10'N 79°41'E, 204
Bharatpur (*Hindistan*), 27°14'N 77°29'E, 191
Bharhut (*Hindistan*), 24°15'N 80°24'E, 72
Bharuch (Baryğaza), (*Hindistan*), 21°40'N 73°02'E, 72, 75, 111, 134, 204
Bhatinda (*Hindistan*), 30°10'N 74°58'E, 191
Bhatnair (*Hindistan*), 29°33'N 74°21'E, 80
Bhavnagar (*Hindistan*), 21°46'N 72°14'E, 204
Bhawanipatna (*Hindistan*), 19°57'N 83°10'E, 211
Bhilai (*Hindistan*), 21°12'N 81°26'E, 204
Bhilwara (*Hindistan*), 25°23'N 74°39'E, 191
Bhima (*nehri*), 204
Bhiwani (*Hindistan*), 28°50'N 76°10'E, 191
Bhonsle*, 121
Bhopal (*Hindistan*), 23°17'N 77°28'E, 121, 141, 204
Bhopal 164, 175
Bhota*, 72
Bhubaneswar (*Hindistan*), 20°13'N 85°50'E, 211
Bhuj (*Hindistan*), 23°12'N 69°54'E, 141, 204
Bhuswal (*Hindistan*), 21°01'N 75°50'E, 204
Bicapur (*Hindistan*), 16°47'N 75°48'E, 111, 121, 204
Bicapur*, 80, 94, 111
Bidar (*Hindistan*), 17°56'N 77°35'E, 134, 204
Bidar*, 80, 111
Bihar (*Hindistan*), 25°13'N 85°31'E, 94
Bihar Şerif (*Hindistan*), 25°13'N 85°31'E, 198
Bihar ve Orissa*, 158
Bihar*, 80, 94, 111, 121, 134, 141, 164, 175, 198
Bijnor (*Hindistan*), 29°22'N 78°09'E, 198
Bikaner (*Hindistan*), 28°01'N 73°22'E, 94, 141, 191
Bilaspur (*Hindistan*), 31°18'N 76°48'E, 191, 205
Bimaran (*Afganistan*), 34°15'N 70°20'E, 72
Bimlipatnam (*Hindistan*), 17°54'N 83°31'E, 111, 134
Bir (*Hindistan*), 18°59'N 75°50'E, 204
Biramagar (*Nepal*), 26°27'N 87°17'E, 217
Birgunj (*Nepal*), 27°01'N 84°54'E, 217
Birleşik Eyaletler*, 158, 164
Blue Dağı, (*Hindistan*), 22°35'N 93°02'E, 199
Bodh Gaya (*Hindistan*), 24°42'N 84°59'E, 73, 75, 198
Bogra (*Bangladeş*), 24°52'N 89°28'E, 220
Bokaro (*Hindistan*), 23°46'N 85°55'E, 198
Bolan (*geçidi*), (*Pakistan*), 29°41'N 67°34'E, 12, 184
Bombay (*Hindistan*), 18°56'N 72°51'E, 12, 111, 121, 134, 141, 158, 204
Bombay Eyaleti*, 141
Bombay*, 158, 164, 175
Bomdila (*Hindistan*), 27°20'N 92°20'E, 199
Bongaigaon (*Hindistan*), 26°28'N 90°34'E, 199
Brahmanbaria (*Bangladeş*), 23°58'N 91°04'E, 220
Brahmapur (*Hindistan*), 19°19'N 84°47'E, 211
Brahmaputra (*nehri*), 12, 72, 73, 75, 80, 94, 141, 158, 164, 175, 199, 220
Bravasti (*Hindistan*), 27°43'N 82°14'E, 73
Bucephala (*Hindistan*), 33°18'N73°42'E, 70
Budaun (*Hindistan*), 28°02'N 79°07'E, 198
Buhara (*Özbekistan*), 39°47'N 64°26'E, 72, 94
Buldana (*Hindistan*), 20°31'N 76°18'E, 204
Bundelkhand*, 134
Bundi (*Hindistan*), 25°28'N 75°42'E, 191
Burhanpur (*Hindistan*), 21°18'N 76°08'E, 80, 94, 111, 134, 204
Buri Gandak (*nehri*), 198
Burma*, 159
Burnpur (*Hindistan*), 23°47'N 86°55'E, 198
Butwal (*Nepal*), 27°43'N 83°27'E, 217
Büyük Gandak (*nehri*), 198

Campbellpore (*Pakistan*), 33°46'N 72°26'E, 184
Canda (*Hindistan*), 19°58'N79°21'E, 80
Cane (*Yunan*), 13°38'N 44°10'E, 75
Cannanore (*Hindistan*), 11°53'N 75°23'E, 111, 134, 210
Carmakhandika*, 72
Carmania (Iran), 30°10'N 56°50'E, 72
Carmania*, 72
Caunpur (*Hindistan*), 25°44'N 82°41'E, 80, 94, 134, 198
Caunpur*, 80
Cava (*ada*), (*Endonezya*), 7°30'N 110°00'E, 75
Cawnpore bkz Caunpur
Caypur (Ceypore), (*Hindistan*), 18°50'N 82°39'E, 141, 211
Cemmu (*Hindistan*), 32°43'N 74°54'E, 141, 191
Cemmu ve Keşmir*, 141, 158, 164, 175, 191
Cemşidpur (*Hindistan*), 22°47'N 86°12'E, 198
Chachro (*Pakistan*), 25°07'N70°15'E, 184
Chagai (*Pakistan*), 29°18'N 64°42'E, 184
Chagai Tepeleri, (*Pakistan*), 184
Chaiya (*Tayland*), 9°25'N 99°13'E, 75
Chamba (*Hindistan*), 32°33'N 76°10'E, 191
Chambal (*nehri*), 191, 204
Chamlang (*dağı*), (*Nepal*), 27°47'N 86°59'E, 217
Chamnapatna (*Hindistan*), 12°43'N 77°14'E, 204
Chanoli (*Hindistan*), 30°22'N 79°19'E, 198
Chamrajnagar (*Hindistan*), 11°58'N 76°54'E, 204
Chanderi (*Hindistan*), 24°43'N 78°08'E, 94
Chandpur (*Bangladeş*), 23°15'N 90°40'E, 220
Chandrapur (*Hindistan*), 19°58'N 79°21'E, 204
Chang (*nehri*), 75
Chanhu Daro (*Pakistan*), 26°12'N 68°13'E, 59
Channri Sahnpal (*Pakistan*), 31°48'N 73°18'E, 80
Char (*Hindistan*), 33°15'N 77°10'E, 191
Charax (*Irak*), 30°16'N 47°58'E, 75
Charkhari (*Hindistan*), 25°24'N 79°45'E, 198
Charsadda (*Pakistan*), 34°12'N 71°46'E, 184
Chatra (*Hindistan*), 24°14'N 84°57'E, 198
Chaukan (*geçidi*), (*Burma/Hindistan*), 27°07'N 97°10'E, 199
Chaul (*Hindistan*), 18°35'N 72°57'E, 111, 134
Chedi*, 70
Chenab (*nehri*), 184, 191
Chengalpattu (*Hindistan*), 12°42'N 79°58'E, 210
Chhapra (*Hindistan*), 25°48'N 85°43'E, 198
Chhatak (*Bangladeş*), 25°02'N 91°39'E, 220
Chhindwara (*Hindistan*), 22°04'N 78°58'E, 204
Chidambaram (*Hindistan*), 11°25'N 79°42'E, 210
Chikmagalur (*Hindistan*), 13°20'N 75°46'E, 204
Chilas (*Pakistan*), 35°24'N 74°11'E, 184
Chi ka (*gölü*), (*Hindistan*), 19°46'N 85°20'E, 210
Chinior (*Pakistan*), 31°43'N 72°59'E, 80
Chitradurga (*Hindistan*), 14°16'N 76°23'E, 204
Chittaurgarh (*Hindistan*), 24°54'N 74°42'E, 94, 191
Chittoor (*Hindistan*), 13°13'N 79°06'E, 210
Chomo Lhari Dağı, (*Bhutan*), 27°53'N 89°16'E, 219
Chomo Yummo Dağı, (*Hindistan*), 28°02'N 88°34'E, 198
Chorasmia*, 72
Chumar (*Hindistan*), 32°38'N 78°36'E, 191
Churia Tepeleri, (*Nepal*), 217
Churu (*Hindistan*), 28°18'N 75°00'E, 191
Cocanada bkz Kokanada
Codipur (*Hindistan*), 26°18'N 73°08'E, 94, 141, 191
Comilla (*Bangladeş*), 23°28'N 91°10'E, 158, 220
Comorin Burnu, (*Hindistan*), 8°04'N 77°35'E, 210
Consantinople (*Türkiye*), 41°02'N 28°58'E, 74
Coondapoor bkz Kundapura
Cox's Bazar (*Bangladeş*), 21°25'N 91°59'E, 220
Crespicum (*Irak*), 33°06'N 44°36'E, 72, 75
Cuddalore (*Hindistan*), 11°43'N 79°46'E, 210
Cuddapah (*Hindistan*), 14°30'N 78°50'E, 210
Cuttack (*Hindistan*), 20°26'N 85°56'E, 134, 141, 211

Çandanagar (*Hindistan*), 22°49'N 88°20'E, 111, 134, 141, 164, 198
Çandigarh (*Hindistan*), 30°44'N 76°54'E, 191
Çandigarh*, 175
Çitral (*Pakistan*), 35°52'N 71°58'E, 184
Çittagong (*Bangladeş*), 22°20'N 91°48'E, 12, 134, 141, 220
Çittagong*, 220
Çota Nagpur Platosu, (*Hindistan*), 198

Dabar Kot (*Pakistan*), 29°42'N69°14'E, 59
Dadhar (*Pakistan*), 29°28'N 67°41'E, 184
Dadra (*Hindistan*), 20°22'N 73°00'E, 204
Dadra ve Nagar Haveli*, 175, 204
Dadu (*Pakistan*), 26°42'N 67°48'E, 184
Dahod (*Hindistan*), 22°48'N 74°18'E, 204
Dailekh (*Nepal*), 28°50'N 81°42'E, 217
Dakka (*Bangladeş*), 23°42'N 90°22'E, 12, 111, 134, 158, 220
Dakka*, 141
Dakshinapatha*, 70
Daksina Kosala*, 72
Dalbandin (*Pakistan*), 28°56'N 64°30'E, 184
Dalhousie (*Hindistan*), 32°32'N 76°01'E, 191
Daman (*Hindistan*), 20°25'N 72°58'E, 111, 134, 141, 164, 204
Daman ve Diu*, 204
Dambsadsar (*Pakistan*), 30°17'N67°10'E, 59
Damoh (*Hindistan*), 23°50'N 79°30'E, 204
Dandot (*Pakistan*), 32°43'N 73°00'E, 184
Daphabum Dağı, (*Hindistan*), 27°40'N 96°40'E, 199
Dara (*Iran*), 35°56'N 59°32'E, 72
Dara Gazi Han (*Pakistan*), 30°05'N 70°44'E, 184
Dara Gazi Han*, 94
Dara Ismail Han (*Pakistan*), 31°51'N 70°56'E, 184
Darbelo (*Pakistan*), 26°33'N 69°08'E, 134
Darbhanga (*Hindistan*), 26°10'N 85°54'E, 198
Daridabad (*Hindistan*), 27°00'N81°28'E, 134
Darjeeling bkz Dariling
Darjiling (Darjeeling), (*Hindistan*), 27°02'N 88°20'E, 141, 198
Datia (*Hindistan*), 25°41'N 78°28'E, 204
Daud Khel (*Pakistan*), 32°52'N 71°35'E, 184
Davangere (*Hindistan*), 14°30'N75°52'E, 204
Debal (*Pakistan*), 25°00'N 67°24'E, 75
Dehra Dun (*Hindistan*), 30°19'N 78°03'E, 198

Dekkan Platosu, *(Hindistan)*, 12, 121
Dekkan*, 134
Delhi (Şehcihanabad), *(Hindistan)*, 28°40´N 77°14´E, 12, 80, 94, 111, 121, 134, 141, 158, 198
Delhi*, 80, 94, 111, 164, 175, 198
Demenje *(Hindistan)*, 32°42´N 79°24´E, 191
Deoband *(Hindistan)*, 29°41´N 77°40´E, 198
Deogarh Dağı, *(Hindistan)*, 23°31´N 82°24´E, 205
Deoghar *(Hindistan)*, 24°31´N 86°42´E, 198
Deolali *(Hindistan)*, 19°58´N 73°54´E, 204
Deosai, *(Pakistan)*, 185
Deva Bugti *(Pakistan)*, 29°02´N 69°11´E, 184
Deva Han *(Pakistan)*, 31°47´N 71°10´E, 184
Desalpur *(Hindistan)*, 23°40´N 68°47´E, 59
Devagiri*, 80
Devikot *(Hindistan)*, 26°38´N 71°89´E, 191
Devkotadad *(Hindistan)*, 19°57´N 75°18´E, 80, 121
Dewangiri *(Bhutan)*, 26°52´N 91°31´E, 219
Dewas *(Hindistan)*, 22°59´N 76°03´E, 204
Dhala*, 72
Dhanbad *(Hindistan)*, 23°47´N 86°32´E, 198
Dhankuta *(Nepal)*, 26°59´N 87°20´E, 217
Dhar *(Hindistan)*, 22°32´N 75°24´E, 204
Dhatmapuri *(Hindistan)*, 12°11´N 78°07´E, 210
Dharmjaygarh *(Hindistan)*, 22°27´N 83°16´E, 205
Dharmshala *(Hindistan)*, 32°14´N 76°24´E, 191
Dhawar *(Hindistan)*, 15°30´N 75°04´E, 204
Dhaulagiri Dağı, *(Nepal)*, 28°39´N 83°28´E, 12, 217
Dhaulpur *(Hindistan)*, 26°43´N 77°54´E, 121, 191
Dhenkanal *(Hindistan)*, 20°40´N 85°38´E, 211
Dholavira *(Pakistan)*, 24°15´N 69°10´E, 59
Dhoraji *(Hindistan)*, 21°42´N 70°32´E, 204
Dhule *(Hindistan)*, 20°52´N 74°50´E, 204
Dhulian *(Hindistan)*, 24°41´N 87°58´E, 198
Dhulian *(Pakistan)*, 33°09´N 72°25´E, 184
Dibrugarh *(Hindistan)*, 27°29´N 94°56´E, 199
Dicle *(nehri)*, 75
Digboi *(Hindistan)*, 27°22´N 95°34´E, 199
Dimapur *(Hindistan)*, 25°54´N 93°45´E, 198
Dinajpur *(Bangladeş)*, 25°38´N 88°44´E, 220
Dindigul *(Hindistan)*, 10°23´N 78°00´E, 210
Diphuk *(geçidi)*, *(Hindistan/Burma)*, 28°10´N 97°11´E, 199
Dir *(Pakistan)*, 35°12´N 71°54´E, 184
Disa *(Hindistan)*, 24°06´N 71°55´E, 204
Dispur *(Hindistan)*, 26°03´N 91°52´E, 199
Diu *(Hindistan)*, 20°41´N 71°03´E, 75, 111, 134, 141, 164, 204
Doda Betta Dağı, *(Hindistan)*, 11°26´N 76°45´E, 210
Doğu Bengal*, 164
Doğu Eyaletleri Bölgesi*, 164
Doğu Gatlar (Dağları), *(Hindistan)*, 12, 121, 210, 211
Doğu Nara *(nehri)*, 184
Doğu Pakistan*, 175
Doğu Pencap*, 164
Dondra Yarımadası, *(Sri Lanka)*, 5°55´N 80°35´E, 12, 222
Draşaka *(Afganistan)*, 36°49´N 68°54´E, 70
Dras *(Hindistan)*, 34°26´N 75°46´E, 191
Dresh *(Pakistan)*, 35°33´N 71°48´E, 184
Dumka *(Hindistan)*, 24°17´N 87°15´E, 198
Dungarpur *(Hindistan)*, 23°53´N 73°48´E, 191
Durgapur *(Hindistan)*, 23°30´N 87°20´E, 198
Dvarasamudra*, 80
Dwarka *(Hindistan)*, 22°15´N 69°03´E, 121, 204

Ebbetana *(Irak)*, 35°53´N 48°20´E, 75
Efes *(Türkiye)*, 37°55´N 27°19´E, 74
Elephant Geçidi *(Sri Lanka)*, 9°31´N 80°25´E, 222
Elephanta *(Hindistan)*, 18°06´N 72°51´E, 77
Ellora *(Hindistan)*, 20°04´N 75°15´E, 77, 204
Elura *(Hindistan)*, 16°45´N 81°10´E, 210
Ema ulain *(Hindistan)*, 10°00´N 76°16´E, 210
Erode *(Hindistan)*, 11°21´N 77°43´E, 210
Etah *(Hindistan)*, 27°33´N 78°39´E, 198
Etawah *(Hindistan)*, 26°46´N 79°01´E, 198
Everest Dağı, *(Çin/Nepal)*, 27°59´N 86°56´E, 12, 217
Evrengabad *(Hindistan)*, 19°52´N 75°22´E, 77, 80, 111, 134, 204

Faizabad *(Hindistan)*, 26°46´N 82°08´E, 198
Faizpur *(Hindistan)*, 21°05´N 75°27´E, 158
Farah *(Afganistan)*, 32°23´N 62°08´E, 70
Fandabad *(Hindistan)*, 28°24´N 77°18´E, 191
Faridpur *(Bangladeş)*, 23°29´N 89°31´E, 220
Fatehabad *(Hindistan)*, 29°30´N 75°32´E, 191
Fatehgarh *(Hindistan)*, 27°22´N 79°38´E, 198
Fatehpur *(Racasthan, Hindistan)*, 27°59´N 71°01´E, 191
Fatehpur *(Uttar Pradeş, Hindistan)*, 30°03´N 77°45´E, 134, 198
Fatehpur Sikri (Sikri), *(Hindistan)*, 27°06´N 77°39´E, 80, 94, 111
Fayzalabad *(Pakistan)*, 31°25´N 73°05´E, 12, 184
Fergana*, 94
Fırat *(nehri)*, 72, 74
Firuzabad *(Hindistan)*, 27°09´N 78°24´E, 198
Firozpur *(Hindistan)*, 30°55´N 74°38´E, 191

Gadag *(Hindistan)*, 15°26´N 75°42´E, 204
Gagraun *(Hindistan)*, 24°40´N 76°12´E, 80
Gaikwad*, 121
Gal Oya *(nehri)*, 222
Galle *(Sri Lanka)*, 6°01´N 80°13´E, 111, 134, 222
Galoya *(Sri Lanka)*, 80°08´N 80°50´E, 222
Gampala *(Sri Lanka)*, 7°10´N 80°34´E, 80
Gandava *(Pakistan)*, 28°36´N 67°30´E, 184
Gandhara*, 70, 72
Gandhi *(bendi)*, *(Hindistan)*, 24°39´N 75°41´E, 191, 204
Gandhinagar *(Hindistan)*, 23°15´N 72°45´E, 204
Ganganagar *(Hindistan)*, 29°54´N 73°56´E, 191
Gangoh *(Hindistan)*, 29°52´N 77°20´E, 80
Gangtok *(Hindistan)*, 27°20´N 88°39´E, 164, 198
Ganj *(nehri)*, 12, 59, 70, 73, 75, 80, 94, 111, 134, 141, 158, 164, 175, 198, 220
Garha *(Hindistan)*, 23°10´N 79°57´E, 80
Garo Tepeleri, *(Hindistan)*, 199
Garwa *(Hindistan)*, 24°09´N 83°52´E, 198
Garwhal*, 141
Gauhati bkz Guwahati
Gaur *(Hindistan)*, 24°54´N 88°16´E, 80, 94
Gavi *(Hindistan)*, 21°29´N 77°07´E, 94
Gaya *(Hindistan)*, 24°48´N 85°00´E, 121, 158, 198
Gaza *(İsrail)*, 31°30´N 34°28´E, 74
Gaziabad *(Hindistan)*, 28°39´N 77°26´E, 198
Gazi Şah *(Pakistan)*, 26°25´N 67°27´E, 59
Gazne (Alexandria), *(Afganistan)*, 33°33´N 68°28´E, 70, 75, 80
Gedrosia*, 72
Ghaggar *(nehri)*, 59
Ghaghara *(nehri)*, 198
Gharo *(Pakistan)*, 24°44´N 67°25´E, 184
Ghazala *(Hindistan)*, 22°36´N 86°34´E, 198
Ghoraghat *(Bangladeş)*, 25°18´N 89°20´E, 134
Gilgit *(Pakistan)*, 35°54´N 74°20´E, 184
Gilgund *(Hindistan)*, 24°45´N 73°49´E, 59
Gingee *(Hindistan)*, 12°16´N 79°24´E, 111
Gindh (Sind), 24°10´N 86°20´E, 198
Goa *(Hindistan)*, 15°31´N 73°56´E, 111, 121, 134, 141, 164
Goa*, 158, 204
Goa, Daman ve Diu*, 175
Goalpara *(Hindistan)*, 26°10´N 90°38´E, 199
Godavari *(nehri)*, 12, 70, 73, 77, 94, 121, 134, 158, 164, 175, 204, 210
Godhra *(Hindistan)*, 22°49´N 73°40´E, 204
Goltak *(Hindistan)*, 16°13´N 74°54´E, 204
Golaghat *(Hindistan)*, 26°30´N 93°59´E, 199
Golkonda *(Hindistan)*, 17°24´N 78°23´E, 121, 134
Golkonda*, 80, 94, 111
Gomati *(nehri)*, 198
Gondal *(Hindistan)*, 21°59´N 70°52´E, 204
Gondvana*, 80, 94, 111, 134
Gooty*, 121
Gorakhpur *(Hindistan)*, 26°45´N 83°23´E, 198
Gorkha *(Nepal)*, 28°01´N 84°37´E, 217
Grinagara *(Hindistan)*, 21°49´N 70°17´E, 75
Gucarat Eyaletleri*, 164
Gucarat*, 80, 94, 111, 134, 175, 204, 211
Gujranwala *(Pakistan)*, 32°06´N 74°11´E, 184
Gujrat *(Pakistan)*, 32°35´N 74°06´E, 80, 134, 184
Gulbarga *(Hindistan)*, 17°22´N 76°47´E, 80, 158, 204
Gumal *(geçidi)*, *(Pakistan)*, 32°02´N 70°10´E, 12
Gumla *(Pakistan)*, 31°50´N 70°41´E, 59
Guna *(Hindistan)*, 24°39´N 77°18´E, 204
Guntakal *(Hindistan)*, 15°11´N 77°24´E, 210
Guntur *(Hindistan)*, 16°20´N 80°27´E, 210
Gurgaon *(Hindistan)*, 28°27´N 77°01´E, 191
Guru Sikhar Dağı, *(Hindistan)*, 24°43´N 72°53´E, 191
Guwahati (Gauhati), *(Hindistan)*, 26°10´N 91°45´E, 158, 199
Gvalior *(Hindistan)*, 26°12´N 78°09´E, 80, 94, 121, 141, 204
Gvalior*, 158, 164
Gwadar *(Pakistan)*, 25°09´N 62°21´E, 70, 164, 184
Gwadar*, 175

Habiganj *(Bangladeş)*, 24°24´N 91°25´E, 220
Hagari *(nehri)*, 210
Haihaya*, 94
Hailakandi *(Hindistan)*, 24°40´N 92°34´E, 198
Hakra *(nehri)*, 59
Haldia *(Hindistan)*, 22°02´N 88°02´E, 198
Halin *(Burma)*, 21°00´N 95°01´E, 75
Hambantota *(Sri Lanka)*, 6°07´N 81°07´E, 222
Hamirpur *(Hindistan)*, 25°57´N 80°08´E, 198
Hamun-i Mashkel *(bataklığı)*, *(Pakistan)*, 184
Hanbi*, 80
Handeş*, 80, 94, 111
Haora (Howrah), *(Hindistan)*, 22°35´N 88°20´E, 158, 198
Hapur *(Hindistan)*, 28°43´N 77°47´E, 198
Harappa *(Pakistan)*, 30°35´N 72°56´E, 59, 184
Harbai Tepeleri, *(Pakistan)*, 184
Hardoi *(Hindistan)*, 27°23´N 80°06´E, 198
Hardvar *(Hindistan)*, 29°53´N 78°09´E, 80, 198
Harihar *(Hindistan)*, 14°32´N 75°44´E, 204
Haripur *(Pakistan)*, 34°00´N 73°01´E, 184
Hariyana *(Hindistan)*, 21°17´N 73°21´E, 158
Harmai *(Pakistan)*, 30°05´N 68°00´E, 184
Haryana*, 175, 191
Hassan *(Hindistan)*, 13°01´N 76°03´E, 204
Hathala *(Pakistan)*, 31°55´N 70°26´E, 59
Hathras *(Hindistan)*, 27°36´N 78°02´E, 198
Hayber *(geçidi)*, *(Afganistan, Pakistan)*, 34°06´N 71°05´E, 12, 184
Haydarabad *(Hindistan)*, 17°22´N 78°26´E, 12, 121, 141, 210
Haydarabad *(Pakistan)*, 25°23´N 68°24´E, 141, 184
Haydarabad*, 141, 158, 164, 175
Hazaribag *(Hindistan)*, 24°00´N 85°23´E, 198
Hazarıbag Dağları, *(Hindistan)*, 205
Helmand *(nehri)*, 59, 94, 158
Herat (Alexandria), *(Afganistan)*, 34°20´N 62°10´E, 70, 72, 75
Himaçal Prades*, 164, 175, 191
Himalayalar, *(Hindistan etc)*, 12, 59, 70, 72, 121, 217
Hindubağ *(Pakistan)*, 30°51´N 67°50´E, 184
Hindukuş dağları *(Afganistan)*, 12, 70, 184
Hingol *(nehri)*, 184
Hirakud *(bendi)*, *(Hindistan)*, 21°32´N 83°55´E, 211
Hirakud *(Hindistan)*, 21°35´N 84°05´E, 211
Hisar *(Hindistan)*, 29°10´N 75°45´E, 191
Hokand (Alexandria), *(Çin)*, 40°33´N 70°55´E, 70
Holkar*, 121
Honavar *(Hindistan)*, 14°19´N 74°27´E, 134
Houghly *(Hindistan)*, 23°06´N 88°14´E, 111, 134
Houghly *(nehri)*, 198
Horasan*, 94
Hosh b *(Pakistan)*, 26°02´N 63°55´E, 184
Hoshangabad *(Hindistan)*, 22°44´N 77°45´E, 204
Hoshiarpur *(Hindistan)*, 31°30´N 75°59´E, 191
Hospet *(Hindistan)*, 15°16´N 76°20´E, 204
Hosur *(Hindistan)*, 12°45´N 77°51´E, 210
Hoyan (Kaşgarya), *(Çin)*, 37°07´N 79°57´E, 70, 72, 75
Howrah bkz Haora
Hubli *(Hindistan)*, 15°20´N 75°14´E, 111, 134, 204
Hujra *(Pakistan)*, 30°16´N 71°30´E, 80
Hunza *(Pakistan)*, 36°19´N 74°46´E, 185
Huskapura *(Pakistan)*, 33°42´N 74°00´E, 72
Hürmüz *(Iran)*, 27°16´N 55°48´E, 75

Imphal *(Hindistan)*, 24°47´N 93°55´E, 134, 141, 198
Indravati *(nehri)*, 204
Ingraj Bazar *(Hindistan)*, 25°00´N 88°09´E, 198
Irrawaddy *(nehri)*, 13, 141, 159, 165
Itanagar *(Hindistan)*, 27°02´N 93°38´E, 199

Indore *(Hindistan)*, 22°42´N 75°54´E, 12, 121, 134, 141, 204
Indus *(nehri)*, 12, 59, 70, 72, 73, 75, 80, 94, 111, 121, 134, 141, 158, 164, 175, 184, 191
Islamabad *(Pakistan)*, 33°40´N 73°08´E, 12, 184
Islamabad Federal Başkent Yönetimi*, 175, 184

Jacobabad *(Pakistan)*, 28°16´N 68°30´E, 184
Jaffna *(Sri Lanka)*, 9°40´N 80°01´E, 111, 134, 222
Jagdalpur *(Hindistan)*, 19°04´N 82°05´E, 205
Jaintia Tepeleri, *(Hindistan)*, 199
Jaipur *(Hindistan)*, 20°50´N 86°25´E, 211
Jaipur *(Hindistan)*, 26°53´N 75°50´E, 12, 134, 141, 191
Jaipur*, 121
Jais *(Hindistan)*, 26°16´N 81°32´E, 80
Jaisalmer *(Hindistan)*, 26°52´N 70°55´E, 191
Jajnagar*, 80
Jakar *(Bhutan)*, 27°35´N 90°50´E, 219
Jakhau *(Hindistan)*, 23°15´N 68°48´E, 204
Jalalpur *(Hindistan)*, 26°19´N 82°44´E, 134
Jalandhar *(Hindistan)*, 31°14´N 75°02´E, 191
Jalgaon *(Hindistan)*, 21°01´N 75°38´E, 204
Jalilpur *(Pakistan)*, 30°40´N 72°12´E, 59
Jalna *(Hindistan)*, 19°50´N 75°58´E, 204
Jalor *(Hindistan)*, 25°21´N 72°43´E, 191
Jalpaiguri *(Hindistan)*, 26°30´N 88°50´E, 198
Jam *(İran)*, 27°49´N 52°22´E, 75
Jamalpur *(Bangladeş)*, 24°54´N 89°57´E, 220
Jambudorü *(Sri Lanka)*, 7°22´N 80°10´E, 80
Jamnagar *(Hindistan)*, 22°28´N 70°06´E, 204
Janakpur *(Nepal)*, 26°44´N 85°56´E, 217
Japalpur *(Hindistan)*, 23,10´N 79°59´E, 204
Jarazmvala *(Pakistan)*, 31°20´N 73°26´E, 184
Javadi Tepeleri, *(Hindistan)*, 210
Jawad *(Hindistan)*, 24°35´N 74°57´E, 204
Jaxartes *(nehri)*, 72
Jessore *(Bangladeş)*, 23°10´N 89°12´E, 220
Jeyporebkz Caypur
Jeypore*, 141
Jhalawar *(Hindistan)*, 24°37´N 76°12´E, 191
Jhang Maghiana *(Pakistan)*, 31°19´N 72°22´E, 184
Jhelum *(nehri)*, 184
Jhelum *(Pakistan)*, 32°58´N 73°45´E, 184
Jhimpir *(Pakistan)*, 25°00´N 68°01´E, 184
Jind *(Hindistan)*, 29°25´N 76°19´E, 191
Jiwani *(Pakistan)*, 25°02´N 61°50´E, 184
Jogeshwari *(Hindistan)*, 19°03´N 72°53´E, 77
Jomsom *(Nepal)*, 28°49´N 83°42´E, 217
Jorhat *(Hindistan)*, 26°45´N 94°12´E, 141, 199
Judeirjo daro *(Pakistan)*, 28°20´N 67°10´E, 59
Junala *(nehri)*, 217
Junagadh *(Hindistan)*, 21°32´N 70°32´E, 121, 204
Junrar *(Hindistan)*, 19°15´N 73°58´E, 77

K2 (Godwin Austen) Dağı, *(Çin/Pakistan)*, 35°53´N 76°32´E, 12, 185
Kabil *(Afganistan)*, 34°31´N 69°12´E, 12, 75, 80, 94, 111, 134
Kabil*, 94, 111
Kahan *(Pakistan)*, 29°20´N 68°58´E, 184
Kajuraho *(Hindistan)*, 24°50´N 79°55´E, 204
Kalabagh *(Pakistan)*, 33°00´N71°35´E, 184
Kalanau*, 80
Kalat *(Pakistan)*, 29°01´N 66°38´E, 184
Kalat*, 164
Kali Gandak *(nehri)*, 217
Kalibangan *(Hindistan)*, 29°30´N 74°34´E, 59
Kaliganj *(Bangladeş)*, 23°58´N 90°30´E, 220
Kalikut *(Hindistan)*, 11°15´N 75°45´E, 111, 134, 210
Kalinga*, 70, 72
Kalka *(Hindistan)*, 30°50´N 76°55´E, 191
Kalkuta *(Hindistan)*, 22°30´N 88°20´E, 12, 111, 134, 141, 158, 198
Kalmunai *(Sri Lanka)*, 7°25´N81°49´E, 222
Kalni *(nehri)*, 220
Kalol *(Hindistan)*, 22°35´N 73°30´E, 204
Kalpa *(Hindistan)*, 31°33´N 78°16´E, 191
Kaligumalai *(Hindistan)*, 10°20´N 78°47´E, 77
Kalutara *(Sri Lanka)*, 6°35´N 79°59´E, 222
Kalyan *(Hindistan)*, 19°17´N 73°11´E, 204
Kamalia *(Pakistan)*, 30°14´N 72°40´E, 184
Kamareddi *(Hindistan)*, 18°19´N 78°20´E, 210
Kamarupa*, 72
Kamboja*, 70
Kamet Dağı, *(Hindistan)*, 30°55´N 79°36´E, 198
Kanara*, 134
Kanauc *(Hindistan)*, 20°17´N 81°30´E, 204
Kanauc*, 80
Kançenjunga Dağı, *(Hindistan/Nepal)*, 27°44´N 88°11´E, 198
Kançipuram *(Hindistan)*, 12°50´N 79°44´E, 75, 210
Kandehar (Alexandria), *(Afganistan)*, 31°36´N 65°47´E, 70, 72, 94, 134
Kandiaro *(Pakistan)*, 27°02´N 68°16´E, 184
Kandla *(Hindistan)*, 23°03´N 70°11´E, 204
Kandy *(Sri Lanka)*, 7°17´N 80°40´E, 75, 121, 222
Kandy*, 121
Kangra *(Hindistan)*, 32°04´N 76°16´E, 191
Kangra*, 94, 141
Kangri Karpo *(geçidi)*, *(Çin/Hindistan)*, 27°29´N 96°02´E, 199
Kangro Dağı, *(Hindistan)*, 27°54´N 92°32´E, 199
Kanheri *(Hindistan)*, 19°19´N 72°47´E, 77
Kannauj *(Hindistan)*, 27°02´N 79°56´E, 73
Kanniyakumari *(Hindistan)*, 8°04´N 77°35´E, 210
Kanpur (Cawnpore), *(Hindistan)*, 26°27´N 80°19´E, 12, 141, 158, 198
Kap Salt Swamp, *(Pakistan)*, 184
Kapisi *(Pakistan)*, 34°35´N 69°24´E, 70
Kara*, 80
Karaçi *(Pakistan)*, 24°51´N 67°02´E, 12, 158, 164, 184
Karaikkudi *(Hindistan)*, 10°04´N 78°46´E, 210
Karakurum Dağları, *(Hindistan/Pakistan)*, 12, 184
Karanbas *(Hindistan)*, 28°56´N 78°23´E, 134
Karanja *(Hindistan)*, 20°28´N 77°32´E, 111
Karauli *(Hindistan)*, 26°30´N 77°00´E, 191
Karikal *(Hindistan)*, 10°58´N 79°50´E, 141, 164, 210
Karimganj *(Hindistan)*, 24°52´N 92°20´E, 198
Karimnagar *(Hindistan)*, 18°27´N 79°06´E, 210
Karli *(Hindistan)*, 18°00´N 73°39´E, 75, 77
Karimanta *(Bangladeş)*, 23°1´N 90°53´E, 75
Karnal *(Hindistan)*, 29°41´N 76°58´E, 191
Karnali *(nehri)*, 217
Karnaphuli *(bendi)*, *(Bangladeş)*, 22°49´N 92°18´E, 220
Karnataka*, 175, 204
Karnatik*, 134
Karwar *(Hindistan)*, 14°50´N 74°09´E, 134, 204
Kasaragod *(Hindistan)*, 12°30´N 74°59´E, 210
Kasi*, 70
Kasur *(Pakistan)*, 31°07´N 74°30´E, 80
Kaşgar *(Çin)*, 39°29´N 76°02´E, 72, 75, 134
Katak *(Hindistan)*, 20°29´N 85°43´E, 94
Katmpur *(Hindistan)*, 29°56´N 78°42´E, 198
Kathiayavar Yarımadası, *(Hindistan)*, 22°00´N 71°00´E, 12, 204
Kathiayavar*, 141
Kathua *(Hindistan)*, 32°23´N 75°34´E, 191
Katihar *(Hindistan)*, 25°33´N 87°34´E, 198
Katmandu *(Nepal)*, 27°42´N 85°19´E, 12, 217
Kavali *(Hindistan)*, 14°57´N 80°03´E, 210
Kaveri *(nehri)*, 12, 204
Kawardha *(Hindistan)*, 22°01´N 81°05´E, 204
Kayalapattinam *(Hindistan)*, 8°34´N 78°07´E, 75
Kedarnath Dağı, *(Hindistan)*, 30°47´N 79°02´E, 198
Kegalla *(Sri Lanka)*, 7°14´N 80°21´E, 222
Kerala*, 175, 210
Keşmir nehri, *(Hindistan)*, 34°00´N 75°00´E, 191
Keşmir*, 94, 111
Kesu *(Pakistan)*, 30°15´N 67°00´E, 12, 184
Khairabad *(Hindistan)*, 27°32´N 80°45´E, 134
Khairpur *(Pakistan)*, 27°30´N 68°50´E, 141, 184
Khairpur*, 164
Khalifat Dağı, *(Pakistan)*, 30°21´N 67°45´E, 184
Khambhat *(Hindistan)*, 22°19´N 72°39´E, 134, 204
Khanddgiri *(Hindistan)*, 20°20´N 85°50´E, 77
Khandwa *(Hindistan)*, 21°49´N 76°23´E, 204
Khanpur *(Pakistan)*, 23°38´N 70°40´E, 184
Khapalu *(Pakistan)*, 35°12´N 76°21´E, 185
Kharagpur *(Hindistan)*, 22°23´N 87°22´E, 198
Kharan *(Pakistan)*, 28°32´N 65°26´E, 184
Kharan*, 164
Khasi Tepeleri, *(Hindistan)*, 12, 199
Khetri *(Hindistan)*, 28°00´N 75°49´E, 191

Khojak (*geçidi*), (*Pakistan*), 30°54′N 66°29′E, 184
Khulna (*Bangladeş*), 22°49′N 89°34′E, 12, 220
Khulna*, 220
Khunjerab (*geçidi*, (*Pakistan*), 36°51′N 75°26′E, 185
Khurja (*Hindistan*), 28°15′N 77°51′E, 134, 198
Khurdar (*Pakistan*), 27°49′N 66°39′E, 184
Kirandul (*Hindistan*), 18°39′N 81°25′E, 204
Kirman (*Iran*), 30°18′N 57°05′E, 75
Kirthar Dağı, (*Pakistan*), 12, 59, 184
Kishangarh (*Hindistan*), 26°33′N 74°52′E, 191
Kishen Ganga (*nehri*), 184, 191
Kishtwar (*Hindistan*), 33°20′N 75°49′E, 191
Koçin (*Hindistan*), 9°56′N 76°15′E, 111, 134, 141, 210
Kocin*, 141
Kodaikanal (*Hindistan*), 10°13′N 77°27′E, 210
Kowkar (*Hindistan*), 20°44′N 70°46′E, 204
Koh i Patandor Dağı, (*Pakistan*), 27°11′N 65°36′E, 184
Koh-i Sultan Dağı, (*Pakistan*), 29°11′N 65°52′E, 184
Kohat (*Pakistan*), 33°37′N 71°30′E, 158, 184
Kohima (*Hindistan*), 25°40′N 94°08′E, 199
Kohlu (*Pakistan*), 29°56′N 69°20′E, 184
Kohvat (*Afganistan*), 34°15′N 68°24′E, 72
Kombstore (*Hindistan*), 11°00′N 76°57′E, 210
Kokanada, (*Hindistan*), 16°59′N 82°20′E, 111, 134, 158, 211
Kolar (*Hindistan*), 13°10′N 78°10′E, 204
Kolhapur (*Hindistan*), 16°40′N 74°20′E, 121, 204
Kolhapur ve Dekkan Eyaletleri Birliği*, 164
Kolhapur*, 121
Kollam bkz Quilon
Kolombo (*Sri Lanka*), 6°55′N 79°52′E, 12, 111, 134, 141, 164, 222
Kombai Dağı, (*Hindistan*), 28°42′N 95°12′E, 199
Konarak (*Hindistan*), 19°56′N 86°07′E, 211
Kondane (*Hindistan*), 18°54′N 73°17′E, 77
Konkan*, 134, 204
Koorg*, 158, 164, 175
Koppal (*Hindistan*), 15°21′N 76°09′E, 111
Korangi (*Pakistan*), 24°48′N 67°08′E, 184
Korba (*Hindistan*), 22°22′N 82°46′E, 205
Koromandel Kıyıları (*Hindistan*), 134, 210
Kosala*, 70, 72
Kot Diji (*Pakistan*), 27°16′N 68°44′E, 59
Kota (*Hindistan*), 25°10′N 75°55′E, 191
Kotri (*Pakistan*), 25°49′N 79°18′E, 184
Kottayam (*Hindistan*), 9°34′N 76°31′E, 210
Kotte (*Sri Lanka*), 6°54′N 79°55′E, 222
Kruna (*bendi*), (*Hindistan*), 17°32′N 73°53′E, 204
Kriyna (*nehri*), 12, 70, 73, 77, 80, 111, 121, 134, 141, 164, 175, 204, 210
Krişnagiri (*Hindistan*), 12°33′N 78°11′E, 210
Krişnanagar (*Hindistan*), 23°22′N 88°32′E, 198
Kuala Selingsing (*Malezya*), 4°00′N 100°42′E, 75
Kuş Bataklığı, (*Hindistan*), 12, 59, 204
Kuş Bihar (*Hindistan*), 26°18′N 89°36′E, 198
Kuş Bihar*, 141, 164
Kuş*, 94, 141, 164, 175
Kuhram*, 80
Kula Kangri Dağı, (*Bhutan/Çin*), 28°15′N 90°34′E, 219
Kulu (*Hindistan*), 31°59′N 77°06′E, 191
Kumaun*, 94
Kumbakonam (*Hindistan*), 10°59′N 79°24′E, 210
Kumta (*Hindistan*), 14°25′N 74°25′E, 204
Kundapura (Coondapoor), (*Hindistan*), 13°31′N 74°41′E, 204
Kunjakri (*Hindistan*), 10°18′N 76°25′E, 75
Kuntala*, 72
Kurnool (*Hindistan*), 15°51′N 78°01′E, 210
Kuru*, 70
Kurukşetra (*Hindistan*), 29°59′N 76°49′E, 191
Kurunegala (*Sri Lanka*), 7°28′N 80°23′E, 222
Kushtia (*Bangladeş*), 23°54′N 89°07′E, 220
Kusinagara (*Hindistan*), 26°45′N 83°54′E, 75
Kustana bkz Hotan
Kustana*, 72
Kuzey Bölgeleri Federal Yönetimi*, 185
Kuzey Kirkarlar*, 121, 134, 141
Kuzey Lakhimpur (*Hindistan*), 27°12′N 94°07′E, 199
Küçük Kuş Bataklığı, (*Hindistan*), 204

Laccadive Adaları (*Hindistan*), 11°45′N 71°21′E, 12, 141, 158, 164
Ladak Dağları, (*Hindistan*), 191
Lahor (*Pakistan*), 31°34′N 74°22′E, 12, 75, 80, 94, 111, 134, 141, 158, 184
Lahor*, 80, 94, 111
lakhawar (*Hindistan*), 25°12′N 85°15′E, 134
Lakhimpur (*Hindistan*), 27°57′N 80°47′E, 198
Lakhpat (*Hindistan*), 23°49′N 68°54′E, 204
Lakshadweep*, 175
Lalitpur (*Hindistan*), 24°42′N 78°24′E, 198
Lalitpur (*Nepal*), 26°41′N 85°14′E, 217
Larkana (*Pakistan*), 27°32′N 68°18′E, 184
Las Bela*, 164
Lashkar (*Hindistan*), 26°12′N 78°08′E, 204
Leh (*Hindistan*), 34°09′N 77°35′E, 191
Leiah (*Pakistan*), 30°59′N 70°58′E, 184
Lhasa (*Çin*), 29°41′N 91°10′E, 75
Liaqatabad (*Pakistan*), 32°17′N 71°24′E, 184
Ligor (*Toyland*), 8°00′N 99°54′E, 75
Limbdi (*Hindistan*), 22°36′N 72°00′E, 204
Linganamakki (*bendi*), (*Hindistan*), 14°00′N 74°38′E, 204
Lingsugur (*Hindistan*), 16°11′N 76°33′E, 204
Lingzi Thang Plains (*Hindistan*), 191
Lohardaga (*Hindistan*), 23°27′N 84°42′E, 198
Loralai (*Pakistan*), 30°20′N 68°41′E, 184
Lothal (*Hindistan*), 22°54′N 72°22′E, 59
Loyang (*Çin*), 34°47′N 112°26′E, 75
Lucknow (*Hindistan*), 26°50′N 80°54′E, 12, 134, 141, 158, 198
Ludhiana (*Hindistan*), 30°56′N 75°52′E, 12, 191
Lumbini (*Hindistan*), 37°32′N 83°29′E, 75
Lungki (*Hindistan*), 22°55′N 92°49′E, 199
Lusai ve Chin Tepeleri*, 141

Machhiawara (*Hindistan*), 31°37′N 76°27′E, 134
Maçlipatnam (*Hindistan*), 16°12′N 81°11′E, 72, 75, 111, 134, 210
Madarpur (*Bangladeş*), 23°09′N 90°11′E, 220
Madgaon (*Hindistan*), 15°11′N 73°54′E, 204
Madhubani (*Hindistan*), 26°21′N 86°05′E, 98
MadhyaBharat*, 164, 175
Madhya Pradeş*, 175, 205
Madikeri (*Hindistan*), 12°26′N 75°35′E, 204
Madras (*Hindistan*), 13°05′N 80°18′E, 12, 111, 121, 134, 141, 158, 210
Madras Eyaleti*, 141
Madras*, 158, 164, 175
Madura (*Hindistan*), 9°55′N 78°07′E, 121, 134, 210
Madura*, 80
Magadha*, 70, 72
Mahabharat Dağları, (*Nepal*), 217
Mahadeo Tepeleri, (*Hindistan*), 204
Mahanadi (*nehri*), 94, 204, 211
Mahasagar*, 175, 204
Mahasthan (*Bangladeş*), 24°59′N 89°24′E, 220
Mahaweli (*nehri*), 222
Mahbubnagar (*Hindistan*), 16°45′N 77°57′E, 210
Mahe (*Hindistan*), 11°41′N 75°31′E, 134, 141, 164, 210
Mahendra Giri Dağı, (*Hindistan*), 19°00′N 84°19′E, 211
Mahesana (*Hindistan*), 23°32′N 72°21′E, 204
Maheshwar (*Hindistan*), 22°11′N 75°40′E, 121
Mahi (*nehri*), 204
Mahuva (*Hindistan*), 21°03′N 71°50′E, 204
Maihar (*Hindistan*), 24°18′N 80°46′E, 204
Majdi (*Bangladeş*), 22°52′N 91°06′E, 220
Maikala Dağları, (*Hindistan*), 204
Malapura (*Hindistan*), 13°23′N 80°05′E, 75
Mainpuri (*Hindistan*), 27°14′N 79°01′E, 198
Makaran* bkz Makran
Makarwal (*Pakistan*), 32°53′N 71°10′E, 184
Makran Coast Dağları, (*Pakistan*), 184
Makran* (Makaran), 72, 94, 164
Malabar Kıyıları (*Hindistan*), 134, 141, 210
Malahanagiri (*Hindistan*), 18°22′N 81°57′E, 211
Malappuram (*Hindistan*), 10°58′N 76°05′E, 210
Malegaon (*Hindistan*), 20°32′N 74°38′E, 204
Malik Naro Dağı, (*Pakistan*), 29°23′N 63°28′E, 184
Malkapur (*Hindistan*), 20°52′N 76°18′E, 204
Malla*, 70
Malwa*, 80, 94, 111, 134
Mamallapuram (*Hindistan*), 12°34′N 80°02′E, 77
Manali (*Hindistan*), 32°12′N 77°06′E, 191
Manas (*nehri*), 219
Manaslu Dağı, (*Nepal*), 28°33′N 84°33′E, 217
Mandalay (*Burma*), 21°57′N 96°04′E, 159
Mandapesvara (*Hindistan*), 19°00′N 72°44′E, 77
Mandav Tepeleri, (*Hindistan*), 204
Mandi (*Hindistan*), 31°40′N 76°59′E, 191
Mandi Burewala (*Pakistan*), 30°05′N 72°47′E, 184
Mandla (*Hindistan*), 22°35′N 80°28′E, 204
Mandmur (*Hindistan*), 24°03′N 75°08′E, 204
Mandu (*Hindistan*), 22°22′N 75°24′E, 94
Mandvi (*Hindistan*), 22°50′N 69°25′E, 204
Mandya (*Hindistan*), 12°34′N 76°55′E, 204
Mangalkot (*Hindistan*), 26°28′N 92°05′E, 199
Mangalore (*Hindistan*), 12°54′N 74°51′E, 111, 134, 204
Mangla (*bendi*), (*Pakistan*), 33°09′N 73°44′E, 184
Manikyala Tank (*bendi*), (*Hindistan*), 22°25′N 81°40′E, 205
Manipur (*Hindistan*), 25°04′N 81°06′E, 80
Manikyal (*Pakistan*), 32°46′N 73°13′E, 72
Manipur*, 141, 164, 175, 199
Mannar (*Sri Lanka*), 8°58′N 79°54′E, 222
Manshera (*Pakistan*), 25°48′N 69°30′E, 75
Mapilla (*Hindistan*), 11°15′N 76°00′E, 75
Marakand bkz Semerkant
Mardan (*Pakistan*), 39°14′N 72°05′E, 184
Margiana (*Iran*), 37°30′N 61°32′E, 72
Margiana*, 72
Marmagao (*Hindistan*), 15°26′N 73°50′E, 204
Mauv*, 72
Mavalkar (*nehri*), 184
Mastung (*Pakistan*), 29°44′N 66°56′E, 184
Matale (*Sri Lanka*), 7°28′N 80°37′E, 222
Matara (*Sri Lanka*), 5°57′N 80°32′E, 222
Matatila (*bendi*), (*Hindistan*), 25°05′N 78°20′E, 198, 204
Mathura (*Hindistan*), 27°30′N 77°42′E, 70, 72, 73, 198
Mathura*, 72
Matsya*, 70
Mau (*Hindistan*), 25°16′N 81°22′E, 134
Mavera-ün Nehir*, 94
Mayur (*Hindistan*), 12°18′N 76°37′E, 111, 141, 204
Maysur*, 121, 141, 158, 164, 175
Ma'bar*, 80
Medak (*Hindistan*), 18°02′N 78°15′E, 210
Media*, 72
Medinipur (*Hindistan*), 22°27′N 87°22′E, 198
Meerut (*Hindistan*), 29°00′N 77°42′E, 80, 141, 158, 198
Meghalaya*, 175, 199
Meghasani Dağı, (*Hindistan*), 21°37′N 86°20′E, 211
Meghna (*nehri*), 220
Mehrgarh (*nehri*), 59
Mekong (*nehri*), 75
Mekran Eyaletler ve Berar*, 158, 164
Merv (*Türkmenistan*), 37°34′N 61°15′E, 75
Mettur (*Hindistan*), 11°53′N 77°51′E, 210
Mevar*, 94
Mezar-ı Şerif (*Afganistan*), 36°43′N 67°05′E, 75
Mhow (*Hindistan*), 22°32′N 75°49′E, 204
Miani Hor (*nehri*), 184
Mianwali (*Pakistan*), 32°32′N 71°33′E, 184
Minaka (*geçidi*), (*Çin/Pakistan*), 36°58′N 74°54′E, 185
Miraj (*Hindistan*), 16°51′N 74°42′E, 204
Miram Şah (*Pakistan*), 33°00′N 70°05′E, 184
Mirpur Khas (*Pakistan*), 25°33′N 69°05′E, 72, 184
Mirzapur (*Hindistan*), 25°09′N 82°34′E, 198
Mivath (*Hindistan*), 29°03′N 76°51′E, 80
Mizoram*, 175, 199
Mohenjo-Daro (*Pakistan*), 27°17′N 68°14′E, 59, 72, 184
Mokama (*Hindistan*), 25°24′N 85°55′E, 198
Mookiya Eyaleti (*Sri Lanka*), 7°00′N 80°45′E, 158
Moradabad (*Hindistan*), 28°50′N 78°45′E, 198
Moratuwa (*Sri Lanka*), 6°47′N 79°53′E, 222
Morbi (*Hindistan*), 22°50′N 70°52′E, 204
Motihari (*Hindistan*), 26°40′N 84°55′E, 198
Mulaka*, 72
Mullaitivu (*Sri Lanka*), 9°15′N 80°48′E, 222
Multan (*Pakistan*), 30°10′N 71°36′E, 75, 80, 94, 134, 158, 184
Multan*, 80, 94, 111
Mundigak (*Pakistan*), 31°48′N 65°42′E, 59
Munger (*Hindistan*), 25°24′N 86°25′E, 198
Murwara (*Hindistan*), 23°49′N 80°28′E, 204
Musa Khel (*Pakistan*), 30°53′N 69°52′E, 59
Mustang (*Nepal*), 29°10′N 83°55′E, 217
Muzaffargarh (*Pakistan*), 30°04′N 71°15′E, 184
Muzaffarnagar (*Hindistan*), 29°28′N 77°42′E, 198
Muzaffarpur (*Hindistan*), 26°07′N 85°23′E, 198
Muzaris (*Hindistan*), 10°26′N 76°07′E, 72, 75
Mürşidabad (*Hindistan*), 24°11′N 88°19′E, 134
Mymensingh (*Bangladeş*), 24°45′N 90°23′E, 220

Nadiad (*Hindistan*), 22°42′N 72°55′E, 204
Naga Tepeleri, (*Hindistan*), 13, 199
Nagaland*, 175, 198
Nagaon (*Hindistan*), 26°18′N 92°49′E, 199
Nagappattinam (*Hindistan*), 10°45′N 79°50′E, 111, 134, 210
Nagar Haveli (*Hindistan*), 19°43′N 73°08′E, 164
Nagarjuna Sagar (*bendi*), (*Hindistan*), 16°26′N 79°08′E, 210
Nagaur (*Hindistan*), 27°12′N 73°48′E, 80, 191
Nagelpad (*Hindistan*), 17°14′N 79°46′E, 134
Nagercoil (*Hindistan*), 8°11′N 77°30′E, 210
Nagina (*Hindistan*), 29°26′N 78°27′E, 198
Nagpur (*Hindistan*), 21°10′N 79°12′E, 12, 121, 141, 158, 204
Nagur (*Hindistan*), 10°59′N 79°26′E, 75
Nahan (*Hindistan*), 30°33′N 77°18′E, 191
Naini Tal (*Hindistan*), 29°22′N 79°26′E, 198
Nalanda (*Hindistan*), 25°07′N 85°25′E, 73
Nalgonda (*Hindistan*), 17°04′N 79°15′E, 210
Nallamala Tepeleri, (*Hindistan*), 210
Namche Bazar (*Nepal*), 27°49′N 86°44′E, 217
Namrup (*Hindistan*), 27°12′N 95°20′E, 199
Nanda Devi Dağı, (*Hindistan*), 30°21′N 79°58′E, 198
Nanded (*Hindistan*), 19°08′N 77°16′E, 204
Nanga Parbat Dağı, (*Pakistan*), 35°15′N 74°36′E, 184
Naniangud (*Hindistan*), 12°07′N 76°40′E, 204
Narayanganj (*Bangladeş*), 23°36′N 90°28′E, 220
Narmada (*nehri*), 12, 59, 70, 73, 77, 80, 94, 111, 121, 141, 158, 164, 175, 204
Narsinhapur (*Hindistan*), 22°58′N 79°15′E, 204
Narsinghgarh (*Hindistan*), 23°42′N 77°08′E, 204
Nasarpur (*Pakistan*), 23°53′N 69°39′E, 134
Nasik (*Hindistan*), 20°05′N 73°52′E, 75, 77, 121, 204
Naunaka (*Özbekistan*), 38°51′N 65°46′E, 70
Navsari (*Hindistan*), 20°58′N 73°01′E, 204
Nawabshah (*Pakistan*), 26°15′N 68°26′E, 184
Nayagarh (*Hindistan*), 20°10′N 85°08′E, 211
Negombo (*Sri Lanka*), 7°13′N 79°51′E, 222
Nellore (*Hindistan*), 14°29′N 80°00′E, 210
Nepal*, 134
Nepala*, 72
Nepalgarh (*Nepal*), 28°02′N 81°38′E, 217
Netrakona (*Bangladeş*), 24°52′N 90°46′E, 220
Neyveli (*Hindistan*), 11°36′N 79°26′E, 210
Nikaia (*Hindistan*), 33°23′N 73°52′E, 70
Nikobar Adaları (*Hindistan*), 7°40′N 93°22′E, 13
Nilgiri Tepeleri, (*Hindistan*), 12, 210
Nimach (*Hindistan*), 24°27′N 74°56′E, 204
Nindowari (*Pakistan*), 26°50′N 65°23′E, 59
Nirmal Dağları, (*Hindistan*), 204, 210
Nizam*, 121
Nizamabad (*Hindistan*), 18°40′N 78°05′E, 210
Nok Kundi (*Pakistan*), 28°49′N 62°50′E, 184
Nokrek Peak Dağı, (*Hindistan*), 25°29′N 90°19′E, 199
Nowshera (*Pakistan*), 34°00′N 72°00′E, 184
Nushki (*Pakistan*), 29°33′N 66°01′E, 184
Nuwara Eliya (*Sri Lanka*), 6°58′N 80°46′E, 222

Omei Shan (*Çin*), 29°35′N 103°11′E, 75
Oc Eo (*Kamboçya*), 9°44′N 105°06′E, 75
Odner (*Hindistan*), 24°43′N 88°20′E, 94
Okara (*Pakistan*), 30°49′N 73°31′E, 184
Omana (*Arabistan*), 23°55′N 51°02′E, 75
Orai (*Hindistan*), 26°00′N 79°26′E, 198
Orissa*, 94, 111, 134, 141, 164, 175, 211
Ormara (*Pakistan*), 25°12′N 64°39′E, 184
Orta Hindistan Eyaleti*, 141, 158
Orta Makran Dağları, (*Pakistan*), 184
Osmanabad (*Hindistan*), 18°09′N 76°06′E, 204
Oudh* (Awadh*), 80, 94, 111, 134, 141

Pab Dağları, (*Pakistan*), 184
Pabna (*Bangladeş*), 24°00′N 89°15′E, 220
Pachaimalai Tepeleri, (*Hindistan*), 210
Padma (*nehri*) 220
Pagan (*Burma*), 18°16′N 95°51′E, 75
Pahlgam (*Hindistan*), 34°01′N 75°25′E, 191
Paithan (*Hindistan*), 19°29′N 75°28′E, 204
Palakollu (*Hindistan*), 16°34′N 81°48′E, 111, 134
Palanpur (*Hindistan*), 24°12′N 72°29′E, 204
Palembang (*Endonezya*), 2°59′S 104°45′E, 75
Palghat (*Hindistan*), 10°46′N 76°42′E, 210
Palitana (*Hindistan*), 21°30′N 71°50′E, 204
Palkonda Dağları, (*Hindistan*), 210
Pallipuram (*Hindistan*), 10°24′N 76°08′E, 111, 134
Palmyras Burnu, (*Hindistan*), 20°46′N 87°02′E, 211
Pan-Yu (*Çin*), 21°37′N 110°26′E, 75
Panaji (*Hindistan*), 15°24′N 73°52′E, 204
Pancanada*, 72
Pançala*, 70, 72
Pandhapur (*Hindistan*), 17°42′N 75°24′E, 204
Pangi Dağları, (*Pakistan*), 185
Panipat (*Hindistan*), 29°24′N 76°58′E, 80, 94, 111, 191
Panjgur (*Pakistan*), 26°58′N 64°06′E, 184
Panna (*Hindistan*), 24°43′N 80°11′E, 204
Paradwip (*Hindistan*), 20°19′N 86°42′E, 211
Parakrom (*Hindistan*), 19°40′N 80°45′E, 204
Parangippettai (Porto Novo), (*Hindistan*), 11°29′N 79°50′E, 111, 134
Parbati (*nehri*), 191
Parbhani (*Hindistan*), 19°16′N 76°51′E, 204
Paro (*Bhutan*), 27°23′N 89°31′E, 219
Partabpur (*Hindistan*), 23°28′N 83°15′E, 205
Parthia*, 72
Pasni (*Pakistan*), 25°13′N 63°30′E, 184
Pasupiputra bkz Patna
Patan (*Hindistan*), 23°51′N 72°11′E, 204
Pathankot (*Hindistan*), 32°16′N 75°43′E, 191
Patiala (*Hindistan*), 30°21′N 76°27′E, 191
Patiala ve Doğu Pencap Eyaletleri Birliği*, 164, 175
Patiala*, 141
Patna (Pataliputra), (*Hindistan*), 25°37′N 85°12′E, 12, 70, 72, 73, 75, 111, 134, 141, 158, 198
Patola (*Pakistan*), 25°50′N 69°10′E, 70, 72, 75
Patuakhali (*Bangladeş*), 22°20′N 90°20′E, 220
Pauri (*Hindistan*), 30°08′N 78°48′E, 198
Pawar*, 121
Pegu (*Burma*), 17°18′N 96°31′E, 75
Pegu*, 141
Pencap Eyaletleri Yönetimi*, 158
Pencap* (*Hindistan*), 175, 191
Pencap* (*Pakistan*), 175, 184
Pencap*, 141, 158, 164
Penganga (*nehri*), 204
Penner (*nehri*), 210
Periano Ghundai (*Pakistan*), 31°20′N 69°34′E, 59
Periyar Gölü, (*Hindistan*), 9°30′N 77°20′E, 210
Persepolis (*Iran*), 29°57′N 52°52′E, 72, 75
Persia*, 94
Persis*, 72
Peşaver (*Pakistan*), 34°01′N 71°40′E, 72, 80, 184
Petra (*Ürdün*), 30°20′N 35°26′E, 74
Peukela (*Pakistan*), 34°15′N 71°48′E, 70
Phalodi (*Hindistan*), 27°06′N 72°22′E, 191
Phaltan (*Hindistan*), 18°01′N 74°31′E, 204
Phra Pathom (*Toyland*), 13°50′N 100°01′E, 75
Phulabani (*Hindistan*), 20°30′N 84°18′E, 211
Pidurutalagala Dağı, (*Sri Lanka*), 7°01′N 80°45′E, 222
Pilibhit (*Hindistan*), 28°37′N 79°48′E, 198
Pipri (*Pakistan*), 24°54′N 67°25′E, 184
Pir Panjal Dağları, (*Hindistan*), 191
Pishin (*Pakistan*), 30°33′N 67°01′E, 184
Pishin lora (*nehri*), 184
Pitalkhora (*Hindistan*), 20°16′N 74°34′E, 77
Pnutsholing (*Bhutan*), 26°52′N 89°26′E, 219
Pokaran (*Hindistan*), 27°57′N 71°56′E, 191
Pokhara (*Nepal*), 28°14′N 83°58′E, 217
Pondiçeri (*Hindistan*), 11°59′N 79°50′E, 72, 111, 134, 141, 164, 210
Pondiçeri*, 175, 210
Porbandar (*Hindistan*), 21°40′N 69°40′E, 204
Port Blair (Port Cornwallis), (*Hindistan*), 11°40′N 92°44′E, 141
Port Canning (*Hindistan*), 22°19′N

80°40 E, 198
Port Cornwallis *see* Port Blair
Puyapa *(Hindistan)*, 25°27´N 81°55´E,73
Pondicherry *see* Pondicherry
Pudukkottai *(Hindistan)*, 10°23´N 78°47´E, 210
Pudukkottai*, 164
Pulicat *(gölü)*, *(Hindistan)*, 13°37´N 80°05´E, 210
Pulicat *(Hindistan)*, 13°26´N 80°20´E, 111, 134
Puna *(Hindistan)*, 18°29´N 73°57´E, 12, 121, 158, 204
Punakha *(Bhutan)*, 27°38´N 89°50´E, 164, 219
Punch *(Hindistan)*, 33°46´N 74°08´E, 191
Pundra*, 72
Pura *(Iran)*, 27°26´N 61°00´E,70
Puri *(Hindistan)*, 19°49´N 85°54´E, 211
Purnia *(Hindistan)*, 25°48´N 87°32´E, 198
Purulya *(Hindistan)*, 23°19´N 86°25´E, 198
Pusad *(Hindistan)*, 19°56´N 77°38´E,204
Puttalam *(Sri Lanka)*, 8°02´N 79°50´E, 111, 134, 222

Qila Ladgasht *(Pakistan)*, 27°55´N 62°59´E, 184
Qila Saifullah *(Pakistan)*, 30°42´N 68°30´E, 184
Quetta *(Pakistan)*, 32°19´N 71°59´E, 184
Quilon (Kollam), *(Hindistan)*, 8°53´N 76°38´E,75, 111, 134,210

Racastan*, 164, 175, 191
Racputana*, 121, 134, 141,158
Radhanpur *(Hindistan)*, 23°52´N 71°49´E, 204
Rae Bareli *(Hindistan)*, 26°14´N 81°14´E, 198
Rahimyar Han *(Pakistan)*, 28°22´N 70°20´E, 184
Rahun *(Hindistan)*, 19°26´N 74°42´E, 204
Raichur *(Hindistan)*, 16°15´N 77°20´E. 204
Raigarh *(Hindistan)*, 21°53´N 83°28´E, 205
Raipur *(Hindistan)*, 21°16´N 81°42´E,205
Raj Nandgaon *(Hindistan)*, 21°06´N 81°08´E,204
Rajahmundry *(Hindistan)*, 17°01´N 81°52´E, 211
Rajanpur *(Pakistan)*, 29°05´N 70°25´E, 184
Rajasthaniyan *(Hindistan)*, 9°26´N 77°36´E, 210
Rajgarh *(Hindistan)*, 28°38´N 75°21´E, 191
Rajgir *(Hindistan)*, 25°01´N 85°26´E, 198
Rajkot *(Hindistan)*, 22°18´N 70°53´E,204
Rajmahal Tepeleri, *(Hindistan)*, 198
Rajshahi *(Bangladeş)*,24°24´N 88°40´E,220
Rajshahi*,220
Rajura *(Hindistan)*, 19°48´N 79°25´E, 204
Rakhshan *(nehri)*, 184
Ramanathapuram *(Hindistan)*,9°23´N 78°53´E,210
Ramdurg, *(Hindistan)*, 15°57´N 75°24´E, 204
Rameswaram *(Hindistan)*, 9°18´N 79°19´E, 121,210
Ramgarh *(Hindistan)*, 23°37´N 85°32´E, 94, 158
Rampur *(Hindistan)*, 28°48´N 79°03´E, 198
Rampur*, 164
Rana Ghundai *(Pakistan)*, 30°15´N 69°11´E, 59
Ranchi *(Hindistan)*, 23°22´N 85°20´E, 198
Rangamati *(Bangladeş)*, 22°40´N 92°10´E, 220
Ranganj *(Hindistan)*, 25°58´N 87°59´E, 198
Rangpur *(Bangladeş)*, 25°45´N 89°21´E, 134,220
Rangpur *(Hindistan)*, 22°25´N 72°05´E,59
Rangun *(Burma)*, 16°47´N 96°10´E, 13, 75, 141, 159, 165
Raniganj *(Hindistan)*, 23°35´N 87°07´E, 198
Ras Koh Dağı, *(Pakistan)*, 28°50´N 65°12´E, 184
Raskoh Dağları, *(Pakistan)*, 184
Ratnapur *(Hindistan)*, 22°18´N82°12´E,80
Ratlam *(Hindistan)*, 23°18´N 75°06´E, 204
Ratnagiri *(Hindistan)*, 17°00´N 73°20´E, 204
Ratnapura *(Sri Lanka)*, 6°41´N 80°25´E,222
Raurkela *(Hindistan)*, 22°16´N 85°01´E, 211
Rawalpindi *(Pakistan)*, 33°40´N 73°08´E, 184
Rayigana *(Sri Lanka)*, 6°21´N 80°00´E, 80
Razmak *(Pakistan)*, 32°41´N 69°56´E, 184
Redhakhol *(Hindistan)*, 21°07´N 84°21´E, 211
Rewa *(Hindistan)*, 24°32´N 81°18´E, 204
Rewah*,141
Rewari *(Hindistan)*, 28°14´N 76°38´E, 191
Rhagae *(Iran)*, 35°28´N 50°43´E, 72
Riband *(bendi)*, *(Hindistan)*,24°09´N 83°02´E, 198, 205
Roha *(Hindistan)*, 18°25´N 73°08´E, 204
Rohilkhand*, 134
Rohri *(Pakistan)*, 27°39´N 68°57´E, 184
Rohtak *(Hindistan)*, 28°57´N76°38´E, 191
Rohtas *(Pakistan)*, 32°59´N 73°40´E, 94
Rub el Hali Çölü, *(Suudi Arabistan)*,72
Rukumhot *(Nepal)*, 28°36´N 82°45´E, 217
Rupar *(Hindistan)*, 30°59´N 76°36´E, 59

Sad Istragh Dağı, *(Pakistan)*, 36°36´N 72°13´E, 184
Sadhaura *(Hindistan)*, 30°22´N77°13´E, 80
Sadiqabad *(Pakistan)*, 28°16´N 70°09´E, 184
Sadiya *(Hindistan)*, 27°49´N 95°38´E, 199
Sadras *(Hindistan)*, 12°33´N 80°10´E, 111, 134
Safevi İmparatorluğu*, 111
Sagar *(Hindistan)*, 23°50´N 78°44´E, 204
Sagar Adası, *(Hindistan)*, 21°44´N 88°05´E, 198
Saidapet *(Hindistan)*, 13°02´N80°15´E, 210
Saidpur *(Bangladeş)*, 25°48´N 89°00´E,220
Saidu *(Pakistan)*, 34°43´N 72°24´E, 184
Saindak *(Pakistan)*, 29°16´N 61°38´E, 184
Saipal Dağı, *(Nepal)*, 29°53´N 81°30´E, 217
Sakastan*,72
Sakir Dağı, *(Pakistan)*, 31°08´N 67°54´E, 184
Salem *(Hindistan)*, 11°38´N 78°08´E, 134, 210
Sallyana *(Nepal)*, 28°21´N82°11´E, 217
Salt Dağları, *(Pakistan)*, 184
Salween *(nehri)*, 159
Samana *(Hindistan)*, 30°09´N 76°15´E, 134
Samana*,80
Samapa *(Hindistan)*, 19°28´N 84°51´E,70
Sambalpur *(Hindistan)*, 21°28´N 84°04´E, 211
Sambhal *(Hindistan)*, 28°35´N 78°34´E, 94, 111, 198
Sambhar *(gölü)*, *(Hindistan)*, 26°55´N 75°15´E, 191
Sambhar *(Hindistan)*, 26°56´N 75°16´E, 191
Sançi *(Hindistan)*,23°38´N 77°42´E, 75, 204
Sangaredi *(Hindistan)*, 17°37´N 78°04´E, 210
Sangli *(Hindistan)*, 16°55´N 74°37´E, 204
Sangrur *(Hindistan)*,30°16´N 75°52´E,191
Sanjayana *(Hindistan)*, 20°27´N 82°56´E, 75
Sarai Kola *(Pakistan)*, 33°50´N 72°52´E, 59
Sarangpur *(Hindistan)*, 23°35´N 76°32´E, 80,94
Sargodha* *(Pakistan)*, 32°01´N 72°40´E, 184
Sarkara *(Pakistan)*, 28°05´N 68°58´E, 75
Sarkhej *(Hindistan)*, 22°46´N 72°28´E, 134
Sarnath *(Hindistan)*, 25°23´N 83°02´E,73, 75, 198
Sarsuti*, 80
Sasaram *(Hindistan)*, 24°58´N 84°01´E, 198
Satara *(Hindistan)*, 17°43´N 74°05´E, 121, 204
Satavahanihara*,72
Satna *(Hindistan)*, 24°33´N 80°50´E, 204
Satpura Dağları, *(Hindistan)*, 12, 121, 204
Saurashtra*, 164,175
Sauvira*, 72
Savanur *(Hindistan)*, 14°58´N 75°27´E,204
Savanur*, 121
Sawai Madhopur *(Hindistan)*, 26°00´N 76°28´E, 191
Scythia*,72
Scythica *(Çin)*, 41°12´N 82°48´E, 72
Secunderabad *(Hindistan)*, 17°27´N 78°27´E,210
Sehwan *(Pakistan)*, 26°26´N 67°52´E, 134, 184
Semerkant (Maraknda), *(Özbekistan)*, 39°40´N 66°57´E, 70, 72, 75, 94
Seoni *(Hindistan)*, 22°06´N 79°36´E, 204
Serampore *(Hindistan)*, 22°44´N 88°21´E, 134
Serica*,72
Sewistan *(Pakistan)*,29°56´N 67°49´E, 94
Seylan*, 111, 134, 141
Shahdol *(Hindistan)*,23°19´N 81°26´E, 204
Shahi Tump *(Pakistan)*, 26°12´N 63°01´E, 59
Shahpura *(Hindistan)*,25°38´N 75°01´E, 191
Shahr-i Sokhta *(Afganistan)*, 30°20´N 61°18´E,59
Shahriq *(Pakistan)*, 30°11´N 67°45´E, 184
Shajapur *(Hindistan)*, 23°27´N 76°21´E, 204
Shakunli Dağı, *(Hindistan)*, 28°58´N 96°02´E,99
Shamgorg *(Bhutan)*, 27°13´N 90°40´E, 219
Sharanpur *(Hindistan)*, 29°58´N 77°33´E, 198
Shekhupura *(Pakistan)*, 31°42´N 74°08´E, 184
Shetpur *(Bangladeş)*,24°40´N 89°29´E, 134
Shikarpur *(Pakistan)*, 27°58´N 68°42´E. 184
Shiliguri *(Hindistan)*, 26°46´N 88°30´E, 198
Shillong *(Hindistan)*,25°34´N91°53´E., 199
Shimla *(Hindistan)*, 31°02´N77°13´E, 191
Shimoga *(Hindistan)*, 13°56´N 75°31´E, 204
Shinde*, 121
Shivpuri *(Hindistan)*, 25°26´N 77°39´E, 204
Sholapur *(Hindistan)*, 17°43´N 75°56´E, 204
Shyok *(nehri)*, 191
Sikkim*, 158, 164, 175, 198
Si Thep *(Tayland)*, 15°41´N 101°14´E, 75
Sinhan Dağları, *(Pakistan)*, 184
Sibi *(Pakistan)*, 29°31´N 67°54´E, 184
Sibsagar *(Hindistan)*, 26°58´N 94°38´E, 199
Sidhi *(Hindistan)*,24°24´N81°54´E,205
Sigiriya *(Sri Lanka)*, 7°57´N 80°46´E,222
Sikar *(Hindistan)*, 27°33´N 75°12´E., 191
Sikri *see* Fatehpur Sikri
Silchar *(Hindistan)*, 24°49´N 92°47´E, 198
Silgarhi *(Nepal)*, 29°14´N 80°58´E,217
Silvassa *(Hindistan)*, 20°13´N 73°03´E, 204
Simhala*, 72
Simikot *(Nepal)*,29°58´N 81°49´E, 217
Sind*, 141, 164, 175, 184
Sindhu*, 72
Singareni *(Hindistan)*, 17°33´N 80°19´E, 210
Sinope Phasis *(Gürcistan)*,41°40 N41°45´E, 72
Sirajganj *(Bangladeş)*, 24°27´N 89°42´E, 220
Sirhind *(Hindistan)*, 30°39´N 76°28´E, 80
Sirohi *(Hindistan)*, 25°53´N 72°58´E, 191
Sironcha *(Hindistan)*, 18°52´N80°01´E, 204
Sironj *(Hindistan)*, 24°05´N 77°39´E, 111, 134
Sirpur *(Hindistan)*, 19°28´N 79°36´E., 210
Sirsa *(Hindistan)*,29°32´N 75°04´E., 191
Sirsi *(Hindistan)*, 14°40´N 74°51´E, 204
Sirnpur *(Hindistan)*, 27°33´N 80°40´E, 198
Siwalik Dağları, *(Hindistan)*, 198,217
Siwan *(Hindistan)*, 26°14´N 84°21´E, 198
Siwistan*, 80
Siyalkot *(Pakistan)*, 32°29´N 74°35´E, 80, 134,184
Skardu *(Pakistan)*, 35°18´N 75°44´E, 185
Soda Ovası *(Hindistan)*,191
Sogdiana*, 72
Solan *(Hindistan)*, 30°50´N 77°08´E, 191
Somnath *(Hindistan)*, 20°50´N 70°31´E, 59, 134
Somnarsi *(Pakistan)*, 25°25´N 66°40´E, 184
Son *(nehri)*, 198,204
Songarh *(Hindistan)*,21°17´N 73°41´E, 121
Sonipat *(Hindistan)*, 29°00´N77°01´E, 191
Sopatma *(Hindistan)*, 12°03´N 79°35´E, 75
Sotka Koh *(Pakistan)*, 25°20´N 63°24´E, 59
Sri Kalahasti *(Hindistan)*, 13°47´N 79°40´E, 210
Srikantaka Adası, *(Hindistan)*, 13°40´N 81°30´E, 210
Srikakulam *(Hindistan)*, 18°14´N 84°00´E, 211
Srikastra *(Burma)*, 18°24´N 95°17´E, 75
Srinagar *(Hindistan)*, 34°08´N74°50´E,75, 80,94, 134, 158, 191
Srirangapatnam *(Hindistan)*, 12°25´N 76°41´E, 121, 141
Srivikrapuram *(Hindistan)*, 9°31´N 77°41´E, 210
Stanley *(bendi)*, *(Hindistan)*, 12°00´N 78°00´E, 210
Sthanaka *(Hindistan)*, 19°22 N 72°56´E.75
Subansiri *(nehri)*, 199
Sui *(Pakistan)*,28°39´N 69°21´E, 184
Sukhet *(Hindistan)*,31°22´N 76°50´E,80
Sukhothai *(Tayland)*, 17°00´N 99°51´E, 75
Sukkur *(Pakistan)*, 27°42´N 68°54´E, 134, 184
Sultanpur *(Hindistan)*, 26°15´N 82°04´E, 80,198
Sumatra Adası, *(Endonezya)*, 1°00´S 102°00´E, 13,75
Sun Kosi *(nehri)*, 217
Sundarbans, *(Bangladeş)*,220
Sundargarh *(Hindistan)*, 22°04´N 84°08´E, 211
Suppara *(Hindistan)*, 19°37´N 72°56´E, 72
Surasena*, 70
Surat *(Hindistan)*, 21°10´N72°54´E, 12, 111, 121, 134, 141, 158, 204
Surendranagar *(Hindistan)*,22°44´N 71°43´E, 204
Surkonda *(Hindistan)*, 23°24´N 71°07´E, 59
Susa *(Iran)*, 32°12´N 48°20´E, 75
Sutlagen Doe *(Pakistan)*, 25°20´N 61°54´E, 59
Sutlej *(nehri)*,12,59,94, 134, 141, 158, 164, 175,184,191
Suvarnagiri *(Hindistan)*, 15°08´N 77°17´E, 70
Süleyman Dağları, *(Pakistan)*, 12, 59, 184
Swat *(nehri)*, 184
Sylhet *(Bangladeş)*, 24°53´N 91°51´E, 94, 220

Şahabad *(Karnataka, Hindistan)*, 17°07´N 76°54´E, 204
Şababad *(Uttar Pradeş, Hindistan)*, 28°34´N 79°00´E, 198
Şahbender *(Pakistan)*, 24°08´N 67°56´E, 184
Şahcihanpur *(Hindistan)*,27°53´N 79°55´E, 198
Şam *(Suriye)*, 33°30´N 36°19´E, 74
Şansi *(Hindistan)*, 25°27´N78°34´E, 198
Şortugai *(Afganistan)*, 37°20´N 69°30´E, 59

Tagara *(Hindistan)*, 17°24´N 76°42´E, 72
Takt-i Süleyman Dağı, *(Pakistan)*, 31°36´N 70°01´E, 184
Takkola *(Burma)*, 8°34´N98°41´E, 75
Takpa Shiri Dağı, *(Hindistan)*, 28°10´N 92°52´E, 199
Taksila *(Pakistan)*, 33°53´N 73°18´E, 70. 72, 75
Talanj*, 80
Talcher *(Hindistan)*, 21°00´N 85°18´E, 211
Tamil Nadu*, 175, 210
Tamraliptı *(Hindistan)*,21°13´N 87°56´E, 70 ,72, 75
Tannur *(nehri)*, 217
Tanca vur *(Hindistan)*, 10°46´N 79°09´E, 111, 210
Tancavur*, 121
Tando Adam *(Pakistan)*, 25°44´N 68°41´E, 184
Tando Muhammed Han *(Pakistan)*, 25°07´N 68°35´E, 184
Tangail *(Bangladeş)*, 24°15´N 89°55´E, 220
Tapti *(nehri)*, 12, 94, 121, 134, 141, 158, 164,204
Tarapur *(Hindistan)*, 19°47´N 72°42´E, 204
Tarbela *(bendi)*, *(Pakistan)*, 34°06´N 72°50´E, 184
Taruma *(Endonezya)*, 6°07´S 106°09´E, 75
Tashigang *(Bhutan)*,27°19´N91°33´E, 219
Taşkent *(Özbekistan)*, 41°16´N 69°13´E, 75
Tehn Gez*, 164
Teju *(Hindistan)*, 27°54´N96°10´E, 199
Tel *(nehri)*,211
Tellicherry *(Hindistan)*, 11°44´N 75°29´E, 111, 134, 141,210
Tellingana*,80
Tenali *(Hindistan)*, 16°13´N 80°36´E, 210
Tenasserim *(Burma)*, 12°05´N 99°00´E, 141
Tenasserim*, 141
Tetatani *(nehri)*, 184
Tezpur *(Hindistan)*, 26°38´N 92°49´E, 199
Thal *(Pakistan)*, 33°24´N 70°32´E, 184
Thal Çölü, *(Pakistan)*, 184
Thalner *(Hindistan)*, 21°17´N 75°00´E, 80
Thana *(Hindistan)*, 19°14´N 73°02´E, 204
Thang *(Pakistan)*, 33°45´N 72°26´E, 59
Thar Çölü, *(Hindistan/Pakistan)*, 12, 59, 70, 72,191
Thatta *(Pakistan)*, 24°44´N 67°58´E., 75, 94, 134,184
Thatta*, 94, 111
Thimphu *(Bhutan)*, 27°32´N 89°43´E, 12, 219
Tibet*, 72, 94
Tippera*,141
Tiruçirappalli *(Hindistan)*, 10°50´N 78°43´E, 27,210
TiruneIveli *(Hindistan)*,8°45´N 77°43´E, 210
Tirupati *(Hindistan)*, 13°39´N 79°25´E., 210
Tiruppurankunram *(Hindistan)*, 9°52´N 78°17´E.,77
Tiruppur *(Hindistan)*, 11°05´N 77°20´E, 210
Tisamaharama *(Sri Lanka)*, 6°17´N 81°18´E,222
Tista *(nehri)*, 220
Toba ve Kakar Dağları, *(Pakistan)*,184
Tongsa *(Bhutan)*, 27°33´N 90°30´E, 219
Tonk *(Hindistan)*, 26°10´N 75°50´E, 191
Tosali *(Hindistan)*, 20°16´N 85°30´E,70
Trasiquebar *(Hindistan)*, 11°04´N 79°50´E, 111, 134
Travancore*,141
Travancore Koçin*, 164,175
Triçur *(Hindistan)*, 10°32´N 76°14´E, 210
Trinkomali *(Sri Lanka)*, 8°34´N 81°13´E, 111, 134, 141,222
Tripura*, 164, 175, 199
Trivandrum *(Hindistan)*, 8°30´N 76°57´E, 141,210
Trombay *(Hindistan)*, 19°01´N 72°58´E, 204
Tulasi Dağı, *(Hindistan)*, 18°42´N 82°04´E, 205
Tumkur *(Hindistan)*, 13°20´N77°06´E,204
Tunip *(Pakistan)*, 26°06´N 62°24´E, 184
Tun-huang *(Çin)*, 40°05´N 94°45´E, 72, 75
Tunga *(geçidi)*, *(Çin/Hindistan)*, 29°05´N 94°15´E, 199
Tungabhadra *(bendi)*, *(Hindistan)*, 15°09´N 76°00´E,204
Tungabhadra *(nehri)*, 121
Tura *(Hindistan)*, 25°32´N90°14´E., 198
Turbat *(Pakistan)*, 26°00´N 63°06´E, 184
Turfan *(Çin)*, 42°55´N 89°06´E.75
Turicorin *(Hindistan)*, 8°48´N 78°10´E, 111, 134, 210
Tyr *(Lübnan)*, 33°32´N 35°22´E, 74

U Thong *(Tayland)*, 14°16´N 99°52´E, 75
Uccayn *(Hindistan)*,23°11´N 75°50´E,70, 72,73, 111, 121, 204
Uch *(Pakistan)*, 29°14´N71°03´E,80
Uch*, 80
Udagamandalam *(Hindistan)*, 11°24´N 76°39´E, 210
Udayagiri *(Madhya Pradeş, Hindistan)*, 23°31´N 77°47´E, 77
Udayagiri *(Orissa, Hindistan)*, 20°18´N 85°51´E,77
Udaypur *(Hindistan)*, 24°36´N 73°47´E, 94, 141,191
Udgir *(Hindistan)*, 18°26´N 77°11´E, 204
Udipi *(Hindistan)*, 13°23´N 74°45´E, 204
Umarkot *(Pakistan)*, 25°22´N 69°48´E, 184
Urayur *(Hindistan)*,10°42´N78°20´E,75
Uthal *(Pakistan)*, 25°48´N 66°37´E, 184
Utkala*,72
Uttar Pradeş*, 175, 198
Uttarapatha*, 70

Vadodara (Baroda), *(Hindistan)*, 22°19´N 73°14´E, 12, 111, 121, 134, 141, 204
Valabhi *(Hindistan)*, 21°56´N 71°46´E, 73
Valaichchenai *(Sri Lanka)*,7°54´N81°32´E, 222
Vallore *(Hindistan)*,12°56´N 79°09´E, 111, 121,210
Valsad *(Hindistan)*, 20°33´N 72°59´E, 204
Vanga*, 70, 72
Varanasi (Benares), *(Hindistan)*, 25°20´N 83°00´E, 12, 73, 121, 134, 158, 198
Vasai *(Hindistan)*, 19°21´N 72°48´E, 111, 134,204
Vatsa*, 70
Vavuniya *(Sri Lanka)*, 8°45´N 80°30´E, 222
Vengurla *(Hindistan)*, 15°52´N 73°38´E, 111, 134
Veraval *(Hindistan)*, 20°54´N 70°22´E, 204
Vidarbha*, 72
Vijayanagara *(Hindistan)*, 15°20´N 76°25´E., 80
Vijayanagara*, 80, 111
Vijayawada *(Hindistan)*, 16°34´N 80°40´E, 210
Vijnur *(Pakistan)*, 28°38´N70°18´E,75
Villupuram *(Hindistan)*, 11°58´N 79°28´E, 210
Vindhya Dağları, *(Hindistan)*, 12, 121, 204
Vindhya Pradeş*, 164, 175
Viruduna gar *(Hindistan)*, 9°35´N 77°57´E, 210
Vishakhapatnam *(Hindistan)*, 17°42´N 83°24´E, 111, 134, 211
Vizianagaram *(Hindistan)*, 18°07´N 83°30´E, 211
Vrijji*, 70
Vuyyuru *(Hindistan)*, 16°23´N 80°51´E, 210

Wad *(Pakistan)*, 27°21´N 66°30´E., 184
Wah *(Pakistan)*, 33°50´N 72°44´E, 184
Wan fo hsia *(Çin)*, 40°32´N97°17´E,75
Wana *(Pak.-stan)*, 32°15´N 69°34´E, 184
Warangal *(Hindistan)*, 18°00´N79°35´E, 134,210
Wardak *(Pakistan)*, 20°41´N 78°40´E, 204
Washuk *(Pakistan)*, 27°43´N 64°50´E, 184

Xi'an *(Çin)*, 34°11´N 108°55´E, 75

Yamuna *(nehri)*. 12. 59. 70. 80. 94, 134, 141, 158, 164, 175, 198
Yamuna *(nehri)*,220
Yanam *(Hindistan)*, 16°45´N 82°16´E, 134, 141, 164, 211
Yarkand *(Çin)*, 38°27´N 77°16´E, 75
Yarkend*, 94
Yavatmal *(Hindistan)*, 20°22´N 78°11´E, 204
Yeni Delhi *(Hindistan)*, 28°37´N 77°13´E, 12, 164, 198
Yonas *(nehri)*, 70

Zafarwal *(Hindistan)*, 31°05´N 75°10´E, 134
Zaskar Dağları *(Hindistan)*, 191
Zhob *(nehri)*, 184
Zhob *(Pakistan)*, 31°20´N 69°33´E, 184

DİZİN

Abanindranath *160*
Abdullah Kutub Şah *117*
abhinaya 171
Abu Dağı 65
Abu Taluka 197
Acanta 76, 209
Acmir 81, *88*, 91, *92*, 99, 105, 197
Acmir Camii 106
Açabal 101
Adalet Partisi 160
Adi Granth 144
Adil Şah Hanedanı *114*
Adil Şah II *114*
Afganistan 13, 58, 63, 68, 81, *81*, 84, 85, 86, 91, 97, 103, 104, 185, *185*
Afganlılar 140, 151
Agra 16, 86, 91, 93, 95, *95*, 97, 101, 104, 106, 107, 108, 119, *120*, 126, *203*
  Başkent oluşu 84
  Hint - Türklerin başkenti 91
  Şah Cihan Mimarisi 105, 106
  Taç Mahal 106, *107*
Agra Kalesi 203
Ahemeni İmparatorluğu 68
Ahilyabai 126
Ahmed Şah Durani *126*, *127*
Ahmedabad *133*, *161*, *182*
Ahmednagar 16, 103, 116, 118, *114*, 119, 124
Ahmednagar Nizamşah Sultanlığı 113
Ahmednagarlı Nizam Şahi *113*
Ahom Krallığı 104
Ahomlar 97
Aka Rıza, Ressam 102
Ali Adilşah 118
Ali Verdi Han 137, 138, *138*
Aligarh 150
Aligarh Üniversitesi *150*
Allahabad 48, 75, 79, 95, 131, 156, 203, 205
Allahabad Anlaşması 139
Alleppey *214*
Altın Tapınak 223
Amaravati *64*
Ambar 105
Amri 58
Amritsar 159
Amritsar Altın Tapınağı 144, 178, 194, *194*
Amu Derya Nehri 58, 62, 73
Anai Mudi Dağı 210
Andaman Adaları 214
Andhra Deltaları 159, 162
Andhra Pradeş 37, *64*, *147*, 210, *214*
angarkha 168, *168*
Anglikan Kilisesi 130
Anglo - Hintliler 162
Animizm 200
Anuradhapura *222*, 223, *223*
Arabistan 91
Arap Alfabesi 214
Arapça 14
Aravalli 58
Aravalli Sıradağları 33, 26, 29, 87, 197
Ardochsho *73*
Arhoshatra 71
Arjun 97, 99
Ariuna 52, *53*, 190
artachala 154
Arunaçal Pradeş 199
Arya Samaj Hareketi 16
Aryan Kültürü 64
Aryanlar 17, 62, 63
Asaf Han 101, 103, 104, 106
Askeri 86
Assam 32, *32*, 36, 37, 97, 135, 199, 200, *200*, 202
Assam Tepeleri 30
Assam Vadisi 17, 178
Asy Kavşağı *72*
Aşoka *70*, 71, *71*, 79, 188
Aşoka Saltanatı *70*
Attlee, Clement 165
Attok Kalesi 95
Audh (Awadh)109, 140, 145
Audh Veziri 138
Avam Birliği 174
Avam Kamarası, İngiliz 165
Ayin - i Ekberi 93, *95*
Ayodhya 42, 54, 64, 84, 178, *179*, 203
Ayodhya Camii 179
Azad, E. H. 165
Aziz Meryem Kilisesi *129*

Babür 13, 20, 84, 85, *85*, 86, 94, *94*, 98, 100, *100*, 178
Babür'ün Hatıraları (Vekayi') 85
Badahşan 62, 86
Badami 16, 76, *77*
Badşahi Camü *189*
Bağlan 120
Bağlantısızlar *176*
Babadır Şah II 151
Bahmani *113*
Bahmani sultanlığı 113
Bajirao 124, 125, 126
Baker, Herbert *178*
Baktria *72*, 73
Baktria Yazısı *73*
Balchand, Ressam *104*
Bali, Kral 42
Ballaji Bajirao 124
Ballaji Visvanat Bhat 124, 125, 126
Bandaranaike, Solomon 172
Bande Mataram (Anaya Selam) 159
Bandra *181*
Bangalore *180*, 206
Bangladeş *14*, 16, 17, *18*, 28, *28*, 29, 30, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 56, 173, 174, 185, 199, 202, *220*, 221, *221*
  bağımsızlık 174, 185
  bitki örtüsü 33
  din 14, 18
  iklim 30
  Nüfus sayımı 36
  nüfus 37
  tarım 32, 33, 34, 35, *220*, 221, *221*
Bangladeş Savaşı 177
Bannu Çukuru 58
Baraha 86
Barahalı Seyyidler 87
Bareilli Seyid Ahmed 150
Baroda 124
Bassawan, Ressam *90*
Bassein 130
Batavia *129*
Bayram Han 86
Beaton, Cecil *171*
Belh 104
Belucistan 37, 58, *59*, 173, 174, 176, 185, 188, *189*
Belucistan Dağları 30
Belucistan Platosu 185
Bemajee Bin Assajee 115
Benares Krallığı *202*
Benares, (bkz. Varanasi)
Bengal 16, 29, *37*, 37, 63, 86, 93, *98*, 101, 107, 108, *120*, 124, 129, 131, 133, *133*, 135, *135*, 136, 137, 138, *138*, 139, *140*, *141*, 143, 146, 150, 152, 154, *155*, 156, 157, *158*, 162, 163, 165, 166, 167, 173, 178, 185, 202, *202*, 203, 213
  Batı Bengal 203
  bölünme (1905) 159
  bölünme (1948) 165, 173, 185, 203
  Doğu Hindistan Şirketi 131, 133, *135*, 137, 138, 139, *140*, *141*, 146
  iklim 30
  katlık (1943) 163
  milliyetçilik 159, 162
  tarım 135
Bengal Asyatı Birliği *137*
Bengal Körfezi 18, 25, *28*, 29, 30, *31*, 113, 197, 206, 213, 221
Bengal Vadisi 26
Bengalce, (Bengal Dili) *50*, *150*, 156, 159, 173, 202
Bengali Edebiyatı *160*
Bengali Sanatı *154*
Bentinck, Lord William 146
Berar 103, 120, 121, 124
Berar İmadşah Sultanlığı 113
Berkeley Üniversitesi 174
Bernier, Françoise 39
Bhadravati 206
Bhagavad Gita 52, 114, 190
Bhagavata Purana 22
Bhagirathi Nehri 131
Bhakra Barajı 197
Bhaktapur *215*
Bharata 22, 54, *65*
Bharata Natyam *171*
Bharatiya Canata Partisi 179
Bhatlar 124
Bhilai 206
Bhima Nehri 113
Bhimbetka 58
Bhişma *53*
Bholpar 206
Bhonsle Ailesi 116, *114*, 120
bhopa 170
Bhu 42
Bhubaneswar 81, *211*
Bhutan 33, 200, 217
Bhutan Festivalleri *218*
Bhutan Krallığı 219
Bhutialar 202
Bicapur 103, *111*, 116, *117*, 116, *114*, 118, *119*, 120, *122*, 124
Bicapur Adilşah Sultanlığı 113
Bidar 16, 114, 124
Bidar Baridşah Sultanlığı 113
  Bihar (eski Magadha) 16, 26, 27, *28*, 37, *58*, 63, 66, 68, 79, 81, 86, 93, 95, 107, *120*, 135, 137, 138, 139, 146, 165, 167, 177, 179, 203, *203*
  Doğu Hindistan Şirketi 139, 145
  Hindu - Müsliiman Çatışması 178
  tarım 135
Bihar Birleşmiş Eyaletleri 162
Bikaner 197
Bilaspur 99
Bir Hindistan Hatırası 135
Birleşik Ulusal Parti 172
Birlik Partisi 160
Birlik Toprakları 199, 200, 202, 203, 209, 214
Bodh Gaya *67*
Bodh Gaya Tapınağı 199
Bodhisattva 66, *67*
Bohag Festivali, (bkz. Bongali Bihu Festivali)
Bolan Geçidi 63
Bolan Nehri 58
Bollywood *181*
Bombay 16, 20, 26, 32, 37, *37*, *56*, *77*, 113, 124, 128, 139, 140, *140*, 145, 152, *152*, *153*, 156, *156*, 157, 159, 160, 162, *162*, 165, 170, *174*, 180, *181*, 206, *206*, 209, *209*
  film endüstrisi (bkz. Bollywood) *181*
  Hindistan Kapısı *156*
  Hindistan Ulusal Kongresi 157
  İngiliz Sömürgesi 131, 139, 140, *140*, 145, 159
  Portekiz Sömürgesi 128
Bombay Yöneticiler Derneği 156
Boralar *206*
Braganza 131
Braganza, Catherine de (Katerina) 131, 140
Brahma 22, *22*, 23, 39, *41*, *46*
Brahman, Brahmanlar 50, 51, 64, 65, 66, 92, 107, 114, 121, 123, 130, *131*, 150, *170*
Brahman Hanedanı, Kuzey 74
Brahmani *117*
Brahmanizm 75
Brahmaputra Nehri 27, 200
Brahmaputra Vadisi 37, 97, 199
Brahmo Samaj 150
Brahui Dili *38*
Brindahan *170*
Britanya İmparatorluğu (İngiliz İmp.) 18, 153, 172
Bronz Çağı *59*, 60
Buda 36, 64, 65, 66, *67*, 68, *69*, *71*, 199, 203, *223*
Budget, Allchin 19
Budist 20, *64*, 65, 71, *73*, 76, *77*, *122*, 172, 194, *194*, 199, 200, 209, *220*, 223
Budist Dönemi Sanatı *69*
Budist Mimarisi 221
Budist Stupası *60*, *61*
Budist Üniversitesi 210
Budistler 66, 74
Budizm 14, 18, 22, *56*, 65, 66, 68, *72*, 75, 79, 210, 219, *222*
  festivaller 223
  kozmoloji 22
  sanat ve mimari *67*, 68, *68*, *69*, *73*, *74*, 213, 219
  stupalar *60*, *61*, *64*, 68, *68*, *69*, 76
  taş - oyma anıtlar 76, *77*
Buhara 104
Buksar Savaşı 138
Bundelkhand 124
Bundelkhand Yaylası 81
Burdwan 137
Burma (Myanmar) 97, 200, 202
Burmalılar 151
Butto, Benazir 175
Butto, Zülfikar Ali 174
Büyük Hindistan Yanmadası Demiryolları (Hindistan Demiryolları) 152
Büyük Hint (Thar) Çölü *31*, 32, *32*, 190, *194*, 197, 205
Büyük İskender 68, *70*, 71

Cabalpur 26, 206
Cagannatha 213
Callianvala Bağ 159
Cambridge Üniversitesi 150
Cami Mescit *91*, 106, 107, 188, 209
Cana, Thomas 130
Canata Partisi 177
Cancira 124
Cartier- Bresson, Henri *166*, *176*
Caunpur 81, 86, 93
Caunpur Kalesi 95
Cay Singh 119
Caynacı, Caynacılar 16, 64, 65, 74, 91, *133*, 160, 200
Caynacılık 14, 22, *56*, 64, 65, 68, 210
Caypur 16, 24, *44*, *89*, *152*, *195*, 197
Cemal *87*
Cemmu 36, 194
Cengiz Han 84
Cenk Arabası Festivali (Rath Yama) 213
Charles II 131, 140
Charles, Cornwallis Markizi 140
Charnock, Job 131
Chaturanga 147
Chin Tepeleri 200
Churia Tepeleri 215
churidar pajama 168
Cihan Ara Begüm 108
Cihangir *24*, *97*, *98*, 99, 100, 101, 102, *102*, 103, 104, *104*, *105*, 106, 107, *130*, *168*, 188
Cihangir Mahal Sarayı *95*
Cinci 120
Cizvitler 128, *130*
cize 90, 108
Clive, Robert 133, 138, *138*
Codhpur 197
Cornwallis, Lord 133, 142
Cox's Bazar 221
Coy Singh, Maharaja Sawai 24, *24*
Cuming, David 139
Cunnar 76
Curzon, Lord 153, 156, 159

Çağatay 86
Çandannagar 203
Çandari Kalesi 84
Çandella Hanedanı 20, 78, 81
Çandigar *182*, 196, *196*
Çandragupta 2 75, 79
Çandragupta Maurya *70*, 71
Çarmıhtan İndiriliş 130
Çasma 188
Çattisgarh (Daksina Kosala) 16
çavn 119, 120, 124
Çilka Nehri 213
Çin- Hindistan Savaşı 194

Çin-Tibet Lehçesi 200
Çin *14*, 17, 18, *72*, 73, 79, 85, 128, 131, 139, 140, *140*, 146, 153, 180, 188, 194, 215
Çin Uygarlığı 58
Çinliler 139
Çinli Tarikatı 91, 99, 105
Çitor Kalesi 87, *87*
Çittagong 137
Çittagong Tepeleri 29, 221
Çola Hanedanı 74
Çota 26
Çota Nagpur Platosu 199

Dadaji Kondev 116, 118
Dadra 209
Dakka *28*, 75, 108, 113, 126, 133, *133*, 135, 137, 174, *220*, 221
Dalitler 50, 181
Daman 128, 209
damru 170
Danda Rajpuri 124
Dandi *161*, 162
Danimarkalılar 129
Dantidurga, Kral *77*
Dara *104*
Dara Şikuh *92*, 107
Darb (Kanaue) 81
Darbhanga 137
Dardik Dil Grubu *38*
Darjiling 203
Das, Bishan *100*, 102
Das, Çittaranjan 162
Dasharatha, Kral 54
Daver Bahşi 104
Dekkan 25, *25*, 31, 30, *33*, 34, *34*, 35, 37, 65, *70*, 71, *73*, 81, 87, 103, 104, 107, 109, *111*, 112, 113, 114, 115, 116, *113*, *114*,*116*, *117*, 119, *120*, 122, 124, 127, 135, 141, 143, 146, 206, *209*
Dekkan Savaşları 81
Dekkan Yaylası (Platosu) 32, *81*, 202, 206, 209, *209*
Delhi 16, 17, 24, 30, 81, *81*, 82, 84, 91, 105, 106, *106*, 107, 108, 109, 113, *113*, 124, 126, *126*, 131, 137, 138, *144*, 151, *152*, 159, *163*, 177, *178*, 179, 190, 196, *200*, 203
Hint - Türklerin Başkenti 91
İngiliz Rajının Başkenti 159, *178*
İran Şalu'nun Talanı 137
Moğol İstilası *81*
Şah Cihan tarafından imarı 106, *106*, 107
ayr. bkz. Yeni Delhi
Delhi Sultanlığı 81, *81*, 82, 87
Demiryolları 152
Devgiri *113*
derbar 88, *89*, 119, 120, 121, 159
Desai, Moraji 177
Desh 113
deshmukh 115, 120, 121, 124
Devanagari Yazısı *50*
Devis, A. W. *137*
Devlet Rao 126
Devletabad 16, 81, 82, 103, 113, 116, *113*, 122, 124
Dhanavaran 210
Dharma 50
Dharwar 26
Dhauli 213
dhobi 206
Dholavira 58, 62
dhoti 168, *168*, *169*, *220*
Dhuandhar Şelaleleri 206
Dibrugarh 199
Dimapkara *67*
Diş Tapınağı 223
Diu 128, 130, 209, *209*
Divali Festivali *49*
divan 139
Doab 63
Doğu Bengal Demiryolu Şirketi *152*
Doğu Hindistan Şirketi, Danimarka 129
Doğu Hindistan Şirketi, Fransız 129
Doğu Hindistan Şirketi, Hollanda 129
Doğu Hindistan Şirketi, İngiliz 13, *120*, *125*, 129, 131, 133, *135*, 136, *136*, 137, 138, 139, 140, *141*, 142, *142*, 146, *154*, 219
Bengal 131, 133 *135*, 137, 138, 139, *140*, *141*, 146
Bombay *140*, 145
Hint - Türklerle ilişkisi 131, 138, 139, 141, *141*
Kalküta Merkezi 131, 133, *135*
lağvedilmesi 151
ordu 133, 138, 139, 140, 141, 142, 146
Parlamento Soruşturması 143
Doğu Pencap Üniversitesi *196*
Don Stephan Senanayeke 172
Drahmaraja Ratha (Mabet) *46*
Draupadi *53*
Dravidyen 63
Dravidyen Dilleri 14, *14*, *38*, *50*, *180*, 210 (Tamil, Telagu, Kannada, Malayalam)
Dravidyen Kültürü 213
Drew, Jane 196
Drona *53*
Duars Ovası 219
Dudley Shelton Senanayeke 172
Dupleix, Joseph 138
Durga 48
Durjan Sal, Majarao *109*
Dünya Savaşı I 153, 159, 172
Dünya Savaşı II 163, 174
Dürer, Albrecht *102*
Dwarka 126
Dwarka Tapınağı 205
Dzongkha (Tibet Dili) 219

Ebu'l Hasan 102, *102*
Ebu'l Fazıl *90*, 93, *93*, *95*, *97*
Ebu'l Halid Azad 162
Efdal Han 118, *119*, *122*
Ekber (Ekber Celaleddin Muhammed) *25*, *85*, 86, *86*, 87, *87*, 89, 90, *90*, 91, 92, 93, *93*, 94, *94*, 95, *95*, 97, *97*, 99, 101, 104, *104*, 105, *105*, 107, 128, *130*, *168*, *170*, 188
Saltanat dönemi *94*
Ekber Camii 106
Ekbernamе 90, 93, *93*
Ekoji 120
Ekvator 30
Elephanta Adası *77*, 209
Ellora 76, *77*, 209
Endonezya 18, 131, 137
Ercümend Banu 101
Ermenice 130
Ermeniler 137
Eski Racastan Medeniyetleri ve Vekayinameleri 150
Everest Tepesi 27, 215
Evrengabad 16, 209
Evrengzib *25*, *104*, 107, 108, *108*, 109, 118, 119, 123, 124, 209
Evrengzib Camii 203
Eyüp Han, General Muhanuned 174

Fa-hsien 79
Fabian Sosyalizmi 181
Faizabad *127*
Faizi, Şair 93, *97*
Faraizi Hareketi 150
Farsça 14, 20, *85*, *86*, 91, *97*, 101, 106, 107, 113, *150*, *170*
Farsi 156
Fatehpur Sikri 91, *91*, 93, *97*, 106, *130*
Faysalabad 188
Fergana Beyliği 84
Fetavi- yı Alemgiri 108
Filipinler 137
Firangi Mahal 150
Firdevsi *147*
Foote, Kaptan John *136*
Fransa 138
Fransızlar 137, 138, 142
Fraser, William *144*
Fry, Maxwell 196
Fuller, Albay James *156*

Gagabhat 120
Gaganendranath Tagore *160*
Gaikvad Ailesi, Gaikvadlar 124, 126
Gal Oya 222
Gamargh 98
Gandara 66, 68, *70*, *72*, 188
Gandhi Milliyetçiliği 162
Gandhi, İndira 176, 177, *177*, 178, 181, 182
Gandhi, Mohandas Karamchand 132, 160, 161, *161*, 162, 163, *163*, *174*, *177*, *178*, 205
Gandhi, Rajiv *173*, 177, *177*, 205
Ganeş 40, *42*, *179*
Ganhadhar Rao *155*
Ganj Deltası 221, *221*
Ganj Nehri 16, 27, 29, 58, 63, 79, 95, 131, 135, 203, 217, 221
Ganj Vadisi (Ovası) 28, *33*, 35*35*, 58, *58*, 63, 64, 65, 68, *70*, 71, *72*, *73*, 75, 79, 81, *81*, 84, 85, 87, 90, 94, 95, *120*, 124, 137, 140, 167, 190, 202, 203, *203*, 215
Ganpati 114
Ganveriala 62
Garhwal *53*
Garo Dili 200
Garuda *44*
Gat Dağları 113
Gaya 44, 126
Gaya Tapınak Kompleksi 199
Gazne 81
Gazneli Mahmud 81, *81*
Geceyarısı Çocukları 20
George V, Kral *156*, 159, *178*
George VI, Kral *174*
Ghaghara 29
Ghorpade Ailesi 126
Giyaseddin 81
Gilgit 188
Goa 92, 113, 128, *129*, 130, *131*, 205, 209
Gobind Singh 144
Godavari 81, 217
Godavari Nehri 113, 209, 210
Godavari Vadisi 26
Godwin Austen Dağı 185
Goindval 97
Gokul Asteme Festivali 133
Golkonda 26, 103, *111*, *116*, *117*, 120, 124
Golkonda Kutubşah Sultanlığı 113
Gondvana 124
Gopura *45*
Gosain Jadrup 99
gosainler 137
Govardhan, Ressam 102
Gucarat 16, *56*, 58, 65, *65*, 73, 81, *81*, 87, 91, 92, 107, 108, *111*, 124, 126, 128, 131, *133*, 135, 159, 160, 162, 177, 179, 181, *182*, 205, *205*, *206*, *207*, 209
Gucarat Ovaları 37
Gucarati 16, *50*, 156, 205, 206
Gucaratlılar 140
Gujranwala *144*
Gupta Hanedanı 75
Gupta İmparatorluğu *73*, 75
Guptalar *73*, 75, 79
Gur 105
Gurka Prensliği 215
Gurlu Muhammed 81
Guru Arjun 144
Guru Granath 144
Guru Nanak 90, 144, *144*
Guru Rippoche *218*
Güneydoğu Asya Paktı, SEATO 174
Gvalior 81, 86, 101, 108, *118*, 206

Habarana 223
Habeş 103
Hacı Şeriatullah 150
Haludar *98*
Hampi *83*
Handeş 103, 120, 121
Hanefi Mezhebi 108
Hankah 91
Hanuman 42, 54, *55*
Har Gobind 99
Harappa 20, 58, 62, 63, *63*, 188
Hardvar 48, 152, 203
Hari Soybilimi 97
Harijanlar 50, 179
Harşa, Kral 79
Haryana 37, 63, 178, 190, 194, 196
Hasan Gangu 113
Hastings, Warren 20, 136, 139, 140, 143
Hava Mahal (Rüzgarların Sarayı) 89
Havari Peter 130
Havari Thomas 130, *131*
Hayber Geçidi 185, *185*, 188
Haydar Ali Han 16, 141, 142
Haydarabad *120*, 140, 145, 167, 188, 210
Hayman, Francis *138*
Hayrabad 16
Hemu 86
Herat 85, *85*
Hikkadura Plajı *223*
Himaçal Pradeş *14*, 178, 190, 197
Himalaya Sıradağları 25, 26, *26*, *27*, *27*, 30, *31*, 32, *32*, 33, 35, *56*, 58, *73*, 97, 99, 185, 190, *190*, 196, 202, 203, 215, 217, 219
Hindal 86
Hindistan Ana 180
Hindistan Arkeolojik Araştırma Kurulu *63*
Hindistan Hükümet Kararnamesi (1935) 162, 163
Hindistan İmparatorluğu 172
Hindistan Komünist Partisi 160
Hindistan Resmi Tarihi 62
Hindistan Rezerv Bankası 159
Hindistan Ulusal Kongresi (Kongre) 157, 160, 161, *161*, *162*, 163, 165, 173, *174*, 176
Hindu 13, 14, 17, 20, 45, 48, *73*, *77*, 78, 81, 85, 90, *90*, 92, *92*, 98, *100*, 108, 113, 114, 118, *117*, *120*, 123, 127, 130, 141, 142, 150, *150*, 152, 154, 156, 160, *164*, 166, 167, 168, *170*, 172, 178, *187*, 194, 199, 200, 202, *202*, 209, *209*, 214, 219, 223
Hindu Dili *14*, *38*, *50*, 199, 213
Hindu Monoteizini 150
Hinduizm 14, *14*, 16, 22, 39, 40, *43*, 44, *44*, 45, *56*, 62, 64, *73*, 75, 79, 85, 90, 93, 105, 107, 112, 113, 120, 126, 127, 144, 150, 190, 200, 203, 205, 209, 210
Hindukuş Sıradağları 73, 185
Hindular 108, *133*, *163*, 165, 168, 179, *206*, *211*
Hindular Üzerine 137
Hindustan 203
Hint- Helen Uygarlığı *72*
Hint- Türk İmparatorluğu 85, 86, 87, 88, 91, 93, *93*, 95, 97, *98*, 99, 104, 108, 109, *111*, 112, 119, 126, 127, 131, 137, 116, 140, 165, 202, 209, 213
Avrupalı tüccarlar 129
bahçeler 100, *100*, 101
Dekkan içlerine genişleme 103
İmparatorluk ideolojisi 93, 94, 95
Racputlar 87, *87*, 88, *88*, 89, 97, 104, 105, 110
sanat ve mimari 88, 91, *91*, 101, 102, *102*, 103, *104*, 105, 106, *106*, 107, *107*, 110, 130, *130*, 188, *189*
ticaret 128
ve Hinduizm 85, 90, 91, 92, 93, 98, 105, 107, 108
ve İngiliz Doğu Hindistan Şirketi 131, 138, 139, 141, *141*
ve İslâm 90, 91, 92, 93, 105, 108, 109
ve Maratalar *111*, 112, 116, 120, *120*, 122, 126, *126*, 127
vergilendirme 85, 86, 90, 91, 104, 108, 110, 112, 113, 115, 137
yıkılışı 127, 138
Yönetim 85, 86, 87, 90, 93, 97, 105, 108, 110
Hint Astrolojisi *25*
Hint Ayaklanması 150
Hint Dokumaları 132
Hint Mimarisi 76

Hint Mitolojisi 170
Hint Müziği 170
Hint Okyanusu 26, 128, 129, *135*, 138
Hint Sanatı 102
Hint Sineması 180
Hint Tiyatrosu 170
Hintçe 156, 190
Hintli Hristiyanlar *131*
Hiranya Garbha 22
Hiranyakşa *43*
Hodgson, C. A. *100*
Hokey 200
Holi (Bahar) Festivali 48, *49*
Holkar Ailesi 126
Hollandalılar 129, *129*, 137, 223
Hooghly Nehri *129*, 131, 135, *135*, 138, 152
Howrah 152
Hoysala 82
Hristiyanlık, Hindistan'da 130
Hun Akınları 79
Hunlar *73*
Hutton, J. H. 13
Hümayun 84, 86, *94*
Hürrem (Şah Cihan) 97, 101, 103, 104, 116
HüseyinAmberhan 114
Hüseyin Baykara 85
Hüsrev 97, 103, 104

Impey, Lady Mary *98*
Impey, Sir Elijah *98*
Irwin, Lord 162

İbbetson, Denzil 20
İbrahim Adilşah 116
İbrahim Lodi 84
İbranice *150*
İltutmuş 81
İlyada Destanı 52
İncil *150*
İndapur 118
İndra *55*, 62, 121
İndur 126, 206
İndus- Ganj Vadisi (Ovası) 13, 14, 15, 30, *30*, *31*, 32, 37, *94*, *111*
İndus Deltası *187*, 188
İndus Nehri 27, 29, 60, 71, 75, *144*, 185, *187*, 188
İndus Vadisi (Ovası) 20, 29, 34, 35, *38*, 58, *58*, *59*, *61*, 62, *63*, 71, 185, 188
İndus Vadisi Uygarlığı 58, *59*, 60, *61*, 62, 63
İngiliz Denetimi 223
İngiliz Egemenliği 167
İngiliz Emperyalizmi *174*
İngiliz Hint İmparatorluğu *158*, 159
İngiliz Raji 146, 167
İngiliz Yönetimi 126, 173
İngilizce 14, 146, 150, 156, 167
İngilizce Eğitimi 172
İngilizler 88, *98*, 126, 128, 130, 131, 133, 135, 136, *137*, 138, 139, 140, 141, *141*, 142, 143, *143*, 145, 146, 150, *150*, 151, *151*, 152, 153, 154, *155*, 159, 161, 162, 163, 165, 167, 169, 172, 181, 213, 215, *220*
İngiltere 20, *64*, 138
İran *14*, 58, *59*, 62, *70*, 85, 94, 147, 205
İran Körfezi 18, 62, *72*, 74, *75*, 128, 135
İrlandalılar 140
İskoçlar 140
İslâm 14, *14*, 16, *18*, 18, *56*, 81, *81*, 85, 90, 91, 92, 93, 99, 101, 105, 107, 108, 112, 113, 123, 127, 144, 147, 150, 160, *189*, 211, *212*
İslamabad 31, 185
İslâmlaştırma Politikası 174
İsmaili Tarikatı 92
İşçi Partisi, İngiliz 165

Jacob Meydanı *206*
Jaffna Yarımadası 172
Jagannath Tapınağı 44
Jagannatha 48
Jagat Sethler 137, 138
jagir 116, 126
Jaisalmer *194*
Jakata Öyküleri 69
Jambudvipa 23
James Grant Duff *116*
James I 99
Jannojee Bin Dutojee 115
Japonya 17
Java *129*
Jayawardene, Junius Richard 172, 173
Jeanneret, Charles - Edouard, (bkz. Le Corbusier)
Jeanneret, Pierre 196, *196*
Jhelum Nehri 188
Jijabai 116
Johannesburg 160
Jones, Sir William 20, 62, 136, *137*
Juari Nehiri 205

Kabil 71, 81, 84, 86, 87, 93, 119, 185
Kabul Nehri 188
Kadiri Tarikatı 107
Kaid-i Azam 162
Kaike 54
Kajuraho 20, 78, *78*, 81
Kakatiya 82
Kaki Klanı 200
Kalighat Resim Okulu 154
Kalighat Resim Sanatı 154
Kalinga Krallığı (Orissa) *70*, 71
Kaliyuga 23
Kalküta 19, 20, *27*, *98*, 131, 133, *135*, *136*, 138, 139, 145, 154, *154*, 156, 159, 160, 162, 165, 166, *200*, 203, *203*
Hindistan'la Bağımsızlık 165
İngiliz Denetimi 139, 145
nüfus yoğunluğu 37
Siracüddevle tarafından alınması 138
ticari üs 131, 133, *135*
Kalküta Hintli Birliği 156
Kalküta Yüksek Mahkemesi *137*
kalpa 22
Kâmran 86
Kamrup 104
Kamsa 42
Kanad Khore 116
Kanara 16
Kanarak Tapınağı 23
Kanarezce Dili 16
Kanauc (Darb) 81
Kançenjunga Dağı 200
Kançipuram 74, 214
Kandehar 86, 103, 104
Kandy 223, *223*
Kandy Krallığı 172
Kangali Bihu Festivali 199
Kangra *55*, 190
Kanheri 209
Kanişka, Kral 20
Kannada 65, 113, *117*
Kannada Dili 206
Kanniyakumari 214
Kanoji Angria 124
Kaptai Barajı 221
Karaçi 31, 60, *162*, 165, 175, 185, *187*, 188
Karaibler 139, *140*
Karakurum Karayolu 188
Karakurum Sıradağları 185
Karikal 214
Karli 76, *77*
Karna *53*
Karnaka 113
Karnal 190
Karnataka 65, 118, *180*, 206, *209*
Kartik Punina Festivali *203*
Kashi 64
Kasyapya, Kral *79*
Kathiavar Yarımadası 58, 65, 81, 160, 205, 209
Kati Festivali, (bkz. Kangali Bihu Festivali)
Katmandu 30, 215, *215*, 217, *218*
Kauravalar 42, 52, *53*
Kausalya 54
Kautilya 71
Kaveri Nehri 16, 74, 206
Kayasthlar 85
Kaylas 76
Kaylas Anıt Tapınağı *77*
Kaylas Dağı 23
Kaziranga Milli Parkı 199
Keltçe 62
Kenaniler 130
Kerala 130, 210, 211, *211*, *212*, *214*
Kerala Ovası 37
keriya 133
Keşmir 20, 24, 33, 36, 85, 100, *100*, 101, *164*, 167, 174, 178, 185, 188, *190*, 194
Keşmir Sorunu 174, 185
Keşmir Vadisi 194
Keta 58
Khalistan 194
Khalsa Mezhebi 144
Khambhat Körfezi 209
Khandgur 213
Kharnaphuli Nehri 221
Khasi Dili 200
Khatriler 85
Kızıl Kale 107
Kızıldeniz 18, *75*, 128, 135
Koç Bihar Prensliği 203
Koçin 130, 133, *214*
Koimbatore *58*, 214
Kolhapur 118
Kolombo 172
Konarak Güneş Tapınağı *23*, *212*
Konkan 113, 116, 121, 124, 209
Konkani Dili 205
Konrak 81
Konstantin *73*
Korba 206
Koromandel Kıyıları 131, *133*, 138
Kosi Nehri 29
Kot Diji 58, 62
Kota 24
Kottayam 130
Kraliyet Donanması 138
Krişna 42, *42*, *48*, 52, *53*, 65, *97*, 113, *179*, 190, 203
Krişna Nehri 81, 82, *64*, *70*, 113, 116, 206, 209, 210
Kuç 37, *133*, 205, *207*
Kuç Bataklıkları 58
Kufri 190
Kûh-i Nur Elması 137, 210
Kulke, Hermann 15
Kulu *169*, *171*, 190
Kumbh Mela Festivali 48, 152, 203
kurta 168
Kurukşcura 52, *53*, 190
Kurukşetra Ovaları 63
Kusinagara *67*
Kuşan İmparatorluğu *72*
Kuşanlar 73, 168
Kutbettin Aybek 81
Kutbettin Khalji *153*
Kyros, Ahemeni İmparatoru 68

Ladakh 33, *190*, 194, *194*, *195*
Ladili Begüm 103
Lahor *18*, 30, 86, 91, 93, 95, 104, 105, 106, *144*, 165, *187*, 188, 196
Lahor Kulübü *189*
Lahor Toplantısı 165
Lahori 97
lâik 162, 181, 219
Lakshadweep Birlik Bölgesi 214
Lakşmana 42, 54, *55*
Lakşmi 48, *49*
Lala Lajpat Ray 16, 17
Lalitgiri 213
Lambert, George *140*
Lancashire Pamuk Sanayi 139
Lanka 54
Lanka Sarayı *55*
Latince 62, *73*, *137*
Laugarh 213
Le Corbusier *182*, 196, *196*
Leh 194, *194*
Leh Vadisi *190*
Lepçalar 202
Lhasa *215*
linga 41
Lingaraja Tapınağı *211*
Linlithgow, Lord 163
Liyakatabad 188
Lodi 92
Lodi Hanedanı 81, *81*, 84
Lodi Kalesi *95*
Lodiler 87
Londra 139, 143, 153, 156
Ludhiana 197
Luknov *98*, 131, 150, 203
Lumière Kardeşler 180
lungi 168
Lutyens, Edwin *178*

Macaulay, Thomas Babington 19, 146
Madan Mohan Malaviya 162
Madhav Rao 126
Madhav Rao II *125*
Madhya Pradeş 20, 26, *48*, *56*, 81, *169*, 197, 206, *207*
Madras- Pulicat *129*
Madras 16, *37*, 120, 131, 133, 138, 140, *140*, *141*, 145, 146, 156, 160, 162, *174*, 210, 213, 214
Madras Mahajana Sabha 156
Madura 45, *45*, 82, 214
Madura Hanedanı 74
Magadha 68, *70*
Mahabharat Dağları 215
Mahabharata 22, 22, 23, 42, 52, *53*, 54, 79, *97*, *211*
Mahadji Sind *136*, 126
Mahalanobis, P. C. 181
Mahanadi Nehri 26, 213
Mahanavami Festivali 82
Mahapurusha 46
Maharaja Saway Cay Singh II 197
Maharaştra 26, *48*, *56*, *69*, *77*, 112, 113, 114, 116, 118, 119, 120, 123, 124, 206, 209, *209*
Mahasabha Partisi 160
Mahayuga 22
Mahé 214
Mahim Nehri *181*
Mahinda *222*
Mahj Bihu Festivali 199
Makao 129
Makran Sahili 58
Malabar 133
Malabar Sahili 130, 210
Malankara Ortodoks Kilisesi 130
Malayalamı Dili 214
Malayattur *131*
Malcolm, Sir John 120, 126
Maldiv Sıradağları 26
Malezya 217
Malhar Rao Holkar 126
Mallarapuram *46*
Maloji Bhonsle 116
Malva 16, 73, 81, 107, *111*, 124, 125, 126, 131
Malva Krallığı 86
Malva Platosu 112
Mamallapuram *74*
Mamallapuram Tapınakları 76
Mamallaputra 76
Mandava *195*
Mandava Nehri 205
Mandla *207*
Mangla Barajı 185, 188
Manik Chand 137
Manipur 200
Manipur Vadisi 200
Mansur, Ressam *98*, 102
Mantu 56
Maras *131*
Marata 13, 16, 85, 113, 138, *168*
Marata Devleti 112, 118
Marata Dili 16, *50*
Marata Hanedanı 126
Maratalar 16, *111*, 112, 113, *116*, 120, *120*, 122, 126, *126*, 135, 138, 140, 143, 146, *202*, 209
askeri güç 113, 115, 118, *118*, 120, *120*, 122
Hindu Krallığı 120, 121, 123, 127
peşvalar 120, 124, 125, *125*, 126, *126*
toplumun örgütlenmesi 113, 114, 115
ve Hint Türkler 110, *111*, 112, 118,

130, 122, 123, 126, *126*, 127
ve İngilizler 120, *120*, 140, *141*, 143, 146
vergilendirme 120, *120*
yamaç kaleler 122, *122*
Marathi 156
Marathi Dili 114, *117*, 205,206
Marksist 172
Marmagao 205
Marvar 105
Mary, Kraliçe *156*, 159
Matanga Tepesi *83*
Mathura 24, 65, 203
Maurya İmparatorluğu *70*, 71, *72*, 73
Mauryanlar 65, *70*
Maya *67*
Maysur 16, 26, *120*, 140, 141, 142, *142*, 143, *143*, 145, 146,206, *206,209*
Maysur Prensliği 206
Medine 91, 93, 105
Meerut 143, 151, *151*
Megesthenes 71
Meghalaya 200
Meghalaya Çerrapunji 30
Mehbub Han *180*
Mehdevi Tarikatı 92
Mehdeviler 92
Mehrgahr 58, 62
Mekke 91, 93, 105, *189*
Melik Amher 103, 104, 116
Melik Civan 108
Melik Şah 118
Merkezi Pakt, CENTO 174
Meru Dağı 23, 24, 46, 78
Metcalfe, Charles 13
Mettapalayam *214*
Mevar 105
Mevar Sidosia Hanedanı 97, *97*
Mevlana Abdullah 93
Mezopotamya 13, 62, 159
Mezopotamya Uygarlığı 58, 62
Mısır 62
Mısır Uygarlığı 58, 62
Midnapur 137
Mihintale *222*
Mihrünisa 101
Mill, James 146
Mill, John Stuart 146
Mimari 167, *182*
Avrupa etkisi 128, *129*
Budist Mimarisi *67*, 68, *68*, *69*, *74*, 75, 213, 219
Çandigar'ın Mimarisi *182*, 196, *196*
Hindu Mimarisi *23*, 45, *45*, 74, 78, *78*, 79, 126, 127, 213
Hint- Türklerde Mimari 91, *91*, *95*, 97, 105, *105*, 106, *106*,107, *107*, 110, 188, *189*
İngiliz Rajı *156*, *178*, *200*
Kaleler *95*, 97, 106, *106*, 107, 122, *122*
Mağara tapınaklar ve manastırlar 76, *77*, 209, *209*, 213
Marata Mimarisi 122, *122*
Racput Mimarisi 88, *89*
Tapınak Mimarisi 46, *46*, 76, *77*
Tren garı *153*
Ulusal Tasarım Enstitüsü *182*
Minakşi 45, *45*
Ming Hanedanı 85
Mir Cafer Han 138, *138*
Mirza Muhammed Hakim 93
Mirza Süleyman 86
Misoca Dili 200
Misyonerler *129*
Mithila 64
Mithilaya, Kral 54, *55*
Miyan Tansen *170*
Mizoram 200
Moğol, Moğollar 71, 81, 199
Moğol İmparatorluğu 13, 93
Mohenjo Daro 20, 58, 59, 60, *61*, 62, 63, 132, 188
Montagu- Chelmsford Reformları 159
More Ailesi 118
Moti Mescit (İnci Camii) 106
Mountbatten, Lord 165, 166, *176*
Mozambik 129
Muhammed Ali Cinnah *162*, 163, 165, 166, 173
Muhammed bin Tuğluk 81, 113, *113*
Muhammed Şah 126
MuhammedŞuca 107, 108
Muhammedan İngiliz- Doğu Üniversitesi 150, *150*
Munro, General Sir Hector *142*
Murad Bahşi *104*, 107, 108
Mümtaz Mahal 106, 107, *107*
Müşrid Kulu Han 137
Müşridabad 135, 137, 138, *138*, 139
Müslüman İstilaları 81, *81*

Nadir Şah 137
Naga Klanı 200
Nagaland 200
Nagarjunasagar Barajı 210
Nagina 203
Nagpur 16, 26, 30, 138, 209
Naipaul, V. S. 21
Nakşibendi Tarikatı 91, 99, 105, 107
Nal Sarovar Kuş Cenneti 205
Nalanda 199
Namadev 114
Nana Phadnis *125*
Nanda, Nandalar 68, 71
Nandi *40*, *41*, *79*
Nanha *100*
Nappur 124
Narayan, Bedri *179*
Narayan, Cayparakaş 177
Narkanda 190
Narmada Nehri 205, *207*
Narmada Vadisi 58, 62, 75
Nasik 16, 48, 76, 120, 209
Nasturi Kilisesi 130
Natal 160
Natruham Godse *163*
Natyasastra 170, *171*
navab 135, 137, 138, *138*, 139
Navar Haveli 209
Navaratri Festivali 48
Nehru, Jawaharlal 162, 176, *176*, 196
Nehru, Motilal 162
Nepal 27, 32, 33, *53*, 135, 200, 215, *215*, 217, *217*, *218*
Nepal Krallığı 215
Nepalce *50*, 215
Nepalliler 202
Nergis *180*
Newarlar 215
Ngawang Namgyel 219
Nikobar Adası 214
Nilgiri Tepeleri 26, 214, *214*
Nimbalkar Ailesi 126
nirvana 66, 199
Nişat Bağ 101
nrtta 171
Nur Cihan 101, 103, 104, 106
Nuriddin Cihangir Paşa Gazi (bkz. Selim) 97
Nüfus Sayımı 153

Odissei Destanı 52
Okçuluk, Bhutan'da *218*
Onam Festivali 211
Ootacamund *214*
Orcha 206
orbni 133, *169*
ordu 138, 139, *139*, 153, 159
Doğu Hindistan Şirketi ve İngiliz Rajı 133, 140, 142, 146
Dünya Savaşı I 153, 159
Dünya Savaşı II 163
Maysur 142, *142*, 143, *143*
Sihler 144
Orissa 16, *23*, 26, 44, *48*, *49*, 81, 107, 124, 135, 138, 139, *211*, *212*, 213
Oriya *50*
Ortadoğu 75, 85, 137, 140, *140*, 153, 174, 205, 211
Osmanlı İmparatorluğu 85
Oxford Üniversitesi 150, 174

Özbek, Özbekler 86, 104
Özbekistan 84

Pabuji *170*
Padmanabha, Shri Pedarala 36
pag (Racput sarığı) *168*
Paharpur *220*, 221
Pakistan Hindistan Savaşı I 174
Pakistan- Hindistan Savaşı II 174
Pakistan *18*, *26*, 29, 30, 33, 35, 36, *38*, 56, *59*, 60, *63*, 68, *162*, *164*, 165, 166, 167, 173, 174, 175, 182, 185, *187*, *189*, 194, 196, 197, 205, 221
Bangladeş'in ayrılması 174, 221
Batı Pakistan 173, 185, 221
Doğu Pakistan (ayr. bkz. Bangladeş) 173, 185, 221
Hindistan ile sınır anlaşmazlığı 165, 173, 174, 176, 185, 194
iklim 29, 30, 31
İslamlaştırma 174
Keşmir Sorunu 165, 174, 185
kurulması (siyasi yapılanması) 162, *162*, 163, *164*, 165, 173, 174, 185
nüfus 175
tarım 33, 35
Pakistan Halk Partisi 174, 175, 185
Palambati *58*
Palani Tepeleri 26
Palatana *65*
Pali Dili 14
Pallava Hanedanı 16, *74*
Pallavalar 74, 76
Palmer, Albay *125*
Palmer, Bınbaşı William 136, *136*
Pamir Dağları 23
Pan- İslamist Hilafet Hareketi 162
Panaji *129*, 205
Pandarpur 114, 118
Pandavalar 42, 52, *53*
Pandhya, Pandyalar 74, 82
Panhala 118
Panipat 84, 86, *120*, 126, *127*, 190
Panjit Singh 144
Panna 26
Panth 144
Parshva 65
Parshvanatha Tapınağı *78*
Parsiler 91, 140
Parvati *179*
Pasifik Okyanusu 153
Paştu Dili 173
Pataliputra (Patna) 71
Patan 13, 16, 174
patel 120, 124
Patiala *144*
Patna 29, *98*, 131, 133, 135, 137, *203*
Patua Topluluğu 154
Pavar Ailesi 126
pax Britannica 145
Peder Antonio Monseratte 91
Peder Aquaviva 91
Pencabi 190
Pencabi Dili 173
Pencap *18*, 20, 30, 31, 33, 37, *55*, *56*, 58, 63, *63*, 68, *70*, 81, 84, 86, 90, 92, 95, 97, 99, 101, 109, 126, *126*, *133*, 143, 144, *144*, 147, 151, 152, 157, 159, 160, 165, 166, 167, *169*, *171*, 173, 174, 175, 178, 182, *182*, 185, 188, 190, 194, *194*, 196, 197
Birlik Partisi 160
iklim 31
İndus Vadisi Uygarlığı 58, 59, 62, 63, *63*
İngiliz denetimi 150, 151
Milliyetçi hareketler 159
tarım 33, 197
Pencap Ovaları 185
Pepys, Samuel 140
Perera *223*
Periyar Gölü 213
Peşaver *185*, 188
Peşaver Vadisi 185
pepra 120, 124, 125, *125*, 126, *126*
Peşvalar 16
Phalke, D. G. 180
Pidurutalagala Tepesi 222
Plassey Savaşı 138, *138*
Polo *189*, 200

Pondiçeri 214
Porbander 160,205
Portekiz 209
Portekizliler 128, 130, 131, 140, *153*, 205,223
pradikşina 46
Prakrit Dili 14
prasada 46
Pratabgarh 118, *122*
Pratap Singh, Maharaja *89*
Puja 39
Puna 16, 37, 116, 118, 119, 120, *120*, *122*, 124, *125*, 126, 209
Puna Sarvajanik Sabha 156
Puranalar 22, 23, 25, 79
Puri 44, *48*, 81, *212*
Puri Tapınağı 213
Purna Nehri 113
Puşkar *195*

qamiz 168

Rabindranath Tagore 159, *160*
Raca Ram 123
Racastan (Racputana) 16, 26, *28*, 35, 37, 38, *39*, *44*, 58, 62, 86, 105, *111*, 112, 120, 126, 131, *147*, *150*, *170*, *174*, 179, *194*, *195*, 197
Racgir 200
Racput, Racputlar 16, 79, 84, 85, 87, *87*, 88,89,97, 104, 120
raga 171
ragamala 171
Raigad 118
Rajagopalachari, Chakravarti 162
Rajendra Prasad 162
Rajshahi 137, 221
Rakhigarhi 62
Ram Gopal *171*
Rama 42, *42*, 48, 54, *54*, *55*, 178, 203
Ramayana 22, 42, 52, 54, *55*, 79, *97*, *211*
Ramchandra Nilkanth 115, 123
Rameswaram 126,214
Ramlila 54
Rammohan Roy 150, *150*
Rana Ailesi 215
Rana Sanga 84
Ranganatha Tapınağı *46*
Rani Laksmi Bai *155*
Ranjit Singh *144*, 145, 194
Rann 205
Ranthambor Kalesi *87*
Rao, Narasiına P. V. 177
Rashtrakuta *77*
Rashtyia Sewak Sangh *163*
Ratha Devi *45*
Ratnagiri 213
Ravana 42, 48, 54. *55*
ravanahatta 170
Ravi 190
Ravi Nehri *63*
Rawalpindi 174, *185*, 188
Ray, Sanajit 180
Raymond 19
Renaldi, Francesco *136*
Rennell, James 13, 19, 135
Reynolds, Sir Joshua *136*
Richard, Wellesley Markizi 140, 146
Rig Veda 22, 42
Rishabha 64
Risley, H. H. 16
Roe, Sir Thomas 99, 128
Rohtas Kalesi 95
Roma Katolik Kilisesi 130
Rongali Bihu Festivali 199
Rüşdü, Salman 20
Geceyarısı Çocukları 20

sadhu 40, *67*
Saka Kabilesi 66
Sakalar *72*
Salem 214
Salime Sultan Begüm 91
Samarendranath *160*
Sambaji 121, 123
Sambhal 84
Samudragupta 75, 79

Sanayi Devrimi 139
Sançi (Stupaları) 68, *68, 69*
Sançi 206
Sanskrit Destanları 42
Sanskrit Edebiyatı 74, 79
Sanskritçe 14, 20, *38*, *50*, 54, 62, 64, *73*, 79, 88, *137*, 144, *150*, 215
Sarasvati Nehri *59*
sardeşmuhi 119, 120, 124
sari 169
Sarnat 203
Sarnath *67*, *71*
Satara 118
Satavahara Hanedanı *64*
sati - (Suttee) 137, 146, 150
Satpura 112
Satranç 147, *147*
Satrınjava Tepesi *65*
Savasvati Nehri 63
Scott, George Gilbert *156*
Scott, Samuel *140*
Seleukos Nikator 71
Selevsit İmparatorluğu *72*
Selevsitler *70*
Selim 97, 102, *170*
Semerkant 81, 84, 85, 100, 104
Serbest Ticaret Kuşağı 172
Serdar Patel 162
Seyid Ahmed Han 150, *150*
Seyid Muhammed Caunpur 92
Seylan (Sri Lanka) 129, 172, 222
Seyyid Ahmed Han 16
Shatrughna 54
Shishupalgarh 213
shiiya 144
Sikkım 200, 202
Siddharta Gautama (bkz. Budanın hayatı 66) 65, 66, *67*
Sidi Jauhar 118
Sigiriya 223
Sigiriya Sarayı *79*
Sih 13, 156
Sihizm 14, *56*, 90, 99, 109, 144, 194
Sihler 150, 162, 167, 165, 178, *194*
Sikandra 97
Simon, Sir John 162
Sind 58, 63, *81*, 92, *133*, 151, 174, 175, 185, 188
Sind Ailesi 126
Sind Ovası 185
Singh, V. P. 177
Sinhagad 118, *122*
Sinhagad Kalesi 120
Sinhalez, Sinhalezler 172, 173, 223
Sinhalez Dili 172
Sipihir 108
Siraciddevle *135*, 138
Sirhindi 101
Sironj 197
Sita 42, *42*, 54, *54*, *55*
Sivalik Tepeleri 194,202, 215
Socodra Adası 74
Sogdiana 73
Soğuk Savaş Politikası 174
Solvyns, Balthazar *154*
Somnat 81
Son Nehri 29
Sothi 58
Sovyet Genişlemesi 174
Sömürge Bürosu 172
Sri Lanka 16, 18, 26, *30*, 31, 32, 33, 34, 35, 36, *37*, *38*, 56, *56*, 65, 71, *72*, 79, *79*, 169, *169*, 172, 173, *173*, 222, *222*, 223, *223*
bağımsızlık 172, 223
Budizm 71, *72*, 172, *222*, 223
iklim 31
İngiliz Denetimi 172, 223
Milliyetçi Hareket 172
Sinhalez 172, 173, 223
Tamiller 172, 173,223
tarım ve toprak 33, 34, 35, 172, *223*
Srinagar 194
Srirangapatnam *142*, *143*
Srirangapatnam Kalesi 206
Stevens, F. W. *153*
stupalar 60, *61*, *64*, 68, *68*, *69*, 76
subahdar 124
sudra 120
Sukkur Barajı 185
Sultan Bahadır Şah 86
Sultan Han 147
Sultan Hüseyin Mirza 85, *85*
Sun Manastırı 213
Sundarbans 221
Sundareşvara (bkz. Şiva) 45, *45*
Sundareşvara Tapınağı *45*
Sunel Tappa 197
Sur 92
Surat 119, 120, 128, 131, *133*, 139, *140*, 205
Surat Limanı 108
Suriye 130
Sutlej *144*
Sutlej Nehri 126
Süveyş Kanalı 18
svaraj 161
Svat Vadisi 188
Swayanburath Tapınağı *218*

Şah Abbas I *102*
Şah Abdül Aziz 150
Şah Buntoji Bahmani 114
Şah Cihan (Hürrem) *25*, *92*, *95*, 100, *100*, 103, 104, *104*, 105, *105*, 106, *106*, 107, *107*, 108, 116, *113*, *187*, 188
Şah Shuja *104*
Şah Tahmasp 86
Şah Veliullah 150
Şahcihanabad 107
Şahji 116
Şahu 124
Şalimar Bahçeleri (Şalimar Bağ) 100, 101, *187*, *189*
Şasti, Lal Bahadır 176
Şattari Tarikatı 105
Şayeste Han 119
Şehname 147
Şehriyar 103, 104
Şeyh Abdül Nebi 91, 92, 93
Şeyh Ahmed Sirhindi 99
Şeyh Elahad *25*
Şeyh Mucibür Rahman 174
Şeyh Muiniddin Çisti *92*, 91, 99, 105
Şeyh Mübarek 93
Şeyh Selim Çisti 91, *91*
Şeyh Zeynüddin *98*
Şiiler 92
Şiilik *206*
Şimla 194
Şir Şah Sur 86
Şiva 39, 40, *40*, *41*, 45, *45*, 79, *79*, *83*, *155*, 170, *179*
Şivaji 109, 116, 118, *116*, *118*, 119, *119*, *120*, 121, 122, *122*, 123, 124
Şivaji Bhonsle 116
Şivaji II 123, 124
Şivpuri 206
Şortughai 62
Şuca 108
Şuca Han 137
Şutpanakha 54

Tac Mahal *18*, *100*, 106, *107*, *187*, 203
Taht ı Tavus 137
Taksila 74
Takstang Dzong *218*
Tamil, Tamiller 16, *74*, *79*, 172, 213, 223
Tamil Ayrılıkçı Hareketi 172, *173*
Tamil (Tamul) Dili 150, 156,206,213, 214, 223
Tamil Kaplanları 172
Tamil Nadu 25,29, *37*, 45, *46*, *58*, 159, *180*, 213,214, *214*
Tancavur (Tanjore) 16,214
Tapti Nehri 112, 113, 124,205
Tara Bai 123, 124
Tarbela Barajı 185, 188
Tarım 28, 32, 33, *33*, 34, *34*, 35
erken yerleşik topluluklarda 58
İndus Vadisi Uygarlığı 58
nüfus artışı 38, 167
nüfus baskısının olduğu bölgelerde 38
sulama ve su kullanımı 34, 35, 37, 74, 151, 182, 185, 190, *190*
tarım kuşakları 34
toprak türleri 33, *33*, 34
Yeşil Devrim 182, 185
Taş Devri 58
Taşkent 176
Tata Demir Çelik Şirketi 159
Tayland 182
Tayvan 182
Telagu 85
Telagu (Telugu) Dili 113, *117*, 156, 206, 210,214
Terai 32, 190, 215, *218*
Terai Bataklıkları 203
Thane 209
Thirtankara *65*
Thorung Geçidi *217*
Tibet *14*, 23, 135, 194, *195*, 200, 215, *215*, *217*
Tibet Budizmi 202, 219
Tibet Platosu 18
Tibetçe 194, *195*, 202, 215
Tibetliler *195*
ticaret 129, *129*, 131, 138, 169, 205
Asya ve Ortadoğu pazarı 128, 137
Avrupalılarla 128, 129, 131, 133, *135*
Çin 139, 140, *140*, 146
Doğu Hindistan Şirketleri 129, 131, 132, *135*
eski çağlarda 62, *65*, 71, 74, *75*
Hint - Türkler 128
Timor 129
Timur 81, *81*, 84, 100, 104, *105*
Timur Hanedanı 84
Timur İmparatorluğu *81*
Timurlar 91
Tina Minum *181*
Tipu Sultan 16, 141, 142, *142*, *143*, 146, 206
Tiruşirpoli 214
Tiruvengalanatha Tapınağı *83*
Todd, Albay James *150*
Todor Mal, Raja 93
Torna Kalesi 118
Transvaal 160
Triçur 130
Tripura 178, 202
Tuğluk Hanedanı 81, *81*
Tukoji Holkar 126
Tungabhadra 81
Tungabhadra Nehri *83*, 116
Tüm- Hindistan Komitesi 161
Tüm- Hindistan Müslüman Birliği (Müslüman Birliği) 157, 160, *162*, 165, 166
Türkçe 84
Türkistan *105*

Ucayn 24, 48, 99, 126
Uday Singh Sisodia 87
Udayagiri 76, 213
Udaypur 16, *39*, 87, 97, 197
ulaşım 17, 18, 85, 146
demiryolu ulaşımı 152, *152*, 153, *153*, *214*, *220*
Hint - Türkler 85
İngiliz Rajı *151*, 152, *152*, *153*
Ulusal Parlamento, Hindistan 176
Ulusal Tasarım Enstitüsü *182*
Umman Denizi 25, 185, 197, 206, 210
Urdu Dili, Urduca *50*, 199, 202, 206, *209*
Uttar Pradeş 37, *67*, 179, 202, *202*, 203, *203*
uttariya 168, *169*

Ümit Burnu 128

Vadodara 205
Vakatakalar *73*
Valmaiki *55*
Valmiki, Şair 54
Van Ryne, Jan *135*
Van Schylenberg, Hendrik *129*
Varanasi (Benares) *14*, 24, 39, 44, *54*, *67*, 73, 75, 81, 105, 120, 126, 127, 131, *202*, 203, *211*
Varanasili Kabir, Şair 90
Vardhamana Mahavira 64, 65
Vasanta Raga 89
Vasco de Gama 130
Vauxhall Gardens Rotunda *138*
Vedantin 17
Vedik *22*
Vedik Felsefe 64
Vekayi (Babür'ün Hatıraları) 85, *85*, 98, 100, 108
Vellore Kalesi 120
Vergilendirme
Doğu Hindistan Şirketi ve İngiliz Rajı 139, 141, 146
Hint - Türkler 85, 86, 90, 91, 137
Maratalar 120, *120*
zamindari sistemi 137, 138, 139, 146, 154, 156
Vernag 101
Vidarba (Berar) 16
Vidhati Narain Singh *202*
Vidisha 68
Vijayanagara 16, 81, *81*, 82, *83*, 113, *117*, *120*
Vijayawada 210
Vindhiya Sıradağları 112
Vindhiyan Vadisi 58
Virupaksha Tapınağı *83*
Vishaktapatnam *147*, 210
Vishnavatha Tapınağı *78*, *79*
Vişalgad 118
Vişnu 39, *41*, 42, *42*, *43*, *44*, *46*, *49*, 52, *53*, 54, 79, *83*, 97, *155*, 203, *211*
Vişnucu *43*
Vişva Hindu Parişad 179
Vitthala Tapınağı *83*
Vizhinjam Sahili *212*

Wai 126
Wales, James *125*
Wankaner *205*
Warangal 210
Warsak Barajı 188
Wilkins, Henry *156*
William Kalesi *135*

Xavier, St. Francis 128, *131*

Yadava Hanedanı *113*
Yahya Han, General Muhammed 174
Yakubiler 130
Yala 222
Yamuna Kanalı 146
Yamuna Nehri 16, 58, *58*, 63, 65, 79, 95, 106, *107*
Yedi Yıl Savaşları 138, *138*
Yeni Delhi *178*, 203
Yeni Hint Resim Okulu *160*
Yudhishthira *53*
Yunanca *137*

Zahir-üd-din Muhammed 84
zamindar 137, 138, 139, 146, *154*, 156
Zerdüşt Dini 14, *56*
Ziya- ül Hak, General 174, 175
Ziya al - Din Muhammed *25*